PRAVILNIK O PLANU NASTAVE I UČENJA
ZA SEDMI I OSMI RAZRED
OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 18/2018)

PRAVILNIK

o planu nastave i učenja za sedmi i osmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja

Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS", br. 88/17 i 27/18 – dr. zakon),
Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi

Član 1.

Ovim pravilnikom utvrđuje se plan nastave i učenja za sedmi i osmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja, **koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo**.

Član 2.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije – Prosvetnom glasniku", a **primenjivaće se počev od školske 2020/2021. godine, u delu koji se odnosi na plan nastave i učenja za sedmi razred** osnovnog obrazovanja i vaspitanja i **počev od školske 2021/2022. godine, u delu koji se odnosi na plan nastave i učenja za osmi razred** osnovnog obrazovanja i vaspitanja.

Broj 110-00-695/2017-04
U Beogradu, 30. novembra 2018. godine
Ministar,
Mladen Šarčević, s.r.

PLAN NASTAVE I UČENjA
ZA DRUGI CIKLUS OSNOVNOG OBRAZOVANjA I VASPITANjA

Red. broj	**A. OBAVEZNI PREDMETI**	**SEDMI RAZRED**		**OSMI RAZRED**	
		ned.	**god.**	**ned.**	**god.**
1.	Srpski jezik i književnost ____jezik[1]	4	144	4	136
2.	Srpski kao nematernji jezik[2]	3	108	2	68
3.	Strani jezik	2	72	2	68
4.	Likovna kultura	1	36	1	34
5.	Muzička kultura	1	36	1	34
6.	Istorija	2	72	2	68
7.	Geografija	2	72	2	68
8.	Fizika	2	72	2	68
9.	Matematika	4	144	4	136
10.	Biologija	2	72	2	68
11.	Hemija	2	72	2	68
12.	Tehnika i tehnologija	2	72	2	68
13.	Informatika i računarstvo	1	36	1	34
14.	Fizičko i zdravstveno vaspitanje	3	108	3	102
	UKUPNO: A	**28 – 31***	**1008 – 1116***	**28 – 30***	**952 – 1020***
Red. broj	**B. IZBORNI PROGRAMI**				
1	Verska nastava/ Građansko vaspitanje[3]	1	36	1	34
2.	Drugi strani jezik[4]	2	72	2	68
3.	Maternji jezik/govor sa elementima nacionalne kulture[5]	2	72	2	68
	UKUPNO: B	**3–5***	**108–180***	**3–5***	**102–170***
	UKUPNO: A + B	**31 – 34***	**1116 – 1224***	**31 – 33***	**1054 – 1122***

Oblici obrazovno-vaspitnog rada kojima
se ostvaruju obavezni predmeti, izborni programi i aktivnosti

Red. broj	OBLIK OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA	SEDMI RAZRED		OSMI RAZRED	
		ned.	god.	ned.	god.
1.	**Redovna nastava**	**31 – 34***	**1116 – 1224***	**31 – 33***	**1054 – 1122***
2.	Slobodne nastavne aktivnosti[6]	1	36	1	34
3.	Dopunska nastava	1	36	1	34
4.	Dodatna nastava	1	36	1	34

Red. broj	OSTALI OBLICI OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA	SEDMI RAZRED		OSMI RAZRED	
		ned.	god.	ned.	god.
1.	**Čas odeljenjskog starešine**	1	36	1	34
2.	Vannastavne aktivnosti[7]	1	36	1	34
3.	Ekskurzija	Do 2 dana godišnje		Do 3 dana godišnje	

1 Naziv jezika nacionalne manjine u školama u kojima se nastava održava na maternjem jeziku nacionalne manjine.

2 Realizuje se u školama u kojima se nastava održava na maternjem jeziku nacionalne manjine.

3 Učenik bira jedan od ponuđenih izbornih programa.

4 Učenik bira strani jezik sa liste stranih jezika koju nudi škola u skladu sa svojim kadrovskim mogućnostima i izučava ga do kraja drugog ciklusa.

5 Učenik pripadnik nacionalne manjine koji sluša nastavu na srpskom jeziku može da izabere ovaj program, ali nije u obavezi.

6 Slobodne nastavne aktivnosti škola planira Školskim programom i Godišnjim planom rada. Učenik obavezno bira jednu aktivnost sa liste od tri slobodne nastavne aktivnosti koje škola nudi.

7 Vannastavne aktivnosti mogu da budu: društvene, umetničke, tehničke, humanitarne, kulturne, kao i druge aktivnosti u skladu sa prostornim i ljudskim resursima škole.

***** Broj časova za učenike pripadnike nacionalnih manjina

PRAVILNIK
O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA
ZA SEDMI RAZRED
OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2019, 1/2020, 6/2020, 8/2020 i 5/2021)

NAPOMENA: Prečišćeni tekst zaključno sa izmenama objavljenim u „Sl. glasniku RS - Prosvetni glasnik“, br. 5/2021, koje su stupile na snagu 07. jula 2021. godine a primenjuju se počev od školske 2021/2022. god.

HRONOLOGIJA PROPISA

Tip dokumenta:	Propis
Naslov:	**PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA**
Vrsta propisa:	Pravilnici
Rubrika:	IX-2 - Vanprivredne delatnosti/Obrazovanje, učenički i studentski standard
Nivo dokumenta:	Republike Srbije
Propis na snazi:	04/06/2019 -
Verzije propisa:	**1. Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik broj 5 od 27/05/2019** **2. Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik broj 1 od 21/01/2020** **3. Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik broj 6 od 23/06/2020** **4. Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik broj 8 od 03/08/2020** **5. Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik broj 5 od 29/06/2021**

Verzija propisa:	**PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2019)**
Glasilo:	**Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik, broj 5/2019 od 27/05/2019**
Verzija na snazi:	04/06/2019 - 28/01/2020
Početak primene:	01/09/2020
Osnov za donošenje:	Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon i 10/19), Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
Donosilac:	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Natpropis:	ZAKON O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019 i 27/2018 - dr. zakon)
Uneto u bazu:	29/05/2019
Komentar urednika:	Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Sl. glasniku RS - Prosvetni glasnik", odnosno 4. juna 2019. godine, a primenjuje se od školske 2020/2021. godine, odnosno od 1. septembra 2020. godine.

Verzija propisa:	**PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2019 i 1/2020)**
Glasilo:	**Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik, broj 1/2020 od 21/01/2020**
Verzija na snazi:	29/01/2020 - 30/06/2020
Početak primene:	01/09/2020
Osnov za donošenje:	Na osnovu člana 67. st. 1. i 4. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon i 10/19), Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi PRAVILNIK O DOPUNAMA PRAVILNIKA O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
Donosilac:	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Natpropis:	ZAKON O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019 i 27/2018 - dr. zakon)
Uneto u bazu:	23/01/2020
Komentar urednika:	Ovaj pravilnik se primenjuje počev od školske 2020/2021. godine, odnosno od 1. septembra 2020. godine.

Verzija propisa:	**PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2019, 1/2020 i 6/2020)**
Glasilo:	**Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik, broj 6/2020 od 23/06/2020**
Verzija na snazi:	01/07/2020 -
Početak primene:	01/09/2020
Osnov za donošenje:	Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon, 10/19 i 6/20), Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi PRAVILNIK O DOPUNAMA PRAVILNIKA O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
Donosilac:	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Natpropis:	ZAKON O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon i 6/2020)
Uneto u bazu:	25/06/2020
Komentar urednika:	Ovaj pravilnik se primenjuje počev od školske 2020/2021. godine, odnosno od 1. septembra 2020. godine.

Verzija propisa:	**PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2019, 1/2020, 6/2020 i 8/2020)**
Glasilo:	**Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik, broj 8/2020 od 03/08/2020**
Verzija na snazi:	11/08/2020 - 06/07/2021
Početak primene:	01/09/2020
Osnov za donošenje:	Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon, 10/19 i 6/20), Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi PRAVILNIK O IZMENI PRAVILNIKA O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
Donosilac:	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Natpropis:	ZAKON O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon i 6/2020)
Uneto u bazu:	05/08/2020
Komentar urednika:	Ovaj pravilnik se primenjuje počev od školske 2020/2021. godine, odnosno od 1. septembra 2020. godine.

Verzija propisa:	**PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2019, 1/2020, 6/2020, 8/2020 i 5/2021)**
Glasilo:	**Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik, broj 5/2021 od 29/06/2021**
Verzija na snazi:	07/07/2021 -
Početak primene:	01/09/2021
Osnov za donošenje:	Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja ("Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon, 10/19 i 6/20), Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi PRAVILNIK O IZMENI PRAVILNIKA O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
Donosilac:	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Natpropis:	ZAKON O OSNOVAMA SISTEMA OBRAZOVANJA I VASPITANJA ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 27/2018 - dr. zakon, 10/2019, 27/2018 - dr. zakon i 6/2020)
Uneto u bazu:	01/07/2021
Komentar urednika:	Pravilnik o izmeni Pravilnika o programu nastave i učenja za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja ("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2021) stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Sl. glasniku RS - Prosvetnom glasniku", odnosno 7. jula 2021. godine, a **primenjuje se počev od školske 2021/2022. godine, odnosno od 1. septembra 2021. godine**.

PRAVILNIK

O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2019, 1/2020, 6/2020, 8/2020 i 5/2021)

Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 88/17, 27/18 – dr. zakon i 10/19),
Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi

PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2019)

Član 1.

Ovim pravilnikom utvrđuje se **program** nastave i učenja za **sedmi** razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja, **koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo**.

Član 2.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije – Prosvetnom glasniku”, a **primenjuje se počev od školske 2020/2021. godine**.

Broj 110-00-90/2019-04
U Beogradu, 25. aprila 2019. godine
Ministar,
Mladen Šarčević, s.r.

Na osnovu člana 67. st. 1. i 4. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 88/17, 27/18 – dr. zakon i 10/19),
Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi

PRAVILNIK O DOPUNAMA PRAVILNIKA
O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 1/2020)

Član 1.

U Pravilniku o programu nastave i učenja za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik”, broj 5/19) u delu: „3. OBAVEZNI PREDMETI” **posle programa predmeta: „SRPSKI JEZIK”, dodaju se programi predmeta: „MATERNjI JEZIK”, i to: „ALBANSKI** JEZIK, **BOSANSKI** JEZIK, **MAĐARSKI** JEZIK, RUMUNSKI JEZIK, **RUSINSKI** JEZIK i **SLOVAČKI** JEZIK”, koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

U delu: „4. IZBORNI PROGRAMI” **posle programa: „GRAĐANSKO VASPITANjE”, dodaju se programi: „MATERNjI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE”, i to: „BUNjEVAČKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **MAĐARSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **ROMSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **RUMUNSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **RUSINSKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **SLOVAČKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **SLOVENAČKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, **UKRAJINSKI**

JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE i **ČEŠKI** JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

Član 2.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije – Prosvetnom glasniku", a **primenjuje se počev od školske 2020/2021. godine**.

Broj 110-00-348/2019-04
U Beogradu, 23. decembra 2019. godine
Ministar,
Mladen Šarčević, s.r.

Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS", br. 88/17, 27/18 - dr. zakon, 10/19 i 6/20),
Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi

PRAVILNIK O IZMENI I DOPUNI
Pravilnika o nastavnom programu za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja
Pravilnik je objavljen u ***"Sl. glasniku RS" - Prosvetni glasnik, broj 3/2020 od 22. maja 2020. god.***

Član 1.

U Pravilniku o nastavnom programu za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/09, 3/11, 8/13, 11/16, 11/16 - dr. propis, 12/18, 3/19 i 12/19), u delu: „NASTAVNI PROGRAM ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA", odeljak: „2. OBAVEZNI I PREPORUČENI SADRŽAJI OBAVEZNIH I IZBORNIH PREDMETA", pododeljak: „OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI", **u Uputstvu za didaktičko-metodičko ostvarivanje programa predmeta: „TEHNIKA I TEHNOLOGIJA", u delu: „I. Planiranje nastave i učenja" u stavu 4. rečenica: „S obzirom da je nastava tehnike i tehnologije teorijsko-praktičnog karaktera, časove treba realizovati podelom odeljenja na 2 (dve) grupe, sa najviše 20 učenika."**, **zamenjuje se rečenicom**: „S obzirom da je nastava Tehnike i tehnologije teorijsko-praktičnog karaktera, časove treba realizovati podelom odeljenja na 2 (dve) grupe, ukoliko odeljenje ima više od 20 učenika."

Član 2.

U Uputstvu za didaktičko-metodičko ostvarivanje programa predmeta: „INFORMATIKA I RAČUNARSTVO", u delu: „I. Planiranje nastave i učenja", dodaje se stav 4. koji glasi: „S obzirom da je nastava Informatike i računarstva teorijsko-praktičnog karaktera, časove treba realizovati podelom odeljenja na 2 (dve) grupe, ukoliko odeljenje ima više od 20 učenika."

Član 3.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku", **a primenjuje se počev od školske 2020/2021. godine**.

Broj 110-00-11/2020-04
U Beogradu, 28. februara 2020. godine
Ministar,
Mladen Šarčević, s.r.

Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 88/17, 27/18 – dr. zakon, 10/19 i 6/20),
Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi

PRAVILNIK O DOPUNAMA PRAVILNIKA
O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED
OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/2020)

Član 1.

U Pravilniku o programu nastave i učenja za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik”, br. 5/19 i 1/20) u delu: „3. OBAVEZNI PREDMETI” – odeljak „Naziv predmeta: MATERNjI JEZIK” **posle programa predmeta: „SLOVAČKI JEZIK”, dodaje se program predmeta: „HRVATSKI JEZIK”**, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U programu predmeta: „ISTORIJA”, posle odeljka: „III. PRAĆENjE I VREDNOVANjE NASTAVE I UČENjA”, dodaje se odeljak: „IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU ISTORIJA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANjINE”, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U programu predmeta: „LIKOVNA KULTURA”, posle odeljka: „III. PRAĆENjE I VREDNOVANjE NASTAVE I UČENjA”, dodaje se odeljak: „IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU LIKOVNA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANjINE”, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U programu predmeta: „MUZIČKA KULTURA”, posle odeljka: „III. PRAĆENjE I VREDNOVANjE NASTAVE I UČENjA”, dodaje se odeljak: „IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU MUZIČKA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANjINE”, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

U delu: „4. IZBORNI PROGRAMI” – odeljak „Naziv programa: MATERNjI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE”, **posle programa: „ČEŠKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE” dodaju se programi: „HRVATSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE, MAKEDONSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE i VLAŠKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE”**, koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

Član 2.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije – Prosvetnom glasniku”, a **primenjuje se počev od školske 2020/2021. godine**.

Broj 110-00-00134/2020-04
U Beogradu, 5. juna 2020. godine
Ministar,
Mladen Šarčević, s.r.

Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 88/17, 27/18 - dr. zakon, 10/19 i 6/20),

Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi

PRAVILNIK O IZMENI
PRAVILNIKA O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Pravilnik je objavljen u **„Sl. glasniku RS” - Prosvetni glasnik, broj 8/2020 od 3. avgusta 2020. god**.

Član 1.

U Pravilniku o programu nastave i učenja za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik”, br. 5/19 i 1/20) **u delu: „3. OBAVEZNI PREDMETI” - u programu predmeta: „LIKOVNA KULTURA”**, **odeljak: „IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU LIKOVNA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANJINE”, briše se**.

Član 2.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku”, a **primenjuje se počev od školske 2020/2021. godine**.

Broj 110-00-00134/1/2020-04
U Beogradu, 2. jula 2020. godine
Ministar,
Mladen Šarčević, s.r.

Na osnovu člana 67. stav 1. Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS”, br. 88/17, 27/18 – dr. zakon, 10/19 i 6/20),

Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja donosi

PRAVILNIK O IZMENI
PRAVILNIKA O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
(*"Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 5/2021*)

Član 1.

U Pravilniku o programu nastave i učenja za sedmi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja („Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik”, br. 5/19, 1/20, 6/20 i 8/20), u delu: „3. OBAVEZNI PREDMETI”, **program predmeta: „TEHNIKA I TEHNOLOGIJA” zamenjuje se novim programom predmeta: „TEHNIKA I TEHNOLOGIJA”**, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 2.

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije – Prosvetnom glasniku”, a **primenjuje se počev od školske 2021/2022. godine**.

Broj 110-00-101/2021-04
U Beogradu, 9. juna 2021. godine
Ministar,
Branko Ružić, s.r.

SADRŽAJ PROGRAMA

PROGRAM NASTAVE I UČENJA ZA SEDMI RAZRED OSNOVNOG OiV

1. CILJEVI OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA
2. PROGRAMI ORIJENTISANI NA ISHODE I PROCES UČENJA
3. OBAVEZNI PREDMETI
SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST
MATERNJI JEZIK
ALBANSKI JEZIK
BOSANSKI JEZIK
MAĐARSKI JEZIK
RUMUNSKI JEZIK
RUSINSKI JEZIK
SLOVAČKI JEZIK
HRVATSKI JEZIK
SRPSKI KAO NEMATERNJI JEZIK
STRANI JEZIK
ENGLESKI JEZIK
ITALIJANSKI JEZIK
NEMAČKI JEZIK
RUSKI JEZIK
FRANCUSKI JEZIK
ŠPANSKI JEZIK
LIKOVNA KULTURA
MUZIČKA KULTURA
ISTORIJA
GEOGRAFIJA
FIZIKA
MATEMATIKA
BIOLOGIJA
HEMIJA
TEHNIKA I TEHNOLOGIJA
INFORMATIKA I RAČUNARSTVO
FIZIČKO I ZDRAVSTVENO VASPITANJE
4. IZBORNI PROGRAMI
GRAĐANSKO VASPITANJE
DRUGI STRANI JEZIK
NEMAČKI JEZIK
ENGLESKI JEZIK
ITALIJANSKI JEZIK
RUSKI JEZIK
FRANCUSKI JEZIK
ŠPANSKI JEZIK
MATERNJI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
VLAŠKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
MAĐARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
MAKEDONSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
ROMSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
RUMUNSKI JEZIK SA ELEMENTINA NACIONALNE KULTURE
RUSINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
SLOVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
SLOVENAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNEKULTURE
UKRAJINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNEKULTURE
HRVATSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
ČEŠKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
5. UPUTSTVO ZA OSTVARIVANjE PROGRAMA PREPORUČENE VRSTE AKTIVNOSTI I NAČINI OSTVARIVANjA PROGRAMA

6. PREPORUKE ZA PRIPREMU INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA ZA UČENIKE KOJIMA JE POTREBNA DODATNA OBRAZOVNA PODRŠKA

6.1. Individualni obrazovni plan za socijalno uskraćene učenike i učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

6.2. Individualni obrazovni plan za učenike sa izuzetnim sposobnostima

7. NAČIN PRILAGOĐAVANJA PROGRAMA

7.1. Način prilagođavanja programa predmeta od značaja za nacionalnu manjinu

7.2. Način prilagođavanja programa za dvojezično obrazovanje

8. DRUGA PITANJA OD ZNAČAJA ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA NASTAVE I UČENjA

8.1. Uputstvo za ostvarivanje slobodnih nastavnih aktivnosti

8.2. Uputstvo za ostvarivanje vannastavnih aktivnosti

Hor

Orkestar

OSTALI OBLICI OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA

PRAVILNIK O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA
ZA SEDMI RAZRED
OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

1. CILJEVI OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA SU:

1) obezbeđivanje dobrobiti i podrška celovitom razvoju učenika;
2) obezbeđivanje podsticajnog i bezbednog okruženja za celoviti razvoj učenika, razvijanje nenasilnog ponašanja i uspostavljanje nulte tolerancije prema nasilju;
3) sveobuhvatna uključenost učenika u sistem obrazovanja i vaspitanja;
4) razvijanje i praktikovanje zdravih životnih stilova, svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, potrebe negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti;
5) razvijanje svesti o značaju održivog razvoja, zaštite i očuvanja prirode i životne sredine i ekološke etike, zaštite i dobrobiti životinja;
6) kontinuirano unapređivanje kvaliteta procesa i ishoda obrazovanja i vaspitanja zasnovanog na proverenim naučnim saznanjima i obrazovnoj praksi;
7) razvijanje kompetencija za snalaženje i aktivno učešće u savremenom društvu koje se menja;
8) pun intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj svakog učenika, u skladu sa njegovim uzrastom, razvojnim potrebama i interesovanjima;
9) razvijanje ključnih kompetencija za celoživotno učenje, razvijanje međupredmetnih kompetencija za potrebe savremene nauke i tehnologije;
10) razvoj svesti o sebi, razvoj stvaralačkih sposobnosti, kritičkog mišljenja, motivacije za učenje, sposobnosti za timski rad, sposobnosti samovrednovanja, samoinicijative i izražavanja svog mišljenja;
11) osposobljavanje za donošenje valjanih odluka o izboru daljeg obrazovanja i zanimanja, sopstvenog razvoja i budućeg života;
12) razvijanje osećanja solidarnosti, razumevanja i konstruktivne saradnje sa drugima i negovanje drugarstva i prijateljstva;
13) razvijanje pozitivnih ljudskih vrednosti;
14) razvijanje kompetencija za razumevanje i poštovanje prava deteta, ljudskih prava, građanskih sloboda i sposobnosti za život u demokratski uređenom i pravednom društvu;
15) razvoj i poštovanje rasne, nacionalne, kulturne, jezičke, verske, rodne, polne i uzrasne ravnopravnosti, razvoj tolerancije i uvažavanje različitosti;
16) razvijanje ličnog i nacionalnog identiteta, razvijanje svesti i osećanja pripadnosti Republici Srbiji, poštovanje i negovanje srpskog jezika i maternjeg jezika, tradicije i kulture srpskog naroda i nacionalnih manjina, razvijanje interkulturalnosti, poštovanje i očuvanje nacionalne i svetske kulturne baštine;
17) povećanje efikasnosti upotrebe svih resursa obrazovanja i vaspitanja, završavanje obrazovanja i vaspitanja u predviđenom roku sa minimalnim produžetkom trajanja i smanjenim napuštanjem školovanja;
18) povećanje efikasnosti obrazovanja i vaspitanja i unapređivanje obrazovnog nivoa stanovništva Republike Srbije kao države zasnovane na znanju.

2. PROGRAMI ORIJENTISANI NA ISHODE I PROCES UČENJA

Struktura programa svih nastavnih predmeta je koncipirana na isti način. Na početku se nalazi cilj nastave i učenja predmeta za drugi ciklus obrazovanja i vaspitanja. U tabeli koja sledi, u prvoj koloni, definisani su predmetni ishodi za kraj šestog razreda, u drugoj koloni date su oblasti i/ili teme, a u trećoj se nalaze predmetni sadržaji. Iza tabele nalaze se ključni pojmovi sadržaja programa i preporuke za ostvarivanja nastave i učenja konkretnog predmeta pod naslovom Uputstvo za didaktičko-metodičko ostvarivanje programa.

Programi nastave i učenja zasnovani su na opštim ciljevima i ishodima obrazovanja i vaspitanja i potrebama i mogućnostima učenika šestog razreda. Usmereni su na proces i ishode učenja, a ne na same sadržaje koji sada imaju drugačiju funkciju i značaj. Sadržaji više nisu cilj sami po sebi, već su u funkciji ostvarivanja ishoda koji su definisani kao funkcionalno znanje učenika tako da pokazuju šta će učenik biti u stanju da učini, preduzme, izvede, obavi zahvaljujući znanjima, stavovima i veštinama koje je gradio i razvijao tokom jedne godine učenja konkretnog nastavnog predmeta. Ovako koncipirani programi podrazumevaju da ostvarenost ishoda vodi ka razvijanju kompetencija, i to kako opštih i specifičnih predmetnih, tako i ključnih, kao i međupredmetnih.

Pregledom ishoda koji su dati u okviru pojedinih programa nastave i učenja može se videti kako se postavljaju temelji razvoja ključnih i opštih međupredmetnih kompetencija koje želimo da naši učenici imaju na kraju osnovnog obrazovanja. Na putu ostvarivanja cilja i ishoda ključna je uloga nastavnika koji dobija značajan prostor za slobodu izbora i povezivanje sadržaja; metoda, postupaka i tehnika nastave i učenja i aktivnosti učenika. Orijentacija na proces učenja i ishode stara se ne samo o rezultatima, već i načinu na koji se uči, odnosno kako se gradi i povezuje znanje u smislene celine, kako se razvija mreža pojmova i povezuje znanje sa praktičnom primenom.

Programi nastave i učenja namenjeni su, pre svega, nastavnicima koji neposredno rade sa učenicima, ali i onima koji na posredan način uzimaju učešće u obrazovanju i vaspitanju. Zato treba imati u vidu da terminologija, koja je korišćena u programima nastave i učenja, nije namenjena učenicima i treba je prilikom definisanja konkretnih nastavnih jedinica, bilo za neposredan rad sa učenicima, bilo za potrebe udžbeničkih i didaktičkih materijala, prilagoditi uzrastu učenika. Programi nastave i učenja su nastavnicima polazna osnova i pedagoško polazište za razvijanje obrazovno-vaspitne prakse: za planiranje godišnjih i operativnih planova, neposrednu pripremu za rad kao i okvir za preispitivanje prakse razvijanja planova, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja nastave i učenja kroz sopstvena promišljanja, razgovor sa kolegama itd.

Obrazovno-vaspitna praksa je složena, promenljiva i ne može se do kraja i detaljno unapred predvideti. Ona se odvija kroz dinamičnu spregu međusobnih odnosa i različitih aktivnosti u socijalnom i fizičkom okruženju, u jedinstvenom kontekstu konkretnog odeljenja, konkretne škole i konkretne lokalne zajednice. Zato, umesto izraza realizovati program, bolje je reći da se na osnovu datih programa planira i ostvaruje nastava i učenje koje odgovara konkretnim potrebama odeljenja.

3. OBAVEZNI PREDMETI

Naziv predmeta	**SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST**
Cilj	Ciljevi učenja Srpskog jezika i književnosti jesu da se učenik osposobi da pravilno koristi srpski jezik u različitim komunikativnim situacijama, u govoru i pisanju; da kroz čitanje i tumačenje književnih dela razvija čitalačke kompetencije koje, uz književno znanje, obuhvataju emocionalno i fantazijsko uživljavanje, živo pamćenje, istraživačko posmatranje; podstiču imaginaciju i umetnički senzibilitet, estetsko doživljavanje i kritičko mišljenje, moralno prosuđivanje i asocijativno povezivanje; da se odgovarajućim vrstama čitanja osposobljava da usmereno pristupa delu i prilikom tumačenja otkriva različite slojeve i značenja; da stiče osnovna znanja o mestu, ulozi i značaju jezika i književnosti u kulturi, kao i o medijskoj pismenosti; da stiče i razvija najšira humanistička znanja i da nauči kako funkcionalno da povezuje sadržaje predmetnih oblasti.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**144 časa**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/** **TEMA**	**SADRŽAJI**
- koristi književne termine i pojmove obrađivane u prethodnim razredima i povezuje ih sa novim delima koja čita; - istakne univerzalne vrednosti književnog dela i poveže ih sa sopstvenim iskustvom i okolnostima u kojima živi; - čita sa razumevanjem različite vrste tekstova i komentariše ih, u skladu sa uzrastom; - razlikuje narodnu od autorske književnosti i odlike književnih rodova i osnovnih književnih vrsta; - razlikuje osnovne odlike stiha i strofe - ukrštenu, obgrljenu i parnu rimu; slobodni i vezani stih; refren; - tumači motive (prema njihovom sadejstvu ili kontrastivnosti) i pesničke slike u odabranom lirskom tekstu; - lokalizuje književna dela iz obaveznog školskog programa; - razlikuje etape dramske radnje; - razlikuje autora književnoumetničkog teksta od naratora, dramskog lica ili lirskog subjekta; - razlikuje oblike kazivanja (forme pripovedanja); - identifikuje jezičko-stilska izražajna sredstva i razume njihovu funkciju; - analizira idejni sloj književnog dela služeći se argumentima iz teksta;	KNJIŽEVNOST	LEKTIRA LIRIKA 1. Jovan Dučić: Podne 2. Milan Rakić: Božur 3. Vladislav Petković Dis: Među svojima 4. Milutin Bojić: Plava grobnica 5. Desanka Maksimović: Krvava bajka 6. Stevan Raičković: Posle kiše 7. Jovan Jovanović Zmaj: Jututunska juhahaha 8. Rabindranat Tagore: Papirni brodovi 9. Vislava Šimborska: Oblaci EPIKA 1. Narodna bajka (jedna po izboru): Međedović / Čudotvorni prsten / Zlatoruni ovan 2. Stefan Mitrov Ljubiša: Kanjoš Macedonović (odlomak) 3. Radoje Domanović: Vođa (odlomak) 4. Petar Kočić: Kroz mećavu 5. Ivo Andrić: Jelena, žena koje nema (odlomak) 6. Danilo Kiš: Priča o pečurkama / Eolska harfa 7. Alfons Dode: Poslednji čas / Vladimir Nabokov: Loš dan 8. Dnevnik Ane Frank (odlomak) 9. Efraim Kišon: Kod kuće je najgore (jedna priča po izboru) 10. Aforizmi (Dušan Radović i drugi) DRAMA 1. Branislav Nušić: Vlast (odlomak) 2. Vida Ognjenović: Kanjoš Macedonović (odlomak o susretu Kanjoša i Furlana)

- uoči razlike u karakterizaciji likova prema osobinama: fizičkim, govornim, psihološkim, društvenim i etičkim; - razlikuje humoristički od ironičnog i satiričnog tona književnog dela; - kritički promišlja o smislu književnog teksta i argumentovano obrazloži svoj stav; - dovede u vezu značenje poslovica i izreka sa idejnim slojem teksta;		
- prepozna nacionalne vrednosti i neguje kulturnoistorijsku baštinu; - razmotri aspekte rodne ravnopravnosti u vezi sa likovima književno-umetničkih tekstova; - preporuči književno delo uz kratko obrazloženje; - uporedi književno i filmsko delo nastalo po istom predlošku, pozorišnu predstavu i dramski tekst; - razlikuje glagolske načine i nelične glagolske oblike i upotrebi ih u skladu sa normom; - odredi vrste nepromenljivih reči u tipičnim slučajevima; - uoči delove imeničke sintagme; - razlikuje gramatički i logički subjekat; - razlikuje složeni glagolski predikat od zavisne rečenice sa veznikom da; - prepozna vrste naporednih odnosa među rečeničnim članovima i nezavisnim rečenicama; - identifikuje vrste zavisnih rečenica; - iskaže rečenični član rečju, predloško-padežnom konstrukcijom, sintagmom i rečenicom; - primeni osnovna pravila kongruencije u rečenici; - dosledno primeni pravopisnu normu; - razlikuje dugosilazni i dugouzlazni akcenat; - govori na zadatu temu poštujući književnojezičku normu; - razlikuje književnoumetnički od publicističkog funkcionalnog stila; - sastavi koherentan pisani tekst u skladu sa zadatom temom narativnog i deskriptivnog tipa;		NAUČNOPOPULARNI I INFORMATIVNI TEKSTOVI Obavezna dela 1. Mihajlo Pupin: Sa pašnjaka do naučenjaka (odlomak) 2. Jelena Dimitrijević: Sedam mora i tri okeana (odlomak) / Miloš Crnjanski: Naša nebesa („Krf, plava grobnica” - odlomak) Jedno delo po izboru 1. Jovan Cvijić: Ohridsko jezero (odlomak) / Peđa Milosavljević: Potera za pejzažima 2. Svetlana Velmar Janković: Srpski Beograd despota Stefana (Kapija Balkana) 3. Umetnički i naučnopopularni tekstovi o prirodnim lepotama i kulturnoistorijskim spomenicima zavičaja 4. Izbor iz enciklopedija i časopisa za decu DOMAĆA LEKTIRA 1. Epske narodne pesme pokosovskog tematskog kruga (Smrt vojvode Prijezde, Dioba Jakšića i pesma po izboru) 2. Epske narodne pesme o hajducima i uskocima (Mali Radojica, Stari Vujadin, Starina Novak i knez Bogosav; Ivo Senković i aga od Ribnika, Ropstvo Janković Stojana) 3. Sveti Sava u književnosti: - odlomak iz Žitija Svetog Simeona (o oproštaju oca od sina); - izbor iz narodnih priča i predanja (na primer Sveti Sava i đavo, legende o Svetom Savi); - izbor iz autorske poezije o Sv. Savi (na primer Matija Bećković: Priča o Svetom Savi) 4. Miroslav Antić: Plavi čuperak i Šašava knjiga (izbor) 5. Antoan de Sent Egziperi: Mali Princ; Momo Kapor: Mali Princ 6. Jovan Sterija Popović: Pokondirena tikva 7. Dušan Kovačević: Svemirski zmaj 8. Dejan Aleksić: Cipela na kraju sveta / Igor Kolarov: Dvanaesto more DOPUNSKI IZBOR LEKTIRE (birati 3 dela) 1. Milorad Pavić: Ruski hrt (odlomak) 2. Turgenjev: Šuma i stepa 3. Anton Pavlovič Čehov: Činovnikova smrt 4. Janko Veselinović: Hajduk Stanko (odlomak iz prvog dela romana) 5. Gordana Maletić: Katarke Beograda (priča Zebnja i druge)

- napiše jednostavniji argumentativni tekst pozivajući se na činjenice; - koristi tehnički i sugestivni opis u izražavanju; - prepozna citat i fusnote i razume njihovu ulogu; - pronađe potrebne informacije u nelinearnom tekstu; - napiše elektronsku (imejl, SMS) poruku poštujući normativna pravila; - primeni različite strategije čitanja (informativno, doživljajno, istraživačko i dr.); - sastavi tekst reportažnog tipa (iskustveni ili fikcionalni); - pravilno upotrebi frazeologizme i ustaljene izraze koji se javljaju u literarnim i medijskim tekstovima namenjenim mladima.			6. Uroš Petrović: Zagonetne priče 7. Aleksandar Manić: U svitanje sveta 8. Jasminka Petrović: Leto kad sam naučila da letim 9. Gradimir Stojković: Hajduk u Beogradu 10. Kornelija Funke: Srce od mastila 11. Dušica Lukić: Zemlja je u kvaru (izbor) 12. Gordana Brajović: iz zbirke pesama Indija, Indija (Prolazi slon pun mirisa, Prolazi slon pun Himalaja) 13. Dušan Pop Đurđev: Let lionskog Ikara KNJIŽEVNI TERMINI I POJMOVI Opkoračenje. Refren. Cezura. Vezani i slobodni stih. autorske lirske pesme: refleksivna i satirična pesma. Jezičko-stilska izražajna sredstva: metafora, alegorija, gradacija, slovenska antiteza, figure ponavljanja (asonanca i aliteracija). Funkcija motiva u kompoziciji lirske pesme. Pesma u prozi. Fabula i siže. Statički i dinamički motivi. Kompozicija. Epizoda. Idejni sloj književnog teksta. Humor, ironija i satira. Vrste karakterizacije književnog lika. Unutrašnji monolog. Hronološko i retrospektivno pripovedanje. Dnevnik. Putopis. Autobiografija. Legendarna priča. Predanja o postanku bića, mesta i stvari. Aforizam. Poslovice, izreke; pitalice; zagonetke. Dramska radnja; etape dramske radnje: uvod, zaplet, vrhunac, peripetija, rasplet. Dramska situacija. Drama u užem smislu.
	JEZIK	Gramatika	Građenje i osnovna značenja glagolskih oblika: futur II, imperativ, potencijal; trpni gl. pridev, gl. prilog sadašnji i gl. prilog prošli. Podela glagolskih oblika na proste i složene i na lične (vremena i načini) i nelične. Nepromenljive vrste reči: veznici, rečce, uzvici. Pojam sintagme (glavni član i zavisni članovi); vrste sintagmi: imeničke, pridevske, priloške i glagolske. Atribut u okviru sintagme. Logički subjekat. Složeni glagolski predikat. Naporedni odnosi među rečeničnim članovima - sastavni, rastavni i suprotni. Pojam komunikativne i predikatske rečenice. Nezavisne predikatske rečenice – naporedni odnosi među nezavisnim rečenicama (sastavni, rastavni, suprotni). Zavisne predikatske rečenice (izrične, odnosne, mesne, vremenske, uzročne, uslovne, dopusne, namerne, posledične i poredbene). Rečenični članovi iskazani rečju, predloško-padežnom konstrukcijom, sintagmom i rečenicom. Kongruencija - osnovni pojmovi.
		Pravopis	Pravopisna rešenja u vezi sa obrađenim glagolskim oblicima. Interpunkcija u vezi sa zavisnim rečenicama (zapeta, tačka i zapeta). Pisanje skraćenica, pravopisnih znakova.
		Ortoepija	Dugouzlazni i dugosilazni akcenat.

	JEZIČKA KULTURA	Književni i ostali tipovi tekstova u funkciji unapređivanja jezičke kulture. Književnoumetnički i publicistički tekstovi. Usmeni i pismeni sastavi prema unapred zadatim smernicama (ograničen broj reči; zadata leksika; određeni gramatički modeli i sl.). Tekst zasnovan na argumentima. Tehnički i sugestivni opis. Reportaža. Citati i fusnote iz različitih književnih i neumetničkih tekstova. Nelinearni tekstovi: tabele, legende, grafikoni, mape uma i drugo. Govorne vežbe: interpretativno-umetničke (izražajno čitanje, recitovanje); vežba argumentovanja (debatni razgovor). Pravopisne vežbe: diktat, ispravljanje pravopisnih grešaka u tekstu; zapeta u zavisnosloženim rečenicama; glagolski oblici; elektronske poruke. Jezičke vežbe: dopunjavanje teksta različitim oblicima promenljivih reči; dopunjavanje teksta nepromenljivim rečima; obeležavanje komunikativne rečenice u tekstu; iskazivanje rečeničnog člana na više načina (reč, sintagma, predloško-padežna konstrukcija, rečenica); frazeologizmi (razumevanje i upotreba) i druge. Pismene vežbe i domaći zadaci i njihova analiza na času. Četiri školska pismena zadatka - po dva u svakom polugodištu.

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, jezik, jezička kultura.

Pojedini nastavni sadržaji za koje nastavnik proceni da se tokom godine ne mogu realizovati na redovnim časovima, mogu se planirati za obradu na časovima projektne nastave, ambijentalne, kao i na časovima dodatnog rada i rada u sekcijama.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Srpskog jezika i književnosti čine tri predmetne oblasti: Književnost, Jezik i Jezička kultura. Preporučena distribucija časova po predmetnim oblastima je sledeća: Književnost - 54 časa, Jezik - 52 časa i Jezička kultura - 38 časova. Ukupan fond časova, na godišnjem nivou, iznosi 144 časa. Sve tri oblasti programa nastave i učenja se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima.

Program nastave i učenja Srpskog jezika i književnosti zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz sve tri predmetne oblasti ovog predmeta.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika jeste da načine realizacije podučavanja i učenja prilagodi potrebama svakog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja, nastavnik najpre kreira svoj godišnji, tj. globalni plan rada, iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivou konkretnih nastavnih jedinica. Od nastavnika se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas prilagodi ishodima učenja. Tokom planiranja treba, takođe, imati u vidu da se neki ishodi ostvaruju brže i lakše, ali je za većinu ishoda (posebno za predmetnu oblast Književnost) potrebno više vremena, više različitih aktivnosti i rad na različitim tekstovima. Preporučeni ishodi nisu diferencirani prema nivoima učeničkih postignuća. Oni

predstavljaju obavezne delove opisa standarda i mogu se usitnjavati ili širiti, u zavisnosti od učeničkih individualnih mogućnosti i drugih nastavnih potreba.

U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo i da on ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima datim u udžbeniku pristupiti selektivno i u odnosu na predviđene ishode koje treba dostići. Pored toga što učenike treba da osposobi za korišćenje udžbenika, kao jednog od izvora znanja, nastavnik valja da ih uputi u načine i oblike upotrebe drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Okosnicu programa književnosti čine tekstovi iz lektire. Lektira je razvrstana po književnim rodovima - lirika, epika, drama i obogaćena izborom nefikcionalnih, naučnopopularnih i informativnih tekstova. Izbor dela je u najvećoj meri zasnovan na principu prilagođenosti uzrastu.

Uz tekstove koje je potrebno obraditi na času dat je i spisak domaće lektire. Cilj obrade dela u okviru domaće lektire je formiranje, razvijanje ili negovanje čitalačkih navika kod učenika. Obimnija dela učenici mogu čitati preko raspusta, čime se podstiče razvijanje kontinuirane navike čitanja.

Uz obavezni spisak dela za obradu dodat je dopunski izbor tekstova. Izborni deo dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda.

Uz dominantan korpus tekstova kanonskih pisaca kojim se utiče na formiranje estetskog ukusa učenika, izgrađuje i bogati svest o prirodi nacionalne književnosti (i vrednostima klasika svetske književnosti), ali i kulturnom i nacionalnom identitetu. Cilj uvođenja savremenih književnih dela koja još nisu postala deo kanona jeste da se po svojoj motivskoj ili tematskoj srodnosti vežu za postojeće teme i motive u okviru nastavnog programa i da se takvim primerima pokaže kako i savremeni pisci promišljaju epsku narodnu tradiciju ili teme prijateljstva, etičnosti, razvijaju imaginaciju i empatiju, čime će se bogatiti vertikalno čitalačko iskustvo učenika i osavremeniti pristup nastavi. Preko izvesnog broja književnih dela savremenih pisaca, učenici će biti u prilici da kritički sameravaju poetiku njihovih dela sa kanonskim vrednostima.

Izbor dela omogućava primenu komparativnog pristupa proučavanju literarnog stvaralaštva, uz odabir različitih nivoa obrade: interpretacije, prikaza ili osvrta. Razlike u ukupnoj umetničkoj i informativnoj vrednosti pojedinih tekstova utiču na odgovarajuća metodička rešenja (prilagođavanje čitanja vrsti teksta, opseg tumačenja teksta u zavisnosti od složenosti njegove strukture, povezivanje i grupisanje sa odgovarajućim sadržajima iz drugih predmetnih područja - gramatike, pravopisa i jezičke kulture i sl.).

Tekstovi iz dopunskog dela programa treba da posluže nastavniku i pri obradi nastavnih jedinica iz gramatike, kao i za obradu i utvrđivanje sadržaja iz jezičke kulture. Dela koja neće obrađivati nastavnik treba da preporuči učenicima za čitanje u slobodno vreme.

Novi program zasnovan je na uočavanju prirode i uloge književnog dela, kao i uočavanju razlike književnih i neknjiževnih tekstova, odnosno njihovoj većoj korelativnosti. Učenici treba da budu osposobljeni da razlikuju osobenosti književnog teksta (konotativnost, književni postupci, slikovitost, ritmičnost i sl.) u odnosu na denotativnost, informativnost i kazivanje zasnovano na činjenicama i podacima u različitim vidovima neknjiževnih tekstova. Korelativnost je omogućena adekvatnim kombinovanjem obaveznih i izbornih dela.

Isti tekst može se povezivati sa drugima na različite načine, prema različitim motivima ili tonu pripovedanja, u sklopu projektne nastave, koja se bazira na ishodima, a ne na sadržajima učenja.
Predloženi obavezni, književni, naučnopopularni i informativni tekstovi i sadržaj obavezne domaće lektire, kao i primeri iz dopunskog izbora, prilikom osmišljavanja godišnjeg plana rada, a potom i pri oblikovanju orijentacionih, mesečnih planova rada, mogu se tematski povezivati. Pored toga, neophodno je uspostaviti i uravnoteženu distribuciju nastavnih jedinica vezanih za sve podoblasti predmeta, funkcionalno povezati

sadržaje iz jezika i književnosti (gde god je to moguće) i ostaviti dovoljno časova za utvrđivanje i sistematizaciju gradiva.

Sa spiska dopunskog izbora nastavnik bira ona dela koja će, uz obavezni deo lektire, činiti tematsko-motivske celine. Nastavnik može grupisati i povezivati po srodnosti dela iz obaveznog i dopunskog programa na mnogo načina. Mogući primeri funkcionalnog povezivanja nastavnih jedinica mogu biti sledeći (nikako i jedini).

Junaci/heroji, borci za slobodu (hajduci i uskoci): narodne epske pesme; S. Mitrov Ljubiša, Kanjoš Macedonović; V. Ognjenović, Kanjoš Macedonović; J. Veselinović, Hajduk Stanko; M. Bojić, Plava grobnica; M. Crnjanski, Naša nebesa („Krf, plava grobnica" - odlomak); D. Maksimović, Krvava bajka.

Heroine (istaknuti ženski likovi u različitim epohama): Smrt vojvode Prijezde, Dioba Jakšića; V. Petković Dis, Među svojima; Dnevnik Ane Frank; lik majke u Pupinovom delu Sa pašnjaka do naučenjaka; putopisna perspektiva putnice u Sedam mora i tri okeana.

Sudbine nastavnika i đaka - čuvara jezika i kulture: A. Dode, Poslednji čas; D. Maksimović, Krvava bajka; Dnevnik Ane Frank; M. Pupin, Sa pašnjaka do naučenjaka.

Razmišljanje o sebi i svetu: S. Raičković, Posle kiše; R. Tagore, Papirni brodovi; V. Šimborska, Oblaci; pesme u prozi G. Brajović; Dnevnik Ane Frank; D. Kiš, Eolska harfa; I. Andrić: Jelena, žena koje nema; aforizmi.

Odrastanje u različitim vremenima i kulturama: A. Manić, U svitanje sveta; G. Maletić, Zebnja i dr.; M. Pupin, Sa pašnjaka do naučenjaka; V. Petković Dis, Među svojima; Dnevnik Ane Frank; E. Kišon, Kod kuće je najgore; D. Kiš, Priča o pečurkama, Eolska harfa; V. Nabokov: Loš dan; M. Antić: Plavi čuperak / Šašava knjiga; G. Stojković, Hajduk u Beogradu; D. Kovačević, Svemirski zmaj; J. Petrović, Leto kad sam naučila da letim; M. Kapor, Mali princ.

Dete i porodica: M. Pupin, Sa pašnjaka do naučenjaka; P. Kočić, Kroz mećavu; V. Petković Dis, Među svojima; Dnevnik Ane Frank; M. Antić: Plavi čuperak / Šašava knjiga; G. Stojković, Hajduk u Beogradu; D. Kiš, Priča o pečurkama, Eolska harfa; V. Nabokov, Loš dan; E. Kišon, Kod kuće je najgore; J. Petrović, Leto kad sam naučila da letim.

Opisivanje prostora u različitim vremenskim uslovima: J. Dučić, Podne; M. Rakić, Božur; S. Raičković, Posle kiše; P. Kočić, Kroz mećavu; P. Milosavljević: Potera za pejzažima; M. Pavić, Ruski hrt, Turgenjev, Šuma i stepa; J. Dimitrijević, Sedam mora i tri okeana; J. Cvijić, Ohridsko jezero; G. Maletić, Katarke Beograda; G. Brajović, Prolazi slon pun mirisa.

Humor, ironija i satira: aforizmi; D. Kovačević, Svemirski zmaj; J. Jovanović Zmaj, Jututunska juhahaha; B. Nušić, Vlast; R. Domanović, Vođa; J. Sterija Popović, Pokondirena tikva, A. Pavlovič Čehov, Činovnikova smrt; D. Aleksić: Cipela na kraju sveta.

Književna dela koja su doživela pozorišno izvođenje ili ekranizaciju mogu poslužiti za komparativnu analizu i uočavanje razlike između književne i pozorišne/filmske (adaptirane, izmenjene) fabule i izraza (u slučaju dramatizacije Kočićeve priče, drame B. Nušića, V. Ognjenović, D. Kovačevića, Dnevnika Ane Frank ili ekranizacije Egziperijevog Malog princa / romana Kornelije Funke), čime učenici mogu doći do zaključka o prirodi različitih medija i razvijati svoju medijsku pismenost. Učenici se mogu uputiti i na filmove sa tematikom sličnom pročitanim književnim tekstovima i dodatno povezati obradu jedne tematsko-motivske celine. Kroz uporednu analizu filma i književnog dela, učenici treba da razumeju da je film nezavisno umetničko ostvarenje a ne prepičavanje knjige, odnosno da je knjiga samo predložak za novo, originalno umetničko delo.

Predviđeni časovi u okviru podoblasti Jezička kultura u određenom obimu izjednačeni su sa časovima utvrđivanja sadržaja iz podoblasti Književnost, što doprinosi funkcionalnom povezivanju nastavnog gradiva.

Sa pojedinim elementima medijske pismenosti učenike treba upoznati takođe kroz korelaciju: sa pojmom dečji časopis ili enciklopedija za decu upoznati se na konkretnom tekstu iz časopisa / enciklopedije po izboru (sadržaj teksta treba da bude u vezi sa lektirom).

Pored korelacije među tekstovima, neophodno je da nastavnik uspostavi vertikalnu korelaciju. Nastavnik se prethodno obavezno upoznaje sa sadržajima Srpskog jezika i književnosti iz prethodnih razreda radi uspostavljanja principa postupnosti i sistematičnosti.

Nastavnik, takođe, treba da poznaje sadržaje drugih predmeta koji se obrađuju u petom, šestom i sedmom razredu osnovne škole, koji koreliraju s predmetom Srpski jezik i književnost. Horizontalnu korelaciju nastavnik uspostavlja, pre svega, sa nastavom istorije, likovne kulture, muzičke kulture, verske nastave i građanskog vaspitanja.

Učenici treba da razumeju fikcionalnu prirodu književnog dela i njegovu autonomnost (odnosno da prave razliku između lirskog subjekta i pesnika, pripovedača i pisca), kao i činjenicu da književno delo oblikuje jednu moguću sliku stvarnosti. Poređenje književnog i naučnopopularnog teksta o istoj temi (npr. srednjovekovni način života u Beogradu za vreme Despota Stefana Lazarevića u književnom tekstu Gordane Maletić i naučnopopularnom tekstu Svetlane Velmar Janković) omogućava učeniku da lakše uoči tu vrstu razlike. U sedmom razredu uvode se i neki granični, nefikcionalni žanrovi: dnevnik, putopis i autobiografija, pa učenici treba da razumeju kako se i u tekstovima koji počivaju na stvarnosnom iskustvu primenjuju književni postupci.

Pri obradi teksta primenjivaće se u većoj meri jedinstvo analitičkih i sintetičkih postupaka i gledišta. U skladu sa ishodima, učenike treba navikavati da svoje utiske, stavove i sudove o književnom delu podrobnije dokazuju činjenicama iz samoga teksta i tako ih osposobljavati za samostalan iskaz, istraživačku delatnost i zauzimanje kritičkih stavova.

Obrada književnog dela poželjno je da bude protkana rešavanjem problemskih pitanja koja su podstaknuta tekstom i umetničkim doživljavanjem. Mnogi tekstovi, a pogotovu odlomci iz dela, u nastavnom postupku zahtevaju umesnu lokalizaciju, često i višestruku. Situiranje teksta u vremenske, prostorne i društveno-istorijske okvire, kao i obaveštenja o bitnim sadržajima koji prethode odlomku - sve su to uslovi bez kojih se u brojnim slučajevima tekst ne može intenzivno doživeti i pravilno shvatiti.

Prilikom tumačenja teksta učenike treba navikavati da svoje utiske, stavove i sudove o književnom delu podrobnije dokazuju činjenicama iz samoga teksta (i to eksplicitno i imlicitno sadržane informacije) i tako ih osposobljavati za samostalan iskaz, istraživačku delatnost i zauzimanje kritičkih stavova, s posebnom pažnjom na zauzimanje različitih pozicija u odnosu na tekst i uvažavanje individualnog razumevanja smisla književnog teksta. Učenike u ovom uzrastu treba podsticati da aktuelizuju svet književnog dela, odnosno da ga dovedu u vezu sa sopstvenim iskustvom, razmišljanjima i svetom u kojem žive (posebno u vezi sa refleksivnim pesmama i satiričnim delima).

U nastavnoj interpretaciji književnoumetničkog dela objedinjavajući i sintetički činioci mogu biti: umetnički doživljaji, tekstovne celine, bitni strukturni elementi (tema, motivi, pesničke slike, fabula, odnosno siže, književni likovi, smisao i značenje teksta, motivacioni postupci, kompozicija), forme pripovedanja (oblici izlaganja), jezičko-stilski postupci i literarni (književnoumetnički) problemi.

Književnoteorijske pojmove učenici će upoznavati uz obradu odgovarajućih tekstova i pomoću osvrta na prethodno čitalačko iskustvo. U programu nisu navedeni svi pojmovi i vrste književnih dela predviđeni za usvajanje u prethodnim razredima, ali se očekuje će se nastavnik nasloniti na stečeno znanje učenika, obnoviti ga i produbiti na primerima, shodno starijem uzrastu. Obnavljanje i povezivanje književnih termina i pojmova obrađivanih u prethodnim razredima sa novim delima koja se obrađuju u ovom razredu je obavezno. U pogledu razumevanja lirskih književnih dela na postojeće znanje o vrstama stihova, strofa i rime nadovezuju se pojmovi cezure i opkoračenja, uočavanje razlike između vezanog i slobodnog stiha, i pesme u stihu i prozi. Obnavljaju se i proširuju znanja o rodoljubivoj poeziji, savladava se smisao socijalnih motiva u predloženim pesmama ili pričama, usvajaju se nove vrste lirskih pesama (refleksivna i satirična). Znanje o stilskim figurama

dopunjava se kontrastom, hiperbolom, metaforom, alegorijom, slovenskom antitezom, asonancom i aliteracijom. Postojeća znanja o elementima epskog dela (pojam motiva, razlika fabule i sižea), o kompoziciji i oblicima kazivanja / pripovedanja blago se usložnjavaju i produbljuju (uvođenje pojmova o statičkim i dinamičkim motivima, o epizodi,unutrašnjem monologu, razlikovanje hronološkog i retrospektivnog pripovedanja). Znanje o narodnoj epici proširuje se uvođenjem legendarne priče i etioloških i kulturno-istorijskih predanja (koja ne treba terminološki imenovati, zbog toga su samo opisno naznačena u programu).

U prethodnim razredima učenik je podstican da uočava smisao smešnog i humorističnog na primerima iz lektire i da razlikuje humoristički, ditirambski i elegični ton u pevanju/pripovedanju/dramskoj radnji. Ta umenja treba produbiti uočavanjem razlika između humorističkog, ironijskog i satiričnog tona u pevanju / pripovedanju i dovođenjem osnovnog tona pevanja / pripovedanja u vezu sa idejnim slojem teksta. Takođe, pošto ovladaju pojmom motivacije, učenici treba da razviju sposobnost razlikovanja realističke i natprirodne motivacije (i njenih različitih vidova: čudesne motivacije u narodnoj bajci, fantastike i naučne fantastike u umetničkoj književnosti) na odabranim primerima iz lektire.

Jezičko-stilskim izražajnim sredstvima prilazi se s doživljajnog stanovišta; polaziće se od izazvanih umetničkih utisaka i estetičke sugestije, pa će se potom istraživati njihova jezičko-stilska uslovljenost.

Tokom obrade književnih dela, kao i u okviru govornih i pismenih vežbi, nastojaće se da učenici budu u stanju da načine različite vrste karakterizacije likova: otkrivaju što više osobina, osećanja i duševnih stanja književnih likova (prema osobinama: fizičkim, govornim, psihološkim, društvenim i etičkim), da izražavaju svoje stavove o njihovim postupcima i da pokušaju da ih sagledaju iz različitih perspektiva.

Ishodi vezani za nastavnu oblast književnost zasnovani su na čitanju. Kroz čitanje i tumačenje književnih dela učenik razvija čitalačke kompetencije koje podrazumevaju ne samo istraživačko posmatranje i sticanje znanja o književnosti, već podstiču i razvijaju emocionalno i fantazijsko uživljavanje, imaginaciju, estetsko doživljavanje, bogate asocijativne moći, umetnički senzibilitet, kritičko mišljenje i izgrađuju moralno prosuđivanje. Razni oblici čitanja su osnovni preduslov da učenici u nastavi stiču saznanja i da se uspešno uvode u svet književnog dela. Osim doživljajnog čitanja učenike sve više treba usmeravati na istraživačko čitanje (čitanje prema istraživačkim zadacima, čitanje iz različitih perspektiva i sl.) i osposobljavaju da iskažu svoj doživljaj umetničkog dela, uvide elemente od kojih je delo sačinjeno i razumeju njihovu ulogu u izgradnji sveta dela.

Povećan broj dopunskog izbora lektire ukazuje na mogućnost obrade pojedinih predloženih sadržaja (književnih dela) na časovima dodatne nastave.

Preporučuje se da učenici u nastavi koriste elektronski dodatak uz udžbenik, ukoliko za to postoji mogućnost u školi.

JEZIK

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju standardnim srpskim jezikom. Otuda zahtevi u ovom programu nisu usmereni samo na usvajanje jezičkih pravila i gramatičke norme, već i na razumevanje njihove funkcije i pravilnu primenu u usmenom i pismenom izražavanju.

Kada se u sadržajima programa navode nastavne jedinice koje su učenici već obrađivali u prethodnim razredima, podrazumeva se da se stepen usvojenosti i sposobnost primene ranije obrađenog gradiva proverava, a ponavljanje i uvežbavanje na novim primerima prethodi obradi novih sadržaja, čime se obezbeđuje kontinuitet rada i sistematičnost u povezivanju novog gradiva sa postojećim znanjima.

Gramatika

Osnovni programski zahtev u nastavi gramatike jeste da se učenicima jezik predstavi i tumači kao sistem. Nijedna jezička pojava ne bi trebalo da se izučava izolovano, van konteksta u kojem se ostvaruje njena funkcija (u svakoj pogodnoj prilici mogu se znanja iz gramatike staviti u funkciju tumačenja teksta, kako umetničkog tako i naučnopopularnog). Jedan od izrazito funkcionalnih postupaka u nastavi gramatike jesu vežbanja

zasnovana na korišćenju primera iz neposredne govorne prakse, što nastavu gramatike približava životnim potrebama u kojima se primenjeni jezik pojavljuje kao svestrano motivisana ljudska aktivnost. Na ovaj način se kod učenika razvija i svest o važnosti kulture govora, koja je neophodna za svakodnevni život kao deo opšte kulture, a ne samo kao deo nastavnog programa.

Nastava morfologije podrazumeva zaokruživanje znanja o građenju glagolskih oblika. Kao novi sadržaji usvajaju se: građenje i značenje futura II, imperativa i potencijala; trpnog glagolskog prideva, glagolskog priloga sadašnjeg i glagolskog priloga prošlog. Neophodno je povezati nove sadržaje sa gradivom obrađenim u prethodnim razredima, pa pregledom svih obrađenih glagolskih oblika napraviti sintezu i podeliti sve glagolske oblike najpre na lične i nelične, a potom lične glagolske oblike na vremena i načine. Takođe, potrebno je ukazati i na podelu svih glagolskih oblika na proste i složene. Posebno treba obratiti pažnju na futur I kao složeni glagolski oblik, koji se samo zbog pravopisnog rešenja javlja u obliku jedne reči. Futur II treba prvenstveno svrstavati u načine, ali treba napomenuti da se njime mogu izraziti i vremenska značenja (o čemu će više učiti u srednjoj školi). Upotrebu trpnog glagolskog prideva treba objasniti najtipičnijim primerima pasivnih konstrukcija. Sistematizovati podelu vrsta reči usvajanjem novih sadržaja: veznika, rečci i uzvika.

Nastava sintakse podrazumeva uvođenje pojma sintagme i uočavanje glavnog i zavisnog člana u okviru nje. Na jasnim i nespornim primerima učenici kroz vežbanja uočavaju glavni i zavisni član, kao i vrstu sintagme. Uvodi se atribut i to kao sintagmatski, a ne rečenični član. Važno je ukazati na to koje vrste reči se javljaju u okviru atributa. U ranijim razredima obrađen je gramatički subjekat, a sada se uvodi i pojam logičkog subjekta. Neophodno je povezivanje sa ranije obrađenim gradivom i na primerima pokazati razliku između gramatičkog i logičkog subjekta. Prosti glagolski predikat je usvojen u ranijim razredima, a sada se uvodi i složeni glagolski predikat. Potrebno je da učenici uoče razliku između složenog predikata i zavisnih rečenica sa veznikom da. Uvodi se pojam komunikativne i predikatske rečenice. Mora se ukazati na nadređeni pojam (komunikativna rečenica) i pokazati odnos ova dva tipa rečenica (jedna komunikativna rečenica može sadržati više predikatskih rečenica). U okviru naporednih odnosa među nezavisnim rečenicama i rečeničnim članovima obrađuju se samo sastavni, rastavni i suprotni odnos. Usvajaju se osnovni tipovi zavisnih rečenica u jednostavnim primerima, a to se povezuje sa morfološkim znanjima o veznicima, s jedne strane, a s druge sa pravopisnim rešenjima u vezi sa zapetom. Novi sadržaji iz sintakse mogu da se sistematizuju i iskazivanjem rečeničnih članova rečju, predloško-padežnom konstrukcijom, sintagmom i rečenicom. Potrebno je ukazati na razliku između sintagme i predloško-padežne konstrukcije. Uvodi se pojam kongruencije koji se ilustruje jednostavnim primerima. Na ovom nivou samo se uvodi pojam, a tipovi kongruencije i druga složena pitanja ostaju za obradu u srednjoj školi.

Pravopis

Sadržaje iz pravopisa neophodno je povezivati sa odgovarajućim temama i na časovima gramatike i na časovima književnosti. Na primer, kada se obrađuje građenje glagolskih oblika, treba obraditi i pravopisna rešenja u vezi sa pisanjem glagolskih oblika. To podrazumeva i obnavljanje naučenog i usvajanje novih sadržaja (npr. pisanje negacije uz glagole, pisanje oblika u futuru I, oblici pomoćnog glagola u potencijalu, oblici imperativa i sl.). U vezi sa usvajanjem tipova rečenica neophodno je obraditi interpunkciju, prvenstveno, zapetu kao najvažniji interpunkcijski znak. Potrebno je jasno navesti pravila kada se zapeta mora pisati, a kada je zapeta neobavezni znak ili odlika stila. Povezivanje sadržaja iz gramatike i književnosti vrši se analiziranjem upotrebe zapete u izdvojenim rečenicama i uočavanjem upotrebe zapete u književnim delima. U osnovnim crtama potrebno je ukazati na specifičnost književnoumetničkog stila, gde se ponekad, kao rezultat piščeve kreativnosti, namerno ne primenjuju pravopisna pravila (naročito u poeziji). Kombinovanje pravopisnih znakova usvaja se još u mlađim razredima u vezi sa upravnim govorom, ali se sada ukazuje na ostale tipove kombinovanja pravopisnih znakova, pre svega na upotrebu zapete iza skraćenica i rednih brojeva. Pisanje skraćenica odnosi se na obnavljanje naučenog u vezi sa skraćenicama, ali i na proširivanje tipova skraćenica koje se navode u važećem pravopisu.

Pravopisna pravila se usvajaju putem sistematskih vežbanja (pravopisni diktati, ispravka grešaka u datom tekstu, testovi sa pitanjima iz pravopisa itd.). Takođe, treba podsticati učenike da sami uočavaju i ispravljaju pravopisne greške u SMS komunikaciji, kao i u različitim tipovima komunikacije putem interneta. Pored toga, učenike treba upućivati na služenje pravopisom i pravopisnim rečnikom (školsko izdanje). Poželjno je da

nastavnik donosi primerak Pravopisa na čas kad god se obrađuju pravopisne teme (tako bi mogao pojedinačno učenicima zadavati da pronađu reč u pravopisnom rečniku i odrede njen pravilan oblik ili pravilno pisanje).

Ortoepija

Ortoepske vežbe ne treba realizovati kao posebne nastavne jedinice, već uz odgovarajuće teme iz gramatike, ali i na časovima iz književnosti. Na ovom nivou učenici treba da uoče razliku između dugosilaznog i dugouzlaznog akcenta i da pravilno obeleže ove akcente u tipičnim slučajevima. Ukoliko za to postoje mogućnosti, nastavnik bi trebalo da pušta snimke pravilnog izgovora i ukazuje na razlike u izgovoru. Učenike treba navikavati da prepoznaju, reprodukuju i usvoje pravilno akcentovan govor, a u mestima gde se odstupa od akcenatske norme da razlikuju standardni akcenat od svoga akcenta, tj. od dijalekatske akcentuacije.

JEZIČKA KULTURA

Jedan od osnovnih zadataka nastave jezičke kulture odnosi se na usavršavanje jezičkoizražajnih sredstava kod učenika, a njen krajnji cilj je da učenici budu osposobljeni za uspostavljanje kvalitetne i svrsishodne komunikacije. Iako je oblast jezičke kulture programski konstituisana kao posebno područje, predviđeno je da se u celokupnoj nastavi srpskog jezika i književnosti povezuje sa drugim dvema oblastima: sa književnošću i sa jezikom. Oblast Jezička kultura obuhvata usmeno i pismeno izražavanje. Pritom, jednaku pažnju bi trebalo posvetiti usmenom i pisanom izražavanju.

Na ovom uzrastu trebalo bi razmatrati specifičnosti dva funkcionalna stila: književnoumetničkog i publicističkog. Učenike bi trebalo podsticati da u zadatom namenski kreiranom mešovitom tekstu pronalaze i razvrstavaju rečenice s obzirom na to da li pripadaju književnoumetničkom ili publicističkom stilu. Potom, da pronađu rečenicu napisanu publicističkim stilom u tekstu koji je napisan književnoumetničkim stilom i obrnuto. Trebalo bi da objasne sličnosti i razlike između ova dva funkcionalna stila, da prepoznaju i obrazlože elemente oba stila u adekvatno odabranim tekstovima, razvijajući sposobnost razumevanja njihovih osobenosti.

Koherentnost predstavlja značajno obeležje tekstualne strukture i upućuje na kontinualni karakter nekog teksta. Stoga bi u nastavi jezičke kulture trebalo osposobljavati učenike da u usmenoj i pismenoj formi koncipiraju sastave prema smernicama koje će im biti zadate. Na primer, trebalo bi da sastavljaju logički smislene tekstove na osnovu zadatih reči uz obaveznu upotrebu ovih reči; da sastavljaju tekstove čija će dužina biti ograničena (ograničen broj reči); da u tekstu koji sastavljaju upotrebljavaju isključivo određene gramatičke modele ili određenu leksiku. Takođe, trebalo bi ih podsticati da osmisle više različitih početaka teksta na istu zadatu temu ili da osmisle više različitih završetaka namenski pripremljenog i prema zahtevu prilagođenog nedovršenog teksta; da menjaju kraj (ili druge pogodne delove) literarnog predloška; da uspostavljaju narušen hronološki ili smisleni poredak u zadatom tekstu i slično.

Veoma važna kompetencija - koja se nalazi u osnovi viših nivoa razumevanja teksta, jeste veština argumentacije. Imajući u vidu da razvoj argumentovanog mišljenja ima značajnu ulogu u obrazovanju jer može pozitivno da utiče na usvajanje znanja, tokom nastave jezičke kulture trebalo bi proveravati u kojoj meri su učenici u stanju da razumeju argumentativne tekstove. Trebalo bi podsticati učenike da argumentovano obrazlažu svoj stav vezan za problemsku situaciju u književnom delu; da argumentovano obrazlažu svoj eksplicitno izneti stav o nekom, za njih, značajnom pitanju; da u nizu obrazloženja nekog/nečijeg stava izdvajaju argumente kojima je taj stav obrazložen i odbacuju delove teksta koji nisu povezani sa argumentacijom; da argumentima iskažu zašto se ne slaže sa argumentima drugih. Takođe, trebalo bi ih osposobiti da tumače postupke junaka u književnom delu, pozivajući se na argumente koji proističu iz teksta.

Jedan od osnovnih oblika usmenog i pismenog izražavanja - opisivanje, predstavlja temeljan programski sadržaj za usavršavanje i negovanje valjane jezičke kulture učenika. Na ovom uzrastu učenici bi trebalo da koriste obe vrste opisa: tehnički i sugestivni, odnosno trebalo bi ih osposobiti da opisuju određeni predmet, pojam ili biće, najpre objektivno (tehnički opis), a potom izražavajući sopstvene utiske (sugestivni opis). Takođe, trebalo bi ih podsticati da smišljaju paralelno obe vrste opisa istog predmeta opisivanja; da pronalaze elemente oba opisa u mešovitom tekstu; da otkriju „uljeza" (tehnički opis zalutao u sugestivni i obrnuto); da

prepoznaju situacije u kojima bi trebalo upotrebiti jednu ili drugu vrstu opisa i da obrazlože svoje mišljenje; da na osnovu gotovog tehničkog i sugestivnog opisa uočavaju odlike jednog i drugog načina opisivanja.

Jedna od formi izražavanja koja je u funkciji osposobljavanja učenika da svoj jezički izraz unaprede, obogate i prilagode određenoj komunikativnoj situaciji može biti i reportaža. Učenike bi trebalo uputiti u osnovne karakteristike ovog novinarskog žanra kako bi mogli da napišu sastav reportažnog tipa (na primer, reportaža o školi, ekskurziji i slično).

Tokom nastave jezičke kulture na ovom uzrastu trebalo bi ukazati učenicima, između ostalog, i na metode prikazivanja izvora i ideja, kao i dodatnih pojašnjenja koja se koriste u tekstu. Trebalo bi ih podsticati da objašnjavaju razloge i funkcije citiranja; da tumače problemske situacije uočene u književnim i drugim tekstovima pomoću citata; da tumače značaj i smisao upotrebljene fusnote na zadatom primeru; da razlikuju citate i parafraze u zadatim primerima. Takođe, trebalo bi ima ukazati na pravila koja se tiču pisanja eksponiranih brojeva kojima se označavaju fusnote na kraju rečenice.

Osposobljavanje učenika za uspešno čitanje, korišćenje i razumevanje nelinearnog teksta jedan je od zadataka nastave jezičke kulture na ovom uzrastu. Učenici bi trebalo da naprave jednostavne tabele na osnovu zadatog teksta koji sadrži podatke pogodne za tabelarni prikaz; da čitaju podatke iz tabele i tumače ih; da prave jednostavne dijagrame na osnovu zadatih podataka, kao i da tumače podatke iz jednostavnijih dijagrama i da izvode zaključke na osnovu tih podataka. Trebalo bi da smeštaju sadržaje pogodnih gramatičkih jedinica u tabelarne prikaze i da na osnovu podataka iz nelinearnog teksta sastave linearni tekst i drugo.

Imajući u vidu uticaj medijskih tehnologija na jezik, tokom nastave jezičke kulture trebalo bi podsticati učenike da primenjuju eksplicitnu normu i kada komuniciraju posredstvom savremenih informaciono-komunikacionih tehnologija. Učenike bi trebalo podsticati, na primer, da analiziraju imejl/SMS poruke, uočavajući u njima ogrešenja o normativna pravila, da pretvaraju imejl/SMS poruke u kojima nisu ispoštovana normativna pravila u one u kojima će biti poštovana, kao i da na osnovu kraćih zadatih tekstova pišu imejl ili SMS poruku.

Primenjivanje različitih strategija čitanja povezano je sa razumevanjem pročitanog i sa uspešnim čitanjem teksta. Stoga bi u nastavi jezičke kulture trebalo podsticati učenike, na primer, da uočavaju razlike u funkciji i kvalitetu različitih tipova čitanja; da definišu situacije u kojima bi trebalo upotrebiti neku strategiju čitanja; da vežbaju da brzo, vremenski ograničeno pronađu informacije u zadatom tekstu; da tumače doživljaj pročitanog teksta; da razlikuju činjenice od komentara u sklopu istraživačkog čitanja; da argumentovano obrazlažu čitalački doživljaj.

Da bi govorna vežba u potpunosti ostvarila svoju ulogu u nastavi jezičke kulture, potrebno je da bude precizno isplanirana, valjano pripremljena i detaljno organizovana. Kroz govorne vežbe treba ukazivati i na osnovne osobine pravilnog i dobrog govora (nije važno samo šta se kaže već i kako se kaže), kao i na najčešća ogrešenja kao što su upotreba poštapalica, neprimerene leksike i sl. Na ovom uzrastu najpogodnije mogu biti sledeće govorne vežbe: interpretativno-umetničke (izražajno čitanje, recitovanje); vežba argumentovanja (debatni razgovor).

Pravopisne vežbe predstavljaju najbolji način da se pravopisna pravila nauče, provere, kao i da se uočeni nedostaci otklone. Na ovom uzrastu najbolje je primenjivati i proste i složene pravopisne vežbe koje su pogodne za savlađivanje kako samo jednog pravopisnog pravila iz jedne pravopisne oblasti, tako i više pravopisnih pravila iz nekoliko pravopisnih oblasti. Adekvatne mogu biti sledeće pravopisne vežbe: diktat, ispravljanje pravopisnih grešaka u tekstu; zapeta u zavisnosloženim rečenicama; glagolski oblici; elektronske poruke.

Vrste jezičkih vežbi potrebno je odabrati prema interesovanjima učenika ili u kontekstu nastavnog sadržaja. To mogu biti: dopunjavanje teksta različitim oblicima promenljivih reči; dopunjavanje teksta nepromenljivim rečima; obeležavanje komunikativne rečenice u tekstu; iskazivanje rečeničnog člana na više načina. Primenom jezičkih vežbi kod učenika se stvara navika da promišljaju i traže adekvatan jezički izraz za ono što žele da

iskažu (u zavisnosti od komunikativne situacije) i povećava se fond takvih izraza u njihovom rečniku, sa naročitim naglaskom na frazeologizme i ustaljene izraze (primere uzimati iz obrađenih tekstova).

U svakom ***polugodištu rade se po dva pismena zadatka (ukupno četiri godišnje)***. Preporučuje se da se radi osam domaćih zadataka (pisanih sastava).

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje i vrednovanje rezultata napredovanja učenika je u funkciji ostvarivanja ishoda, a započinje inicijalnom procenom dostignutog nivoa znanja, u odnosu na koji će se odmeravati dalji napredak i formirati ocena. Svaki nastavni čas i svaka aktivnost učenika je prilika za formativno ocenjivanje, odnosno registrovanje napretka učenika i upućivanje na dalje aktivnosti.

Formativno vrednovanje je sastavni deo savremenog pristupa nastavi i podrazumeva procenu znanja, veština, stavova i ponašanja, kao i razvijanja odgovarajuće kompetencije tokom nastave i učenja. Formativno merenje podrazumeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, pri čemu se najčešće primenjuju sledeće tehnike: realizacija praktičnih zadataka, posmatranje i beleženje učenikovih aktivnosti tokom nastave, neposredna komunikacija između učenika i nastavnika, registar za svakog učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnog vrednovanja na kraju nastavnog ciklusa treba da budu iskazani i brojčanom ocenom.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik, pored postignuća učenika, kontinuirano prati i vrednuje vlastiti rad. Sve što se pokaže dobrim i efikasnim, nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a ono što bude procenjeno kao nedovoljno delotvorno, trebalo bi unaprediti.

Naziv predmeta: **MATERNJI JEZIK**

ALBANSKI JEZIK

Emërtimi i lëndës	**Gjuha dhe Letërsia shqipe** HYRJE Nëpërmjet kësaj lënde, nxënësit pasurojnë fjalorin, mësojnë përdorimin e kategorive gramatikore, rregullat kryesore të saj dhe drejtshkrimin, mësojnë si të ndërtojnë dhe të vlerësojnë rrëfimin, përshkrimin, komentin, argumentin, informatën etj.,zhvillojnë imagjinatën dhe kultivojnë aftësitë e tyre për të gjykuar. Në këtë klasë, nxënësit zhvillojnë aftësitë dhe shkathtësitë e përdorimit të gjuhës, njohin, analizojnë dhe shkruajnë tekste të ndryshme letrare dhe jo letrare, shprehen drejt dhe qartë me gojë dhe me shkrim në situata të ndryshme, krijojnë një tekst, tregojnë një ngjarje, argumentojnë një pikëpamje, hartojnë shkrime të argumentuara dhe të marrin pjesë rregullisht në debate, përdorin gjuhën në përputhje me situatat konkrete të komunikimit dhe zhvillojnë shkathtësitë e lexim-kuptimit. Thelbin e mësimit të Gjuhës shqipe në shkollë e përbën formimi i shprehive të përdorimit të gjuhës me gojë dhe me shkrim dhe njohja e modeleve kulturore e estetike të domosdoshme për formimin e tyre kulturor. QËLLIMI Qëllimi i mësimit të Gjuhës dhe Letërsisë shqipe në klasën e shtatë është që nxënësi të aftësohet të përdorë drejtë gjuhën shqipe në situata të ndryshme gjatë procesit të komunikimit, në të folur e në të shkruar; që me anë të leximit dhe shpjegimit të veprave letrare të zhvillojë kompetencat e leximit, të cilat krahas njohurive letrare përfshijnë fantazinë dhe emocionet, kujtimet, hulumtimet; nxitjen e imagjinatës dhe sensibilitetit artistik, përjetimit estetik dhe mendimin kritik, gjykimin moral dhe bashkim mendimesh, ideshë; që me leximin e llojeve të veprave adekuate të aftësohet që të ketë qasje të duhur ndaj veprës dhe gjatë komentimit të zbulojë shtresa dhe kuptime të ndryshme; të arrijë njohuri themelore për vendin, rolin dhe rëndësinë e gjuhës dhe letërsisë në kulturë, si dhe në arsimimin medial; të arrijë dhe zhvillojë njohuri të gjera humane dhe të mësojë si të lidhë në mënyrë funksionale përmbajtjet e fushave lëndore. përforcimin dhe zhvillimin e njohurive të përvetësuara më parë. Kjo nënkupton: zhvillimin e shkathtësive të komunikimit në situata të ndryshme, zhvillimin e kulturës gjuhësore dhe formimin kulturor, zhvillimin emocional, krijues, estetik dhe etik përmes shkathtësive të komunikimit, zhvillimin e vetëbesimit dhe të menduarit e pavarur, zhvillimin e përdorimit të gjuhës letrare si dhe përgatitjen e nxënësit për të mësuar gjatë gjithë jetës.

Klasa	E SHTATË	
Fondi vjetor i orëve	144 orë	
Lënda	Gjuha dhe Letërsia shqipe	Klasa e VII-të
Fondi i orëve	Javor	Vjetor
Numri i orëve	4	144
Temat dhe rezultatet e të nxënit Nxënësit në klasën e gjashtë arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës, për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të lëndës së Gjuhës dhe Letërsisë shqipe për arsimin fillor:		

REZULTATET Pas mbarimit të temës/fushës së njohurive nxënësi të jetë në gjendje që:	FUSHA/ TEMA	PËRMBAJTJA
- Identifikon tipare të prozës dhe poezisë; - Dallon elemente të teksteve të ndryshme letrare e jo letrare si: poezi, prozë, tekst dramatik, artikuj - të gazetave apo revistave, tekstin biografik dhe autobiografik; - Lexon dhe krahason artikuj të ndryshëm që kanë të bëjnë me aktualitete nga shëndetësia, barazia gjinore, të drejtat e njeriut; - Shkruan sipas modeleve të teksteve jo letrare urime, informata lutje etj. - Shkruan ese të ndryshme letrare e jo letrare; - Njeh përshkrimin dhe rrëfimin; - Komenton dhe shkruan për tekste apo emisione të ndryshme nga mediet. - Përshkruan jetën në vendlindje dhe në mërgatë; - Identifikon shkaktarët rreziqeve nga natyra dhe njeriu; - Dallon kuptimin figurativ nga ai jo figurative (kuptimi i parë); - Dallon dhe përdor figurat kryesore stilistike në të folur dhe në të shkruar;	Letërsia Tekstet letrare dhe jo letrare Gjuha figurative dhe jofigurative Kritika, teoria, historia	Bota ime (tregime, novela, romane me tema historike dhe nga realiteti); Bota e fantastikes dhe heroikes (përralla, legjenda, novela fantastike, romane fantastiko-shkencore etj.); Faqja e poezisë (poezi të llojeve e temave të ndryshme: atdhetare, peizazhi, të ndjesive e të imazheve artistike dhe njohuri stilistike); Drama Tekstet dramatike ndërthuren në rubrikat e mësipërme.
- Identifikon tipare letrare dhe joletrare; - Dallon zhanret kryesore letrare; - Kupton tiparet e subjektit, kompozicionit dhe temës; - Zhvillon strategjinë e lexim-kuptimit dhe komentimit të teksteve; - Dallon kuptimin figurativ nga ai jo figurative (kuptimi i parë); - Dallon dhe përdor figurat kryesore stilistike në të folur dhe në të shkruar; - Identifikon tipare letrare dhe joletrare; - Dallon zhanret kryesore letrare; - Kupton tiparet e subjektit, kompozicionit dhe temës; - Zhvillon strategjinë e lexim-kuptimit dhe komentimit të teksteve; - Dallon format e gjuhës standarde nga ato dialektore; - Dallon intonacionin e fjalisë; - Dallon llojet e fjalisë sipas intonacionit; - Dallon theksin e fjalisë. - Dallon rrokjen, theksin, intonacionin; - Dallon zanoret dhe bashkëtingëlloret sipas shqiptimit; - Përcakton theksin e fjalës dhe fjalisë; - Pasuron fjalorin dhe njeh kuptimin e fjalës; - Dallon dhe përdor në fjali kuptimin e parë të fjalëve dhe kuptimin e figurshëm; - Dallon dhe përdor në fjali fjalët me shumë kuptime; - Dallon kryefjalën, kallëzuesorin e kryefjalës, kundrinorin e drejtë dhe të zhdrejtë, rrethanorin e vendit, të kohës, të shkakut si dhe përcaktorin e ndajshtimin; - Dallon emrin dhe kategoritë e tij; - Dallon mbiemrin dhe kategoritë e tij (shkallët); - Dallon dhe përdor drejt përemrat vetorë, pyetës, lidhorë, të pacaktuar; - Dallon dhe përdor përemrat sipas situatave; - Dallon foljen, kohët e thjeshta dhe të përbëra të saj; - Dallon dhe kupton foljen, mënyrat veprore dhe joveprore; - Dallon foljet sipas zgjedhimit nëpër mënyra dhe kohë; - Dallon fjalinë foljore nga ajo jo foljore;	Gjuha Gramatika (Fonetika, Morfologjia, Sintaksa, Leksikologjia, Drejtëshkrim)	NJOHURI PËR GJUHËN - Fonetikë/ fonologji: - Theksi - Grupet e zanoreve; - Leksikologji: Fusha leksikore; - Fjalë me kuptim të parë dhe të Figurshëm; FJALËFORMIM - Formimi i fjalëve - Fjalë të prejardhura - Fjalë të përbëra, të përngjitura LEKSIKOLOGJI - Fusha leksikore - Fjalë me kuptim të parë dhe të figurshëm MORFOLOGJI - Fjalë të ndryshueshme - Fjalë të pandryshueshme - Klasat e fjalëve SINTAKSË - Gjymtyrët kryesore - Gjymtyrët e dyta (me se shprehen) - Dallimi i llojeve të fjalisë së përbërë - Llojet e fjalisë së përbërë me bashkërenditje - Ligjërata e drejtë dhe e zhdrejtë
- Dallon dhe përdor lidhëzat në të folur në lexuar dhe shkruar; - Identifikon dhe përdor parafjalët në të folur në lexuar dhe shkruar; - Njeh strukturën e fjalisë së thjeshtë dhe të përbërë; - Dallon dhe përdor llojet kryesore të fjalive në të lexuar dhe të shkruar, format pohore e mohore; - Dallon fjalitë e pavarura, kryesore dhe të varura; - Pasuron fjalorin dhe njeh kuptimin e fjalëve;	Kultura gjuhësore	TË FOLURIT (për të mësuar; për të komunikuar) Ritregimi, tregimi, përshkrimi, dallimi i ndryshimeve ndërmjet gjuhës së folur dhe asaj të shkruar; TË LEXUARIT Teksti letrar;

<table>
<tr><td rowspan="4">- Dallon fjalët për kah ndërtimi dhe përdor përbërësit e saj për formimin e tyre;
- Përdor dhe krijon fjalë të prejardhura, të përbëra dhe të përngjitura.
- Përdorimi i drejtë i shkronjës së madhe (titujt e librave, revistave, gazetave etj.);
- Dallon fjalët për kah ndërtimi dhe përdor përbërësit e saj për formimin e tyre;
- Përdor dhe krijon fjalë të prejardhura, të përbëra dhe të përngjitura;
- Përdorimi i drejtë i shkronjës së madhe (titujt e librave, revistave, gazetave etj.);
- Zgjedh formën e përshtatshme për të përcjellë informacionin, idetë, ndjenjat dhe pikëpamjet e tij;
- Merr pjesë në biseda shoqërore me moshatarët dhe të rriturit mbi tema të njohura duke pyetur dhe duke iu përgjigjur pyetjeve.Përdor forma të ndryshme të rrëfimit; për të dalluar Dalon elementet kryesore të subjektit të përrallës;
- Lexon për të nxjerrë temën dhe mesazhin e përrallës;
- Lexon për të dalluar veçoritë e dialektit gegërisht;
- Përshkruan peizazhin dhe portretin;
- Rrëfen në vetën e parë dhe të tretë;
- Merr pjesë në dialog;
- Di të veçojë pjesët themelore të tekstit dhe të organizojë kuptimin e tekstit;
- Dallon qëllimin e komunikimit;
- Di si transmetohet mesazhi ndërmjet dhënësit dhe marrësit.
- Harton tekstin e folur ose të shkruar rreth përjetimeve të tij për tekstin letrar dhe temave në jetën e përditshme si dhe botën e fantazisë, duke veçuar idetë kryesore dhe përcjelljen e zhvillimit të tyre;
- Gjeninformacioneeksplicitedheimplicitenëtekstin e thjeshtëletrardhejoletrar;
- Dallon filmin nga shfaqja teatrale, radion nga emisioni televiziv;
- Di të përdor tekstin e digjitalizuar;
- Përdor me sukses komjuterin dhe mjetet tjera tekniko - informative;</td><td></td><td>Teksti jo letrar;
Hartimi i letrës (private, e - mailit), shkrimi i lajmit, informacionit;
Pasurimi i fjalorit (sinonimet, antonimet;
Fjalët dialektore dhe huazimeve - zëvendësimi i tyre me fjalë të gjuhës letrare standarde;</td></tr>
<tr><td>Kulturë e të shkruarit</td><td>TË SHKRUARIT
(për qëllime vetjake; për qëllime praktike);
Teknika e hartimit të përmbajtjes me shkrim;
Katër hartime shkollore;
Katër korrigjime frontale;
Katër korrigjime me shkrim;</td></tr>
<tr><td>Kultura mediale</td><td>TË DËGJUARIT
(të dëgjuarit e teksteve të ndryshme gjatë komunikimit)
Filmi dhe teatri
Radio dhe TV emisionet
Tekstet e digjitalizuara
PUNË ME PROJEKT
1. Përgatitja e një feste
2. Teatri i shkollës</td></tr>
<tr><td colspan="2">Lektyra shtëpiake
1. “Zemër”, Edmond De Amicis;
2. “Poliana”, Eleonor H. Porter;
3. “Nils Holgerson” , Selma Lagerlof;
4. “Më quajnë Tereza e Kalkutës”, Carmen Gil &Merce Gali;
5. “Malësorja”- Nzmi Rrahmani
6. “NITA”Josip Rela.
Lektyra shtëpiake - Zgjedhje plotësuese
1.“Më quajnë Aleksandër Moisiu”, L. Rama & Semela Mero;
2. “Më quajnë Gandi”, Lara Toro
3. “Mizëkapuçet”, Ferid Selimi
4. “Më quajnë Bethoven”, M.J. Costa, M. Morgado</td></tr>
</table>

Shprehjet dhe fjalët kyç të përmbajtjeve: Gjinitë letrare, mjetet stilistike shprehëse, rrëfimi dhe përshkrimi, klasat e fjalëve, rasat, gjinia, numri, trajta, shkalla, koha, veta, mënyra.

UDHËZIMET METODOLOGJIKE

Metodologjia e mësimdhënies zë vend kryesor në realizimin e përmbajtjes programore. Gjatë realizimit të procesit mësimor, mësimdhënësi duhet të ketë parasysh strategjitë më efektive, të cilat mundësojnë mësimin efektiv. Mësimdhënësi duhet të jetë model për nxënësit në mënyrën e përdorimit të shkathtësive gjuhësore dhe vëmendja e tij duhet të përqendrohet në disa parime bazë.

Përqendrimi në komunikimin(shkathtësitë e komunikimit) Mësimdhënësi duhet që sistemin gjuhësor ta realizoj nëpërmjet shkathtësive gjuhësore (të dëgjuarit dhe të folurit, të lexuarit dhe të shkruarit). Gramatika nuk mësohet si qëllim në vete, por si mjet i komunikimit korrekt dhe të kultivuar, brenda temave letrare e kulturore. Nxënësi duhet të jetë në qendër të procesit të të nxënit. Mësuesi duhet të bëjë përpjekje që ta njohë mirë karakterin e nxënësit, përparësitë dhe dobësitë e tij.
Mësimdhënësi duhet ta planifikojë mirë orën mësimore me qëllim të arritjes së rezultateve të caktuara dhe zhvillimit të kompetencave.

I. Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërprogramore

Gjuha shqipe është mjet komunikimi për të gjitha lëndët, mirëpo lidhje të drejtpërdrejta vihen me historiografinë, veçanërisht me historinë e kulturës, me Edukatën qytetare, me Artet etj. Disa tema nga këto lëndë do të ndikonin në zhvillimin e shkathtësive të komunikimit, në formimin kulturor dhe në krijimin e individualitetit të pavarur. Përveç çështjeve ndërlëndore, përmes Gjuhës shqipe do të mund të zhvillohen edhe disa çështje ndër-programore si: tema për shëndetësi, të drejtat e njeriut, çështjet gjinore, etj. Temat mund të

zgjedhën nga mësimdhënësi, varësisht prej rëndësisë dhe aktualitetit që kanë (nga televizioni, revistat, gazetat apo nga rrethi).

II. Udhëzimet për vlerësim

Vlerësimi bëhet me qëllim që të verifikohet se në ç'shkallë i kanë zotëruar nxënësit rezultatet e përcaktuara, të identifikohen vështirësitë me të cilat ballafaqohen nxënësit, t'u mundësohet atyre që t'i identifikojnë përparësitë dhe pengesat, si dhe t'u ndihmohet nxënësve në përmirësimin e pikave të dobëta. Theks të veçantë gjatë vlerësimit duhet t'i kushtojmë të shprehurit gojor në vazhdimësi, të shprehurit gojor përmes ndërveprimit si dhe të shprehurit me shkrim. Kjo nënkupton të shprehurit gojor për ngjarje, tregime e shpjegime, pyetjet dhe përgjigjet, iniciativat, mendimet e pavarura, shqiptimin e fjalëve, aktivitetet brenda punës në grup, radhitjen e fjalëve në fjali dhe fjalorin.

III. Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Nga mësimdhënësi mund të përdoren të gjitha burimet, mjetet dhe materialet të cila ndihmojnë arritjen e rezultateve të lëndës për këtë klasë dhe kompetencave të shkallës së tretë kurrikulare.

BOSANSKI JEZIK

Naziv predmeta	Bosanski jezik i književnost
Cilj	Cilj nastave i učenja bosanskoga jezika i književnosti je razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, razvijanje čitalačke pismenosti i kulture, istraživanje iskustva i ideja književnosti, poticanje i vrednovanju vlastitoga stvaralaštva i stvaralaštva drugoga, te razumijevanje teksta u različitim kulturnim, međukulturnim i društvenim kontekstima.
Razred	Sedmi
Godišnji fond časova	144 časa (sata)

ISHODI **Po završenoj temi / oblasti** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST / TEMA**	**SADRŽAJI**
- razlikuje usmenu od autorske književnosti; - razlikuje odlike književnih rodova i osnovnih književnih vrsta; - koristi književne termine i pojmove obrađivane u prethodnim razredima i povezuje ih sa novim djelima koja čita; - identificira osnovna obilježja lirskih i epskih narodnih pjesama; - ističe univerzalne vrijednosti književnog djela i poveže ih sa sopstvenim iskustvom i okolnostima u kojima živi; - čita sa razumijevanjem različite vrste tekstova i komentariše ih, u skladu sa uzrastom; - razlikuje osnovne odlike stiha i strofe -ukrštenu, obgrljenu i parnu rimu; slobodni i vezani stih; refren; - razumije sadržaj, parafrazira pročitano i iskazuje svoje dojmove o djelu; - tumači motive (prema njihovom sadejstvu ili kontrastivnosti) i pjesničke slike u odabranom lirskom tekstu; - odredi rod književnoga djela i književnu vrstu; - pravi razliku između djela lirskog, epskog i dramskog karaktera; - razlikuje autorsku pripovijetku od romana; - analizira strukturu lirske pjesme (strofa, stih, rima); - uočava osnovne elemente strukture književnoumjetničkog djela: tema, motiv, radnja, vrijeme i mjesto radnje; - razlikuje zaplet i rasplet kao etape dramske radnje; - razlikuje pojam pjesnika i pojam lirskoga subjekta; pojam pripovjedača u odnosu na autora; - uočava različite pozicije pripovjedača; - razlikuje oblike kazivanja; - razumije, zapaža i povezuje sa stvarnošću karakteristike likova; - odredi stilske figure i razumije njihovu ulogu u književnoumjetničkome tekstu; - analizira uzročno-posljedične odnose u tekstu i vrednuje istaknute ideje koje tekst nudi; - interpretira djelo vodeći računa o fabulativnoj i tematsko-idejnoj okosnici djela; - analizira postupke likova u književnoumjetničkome djelu, služeći se argumentima iz teksta; - obrazlaže svoje tvrdnje o djelu potkrepljujući ih citatima iz teksta;	KNJIŽEVNOST	LIRIKA Lektira 1. Usmene lirske pjesme: Dva su cvijeta u bostanu rasla Naša Bosno, naše vel'ko dobro 2. Usmene lirske pjesme - sevdalinke: Zaplakala Šećer Đula Zaljulja se mostarska munara 3. Usmene balade i romanse: Smrt Omera i Merime; Razbolje se gondže Mehmede 4. Derviš-paša Bajezidagić: Gazel o Mostaru (Upoznavanje sa književnim stvaralaštvom Bošnjaka na orijentalnim jezicima) 5. Mehmed-aga Pruščanin: Duvanjski arzuhal (Upoznavanje sa odlikama alhamijado književnosti) 6. Hamza Humo: U orašju 7. Aleksandar Sergejevič Puškin: Volio sam Vas 8. Musa Ćazim Ćatić: Zambak 9. Mak Dizdar: Blago 10. Safvet-beg Bašagić: Sjaj, Mjeseče 11. Aleksa Šantić: Ostajte ovdje 12. Skender Kulenović: Stećak 13. Fridrih Šiler: Oda radosti Književni termini i pojmovi Književni rodovi i književne vrste. Vrste stihova u pjesmi. Vrsta strofe prema broju stihova u lirskoj pjesmi. Odlike lirske poezije: ritam i rima. Stilske figure: hiperbola, metafora, alegorija, epiteti, personifikacija. Vrste autorske i narodne lirske pjesme: ljubavne pjesme, sevdalinke, opisne, rodoljubive, socijalne, misaone. Vrste lirskonarativnih narodnih pjesama: romanse i balade. EPIKA Lektira 1. Usmene epske pjesme: Kako je Mehmed đumruk ukinuo 2. Usmena proza: Titiz i Džomet, novela Mudri derviš, narodna priča 3. Ezopove basne (izbor) 4. Fatima Pelesić Muminović: Slatka duša 5. Branko Ćopić: U krađi (odlomak) 6. Anton Pavlovič Čehov: Činovnikova smrt 7. Hasnija Muratagić-Tuna: Sat 8. Taha Husein: Knjiga dana, odlomak 9. Ivo Andrić: Djeca

- uočava i interpretira elemente tradicije, vjerovanja, običaje, način života i događaje u prošlosti opisane u književnim djelima; - uvažava nacionalne vrijednosti i njeguje kulturnohistorijsku baštinu; - uspoređuje književna djela sa djelima iz oblasti medijske kulture; - prepoznaje osobine drame kao književnoga roda; - prepoznaje odlike dramskih vrsta; - prepoznaje etape dramske radnje; poveže gramatičke pojmove obrađene u prethodnim razredima sa novim nastavnim sadržajima; - prepozna gramatičke kategorije promjenljivih vrsta riječi; - - odredi vrste nepromjenljivih riječi u tipičnim slučajevima; - razlikuje vrste glasovnih alternacija i primjenjuje književnojezičku normu; - prepoznaje značenje padeža i dosljedno ih primjenjuje; - prepoznaje i upotrebljava glagolske oblike; - klasificira glagolske oblike; - uočava tvorbu glagolskih oblika; - razlikuje glagolske načine i nelične glagolske oblike i upotrebi ih u skladu sa normom; - razlikuje rečenice po komunikativnoj funkciji i prema složenosti u vezi sa vrstama glagola; - razlikujue gramatički i logički subjekat; - razlikuje glagolski i imenski predikat; - razlikuje složeni glagolski predikat od zavisne rečenice sa veznikom da; - uoči dijelove sintagmi i njihove vrste; - iskaže rečenični član riječju, prijedloško-padežnom konstrukcijom, sintagmom i rečenicom; - prepozna vrste naporednih odnosa među rečeničnim članovima i nezavisnim rečenicama; - identificira vrste zavisnih rečenica; - primjenjuje osnovna pravila kongruencije u rečenici; - primjenjuje osnovna pravila akcentiranja; - prepoznaje i povezuje historijska dešavanja sa razvojem jezika; - nabrojati i vremenski odrediti faze razvoja bosanskog jezika; primjenjuje pravopisnu normu; - koristi pravopis (školsko izdanje); - primjenjuje interpunkcijske znake u složenoj rečenici; - razlikuje duge i kratke akcente, silazne i uzlazne; - pravilno izgovara riječi vodeći računa o dužini akcenta i intonaciji;			10. Alija Isaković: U pohode Sirriji 11. Vilijem Sarojan : Oh golubovi, oh ljudi, oh dječaci Književni termini i pojmovi Odlike epskih narodnih pjesama. Tema i glavni motivi. Oblici pripovijedanja: naracija (hronološko pripovijedanje), opisivanje, dijalog, monolog. Fabula/radnja, redoslijed događaja. Vrste epskih djela: pripovjetka, novela, roman. Granični književni žanrovi. DRAMA Lektira 1. Muhamed Abdagić: Ramiza 2. Zlatko Topčić: Kulin ban Književni termini i pojmovi Dramske vrste: tragedija - osnovne karakteristike. Monolog i dijalog u drami. Drame sa historijskom tematikom. Didaskalije, replika. Kompozicija i etape dramske radnje. NAUČNOPOPULARNI I INFORMATIVNI TEKSTOVI 1. Izbor iz enciklopedija, antologija i časopisa za djecu 2. Alija Isaković: Na Prokoškom jezeru 3. Nijaz Abadžić: Pčele i zdravlje
- govori jasno poštujući književnojezičku normu; - tečno i jasno čita književne i neumjetničke tekstove; govori na zadatu temu poštujući književnojezičku normu; - razlikuje književnoumjetnički od publicističkog funkcionalnog stila; - sastavi koherentan pisani tekst u skladu sa zadatom temom narativnog i deskriptivnog tipa; - upotrebljava različite oblike usmenog i pismenog izražavanja: prepričavanje različitih tipova tekstova, bez sažimanja i sa sažimanjem,	JEZIK	Gramatika	Građenje i osnovna značenja glagolskih oblika. (Obnavljanje iz prethodnih razreda). Podjela glagolskih oblika na proste i složene i na lične (vremena i načini) i nelične. Promjenljive i nepromjenljive vrste riječi (sistematizacija i obnavljanje). Glasovne promjene (obnavljanje i sistematizacija). Pojam sintagme (glavni član i zavisni članovi); vrste sintagmi: imeničke, pridjevske, priloške i glagolske. Pojam atributa u okviru sintagme. Pojam i razlikovanje apozicije i apozitiva, atributa i atributiva. Gramatički i logički subjekt. Glagolski predikati.

pričanje (o događajima i doživljajima) i opisivanje; - prepoznaje hronološki i retrospektivni slijed kazivanja, te na osnovu toga širi svoje sposobnosti učenja i čitanja uopće; - napiše jednostavniji argumentirani tekst pozivajući se na činjenice; - koristi tehnički i sugestivni opis u izražavanju; - sastavlja sažetak - rezime -prepozna citat i fusnote i razumije njihovu ulogu; - pronađe potrebne informacije u nelinearnom tekstu; -primjenjuje različite strategije čitanja (informativno, doživljajno, istraživačko i dr.); - pronalazi, povezuje i tumači eksplicitno i imlicitno sadržane informacije u kraćem, jednostavnijem književnom i neumjetničkom tekstu; - dramatizira odlomak odabranog književnoumjetničkog teksta; - izražajno čita obrađene književne tekstove; - uočava razliku između glume u pozorištu i glume pred kamerom; - prepoznaje izražajna sredstva u filmu; - prepoznaje i poveže izražajna sredstva u filmu i književnom djelu.			Rečenični članovi iskazani riječju, predloško-padežnom konstrukcijom, sintagmom i rečenicom. Naporedni odnosi među rečeničnim članovima - sastavni, rastavni i suprotni. Pojam komunikativne i predikatske rečenice.Pojam bezlične rečenice. Nezavisne predikatske rečenice - naporedni odnosi među nezavisnim rečenicama (sastavni, rastavni, suprotni). Zavisne predikatske rečenice (izrične, odnosne, mjesne, vremenske, uzročne, uvjetne, dopusne, namjerne, posljedične i poredbene). Kongruencija - osnovni pojmovi. Historijski razvoj bosanskoga jezika (Period Srednjovjekovne Bosne i Osmanski period)
		Pravopis	Provjeravanje i uvježbavanje sadržaja iz prethodnih razreda, Pravopisna rješenja u vezi sa obrađivanim glagolskim oblicima. Interpunkcija u složenoj rečenici (zapeta, tačka i zapeta; zapeta u navođenju skraćenica);Crta i crtica; zagrada.
		Ortoepija	Razlikovanje dugih i kratkih akcenata, dugouzlaznih i dugosilaznih. Vježbanje u izgovaranju kratkouzlaznih i kratkosilaznih akcenata.
	JEZIČKA KULTURA		Tekstovi u funkciji unapređivanja jezičke kulture. Govorne vježbe na unaprijed određenu temu. Tehnički i sugestivni opis i tehnička i sugestivna naracija. Prepričavanje teksta sa promjenom redoslijeda događaja (retrospektiva) po samostalno sačinjenom planu. Sažeto prepričavanje uz promjenu gramatičkog lica (u 1. i 3. licu). Pričanje o stvarnom i izmišljenom događaju uz korištenje pripovijedanja, opisivanja i dijaloga. Pisanje rezimea (sažetka);
	MEDIJSKA KULTURA		Vježbe u upotrebi različitih padeža. Bogaćenje rečnika: leksičko-semantičke vježbe. Pismene vježbe i domaći zadaci i njihova analiza na času. Četiri školska pismena zadatka - po dva u svakom polugodištu (jedan čas za izradu zadatka i dva za analizu i pisanje unaprijeđene verzije sastava). Film i pozorište. Idrizović: Miris dunja (odlomak) Čitanje djela i gledanje filma. Dž. K. Rouling: Hari Poter i Kamen mudrosti

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, jezik, jezička kultura, medijska kultura.

UPUTSTVO ZA METODIČKO-DIDAKTIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Nastavni predmeti u drugome ciklusu zasnovani su na onim oblicima, metodama, sredstvima, pomagalima, medijima i tehnologiji koji su specifični za tzv. starije razrede, što znači da se oblici i metode nastavnoga rada prilagođavaju starijem uzrastu učenika, odnosno načelima tzv. predmetne nastave.

Bosanski jezik i književnost kao predmet predstavlja sintezu književnoga i jezičkoga znanja. Programsko-planska struktura ovog predmeta uključuje sadržaje nastave književnosti sa osnovama teorije književnosti, nastavu gramatike, ortografije, ortoepije, nastavu kulture izražavanja i nastavu medijske kulture. Sve ove sadržaje povezuje jezik, on ima obrazovnu, odgojnu, funkcionalnu i komunikacijsku dimenziju. Nastava bosanskoga jezika daje temeljna znanja iz jezika i književnosti i temeljnu pismenost. Ta znanja utječu na uspjeh u učenju i drugih nastavnih predmeta.

Osnovni ciljevi, zadaci, složenost i svrha nastave po pojedinim nastavnim područjima treba da budu zasnovani na usvajanju osnovnih pojmova iz gramatike, teorije i interpretacije književnosti, vježbi usmenog i pisanog izražavanja, stvaranju vlastitih tekstova (pisanih sastava), te ovladavanju osnovnim elementima i tehnikama iz filmske i scenske umjetnosti i medijske kulture. Prilikom izrade programske strukture vodilo se računa o estetskim, etičkim i nacionalnim kriterijima izbora književnih djela i pisaca što je uzrokovalo relativno veći broj obaveznih tekstova za čitanke. Zato je važno naglasiti da sami nastavnici mogu izvršiti selekciju tekstova u skladu sa brojem nastavnih sati, ali moramo stalno imati na umu reprezentativnost tekstova, kako bismo osposobili djecu za samostalan pristup interpretaciji umjetničkog djela (važno je uključiti djela koja predstavljaju različite vrste i rodove).
Priroda predmeta uvjetovala je i dominaciju određenih nastavnih metoda i sredstava, tako da se kod jezičkih, društvenih i humanističkih oblasti u pojedinim predmetima više preferiraju metode kao što su: metode razgovora, pisanja, tekstualna metoda i dr. Također, poželjna su i specifična sredstva, pomagala, mediji i tehnologija nastavnog rada, kao što su udžbenici, priručnici, radni kabineti, didaktičke učionice, digitalne učionice, školska biblioteka, fonolaboratorij i dr. Nastava predmeta Bosanski jezik i književnost, osim obrazovno-naučne uloge, ima i osobitu društvenu funkciju - formiranje humane, duhovno i radno osposobljene ličnosti učenika, odnosno čovjeka visoke etičke i kreativne kulture, kvalitetnog znanja i pravilnog mišljenja, spremnog da u skladu sa ovim principima bude aktivan faktor progresa u savremenoj društvenoj zajednici
Program nastave i učenja za predmet Bosanski jezik i književnost uspostavljen je po funkcionalnim principima, gdje su teme / oblasti i sadržaji programa usmjereni na ishode.
U programskim sadržajima središnje mjesto zauzimaju jezik i književnost Bošnjaka, u kontekstu izučavanja književno-jezičke tradicije evropskih naroda (njihovih vrhunskih dostignuća, književnih pojava, refleksa i procesa). U kontekstu historijskog razvoja književnosti prezentirani su najznačajniji predstavnici bošnjačke, bosanskohercegovačke, regionalne i evropske, odnosno svjetske, književnosti. Nastavni sadržaji iz oblasti teorije književnosti i stilistike obrađuju se sukcesivno, u toku interpretacije i analize književnih djela - njihovih estetskih, književnohistorijskih, društvenih i jezičko-stilskih specifičnosti. U pristupu književnoumjetničkom tekstu, u skladu sa pedagoško-psihološkim zahtjevima, posvećuje se posebna pažnja kreativnom uvođenju učenika u tehnike interpretacije i njihovom osposobljavanju da razumiju književnoumjetničke pojave. Nastavnikove informacije su od osobitog značaja. One moraju biti potpune, sadržajne, konkretne i prilagođene toku i tipu časa. Obavezan je rad na odgovarajućim odabranim primjerima iz književnih djela (rad na tekstu). Djela koja su predviđena za domaću lektiru interpretiraju se po istoj metodologiji kao djela iz obaveznih nastavnih sadržaja, na osnovu prethodnog čitanja i priprema učenika za samoradnju. Izbor djela za interpretaciju, iz korpusa predviđenog za lektiru, mogu da vrše sami učenici, uz konsultacije i planiranje sa nastavnikom. Interpretacija djela, kao i diskusija u vezi sa njom, može biti individualna i u grupama - razvrstana po temama ili drugim književnoumjetničkim kriterijima.
U proučavanju jezika i jezičkih sadržaja (jezika u upotrebi - komunikacija i jezika u književnom djelu - umjetnička funkcija jezika) posebna se pažnja posvećuje osposobljavanju učenika da razumiju fonološke, morfološke, leksičke, sintaksičke i stilske karakteristike, međukategorijske različitosti, tvorbene modele i mogućnosti, leksičku i sintaksičku metaforiku, slikovitost pjesničkoga jezika, višeznačnost riječi i jezičku kreaciju, kao i distinktivne i umjetnički funkcionalne odnose između narodnog i standardnog jezika odnosno njihove norme.
Za uspješnu obradu nastavnih sadržaja iz predmeta Bosanski jezik i književnost najproduktivniji je postupak rad na tekstu književnog djela, prilaženje djelu sa estetsko-umjetničkog i stilsko-jezičkog aspekta, ali i osposobljavanje učenika za samoradnju i stvaralačke navike.
Preporučena distribucija časova po predmetnim oblastima je sledeća: Književnost - 56 časova (sati), Jezik - 52 časa (sata), Jezička kultura - 32 časa (sata) i Medijska kultura - 4 časa (sata). Ukupan fond časova, na godišnjem nivou, iznosi 144 časa (sata). Sve tri oblasti programa nastave i učenja se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima.

I. PLANIRANJE NASTAVE UČENJA

Program nastave i učenja orijentiran je na ishode. Učenje i poučavanje će, umjesto na sadržaje, biti usmjereno na ishode učenja koji upućuju na to koja će znanja i vještine učenik usvojiti na kraju školske godine. Zato će u središtu procesa nastave i učenja biti učenik, a ne nastavni sadržaji. Nastavnici će samostalno, ali i u dogovoru s učenicima, na temelju predloženih kriterija, načela, smjernica i preporuka, te svoga iskustva, analiza i procjene odabirati kako će i pomoću kojih tekstova i izvora njihovi učenici ostvariti ishode učenja. Učenici će istraživati i otkrivati koristeći prethodno usvojena znanja i iskustva. To omogućava

individualizaciju nastave koja će tako biti učinkovitija i zanimljivija. Savremeni odgojno-obrazovni proces prepoznatljiv je po usmjerenosti na učenika. Pomoću ishoda učenja prilikom planiranja i programiranja aktivnosti poučavanja i učenja moguće je ostvariti takav pristup. Prednosti primjene ishoda učenja u osnovnom obrazovanju su brojne, vrednujemo ih u odnosu na to šta pružaju učenicima i nastavnicima. Učenicima pomažu da shvate šta je to što se od njih očekuje, doprinose racionalizaciji nastave i učenja i omogućavaju (samo)praćenje napredovanja. Daju im konkretnu predstavu o tome šta treba znati na kraju realizacije određene teme, cjeline, predmeta, razreda, pa i na kraju osnovne škole. Ishodi učenja mogu olakšati i pripreme učenika za pisane i usmene provjere. Predstavljaju osnov za izbor nastavnih sadržaja, što nastavniku daje slobodu da u nastavi koristi različite izvore i da učenike upućuje na to da tragaju za novim izvorima saznanja. Precizno definirani ishodi učenja omogućavaju i lakši izbor nastavih strategija, metoda i postupaka, čime se olakšava didaktičko-metodičko kreiranje procesa poučavanja i učenja. Osim toga što ishodi učenja impliciraju aktivnosti učenika u nastavi i učenju, njihovom primjenom mogu se diferencirati zadaci za vrednovanje učeničkog izraza.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

U okviru predmeta Bosanski jezik i književnost učenici stvaraju (govore, pišu), percipiraju (slušaju, čitaju) i analiziraju svojem uzrastu odgovarajuće umjetničke i neumjetničke tekstove. Radeći na tekstu, učenici razvijaju svoje saznajne i stvaralačke sposobnosti i sposobnosti sporazumijevanja, te upoznaju osnovne razlike u prihvatanju i stvaranju neumjetničkih i umjetničkih tekstova. Učenici se osposobljavaju za percipiranje i stvaranje usmenih i pisanih neumjetničkih tekstova. Prilikom slušanja čitanja usmjeravaju se na razmišljanje o onome što percipiraju, tj. na kritičko prihvatanje teksta. Također je važno da prilikom govora / pisanja utemelje svoje mišljenje o tekstu. Učenici treba da shvate da je stvaranje teksta planirana aktivnost, tokom koje treba uzimati u obzir onoga/onu kome/kojoj je tekst namijenjen, mogućnosti i zakonitosti jezika koji se koristi, i dobro poznavati temu o kojoj se govori /piše. Kod obrade neumjetničkih tekstova jednako su važne, pa stoga i jednako zastupljene, sve četiri aktivnosti sporazumijevanja - kod rada u školi, posebno slušanje i govor (jer preovladava saradničko učenje), a zatim i čitanje kao polazna tačka za pragmatičnu, vrijednosnu i gramatičku analizu tekstova. Kad učenici savladaju tehniku čitanja, čitanje u školi se procentualno smanjuje, a povećava se broj aktivnosti u okviru kojih učenici sarađuju kroz rad, stvaraju nove proizvode, upoređuju mišljenja, o njima razgovaraju, otkrivaju razlike, traže uzroke... Kod domaćih zadataka preovladava čitanje, a posebno pisanje (aktivnosti prije i za vrijeme pisanja teza, a poslije toga prepisivanje ispravljenog teksta i priprema za govorni nastup). Rad na umjetničkim tekstovima i u sedmom razredu osnovne škole zasniva se na komunikacijskom modelu književnoga vaspitanja. Osnovni cilj jeste očuvati učenikovo/učeničino interesovanje za čitanje i slušanje umjetničkih tekstova i razvijati sposobnosti stvaralačkoga dijaloga s umjetničkim tekstom. Pošto u čitalačkom razvoju učenika u uzrastu između osme i dvanaeste godine veoma često dolazi do usmjeravanja literarnog interesovanja na proznu literaturu s napetom (često kriminalističkom, avanturističkom) pričom, dobro je birati takve tekstove i u školskoj nastavi književnosti. Uz to u drugom trogodištu sistematski se njeguje i razvija učenikovo/učeničino interesovanje za fantastičnu literaturu: narodnu bajku, autorsku bajku i fantastičnu priču. Istovremeno, učenike podstičemo na kreativno stvaranje umjetničkih tekstova i oblikovanje sopstvenih svjetova iz mašte.

Književni tekstovi u sedmome razredu razvrstani su po književnim rodovima - lirika, epika i drama. Izbor djela zasnovan je na principu prilagođenosti uzrastu.

Broj tekstova za domaću lektiru prilagođen je potrebama i obimu tekstova u školskoj lektiri. Popis predloženih književnih tekstova je okvirni i neobavezujući, a sastavljen je tako da nudi izbor antologijskih i savremenih djela različitih žanrova (poetski, prozni i dramski tekstovi) i tematike primjerene starosnoj i spoznajnoj recepciji učenika kojima je namijenjen; na popisu su i tekstovi koji su se i dosad čitali, no osvježen je dodatnom literaturom. Svaki nastavnik može odabrati i djelo koje nije na predloženom popisu ako smatra da pomoću njega učenici mogu ostvariti koji od ishoda. Učenik će tijekom školovanja izabrati najmanje jedan tekst kojega će moći predstaviti i obrazložiti razloge svoga izbora. Dopunski izbor tekstova dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda. Sa ovoga popisa nastavnik bira tri djela. U programu su zastupljeni i naučnopopularni i informativni tekstovi.

Zbog toga što je proučavanje književnoumjetničkog djela složen proces, motiviranje učenika mora biti početni korak da bi se u što većoj mjeri primjenjivalo jedinstvo analitičkih i sintetičkih postupaka i gledišta.

Prilikom tumačenja teksta učenike treba navikavati da svoje utiske, stavove i sudove o književnom djelu potkrepljuju činjenicama iz samoga teksta. Tako će učenici biti osposobljeni za samostalni iskaz, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkih stavova.

JEZIK

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju standardnim bosanskim jezikom. Otuda zahtjevi u ovom programu nisu usmereni samo na usvajanje jezičkih pravila i gramatičke norme, već i na razumijevanje njihove funkcije i pravilnu primjenu u usmenom i pismenom izražavanju.
Kada se u sadržajima programa navode nastavne jedinice koje su učenici već obrađivali u nižim razredima, podrazumijeva se da se stepen usvojenosti i sposobnost primjene ranije obrađenog gradiva provjerava, a ponavljanje i uvježbavanje na novim primjerima prethodi obradi novih sadržaja, čime se obezbjeđuje kontinuitet rada i sistematičnost u povezivanju novog gradiva sa postojećim znanjima.
Komunikacijsko-funkcionalni pristup poučavanju gramatike polazi od jezičnoga znanja koje svako dijete spontano usvaja, na temelju toga jezične se sposobnosti dovode do vještina, naprimjer da učenik može samostalno sastavljati tekstove: pisati ih i govoriti u skladu sa pravopisnim i ostalim gramatičkim pravilima. Jezična znanja usvajat će se na upotrebnoj razini (metajezična znanja poučavaju se na temelju jezičnih znanja), što znači da će se, naprimjer, učenik koristiti jednostavnim i složenim glagolskim oblicima i tačno pisati i govoriti glagolske oblike, a tek potom utvrditi pravila o tome. Provjeravat će se i vrjednovati pravilna upotreba, a ne definicije glagolskih oblika. Jezično se gradivo, dakle, ne uči izdvojeno iz konteksta da bi se vrste riječi, padežni ili glagolski oblici razvrstavali u tablice, ili da bi se u rečenici analizirala služba riječi, nego da učenik može stvoriti tekst na standardnome bosanskome jeziku. Pristup književnosti usmjeren je na razvijanje čitalačkih navika i kulture čitanja. Učenici će izražavati svoje stavove i mišljenja o književnome tekstu, a književnoteorijska znanja usvajat će s obzirom na odabrani književni tekst.

JEZIČKA KULTURA

Razvijanje i unapređivanje jezičke kulture učenika predstavlja jedan od najznačajnijih zadataka nastave maternjega jezika. Jedan od osnovnih zadataka nastave jezičke kulture odnosi se na usavršavanje jezičkoizražajnih sredstava kod učenika, a njen krajnji cilj je da učenici budu osposobljeni za uspostavljanje kvalitetne i svrsishodne komunikacije. Oblast Jezička kultura obuhvata usmeno i pismeno izražavanje. Nastavni rad u ovoj oblasti realizuje se u sadejstvu sa drugim oblastima predmeta.
Za oblikovanje govora bitno je da se učenici usmjere na vezani tekst. U ovom predmetnom području postoje tri temeljna tipa vezanog teksta. Za opisivanje kao tip vezanog teksta bitan je prostorni razvoj bez sižea. Za pripovijedanje je bitan vremenski razvoj i vremenski slijed događaja, a za raspravljanje logički razvoj misli i logički slijed.
Učenike je potrebno poučiti da je za opisivanje karakteristična paralelna veza među rečenicama i istorodnost predikata, za pripovijedanje važan vremenski suodnos predikata i lančana veza, a za raspravljanje lančana veza među rečenicama. Specifičnost ovih oblika izražavanja omogućava da se razviju i specifične sposobnosti. Uz ovo se veže moć posmatranja i zapažanja. Uz pripovijedanje, veže se sposobnost pamćenja, a uz raspravljanje veže se moć logičkog mišljenja, zaključivanja. Sve ove potrebno je prilagoditi uzrastu učenika.
Razvijanje jezičke kulture jedan je od najvažnijih zadataka nastave maternjega jezika. Ova cjelina, iako je programski zamišljena kao zasebna, u neraskidivoj vezi je sa nastavnim cjelinama iz oblasti jezika i književnosti. Neophodno je da učenici uoče razliku između govornoga i pisanoga jezika. U govornome jeziku obično se upotrebljavaju kraće i stilski neuređene rečenice.
Nastava jezičke kulture upućuje učenike na kvalitetnu komunikaciju, u kojoj se poštuju pravila kulturnoga razgovora, te im omogućavaju spoznaju da je sloboda govora osnovno ljudsko pravo svake osobe. Učenike treba osposobiti u područjima govora, slušanja, čitanja i pisanja. Nastava izražavanja uglavnom se obrađuje u sklopu sadržaja nastave jezika i književnosti. Tako se ostvaruje korelacija unutar svih nastavnih područja unutar predmeta. Nastava je upotpunjena morfološkim, leksičkim i semantičkim vježbama koje su u korelaciji sa nastavnim sadržajima iz oblasti jezika i književnosti.Teme pismenih zadataka moraju pratiti sadržaje iz književnosti i jezičke kulture.

MEDIJSKA KULTURA

Sa pojedinim elementima medijske pismenosti učenike treba upoznati kroz povezivanje: pojam časopis upoznati na konkretnome tekstu iz časopisa po izboru; pojam radio upoznati kroz obradu predviđenog teksta. Važno je uspostaviti vezu između filma i književnih djela koja su bila inspiracija za stvaranje određenog filma.

Oblast medijske kulture važno je povezati sa ostalim oblastima, kako sa jezikom i jezičkom kulturom, tako i sa književnošću kroz usporedbe i komparacije književnih djela sa njihovim medijskim prikazima.

II. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja za predmet Bosanski jezik i književnost za sedmi razred osnovne škole koncipiran je tako da svaka nastavna tema i sadržaji koji se nalaze u okviru nje budu usmjereni na ishode koje bi učenik trebalo usvojiti. Time se postiže indirektno povezivanje sa definiranim obrazovnim standardima za ovaj predmet. Početna procjena nivoa znanja i dosadašnjeg napredovanja učenika vrši se uz pomoć inicijalnog testiranja, a svaka naredna procjena bit će zasnovana na stalnom praćenju i bilježenju aktivnosti i učeničkog napredovanja. Formativno vrednovanje predstavlja savremenu metodu procjene kvaliteta znanja koje je usvojeno tokom jednog perioda procesa nastave i učenja. Njegov rezultat daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koji dio gradiva je dobro naučen, a na kojem treba još raditi i koja metoda u procesu nastave i učenja je efikasna, a koju treba mijenjati. Ovakav vid vrednovanja predstavlja polaznu osnovu za koncipiranje dugoročnog planiranja nastave. Na osnovu formativnog vrednovanja, na kraju određene nastavne cjeline ili nastavnoga ciklusa, vrši se sumativno vrednovanje iskazano brojčanom ocjenom. Sumativno vrednovanje predstavlja procjenu ishoda učenja i pruža nam informacije o kvalitetu učenikovog znanja u toku i na kraju nastavnoga procesa.

MAĐARSKI JEZIK

A tantárgy neve	Magyar nyelv
Cél	A magyar nyelv oktatásának és tanulásának célja, hogy a tanuló ápolja a magyar nyelvet, helyesen használja a különféle kommunikációs szituációkban, beszédben és írásban; az irodalmi művek olvasása és értelmezése révén fejlessze képzelőerejét, esztétikai-művészeti tudatosságát és kifejezőkészségét, kritikai és erkölcsi ítélőképességét; alapvető tájékozottságot szerezzen az irodalomtörténet és -elmélet, az általános és magyar nyelvészet, valamint a mediális írásbeliség terén; az interdiszciplinaritás jegyében összefüggésbe hozza a nyelvet és irodalmat más művészeti ágakkal és tudományterületekkel; bevezesse a tanulót a tudományos gondolkodásmódba; értékelje és becsülje a nemzeti értékeket és hagyományokat, fogadja el a különböző kultúrákat és fejlessze az interkulturális kommunikációt; alapozza meg és bővítse a kulcskompetenciákat, amelyek képessé teszik őt a minőségi életvitelre, a munkára, az önmegértésre és az élethosszig tartó tanulásra.
Osztály	Hetedik
Évi óraszám	144 óra (4 óra hetente)

KIMENET **A tematikai egység/terület feldolgozását követően a diák képes lesz:**	**TERÜLET/ TEMATIKAI EGYSÉG**	**TARTALOM**
- Felismeri a tantervben előírt alapművek címét és szerzőjét. - Felismeri az irodalmi mű jellemző vonásait. - Meghatározza az irodalmi mű témáját, fő motívumait és szereplőit; összefoglalja, reprodukálja a cselekményt. - Felismeri és megkülönbözteti a prózai és verses formákat, a műnemeket: líra, epika, dráma. - Az irodalmi művekben a szövegrészletek, a hősök és a helyzetek alapján felismeri a műnemet és a műfajt. - Megkülönbözteti a népköltészetet a műköltészettől, a szépirodalmi szöveget a nem szépirodalmi szövegektől. - Felismeri az epikai, drámai és lírai szövegek beszélőjét. Különbséget tesz szerző (költő, író) és a lírai én/elbeszélő között. - Különbséget tesz az epikus közlés alapformái, az elbeszélés (narráció), a leírás, az elbeszélői reflexió és a dialógus között. - Meg tudja állapítani az irodalmi művek cselekményének helyét és idejét, megnevezi a főszereplőket, a mellékszereplőket. - Felismeri az idézetet a szövegben. - Felismeri és megnevezi az ismétlés különböző formáit, a hasonlatot, szóhalmozást, felsorolást, ellentétet, fokozást, túlzást, iróniát, felkiáltást, költői kérdést, megszólítást, a szokatlan szórendet, az áthajlást, a költői jelzőt, az állandó jelzőt. - Felismeri és megnevezi a megszemélyesítést, a jelentésátvitelt, a metaforát, a szimbólumot, a toposzt, a szinesztéziát, az allegóriát. - Felismeri és megmagyarázza a hangutánzást és hangulatfestést, az impresszionista kifejezésmódot, a denotatív és konnotatív jelentést. - Ismeri és megnevezi a következő fogalmakat: versciklus, múzsa, hangulatkép, életkép, idill, látomás, (nép)dal, elégia, óda, himnusz, tájleíró költemény, a szonett.	IRODALMI ISMERETEK	• ÚT A) A szülőföldtől a nagyvilágig Kötelező szövegek Elmegyek, elmegyek, hosszú útra megyek... (a népköltészet és jellegzetességei: szóbeliség, szájhagyomány, változatképződés, egyéni-közösségi szerzőség, fokozott hagyománytisztelet, népdal és popzene, újfolklór elemek: pl. Lokomotív GT: Neked írom e dalt). Johann Wolfgang Goethe: Vándor éji dala (műnem: líra, lírai én, dal, motívum, megszemélyesítés, metafora, toposz). Szabó T. Anna: Útravaló (népies motívumok, népiesség, jelentésátvitel, metafora). Szövegek és kapcsolódási pontok Őszi harmat után… (bújdosóének, búcsúének, kuruc költészet, változatok, népivé válás, népiesség: folklorizáció és folklorizmus). Nemes Nagy Ágnes: Madarak (A madár mint toposz a világ- és a magyar irodalomban. Holló. Albatrosz. Daru. Edgar Allan Poe, Samuel Taylor Coleridge, Charles Baudelaire; Ballada, balladás dal: Gulyás József: Várakozás. Fehér Ferenc: Daru-ballada). B) Idegen világok felfedezése Kötelező szövegek Amerika felfedezése: Kolumbusz útinaplója/ Kolumbusz hajónaplója (részletek) Szövegek és kapcsolódási pontok Projektmunka vagy portfólió (javaslatok): Az Újvilág hajósai. Kolumbusz, Vespucci, Magellán (ismeretterjesztő irodalom - részletek). Kolumbusz az irodalomban és a filmművészetben (pl. Radnóti Miklós: Kolumbusz; Nagy Abonyi Árpád Kolumbusz és én; Karinthy Frigyes: A másik Kolumbusz stb.; pl. 1492 - A Paradicsom meghódítása (1992) és egyéb aktuális filmek (filmkultúra, filmnyelv, filmforgatókönyv, filmzene, életrajzi film, filmdráma). Kolumbusz tojása (szólás). Utazók, felfedezők. Kenneth Roberts: Északnyugati átjáró (regény és film: Északnyugati átjáró, 1940. Rendezte: King Vidor; a sarkkutatók története,

- Felismeri és megnevezi a rímfajtákat, a refrént, az alliterációt, az asszonáncot. - Megkülönbözteti a kötött és a szabad verset. - Felismeri a különböző verselési formákat: az ütemhangsúlyos verselést, az időmértékes verselés alapjait (rövid és hosszú szótag). - Ismeri és megnevezi a következő fogalmakat: ballada, novella, filmnovella, elbeszélés, interjú, riport, regény, napló, önarckép, rövidtörténet, karcolat, útleírás, tudományos-fantasztikus mű, tanulmány, esszé. - Meg tudja állapítani az elbeszélésmód sajátosságait (egyes szám harmadik személyű és én-elbeszélés). - Felismeri és megnevezi az epikai közlésformákat: elbeszélés, párbeszéd, monológ, leírások (táj-, személy-, környezet-, tárgyleírás). - Meg tudja fogalmazni az epikai művek szerkezeti egységeit (bevezetés, kibontakozás, bonyodalom, tetőpont, megoldás). - Felismeri, megnevezi a szereplők jellemzésének eszközeit: cselekmény, beszéd, külső tulajdonságok, írói közlés, környezetrajz. Belső történések. - Felismeri és megnevezi a paródiát, a komikum változatait, a groteszk ábrázolásmódot. - Felismeri és megmagyarázza a plánokat, az irodalmi és a technikai forgatókönyvet. - Ismeri és megmagyarázza a következő fogalmakat: színház, színművészet, katarzis, drámai műnem, drámai műfajok (tragédia, komédia, színmű), felvonás, jelenet, drámai szereplők, monológ, dialógus. - Felismeri és értelmezi a szövegek konfliktushelyzeteit, a hősök jellemvonásait, s velük kapcsolatban megállapít, véleményt formál. - Elhelyezi a tantervben előírt kötelező irodalmi műveket az alapvető irodalmi kontextusokban (magyar irodalom/világirodalom, régi/újabb/kortárs, szóbeli/szerzői). - Képes az irodalmi művek összehasonlító vizsgálatára. - Változatos olvasási stratégiákat alkalmaz.		dokumentumfilm: James Cook kapitány utolsó utazása). Indiánregények és -történetek (James F. Cooper-regények. A westernfilm: pl. Farkasokkal táncoló. 1990. Rendezte: Kevin Costner). Híres magyar utazók szövegei (Kőrösi Csoma Sándortól Székely Tiborig). Az indián mint metafora. Vikingek az irodalomban és a filmművészetben. pl. Viking (2016). Rendezte: Andrei Kravchuk. Mándy Iván: A viking sisak. Párizs mint a művészvilág és a bohém életmód központja. Ady Endre Párizs-versei. Radnóti Miklós Párizs-képe (Páris, Ikrek hava (részletek) stb.). C) Műfaj és műfajköziség Kötelező szövegek Orbán Ottó: Óda a népdalhoz (ódai műfajok, a klasszikus óda) Szövegek és kapcsolódási pontok
- A szépirodalmi művek tudatos, igényes olvasója. - Tiszteli a nemzeti irodalom és kultúra hagyományait. - Képes esztétikai élmény átélésére, befogadására. - Tudatosan gyűjt információkat (nyomtatott, audiovizuális, elektronikus forrásokból) iskolai feladataihoz. - Könyvtárba jár, és önállóan választ irodalmi alkotást, képes naplót vezetni vagy portfóliót összeállítani olvasmányairól.		Petőfi Sándor: Nemzeti dal - újraolvasás, újraértelmezés (műfaji értelmezés, rapszódia, szimbólumok, forradalmi líra, Petőfi utóélete. Petőfi-epigonok, -palimpszesztek. Parti Nagy Lajos: Grafitnesz. Orbán Ottó és Petri György Petőfi-versei). Kölcsey Ferenc: Hymnus (himnusz, a nemzeti himnusz, a Marseillaise története: Allonsanfan, 1974. Rendezte: Vittorio Taviani, Paolo Taviani; Friedrich Schiller: Az örömhöz/ Ludwig van Beethoven: IX. szimfónia. Örömóda. Vörösmarty Mihály: Szózat. A Szózat megzenésítése. Kölcsey- és Vörösmarty-átírások). Projektmunka vagy portfólió (javaslatok): Az Amazing Grace (Csodálatos kegyelem) története, kultusza, zenéje. Rabszolgakereskedelem az irodalomban és a filmkultúrában. Kultuszfilmek és filmsorozatok. Az Amazing Grace a mai zenei kultúrában. Popzene és népköltészet. Énekelt versek. Fesztiválok, fesztivalizáció. Freddie Mercury és a Tavaszi szél vizet áraszt…, Bohém rapszódia (Bohemian Rhapsody), 2018. Rendezte: Bryan Singer és más aktuális zeneszámok, énekelt versek.

		D) A Titanic-legenda Kötelező szövegek A Titanic-történet. Walter Lord: A Titanic pusztulása (A Night to Remember) - részlet. Munk Artúr: Köszönöm addig is… (a Titanic mentéséről szóló részletek). Szövegek és kapcsolódási pontok A Titanic-történet irodalmi és dokumentatív feldolgozásai: Beryl Bainbridge Közelebb hozzád, Istenem (Every man for himself). Robert Ballard és a Titanic megtalálásának története. A bestseller fogalma és sajátosságai: Danielle Steel: Erősebb a szeretetnél. Dékány András: S.O.S. Titanic. A Titanic-zene: James Horner/Selin Dion: My Heart Will Go On/A szívem visz tovább. Közelebb, közelebb, Uram, hozzád! (Hadd menjek, Istenem, mindig feléd! /Nearer My God to Thee) (zsoltárének, himnusz.). A Mózes könyvén alapuló szöveg megzenésítésének története és a Titanic-legenda. Projektmunka vagy portfólió (javaslatok): A Titanic, 1997. Rendezte: James Cameron. A filmlegenda. Titánok. Mitológia. A titánok harca. 2010. Rendezte: Louis Leterrier. Ady Endre: A tűz csiholója. E) Égtenger, világtenger Kötelező szövegek Petőfi Sándor: Föltámadott a tenger (az allegória: fokozás és ellentét). Fenyvesi Ottó: Blues az óceán felett (zene és irodalom, a tenger/óceán mint toposz). Szövegek és kapcsolódási pontok Az utazás kellékei, tárgyai, utazó hősök. Szindbád az utazó. Jonathan Swift: Gulliver utazásai (ismétlés és újabb részletek). Jókai Mór: A jövő század regénye (részlet). Antoine De Saint-Exupéry: A kis herceg. Szenteleky Kornél: Útitarisznya. Weöres Sándor: A teljesség felé (részletek). Karinthy Frigyes: Utazás a koponyám körül. Kulcsfogalmak/fogalmak és jelenségek: • utazás, vándor, kereső/archetipikus hős, hajózás és felfedezések, Argonauták, Odüsszeia, mitikus világkép; irodalmi térképek, útinapló, útleírás; műnem: epikus beszédmód, elbeszélés/elbeszélő, az elbeszélés változatai: regény, napló, filmfeldolgozások; • a líra, a líra nyelve, a lírai beszélő: népköltészet, népdal, ütemhangsúlyos verselés: felező tizenkettes, énekelt versek, vers és dallam, vers és ritmus; • valóság és fikció, regény és referenciális mozzanatok, a dokumentum változatai és megjelenési formái (dokumentumregény, -film), urbánus legendák, bestseller, szakirodalom. • KALAND A) Határok és határátlépések Kötelező szövegek Móricz Zsigmond: Hét krajcár (a novella és változatai, műfaji és szerkezeti sajátosságok, az elbeszélő és a hős; a játék és a valóság kettőssége). Szövegek és kapcsolódási pontok Szirmai Károly: A holló (a rövidtörténet, műfaji és szerkezeti sajátosságok, látomásosság, metaforikus elbeszélésmód, toposzok és szimbólumok). Juhász Erzsébet: Határregény (a regény egyik fejezete); (a novellai kiképzésű regény, műfajköziség; határ, idegenség, a vonat mint szimbólum, Közép-Európa és Monarchia-élmény).
		B) Kettős tükör

		Kötelező szövegek Kettős tükör: Dragomán György: A fehér király (részlet) (az elbeszélői látószög - fiú). Dragomán György: Máglya (részlet) (az elbeszélői látószög - lány). (A gyermek perspektívájából láttatott valóság, történelem: egy fiú és egy lány beszél a világról, a megélt traumákról. Lehetőség a párhuzamos és csoportmunkára; a többszólamúság, az eltérő látószög elfogadtatása, a hasonlóságok felismerése stb.). Szövegek és kapcsolódási pontok Kontra Ferenc: Gimnazisták (részlet) - iskolatörténet, iskolaregény, korkép, történelem. (Iskolaregények (részletek): A debreceni kollégium a magyar irodalomban: Jókai Mór: És mégis mozog a föld…, Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig, Perjéssy-Horváth Barnabás: Kollégium-blues stb.; Kaffka Margit: Hangyaboly, Szabó Magda: Abigél, Ottlik Géza: Iskola a határon, Buda). Sirbik Attila: St. Euphemia (részlet) (kamaszkor, lázadás, kópé-öntudat). Legendák, összehasonlítás: Kontra Ferenc: Angyalok regénye. Gion Nándor ifjúsági regényei (bandázás, felnőtté válás). C) Az utazás-élmény megörökítése Kötelező szövegek Kosztolányi Dezső: Apámmal utazunk a vonaton (interpretációs gyakorlat). Szövegek és kapcsolódási pontok Projektmunka vagy portfólió (javaslatok): Kosztolányi Dezső: A vonaton. Esti Kornél mint utazó hős. Nagy Abonyi Árpád: Budapest, retour. Szirmai Károly: Veszteglő vonatok a sötétben. Juhász Erzsébet Határregényének vonatkozó részletei. Agatha Christie: Gyilkosság az Orient-expresszen - a bűnügyi történet mint irodalmi műfaj, bestseller, a leghíresebb krimiíró és leghíresebb regénye - filmfeldolgozások (pl. Gyilkosság az Orient-expresszen, 2017, Rendezte: Kenneth Branagh, videojátékok (Agatha Christie: Murder on the Orient Express, 2006), sorozatok (pl. Poirot). Ismeretterjesztő szöveg az Orient Express útjáról. D) Ez is irodalom Kötelező szövegek A szórakoztató irodalom: Rejtő Jenő: Piszkos Fred, a kapitány. A Rejtő-kultusz: a kaland, a légiós és a háborús regény; Rejtő Jenő-Korcsmáros Pál: Piszkos Fred, a kapitány - képregényváltozat, hangoskönyv, társasjáték (pl. Aczél Zoltán-Árvai Péter, 2005). Szövegek és kapcsolódási pontok Charles Lorre: Az ellopott legionista (a légiós regény, a Koczkás Pierre-történetek, a digitális könyv). Projektmunka vagy portfólió (javaslatok): Regények és történetek filmen. A filmadaptáció. Három testőr Afrikában, filmvígjáték (1996). Rendezte: Bujtor István. Kulcsfogalmak/fogalmak és jelenségek: • kaland, játék, utazás, vándorlás, küzdelem, harc, háború; elbeszélés, elbeszélő, az elbeszélés változatai, kisepikai prózaműfajok: klasszikus elbeszélés, novella, rövidtörténet (short story), karcolat, tárca/újságnovella; a kalandregény és típusai; kalózregény. • FANTASZTIKUM A) Fikció, fantasztikum és valóság Kötelező szövegek

		Karinthy Frigyes: A fotografált gondolat. Karinthy és a fantasztikum. Michael Crichton: Őslénypark (Jurassic Park) - részlet (a tudományos-fantasztikus irodalom/sci-fi, műfajalkotó sajátosságok, filmfeldolgozások / kultuszfilmek, -sorozatok, videojátékok; őstörténet). Szövegek és kapcsolódási pontok Hász Róbert: Ígéretföld - részlet (negatív utópia, világirodalmi összefüggések: Orwell, Huxley, westernfilm-áthallások, -utalások: Délidő, 1952. Rendezte: Fred Zinnemann; zenei áthallások a regényben: Yves Mondtand: Hulló levelek / Lexfeuilles; nagy filmzenék és -slágerek, slágerszövegek: pl. Dimitri Tiomkin, Ennio Morricone, Vangelis). A fantasztikum néhány aktuális filmművészeti alkotásban (pl. Suzanne Collins: Az éhezők viadala - részlet. Az éhezők viadala/The Hunger Games, 2012. Rendezte: Garry Ross; küzdelem, áldozat, lehetetlen küldetés, rossz világ, igazságtalanság, kegyetlenség, horror stb.).
		B) Tudomány és fantasztikum Kötelező szövegek Tudomány és fantasztikum: Ottlik Géza: A Valencia-rejtély (részlet). A csillagok háborúja (Star Wars) 1977-, George Lucas at al. (ismeretterjesztő szöveg, részletek). (űropera/űrodüsszeia, regény, filmforgatókönyv, filmtörténet, filmkritika, médiafranchise). Szövegek és kapcsolódási pontok Hősök és hősiesség a magyar irodalomban: Kinizsi Pál, Mátyás király, Zrínyi Miklós, Dobó István stb. Az egri hősök és az egri nők: Gárdonyi Géza: Egri csillagok (részlet). Hős és vándormotívum kapcsolata. Szuperhősök és szuperemberek: pl. Terminátor 2. - Az ítélet napja (Terminator 2 - Judgent Day), 1991. Rendezte: James Cameron (akciófilm, thrillerfilm, sci-fi film, posztapokaliptikus film, disztópikus film; a magányos hős: egy 14. századi terminátor, Toldi, westernhősök, revolverhősök: Wyatt Earp, Doc Holliday - filmfeldolgozások 1946-tól napjainkig); Góliát, Akhilleusz és a legújabb, a diákok által kedvelt szuperhősök az irodalomban és más művészeti ágakban. Jules Verne és a tudományos-fantasztikus regény. Virtuális valóság: Ready Player One, 2018. Rendezte: Steven Spielberg. (sci-film, disztópikus film; könyvadaptáció: Ernest Cline: Ready Player One - magyarul: Roboz Gábor fordítása, virtuális valóság). Számítógépes játék és irodalom: Assassin's Crade-játékok, Jade Raymond és Patrice Désilets (videojáték-sorozat, tudományos fantasztikum, sci-fi, film- és könyvfeldolgozások). Halálos iramban (The Fast and the Furious), 2001. Rendezte: Rob Cohen. Wiz Khalifa: See you again (Újra látni foglak) (thriller/akciófilm, slágerszöveg). Kilépés a képregényből: Képregényhősök (szuperhősképregények). Marvel-képregények. A vajdaságban kiadott képregények. Publicisztikai szöveg egy tudományos felfedezésről, kiállításról, ismert tudósokról, kísérletekről (hír, interjú, riport vagy tárca). Fogalmak/kulcsfogalmak és jelenségek: • sci-fi irodalom: fantázia, utópia/negatív utópia (disztópia), virtuális valóság, katasztrófafilm, horror; abszurd, fantasztikum; interjú, riport.

		• A SZERELEM NYELVE A) Szerelem és szubjektum Kötelező szövegek Szerelem, szerelem… (szerelmi dal: a vágyakozás, a magány kifejezése, a metaforikus beszéd eszközei és alakzatai). Szövegek és kapcsolódási pontok Projektmunka vagy portfólió (javaslatok): A modern folklór jelenségei: népdalfeldolgozások, Sebestyén Márta és a Deep Forest; a Csík zenekar, a Parno Graszt és más folklór együttesek tevékenysége; a népies rockzene: Bijelo Dugme; a népies giccs: a műnépdal, a giccsparódia: MC Hawer és a Tekknő: Utcára nyílik a kocsmaajtó - rapzene, videoklip). B) A babonától a frivol történetig Kötelező szövegek Sári bíróné (A halálra táncoltatott lány…) - a népballada: lírai, epikai és drámai elemei, a ballada konstruktív jegyei. Szövegek és kapcsolódási pontok Projektmunka vagy portfólió (javaslatok): Arany János: Tetemre hívás (az értelmezés lehetőségei: a babonától a frivol történetig; műballada; Arany János megzenésített versei, a hangoskönyvek, az Arany János-év pályázatainak multimediális anyagai). A magyar film hőskora: Körhinta, 1956. Rendezte: Fábri Zoltán. Szövegalapja: Sarkadi Imre: A kútban (novella). C) Szerelem és intertextusok Kötelező szövegek Csokonai Vitéz Mihály: Az éj és a csillagok (jelentésátvitel, metafora, szimbólumok). Szövegek és kapcsolódási pontok Projektmunka vagy portfólió (javaslatok): Csokonai-versek, -átírások. Petőfi Sándortól a Halott pénzig. A Red Bull Pilvaker - A Szavak Forradalma-jelenség. D) Múzsa és magány Kötelező szövegek Juhász Gyula: Milyen volt… (az elégia: sajátosságai és nyelve, az Anna-versek története és jelentései, a ciklus, a múzsa stb.). Műfaji gazdagság József Attila szerelmi költészetében: József Attila: Mikor az uccán átment a kedves… (idill, életkép: pillanatok, mozzanatok, jelképek). József Attila: Tedd a kezed… Szövegek és kapcsolódási pontok
		A magány élményének megjelenítései a magyar költészetben. Három változat elemzése és értelmezése: József Attila: Tél. Tóth Árpád: Lélektől lélekig. Balázs Imre József: Saját világok (nyelvi jelenségek, mondattípusok, igeidők- és módok a jelentésalkotásban). E) Szonett és szonett-átírások Kötelező szövegek A szonett. Nemes Nagy Ágnes: Rózsafa (a szonett és változatai: petrarcai, shakespeare-i szonett, szonettkoszorú, mesterszonett; az idő-élmény) Szövegek és kapcsolódási pontok Varró Dániel: Őszi szonett. Lackfi János: Szösz-szonett. Kovács András Ferenc: József Attila szonettje stb. F) Sokszínű szerelem Kötelező szövegek Tolnai Ottó: Mi volt kérded a legszebb Dániában? (objektív líra, leíró vers, gondolatritmus).

		Grecsó Krisztián: Megyek utánad - részlet (szerelemtörténet és családregény). Szövegek és kapcsolódási pontok A tizenévesek szerelme az irodalomban és más művészeti ágakban (pl. Janikovszky Éva: Milyen színű a Móni haja?) Lovagi szerelem: Walter Scott: Ivanhoe (részlet) és más kapcsolódási pontok: Ivanhoe, 1958, Rendezte: Richard Thrope. Fogalmak/kulcsfogalmak és jelenségek: • szerelmi líra, képi és nyelvi alakzatok a versben, magány a szonett mint versforma; elégia, életkép, pillanatkép, a szerelem tematikája a balladában; szerelmes regény és film; a szubjektum magánya, az idő mint élmény; impressziók. • NAPLÓ A) Napló és önreprezentáció Kötelező szövegek Csáth Géza: Egy gimnazista naplójából. Karinthy Frigyes gyerekkori naplója (a napló mint átmeneti műfaj, rokon műfajai: önéletrajzi regény, emlékirat, úti jegyzet, irodalmi levél, vallomás). Szövegek és kapcsolódási pontok Anna Frank naplója és feldolgozásai: képregény, filmek, múzeum, új kutatások. Sue Townsend: A 13 és 3/4-ed éves Adrian Mole titkos naplója - részlet (a fiktív napló, a gyermeki látszószög és irodalmi beszédmód, humor és irónia). Kötelező szövegek Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek? (önarckép, a humor változatai: groteszk; az önjellemzés irodalmi változatai, a jellemábrázolás: jellemregény, jellemvígjáték stb.) Tini-írás: Békés Pál: Vattacukor (társadalombírálat a gyermek látószögén keresztül, utalások, allúziók irodalmi szövegekben, Garaczi László Lemúr-sorozata I-IV. Szövegek és kapcsolódási pontok Leiner Laura: Szent Johanna gimi (részlet) (szórakoztató irodalom, regénysorozat) és egyéb kortárs szövegek. B) Mozi és irodalom Kötelező szövegek Film, mozi, irodalom: Mándy Iván: Csutak a mikrofon előtt (részlet). A plánok (képsíkok), az irodalmi és a technikai forgatókönyv. Szövegek és kapcsolódási pontok Csutak a mikrofon előtt, 1977. Rendezte: Katkics Ilona (a filmfeldolgozások, filmek elektronikus hordozókon és interneten). Mándy Iván: Régi idők mozija (a film és a mozi hőskora: filmtörténet, mozitörténet, a filmművészet sajátosságai és elemei, mozifilm, kultuszfilm, a filmművészet és az irodalom együtt hatása, filmes eszköztár az irodalomban, filmcsillagok, Oscar-díj, Cannes stb.) Kötelező szövegek Babits Mihály: Mozgófénykép / Vasárnapi impresszió, autón (a rögzített pillanat, „filmkockák” versben, az „epikus váz” a versben, impresszió/impresszionizmus, szinesztézia). Fogalmak/kulcsfogalmak és jelenségek: • a naplóírás, a napló mint műforma: változatai, az irodalmi napló sajátosságai: naplóregény, napló és levél (episztola, fiktív levél, misszilis levél), konfesszió; dokumentum és fiktív napló, önarckép.

		• JÁTÉK A) Játék-narratívák Kötelező szövegek William Shakespeare: Ahogy tetszik (részlet) (műnem: a dráma, alapműfajai és műfajváltozatai, színháztörténet, színjátszás, színpad, színészek, sztárok stb.). Örkény István: Tóték (dobozolás). Beregi Tamás: Gladiátorok a számítógépen (ismeretterjesztő szöveg, esszé; virtuális valóság, cyberspace, számítógépes játékok). Szövegek és kapcsolódási pontok Gladiátorok (filmen, irodalomban és a képzőművészetben: Spartacus, 1960. Rendezte: Stanley Kubrick / Howard Fast azonos című könyve, Spartacus-filmek és -sorozatok (2004, 2010, 2016). A korhatáros film kérdése. Harc, vér, bosszú a filmen és a számítógépes játékok világában. Az internet és a közösségi oldalak helyes használata.). Hálózati lények (Ananovától T-Babe-ig, Transformers-sorozat. 2007 - Rendezte: Michael Bay, Travis Knight, képregények- és rajzfilmosorzat, videojátékok; Mátrix-filmek. 1999. Rendezte: Lilly Wachowski és Lana Wachowski). B) Labdarúgás és irodalom Kötelező szövegek Futballregények és filmek: Nick Hornby: Fociláz (részlet). Szövegek és kapcsolódási pontok Modern „gladiátorok”. Futball a magyar irodalomban. Futballregények: Esterházy Péter, Darvasi László, Kukorelly Endre. Az Aranycsapat legendája. Sport, irodalom és film kapcsolata: Válogatás Tarján Tamás Tizenegy dressz (Focinovellák) című kötetéből; Régi idők focija, 1973. Rendezte: Sándor Pál.; J. K. Rowling: Harry Potter (regény és filmadaptációk) A tudósítás mint műfaj. Fogalmak/kulcsfogalmak és jelenségek: • műnem: a dráma, alapműfajai és műfajváltozatai, színháztörténet, színjátszás, színpad, színészek, sztárok. • ismeretterjesztő szöveg, esszé; virtuális valóság, cyberspace, számítógépes játékok. • modern „gladiátorok”; futball a magyar irodalomban; futballregények. HÁZI OLVASMÁNY Ajánlott közös olvasmányok: Balladaválogatás Anne Frank naplója Csáth Géza ifjúkori naplóiból Fekete István egy regénye Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg Németh István: Házioltár Varró Dániel: Bögre azúr Krinthy Frigyes: Tanár úr, kérem Jókai Mór: A jövő század regénye Radnóti Miklós: Ikrek hava Grecsó Krisztián: Harminc év napsütés Garaczi László: Pompásan buszozunk! Tóth Krisztina: Pixel Tóth Krisztina: Párducpompa Az ajánlott olvasmányok közül a tanár kiválaszt 4 olvasmányt (differenciáltan is feladhatja a tanulók érdeklődésének és nemi összetételének megfelelően).

- Felismeri és megnevezi, rendszerezi a tanult szófajokat, megfelelően használja őket az írott és beszélt szövegben. - Felismeri és megnevezi a mondatfajtákat a beszélő szándéka és a logikai minőségük szerint. - Felismeri, megnevezi a mondatfajtákat szerkezetük szerint (egyszerű mondat: tőmondat, bővített, hiányos mondat, összetett mondat). - Mondatátalakítást végez a beszédhelyzetnek és a kommunikációs szándéknak megfelelően szóban és írásban. - Felismeri, megnevezi, jelölni tudja a szószerkezeteket: a hozzárendelő (alany-állítmányi), az alárendelő és a mellérendelő szószerkezetet. - Jelölni tudja a mondatrészeket, aláhúzással és szerkezeti ábrával/ágrajzzal tud bővített mondatot elemezni. Felismeri, megnevezi, ábrázolja a halmozott mondatrészeket. - Felismeri, megnevezi az igei, névszói, névszói-igei állítmányt, a határozott, határozatlan, általános alanyt, a megszólítást a mondatban, a tárgy fajtáit (jelölt, jelöletlen, határozott, határozatlan tárgy), a tárgyas szerkezetet, a határozós szerkezetet (hely-, idő-, mód-, eszköz-, társ-, állapot, ok-, cél-, állandó határozó), a jelzős szerkezetet (minőség-, mennyiség-, birtokos jelző), az értelmezőt, az alárendelő és a mellérendelő (halmozott) szintagmát.	NYELVI ISMERETEK	• A szófajok ismétlése: A 6. osztályban tanult nyelvtani tananyag ismétlése. • A MONDAT FOGALMA, FAJTÁI A mondatról tanultak ismétlése. A mondat fogalma, fajtái a kifejezett tartalom és a beszélő szándéka szerint. A kijelentő, a felkiáltó, a kérdő (kiegészítendő, eldöntendő), a felszólító és az óhajtó mondat. A mondatok logikai minősége. Az állító és a tagadó mondat. A mondatok osztályozása szerkezetük szerint. Az egyszerű és az összetett mondat. • A SZÓSZERKEZETEK A mondatrész és a szószerkezet (szintagma) fogalma. A mondatrészek jelölése. A halmozott mondatrészek. A szószerkezetek fajtái: a hozzárendelő (alany-állítmányi), az alárendelő és a mellérendelő szószerkezet.
- Ábrázolni tudja az egyszerű mondat szerkezetét. Tudja egyeztetni az alanyt és az állítmányt (számbeli, személybeli és értelmi egyeztetés). Helyesen használja a mutató névmási kijelölő jelzős és a mennyiségjelzős szószerkezeteket. - Érthető, nyelvtanilag kifogástalan mondatokat szerkeszt. A szövegben felfedezett hibákat képes kijavítani. - Felismeri a magyar és valamely tanult, ismert idegen nyelv szerkezete közötti hasonlóságokat és különbségeket.		• AZ EGYSZERŰ MONDAT SZERKEZETE A mondat fő részei Az állítmány és az alany. Az állítmány fogalma, fajtái (igei, névszói, névszói-igei állítmány), az állítmány szófaja. Az alany fogalma, fajtái (határozott, határozatlan, általános alany), a megszólítás a mondatban, az alany szófaja, kihagyása. Az alany és az állítmány egyeztetése (számbeli, személybeli és értelmi egyeztetés). A bővítmények A tárgy, a határozó és a jelző. A tárgy fogalma, fajtái (jelölt, jelöletlen, határozott, határozatlan tárgy), kifejezőeszközei. A tárgyas szószerkezet. A határozók fogalma és rendszere. A határozók leggyakoribb kifejezőeszközei: ragtalan névszó, ragos névszó, névutós névszó, határozószó. A határozós szószerkezet. A határozók fajtái: helyhatározó, időhatározó, módhatározó, állapothatározó, eszközhatározó, társhatározó, okhatározó, célhatározó, részeshatározó, állandó határozó mint vonzat. Vonzattévesztés. A jelzők fogalma és fajtái. A jelzők kifejezőeszközei. A jelzős szószerkezetek. A minőségjelző, kijelölő jelző, mennyiségjelző, birtokos jelző. Az értelmező. Kulcsfogalmak/fogalmak és jelenségek: szófaj, mondat, mondatrész, alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző, szószerkezet, halmozott mondatrész, ágrajz, helyesírás, nyelvhelyesség
- Felismeri, megnevezi és következetesen alkalmazza a helyesírási alapelveket, valamint a helyesírási szabályok többségét. - Tudja helyesen használni az írásjeleket, az összetett mondatok írásakor jól központoz. - Megfigyeli, helyesen jelöli a hosszú és rövid hangokat a tőhangváltást mutató főnevek és igék esetében, a hangkapcsolatokat, helyesen írja a tulajdonneveket, a földrajzi nevek bonyolultabb	NYELV KULTÚRA	• HELYESÍRÁS ÉS NYELVHELYESSÉG Az egyszerű mondat központozása, az írásjelek (vessző, kettőspont, idézőjel, gondolatjel, kötőjel) használata, szerepének részletesebb megismerése, gyakoroltatása. Az igekötős igék helyesírása. A -t végű igékkel kapcsolatos nyelvhelyességi tudnivalók. Az igék toldalékolása során előforduló teljes hasonulás gyakorlása.

eseteit, az -i képzős melléknevek; az igekötős igék, a -t végű igék, a toldalékos igék, a névutós szerkezetek, az alanyos, tárgyas, határozós és birtokos szószerkezetek, összetételek, az értelmező, az ly-os szavak helyesírásában magabiztos. - Ismeri és alkalmazza a szótagolás és elválasztás, a betűrend, az egybeírás és a különírás szabályait. - Ismeri A magyar helyesírás szabályainak használati módját. - Alkalmazza a helyesírás-ellenőrző programot. - Felismeri és megnevezi a kommunikáció fajtáit, tényezőit és céljait. - Felismeri és megnevezi a nyomtatott és elektronikus média fajtáit. - Ismeri a korosztályának szánt fontosabb sajtótermékek fajtáit, formáit és szerkezeti jellemzőit. - Tájékozódik, információkat talál a különféle dokumentumtípusokban, korosztálynak szóló kézikönyvekben. - Képes nyelvileg kifejtett (explicit) és nem kifejtett (implicit) információkat kiszűrni a szövegből. - Képes az alapinformációk és eszmék összehasonlítására két vagy több rövid, egyszerű szövegben. - A rendelkezésére álló információkat értékeli, tárolja, rendszerezi. - Képes az interneten történő kommunikációra és interakcióra. - Felismeri és alkalmazza az állandósult szókapcsolatokat. - Képes olyan szövegeket létrehozni, amelyekben a téma, a kompozíció, a tartalom és a stílus megfelelnek a feladatnak, a szöveg rendeltetésének és a címzettnek (célközönségnek). - Egyszerű szerkezetű szóbeli vagy írásbeli szövegeket tud alkotni a leírás, az elbeszélés és a kifejtés eszközeit alkalmazva (és a célközönség összetételét szem előtt tartva). - Képes szöveget alkotni szóban vagy írásban, amelyben valamely irodalmi élményét írja le, vagy egy valós, hétköznapi, illetve képzeletbeli témát fejt ki, interjút készít valós vagy képzelt személyekkel. - Tud jellemzést, naplót, könyvismertetőt és más típusú szövegeket alkotni (pl. rövid önéletrajz, kérvény, meghívó). - Különböző céllal (pl. informálódás, tanulás, önfejlesztés, esztétikai élmény átélése, szórakozás) képes rövidebb, egyszerűbb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket (pl. egyszerű szakszövegeket, tudománynépszerűsítő ismeretterjesztő szövegeket stb.) olvasni és saját szavaival elmondani. - Meg tudja fogalmazni véleményét, értelmes és szabatos beszédre, helyes artikulációra törekszik, figyel a szöveg jó hangzására (beszédhangsúly, szórend, hanglejtés, beszédszünet). - Meg tudja különböztetni a nemzeti nyelv sztenderd változatát a regionális köznyelvtől és a nyelvjárástól. - Igényes nyelvhasználatra törekedve értelmes, nyelvtanilag helyes mondatokat alkot. Kódváltási képességéhez mérten a sztenderd nyelvváltozat -		A tulajdonnevek helyesírási szabályainak feleleventése és alkalmazása. A tanult helyesírási szabályok alkalmazása a határozós szószerkezetek körében; pl.: -ba, -be, -ban, -ben ragok használata; -val, -vel, -vá, -vé ragok hasonulása. A földrajzi nevekből, intézmény- és személynevekből alkotott jelzők/melléknevek helyesírása. A sorszámmal kifejezett jelzők/melléknevek helyesírása. Az értelmező és a vesszőhasználat. A különírás és az egybeírás. Az ly-os szavak helyesírása. A magyar nyelv szerkezetének összehasonlítása a tanult idegen nyelv hangtani, szótani szerkezetével (kontrasztív gyakorlatok). Információk gyűjtése, adatok elrendezése, lexikonhasználat. Helyesírási táblázatok, fürtábrák, folyamatábrák készítése stb. Nyelvi tudatosság és nyelvi tervezés. • KOMMUNIKÁCIÓ A kommunikáció fogalma és fajtái. Az írásbeli és a szóbeli közlésmód. A kommunikáció tényezői. Kommunikációs célok. Alkalmazkodás a kommunikáció tényezőihez: cél, alkalom, partnerek, a köztük lévő viszony előre tervezett és spontán helyzetekben. A nonverbális kommunikáció. • KÖNYV-, KÖNYVTÁR- ÉS INTERNETISMERET Nyomtatott és elektronikus médiumok (újságok, televízió, rádió, világháló - honlapok, hírportálok, blogok, vlogok). A hír fogalma és jelentősége. Közösségi média. Tájékozódás, információkeresés (betűrend, tartalomjegyzék, utalók használatával) a különféle dokumentumtípusokban (könyv, folyóirat, AV és online dokumentum), korosztálynak szóló kézikönyvekben (szótár, lexikon, enciklopédia), ismeretterjesztő forrásokban. A kézzel írt és a számítógépes szövegek különbözőségei és hasonlóságai. A számítógépes szövegszerkesztés néhány szabálya. Digitális írástudás, e-nyelvhelyesség: az e-dokumentumok létrehozásához szükséges nyelvi és szedési szabályrendszerek együttese, elektronikus szövegek létrehozása (pl. beszámolók, könyvismertetők, vázlatok, saját könyv, eseményre invitáló meghívók, listák, e-mail, egyszerűbb űrlapok kitöltése). Fórum, blogbejegyzés, komment írása. A helyesírást segítő kézikönyvek (helyesírási szabályzat, szótár, digitális szótárak stb.) és a helyesírási programok önálló használata.

vagy legalább a regionális köznyelv - normájához igazodva nyilvános beszédhelyzetben (vita, hozzászólás) képes kifejteni gondolatait. - Ismeri és alkalmazza az írásbeli szövegalkotás követelményeit: az anyaggyűjtés módjait, a szerkesztést (vázlatkészítés), az általános szerkesztési elveket, a kidolgozást. - Írásban tudja a szöveget tagolni (cím, bekezdések) és makroszerkezeti egységekre osztani (bevezetés, tárgyalás, befejezés), illetve ezeket kreatív módon alkalmazni. - A szövegben felfedezett hibákat képes kijavítani.		
- Tud levelet írni, s képes különféle űrlapokat és formanyomtatványokat kitölteni, amelyekkel a mindennapi életben találkozik. Ezek elektronikus és papír alapú változatait is elsajátítja. - Képes figyelemmel követni és megérteni a nyelv, az irodalom vagy valamely egyéb művelődési terület tárgyköréből tartott előadásokat, s tud jegyzetet készíteni. - Meghatározott műfajokban témának, kommunikációs alkalomnak megfelelő kritikus, egyéni szemléletű, nyelvi-stilisztikai szempontból példás szövegeket, beszámolót alkot. - Beszámolóját prezentációval/poszterrel teszi szemléletesebbé. - Valós vagy képzeletbeli tapasztalatokat, szereplőket, illetve eseményeket bemutató fogalmazást tud írni.		• SZÖVEGÉRTÉS, SZÖVEGALKOTÁS, SZÖVEGMONDÁS A szöveg fogalma. Szövegösszefüggés. A szöveg hangzása. Beszédhangsúly, szórend, hanglejtés, beszédszünet. Mondatrészek, tartalmak kiemelése szórenddel, hangsúllyal. Kifejező olvasás, próza- és versmondás (legalább 3-4 memoriter számonkérése). Anyaggyűjtés, szerkesztés (vázlatkészítés), általános szerkesztési elvek, kidolgozás. Közlésfajták (elbeszélő, leíró közlésfajta, párbeszéd). Szövegfajták (vita, riport, interjú, napló, könyvismertető). Különböző típusú fogalmazások (elbeszélés, leírás, jellemzés, napló, interjú, könyvismertető, meghívó, önéletrajz, kérvény). Rövidebb szövegek tartalmának összefoglalása szem előtt tartva az esemény időrendjét és mozzanatait. A cselekvés, történés lefolyásának módjához kötődő igék, határozók gyűjtése, párhuzamos történetek írása. A nyelvi-stilisztikai kifejezőeszközök a leíró jellegű részletekben (versben és prózában egyaránt). Kreatív írásgyakorlatok: Kortárs írókkal, művészekkel, tudósokkal készült interjúk elemzése. Interjúk íratása. Önálló vázlatkészítés elolvasott irodalmi vagy ismeretterjesztő szövegről. Kérdések és írásbeli válaszok megfogalmazása az olvasmányok, filmek, színházi előadások, zeneművek alapján. A szövegek és képek párhuzamba állítása. A jegyzetelési technika kialakítása (kulcsszavas vázlat, tételmondatos vázlat, grafikusan ábrázolt vázlat). Szóbeli elbeszélés a retorika elemeinek alkalmazásával: film, tévéadás, szabadon választott dinamikus jelenetek közlése. Vita. Az érvelés gyakorlása (személyes példán, mások tapasztalatán, oksági viszonyokon alapuló, a kritika és a humor eszközeit felhasználó érvelés). Az állandósult szókapcsolatok (szólások, közmondások, szállóigék) írásban és a beszédben. E-mail, SMS írása. Különféle nyomtatott és elektronikus űrlapok kitöltése. Nyolc házi írásbeli feladat a tanév folyamán és azok órán való elemzése, közös értékelése, elbírálása. Négy iskolai dolgozat - kettő félévente (az írásmű kidolgozása egy óra, elemzés és javítás két óra). Kulcsfogalmak/fogalmak és jelenségek: beszédművelés, artikulált nyelvi magatartás, szóbeli és írásbeli szövegalkotás, szövegértés, szövegmondás, íráskészség, helyesírás, nyelvhelyesség, médiaismeret, kommunikáció.

Kulcsfogalmak: beszédművelés, artikulált nyelvi magatartás, irodalomolvasás, szövegértés, szóbeli és írásbeli szövegalkotás, ismeretek az anyanyelvről, helyesírás, íráskészség, médiaismeret, kommunikáció

ÚTMUTATÓ A PROGRAM DIDAKTIKAI-METODIKAI MEGVALÓSÍTÁSÁHOZ

I. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS TERVEZÉSE

A Magyar nyelv és irodalom tanításának és tanulásának hozzá kell járulnia az alkotói és a kutatói szellem kialakításához, valamint az elméleti tájékozódás gyakorlati alkalmazhatóságához. A tantárgy lehetővé teszi a tanulók anyanyelvi és identitástudatának fejlesztését, ismereteinek gyarapítását, funkcionális készségeik gazdagítását, mindezt pedig majd alkalmazni tudják a választott középiskolában és a mindennapi életben. A tanítási-tanulási folyamat során a hetedik osztályos tanulók kialakítják értékrendjüket, amely a nemzeti és a nemzetközi kulturális örökség megőrzéséhez szükséges, felkészülnek a többnyelvű és többkultúrájú társadalomban való életre, olyan általános és tantárgyközi kompetenciákra tesznek szert, amelyek hozzásegítik őket a pályaválasztáshoz, a későbbi állásinterjúkhoz, társas kapcsolataik kiterjesztéséhez és az élethosszig tartó tanuláshoz.

A tanulók tudásának, képességeinek, jártasságának és álláspontjainak minősége, illetve tartóssága nagymértékben függ a tanítási-tanulási folyamatban alkalmazott stratégiáktól, a választott módszerektől és eszközöktől. A megfelelő oktatási formák, módszerek, eljárások és eszközök kiválasztása elsősorban attól függ, hogy az oktatási folyamatban a magyartanárnak mely kimeneteket kell megvalósítania. A projektmódszer, a drámajátékok és a kiselőadások tudatos alkalmazása lehetővé teszi a tanulók önálló gondolkodásának és kreativitásának fejlesztését. A szövegértés és -alkotás, valamint a kortárs szemléletű irodalomtanítás központi helyet tölt be a hetedik osztályos magyartanításban.

A pedagógus igyekezzen szabadon kezelni a tantervet, olyan tanítási stratégiákat, módszereket, munkaformákat válasszon ki a nyelvtani és irodalmi tananyag tanításához, amelyekkel a szociális kompetenciát és együttműködési szokásokat, valamint a kritikai viszonyulásmódot is fejleszti!

Oktatási módszerek: előadás, magyarázat, elbeszélés, a tanulók kiselőadásai, megbeszélés, vita, szemléltetés, munkáltató módszer, projektmódszer, tanulási szerződés, kooperatív oktatási módszer, szimuláció, drámapedagógia és egyéb játékos módszerek, házi feladat, tanulmányi kirándulás.

Munkaformák: frontális munka, (differenciált) egyéni munka, párban folyó tanulás: páros munka (hasonló szinten levő tanulók oldanak meg közösen valamely feladatot) és tanulópár vagy tutorrendszerű tanulás (a különböző szinten levő tanulók közötti tanulmányi kapcsolat), csoportmunka.

A Magyar nyelv és irodalom oktatásában a hivatalosan jóváhagyott (akkreditált) tankönyvek és kézikönyvek használatosak, továbbá azok a könyvtári-információs és informatikai anyagok, amelyek a tanulók hatékony felkészítését szolgálják. Az oktatási folyamat célja, hogy a tanulók önállóan használják az ismeretszerzés különböző forrásait mind az iskolában, mind pedig életük más területein. A különböző nyomtatott és internetes források, információhordozók (kézikönyvek, szótárak, lexikonok, enciklopédiák, e-könyvek, internetes adatbázisok) használata az önálló ismeretszerzést és a tanulás képességét fejleszti. A könyvtárhasználat gyakorlatának (könyvtárhasználati órák, az iskolai könyvtár folyamatos használata, belépés a világhálón elérhető könyvtárakba, adatbázisokba) elmélyítésével lehetővé tesszük a diákok számára a segédeszközök magabiztos használatát.

A tantárgy oktatása és tanulása az erre a célra kialakított tanteremben, szertárban folyik, amelynek felszerelése összhangban áll a meghatározott követelményrendszerrel. Más tantermekben is tartható tanóra, ez a konkrét iskola körülményeitől függ (pl. osztályterem, iskolai könyvtár-médiatár, olvasóterem, audiovizuális terem, klubhelyiség, informatikaterem, ahol a közvetlen internet-hozzáférés megvalósulhat stb.). A nyílt oktatás (illetve ennek alapfeltétele, az adaptivitás) szintén hangsúlyozott szerepet kap a tanítási-tanulási folyamatban (pl. könyvtár, színház, múzeum, mozi, képtár, irodalmi kirándulás, a szakköri színhelyek változtatása stb.). A tanterv kidolgozása és megvalósítása során figyelembe kell vennünk a digitális világban megváltozott tanulási környezet tényezőit.

II. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS MEGVALÓSÍTÁSA

IRODALMI ISMERETEK

Az általános iskola hetedik osztályos tanterve hat irodalmi témakört tartalmaz, amely összhangban áll az előírt kimenetekkel és tudásszabványokkal, ugyanakkor befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítást irányoz elő. Ezek olyan témakörök, világértési modellek, összefüggések, szövevény-

modellek, amelyekben az irodalmi szövegek összefüggésben állnak más művészetekkel, a populáris regiszterrel és egyéb interdiszciplináris utalásokkal. Az irodalmi anyag tehát feldolgozásra szánt szövegekből, kiegészítő szövegekből és kapcsolódási pontokból áll. Feldolgozásukhoz ötletként néhány projektfogalmat javasol a tanterv, a tanár szabadon döntheti el, hogy a felkínált szempontok közül, mely hálózati viszonyokat, lehetőségeket emel ki, ez lehetővé teszi számára, hogy a tanulók befogadási szintjét, érdeklődési körét és motiválhatóságát is figyelembe vegye. A tanár válassza ki, hogy egy-egy tematikus egység kötelező szövegeihez milyen kapcsolódási pontokat emelne ki a felkínáltak közül! Választhat a felsoroltakból, illetve aktuális szövegeket, filmeket, képzőművészeti alkotásokat stb. adhat hozzá az adott témakörhöz.
A tanterv kiegészítő részében szereplő szövegeket a tanár mind a nyelvtani tematikai egységek feldolgozásakor, mind pedig a nyelvkultúra tartalmainak feldolgozásakor felhasználhatja. Azokat a műveket, amelyeket nem fog feldolgozni, ajánlania kell a tanulóknak, hogy a szabadidejükben olvassák el.
Az új tanterv alapját a szépirodalmi és a nem szépirodalmi szövegek közötti különbség észrevétele képezi. A tanulónak képesnek kell lennie arra, hogy megkülönböztesse a szépirodalmi szöveg sajátosságait (konnotatív jelleg, poétikai műveletek, stíluseszközök, ritmikusság stb.) a nem szépirodalmi szövegekben fellelhető denotatív és ismeretterjesztő jellegtől, valamint a tényeken és adatokon alapuló közlésmódtól. A korrelációt a kötelező és a választható művek megfelelő kombinálása teszi lehetővé. Szövegfeldolgozáskor az analitikus és a szintetikus eljárások egyaránt érvényesülnek. A kimenetekkel összhangban a tanulókat arra kell szoktatni, hogy a szépirodalmi műről szerzett benyomásaikat, véleményüket és ítéletüket részletesebben támasszák alá a szövegből vett tényekkel, ily módon képessé tesszük őket az önálló érvelésre, kutatómunkára és kritikai nézeteik kialakítására. Szövegértelmezéskor arra kell szoktatni a tanulókat, hogy a szépirodalmi műről szerzett benyomásaikat, véleményüket és ítéletüket részletesebben támasszák alá a szövegből vett tényekkel (főként explicit, és nem implicit információkkal).
A tanulók szövegértését, szókincsük gyarapodását az ajánlott olvasmányokkal még inkább fejlesztjük. A tanár szabadon választhat a felkínált házi olvasmányra szánt szövegekből, ezek az olvasási kedv felébresztését, az olvasás iránti igény felkeltését és fenntartását szolgálják. Az irodalomórák során a tanulók elsajátítják az irodalmi szövegértéshez szükséges műfajelméleti és stilisztikai alapfogalmakat, illetve a mai irodalomtudomány néhány elméleti vonatkozását. A tanítás hermeneutikai szituációt teremt, amely lehetővé teszi, hogy a tanulók a szöveg megértésére, többféle interpretációjára, valamint önmegértésre törekedjenek. A tanulási stratégiák közül részesítsük előnyben az RJR-modellt! A régi és újabb szövegek/módszerek révén tudatosul a tanulókban, hogy az irodalom és a róla szóló beszéd folyamatosan változó jelentésrendszer. Legyenek nyitottak a változó irodalomértések, a szövegértelmezés új módszereinek befogadására, az intermediális és interdiszciplináris távlatnyitásra! Az oktatási folyamatban hangsúlyozott szerepet kap a szövegalkotás (kreatív írásgyakorlatok) és a memoriter is.
Azok a szépirodalmi művek, amelyeket színpadra vagy képernyőre alkalmaztak, felhasználhatók összehasonlító értelmezésre és arra, hogy a tanuló megfigyelje, mi a különbség az olvasott szépirodalmi szöveg és a színházi/filmbeli adaptáció, illetve kifejezésmód között. A tanuló levonhatja következtetését a média sajátosságairól, valamint fejlesztheti másodlagos írásbeliségét. Fel kell hívnunk a tanuló figyelmét az elolvasott szépirodalmi szövegekhez hasonló témájú filmekre, ezeket is bekapcsol(hat)juk az egyes tanítási egységek feldolgozásába.
A másodlagos írásbeliség egyes elemeit korreláció révén ismertetjük meg a tanulókkal. A gyermeksajtó és gyermekenciklopédia ismerete ugyancsak bekerül a tantervbe. A gyermeksajtó olvasásakor olyan szövegekre összpontosítunk, amelyek kapcsolódnak a feldolgozott tanítási egységekhez!
A tanárnak ismernie kell az általános iskola ötödik, hatodik és hetedik osztályában, más tantárgyak keretében tanított ismereteket, amelyek összefüggésben állnak a Magyar nyelv és irodalom tantárggyal. A magyartanár elsősorban a következő tantárgyakkal létesít korrelációt: történelem, képzőművészet, zenekultúra, hitoktatás és polgári nevelés.
Az irodalomtanítás legyen élményközpontú, a tanuló aktívan vegyen részt a szövegek értelmezésében, alakuljon ki valódi dialógus a szöveg és a befogadó között!

NYELVI ISMERETEK

Az általános iskola hetedik osztályos tanterve három nyelvtani témakört tartalmaz, és összhangban áll az előírt kimenetekkel és tudásszabványokkal. A tanterv új fogalmakat és korszerű nyelvészeti nézőpontokat von be a tanítási-tanulási folyamatba. A nyelvtani anyag célja a kompetencia alapú és kimenet-orientált nyelvtantanítás. A nyelvtani ismeretek nagyobb részét a mondattan alkotja, egy-egy fejezet tárgyalja a kommunikáció, a szöveg, a helyesírás és a szövegalkotás problematikáját. A mondatrészek közül néhánnyal már az alsó

osztályokban, illetve ötödik osztályban megismerkedtek a tanulók. A szövegfajtákat feldolgozó rész többnyire az olvasókönyvi szövegek feldolgozásához köthető. A nyelvi nevelés, a személyiségformálás szempontjából kiemelkedik a kommunikatív kompetencia fejlesztése, a szótárak és kézikönyvek (e-szótárak, e-kézikönyvek) tudatos alkalmazása, a helyesírási szabályzat és a helyesírás-ellenőrző programok használata. A tanárnak az a feladata, hogy olyan gyakorlatokat, szerepjátékokat alkalmazzon, illetve olyan helyzeteket teremtsen, amelyek felkészítik a diákokat a társas-társadalmi érintkezésre, a megfelelő kódváltásra, segítik őt a gátlások legyőzésében, korrigálják kommunikációs szokásait és elmélyítik nonverbális kommunikációs eszköztárának (tekintet, mimika, vokális kód, proxemika, gesztusok, kulturális szignálok stb.) alkalmazását. A hetedikes tanuló ismereteket szerez a másodlagos írásbeliség legfontosabb sajátosságairól, a digitális környezet nyelvi változásairól.
A nyelvtan oktatásában a tanterv alapvetően megköveteli, hogy a nyelvet mint rendszert mutassák be a tanulóknak és értelmezzék. Egyetlen nyelvi jelenséget sem kellene elszigetelten tanulmányozni, függetlenül a kontextustól, amelyben elnyeri funkcióját. A nyelvtantanításban központi szerepet kapnak azok a gyakorlatok, amelyek a nyelvtantanítást közelebb hozzák a hétköznapi kommunikációhoz. Ily módon tudatosodik a tanulókban a beszédkultúra/a nyelvhasználat fontossága, amelynek elsajátítása a műveltség részeként elengedhetetlenül szükséges a mindennapi életben, és nem a tanterv része csupán.

NYELVKULTÚRA

A helyesírás megfelelő szabályainak kialakítása elsősorban a nyelvtani ismeretek elsajátításával áll kapcsolatban. A tantervben előtérbe kerül a mondatalkotáshoz kapcsolódó helyesírási és nyelvhelyességi ismeretek magabiztos alkalmazása. Fontos feladat az egyszerű mondat központozása, az írásjelek (vessző, kettőspont, idézőjel, gondolatjel, kötőjel) használata, szerepének alaposabb megismerése, gyakoroltatása.
Igen fontos kompetencia - amely a szövegértés magasabb szintjeinek alapját képezi - az érvelés készsége. Tekintettel arra, hogy az érvelő gondolkodás fejlesztésének jelentős szerepe van az oktatásban, mivel pozitív hatással lehet az ismeretek elsajátítására, a nyelvkultúra oktatásának folyamán ellenőrizni kellene, milyen mértékben képesek a tanulók megérteni az érvelő szövegeket. Arra kell ösztönözni a tanulókat, hogy érvekkel alátámasztva indokolják meg a szépirodalmi műben található problémával összefüggő vagy más kérdés kapcsán felvállalt álláspontjukat. A különböző olvasási stratégiák alkalmazása összefügg az olvasott szövegek megértésével. Emiatt a nyelvkultúra oktatásában ösztönözni kell a tanulókat, hogy észrevegyék a különbségeket a különböző olvasástípusok között; hogy definiáljanak olyan szituációkat, amelyekben valamely konkrét olvasási stratégia alkalmazható; hogy ügyeljenek az olvasás tempójára, és törekedjenek az adott szövegből rövid idő alatt kiszűrhető információk megértésére.
A helyesírási gyakorlatok során a tanuló elsajátítja a helyesírási szabályokat, ellenőrizni is tudja ezeket, valamint igyekszik az észlelt hiányosságok kiküszöbölésére. A helyesírás tanításának módszerei a következők: tollbamondás, hibajavítás, helyesírási fogalmazás. A szabályok közül kiemeljük a vessző szerepét a mellérendelt mondatokban és az elektronikus üzenetek helyesírását.
A nyelvi gyakorlatok típusait a tanulók érdeklődésének függvényében vagy a tananyag kontextusában kell megválogatnunk.
A nyelvi ismeretek, irodalmi ismeretek és nyelvkultúra területe egységes tantárgyat képez, ezek a területek áthatják és kiegészítik egymást. Emiatt a javasolt óraszám csupán keretszám (a nyelvi ismeretek területéé 36, az irodalomé 72, a nyelvkultúráé pedig 36). A tanítási-tanulási folyamat körültekintő tervezésével el kell jutnunk mindhárom terület előirányzott kimeneteinek megvalósításához. A tanár a tanmenetben önállóan határozza meg az egyes tanítási egységek óraszámait, figyelembe veszi a tanulók eddigi eredményeit és képességeit.
A tanév során a tanulók négy iskolai dolgozatot és nyolc házi írásbeli feladatot írnak, amelyeket az órán közösen elemeznek, értékelnek. Félévente legalább két memoriter feladását javasoljuk. A tehetséges tanulók számára lehetővé kell tenni a szakköri és emelt szintű foglalkozásokat, a versenyekre és pályázatokra való felkészítést.

III. A TANÍTÁSI-TANULÁSI FOLYAMAT ELLENŐRZÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

A szummatív értékelés megvalósításához írásbeli és szóbeli tudásfelmérő, feladatlap, iskolai dolgozat, esszé, teszt alkalmazható. A korszerű didaktika és módszertan megköveteli más értékelési módok, például a formatív értékelés alkalmazását is. Az ilyen jellegű értékelés információt nyújt a tanárnak és tanulónak arról, hogy milyen kompetenciákat fejlesztett ki, illetve sajátított el, és melyeket kevésbé. A formatív értékelés révén a tanár (portfólió, feljegyzések, tanulói napló, visszajelzések, megbeszélések, kérdések, tanulói önértékelés, a

társak értékelése, csoportmegbeszélések, példatárak alkalmazása, diagnosztikus teszt stb.) adatokat gyűjt a tanuló teljesítményéről. A szummatív osztályzatnak akkor van értelme, ha magában foglalja a tanuló minden teljesítményét.

A tervezés, megvalósítás, ellenőrzés és értékelés a tanári hivatás részét képezi. Fontos, hogy a tanuló teljesítményének figyelemmel kísérése mellett a tanár folyamatosan kövesse és értékelje a tanítási-tanulási folyamatot, valamint önértékelésre törekedjen. Az önértékelés a közoktatás minőségének javítását szolgálja.

RUMUNSKI JEZIK

Denumirea disciplinei	Limba şi literatura română
Scopul	Scopul învăţării Limbii şi literaturii române este ca elevii să-şi formeze deprinderea de folosire corectă a limbii române în diferite situaţii de comunicare, în vorbire şi în scris; prin citirea şi interpretarea operelor literare să-şi dezvolte competenţele de cititor care, pe lângă cunoştinţele literare, cuprind şi trăiri emoţionale şi dezvoltă fantezia, memoria, observarea, cercetarea; stimulează imaginaţia şi sensibilitatea artistică, percepţia estetică şi gândirea critică, judecata morală şi corelarea asociativă; prin diferite tipuri de citire să poată percepe opera şi în interpretarea operei literare să sesizeze diferite niveluri şi semnificaţii; să dobândească cunoştinţe de bază despre locul, rolul şi importanţa limbii şi literaturii în cultură, precum şi despre competenţa mediatică; să dobândească şi să dezvolte cunoştinţe umaniste şi să înveţe cum să coreleze funcţional conţinuturile din diferite domenii.
Clasa	A şaptea
Fondul anual de ore	144 de ore

FINALITĂŢI **La sfârşitul clasei elevul va fi capabil:**	**DOMENIU/ TEMĂ**	**CONŢINUTURI**
- să folosească noţiunile literare abordate în clasele anterioare şi să facă o corelaţie cu noile opere literare pe care le citeşte - să evidenţieze valorile universale ale operei literare şi să le lege de experienţa proprie şi de împrejurările în care trăieşte - să citească cu înţelegere diferite tipuri de texte şi le comentează, în funcţie de vârstă; - să deosebească literatura populară de literatura cultă şi caracteristicile genurilor literare şi speciilor literare de bază - să deosebească caracteristicile de bază ale versului şi strofei; rima împerecheată, încrucişată şi îmbrăţişată; versul cu rimă şi versul liber; refrenul; - să interpreteze motivele (în funcţie de convergenţă sau divergenţă) și imaginile poetice într-un anumit text liric; - să localizeze operele literare din programa şcolară obligatorie; - să diferenţieze etapele unei acţiuni dramatice; - să facă deosebirea dintre autorul unui text literar-artistic şi povestitor, personaj dramatic sau eul liric; - să deosebească diferite forme de naraţiune; - să identifice mijloacele de exprimare stilistic-lingvistice şi să înţeleagă funcţia lor; - să analizeze stratul ideatic al operei literare folosind textul pentru argumentare; - să observe diferenţele în caracterizarea personajelor pe baza trăsăturilor fizice, de limbaj, psihologice, sociale şi etice; - să deosebească tonul umoristic, ironic şi satiric într-o operă literară; - să aprecieze critic sensul textului literar şi să argumenteze propria atitudine prin exemple din text;	LITERATURA	Texte literare Lirica 1. Mihai Eminescu: Sara pe deal și Dintre sute de catarge 2. Vasile Alecsandri: Miezul iernii și Zilele Babei 3. George Coșbuc: Colindătorii 4. Rabindranath Tagore: Călătorul 5. Miroslav Antić: Dacă pernele ar vorbi 6. Desanka Maksimović: Basm sângeros 7. George Crețeanu: Cântecul străinătății 8. Tudor Arghezi: Lumină lină 9. Marin Sorescu: Foaie verde 10. Felicia Marina Munteanu: Dragostea vine și bate la poartă 11. Nașterea Domnului (culegere din cântecele poporului) de Ovid Densușianu 12. Creații populare, anecdote, proverbe, ghicitori EPICA 1. Basmul popular (una la alegere): Busuioc și siminică / Cuvântul ursitoarelor / Pipăruș Petru și Florea-Înflorit 2. Balada populară: Mănăstirea Argeșului și Zidirea cetății Skadar 3. George Coșbuc: Pașa Hassan(balada cultă) 4. Octavian Goga: Vinerea Patimilor 5. Gheorghe Brăescu: Un scos din pepeni 6. Constantin Chiriță: Cireșarii (fragment) 7. Alphonse Daudet: Piciul 8. Ion Creangă: Ion Roată și Cuza Vodă 10. I.L.Caragiale: Un pedagog de școală nouă 11. Mihail Sadoveanu: Nada Florilor (fragment din capitolul III) 13. Mihai Eminescu: Împărat și proletar DRAMATURGIA 1. Ion Luca Caragiale: Conul Leonida față cu reacțiunea (fragment) 2. Jovan Sterija Popović: Tigva fandosită (fragment) 3. Lucian Blaga: Meșterul Manole (fragment)

- să pună în corelaţie semnificaţia proverbelor şi zicătorilor cu stratul ideatic al textului ; - să recunoască valorile naţionale şi să cultive patrimoniul cultural-istoric; - să analizeze aspectele egalităţii de gen cu privire la personajele dintr-u text literar-artistic; - să recomande o operă literară oferind argumentări scurte; - să compare o operă literară şi un film, o piesă de teatru sau un text dramatic realizat pe aceleaşi motive; - să diferenţieze modurile verbale personale şi impersonale şi să le folosească în conformitate cu normele gramaticale; - să determine părţile de vorbire neflexibile în situaţii tipice; - să observe părţi ale sintagmei nominale; să exprime părţi de propoziţie printr-un cuvânt, printr-o construcţie cazuală, printr-o sintagmă şi printr-o propoziţie; - să deosebească subiectul gramatical de subiectul logic; - să recunoască felurile de raporturi de coordonare între părţile de propoziţie şi propoziţiile coordonatoare; - să identifice felurile de propoziţii subordonatoare; - să aplice consecvent normele ortografice; - să aplice regulile ortoepice; - să vorbească pe tema dată respectând normele limbii literare; - să deosebească stilul literar-artistic de stilul publicistic; - să alcătuiască un text scris coerent, în conformitate cu tema dată de tip narativ și descriptiv; - să scrie un text mai simplu de argumentare bazându-se pe fapte; -să folosească descrierea tehnică şi sugestivă în exprimare; - să recunoască citatele şi notiţele de subsol şi să înţeleagă rolul lor; - să găsească informaţiile necesae într-un text nelinear; - să scrie un mesaj electrolnic (e-mail, SMS) respectând normele ortografice; - să aplice diferite strategii de citire (informativă, expresivă, exploratoare etc.); - să alcătuiască un text de tip reportaj (bazat pe experiență, sau pe ficţiune).			TEXTE DE POPULARIZARE A ŞTIINŢEI ŞI TEXTE INFORMAŢIONALE Opere obligatorii 1. Din monografia unei localități 2. Mircea Măran: Călători români în Serbia (fragment) 3. Foaie verde lămâiță și Foaie verde spic de grâu - selecție din literatura populară din Voivodina O operă la alegere 1. Texte artistice şi popular-ştiinţifice despre frumuseţile naturii şi monumente cultural-istorice din ţinutul natal 2. Selecţie din enciclopediile şi revistele pentru copii (Tinerețea) LECTURĂ ŞCOLARĂ 1. Ion Creangă: Amintiri din copilărie 2. Ioan Slavici: Moara cu noroc 3.Miroslav Antić: Șuviță blondă 4. Antoine de Saint-Exupery: Micul Prinț 5.Jovan Sterija Popović: Tigva fandosită 6.Ion Luca Caragiale: Nuvele și povestiri (Două loturi) LECTURĂ ŞCOLARĂ SUPLIMENTARĂ (se vor alege trei opere) 1. Mihail Drumeș: Elevul Dima dintr-a șaptea 2. Alexandre Dumas: Cei trei muschetari 3. Mihai Eminescu: Călin file din poveste 4. George Coșbuc: Poezii și George Topârceanu: Poezii 5. Branislav Nušić: un individ suspect 6. Mihail Sadoveanu: Hanul Ancuței 7. Ioan Slavici: Budulea Taichii, Popa Tanda NOŢIUNI DE TEORIE LITERARĂ Refrenul. Cezura. Versul tradiţional şi versul liber. Poeziile lirice și epice culte: poezia reflexivă. Mijloace stilistice de exprimare: figurile de stil - metafora, alegoria, gradaţia, antiteza, repetiţia fonetică (asonanţa şi aliteraţia). Funcţia motivului în compoziţia poeziei lirice. Poemul. Povestirea şi subiectul. Motivele statice şi dinamice. Compoziţia. Episodul. Ideile dintr-o operă literară. Umorul, ironia şi satira. Felurile de caracterizare al personajelor literare. Monologul interior. Naraţiunea cronologică şi restrospectivă. Jurnalul. Note de călătorie. Autobiografia. Povestea legendară. Legende despre unele așezări geografice, ființe, sau lucruri. Aforismele. Proverbe, zicători; ghicitori. Acţiunea dramatică; etapele acţiunii dramatice: expoziţiunea, intriga, desfăşurarea acţiunii, punctul culminant, deznodământul. Situaţia dramatică. Drama propriu-zisă.
	LIMBA	Gramatica	Formarea şi semnificaţia modurilor şi timpurilor verbelor. Clasificarea modurilor şi timpurilor verbului (modurile personale şi nepersonale). Verbele impersonale. Diateza- activă, pasivă, reflexivă. Părţile de vorbire neflexibile: adverbul, prepoziţia, conjuncţia, interjecţia.

			Noţiunea de sintagmă (elementul principal şi elementele secundare); Subiectul logic. Predicatul verbal și nominal. Părţile de propoziţie: cuvântul, grupul de cuvinte, sintagma. Sintaxa frazei. Modalităţile de îmbinare a propoziţiilor în fraze. Raportul de coordonare şi subordonare în propoziţie şi în frază. Conjuncţiile coordonatoare pentru propozițiile copulative, disjunctive, adversative şi conclusive. Propoziţiile după scopul comunicării: enunţiative, interogative, exclamative. Propoziţia principală. Propoziţia secundară. Propoziţiile în raport de subordonare: subiectivele, predicativele, atributivele, completivele directe, indirecte, circumstanțiale de mod, timp, loc, cauză, scop și de agent
		Ortografia	Regulile de scriere corectă a formelor verbale însuşite Semnele de punctuaţie: virgula, punctul, semnul întrebării, semnul exclamării şi regulile de folosire a lor în sintaxa propoziţiei şi a frazei. Scrierea corectă a abrevierilor.
		Ortoepia	Intonaţia corectă în citirea şi interpretarea unui text liric, epic sau dramatic. Accentuarea corectă a cuvintelor.
	CULTURA EXPRIMĂRII		Texte literare şi de alte feluri în funcţia avansării culturii exprimării. Texte literar-artistice şi publicistice. Compuneri orale şi scrise cu parametri daţi (număr limitat de cuvinte, lexică stabilită, anumite modele gramaticale etc.). Text bazat pe argumente. Descrieri tehnice şi sugestive. Reportajul. Citatele şi notiţele de subsol din diferite texte literare şi nonliterare. Texte nelineare: tabele, legende, grafice, scheme şi altele. Exerciţii orale: interpretativ-artistice (citire expresivă, recitare); exerciţii de argumentare (dispute). Exerciţii ortografice: dictat, corectarea greşelilor ortografice din text; folosirea virgulei în fraze; formele verbale; mesaje electronice. Exerciţii lingvistice: completarea textelor cu diferite forme ale părţilor de vorbire flexibile; completarea textelor cu părţi de vorbire neflexibile; marcarea propoziţiilor comunicative în text. Exerciţii lexical-semantice: exprimarea noţiunilor cu ajutorul diferitor unităţi sintactice (cuvânt, sintagmă, propoziţie); extinderea propoziţiilor cu atribute şi alte părţi de propoziţie. Lucrări scrise şi teme pentru acasă şi analiza lor la oră. Patru lucrări scrise - câte două în fiecare semestru.

Cuvinte-cheie ale conţinutului: literatura, limba, cultura exprimării.

Unele conţinuturi didactice pe care profesorul consideră că nu poate să le realizeze la ore în cursul anului şcolar nu poate să le realizeze la orele regulate, poate să le planifice pentru abordarea la orele de învăţare pe proiect, ambientale sau la orele suplimentare sau în cadrul secţiilor.

ÎNDRUMĂRI PENTRU REALIZAREA DIDACTICO-METODICĂ A PROGRAMEI

Programa de predare şi învăţare a Limbii şi literaturii române cuprinde trei domenii: Literatura, Limba şi Cultura exprimării. Repartizarea recomandată a orelor pe domenii tematice este următoarea: Literatura - 54 de ore, Limba - 52 de ore şi Cultura exprimării - 38 de ore. Fondul total de ore, la nivel anual, este de 144 de ore. Toate cele trei domenii ale programei de predare şi învăţare se întrepătrund şi nu pot fi studiate izolat, fără corelaţia cu celelalte domenii.
Programa de predare şi învăţare a Limbii şi literaturii române se bazează pe finalităţi, respectiv pe procesul de învăţare şi realizările elevilor. Finalităţile reprezintă descrierea cunoştinţelor, abilităţilor, atitudinilor şi valorilor integrate pe care elevul le obţine, le extinde şi aprofundează în cele trei domenii ale acestei discipline.

I. PLANIFICAREA PREDĂRII ŞI ÎNVĂŢĂRII

Programa şcolară orientată pe finalităţi oferă profesorului o libertate mai mare în crearea şi proiectarea predării şi învăţării. Profesorul are rolul de a adapta modalităţile de realizare a predării şi învăţării la necesităţile specifice ale elevilor dintr-o clasă, luând în considerare: componenţa clasei şi caracteristicile elevilor; manualele şi alte materiale didactice care vor fi utilizate; condiţiile tehnice, mijloacele didactice şi mediile de care dispune şcoala; resursele, posibilităţile şi necesităţile comunităţii locale în care şcoala funcţionează. Pornind de la finalităţile şi conţinuturile date, profesorul crează planul anual, respectiv global de muncă din care va dezvolta mai târziu planurile operaţionale. Finalităţile definite pe domenii facilitează profesorului operaţionalizarea în continuare a finalităţilor concrete la nivel de unităţi metodice. De la el se aşteaptă ca să conformeze fiecare unitate metodică, în faza planificării şi scrierii planului de lecţie cu finalităţile învăţării. Cu prilejul planificării, ar trebui, de asemenea, avut în vedere că unele finalităţi se pot realiza mai uşor şi mai rapid, dar pentru cele mai multe finalităţi (mai ales pentru domeniul Literatura) este nevoie de mai mult timp, de o serie de activităţi diferite şi de lucru pe texte variate. Finalităţile recomandate nu sunt diferenţiate în funcţie de nivelurile de realizare ale elevilor. Ele reprezintă părţi obligatorii ale descrierii standardelor şi pot fi fragmentate sau extinse, în funcţie de posibilităţile individuale ale elevilor şi de alte necesităţi didactice.
În faza planificării predării şi învăţării este foarte important să se aibă în vedere faptul că manualul este instrumentul de predare şi că aceasta nu precizează conţinuturile disciplinei. De aceea, conţinuturile oferite în manual trebuie acceptate selectiv şi în funcţie de finalităţile care ar trebui realizate. Pe lângă faptul că elevii trebuie îndrumaţi să folosească manualele, ca una dintre sursele de învăţare, profesorul trebuie să-i îndrume pe elevi să folosească şi alte surse de învăţare.

II. REALIZAREA PREDĂRII ŞI ÎNVĂŢĂRII

LITERATURA

Programa pentru domeniu Literatura se bazează pe texte literare. Textele sunt clasificate pe genuri literare - liric, epic şi dramatic şi pe o serie de texte nonliterare, ştiinţifico-artistice şi informaţionale. Selecţia textelor va fi bazată în cea mai mare măsură pe principiul adaptării la vârsta elevilor.
Pe lângă textele care trebuie abordate la oră este dată şi o listă de lectură şcolară. Scopul abordării textelor literare din lectura şcolară este formarea, dezvoltarea şi cultivarea deprinderilor de citire ale elevilor. Elevii pot în timpul vacanţei să citească operele mai vaste, ceea ce contribuie la continuitatea deprinderii de citire.
Pe lângă operele obligatorii care trebuie abordate, este adăugată şi o listă cu texte suplimentare, care permit profesorului o creativitate mai mare în atingerea finalităţilor.
Corpusul dominant de texte ale scriitorilor consacraţi prin care se influenţează asupra formării gustului estetic al elevilor, edifică şi îmbogăţeşte conştiinţa despre natura literaturii naţionale (şi valorile literaturii clasice universale), dar şi despre cultura şi identitatea naţională. Scopul introducerii operelor literare contemporane, care nu au devenit încă parte din canon, este stabilirea unei corelaţii între tematica şi motivele prezentate în aceste opere şi temele şi motivele din operele literare prevăzute prin Programă şi prin astfel de exemple să se arate că şi scriitorii contemporani reflectă asupra tradiţiei populare epice sau a altor teme - prietenia, etica, dezvoltarea imaginaţiei şi empatiei, prin care se va îmbogăţi experienţa de citire pe verticală a elevilor şi se va moderniza procesul de predare. Prin abordarea unui număr de opere literare ale scriitorilor contemporani, elevii vor avea ocazia să compare poetica acelor opere cu valoarea literaturii canonice.
Textele alese vor permite aplicarea abordării comparative a creaţiilor literare însuşite, cu o posibilitate largă de alegere a diferitor niveluri de analiză: interpretare, prezentare sau comentare. Diferenţele în valoarea totală artistică şi informativă a textelor influenţează asupra soluţiilor metodice adecvate (adaptarea cititului la tipul

de text, interpretarea variată a textului în funcţie de complexitatea structurii sale, corelarea și gruparea lor cu conţinuturile corespunzătoare din alte domenii - gramatică, ortografie şi cultura exprimării etc.).
Textele din partea suplimentară a Programei trebuie să servească profesorului şi la predarea unităţilor metodice din gramatică, precum şi la predarea şi consolidarea conţinutului din cultura exprimării. Profesorul trebuie să recomande elevilor să citească în timpul lor liber operele pe care nu le-a abordat la ore.
Noua programă este bazată pe observarea naturii şi rolului operelor literare şi sesizarea diferenţelor dintre textele literare şi nonliterare, respectiv a corelaţiei mai mari dintre ele. Elevii trebuie să fie capabili să distingă caracteristicile textului literar (conotaţie, procedee literare, imagini, ritmuri etc.) în raport cu denotativitatea, natura informativă şi naraţiunea bazată pe fapte şi date precise oferite în diverse forme de texte nonliterare. Corelaţia este asigurată prin combinarea adecvată a textelor obligatorii şi opţionale.
Acelaşi text poate fi corelat cu alte texte în moduri diferite, în funcţie de diferite motive sau tonul narativ, în contextul predării pe proiecte, care se bazează pe finalităţi, nu pe conţinuturile de învăţare.
Textele obligatorii, literare, științifico-artistice şi informative, precum şi conţinuturile lecturii şcolare obligatorii, ca şi exemplele din textele suplimentare pot fi legate tematic atunci cu prilejul întocmirii planului anual şi apoi la întocmirea planurilor operaţionale lunare. Pe lângă aceasta, este necesar să se stabilească o distribuţie echilibrată a unităţilor metodice legate de toate subcategoriile disciplinei şcolare, să se coreleze în mod funcţional conţinuturile din limbă şi literatură (oriunde este posibil) şi să lase ore suficiente pentru consolidarea şi sistematizarea materiei.
Din lista de texte suplimentare profesorul alege acele opere care vor alcătui cu textele obligatorii o unitate motiv-tematică. Profesorul poate grupa şi lega după asemănare operele din partea obligatorie a Programei şi lectura suplimentară, în diverse moduri. Exemplele posibile de corelaţie funcţională a unităţilor de învăţământ pot fi următoarele (dar în niciun caz unicele).
Eroi/luptători: Desanka Maksimović: Basm sângeros; Ion Creangă: Ion Roată și Cuza Vodă ; Mihai Eminescu: Împărat și proletar; George Coșbuc: Pașa Hassan(balada cultă).
Eroine (personaje feminine în diferice perioade): Balada populară: Mănăstirea Argeșului și Zidirea cetății Skadar; Jovan Sterija Popović: Tigva fandosită.
Soarta dascălilor și a elevilor - чувара језика и културе: Alphonse Daudet: Piciul; Constantin Chiriță: Cireșarii;.L.Caragiale: Un pedagog de școală nouă. Ioan Slavici: Budulea Taichii, Popa Tanda.
Perioada de adolescență în diferite culturi: Felicia Marina Munteanu: Dragostea vine și bate la poartă; Miroslav Antić: Dacă pernele ar vorbi; Ion Creangă: Amintiri din copilărie; Mihail Drumeș: Elevul Dima dintr-a șaptea; Rabindranath Tagore: Călătorul; Miroslav Antić: Șuviță blondă; Antoine de Saint-Exupery: Micul Prinț.
Copilul și familia: George Coșbuc: Colindătorii; Ion Creangă: Amintiri din copilărie; Mihail Drumeș: Elevul Dima dintr-a șaptea; Alphonse Daudet: Piciul; Constantin Chiriță: Cireșarii (fragment).
Descrierea în diferite perioade: Mihai Eminescu: Sara pe deal /Miezul iernii; Mihail Sadoveanu: Nada Florilor (fragment din capitolul III); Ioan Slavici: Moara cu noroc; Branislav Nušić: Un individ suspect.
Umorul, ironia și satira; Creații populare, anecdote, proverbe, ghicitori.I.L.Caragiale: Un pedagog de școală nouă; Gheorghe Brăescu: Un scos din pepeni; Ion Luca Caragiale: Conul Leonida față cu reacțiunea; Jovan Sterija Popović: Tigva fandosită; Ion Luca Caragiale: Nuvele și povestiri (Două loturi).
Operele literare ecranizate sau jucate pe scenă pot servi pentru analiza comparativă și observarea diferențelor dintre creațiile literare și film/piesă de teatru (adaptări sau alte schimbări de conținut) în redarea firului narativ și expresiilor, ca de exemplu în operele autorilor: Constantin Chiriță: Cireșarii; Ioan Slavici: Moara cu noroc; Ion Luca Caragiale: Două loturi Ion Creangă: Amintiri din copilărie, sau piesele de teatru ale lui Ion Luca Caragiale: Conul Leonida față cu reacțiunea; Jovan Sterija Popović: Tigva fandosită; Branislav Nušić: Un individ suspect oferind elevilor posibilitatea de a ajunge la o concluzie cu privire la natura celor două medii şi de a-şi dezvolta exprimarea mediatică. Elevilor li se pot sugera şi alte filme cu tematică similară textelor literare citite prin care vor lega în mod suplimentar unitatea motiv-tematică. Prin analiza paralelă a filmului şi operei literare, elevii trebuie să înţeleagă că filmul este o realizare artistică independentă şi nu o repovestire a cărţii, iar cartea este doar model pentru realizarea unei opere artistice noi şi originale.
Orele prevăzute în subdomeniul Cultura exprimării sunt într-o oarecare măsură egalate cu orele de consolidare a conţinutului din subdomeniul Literatura, ceea ce contribuie la corelarea funcţională a materiei didactice.
Despre unele elemente ale competenţei mediatice, elevii trebuie de asemenea, să fie informaţi prin intermediul corelaţiei: noţiunea de revistă sau enciclopedie pentru copii trebuie însuşită pe un text concret dintr-o revistă / enciclopedie la alegere (conţinutul textului trebuie să corespundă celor din lista de texte obligatorii).

Pe lângă corelaţia dintre texte, este necesar ca profesorul să stabilească o corelaţie verticală. Profesorul trebuie să cunoască în prealabil conţinuturile Limbii şi literaturii române din clasele anterioare, pentru a stabili principiile gradualităţii şi sistematicităţii.
Profesorul trebuie să cunoască conţinutul programei la alte discipline şcolare care se învaţă în clasele a cincea, a şasea şi a şaptea, care sunt în corelaţie cu disciplina şcolară Limba şi literatura română. O corelaţie orizontală profesorul o poate stabili în primul rând cu materia de istorie, cultură plastică, cultura muzicală, religie, educaţia civică şi limba sârbă ca limbă nematernă.
Elevii trebuie să înţeleagă natura fictivă a operei literare şi autonomia ei (adică să facă distincţia dintre eul liric şi poet, narator şi scriitor), precum şi faptul că opera literară modelează o imagine posibilă a realităţii. În clasa a şaptea sunt introduse câteva genuri non-fictive: jurnalul, notele de călătorii şi autobiografia, astfel încât elevii trebuie să înţeleagă că şi în textele literare bazate pe experienţa reală se aplică procedee literare.
Cu ocazia analizei textului se va aplica într-o măsură mai mare unitatea dintre procedeele analitice şi sintetice şi impresii. În conformitate cu finalităţile, elevii trebuie obişnuiţi ca impresiile, atitudinile şi gândurile proprii cu privire la opera literară să le argumenteze prin exemple din text şi astfel să li se dezvolte capacitatea de exprimare independentă, activitate de explorare şi luare a unui punct de vedere critic.
Analiza operelor literare ar trebui să fie întreţesută de rezolvarea problemelor care sunt stimulate de text şi trăirile artistice. Multe texte, în special fragmente din opere în timp, necesită o localizare adecvată, deseori multiplă. Amplasarea textului într-un cadru temporal, spaţial şi socio-istoric şi informarea cu privire la conţinuturile importante care preced fragmentului - reprezintă condiţii fără de care deseori textul nu poate fi trăit intens şi înţeles corect.
În interpretarea textului elevii trebuie să se obişnuiască ca să argumenteze impresiile, atitudinile şi reflexiile asupra textului literar cu fapte din text (care conţin informaţii explicite şi implicite) şi astfel să li se dezvolte capacitatea de exprimare independentă, activităţi de explorare şi edificare a atitudinii critice, respectând în acelaşi timp exprimarea opiniilor diferite cu privire la text şi atitudinea individuală în înţelegerea semnificaţiei textului literar. La această vârstă elevii trebuie să fie stimulaţi să actualizeze lumea operelor literare, adică să stabilească o corelaţie cu propria experienţă şi reflectările lor asupra lumii în care trăiesc (în mod aparte la poeziile de reflexie şi operele satirice).
În interpretarea didactică a operei literar-artistice, factorii unificatori şi de sinteză pot fi: experienţele artistice, unităţile textuale, elementele structurale importante (temă, motive, imaginea poetică, povestirea, adică subiectul, personajele literare, sensul şi semnificaţia textului, procedeele motivaţionale, compoziţia) formele narative, procedeele stilistic-lingvistice şi probleme literare (literar-artistice).
Elevii vor însuşi noţiunile de teorie literară cu ocazia abordării textelor corespunzătoare şi utilizând experienţa anterioară cu privire la lectură. Programul nu conţine toate noţiunile şi speciile operelor literare destinate însuşirii în clasele anterioare, dar este de aşteptat ca profesorul să se bazeze cunoştinţele anterioare ale elevilor să le actualizeze, să le aprofundeze prin exemple, în conformitate cu vârsta elevilor. Recapitularea şi conectarea noţiunilor literare abordate în clasele anterioare cu operele noi, care se abordează în această clasă este obligatorie. În ceea ce priveşte înţelegerea operelor literare lirice, la cunoştinţele existente despre felurile de versuri, strofe şi rime se adaugă noţiunea de cenzură, observarea diferenţelor dintre versul tradiţional şi liber, şi poeme în versuri şi proză. Se recapitulează şi extind cunoştinţele despre poezia de glorie, se aprofundează sensul motivelor sociale în poeziile sau povestirile propuse, se însuşesc specii noi de poezii lirice (reflexivă). Cunoştinţele despre figurile de stil se completează cu contrastul, hiperbola, metafora, alegoria, antiteza, asonanţa şi aliteraţia.
Cunoştinţele obţinute în prealabil despre opera epică (noţiunile de motiv, diferenţa dintre poveste şi subiect), despre compoziţie şi formele de naraţiune se ridică la un nivel puţin mai complex şi mai aprofundat (se introduc noţiunile de motive statice şi dinamice, episod, monologul interior, diferenţierea naraţiunii cronologice şi retrospective). Cunoştinţele din epica populară se extinde prin introducerea legendei şi a tradiţiilor cultural-istorice şi etiologice (care nu trebuie să fie numită terminologic, ci doar descriptiv menţionată în programă).
În clasele anterioare elevul a fost stimulat să observe latura comicului şi umorului în exemplele de lectură, precum şi să se facă distincţia între tonul umoristic sau optimist, ditirambic şi elegic în recitare/naraţiune/acţiunea dramatică.
Aceste abilităţi trebuie să fie aprofundate prin observarea diferenţelor dintre tonul umoristic, ironic şi satiric în recitarea / interpretarea şi conformarea tonului de bază al recitării / naraţiunii cu stratul ideatic al textului. De asemenea, după însuşirea noţiunii de motivaţie, elevii trebuie să-şi dezvolte capacitatea de a distinge

motivaţia realistă şi supranaturală (şi diferitele sale aspecte: motivaţii miraculoase în basmele populare, şi operele fantastice şi ştiinţifico-fantastice din literatura artistică) pe exemple selectate din textele literare.
Mijloacele expresive lingvistic-stilice se percep din aspectul trăirii artistice a operelor literare; pornind mai întâi de la impresiile artistice şi sugestiile estetice pe care le lasă, iar apoi va fi explorată condiționarea lingvistico-stilistică. În cursul abordării operei literare, precum şi în exerciţiile orale şi scrise, se va insista ca elevii să poată să creeze diferite tipuri de caracterizări ale personajelor: să dezvăluie cât mai multe trăsături, sentimente şi stări psihice ale personajelor literare (în funcţie de trăsăturile fizice, de limbaj, psihologice, sociale şi etice), să-şi exprime opiniile despre acţiunilor acestora şi să încerce să le observe din perspective diferite.
Finalităţile legate de domeniul literaturii se bazează pe citire. Prin citirea şi interpretarea operelor literare elevul dezvoltă competenţe de citire care implică nu numai accesul explorator şi dobândirea cunoştinţelor despre literatură, ci şi stimularea şi dezvoltarea trăirilor emoţionale şi fantastice, a imaginaţiei, a percepţiei estetice, a puterilor asociative bogate, a sensibilităţii artistice, a gândirii critice şi a formării judecăţii morale.
Diferitele forme de citire reprezintă condiţia de bază pentru ca elevii să dobândească cunoştinţe şi să continue să fie introduşi cu succes în lumea operelor literare. Pe lângă citirea emoţională elevii trebuie direcţionaţi spre lectura exploratorie (citirea după exerciţii exploratorii, citirea din diferite perspective etc.) şi să li se dezvolte capacitatea de exprimare a propriei experienţe a operei literare, să sesizeze elementele din care este alcătuită opera şi să înţeleagă rolul lor în edificarea operei.
Numărul crescut de lectură suplimentară oferă posibilitatea abordării anumitor conţinuturi propuse (opere literare) la orele suplimentare.
Se recomandă ca elevii din clasă să utilizeze un supliment electronic la manual, pe măsura posibilităţilor.

LIMBA

În predarea limbii, elevii sunt pregătiţi pentru comunicarea orală şi scrisă în limba română literară. De aceea cerinţele în această programă nu au ca scop doar însuşirea normelor de limbă şi a celor gramaticale, ci şi înţelegerea funcţiilor lor şi aplicarea corectă în exprimare orală şi scrisă.
În cazul în care conţinut programei prevede unităţi didactice pe care elevii deja le-au însuşit în clasele precedente, se subînţelege că va fi verificat nivelul de însuşire şi capacitatea de aplicare a materiei învăţate anterior, iar recapitularea şi exersarea pe exemple noi va fi realizată înainte de abordarea noilor conţinuturi. Prin aceasta se asigură o continuitate în activitate şi o muncă sistematică în corelarea dintre materia nouă şi cunoştinţele existente.

Gramatica

Cerinţele de bază ale programei în predarea gramaticii este ca limba să fie prezentată şi interpretată elevilor ca un sistem. Niciun fenomen lingvistic nu ar trebui să fie studiat în mod izolat, în afara contextului în care îşi realizează funcţia (în orice situaţie potrivită cunoştinţele de gramatică pot fi puse în funcţia interpretării textului artistic şi științifico-literar). Una dintre procedeele extrem de funcţionale în predarea gramaticii sunt exerciţiile care se bazează pe utilizarea exemplelor din practica nemijlocită a vorbirii, fapt care apropie materia din gramatică de necesităţile vieţii în care limba este aplicată ca o activitatea umană generală. În felul acesta la elev se dezvoltă conştiinţa despre importanţa culturii vorbirii, care este necesară pentru viaţa de zi cu zi ca parte a culturii generale, nu numai ca parte a programei de predare şi învăţare.
Predarea morfologiei implică completarea cunoştinţelor despre formarea unor moduri şi timpuri verbale, a verbelor impersonale și a diatezelor. Este necesară corelaţia conţinuturilor noi cu materia abordată în clasele precedente şi prin recapitularea tuturor formelor verbale abordate să se facă sinteza şi clasificarea verbelor după moduri şi timpuri.
Trebuie acordată atenție modurilor nepersonale, sau nepredicative în analiza sintactică, dar trebuie ținut cont și de ortografia verbelor la gerunziu la diateza reflexivă, precum și la condițional-optativși indicativ, perfect compus, împreună cu pronumele personal. Trebuie exercitate și formele verbale la diateza pasivă și complementul de agent. Părțile de vorbire trebuie sistematizate și aplicate în analiza sintactică (analiza morfosintactică).
Învăţarea sintaxei subînţelege introducerea noţiunii de propoziție și frază şi a identificării elementului principal şi secundar al acesteia. Pe exemple clare şi precise, elevii disting elementul principal de cele secundare prin exerciţii, identificând şi felurile propozițiilor. Este important să se indice care părţi de vorbire pot apărea ca atribut. În clasele precedente a fost abordat subiectul gramatical, iar acum este introdusă noţiunea de subiect logic. Este necesară corelarea cu materia abordată anterior şi în exemple să se arate diferenţa dintre

subiectul logic şi gramatical. Noile conţinuturi din sintaxă pot fi sistematizate şi exprimate prin părţi de vorbire simple, construcţii morfologice sub formă de locuţiuni, sintagme şi propoziţii. Trebuie să fie făcută distincţia dintre sintagmă şi o construcţie morfologică în formă de locuţiune. Se introduce noţiunea de propoziţii după scopul comunicării, iar în cadrul propozițiilor coordonate, vor fi abordate propozițiile copulative, disjunctive, adversative și conclusive.
Se menţionează de asemenea şi raportul dintre propoziţii la nivel comunicativ diferit, în care una este principală iar celelalte sunt subordonate acesteia şi se explică noţiunea de subordonare a propoziţiilor în frază. În cadrul relaţiilor de subordonare se vor aborda propoziţiile subiective, predicative, atributive, completive directe, indirecte, circumstanţiale de timp, loc, mod cauză, scop și agent Însuşirea raportului de subordonare se asociază cu materia din morfologie prin actualizarea părţilor de vorbire care participă ca şi cuvinte de legătură între propoziţiile din frază. Se vor menţiona conjuncţiile coordonatoare şi conjuncţiile, prepoziţiile și adverbele cu valoare copulativă.

Ortografia

Conținuturile de ortografie trebuie corelate cu temele corespunzătoare de la orele de gramatică și literatură. De exemplu, când se face verbul, trebuie făcute exerciții de ortografie legate de scrierea corectă a lor. Aceasta subînțelege repetarea celor învățate deja, dar și abordarea cunoștințelor noi. Când se abordează felurile propozițiilor, trebuie exercitate semnele de punctuație. Trebuie precizat când se pune și unde se pune virgula, dacă este obligatorie, sau este o caracteristică a stilului de exprimare. Legătura dintre gramatică și literatură se face prin analiza întrebuințării virgulei în anumite enunțuri și în conotarea ei în operele literare. În linii generale, trebuie menționate specificurile stilului literar-artistic; drept rezultat al creativității artistice ale autorului, nu sunt aplicate normele ortografice (mai ales în poezie).
Normele ortografice vor fi însuşite prin intermediul exerciţiilor sistematice (dictări ortografice, corectarea greşelilor dintr-un text dat, testele cu exerciţii din ortografie etc.). De asemenea, elevii trebuie încurajaţi ca singuri să observe şi corecteze greşelile de ortografie în comunicarea SMS şi în alte tipuri de comunicare prin intermediul Internetului. În plus, elevii trebuie îndemnaţi să folosească îndrumătoarele şi dicţionarele ortografice (ediţiile şcolare). Este de dorit ca profesorul să aducă un exemplar de Dicţionar ortografic la oră de fiecare dată când se abordează teme de ortografie (în acest fel ar putea de la fiecare elev în mod individual să ceară ca acesta să găsească un cuvânt în dicţionarul ortografie şi să determine forma corectă sau scrierea corectă)

Ortoepia

Exerciţiile ortoepice nu trebuie realizate ca unităţi metodice aparte, ci în cadrul temelor corespunzătoare din gramatică, dar şi la orele de literatură. La acest nivel elevii trebuie să identifice, reproducă şi însuşească vorbirea cu o intonaţie corespunzătoare. Dacă există posibilitatea, profesorul ar trebui să utilizeze înregistrări audio cu pronunţarea corectă a cuvintelor în limba română literară. Elevii trebuie obişnuiţi să recunoască, reproducă şi însuşească pronunţarea corectă, iar în cazurile în care apar abateri de la normele ortoepice privind pronunţarea corectă a sunetelor limbii române literare să observe deosebirea dintre pronunţarea sunetelor în varianta literară şi varianta dialectală a limbii române.

CULTURA EXPRIMĂRII

Una dintre sarcinile de bază ale predării culturii exprimării se referă la îmbunătăţirea mijloacelor lingvistice de exprimare la elevi, iar scopul final este ca la elevi să se dezvolte capacitatea de stabilire a unei comunicări calitative. Deşi cultura exprimării este concepută ca un domeniu aparte în Programă, se prevede ca în întreaga predare a limbii şi literaturii române să fie integrate şi elementele care ţin de cultura exprimării. Domeniul Cultura exprimării se referă şi la exprimarea orală şi la cea scrisă. De aceea ar trebui acordată o atenţie egală ambelor forme de exprimare.
La această vârstă ar trebui luate în considerare specificul a două stiluri funcţionale: literar-artistic şi publicistic. Elevii trebuie să fie încurajaţi ca într-un text special alcătuit pentru astfel de exersări, să identifice propoziţiile care aparţin stilului literar-artistic, respectiv celui publicist. Apoi, să găsească o propoziţie scrisă în stil publicistic într-un text scris în stil literar şi invers. Elevii trebuie să găsească asemănările şi diferenţele dintre aceste două stiluri funcţionale, să recunoască şi să explice elementele ambelor stiluri în texte alese pentru astfel de exerciţii, dezvoltând astfel capacitatea de a sesiza particularităţile acestor stiluri.
Coerenţa este o trăsătură importantă în structurarea textului şi arată continuitatea în expunerea informaţiilor într-un text. De aceea, în predarea culturii exprimării, elevilor trebuie să li se dezvolte deprinderea de

concepere a unui discurs, oral sau în scris, respectând îndrumările care le sunt date. De exemplu, ei ar trebui să alcătuiască un text logic, pe baza cuvintelor date, cu utilizarea obligatorie a acestor cuvinte; să alcătuiască texte a căror lungime este limitată (număr limitat de cuvinte); să folosească doar anumite modele gramaticale sau anumite elemente lexicale în textul pe care îl compun. De asemenea, elevii ar trebui să fie încurajaţi să conceapă mai multe începuturi diferite ale textului pe aceeaşi temă dată sau să redea mai multe sfârşituri diferite ale textului care a fost pregătit în mod special pentru această cerinţă ca text neterminat; să schimbe sfârşitul (sau alte părţi) ale unui model literar; să restabilească ordinea cronologică sau semnificativă a textului dat şi altele.

O competenţă foarte importantă - care stă la baza nivelurilor mai avansate de înţelegere a textului este abilitatea argumentării. Având în vedere că dezvoltarea gândirii argumentate are un rol important în învăţământ deoarece poate să influenţeze pozitiv asupra însuşirii cunoştinţelor, în cursul predării culturii exprimării ar trebui să se verifice în ce măsură sunt elevii capabili să înţeleagă textele argumentative. Elevii ar trebui stimulaţi să explice argumentat atitudinea lor faţă de o situaţie din opera literară, să explice cu argumente atitudinea lor explicită faţă de o problemă importantă pentru ei, ca într-un şir de explicaţii să scoată în evidenţă argumentele prin care vor confirma atitudinea lor, ca în mod argumentat să arate de ce nu sunt de acord cu argumentele altora. De asemenea, ar trebuie să-şi formeze deprinderi de interpretare a acţiunilor eroilor dintr-o operă literară, făcând apel la argumentele care reies din textul operei literare.

Una dintre principalele forme de exprimare orală şi scrisă - descrierea, reprezintă un conţinut de bază în programă menit îmbunătăţirii şi cultivării culturii exprimării la elevi. La această vârstă, elevii ar trebui să folosească ambele tipuri de descrieri: tehnică şi sugestivă, care ar trebui să le dezvolte capacitatea de descriere un anumit obiect, noţiune sau fiinţă mai întâi obiectiv (descriere tehnică), şi apoi prin exprimarea propriilor impresii (descriere sugestivă). De asemenea, ar trebui să-i încurajeze să facă în paralel ambele tipuri de descrieri ale aceluiaşi obiect de descriere; să găsească elementele ambelor descrieri într-un text mixt; să descopere „intrusul“ (descrierea tehnică inclusă în cea sugestivă şi invers); să identifice situaţiile în care trebuie folosit un tip sau altul de descriere şi să-şi argumenteze opinia; pe baza unei descrieri tehnice şi sugestive complete, să recunoască caracteristicile unui tip sau al celuilalt tip de descriere.

Una din formele exprimării care este în funcția dezvoltării capacității elevului de a-și îmbogăți propria exprimare și de adaptare la o anumită situație de comunicare, poate fi și reportajul. Elevii trebuie să fie îndrumați în caracteristicile de bază al acestui stil jurnalistic pentru a fi capabili să scrie un text de gen reportaj (de exemplu reportaj despre școală, excursie și altele).

În cursul predării culturii exprimării la această vârstă, elevilor ar trebui să li se prezinte, printre altele, şi metodele de reprezentare a surselor şi ideilor, dar şi explicaţiile suplimentare utilizate în text. Ei trebuie încurajaţi să explice motivele şi funcţiile de citare; să interpreteze problemele întâlnite în textele literare şi în alte texte cu ajutorul citatelor; să interpreteze semnificaţia şi importanţa notiţelor de subsol utilizate în exemplul dat; să distingă citatele şi parafrazele din exemplele date.

Dezvoltarea capacităţii elevilor pentru citirea, utilizarea şi înţelegerea textului neliniar este una dintre sarcinile de predare a culturii exprimării la această vârstă. Elevii ar trebui să creeze tabele simple bazate pe un text dat care să conţină date potrivite pentru prezentarea în tabel; să citească datele din tabel şi să le interpreteze; să facă diagrame simple bazate pe informaţiile date, dar şi să tragă concluzii din aceste date. Ei ar trebui să prezinte în mod tabelar conţinutul unităţilor de gramatică şi, pe baza datelor din textul nelinear, să alcătuiască un text linear şi altele.

Având în vedere influenţa tehnologiilor mediatice asupra limbii, cu prilejul predării culturii exprimării elevii ar trebui să fie încurajaţi să aplice o normă explicită şi atunci când comunică prin intermediul tehnologiilor moderne de informare şi comunicare. Elevii ar trebui să fie încurajaţi, de exemplu, să analizeze mesajele e-mail / SMS, să observe încălcări ale normelor lingvistice, să transforme mesajele e-mail / SMS în care regulile limbii nu sunt respectate în cele în care acestea sunt respectate şi, pe baza unor texte mai scurte să scrie un e-mail sau mesaj SMS.

Aplicarea diferitor strategii de citire, este strâns legată cu înțelegerea textului citit și cu citirea reușită a textului. De aceea, în învățarea culturii exprimării, ar trebui încurajați elevii, de exemplu, să observe diferențele dintre scopul și calitatea diferitor tipuri de citire; să definească situațiile în care ar trebui să folosească vreo strategie de citire; să exerseze ca repede, într-un timp limitat să găsească informațiile din textul dat; să analizeze trăirile în textul citit; să facă diferența dintre fapte și comentarii în cadrul citirii de cercetare; să argumenteze trăirile citirii.

Pentru ca un exerciţiu de vorbire să-şi îndeplinească pe deplin rolul în predarea culturii exprimării, trebuie să fie planificat, pregătit şi detaliat organizat. Prin intermediul exerciţiilor de vorbire, trebuie evidenţiate

caracteristicile de bază ale discursului corect şi bun (nu este important doar ce se spune, ci şi cum se spune), precum şi cele mai frecvente greşeli, cum ar fi, de exemplu, utilizarea cuvintelor de argou. La această vârstă, cele mai potrivite pot fi următoarele exerciţii orale: exerciţii interpretativ-artistice (citirea expresivă, recitarea); exerciţii de argumentare (dezbaterea).
Exerciţiile de ortografie sunt cel mai bun mod de învăţare a regulilor de ortografie, de verificare şi de înlăturare a greşelilor observate. La această vârstă, este mai bine să se aplice exerciţii de ortografie simple şi complexe care sunt potrivite pentru însuşirea unei singure reguli de ortografie dintr-un singur domeniu ortografic, dar şi a mai multor reguli de ortografie din mai multe domenii ortografice. Următoarele exerciţii de ortografie pot fi adecvate: dictare, corectarea greşelilor ortografice în text; virgula în fraze; formele verbale; mesaje electronice.
Tipurile de exerciţii lingvistice trebuie selectate în funcţie de interesele elevilor sau în contextul conţinutului didactic. Aceasta poate fi: completarea textelor cu diferite forme de părţi de vorbire flexibile; completarea textului cu părţi de vorbire neflexibile; marcarea propoziţiilor în text.
Prin aplicarea exerciţiilor lexical-semantice la elevi se creează obişnuinţa de gândire şi căutare a unei expresii lingvistice adecvate pentru ceea ce doresc să spună (în funcţie de situaţia comunicativă) şi se măreşte numărul de expresii în vocabularul lor. La această vârstă, pot fi potrivite următoarele exerciţii lexical-semantice: exprimarea noţiunilor prin folosirea diferitelor unităţi sintactice extinderea propoziţiilor cu atribute şi altele.
În fiecare semestru se fac câte două lucrări scrise (în total patru lucrări scrise anual). Se recomandă să se facă opt teme pentru acasă (compuneri în scris).

III. MONITORIZAREA ŞI EVALUAREA PREDĂRII ŞI ÎNVĂŢĂRII

Monitorizarea şi evaluarea rezultatelor progresului elevilor este în funcţia realizării finalităţilor, şi începe cu o evaluare iniţială a nivelului la care se găseşte elevul şi în raport cu aceea ce se va evalua în viitorul lui progres şi cu notele. Fiecare oră în clasă şi activitate a elevilor este o oportunitate bună pentru evaluarea formativă, respectiv înregistrarea progresului elevilor şi îndrumarea spre activităţile viitoare.

Evaluarea formativă este o parte integrantă a abordărilor de predare modernă şi subînţelege evaluarea cunoştinţelor, abilităţilor, atitudinilor şi comportamentelor, precum şi dezvoltarea competenţelor adecvate în timpul predării şi învăţării. Măsurarea formativă implică colectarea de date cu privire la realizările elevilor, dar cele mai frecvente tehnici sunt: realizarea sarcinilor practice, observarea şi înregistrarea activităţii elevilor în timpul orelor, comunicarea nemijlocită dintre elevi şi profesori, registru pentru fiecare elev (harta progresării) etc. Rezultatele evaluării formative la sfârşitul ciclului didactic trebuie să fie prezentate şi cumulativ - prin notă numerică.

Munca fiecărui profesor este formată din planificare, realizare, monitorizare şi evaluare. Este important ca profesorul, pe lângă realizările elevilor, să monitorizeze şi evalueze continuu munca sa. Tot ce se dovedeşte a fi bun şi eficient, profesorul trebuie să folosească şi în continuare în practica sa didactică, iar aceea ce s-a arătat a fi ineficient, să modifice.

RUSINSKI JEZIK

Назва предмета	Руски язик и кнїжовносц
Циль	Циль воспитно-образовней роботи то овладованє з руским литературним язиком; преучованє кнїжовносци на тим язику; оспособйоване школярох за усне и писмене висловйованє, комуникацию и творенє, а тиж так доживйованє, спознаванє обачованє вредносних кнїжовних, уметнїцких и других витвореньох культури; здобуване основних поняцох о язикох кнїжовносцох и культурох народох и народносцох; упознаванє репрезентативних дїлох шветовей кнїжовносци примераних возросту школярох; будованє свидомосци о улоги язика и кнїжовносци у повязованю народох и їх культурох; розвиванє и пестованє позитивного становиска школярох ґу язиком, культурному скарбу, шлєбодолюбивим традицийом свойого и других народох, розвиванє свидомосци о повязаносци, сотрудніцтву и заєднїцким животу рижних народох и народносцох; розвиване свидомосци о язику и язичней толеранциї; ширенє духовних горизонтох и розвиванє критицкого думаня и творчих способносцох; розвиванє тирвацого интересованя за язик и кнїжовносц; воспитованє школярох за живот, роботу и медзилюдски одношеня у духу гуманизма, солидарносци и толеранциї.
Класа	Седма
Рочни фонд годзинох	144 годзини

ВИХОДИ **По законченю класи школяр годзен:**	**ОБЛАСЦ** **ТЕМА**	**ЗМИСТИ**
- повязац кнїжовни термини и поняца котри обрабяни у предходних класох з новима творами котри чита; - визначиц универзални вредносци кнїжовного дїла и повязац их зоз власним искуствийом и околносцами у котрих жиє - читац з розуменьом розлични файти текстох и коментаровац их у складзе зоз возростом; - розликовац народну од авторске кнїжовносци и прикмети кнїжовних родох и основних кнїжовних файтох - розликовац основни гарактеристики стиха и строфи: крижану, облапену и парну риму; шлєбодни и вязани стих; рефрен - толмачиц мотиви (спрам їх содїйствованю або контрастивносци) и поетични слики у вибраним лирским тексту - локализовац кнїжовни дїла зоз обовязней школскей програми - розликовац етапи драмского дїла - розликовац автора кнїжовноуметнїцкого тексту од наратора, драмскей подоби або лирского субєкту - розликовац форми приповеданя - идентификовац язично-стилски виразни средства и розуми їх функцию - анализовац идейни слой кнїжовного дїла хаснуюци арґументи зоз тексту - замерковац розлики при гарактеризациї подобох спрам їх гарактеристикох: физичних, бешедних, психолоґийних, дружтвених и етичних - розликовац гумористични од иронїчного и сатиричного тону кнїжовного дїла - критично роздумовац о змислу кнїжовного тексту и арґументовано обгрунтовац свойо становиско	КНЇЖОВНОСЦ	ЛИРИКА Лектира Андри Гуздер Билянски, Ноцни дубонь на нєбе Агнета Бучко, Кед розквитли кайси Стєпан Гостиняк, Виступ кловна Владимир Кирда Болхорвес, Врацанє до завичаю Михал Ковач, Нє будзце птицу вечар Ирина Г. Ковачевич, Уж зме нє дзеци Гавриїл Костельник, Идилски венєц Мирон Колошняї, Нам вше тельо зродзи Гавриїл Надь, Преходза ми ровно думки; Дюра Папгаргаї, Ту, такой при шерцу; Бимбора, бимбора Михал Рамач, Врацим ше на Селище Ромска народна писня, Колїсанка Звонко Сабо, Косидба Єлена Солонар, Желєни гори Юлиян Тамаш, Хусточка; О ровнїни Любка Фалц, Осаменосц Микола Шанта, Красни дзень Гавриїл Надь, Лєтнї вечар у полю Борис Олїйник, Мац шала сон Мирослав Стрибер, Збор любови ЕПИКА Лектира Иво Андрич, Приповедка о кметови Симанови Штефан Гудак, Приказанє Гавриїл Костельник Агафия, старого попа дзивка Владимир Кочиш, Иштванова драга;Чи щешлїви видумани особи скрити у тирваню Йован С. Попович, Покондирена тиква Андрий Лаврик, Флаута Руска народна приповедка, Чаловка Петро Руска народна приповедка, Чия робота чежша Силвестер Саламон, Сторочни дубе при драги Любомир Сопка, Рядошлїд часу; Процив нєпознатого терора НАУКОВОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТИ

- повязовац значенє присловкох и вирекнуцох зоз идейним пасмом тексту - препознац национални вредносци и пестовац културноисторийне нашлїдство - розпатриц аспекти родней ровноправносци у вязи подобох зоз кнїжовно-уметнїцких текстох - препоручиц кнїжовне дїло зоз кратким обгрунтованьом - поровнац кнїжовне и филмске дїло котре настало по истим моделу, театралну представу и драмски текст - розликовац дїєсловни способи и безособово дїєсловни форми и похасновац их у складзе зоз норму - одредзиц файту нєпременлївих словох у типичних случайох - замерковац часци меновнїцкей синтаґми - висловиц виреченьов член зоз словом, применовнїцко-припадкову конструкцию, синтаґму и виреченьом: - розликовац ґраматични и лоґични субєкт - розликовац зложени дїсловни предикат од зависного виреченя зоз злучнїком най/же би - препознац файти взаємних одношеньох медзи членами виреченя и нєзависнима виреченями - идентификовац файти зависних виреченьох - применїц основни правила конґруенциї у виреченю - дошлїдно применьовац правописну норму - препознац акцент на предостатнїм складу - приповедац на задату тему почитуюци кнїжовноязичну норму - розликовац кнїжовноуметнїцки од публицистичного функционалного стилу - составиц кохерентни писани текст у складзе зоз задату тему наративного и дескриптивного типу - написац єдноставнєйши арґументовани текст поволуюци ше на факти - хасновац технїчне и суґестивне описованє при виражованю - препознац цитат и фусноту и похопиц їх улогу - пренайсц нєобходни информациї у нєлинеарним тексту - написац електронске (имейл, смс) порученє почитуюци нормативни правила - применїц розлични стратеґийни читаня (информативне, зоз дожицом, виглєдовацке, и др.) - составиц текст репортажного типу (искуствийни або функционални)			(вибрац 2 тексти) Обробок стила и словнїка Интервю ДОМАШНЯ ЛЕКТИРА Мирослав Антич, Била канджурка Марк Твен, Том Соєр Антолоґия поезиї за дзеци, Хмара на верху тополї Кнїжовни термини и поняца Обкрочованє. Рефрен. Цезура. Вязани и шлєбодни стих. Авторки лирски писнї:рефлексивна и сатирична писня. Язично- стилски виразни средства: епитет, метафора, алеґория, персофикация, контраст, гипербола, ґрадация Функция мотиву у композициї лирскей писнї. Писня у прози. Фабула и сиже. Статични и динамични мотиви. Композиция. Епизода. Идейне пасмо кїжовного тексту. Гумор, ирония и сатира. Файти гарактеризованя кїжовней подоби. Нукашнї монолоґ. Хронолоґийне и ретроспективне приповеданє. Дньовнїк. Драгопис. Автобиоґрафия. Приповеданє о постанку єства, места и стварох. Афоризем. Присловки, вирекнуца, опитованки, загадки. Драмска дїя. Етапи драмскей дїї:увод, заплєт, вершина, перипетия, роюплєт. Драмска ситуация. Драма у узшим змислу.
	ЯЗИК	Ґраматика	Синтакса. Просте и преширене виреченє (повторйованє з пиятей класи). Модални слова и дополнююци толкованя. Зложене виреченє. Зависне и нєзависне одношенє у зложеним виреченю. Нєзависно-зложени виреченя: составни, заключни, процивни, виключни, роздзельни; сербски уплїв у нєзависно-зложених виреченьох. Зависно-зложени виреченя: субєктово, атрибутово, обєктово;

			додатково виреченя: местово, часово, причиново, пошлїдково, намирни, условни, допусни, способово, поровнуюци виреченя; сербски уплїв у зависно-зложених виреченьох. Инверзия. Основни значеня припадкох. Номинатив; ґенитив без применовнїкох и з применовнїками; датив без применовнїкох и з применовнїками; акузатив без применовнїкох и з применовнїками; инструментал, локатив. Конструкциї (при шицких припадкох) характеристични за народни язик. Сербски уплїв у хасноваию припадкох. Правопис. Преверйованє, повторйованє и вежбанє змистох зоз предходних класох. Смуга, смужка, точка зоз запяту, заградзенє, наводнїки, апостроф. Интерпункция у зложеним виреченю. Робота зоз правописом и правописним словнїком.
		Правопис	Преверйованє, повторйованє и вежбанє змистох зоз предходних класох Смуга, смужка, точка зоз запяту, заградзенє, наводнїки, апостроф. Интерпункция у зложеним виреченю. Робота зоз правописом и правописним словнїком.
		Ортоепия	Правилне вигварянє гласох дь, ть. Стаємна наглашка на предостатнїм складу.
	ЯЗИЧНА КУЛТУРА		Приповеданє о правдивих и задуманих подїйох зоз описами и диялогами (тематска унапряменосц, динамичносц и примераносц диялога ґу характеру подоби и контексту). Анализа вибраних текстох у котрих преважно бешеда подоби же би ше цо лєпше похопели елементи и функция диялогу. Описованє: - зложеншого роботного поступка, - вонкашнього и нукашнього простору з наглашованьом виразних характеристикох простору, - портретованє (подоба з кнїжовного дїла на основи фабули, диялогох и коментара писателя), - кнїжовно-уметнїцки опис и технїчни опис, - наукови и административни стил у комуникациї и сообщованю. Информованє и елементи репортажи. Интервю. Приповеданє з пременку рядошлїду, интервенциї у композициї. Розправянє о пречитаней кнїжки, теат. представи, филму, РТВ емисиї, концерту, спорт. змаганю - з одредзованьом тезох за розправу. Розправянє з боку школярох на самостойно вибрану тему - полемика, арґументация, єдностраносц, всестраносц. Дискусия на актуалну тему у школи, фамилиї, дружтве - по вибору школярох. Комуникация: Праве и пренєшене значенє словох. Символи. Пременка значеня и порученя виражена зоз иронию и интонацию. Схопносц згваряня: Обачованє и препознаванє прикметох и одношеньох (доброта, любов, скромносц, товаришство, бриґа, зависц, лукавство). Препознаванє и виражованє пригварки, нагваряня, прешвечованя, подозривосци. Виражованє прикметох, їх ниянсох и розликох (щиросц, лукавосц, сцерпезлївосц, твардоглавосц, упартосц, витирвалосц, лєнївосц, вредносц, роботносц). Анализа текстох розличних стилох. Писане висловйованє Описованє природного зявеня (по плану). Портретованє подоби з кнїжовного дїла (на основи фабули, характеризациї з боку писателя, писательового коментара, свойого дожица и розуменя). Розправянє о актуалних дружтвених проблемох на основи текстох з новинох и других медийох - по вибору школярох дзе ше напредок одредзи опонентох. Приказ, критика. Синтаксично-

		семантични вежби, лексични вежби. Писанє дньовнїка, приватне и урядово писмо. Писанє молби, жалби, телеграми, винчованки, плакати, протесту, подзекованя. Стандарди и култура електронскей комуникациї. Пополньованє рижних формуларох (анкети, тести, питалнїки, поштански, банковни и подобни образци, формулари и подобне). Домашнї задатки и писмени вежби и їх анализа на годзинох. Штири писмени задатки (єдна годзина за писанє, два за виправок).

Ключни поняца змисту: кнїжовносц, язик, язична култура.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНЕ ВИТВОРЙОВАНЄ ПРОГРАМИ

Програму настави и ученя Руского язика и кнїжовносци творя три предметни обласци: Кнїжовносц, Язик и Язична култуґа. Дистрибуция годзинох по предметних обласцох шлїдуюца: Кнїжовносц - 54 годзини, Язик - 52 годзини и Язична култура - 38 годзини. Вкупни фонд годзинох на рочним уровню виноши 144 годзини. Шицки три обласци ше преплєтаю медзи собу и анї єдна обласц ше нє виучує изоловано без уплїву з другима обласцами.
Програма настави и ученя Руского язика и кнїжовносци заснована на виходох, односно на процесу ученя и школярових посцигнуцох. Виходи (исходи) представяю опис интеґрованих знаньох, схопносцох, становискох и вредносцох котри школяр будує, преширює през шицки три предметни обласци того предмету.

I. ПЛАНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

Програма настави и ученя ориєнтована на виходи наставнїкови дава векшу шлєбоду у креированю и обдумованю настави и ученя. Улога наставнїка у тим же би способи витворйованя прилагодзел потребом каждого оддзелєня маюци у оглядзе: состав оддзелєня и характеристики школярох; учебнїки и други наставни материяли котри ма и сце их хасновац, наставни средства и медиї котри школа ма. Рушаюци од датих виходох и змистох, наставнїк креирує свой рочни, тє. ґлобални план роботи, зоз чого будзе познєйше розвивац свойо оперативни плани. Виходи дефиновани по обласцох олєгчую дальшу операционализацию виходох на уровню конкретних наставних єдинкох. Од наставнїка ше очекує же кажду наставну єдинку прилагодзи виходом ученя. У фази планованя важне мац у оглядзе же учебнїк то наставне средство и вон нє одредзує змисти предмета.

II. ВИТВОРЙОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

КНЇЖОВНОСЦ

Главну часц програма у подручу Кнїжовносц творя наслови подруча Лектира. Лектира подзелєна на кнїжовни роди - лирика, епика, драма. Вибор дїлох з найвекшей часци засновани на принципу прилагодзеносци возросту. Вибор правени спрам антолоґийох поезиї и прози на руским язику та су у тим смислу репрезентативни. Продукция кнїжовних творох на руским язику барз мала а ище є и нє доминантно обрацена на дзецински возрост. Прето наставнїкови дата шлєбода же би уведол до обробку и нови твори котри мотивую школяра. За ткв. домашню лектиру предвидзени два вибори. То значи же ше очекує же видаватель направи таки вибор и предложи го як кнїжку домашнєй лектири. З тим ше лєгчейше провадзи сучасна продукция кед єй єст. Терашнї вибор насловох лектири ма заступени вибор творительох котри би требали буц познати рускей популациї. Основа шицкого, заш лєм, у тим же би лектира витворела основну функцию дїла котре положене до лектири, а медзи иншим то и же би ше спатрело початки кнїжовносци на руским язику, главни теми и вредносци котри понука сучасна кнїжовносц. Таки вибор оможлївює поровнованє и основни прегляд литерарней творчосци од початку по нєшка. Тиж так, на прикладох кнїжовних текстох обрабяю ше и поняца з подруча язика и култури висловйованя. Нїтка котра шицко повязує то «уводзенє школяра до розуменя кнїжовного дїла». Наставнїк зоз своїм планом може ґруповац наслови спрам тематики або спрам идеї котру мож замерковац на прикладу вецей творох. У часци Програма под назву «Драма» нє предложени вецей твори алє ше подрозумює же школяре з наставнїком пойду на драмски представи у рамикох Драмского фестивалу «Дядя» и же потим буду мац розгварки о видзеним и дожитим. Препоручує ше и же би школяр пречитал голєм єден драмски твор у цалосци. Часопис за дзеци «Заградка» може порядне служиц як наставне средство.

У наставней интерпретациї треба мац у огляду же важне дожице цалосци текста и замерковац структурни елементи (тема, мотив, поетска слика, фабула, рядошлїд подїйох, кнїжовни подоби, смисел и значенє текста, стилски поступки, композиция, стилски фиґури, елементи драмскей дїї итд. Повязованє знаньох зоз пиятей и шестей класи обовязне.
У цеку обробку кнїжовних творох, як и у рамикох бешедних вежбох намагац ше же би школяре замерковали цо вецей прикмети, чувства поєдиних подобох як и же би виражовали свойо становиска о поступкох подобох.

ЯЗИК

У настави язика школяре ше оспособюю за правилну усну и писану комуникацию на стандардним руским язику. За ученє язика барз важне стайомне повторйованє и преверйованє. Погришне хасновванє даєдних конструкцийох треба нєпреривно и у каждей нагоди виправяц. Наш язик у нєпреривним окруженю з другима язиками у бешедней и медийней комуникациї та очиглядни уплїв других язикох, першенствено сербского, а вше вецей и английского. Бешедни язик нам и кнїжовни та нам важне знанє и вежба руского язика у шицких условийох. Вежбанє состойна часц каждого ученя.
Ґраматика
Основне програмске поглєдованє настави ґраматики то же би ше язик спознало як систем. Анї єдно зявенє ше нє преучує як изоловане звонка контексту у котрим ше видзи його функция. Єден з функционалних поступкох то вежбанє з хаснованьом прикладох з нєпостредней бешедней пракси.
Настава твореня словох за наставу руского язика барз важна бо зме у каждодньовей бешедней пракси положени до ситуациї же пребераме слова з других язикох и прилагодзуєме их конструкциї руского язика. Школяре треба же би научели як наставаю нови слова або як странски слова поставаю часц фонду руского язика, а окреме важне знац же странски слова прилагодзуєме зоз суфиксами, префиксами и зоз складаньом та школяр треба же би знал основу, корень и префикси и суфикси. Настава морфологиї за цалу основну школу концентрована у шестей класи та то наставнїк треба же би мал у огляду понеже ше у познєйших класох будзе подрозумйовац же школяр морфолоґию дефинитивно упознал
Правопис
Правописни правила ше усвоюю систематично, нєпреривно преверюю и указує на гришки. Правопис руского язика засновани на фонетично-морфолоґийни принципу цо значи же ше чува основа слова. Окреме важне же би ше мерковало на писанє двозначних вокалских буквох (я, є, ї, ю) и мегкого знака. Хасновванє мобилних телефонох приводзи до «прескакованя» правописних правилох та о тим треба окреме водзиц старосц. Правопис ше вежба з писаньом, окреме з диктатом бо є так препознатлїве и лєгко ше виправя.

ЯЗИЧНА КУЛТУРА (УСНЕ И ПИСМЕНЕ ВИСЛОВЙОВАНЄ)

Язична култура и домеркованосц у хасноваию припада ґу найважнєйшим часцом роботи. Замерковане же ше найвецей траци хасновванє синонимох и других конструкцийох та ше з тим руски язик зводзи на слова котри єст и у сербским язику а богатство руского язика и можлївосци висловйованя ше траца и у усним и у писаним висловйованю. Настава ше унапредзує зоз системом язичних вежбох у котрих ше обачує хасновванє иншаких словних можлївосцох же би ше виражело свойо або цудзе думанє на найлєпши способ та же би ше медзи собешеднїками витворела комуникация без завадзаньох у розуменю. Вежбанє комуникациї припада ґу найважнєйшим поступком же би ше при школярови розвило чувство за ниянси у бешеди. Лексично-семантични вежби маю окреме вельке значенє прето же доприноша очуваню велїх формох висловйованя.

III. ПРОВАДЗЕНЄ И ВРЕДНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

Провадзенє и вредновванє резултатох напредованя школяра находзи ше у функциї витворйованя виходох. Започина зоз иниціялним преверйованьом досцигнутого уровня знаня та ше у одношеню на тото будзе познєйше мерац напредованє. Кажда нагода добра и же би ше вредновало досцигнуте знанє школяра. Кажда наставна годзина то и нагода за формативне оценьованє и реґистрованє напредованя та и плановванє дальшей роботи.
Робота каждого наставнїка составена зоз планованя, витворйованя, провадзеня и вредновaня. Важне же би наставнїк, окрем посцигнуца школярох, континуовано провадзел и вредновал и власну роботу. Шицко цо ше укаже як добре и ефикасне, наставнїк будзе и далєй хасновац, а тото цо будзе нєдостаточно дїлотворне треба меняц и унапредзиц.

SLOVAČKI JEZIK

Názov predmetu	Slovenský jazyk a literatúra
Cieľ	Cieľ učenia slovenského jazyka a literatúry je uschopniť žiaka, aby správne používal slovenský jazyk v rôznych komunikačných situáciách v ústnom a písomnom vyjadrovaní; aby prostredníctvom čítania a interpretácie literárnych diel rozvíjal svoje čitateľské kompetencie, ktoré spolu s vedomosťami z literatúry zahŕňajú emocionálne a fantastické vžívanie sa, živú pamäť, bádateľské pozorovanie; podnecujú predstavivosť a umelecké cítenie, estetické vnímanie a kritické myslenie, mravný úsudok a asociatívne prepojenie; aby vhodnými spôsobmi čítania bol schopný cieľuprimerane pristupovať k dielu a prostredníctvom interpretácie odhaľoval rôzne druhy a významy; aby nadobúdal základné vedomosti o mieste, úlohe a význame jazyka a literatúry v kultúre, ako aj o mediálnej gramotnosti; aby nadobúdal a rozvíjal najširšie humánne poznatky a naučil sa, ako funkčne prepájať obsahy oblastí jednotlivých predmetov.
Ročník	Siedmy
Ročný fond hodín	144 hodín

VÝKONY **Po skončení ročníka** **žiak bude schopný:**	**OBLASŤ/** **TÉMA**	**OBSAH**
- používať literárne termíny a pojmy spracované v predošlých ročníkoch a spájať ich s novými dielami, ktoré číta; - zdôrazniť všeobecné hodnoty literárneho diela a prepojiť ich s vlastnými skúsenosťami a okolnosťami, v ktorých žije; - čítať s porozumením rôzne druhy textov a komentovať ich podľa vlastného veku; - odlíšiť ľudovú od autorskej literatúry a charakteristiky literárnych druhov a základných literárnych žánrov; - poznať základné vlastnosti verša a strofy - striedavý, obkročný a združený rým; voľný a viazaný verš; refrén; - interpretovať motívy (podľa ich interakcie alebo kontrastu) a básnické obrazy vo vybranom lyrickom texte; - lokalizovať literárne diela z povinného školského programu; - odlišovať fázy dramatického deja; - odlišovať autora literárnoumeleckého textu od rozprávača, dramatického hrdinu alebo lyrického subjektu; - rozlíšiť formy rozprávania (príbehové formy); - identifikovať jazykové a štylistické vyjadrovacie prostriedky a chápať ich funkciu; - analyzovať koncepciu literárneho diela pomocou argumentov z textu; - všímať si rozdiely v charakterizácii osôb podľa vlastností: fyzických, rečových, psychologických, sociálnych a etických; - odlíšiť humoristický od ironického a satirického tónu literárneho diela; - kriticky sa zmieniť o význame literárneho textu a prostredníctvom argumentov odôvodniť svoj postoj; - prepojiť význam frazeologizmov s koncepčným významom textu;	LITERAÚRA	LEKTÚRA LYRIKA 13. Ivan Krasko: Otcova roľa 14. Milan Rúfus: Príhody 15. Pavel Mučaji: Dva sonety o jednom stretnutí Básnická skladba 16. Andrej Sládkovič: Detvan 17. Ján Botto: Smrť Jánošíkova (úryvok) Balada 18. Janko Kráľ: Zakliata panna vo Váhu a divný Janko 19. Samo Chalupka: Turčín Poničan 20. Martin Rázus: Matka Texty populárnej piesne 21. Jozef Urban: Voda čo ma drží nad vodou EPIKA 9. Ľudová rozprávka (jedna podľa výberu): Smelý šuhaj/ Čert slúži 10. Ján Kalinčiak: Púť lásky (úryvok) 11. Božena Slančíková Timrava: Ťapákovci (úryvok) 12. Klára Jarunková: Potopa 13. Rudo Moric: Šampiónka (úryvok) 14. Juraj Tušiak: Obrat Samka Zlocha 15. Tomáš Čelovský: Ako Samo Bažaľa stretol paniu, ktorú nikto nepozná/ Mária Kotvášová-Jonášová: Môjmu bratovi sa čosi stalo 16. Lucy Maud Montgomeryová: Anna zo Zeleného domu (úryvok podľa výberu) 17. Aforizmy (Daniel Hevier a iní) DRÁMA 1. VHV: Zem (úryvok) 2. Jana Bodnárová: Starec a počítačový chlapec (úryvok) VEDECKOPOPULÁRNE A INFORMAČNÉ TEXTY Povinné diela 1. Andrej Čipkár: Kumarí - dievča, ktoré nechodí po zemi (úryvok) 2. Margita Figuli: Babylon / Vladimír Dorča: Turek pod Novými Zámkami

- rozpoznať národné hodnoty a pestovať kultúrne a historické dedičstvo; - zvážiť aspekty rodovej rovnosti vo vťahu k literárnym postavám v literárnoumeleckých textoch; - odporučiť literárne dielo s krátkym odôvodnením; - porovnať literárne a filmové dielo vytvorené podľa tej istej predlohy, divadelné predstavenie a dramatický text; - rozlišovať slovesné tvary; - určiť druhy neohybných slov v typických príkladoch; - poznať a určiť druhy skladov (syntagiem) a ich časti; - určiť a utvoriť vetný člen slovom, predložkovým pádom slovného druhu, skladom (syntagmou) a vetou; - rozlíšiť jednočlenné a dvojčlenné vety; - rozlíšiť druhy priraďovacieho súvetia; - rozlíšiť a určiť druhy vedľajších viet; - uplatniť základné pravidlá zhody medzi vetnými členmi vo vete; - dôsledne uplatniť pravopisnú normu; - Správne vyslovovať d, t, l, n v cudzích slovách - hovoriť o danej téme rešpektujúc normu spisovného jazyka; - rozlíšiť umelecký od publicistického štýlu; - zložiť súvislý písaný text podľa danej témy rozprávačským a opisným slohovým postupom;		
- napísať jednoduchší argumentačný text podľa faktov; - používať technický a sugestívny opis vo vyjadrovaní; - poznať citát a poznámky pod čiarou a rozumieť ich funkciu; - nájsť potrebné informácie v nelineárnom texte; - napísať elektronickú správu (e-mail, SMS) v súlade s normatívnymi pravidlami; - uplatňovať rôzne stratégie čítania (informačné, zážitkové, výskumné atď.; - zostaviť text vo forme reportáže (zážitková alebo fiktívna).		Jedno dielo podľa výberu 1. Viera Benková: Vlasatí predkovia / Miroslav Demák: Od hradov k zámkom (úryvok) 2. Monografie slovenských osád 3. Umelecké a vedecko populárne texty o prírodných krásach a kultúrno-historických pamiatkach 4. Výber z encyklopédií a detských časopisov DOMÁCA LEKTÚRA 1. Vejú vetry, povievajú - Výber z literatúry slovenského romantizmu 2. Ľudo Ondrejov: Zbojnícka mladosť 3. Peter Stoličný: Šimpanzy zo siedmej C 4. Miroslav Antić: Plavé kučery 5. Prameň a počiatok (výber z prózy juhoslovanských Slovákov) 6. Ján Čajak ml.: Zypa Cupák 7. Viera Benková a Etela Farkašová: Jednozubý úsmev 8. Mária Kotvášová-Jonášová: Otec drak, mama dračica DOPLNKOVÁ LEKTÚRA (výber 3 diel) 1. Jozef Gregor Tajovský: Prvé hodinky (одломак) 2. Ivan Sergejevič Turgenev: Keď prelietajú sluky 3. Martin Kukučín: Rysavá jalovica 4. Milan Ferko: Svätopluk (úryvok z románu) 5. Helena Šmahelová: Ja a moji drahí 6. Gabriela Futová: Poškoláci 7. Peter Gibey: Všetky pekné baby sú blondínky 8. Martin Prebudila: O prvom bozku a o prvom živom škorpióne 9. Maroš Andrejčík: Izba snov 10. Zuzka Šulajová: Džínsový denník (úryvok) 11. Juraj Takáč: Kaskadéri v hmle

			12. Peter Gajdošík: Princ a čerešňa (Z denníka počítačového hráča) 13. Tomas Brezina (výber) LITERÁRNE TERMÍNY A POJMY Obkročný rým. Refrén. Viazaný a voľný verš. Autorské lyrické básne (reflexívna, prírodná, …). Jazykovo-štylistické výrazové prostriedky: metafora, alegória, gradácia, slovanská antitéza, figúry opakovania (asonancia a aliterácia). Funkcia motívu v kompozícii lyrickej básne. Báseň v próze. Fabula a sujet. Statické a dynamické motívy. Kompozícia. Epizóda. Konceptuálny druh literárneho textu. Humor, irónia a satira. Druhy charakterizácie literárnej postavy. Vnútorný monológ. Chronologické a retrospektívne rozprávanie. Denník. Cestopis. Autobiografia. Legenda. Rozprávanie o vzniku bytostí, miest a vecí. Aforizmus. Porekadlá a príslovia, frazeologizmy; hádanky. Dej drámy; fázy deja v dráme: úvod, zauzlenie, vyvrcholenie, peripetia, rozuzlenie. Dramatická situácia. Dráma v užšom zmysle.
	JAZYK	Gramatika	Rozdelenie slovesných tvarov na jednoduché a zložené (časy a spôsoby; určité a neurčité). Neohybné slovné druhy: spojky, častice, citoslovcia. Pojem sklad (syntagma) - nadradený, podradený a rovnocenný člen skladu (syntagmy); druhy skladov (syntagiem): prisudzovací, určovací a priraďovací. Vetné členy vyjadrené slovom, predložkovým pádom slovného druhu, skladom (syntagmou) a vetou. Druhy priraďovacích súvetí (zlučovacie, vylučovacie, odporovacie). Vedľajšie vety v podraďovacom súvetí (podmetové, prívlastkové, predmetové, príslovkové - miestne, časové, spôsobové, príčinné). Kongruencia (zhoda) - základné pojmy.
		Pravopis	Interpunkcia. Čiarka v podraďovacom súvetí. Písanie skratiek.
		Ortoepia	Výslovnosť d, t, l, n v cudzích slovách (v jednoduchých príkladoch).
	JAZYKOVÁ KULTÚRA		Literárne a iné typy textov vo funkcii zdokonaľovania jazykovej kultúry. Literárnoumelecké a publicistické texty. Ústne a písomné texty podľa vopred daných kritérií (obmedzený počet slov; daná zásoba slov; určité gramatické modely a pod.). Text založený na argumentoch. Technický a sugestívny opis. Reportáž. Citáty a poznámky pod čiarou z rôznych literárnych a neumeleckých textov. Nelineárne texty: tabuľky, legendy, grafy, myšlienkové mapy a iné. Hovorové cvičenia: interpretačné umelecké (expresívne čítanie, recitácia); cvičenie argumentácie (debata, rozprava). Pravopisné cvičenia: diktát, opravovanie pravopisných chýb v texte; čiarka v podraďovacom súvetí; slovesné tvary; elektronické správy.

		Jazykové cvičenia: doplňanie textu rôznymi formami ohybných slov; doplňanie textu neohybnými slovami; označenie komunikatívnej vety v texte. Lexikálno-sémantické cvičenia: vyjadrovanie pojmov pomocou rôznych syntaktických jednotiek (slovo, syntagma, veta); rozšírenie viet prívlastkami a iné. Písomné cvičenia a domáce úlohy a ich analýza na hodine. Štyri školské písomné úlohy - po dve v každom polroku.

Kľúčové pojmy obsahu: literatúra, jazyk, jazyková kultúra.

Niektoré učebné obsahy, pre ktoré učiteľ odhaduje, že v priebehu školského roka ich nemožno realizovať v bežnej výučbe, môžu byť naplánované na spracovanie na hodinách projektového vyučovania, v prostredí mimo školy, ako aj na hodinách dodatkovej práce a práce v sekciách.

POKYNY NA DIDAKTICKO-METODICKÚ REALIZÁCIU PROGRAMU

Program vyučovania a učenia Slovenského jazyka a literatúry tvoria tri predmetové oblasti: Literatúra, Jazyk a Jazyková kultúra. Odporúčaný počet hodín predmetových oblastí je nasledovný: Literatúra - 54 hodín, Jazyk - 52 hodín a Jazyková kultúra - 38 hodín. Úhrnný počet hodín počas roka je 144. Všetky tri oblasti programu vyučovania a učenia sú prepojené a žiadnu z nich nemožno vyučovať izolovane a bez prepojenia s inými oblasťami.

Program vyučovania a učenia Slovenského jazyka a literatúry je založený na výkonoch, totiž na procese učenia a výsledkoch žiakov. Výsledky sú opisom integrovaných vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré si žiak buduje, rozširuje a prehlbuje vo všetkých troch oblastiach tohto predmetu.

II. PLÁNOVANIE VYUČOVANIA A UČENIA

Program vyučovania a učenia orientovaný na výkony ponecháva učiteľovi väčšiu voľnosť pri plánovaní spôsobu realizácie vyučovania a učenia. Úlohou učiteľa je prispôsobiť metódy výučby a učenia potrebám každej triedy, pričom treba mať na pamäti zloženie triedy a charakteristiky žiakov; učebnice a iné vyučovacie materiály, ktoré bude používať; technické podmienky, vyučovacie prostriedky a médiá, ktorými škola disponuje; zdroje, schopnosti, ako aj potreby lokálneho prostredia, v ktorom sa škola nachádza. Vychádzajúc z daných výkonov a obsahu, učiteľ najprv vytvorí svoj ročný, t. j. globálny plán práce, z ktorého bude neskôr rozvíjať svoje operačné plány. Výkony definované v oblastiach uľahčujú učiteľovi ďalšiu operacionalizáciu výkonov na úrovni konkrétnych vyučovacích jednotiek. Od učiteľa sa očakáva, že sa vo fáze plánovania a písania prípravy pre každú vyučovaciu jednotku na hodinu prispôsobí výkonom. Pri plánovaní je tiež potrebné mať na pamäti, že sa niektoré výkony dosahujú rýchlejšie a ľahšie, ale pre väčšinu výsledkov (najmä pre predmetovú oblasť Literatúra) to vyžaduje viac času, viac rôznych aktivít a prácu na rôznych textoch. Odporúčané výkony nie sú diferencované podľa úrovní žiackych výsledkov. Predstavujú povinné časti opisu štandardov a môžu sa rozložiť alebo rozšíriť v závislosti od individuálnych možností žiaka a iných vzdelávacích potrieb.

V procese plánovania vyučovania a učenia je dôležité mať na zreteli, že učebnica je učebná pomôcka a neurčuje obsah predmetu. Preto je nevyhnutné pristupovať k obsahu v učebnici selektívne a vo vzťahu k plánovaným výkonom, ktoré sa majú dosiahnuť. Okrem toho, že žiakov uschopní používať učebnice ako jeden zo zdrojov poznania, učiteľ by ich mal usmerňovať na spôsoby a formy využívania iných zdrojov poznatkov.

II. REALIZÁCIA VYUČOVANIA A UČENIA

LITERATÚRA

Základom programu literatúry sú texty z lektúry. Lektúra je rozdelená na lyriku, epiku, drámu a obohatená je výberom vecných, vedeckopopulárnych a informačných textov. Výber diel je zložený z vekuprimeraných textov.

Ku textom, ktoré treba spracovať na hodine, je uvedený zoznam domácej lektúry. Cieľom spracovania domácej lektúry je vytvárať, rozvíjať alebo podporovať čitateľské návyky medzi žiakmi. Žiaci môžu prečítať rozsiahlejšie diela počas prázdnin, čím sa podporuje získavanie čitateľského návyku.

Zoznam povinných diel je doplnený doplnkovým výberom textov. Výberová časť umožňuje učiteľovi väčšiu kreativitu pri dosahovaní výkonov.

S dominantným korpusom textov známych spisovateľov, ktoré vplývajú na estetický vkus žiakov, čím sa buduje a obohacuje povedomie o hodnote národnej literatúry (a hodnotách klasikov svetovej literatúry) a zároveň aj povedomie o kultúrnej a národnej identite. Cieľom zaradenia súčasných literárnych diel, ktoré ešte nie sú súčasťou už známej literatúry, ale sú svojou motivačnou alebo tematickou afinitou prepojené s určenými témami a motívmi v rámci učebného programu a že sa takými príkladmi poukazuje na to, ako súčasní spisovatelia uvažujú o národnej tradícii alebo témach priateľstva, etiky, rozvíjajú predstavivosť a empatiu, čo obohacuje žiacku vertikálnu čitateľskú skúsenosť a modernizuje prístup k učeniu. Prostredníctvom určitého počtu literárnych diel súčasných spisovateľov žiaci budú mať príležitosť kriticky hodnotiť poetiku súčasných diel s hodnotami klasickej literatúry.
Výber diel umožňuje uplatnenie porovnávacieho prístupu k štúdiu literárnej tvorbe prostredníctvom rôznych úrovní spracovania: interpretácie, prezentácie alebo posudku. Rozdiely v celkovej umeleckej a informačnej hodnote jednotlivých textov vplývajú na výber vhodných metodických riešení (prispôsobenie čítania textu, rozsah interpretácie textu v závislosti od zložitosti jeho štruktúry, prepojenie a zoskupovanie s príslušnými obsahmi z iných oblastí - gramatiky, pravopisu a jazykovej kultúry atď.).
Texty z doplnkovej časti programu by mali slúžiť učiteľovi ako pri spracovaní vyučovacích jednotiek z gramatiky, tak aj pri spracovaní a určovaní náplne jazykovej kultúry. Diela, ktoré nebude spacovať učiteľ, by sa mali odporúčať na čítanie žiakom vo voľnom čase.
Nový program je založený na interpretácii charakteristiky a úlohy literárneho diela, ako aj na rozpoznávaní rozdielu medzi literárnymi a vecnými textami, totiž na ich obsiahlejšej korelácii. Žiaci majú byť uschopnení, aby rozlišovali špecifickosti literárneho textu (konotácie, literárne postupy, obraznosť, rytmus a pod.) vzhľadom na denotáciu, informatívnosť a rozprávanie založené na faktoch a údajoch v rozličných tvaroch neliterárnych textov. Korelácia je umožnená adekvátnou kombináciou povinných a vybraných diel.
Ten istý text sa môže spájať s inými textami na rôzne spôsoby: podľa rôznych motívov alebo spôsobu rozprávania, v rámci projektového vyučovania na základe výkonov a nie na obsahoch učenia.
Navrhnuté povinné literárne, náučno-populárne a informatívne texty a obsah povinnej domácej lektúry, ako aj príklady z doplnkového výberu, pri zostavovaní ročného plánu práce a zároveň vypracovaní orientačných, mesačných plánov práce môžu sa tematicky spájať. Okrem toho nevyhnutné je nadviazať aj vyváženú distribúciu vyučovacích jednotiek, ktoré sa vzťahujú na všetky oblasti predmetu, funkčne spojiť obsah z jazyka a literatúry (kdekoľvek je to možné) a nechať dostatočný počet hodín na upevňovanie a systemazizáciu učiva.
Zo zoznamu doplnkovej lektúry učiteľ volí diela, ktoré spolu s povinnou lektúrou tvoria celky k určitým témam a motívom. Učiteľ môže zoskupiť a prepojiť podľa obsahu diela z povinného a doplnkového programu mnohými spôsobmi. Možné príklady funkčného prepojenia vyučovacích jednotiek môžu byť nasledujúce (ale nie aj jediné).
Zbojníci - ochrancovia poddaných: Ján Botto: Smrť Jánošíkova; Andrej Sládkovič: Detvan; Samo Chalupka: Turčín Poničan/Likavský väzeň; Martin Rázus: Matka; Milan Rúfus: Príhody.
Hrdinky (významné ženské postavy v rôznych obdobiach): Samo Chalupka: Turčín Poničan; Božena Slančíková Timrava: Ťapákovci; Denník Anny Frankovej; Martin Kukučín: Rysavá jalovica; Rudo Moric: Šampiónka.
Vzťahy medzi deťmi a dospelými: Klára Jarunková: Potopa; Rudo Moric: Šampiónka; Juraj Tušiak: Obrat Samka Zlocha; Lucy Maud Montgomeryová: Anna zo Zeleného domu; Tomáš Čelovský: Ako Samo Bažaľa stretol paniu, ktorú takmer nikto nepozná; Jana Bodnárová: Starec a počítačový chlapec; Mária Kotvášová-Jonášová: Môjmu bratovi sa čosi stalo; Denník Anny Frankovej.
Uvažovanie o sebe a o živote: Janko Kráľ: Zakliata panna vo Váhu a divný Janko; Ivan Krasko: Otcova roľa; Božena Slančíková Timrava: Ťapákovci; Denník Anny Frankovej; Juraj Tušiak: Obrat Samka Zlocha; Klára Jarunková: Potopa; Daniel Hevier - aforizmy.
Dospievanie v rôznych obdobiach a kultúrach. Jozef Gregor-Tajovský: Prvé hodinky; Branko Čopić: Čudesná sprava; Denník Anny Frankovej; Lucy Maud Montgomeryová: Anna zo Zeleného domu; Juraj Tušiak: Obrat Samka Zlocha; Rudo Moric: Šampiónka; Miroslav Antić: Plavé kučery; Andrej Čipkár: Kumarí - dievča, ktoré nechodí po zemi; Mária Kotvášová-Jonášová: Môjmu bratovi sa čosi stalo; Tomáš Čelovský: Ako Samo Bažaľa stretol paniu, ktorú takmer nikto nepozná.
Dieťa a rodina. Jozef Gregor-Tajovský: Prvé hodinky; Branko Čopić: Čudesná sprava; Lucy Maud Montgomeryová: Anna zo Zeleného domu; Klára Jarunková: Potopa; Tomáš Čelovský: Ako Samo Bažaľa stretol paniu, ktorú takmer nikto nepozná; Mária Kotvášová-Jonášová: Otec rytier a mať dračica.

Opis prostredia v rôznych časových podmienkach - Ivan Sergejevič Turgenev: Keď prelietajú sluky; Janko Kráľ: Zakliata panna vo Váhu a divný Janko; Andrej Sládkovič: Detvan; Martin Rázus: Matka; Klára Jarunková: Potopa; Rudo Moric: Šampiónka; Martin Prebudila: O prvom bozku a o prvom živom škorpióne.
Humor, irónia a satira: Božena Slančíková Timrava: Ťapákovci; Jozef Gregor-Tajovský: Prvé hodinky; Ján Čajak: Zypa Cupák; Mária Kotvášová-Jonášová: Otec rytier a mať dračica. Literárne diela, ktoré sú zdramatizované alebo sfilmované môžu poslúžiť na komparatívnu analýzu a určovanie rozdielov medzi literárnou a divadelnou/filmovou (prispôsobené a pozmenené) fabulou a slovnou zásobou (na príklade poviedky Boženy Slančíkovej Timravy Ťapákovci, Martina Kukučína Rysavá jalovica; románu Jána Čajaka ml. Zypa Cupák, Lucy Maud Montgomeryovej Anna zo Zeleného domu, Denník Anny Frankovej, Ľudo Ondrejov: Zbojnícka mladosť, podľa ktorých je nakrútený film/TV seriál/predvedené ako divadelné predstavenei) na základe čoho žiaci môžu dospieť k záveru o možnostiach rôznych médií a rozvíjať svoju mediálnu gramotnosť. Žiakov treba usmerniť na filmy s podobnou tematikou, aká je v prečítaných literárnych textoch a dodatočne prepojiť spracovanie jedného tematicko-motívového celku.
Prostredníctvom komparatívnej analýzy filmu a literárneho diela by žiaci mali pochopiť, že film je skôr nezávislým umeleckým výtvorom než obyčajná reprodukcia knihy, totiž že kniha je len predlohou pre nové, originálne umelecké dielo.
Počet hodín v rámci Jazykovej kultúry je takmer rovnaký s počtom hodín upevňovania učiva z oblasti Literatúry, čo prispieva k funkčnému prepojeniu učebnej látky.
S jednotlivými prvkami mediálnej gramotnosti žiakov treba zoznámiť cez koreláciu: pojem detský časopis alebo encyklopédia pre deti spracovať na konkrétnom texte z časopisu/encyklopédie podľa výberu (obsah textu sa má vzťahovať na lektúru).
Okrem korelácie medzi textami učiteľ má umožniť vertikálnu koreláciu. Tiež sa má oboznámiť s obsahmi slovenského jazyka a literatúry z predchádzajúcich ročníkov, čo umožňuje dodrdžiavať princípy postupnosti a systematickosti.
Učiteľ má tiež poznať obsahy iných predmetov, ktoré boli spracované v nižších ročníkoch, v piatom a šiestom ročníku základnej školy, ktoré sú v korelácii s predmetom slovenský jazyk a literatúra. Horizontálnu koreláciu učiteľ tak realizuje predovšetkým s vyučovaním dejepisu, výtvarnej kultúry, hudobnej kultúry, náboženstva a občianskej výchovy.
Žiaci by mali pochopiť fiktívny charakter literárneho diela a jeho autonómiu (t. j. rozlišovať lyrický subjekt od básnika, rozprávača od autora), ako aj fakt, že literárne dielo vytvára jeden možný obraz reality.
Porovnanie literárneho a vedeckopopulárneho textu o tej istej téme (napr. hry a záujmy detí v textoch Andreja Čipkára a Ľuda Ondrejova; v balade Sama Chalupku a v reportáži Vladimíra Dorču) umožňuje žiakovi, aby ľahšie zistil rozdiel. V siedmom ročníku sa uvádzajú niektoré hraničné, nefiktívne žánre: denník, cestopis a autobiografia, a tak žiaci majú pochopiť, ako sa literárne postupy uplatňujú v textoch založených na skutočných skúsenostiach.
Pri spracovaní textu bude sa uplatňovať vo väčšej miere jednota analytických a syntetických postupov a stanovísk. V súlade s výkonmi žiakov treba zvykať, aby svoje dojmy, postoje a posudky o literárnom diele podrobnejšie podporovali faktami zo samého textu, a tak ich uschopňovať pre samostatné posudzovanie, bádateľskú činnosť a vyjadrenie kritického postoja.
Spracovanie literárneho diela má byť poprelínané riešením problémových otázok, ktoré sú podnietené textom a umeleckým zážitkom. Mnohé texty a najmä úryvky z diela vo vyučovacom procese si vyžadujú priliehavú lokalozáciu, často rôznorodú. Umiestnenie textu do časových priestorových a spoločensko-historických rámcov, ako aj informácie o dôležitých obsahoch, ktoré sú pred úryvkom - všetko sú to podmienky, bez ktorých v početných prípadoch text nemožno intenzívne zažiť a správne pochopiť.
Pri hodnotení textu žiakov treba zvykať, aby svoje dojmy, postoje a posudky o literárnom diele podrobnejšie podporili faktami zo samého textu, a tak ich uschopňovať pre samostatné vyjadrovanie, bádateľskú činnosť a vyjadrenie kritických postojov, rešpektujúc individuálne chápanie zmyslu literárneho textu. Žiakov v tomto veku treba podnecovať k tomu, aby aktualizovali literárne dielo, alebo aby ho prepojili so svojimi vlastnými skúsenosťami, úvahami a svetom, v ktorom žijú (najmä so zreteľom na reflexívne básne a satirické diela).
Vo vyučovacej interpretácii literárno-umeleckých diel prepájajúc aj syntetické činitele môžu byť: umelecké zážitky, textové celky, dôležité štruktúrne prvky (téma, motívy, básnické obrazy, fabula - totiž sujet, literárne postavy, zmysel a význam textu, motivačné postupy, kompozícia), formy rozprávania (spôsoby interpretácie), jazykovo-štylistické postupy a literárne (literárno-umelecké) problémy.
S literárno-teoretickými pojmami sa žiaci zoznámia pri spracovaní zodpovedajúcich textov a na základe predchadzajúcich čitateľských skúseností. V programe nie sú uvedené všetky pojmy a druhy literárnych diel,

ktoré boli určené na osvojenie v predchádzajúcich ročníkoch, ale sa očakáva, že sa učiteľ bude opierať o získané vedomosti žiakov, zopakuje ich a upevní na príkladoch vzhľadom na starší vek. Opakovanie a spájanie literárnych pojmov a pojmov spacovaných v predchádzajúcich ročníkoch v nových literárnych dielach, ktoré sa spracúvajú v tomto ročníku, je povinné.
Pokiaľ ide o pochopenie lyrických literárnych diel podľa vedomostí o druhoch veršov, strof a rýmov, pridáva sa termín obkročný rým, rozlišovanie rozdielu medzi viazaným a voľným veršom a básne vo verši a próze.
Upevňujú sa a rozširujú poznatky o vlasteneckej poézii, pochopenie významu sociálnych motívov v navrhnutých básňach alebo príbehoch, spracúvajú sa nové typy lyrických básní (reflexíve).
Poznatky o štylistických figúrach sa dopĺňajú kontrastom, hyperbolou, metaforou, alegóriou, slovanskou antitézou, asonanciou a aliteráciou. Nadobudnuté poznatky o prvkoch epického diela (pojem motívu, rozdiel medzi fabulou a sujetom), o kompozícii a formách rozprávania postupne sa stávajú zložitejšími a rozširujú sa (zaraďovanie pojmov o statických a dynamických motívoch, o epizóde, vnútornom monológu, rozlišovanie chronologického a retrospektívneho rozprávania - Potopa Kláry Jarunkovej).
V predošlých ročníkoch žiakov sa podnecovalo, aby si všímali zmysel smiešneho a humoristického na príkladoch z lektúry a zároveň, aby rozlišovali humoristický alebo optimistický, dytirambický tón pri spievaní/rozprávaní/dramatickom deji od elegického tónu. Tieto zručnosti by sa mali prehĺbiť určovaním rozdielu medzi humorným, ironickým a satirickým tónom spevu/rozprávania a uvádzania základného tónu spevu/rozprávania v prepojení s koncepčným druhom textu.
Keď už zvládli pojem motivácie, žiaci by mali zároveň rozvíjať schopnosť rozlišovať realistickú a nadprirodzenú motiváciu (a jej rôzne aspekty: zázračné motivácie v ľudových rozprávkach, predstavivosť a sci-fi v umeleckej literatúre) na vybraných príkladoch z lektúry.
Jazykovo-štylistickými výrazovými prostriedkami pristupuje sa zo zážitkového postoja; vychádza sa z vyvolaných umeleckých dojmov a estetickej sugescie, a len potom sa bude skúmať jazykovo-štylistická podmienenosť.
Pri spracovaní literárnych diel, ako aj pri ústnych a písomných cvičeniach žiaduce je, aby žiaci boli schopní vytvárať rôzne typy charakterizácie postáv: odhaľovať čoraz viac vlastností, pocitov a vnútorného stavu jednotlivých literárnych postáv (podľa vlastností: fyzických, rečových, psychologických, sociálnych a etických), vyjadriť svoj postoj o ich konaní a pokúsiť sa ich vidieť z rôznych perspektív.
Výkony, ktoré sa vzťahujú na oblasť literatúry, založené sú na čítaní. Prostredníctvom čítania a tlmočenia literárnych diel žiak rozvíja čitateľské kompetencie, pod ktorými sa rozumie nielen, bádateľské pozorovanie a získavanie vedomostí o literatúre, ale sa aj podporuje a rozvíja emocionálne fantastické vžívanie, imagináciu, estetický zážitok, bohaté asociatívne prvky, umelecká senzibilita, kritické myslenie a buduje sa morálne hodnotenie. Rôzne spôsoby čítania sú základným predpokladom, aby žiaci vo vyučovaní získavali poznatky a aby sa úspešne uvádzali do sveta literárneho diela. Okrem zážitkového čítania žiaci sa postupne uvádzajú do bádateľského čítania (čítanie podľa bádateľských úloh, čítanie z rozličných perspektív a pod.) a uschopňujú sa vyjadriť svoj zážitok umeleckého diela, poznajú prvky, z ktorých je dielo utvorené a chápu ich úlohu v budovaní diela.
Zvýšený počet diel v doplnkovom výbere lektúry sa poukazuje na možnosť spracovania jednotlivývh navrhnutých obsahov (lietrárnych diel) na hodinách dodatkového vyučovania.
Odporúča sa, aby žiaci vo vyučovaní používali elektronický dodatok k učebnici, ak na to jestvuje možnosť v škole.

JAZYK

Vo vyučovaní jazyka žiaci sa uschopňujú na správnu ústnu a písomnú komunikáciu spisovným slovenským jazykom. Kvôli tomu požiadavky v tomto programe nie sú usmernené iba na osvojovanie jazykových pravidiel a gramatické normy, ale aj na chápanie ich funkcie a správne uplatnenie v ústnom a písomnom vyjadrovaní.
Keď sa v obsahoch programu uvádzajú vyučovacie jednotky, ktoré žiaci už spracovali v predošlých ročníkoch, rozumie sa, že sa stupeň osvojenosti a schopnosť uplatňovania skorej spracovaného učiva preveruje a opakovanie a precvičovanie na nových príkladoch predchádza spracovaniu nových obsahov, čím sa zabezpečuje kontitnuita práce a systematickosť spájania nového učiva s už získanými vedomosťami.

Gramatika

Základná programová požiadavka vo vyučovaní gramatiky je, že sa žiakom jazyk vysvetľuje ako systém. Ani jeden jazykový jav by sa nemal učiť izolovane, mimo kontextu, v ktorom sa uskutočňuje jeho funkcia (v každej priliehavej príležitosti môžu sa vedomosti z gramatiky dať do funkcie interpretácie textu, ako

umeleckého tak aj náučno-populárneho). Jedným z dôležitých funkcionálnych postupov vo vyučovaní gramatiky sú cvičenia, v ktorých sa využívajú príklady z priamej hovorovej praxe, čo vyučovanie gramatiky približuje životným potrebám, v ktorých sa jazyk javí ako všestranne motivovaná ľudská aktivita.
Týmto spôsobom si žiaci uvedomujú dôležitosť jazykovej kultúry, ktorá je nevyhnutná pre každodenný život ako súčasť všeobecnej kultúry, a nie iba ako súčasť učebného programu.
Vyučovanie morfológie sa vzťahuje na upevňovanie a rozširovanie učiva o slovesných tvaroch. Nevyhnutné je spojiť nové učivo s učivom spracovaným v predchádzajúcich ročníkoch, urobiť syntézu všetkých slovesných tvarov, rozdeliť slovesné tvary na určité a neurčité, jednoduché a zložené. Poukázať na tvary budúceho času, ktorý môže byť aj jednoduchý aj zložený. Trpný rod a príčastia spracovať na jednoduchých a typických príkladoch. Systematizovať rozdelenie slovných druhov upevňovaním a rozširovaním učiva o spojkách, časticiach a citoslovciach.
Výučba skladby (syntaxe) zahŕňa pojem sklad (syntagma) a vnímanie nadradeného, podradeného a rovnocenného člena v rámci neho. Prostredníctvom cvičení v typických a jednoduchých príkladoch žiaci určujú nadradený a podradený člen syntagmy. Rozšíriť poznatky o zhodnom a nezhodnom prívlastku a poukázať na to, ktoré slovné druhy môžu byť vo funkcii prívlastku. Upevniť vedomosti o vyjadrenom a nevyjadrenom podmete (na základe gramatických kategórií slovesa vo funkcii prísudku). Upevniť a rozšíriť vedomosti o slovesnom a slovesno-mennom prísudku; o jednočlenných a dvojčlenných vetách; o priraďovacom a podraďovacom súvetí (jednoduché a zložené súvetie). Keď ide o priraďovacie súvetie, treba spracovať zlučovacie, odporovacie a vylučovacie súvetie. Pri spracovaní podraďovacieho súvetia treba dať dôraz na spojky. Uvádza sa pojem zhody (kongruencie) v jednoduchých a typických príkladoch.

Pravopis

Obsahy z pravopisu treba spojiť s vhodnými témami na hodinách gramatiky a aj na na hodinách literatúry. V súvislosti so spracovaním rôznych druhov viet potrebné je spracovať interpunkciu, najmä čiarku ako najdôležitejšie interpunkčné znamienko. Prepojenie obsahu z gramatiky a literatúry prebieha prostredníctvom analýzy používania čiarky vo vyčlenených vetách a zisťovaním používania čiarky v literárnych dielach. V základných črtách treba poukázať na osobitosť literárneho umeleckého štýlu, kde sa niekedy v dôsledku tvorivosti spisovateľa pravopisné pravidlá zámerne nedodržiavajú (najmä v poézii). Kombinácia pravopisných znakov sa osvojuje už v nižších ročníkoch v súvislosti s priamou rečou, ale teraz poukazuje na iné druhy kombinácií pravopisných znakov, predovšetkým na použitie čiarky za skratkami a radovými číslami. Písanie skratiek sa vzťahuje na opakovania poznatkov v súvislosti so skratkami, ale aj na rozšírenia druhov skratiek uvedených v platnom pravopise (písanie skratky t. j. s medzerou a i.).
Pravopisné pravidlá sa osvojujú v systematických cvičeniach (pravopisné diktáty, opravovanie chýb v určitom texte, texty s otázkami pravopisu atď.) Zároveň treba podnecovať žiakov, aby sami zisťovali a opravovali pravopisné chyby v SMS komunikácii, ako aj v rozličných typoch komunikácie cez internet.
Okrem toho žiakov treba usmerňovať, aby používali Pravidlá slovenského pravopisu. Žiaduce je, aby učiteľ Pravidlá slovenského pravopisu prinášal na hodinu zakaždým, keď sa spracúvajú pravopisné témy (tak by mohol žiakom dať na úlohu, aby vyhľadali slovo v pravidlách a určili jeho správny tvar alebo správne písanie).

Ortoepia

Učiteľ má nepretržite poukazovať na dôležitosť správnej výslovnosti, ktorá sa pestuje realzáciou určitých ortoepických cvičení. Ortoepické cvičenia netreba realizovať ako osobitné vyučovacie jednotky, ale so zodpovedajúcimi témami z gramatiky a na hodinách literatúry. Pri používaní audio snímok (CD k čítanke) žiakov treba usmerňovať na správnu výslovnosť.

JAZYKOVÁ KULTÚRA

Rozvíjanie a zdokonaľovanie jazykovej kultúry žiakov je jednou z najvýznamnejších úloh vyučovania slovenského jazyka. Jednou zo základných úloh vyučovania jazykovej kultúry sa vzťahuje na zdokonaľovanie jazykových výrazových prostriedkov u žiakov a jej konečným cieľom je, aby žiaci boli uschopnení na kvalitnú a účelovú komunikáciu. Hoci je oblasť jazykovej kultúry programovo vytvorená ako osobitná oblasť, predpokladá sa, že je v celkovom vyučovaní slovenského jazyka a literatúry prepojená s ostatnými dvoma oblasťami: s literatúrou a jazykom. Rovnaká pozornosť by sa mala venovať ústnemu a písomnému vyjadrovaniu.
V tomto veku by sa mali brať do úvahy špecifiká dvoch funkčných štýlov: umeleckého a publicistického. Žiakov treba podporovať, aby v danom úmyselne vytvorenom zmiešanom texte hľadali a klasifikovali vety,

či už patria umeleckému alebo publicistickému štýlu. Potom by mali v umeleckom texte nájsť vetu, ktorá je napísaná publicistickým štýlom a to isté urobiť aj opačne. Mali by vysvetliť podobnosti a rozdiely medzi týmito dvoma funkčnými štýlmi, rozpoznať a vysvetliť prvky oboch štýlov v adekvátne vybraných textoch, rozvíjať schopnosť porozumieť ich zvláštnostiam.
Koherencia je významnou črtou štruktúry textu a indikuje na súvislý charakter určitého textu. Preto vo vyučovaní jazykovej kultúry treba žiakov uschopňovať, aby v ústnej a písomnej forme vypracovali úlohy podľa daných pokynov. Mali by napríklad tvoriť logicky zmysluplné texty založené na vopred daných slovách, ktoré sú povinní použiť; skladať texty, ktorých dĺžka bude obmedzená (obmedzený počet slov); aby v texte, ktorý tvoria, použili iba určité gramatické modely alebo určitú lexiku. Malo by sa ich tiež povzbudzovať k tomu, aby navrhli viac rôznorodých začiatkov toho istého textu alebo aby navrhli rôzne konce podľa požiadaviek vopred pripraveného prispôsobeného nedokončeného textu; aby zmenili koniec (alebo iné vhodné časti) literárnej predlohy; aby usporiadali porušené chronologické alebo zmysluplné poradie v danom texte a podobne.
Veľmi dôležitá kompetencia, ktorá je základom vyšších úrovní pochopenia textu, je zručnosť argumentácie. Vzhľadom na to, že rozvoj argumentatívneho myslenia zohráva dôležitú úlohu vo vzdelávaní, pretože môže pozitívne ovplyvniť získavanie poznatkov počas výučby jazykovej kultúry, malo by sa skontrolovať, do akej miery sú žiaci schopní porozumieť argumentatívnym textom. Žiakov treba povzbudzovať, aby argumentovali svoj postoj k problémovej situácii v literárnom diele; aby argumentovali svoj explicitný názor na niekoho; aby v rade opodstatnení postoja vyčlenili argumenty, ktorými je ten postoj odôvodnený a odmietli časti textu, ktoré nesúvisia s argumentáciou; aby argumentovali, prečo nesúhlasia s argumentmi ostatných. Zároveň ich treba uschopňovať, aby interpretovali konanie hrdinov v literárnom diele s odkazom na argumenty, ktoré vyplývajú z textu.
Jednou zo základných foriem ústneho a písomného vyjadrovania - opis, je základným programovým obsahom pre zdokonaľovanie a pestovanie primeranej jazykovej kultúry žiakov. V tomto veku by žiaci mali používať oba typy opisov: technický a sugestívny, totiž treba ich uschopniť, aby opísali určitý predmet, jav alebo bytosť, najprv objektívne (technický opis) a potom vyjadriť svoje vlastné dojmy (sugestívny opis). Zároveň ich treba povzbudzovať, aby navrhovali paralelne oba typy opisov toho istého predmetu; nájsť prvky oboch opisov v zmiešanom texte; aby objavili „votrelca“ (technický opis zablúdil v sugestívnom a naopak); aby rozpoznali situácie, v ktorých by sa mal použiť jeden alebo druhý typ opisu, a vysvetlili svoj názor; aby na základe úplného technického a sugestívneho opisu rozpoznali vlastnosti jedného a druhého typu opisu.
Jednou z foriem vyjadrovania, ktorá je vo funkcii výcviku žiakov, aby si svoje jazykové vyjadrovanie obohatili a zlepšili a tým sa prispôsobili konkrétnej komunikačnej situácii, môže byť reportáž. Žiakov treba usmerňovať na základné charakteristiky tohto žurnalistického žánru, aby mohli napísať sloh vo forme reportáže (napríklad reportáž o škole, exkurzii atď.).
V tomto veku by sa malo počas vyučovania jazykovej kultúry žiakom okrem iného poukázať na metódy zobrazovania zdrojov a myšlienok, ako aj na iné vysvetlenia, ktoré sa používajú v texte. Zároveň ich treba podnecovať, aby vysvetlili dôvody a funkcie citácie; aby interpretovali problémové situácie vyskytujúce sa v literárnych a iných textoch pomocou citácií; tiež aby interpretovali význam a zmysel použitej poznámky pod čiarou v zadanom príklade; aby rozlišovali citát od parafrázy v zadaných príkladoch. Malo by sa tiež poukázať na pravidlá týkajúce sa písania exponovaných čísel na konci vety, ktorými sú označené poznámky pod čiarou.
Uschopňovanie žiakov pre úspešné čítanie, používanie a porozumenie nelineárneho textu je jednou z úloh vyučovania jazykovej kultúry v tomto veku. Žiaci by mali vytvoriť jednoduché tabuľky podľa daného textu, ktorý bude obsahovať údaje vhodné pre tabuľkové zobrazenie; čítať údaje z tabuľky a interpretovať ich; vytvárať jednoduché diagramy založené na daných údajoch, ako aj interpretovať údaje z jednoduchších diagramov a vyvodiť z týchto údajov závery. Mali by zhrnúť obsahy vhodných gramatických jednotiek do tabuliek a na základe nelineárneho textu vytvoriť lineárny text a iné.
Vzhľadom na vplyv mediálnych technológií na jazyk počas vyučovania jazykovej kultúry žiakov treba podnecovať, aby uplatňovali explicitnú normu aj pri komunikácii prostredníctvom moderných informačných a komunikačných technológií.Žiakov treba podnecovať, napríklad aby analyzovali e-mailové/SMS správy, aby si všimli porušenia normatívnych pravidiel, aby zmenili e-mail/SMS správy, v ktorých sa nerešpektujú normatívne pravidlá na také, v ktorých sa pravidlá budú dodržiavať, a aby napísali e-mail alebo SMS na základe zadaných kratších textov.
Uplatňovanie rôznych stratégií čítania je prepojené s porozumením prečítaného textu a s úspešným čítaním textu. Preto by vo vyučovaní jazykovej kultúry bolo treba povzbudiť žiakov, aby si napríklad všimli rozdiely vo funkcii a kvalite rôznych typov čítania; aby definovali situácie, v ktorých by bolo treba použiť niektorú

stratégiu čítania; aby precvičovali rýchlo a v časovo obmedzenom úseku vyhľadať informáciu v zadanom texte; aby vysvetlili pocity z prečítaného textu; aby rozlišovali fakty od komentárov v kontexte bádateľského čítania; aby s pomocou argumentov vysvetlili pocity pri čítaní.
Aby hovorové cvičenie mohlo naplno splniť svoju úlohu vo vyučovaní jazykovej kultúry, musí byť presne naplánované, dobre pripravené a dopodrobna organizované. Prostredníctvom hovorových cvičení by sa malo poukázať na základné charakteristiky správnej a dobrej reči (nezáleží len na tom, čo sa hovorí ale aj ako sa hovorí), ako aj na najčastejších chybách, ako je používanie nevhodných bezvýznamných slov, nevhodnej lexiky a pod. V tomto veku najvhodnejšie môžu byť nasledujúce hovorové cvičenia: interpretačno-umelecké (výrazné čítanie, recitovanie); precvičovanie argumentácie (debatný rozhovor).
Pravopisné cvičenia predstavujú najpriliehavejší spôsob, aby sa pravopisné pravidlá naučili, preverili a zároveň, aby sa niektoré nedostatky eliminovali. V tomto veku žiakov najlepšie je uplatňovať jednoduché a zložité pravopisné cvičenia, ktoré sú priliehavé na osvojovanie ako jedného pravopisného pravidla z jednej pravopisnej oblasti, tak aj viac pravopisných pravidiel z niekoľkých oblastí pravopisu. Adekvátne môžu byť nasledujúce pravopisné cvičenia: diktát, opravovanie pravopisných chýb v texte; čiarka v podraďovacom súvetí; slovesné tvary; elektronické správy. Typy jazykových cvičení by sa mali vyberať podľa žiackych záujmov alebo v kontexte obsahu vyučovacej látky. Môže to byť: doplnenie textov rôznymi tvarmi ohybných slov; doplnenie textu neohybnými slovami; označenie komunikatívnej vety v texte.
Uplatnením lexikálno-sémantických cvičení u žiakov sa vyvíja schopnosť, aby rozmýšľali a hľadali adekvátny jazykový výraz na to, čo chcú vyjadriť (v súlade s komunikatívnou situáciou) a zvyšuje sa fond takých výrazov v ich slovnej zásobe. V tomto veku sa môžu uplatniť nasledujúce lexikálno-sémantické cvičenia: vyjadrovanie pojmov pomocou rôznych sytaktických jednotiek; rozvíjanie viet pomocou rozvíjacích vetných členov.
V každom polroku sa píšu po dve písomné práce (úhrnne štyri ročne). Odporúča sa písať osem domácich slohových úloh.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA A UČENIA

Sledovanie a hodnotenie výsledkov napredovania žiaka je vo funkcii dosiahnutia výkonov a začína sa základným hodnotením úrovne, na ktorej sa žiak nachádza podľa toho, čo sa bude brať do ohľadu pri hodnotení procesu jeho napredovania, ako aj známka. Každá vyučovacia hodina a aktivita je dobrou príležitosťou na hodnotenie napredovania žiaka a usmerňovanie na ďalšie aktivity.
Formatívne hodnotenie je zložkou súčasného prístupu vyučovaniu a znamená hodnotenie vedomostí, zručností, postojov a správania, ako aj rozvíjania zodpovedajúcej kompetencie počas vyučovacích hodín a v priebehu vyučovania a učenia. Ako formatívne hodnotenie sa chápe zbieranie údajov o dosiahnutých výsledkoch žiaka a najčastejšie techniky sú: realizácia praktických úloh, sledovanie a zapisovanie aktivít žiaka v priebehu vyučovania, priama komunikácia medzi žiakom a učiteľom, evidencia pre každého žiaka, (mapa napredovania) atď. Výsledky formatívneho hodnotenia na konci vyučovacieho cyklu majú byť vyjadrené číslenou známkou.
Práca každého učiteľa je zložená z plánovania, realizácie, sledovania a hodnotenia. Dôležité je, aby učiteľ sústavne sledoval a hodnotil okrem dosahov žiakov aj proces vyučovacích hodín a učenia, ako aj seba a svoju vlastnú prácu. Všetko, čo sa ukáže ako dobré a užitočné, učiteľ bude aj naďalej využívať vo svojej praxi vyučovania, a všetko to, čo sa ukáže ako nedostatočne účinné a efektívne, malo by sa zdokonaliť.

HRVATSKI JEZIK

Názov predmetu	HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST
Cieľ	Cilj je učenja Hrvatskoga jezika i književnosti njegovanje hrvatskoga jezika pravilnim korištenjem u raznim komunikacijskim situacijama; ovladavanje temeljnim jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja; razvijanje imaginacije i umjetničkoga senzibiliteta, estetske i čitalačke kompetencije, kritičkoga i moralnoga prosuđivanja, istraživačkoga promatranja te asocijativnoga povezivanja čitanjem i tumačenjem književnih djela; stjecanje osnovnih znanja o mjestu, ulozi i značaju jezika i književnosti u kulturi i medijskoj pismenosti; stjecanje i razvijanje humanističkih znanja; funkcionalno povezivanje sadržaja iz predmetnih područja nastavnoga predmeta Hrvatski jezik i književnost.
Ročník	Sedmi
Ročný fond hodín	144 sata

ISHODI **Po završenoj temi/području** **učenik će biti sposoban:**	**PODRUČJE/ TÉMA**	**SADRŽAJI**
– uočiti obilježja misaone lirske pjesme – razlikovati osnovno i preneseno značenje – analizirati vanjsku kompoziciju lirske pjesme (strofa, stih, rima); – razlikovati pjesničke slike (vizualne, auditivne, olfaktivne, gustativne, taktilne) – prepoznati i imenovati stilska izražajna sredstva (simbol, metaforu, ponavljanje, opkoračenje, prebacivanje, hiperbolu, gradaciju) – razlikovati slobodni stih od vezanoga stiha – prepoznati ritmotvorne elemente – navesti obilježja misaone pjesme – uočiti obilježja dijalektalne poezije – prepoznati i razlikovati socijalnu, ljubavnu, domoljubnu, religioznu pjesmu, pjesmu u prozi i baladu te navesti njihova obilježja – uočiti obilježja i strukturu soneta, razlikovati vrste strofa u sonetu – uočiti obilježja proznoga teksta i objasniti ideju – uočiti vremenski slijed u proznome tekstu, razlikovati kronološki slijed od retrospekcije – imenovati dijelove fabule (uvod, zaplet, vrhunac, rasplet) – prepoznati i navesti obilježja pripovijednih tehnika (pripovijedanje, opisivanje, dijalog, monolog) – razlikovati vrste karakterizacija likova (psihološka, moralna, sociološka, govorna) – uočiti i navesti obilježja crtice – prepoznati i navesti obilježja mita i legende – razlikovati kriminalističku priču od kriminalističkoga romana – razlikovati kronološki i retrospektivni slijed fabule – uočiti osnovne elemente strukture književnoga djela (tema, motiv, mjesto i vrijeme radnje, karakterizacija likova); – razlikovati obilježja komedije, tragedije i drame u užem smislu – uočiti obilježja i razlikovati autobiografiju od biografije – povezati književne termine i pojmove naučene u prethodnim razredima s novim pročitanim djelima – čitati s razumijevanjem – parafrazirati pročitano – razlikovati književni i neknjiževni tekst – prepoznati uzročno-posljedične veze u tekstu – kritički procijeniti književno djelo u svrhu preporuke	KNJIŽE-VNOST	LIRIKA Lektira 1. Dobriša Cesarić: Pjesme 2. Dragutin Tadijanović: Srebrne svirale 3. Tin Ujević: Hrvatska mlada lirika/Izbor pjesama (antologijske pjesme) 4. Antun Branko Šimić: Sabrane pjesme 5. Antun Gustav Matoš: Pjesme 6. Slavko Mađer: Izabrane pjesme 7. Josip Pupačić: Izabrane pjesme 8. Vjekoslav Majer: Pjesme 9. Vesna Krmpotić: Izbor iz pjesama 10. Miroslav Krleža: Pjesme 11. Zvonimir Golob: Izabrane pjesme 12. Nikola Šop: Pjesme siromašnog sina/Isus je moja sjena 13. Ivan Goran Kovačić: Lirika 14. Dragutin Domjanić: Kipci i popevke Književni termini i pojmovi Tema, motivi i pjesničke slike kao elementi kompozicije lirske pjesme. Vrsta strofe prema broju stihova u lirskoj pjesmi. Vrste stiha (vezani i slobodni, stih prema broju slogova). Vrste rime. Obilježja ritma u lirskoj poeziji. Obilježja lirske poezije: slikovitost, ritmičnost, osjećajnost. Stilska izražajna sredstva: simbol, metafora, gradacija, opkoračenje, prebacivanje, hiperbola, usporedba, personifikacija, epitet, onomatopeja, aliteracija, asonanca, kontrast, ponavljanje. Dijalektalna lirika. Vrste autorske (socijalna, domoljubna, duhovna, misaona, ljubavna) i narodne lirske pjesme. Sonet. EPIKA Lektira 1. Sunčana Škrinjarić: Čarobni prosjak 2. August Šenoa: Zlatarevo zlato

– usporediti književno i filmsko djelo, kazališnu predstavu I dramski tekst; – usmjereno čitati tekst i samostalno rješavati zadatke vezane uz tekst – navesti primjere osobne koristi čitanja – međusobno razlikovati istoznačnice, bliskoznačnice i suprotnice – pravilno koristiti naglasne znakove – razlikovati vrste zamjenica i sklanjati ih – točno koristiti zamjenice u govoru i pismu – razlikovati upitne i odnosne zamjenice prema ulozi u rečenici – razlikovati neodređene zamjenice od drugih vrsta zamjenica I prepoznati ih u rečenici – raščlaniti upitne i odnosne zamjenice na temelju oblika i obilježja – povezati obilježja upitno-odnosnih s neodređenim zamjenicama – razlikovati upitno-odnosne od neodređenih zamjenica – analizirati jednostavnu rečenicu s obzirom na njezine sintaktičke elemente – objasniti osnovno gramatičko ustrojstvo rečenice i mjesto objekta u odnosu na predikat. – razlikovati vrste objekta (izravni i neizravni), predikata i priložnih oznaka – uočiti atribut, odrediti vrstu atributa, razlikovati imenski I pridjevski atribut, uočiti dijelove atributnoga skupa – uočiti imenice u službi apozicije, prepoznati apoziciju u gramatičkome ustroju rečenice, razlikovati apoziciju od imeničkoga atributa, uočiti dijelove apozicijskoga skupa – odrediti atribut i apoziciju u rečenici, imenovati vrste atributa, odrediti članove atributnoga i apozicijskoga skup – generirati rečenice u apozicijske i atributne skupove – razlikovati jednostavne i složene rečenice – poznavati i objasniti načine sklapanja jednostavnih rečenica u složenu – razložiti složenu rečenicu s obzirom na odnos surečenica i veznika u njoj – razlikovati nezavisno složene rečenice na temelju veznika – razvrstati zavisno složene rečenice s obzirom na redoslijed surečenica – utvrditi vrstu zavisno složene rečenice na temelju službe riječi u rečenici – primjenjivati pravila u pisanju velikoga početnog slova u imenima društava, organizacija, udruga, pokreta, javnih skupova, kratica i naslova – točno naglašavati riječi u skladu s naglasnim sustavom hrvatskoga standardnog jezika – prosuđivati o pravilnoj uporabi upitno-odnosnih zamjenica – točno pisati neodređene zamjenice s prijedlozima i česticama – primijeniti znanje o velikome slovu i zarezima u pisanju nadnevka i mjesta – razlikovati atribut i apoziciju, kao i njihove skupove, s obzirom na položaj u rečenici i njihovu srčnost s imenicom kraj koje stoje – zapisivati zarez u rečeničnome nizu te u određenim vrstama nezavisno složenih rečenica – uvrštavati zarez u inverziji, umetanju, nabrajanju te u skladu s intonacijom zavisne rečenice – primijeniti rečenične znakove u sporazumijevanju – izvještavati o prvome tiskanom rječniku i gramatici te o Gajevim slovnim rješenjima		3. Dinko Šimunović: Duga 4. Vjenceslav Novak: Iz velegradskog podzemlja 5. Charles Dickens: Oliver Twist 6. Gustav Schwab: Najljepše priče klasične starine 7. Pavao Pavličić: Dobri duh Zagreba 8. Agatha Christie: Ubiti je lako 9. Arthur Conan Doyle: Scherlock Holmes 10. Zlatko Krilić: Prvi sudar/Početak plovidbe/Veliki zavodnik/Zagonetno pismo 11. Deborah Ellis: Djevojčica iz Afganistana 12. Sue Townsend: Tajni dnevnik Adriana Molea 13. Hrvoje Hitrec: Smogovci 14. Vjekoslav Majer: Dnevnik malog Perice Književni termini i pojmovi Pisac i pripovjedač, pripovjedač u prvoj i trećoj osobi. Oblici kazivanja: opisivanje, pripovijedanje u prvom i trećem licu; dijalog, monolog. Fabula: uvod, zaplet, vrhunac, rasplet; nizanje događaja; epizoda; poglavlje. Kronološki i retrospektivni slijed događaja. Karakterizacija likova: psihološka, sociološka, moralna, govorna). Vrste epskih djela u stihu i prozi: epska narodna pjesma (balada), socijalna pripovijetka, mit, legenda, dnevnik, crtica, kriminalistička priča. Vrste romana: kriminalistički, pustolovni, znanstveno-fantastični, povijesni. DRAMA Lektira 1. Miro Gavran: Traži se novi suprug 2. Ivana Marinić: To nisam ja 3. Dubravko Jelačić Bužimski: Noćna igra s Jesenjinom Književni termini i pojmovi Dijelovi dramskoga teksta: čin, prizor, slika. Dramska osoba, dramski sukob i dramska situacija. Dramski dijalog, monolog. Didaskalije. Improvizacija. POPULARNOZNANSTVENI I INFORMATIVNI TEKSTOVI 1. Daniel Pennac: Od korica do korica 2. HSUTI: Bonton u svakodnevnoj komunikaciji s osobama s invaliditetom 3. http://www.prs.hr/ (vrste diskriminacije po spolu) 4. https://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/nasilje-preko-interneta/ (publikacija Nasilje preko interneta) 5. Pronađena špilja Romula i Rema (novinski članak)

– uočiti značenje sporazumijevanja i neverbalne komunikacije, navesti načine sporazumijvanja i vrednote govorenoga jezika – odrediti svrhu govorenja: osobna i javna komunikacija – povezivati izgovorene cjeline u veće cjeline i rečenice vodeći računa o rečeničnome naglasku – pisati upravni govor u rečenicama s različitim odnosima navođenja i objašnjenja, razlikovati rečenične znakove i točno ih koristiti – preoblikovati upravni govor u neupravni i obrnuto – raspravljati spontano i prema unaprijed dogovorenoj temi – vrednovati pravogovorna pravila pri konstruiranju debate – pripovijedati prema planu – prepoznati ulogu opisa u pripovijedanju (statičan i dinamičan opis, usporavanje radnje) – analizirati biografske, autobiografske i novinarske žanrove prema njihovim obilježjima – organizirati i sažimati slušani tekst u bilješke, pisati natuknice o pročitanome tekstu – osmisliti vlastiti pisani zadatak na zadanu temu – imenovati dijelove referentne zbirke (leksikon, enciklopedija, rječnik, priručnik...), služiti se knjigama i pretražvati je – uočiti obilježja vijesti, napisati vijest – navesti obilježja i razlikovati vrste radijskih i televizijskih emisija – navesti povijesni razvoj radija i televizije – imenovati radijska i filmska izražajna sredstva – razlikovati radijske i filmske žanrove – prepoznati obilježja igranoga, animiranoga i dokumentarnoga filma – razlikovati filmski i književni predložak – prepoznati obilježja televizijske serije, analizirati odnose među likovima			6. Pam Brown: Ljudi koji su pomogli svijet 7. Sanja Lovrenčić: U potrazi za Ivanom 8. Autobiografije i biografije hrvatskih književnika 9. Konvencija o pravima djeteta 10. Izbor iz knjiga, enciklopedija i časopisa za djecu Dopunski izbor lektire 1. Božidar Prosenjak: Divlji konj 2. Vladimir Nazor: Pripovijetke 3. Damir Miloš: Bijeli klaun 4. Zoran Pongrašić: Gumi-gumi 5. Branka Primorac: Maturalac 6. Ićan Ramljak: Povratnik/San bez uzglavlja 7. Pero Zlatar: Otključani globus 8. Zvonko Todorovski: Prozor zelenog bljeska/Mirakul od mora 9. Branka Kalauz: Čuj, Pigi, zaljubila sam se 10. Jadranka Klepac: Miris knjige 11. Bernard Jan: Potraži me ispod duge 12. Daniel Defoe: Robinson Crusoe
	JEZIK	Gramatika	Odnosi među riječima – istoznačnice, bliskoznačnice i suprotnice Upitne i odnosne zamjenice – obilježja, vrste, uporaba, promjena i pravilno pisanje upitnih i odnosnih zamjenica Neodređene zamjenice – obilježja, vrste, uporaba, promjena i pravilno pisanje neodređenih zamjenica Jednostavne rečenice – jednostavna, neproširena, proširena, neoglagoljena i besubjektna rečenica Objekt – izravni i neizravni objekt Priložne oznake – mjesta, vremena i načina Atribut i apozicija – pridjevni i imenički, atributni skup, apozicija i apozicijski skup Složena rečenica – nezavisno složena, zavisno složena, surečenica, rečenični niz, povezivanje, uvrštavanje, veznička sredstva, vezničke i nevezničke rečenice Nezavisno složene rečenice – sastavna, suprotna, rastavna, isključna i zaključna Zavisno složene rečenice – predikatna, subjektna, objektna, atributna, priložne rečenice (mjesne, vremenske, načinske)

		Ortoepija	Naglašene i nenaglašene riječi – naglasnice, nenaglasnice, prednaglasnice i zanaglasnice, vrste naglaska i pravila naglašavanja
		Pravopis	Veliko početno slovo – u imenima društava, organizacija, udruga, pokreta, javnih skupova, pisanje kratica Upravni i neupravni govor – navođenje i objašnjenje, upravni i neupravni govor u pisanju Pisanje naslova i pokreta Pisanje rečeničnih znakova s obzirom na intonaciju Pravilna uporaba naglasnih znakova Pisanje latinskih naziva biljaka, pravilna uporaba upitnih i odnosnih zamjenica u pisanim i govornim oblicima Uporaba velikoga početnog slova u vlastitim imenima; pisanje neodređenih zamjenica s prijedlogom i bez njega Pravilna uporaba rečeničnih znakova Pravilna uporaba prijedloga s(a), sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi, odjeljivanje priložnih oznaka zarezom, pisanje mjesta i nadnevka Pravilna uporaba prijedložnih atributa (prijedloga uz genitiv), odjeljivanje atributa zarezom Pisanje apozicija i apozicijskoga skupa u položaju iza imenice Pravilno pisanje zareza u nezavisno složenim rečenicama Pravilno pisanje zareza u zavisno složenim rečenicama; uporaba zareza u inverziji i umetanju
		Povijest jezika	Povijest hrvatskoga književnog jezika – prvi tiskani rječnik, gramatika, Gajeva reforma, gajica
	JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA		Jezična i nejezična sredstva izražavanja – sporazumijevanje, jezične vrednote govorenoga jezika, nejezična sredstva sporazumijevanja Samoznačne i suznačne riječi – strukturiranje govora za debatu Opis i dijalog u pripovijedanju – pripovijedanje prema planu, statičan i dinamičan opis, usporavanje radnje Biografija, autobiografija, vijest, bilješka, natuknica, komentar – čitanje, slušanje, raščlanjivanje, komentiranje, izvještavanje, raspravljanje, istraživanje, pisanje bilježaka i natuknica, vrednovanje Upravni i neupravni govor Četiri školske zadaće – dvije u svakome polugodištu (dva sata za pisanje zadaće i jedan za analizu i pisanje poboljšane verzije sastavka). Termini i pojmovi Igrani film. Vrste igranoga filma. Obilježja igranoga filma. Televizijske

		emisije. Vrste televizijskih emisija (prema namjeni). Radio. Zvuk kao izražajno sredstvo radija. Vrste radijskih emisija. Knjižna građa. Referentna zbirka: rječnik, enciklopedija, pravopis. Popis medijskih sadržaja: 1. Što je film: Igrani film; 2. Što je film: Gluma u filmu; 3. Filmovi C. Chaplina; 4. K. Golik: Tko pjeva, zlo ne misli; 5. S. Daldry: Billy Elliot (ili drugi suvremeni film po izboru koji ima dobre kritike/značajne nagrade) 6. Smogovci (televizijska serija) 7. Radijska ili televizijska emisija

Ključni pojmovi sadržaja: služba riječi, rečenice, književnost, jezik, jezično i medijsko izražavanje.

UPUTE ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Hrvatskoga jezika i književnosti čine tri predmetna područja: Književnost, Jezik, Jezična i medijska kultura. Preporučena podjela sati po predmetnim područjima je sljedeća: Književnost – 52 sati, Jezik – 54 sati i Jezična i medijska kultura – 38 sati, ukupan broj sati u nastavnoj godini iznosi 144 sata. Sva se tri područja prožimaju i nijedno se područje ne može proučavati izolirano.
Program nastave i učenja Hrvatskoga jezika i književnosti utemeljen je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje trima predmetnim područjima ovoga programa.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja usmjeren na ishode daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Nastavnik kontekstualizira program potrebama određenoga odjela imajući na umu: sastav odjela i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale; tehničke uvjete, nastavna i medijska sredstva kojima škola raspolaže; izvore podrške, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine. Polazeći od danih ishoda i sadržaja stvara se godišnji – globalni plan rada iz kojega se razvijaju mjesečni – operativni planovi. Ishodi definirani po područjima olakšavaju daljnju operacionalizaciju ishoda na razinu određene nastavne jedinice. Sada nastavnik za svako područje ima određene ishode. U etapi planiranja i pisanja pripreme za sat, od nastavnika se očekuje da svaku nastavnu jedinicu prilagodi ishodima učenja. Tijekom planiranja treba imati u vidu da se neki ishodi ostvaruju brže i lakše, ali je za većinu ishoda (posebno za predmetno područje Književnost) potrebno više vremena, više raznih aktivnosti i rad na raznim tekstovima.

U etapi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo i da on ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima danim u udžbeniku pristupiti selektivno i u odnosu na predviđene ishode koje treba dostići. Pored toga što učenike treba osposobiti za korištenje udžbenika, kao jednoga od izvora znanja, nastavnik ih treba uputiti u načine i oblike upotrebe drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Okosnicu programa književnosti čine tekstovi iz lektire. Lektira je razvrstana po književnim rodovima – lirika, epika, drama i obogaćena izborom nefikcionalnih, popularnoznanstvenih i informativnih tekstova. Izbor djela u najvećoj mjeri temeljen je na načelu prilagođenosti dobi učenika. Uz tekstove koje je potrebno obraditi na satu, dan je i popis domaće lektire. Ciljevi su uvođenja domaće lektire oblikovanje, razvijanje i njegovanje čitalačkih navika učenika. Opsežnija djela učenici mogu čitati tijekom školskih praznika, čime se potiče razvijanje navike kontinuiranoga čitanja.

Obveznomu popisu djela za obradu dodan je popis izbornih tekstova. Izborni dio dopušta nastavniku veću kreativnost u ostvarivanju ishoda.

Uz korpus tekstova kanonskih pisaca kojim se utječe na oblikovanje estetskoga ukusa učenika, izgrađuje i bogati svijest o prirodi nacionalne književnosti (i vrijednostima klasika svjetske književnosti), ali i kulturnome i nacionalnome identitetu, u izboru lektire i dopunskome izboru nastavnicima dana je mogućnost odabira i određenoga broja književnih djela suvremenih pisaca. Time se učenici upoznaju s reprezentativnim primjerima suvremene književnosti i u prilici su kritički procjenjivati poetiku njihovih djela s kanonskim vrijednostima. Cilj uvođenja suvremenih književnih djela jest da se po svojoj motivskoj ili tematskoj srodnosti vežu za postojeće teme i motive u okviru programa i da se takvim primjerima pokaže kako i suvremeni pisci promišljaju o temama prijateljstva, etičnosti, razvijaju imaginaciju i empatiju. Time će se bogatiti vertikalno čitalačko iskustvo učenika i osuvremeniti pristup nastavi.

Takav izbor djela omogućava primjenu komparativnoga pristupa proučavanju literarnoga stvaralaštva, uz odabir raznih razina obrade: interpretacije, prikaza ili osvrta. Izbor djela treba biti usklađen s mogućnostima, potrebama i zanimanjima konkretnoga odjela. Razlike u ukupnoj umjetničkoj i informativnoj vrijednosti pojedinih tekstova utječu na odgovarajuća metodička rješenja (prilagođavanje čitanja vrsti teksta, opseg tumačenja teksta ovisno o složenosti njegove strukture, povezivanje i grupiranje s odgovarajućim sadržajima iz drugih predmetnih područja – gramatike, pravopisa i jezične i medijske kulture i sl.).

Tekstovi iz dopunskoga dijela programa trebaju poslužiti nastavniku i pri obradi nastavnih jedinica iz gramatike, kao i za obradu i utvrđivanje sadržaja iz jezične i medijske kulture. Djela koja neće obrađivati, nastavnik treba preporučiti učenicima za čitanje u slobodno vrijeme. Novi program utemeljen je na uočavanju prirode i uloge književnoga djela, kao i uočavanju razlike književnih i neknjiževnih tekstova.
Učenici trebaju biti osposobljeni razlikovati obilježja književnoga teksta (konotativnost, književne postupke, slikovitost, ritmičnost i sl.) u odnosu na denotativnost, informativnost i kazivanje utemeljeno na činjenicama i podatcima u različitim oblicima neknjiževnih tekstova. Korelativnost je omogućena primjerenim kombiniranjem obaveznih i izbornih djela.

S popisa dopunskoga izbora nastavnik bira ona djela koja će, uz obvezni dio lektire, činiti tematsko-motivske cjeline. Nastavnik može grupirati i povezivati djela po srodnosti iz obveznoga i dopunskoga programa na mnogo načina. Mogući primjeri funkcionalnoga povezivanja nastavnih jedinica mogu biti sljedeći (nikako i jedini):
Čitati, čitati: Daniel Pennac, Deset prava čitatelja (Od korica do korica); Dobriša Cesarić, Pjesma mrtvog pjesnika (Pjesme); Rudyard Kipling, Ako; Jadranka Klepac, Miris knjige;
Uvod u književnost za velike: Ivan Goran Kovačić, Mrak na svijetlim stazama; August Šenoa, Zlatarevo zlato; Dinko Šimunović, Duga; Vjenceslav Novak, Iz velegradskog podzemlja; Konvencija o pravima djeteta;
Duboka povezanost: Slavko Mađer, U ljetne večeri postaju mreže mog djeda srebrne; Vjekoslav Majer, Moj otac i ja; Josip Pupačić, Tri moja brata; Vesna Krmpotić, Što sam ja tebi more; Zvonko Todorovski, Mirakul od mora;
O vrstama raznim: Dobriša Cesarić, Vagonaši; Antun Branko Šimić, Siromasi koji jedu od podne do podne; Charles Dickens, Oliver Twist; Pavao Pavličić, Dobri duh Zagreba; Arthur Conan Doyle, Sherlock Holmes; Miljenko Hajdarović, Legenda o Romulu i Remu; Gustav Schwab, Orfej i Euridika;
Zlatni ljudi: Miroslav Krleža, Čežnja; Zlatko Krilić, Susret s jeseni; Jure Kaštelan, Volio bih da me voliš; Narodna balada, Hasanaginica; Branka Kalauz, Čuj, Pigi, zaljubila sam se;
Vjera i domovina: Charlotte Gray, Majka Tereza; Antun Branko Šimić, Nađeni Bog; Cesareo Gabarain, Ribar ljudi; Nikola Šop, Kuda bih vodio Isusa; Zvonimir Golob, Kako se piše pjesma o domovini; Petar Preradović, Rodu o jeziku;
Drukčiji od drugih: Deborah Ellis, Djevojčica iz Afganistana; Sue Townsend, Tajni dnevnik Adriana Molea, Vjekoslav Majer, Dnevnik malog Perice; Hrvoje Hitrec, Smogovci; Miro Gavran, Traži se novi suprug;
Svjetla svijeta: Ivana Brlić-Mažuranić, Autobiografija; Eduard Slavoljub Penkala, Životopis; Ivana Marinić, To nisam ja; Dubravko Jelačić Bužimski, Noćna igra s Jesenjinom;
Mala škola medijske kulture: Igrani film (Krešo Golik, Tko pjeva, zlo ne misli; Stephen Daldry, Billy Elliot); Televizijske emisije; TV serija (Smogovci); Radio; Referentna zbirka

Međupredmetne korelacije – nastavu je moguće dopuniti znanjima iz povijesti, geografije, vjeronauka, likovne i glazbene umjetnosti...

Isti tekst može se povezivati s drugima na različite načine, prema raznim motivima ili tonu pripovijedanja, u okviru projektne nastave, koja se temelji na ishodima, a ne na sadržajima učenja.

Predloženi obvezni, književni, popularnoznanstveni i informativni tekstovi i sadržaj obvezne domaće lektire, kao i primjeri iz dopunskoga izbora, pri osmišljavanju godišnjega plana rada, a potom i pri oblikovanju mjesečnih planova rada, mogu se tematski povezivati. Pored toga, neophodno je uspostaviti i uravnoteženu raspodjelu nastavnih jedinica vezanih za sva područja predmeta, funkcionalno povezati sadržaje iz jezika i književnosti (gdje god je to moguće) i planirati dovoljno
sati za utvrđivanje i usustavljivanje nastavnih sadržaja.

Poželjno je da nastavnik četiri nastavna sata tijekom školske godine posveti obradi književnih tekstova po izboru iz zavičajne književnosti vojvođanskih Hrvata primjerenih dobi učenika.

Književna djela, koja su doživjela kazališnu izvedbu ili ekranizaciju, mogu poslužiti za komparativnu analizu i uočavanje razlika između književne i kazališne/filmske (adaptirane, izmijenjene) fabule i izraza (na primjeru ulomka Smogovci Hrvoja Hitreca povezati sličnosti i razlike u odnosu na televizijsku seriju te proučiti odnos mašte u književnosti i u samoj seriji), čime učenici mogu doći do zaključka o prirodi raznih medija i razvijati svoju medijsku pismenost. Preporučuje se čitanje jednoga cjelovitog dramskog teksta. Učenici se mogu uputiti i na filmove s tematikom sličnom pročitanim književnim tekstovima (siromaštvo, zapuštena djeca, položaj osoba s invaliditetom i sl.) i dodatno povezati obradu jedne tematsko-motivske cjeline.

Pojedine sadržaje medijske pismenosti treba obraditi u korelaciji s obrađenim tekstovima. Na primjer, pojam „dječji časopis ili enciklopedija ” učenici trebaju upoznati tako što će čitati konkretne tekstove iz časopisa/enciklopedije koji su u izravnoj vezi s pročitanom lektirom.

Osim korelacije među tekstovima, nužno je da nastavnik uspostavi vertikalnu korelaciju. Nastavnik se prethodno obvezno upoznaje sa sadržajima Hrvatskoga jezika i književnosti iz prethodnih razreda, radi uspostavljanja načela postupnosti i sustavnosti.

Nastavnik, također, treba poznavati sadržaje drugih predmeta koji koreliraju s predmetom Hrvatski jezik i književnost. Tako, horizontalnu korelaciju nastavnik uspostavlja, prije svega, s nastavom povijesti, likovne kulture, glazbene kulture, vjerske nastave i građanskoga odgoja.

Uvođenje učenika u svijet književnosti, ali i ostalih, tzv. Neknjiževnih tekstova (popularnih, informativnih), predstavlja izuzetno složen nastavni zadatak. Upravo na tome stupnju školovanja stječu se osnovna i vrlo značajna znanja, umijeća i navike o kojima će ovisiti učenička književna kultura, ali i estetske kompetencije. Učenici trebaju razumjeti fikcionalnu prirodu književnoga djela i njegovu autonomnost (odnosno razlikovati lirskoga subjekta i pjesnika, pripovjedača i pisca), kao i činjenicu da književno djelo oblikuje jednu moguću sliku stvarnosti.

Pri obradi teksta, treba primjenjivati jedinstvo analitičkih i sintetičkih postupaka. U skladu s ishodima, učenike treba navikavati da svoje dojmove, stavove i sudove o književnome djelu podrobnije dokazuju činjenicama iz samoga teksta i tako ih osposobljavati za samostalan iskaz, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkih stavova.

Poželjno je da obrada književnoga djela bude protkana rješavanjem problemskih pitanja koja su potaknuta tekstom i umjetničkim doživljavanjem. Mnogi tekstovi, a pogotovo odlomci iz djela, u nastavnom postupku zahtijevaju odgovarajuću lokalizaciju, često i višestruku. Da bi učenici intenzivno doživjeli i pravilno shvatili tekst, potrebno ga je smjestiti u vremenske, prostorne i društveno-povijesne okvire, kao i dati informacije o važnim sadržajima koji prethode odlomku.

Pri tumačenju teksta, učenike treba navikavati da svoje dojmove, stavove i sudove o književnome djelu dokazuju činjenicama iz samoga teksta i tako ih osposobljavati za samostalan iskaz, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkih stavova, uz uvažavanje individualnoga razumijevanja smisla književnoga teksta i iskazivanje različitih stavova.

U nastavnoj interpretaciji književnoumjetničkoga djela, sintetički čimbenici mogu biti: umjetnički doživljaji, tekstne cjeline, važni strukturni elementi (tema, motivi, pjesničke slike, fabula, odnosno siže, književni likovi, smisao i značenje teksta, motivacija, kompozicija), oblici pripovijedanja (oblici izlaganja), jezično-stilski postupci i literarni (književnoumjetnički) problemi.

Književnoteorijske pojmove učenici trebaju upoznavati uz obradu odgovarajućih tekstova i osvrte na prethodno čitalačko iskustvo. U programu nisu navedeni svi pojmovi i vrste književnih djela predviđeni za usvajanje u prethodnim razredima, ali očekuje se da će se nastavnik nasloniti na stečeno znanje učenika, obnoviti ga i produbiti na primjerima. Potrebno je ponoviti ranije naučena stilska sredstva (usporedbu/komparaciju, personifikaciju, epitet, onomatopeju, kontrast, ponavljanje), a potom obraditi i simbol, metaforu, opkoračenje, prebacivanje, hiperbolu i gradaciju; vrste karakterizacija likova (psihološka, socijalna, moralna karakterizacija); socijalnu pripovijetku i socijalni roman; kronološki slijed fabule i retrospektivni slijed fabule; obilježja tragedije, komedije i drame u užem smislu. Obnavljanje i povezivanje znanja iz petoga i šestoga razreda osnovne škole obvezno je.

Pri određivanju jezično-stilskih izražajnih sredstava treba uzeti u obzir umjetničke dojmove, i potom istražiti njihovu jezično-stilsku uvjetovanost.

Tijekom obrade književnih djela, kao i u okviru govornih i pisanih vježbi, učenici trebaju otkriti što više osobina, osjećaja i duševnih stanja pojedinih likova, te oblikovati svoje mišljenje o postupcima likova.

Učenik se potiče da uočava motive socijalne pjesme, pripovijetke i romana na primjerima iz lektire te da razlikuje mit i legendu. Na primjeru Hasanaginice učenik ponavlja elemente i uočava obilježja narodne pjesme. Obnavljaju se i proširuju znanja o domoljubnoj i duhovnoj poeziji, ovladava se primjenom književnoteorijskih znanja na konkretnim književnim predlošcima, tj. u predloženim pjesmama ili pričama.

Ishodi vezani za nastavno područje Književnost temelje se na čitanju i interpretaciji književnih tekstova. Čitanjem i tumačenjem književnih djela učenik razvija čitalačke kompetencije koje podrazumijevaju ne samo istraživačko promatranje i stjecanje znanja o književnosti, već potiču i razvijaju emocionalno i fantazijsko uživljavanje, imaginaciju, estetsko doživljavanje, bogate asocijativne moći, umjetnički senzibilitet, kritičko mišljenje i izgrađuju prosuđivanje o moralu. Razni oblici čitanja temeljni su preduvjet da učenici u nastavi stječu znanja i da se uspješno uvode u svijet književnoga djela. I u sedmome razredu njeguje se, prije svega, doživljajno čitanje, a učenici se postupno uvode u istraživačko čitanje (čitanje prema istraživačkim zadatcima, čitanje iz raznih perspektiva i sl.) i osposobljavaju se iskazati svoj doživljaj umjetničkoga djela, uvidjeti elemente od kojih je djelo sačinjeno i razumjeti njihovu ulogu u izgradnji svijeta djela.

Povećan broj dopunskoga izbora lektire ukazuje na mogućnost obrade pojedinih predloženih sadržaja (književnih djela) na satima dodatne nastave.

Preporučuje se da se učenici u nastavi koriste elektroničkim dodacima uz udžbenik, ako za to postoji mogućnost u školi.

JEZIK

Nastava jezika osposobljava za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju hrvatskim standardnim jezikom, stoga zahtjevi ovoga programa nisu usmjereni isključivo na usvajanje jezičnih pravila i gramatičke norme već i na razumijevanje njihove svrhe i pravilnu primjenu u usmenome i pisanome izražavanju.

Pri navođenju nastavnih jedinica obrađenih u nižim razredima, provjerava se stupanj usvojenosti i sposobnost primjene prethodno obrađenoga nastavnog sadržaja, a ponavljanje i uvježbavanje na novim primjerima prethodi obradi novoga sadržaja. Time se osigurava kontinuitet rada i sustavnost u povezivanju novoga nastavnog sadržaja s postojećim znanjima.

U usvajanju novoga nastavnog sadržaja presudnu ulogu imaju prikladne i sustavne vježbe te su obvezni dio obrade nastavnoga sadržaja, primjene, obnavljanja i utvrđivanja znanja.

Gramatika
Osnovni je programski zahtjev u nastavi gramatike predstaviti i tumačiti jezik kao sustav. Jezične pojave ne proučavaju se izolirano, izvan konteksta u kojem se ostvaruju njihove funkcije. U odgovarajućoj prilici znanja iz gramatike stavljaju se u svrhu tumačenja teksta, kako umjetničkoga tako i popularnoznanstvenoga. Iznimno su funkcionalan postupak vježbe na primjerima iz neposredne govorne prakse, što nastavu gramatike približava životnim potrebama u kojima se primijenjeni jezik pojavljuje kao svestrano motivirana ljudska aktivnost.

Jezične se pojave navode i prikazuju u kontekstu, odnosno smještaju se u govorne situacije u kojima se mogu jasno prepoznati, izdvojiti i objasniti njihove karakteristike i funkcije.

Nastava morfologije podrazumijeva proširivanja znanja o zamjenicama (u petome i šestome razredu obrađene su osobne, posvojne, pokazne, povratna, povratno-posvojna). Sada se obrađuju sljedeće vrste zamjenica: upitno-odnosne i neodređene zamjenice. Također, treba ukazati i na gramatičke kategorije zamjenica: rod, broj, padež i lice.

Znanja o sintaksi učenici proširuju učenjem o izravnome i neizravnome objektu, povezujući s glagolima po predmetu radnje. Uče o atributu, apoziciji i njihovim skupovima, tako što se prisjećaju vrsta riječi. Učenici proširuju svoje znanje o rečenici podjelom na jednostavne i složene. Jednostavne rečenice učenici razlikuju prema tome jesu li neoglagoljene, besubjektne, proširene ili neproširene, u skladu s nastavnim sadržajem petoga i šestoga razreda kada su usvojili gradivo o glagolima te o službama riječi. U sedmome razredu učenici povezuju da barem dvije jednostavne rečenice tvore jednu složenu rečenicu, što temelje na znanju o predikatu o kojemu su učili prethodnih godina. Složenu rečenicu učenici dijele na nezavisno složenu i zavisno složenu, pri tome vodeći računa o pisanju redoslijeda surečenica, zareza i veznika.

Učenici se uvode i u nastavu semantike, tako što uče razliku između istoznačnica, bliskoznačnica i suprotnica na učestalim primjerima.

Pravopis
Pravopisna pravila usvajaju se sustavnim uvježbavanjem (pravopisni diktati, ispravak pogrešaka u tekstu, pisane provjere znanja iz pravopisa itd.). U okviru pravopisnih vježba poželjno je povremeno uključiti i pitanja kojima se provjerava grafija. Učenici se potiču na samostalno uočavanje i ispravljanje pravopisnih pogrešaka u komunikaciji putem SMS-a, kao i u raznim načinima komunikacije putem interneta. Upućuju se i na korištenje pravopisa i pravopisnoga rječnika (školsko izdanje). Preporučuje se donošenje pravopisa na sat obrade pravopisnih tema (učenicima se pojedinačno daje zadatak pronaći riječi u pravopisnome rječniku). Pravila o pisanju velikoga i maloga početnoga slova potrebno je učiti na učenicima bliskim primjerima te uvježbavati na učestalim primjerima u hrvatskome jeziku. Učenici proširuju znanja o rečeničnim i pravopisnim znakovima, upravnome i neupravnome govoru, pisanju zareza u nezavisno složenim i zavisno složenim rečenicama i pisanju zareza kod atributnih i apozicijskih skupova.

Ortoepija
Pravilan izgovor njeguje se provođenjem ortoepskih vježba. U sedmome razredu realiziraju se ortoepske vježbe u okviru nastavne jedinice Naglašene i nenaglašene riječi. Neke ortoepske vježbe ne realiziraju se kao posebne nastavne jedinice, već uz odgovarajuće teme iz gramatike. Npr. mjesto naglaska povezuje se s padežima (imenice vrijeme, rame, tjeme i sl. u genitivu jednine i nominativu množine nemaju naglasak na istom slogu itd.); rečenična intonacija povezuje se s pravopisom i sintaksom itd. Uz korištenje audiosnimaka stvara se navika prepoznavanja, reproduciranja i usvajanja naglasaka hrvatskoga standardnog jezika te uočava odstupanje i razlikovanje vlastite dijalektalne akcentuacije od standardnojezične norme.

Ortoepske vježbe provode se i uz odgovarajuće teme iz književnosti. Npr. naglasak riječi, tempo, ritam, rečenična intonacija i stanke vježbaju se govorenjem naglas odabranih dijelova iz izborne lektire (po izboru nastavnika i učenika) itd. Kao ortoepska vježba provodi se i krasnoslov napamet naučenih ulomaka u stihu i u prozi (uz pomoć auditivnih nastavnih sredstava).

Povijest jezika
U ovome se dijelu i učenici upoznaju s početcima hrvatske pismenosti. U obrazovnome razdoblju, učenici sedmoga razreda usvajaju znanja o prvome rječniku i gramatici te o Gajevoj reformi i gajici. Na taj način učenici produbljuju svoja znanja i upotpunjuju sliku o prethodno naučenim sadržajima o razvoju hrvatskoga jezika. Produbljivanjem znanja o hrvatskome kulturnom identitetu učenici razvijaju pozitivan odnos prema vlastitome kulturnom nasljeđu.

JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA
Razvijanje i unapređivanje jezične kulture učenika predstavlja jedan od najznačajnijih zadataka nastave Hrvatskoga jezika i književnosti. Jedan od osnovnih zadataka nastave jezične kulture odnosi se na usavršavanje jezičnoizražajnih sredstava kod učenika, a njezin je krajnji cilj osposobljenost učenika za uspostavljanje kvalitetne i funkcionalne komunikacije. Područje Jezično izražavanje obuhvaća usmeno i pisano izražavanje. Nastavni rad u ovome području ostvaruje se u drugim područjima predmeta Hrvatski jezik i književnost, kao i u samostalnim nastavnim jedinicama. Obrada književnoga teksta i rad na gramatici moraju uključivati i sadržaje za njegovanje kulture usmenoga i pisano izražavanja učenika. Na nastavi se mogu analizirati i snimljena kazivanja i čitanja. Pri realizaciji nastavnih sadržaja poželjno je koristiti se i suvremenim informacijsko-komunikacijskim tehnologijama (pametnom pločom, računalom, projektorom, mobitelom i sl.). Svaka od programskih vježba (govorne, pravopisne, leksičko-semantičke, stilske vježbe) planira se i ostvaruje u nastavnome kontekstu u kojemu postoji potreba za funkcionalnim usvajanjem i primjenom gramatičkih pravila i pojava u novim komunikativnim situacijama, kao i potreba za utvrđivanjem, obnavljanjem ili usustavljivanjem znanja stečenoga tijekom nastave jezika i nastave književnosti. Sve vrste vježba, čiji je cilj razvijanje jezičnoga mišljenja, izvode se na tekstu ili tijekom govornih vježba s namjerom razvijanja kulture usmenoga izražavanja. Detaljna organizacija, vješto osmišljene sadržajne strukture i motiviranje učenika za razgovor vodit će pravilnosti, lakoći, jasnoći, jednostavnosti, preciznosti i tečnosti u usmenome izlaganju učenika. Ove bi vježbe trebale približiti učenikov govor standardnojezičnome izgovoru.

Tečni standardnojezični govor učenici vježbaju i u debati. Pravopisne vježbe upotrebljavat će i u pisanju dijaloga, opisivanju prema planu, statičnome i dinamičnome opisu.

Pravopisne vježbe omogućavaju učenicima obraćanje pozornosti na pravopisne zahtjeve i njihovu ulogu u tekstu. Sustavna primjena adekvatnih pravopisnih vježbi omogućava da teorijsko pravopisno znanje pravovremeno prijeđe u umijeće, kao i da se stečena navika primjene pravopisnih pravila iskaže u praktičnoj i spontanoj namjeni. Pravopisne vježbe predstavljaju najpogodniji način da se pravopisna pravila nauče, provjere, kao i da se uočeni nedostatci otklone. Najbolje je primjenjivati i jednostavne i složene pravopisne vježbe koje su pogodne za ovladavanje kako samo jednoga pravopisnog pravila iz jednoga pravopisnog područja tako i više pravopisnih pravila iz nekoliko pravopisnih područja. Pri pripremi pravopisnih vježbi treba poštovati načelo postupnosti, sustavnosti, jedinstva teorije i prakse. Pri ovladavanju pravopisnim načelima, pogodne mogu biti sljedeće pravopisne vježbe: diktat, samostalno pisanje, dopunjavanje teksta. Može biti poticajno i organiziranje kviza na satima posvećenima usustavljivanju nastavnoga sadržaja iz pravopisa (npr. prepoznaj pravopisno područje, pronađi pogrešku, jesu li tvrdnje o upotrebi, npr. velikoga slova, točne i sl.), a trebalo bi i provjeravati mogu li učenici objasniti naučena pravopisna pravila u određenome tekstu.

Cilj je primjenjivanja leksičko-semantičkih vježba obogaćivanje učeničkoga rječnika i upućivanje na razne mogućnosti pri izboru riječi i izraza te ukazivanje na njihovu prikladniju uporabu. Primjenom leksičko-semantičkih vježba u učenika se stvara navika promišljanja i traženja odgovarajućega jezičnoga izraza za ono što žele iskazati (ovisno o komunikacijskoj situaciji) i povećava se fond takvih izraza u njihovu rječniku. Vrste tih vježba treba usuglasiti sa zanimanjima učenika i nastavnim sadržajima. Razvijanju smisla za precizno izražavanje i poticanju učenika na razmišljanje o riječima i o njihovim značenjima doprinose vježbe kojima se učenici upućuju na izbjegavanje suvišnih riječi, poštapalica i tuđica. Poticajne su i vježbe koje se odnose na figurativna značenja riječi, kao i vježba pronalaženje izostavljenih rečeničnih dijelova koja potiče učenike na pronalaženje odgovarajuće riječi, ali i da u skladu s kontekstom prošire skup dozvoljenih značenjskih i leksičkih mogućnosti.

Primjenom stilskih vježba, učenici se upućuju na to da na drukčiji način od uobičajenoga povezuju riječi i izraze i da istražuju njihove semantičke mogućnosti. Njihov cilj nije samo otklon učinjene pogreške već stjecanje navike primjerenoga govora i pisanja, odnosno primjene stvaralačkih postupaka u jeziku. Znanja o stilu i izražajnim mogućnostima jezika učenici uglavnom stječu uvidom u književnoumjetničke tekstove, zbog čega je nužna povezanost s nastavom književnosti, ali se ne smije poistovjetiti s jezično-stilskom analizom ovih tekstova. Stilske je vježbe potrebno što izravnije povezivati i s nastavom gramatike. Može se stvoriti situacijski predložak za razvijanje i unapređivanje jezično-stilskoga znanja učenika u skladu s uzrastom i načelom sustavnosti i uvjetovanosti. Stvaralački oblik rada na razvijanju stilskoga umijeća učenika može se, naprimjer, temeljiti na tekstu kao poticaju za slikovito kazivanje, s obzirom na to da se na različitim književnoumjetničkim tekstovima lako uviđa izražajnost stilskoga postupka koji može biti primijenjen pri oblikovanju jezične građe u novim komunikacijskim situacijama. Isto se može postići i u neknjiževnim tekstovima, poput biografije, autobiografije, vijesti, bilješke, natuknice i komentara.

Područje Medijska kultura osposobljava učenike za prepoznavanje i tumačenje poruka u medijskom i multimedijskom okruženju (radijska emisija, televizijska emisija, film, kazališna predstava, hipertekst i sl.). Želi se potaknuti učenike na tumačenje konteksta nastanka poruke u medijskome okruženju te njihova karaktera i svrhe. Također, potiče se i razvoj znanja o sebi i drugima, uvažavanje različitih uvjerenja i vrijednosti te se omogućuje djelovanje u društvenoj zajednici. Učenici se osposobljavaju za kritički pristup medijskim tekstovima i kritičko vrednovanje dostupnih informacija te pretraživanje raznih izvora radi rješavanja problema i donošenja odluka. Učenicima se treba objasniti društvena uloga medija da bi mogli razumjeti utjecaj medijske poruke na društvo i pojedinca. Pri kreiranju medijskih tekstova važno je u učenika osvijestiti moć javne komunikacije (u mrežnom i drugim medijskim okružjima) te važnost odgovornoga i pravilnoga komuniciranja u javnim kontekstima.

U okviru ovoga područja uspostavlja se i korelacija s nastavom književnosti povezivanjem ovih nastavnih sadržaja njihovim stripskim, radijskim, filmskim i kazališnim prilagodbama. Učenici trebaju usvojiti znanja specifičnostim i izražajnim sredstvima svakoga od ovih medija kako bi mogli uočiti i kritički vrednovati sadržaje prilagodbe pročitanih književnih djela. Osim prilagođenih književnih djela, u području medijske kulture učenike treba upoznati i s izvornim recentnim naslovima primjernima njihovoj dobi i odgovarajuće odgojno-obrazovne vrijednosti. Time učenici stječu naviku odabira kvalitetnih radova dostupnih u medijskome prostoru i razvijaju kritički stav prema njima. Odabir medijskih sadržaja utječe na oblikovanje učenikova kulturnoga identiteta pa ga se poticanjem na vlastiti odabir u skladu s izgrađenim kritičkim stavom uči odgovornosti u javnoj i medijskoj komunikaciji. Učenik će tako razlikovati glavne karakteristike filmskih žanrova te će poznavati primjere svakoga od njih; upoznat će obilježja i vrste televizijskih emisija, televizijskih serija, ali i povijesni razvoj televizije općenito; upoznat će povijesni razvoj radija; poznavat će vrste radijskih emisija i radijska izražajna sredstva; upoznat će djela referente zbirke, ali i njihova obilježja te razlike; razlikovat će filmski i književni predložak.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U svrhu dostizanja ishoda prate se i vrednuju rezultati napredovanja učenika. Počinje se inicijalnom provjerom znanja u odnosu na koju će se procjenjivati napredovanje te određivati ocjena. Svaka aktivnost prilika je za procjenu, bilježenje napredovanja, davanje povratne informacije, kao i za formativno ocjenjivanje i upućivanje na daljnje aktivnosti.

Formativno vrednovanje dio je suvremenoga pristupa nastavi i podrazumijeva procjenu znanja, vještina, stavova i ponašanja, kao i razvijanje odgovarajuće kompetencije tijekom nastave i učenja. Rezultat ovakva vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o dostizanju kompetencija, kao i o učinkovitosti primijenjenih metoda. Formativno mjerenje podrazumijeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: realizacija praktičnih zadataka, promatranje i bilježenje aktivnosti tijekom nastave, neposredna komunikacija učenika i nastavnika, dosje učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnoga vrednovanja na kraju nastavnoga ciklusa iskazuju se i sumativno – brojčanom ocjenom.

Rad nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Osim postignuća učenika, nastavnik kontinuirano prati i vrednuje proces nastave i učenja te vlastiti rad. Sve što se u nastavnoj praksi pokaže dobrim i korisnim treba koristi i dalje, a nedovoljno učinkovito i djelotvorno treba unaprijediti.

Naziv predmeta SRPSKI KAO NEMATERNJI JEZIK

PROGRAM A
ZA UČENIKE ČIJI MATERNJI JEZIK PRIPADA NESLOVENSKIM JEZICIMA I KOJI ŽIVE U HOMOGENIM SREDINAMA
(osnovni nivo standarda)

Cilj	Cilj učenja Srpskog kao nematernjeg jezika jeste ospobljavanje učenika da se služi srpskim jezikom na osnovnom nivou u usmenoj i pisanoj komunikaciji radi kasnijeg uspešnog uključivanja u život zajednice i ostvarivanja građanskih prava i dužnosti, kao i uvažavanje srpske kulture i razvijanje interkulturalnosti kao temeljne vrednosti demokratskog društva.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**108**

ISHODI **Po završenoj temi/oblasti** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- razume i koristi predviđeni leksički fond; - razume i koristi gramatičku materiju usvajanu u prethodnim razredima; - koristi nove gramatičke modele i leksičke jedinice u funkciji odredbi i dopuna; - sastavlja sintagme s kongruentnim atributom u novim gramatičkim modelima; - savladane (već usvojene) sadržaje iz književnosti povezuje sa novim književnoumetničkim tekstovima i koristi ih u njihovom tumačenju; - iskaže sopstveni doživljaj književnog dela; - odredi temu, glavni motiv, vreme i mesto dešavanja radnje; - razume odnose među likovima u tekstu; - dramatizuje (uz pomoć nastavnika) odlomak proznog teksta u kratkim dijalozima; - uoči ključne pojedinosti u pesmi; - objasni/kaže zašto mu se neko književno delo sviđa ili ne; - prepozna slične motive u književnim delima na maternjem jeziku; - razume uobičajene informacije u vezi sa svakodnevnim životnim potrebama i aktivnostima; - razume suštinu kratkog kontinuiranog govorenog i pisanog teksta (do 10 rečenica) sa poznatom leksičkom i gramatičkom strukturom izgovorenog razgovetno sporim tempom; - usmeno ili pismeno produkuje kraći tekst (oko 5 rečenica), ispriča događaj, dâ naloge ili saopšti svoje namere, želje i potrebe; - čita sporijim tempom kraće tekstove, pisane ćirilicom ili latinicom koji sadrže poznatu gramatičku strukturu i leksiku; - na osnovu poznatog teksta izvodi jednostavne zaključke; - piše kratke i jednostavne tekstove u vezi sa predviđenim temama i sadržajima.	JEZIK	Oko 100 novih punoznačnih i pomoćnih reči; Gramatički sadržaji iz prethodnih razreda (ponavljanje i uvežbavanje na poznatoj i novoj leksici); Imenice u genitivu s predlozima sa, iz, oko, između u funkciji odredbe za mesto; Imenice u genitivu s predlozima pre i posle u funkciji odredbe za vreme; Lokativ u funkciji nepravog objekta uz glagole govorenja i mišljenja; Imeničke, brojne i priloške sintagme sa značenjem količine; Kongruencija atributa I imenice u dativu, instrumentalu i lokativu; Najfrekventnije zbirne imenice izvedene sufiksom -je; Tvorba imenica za označavanje mesta (prostora i prostorija) na kojem se vrši radnja izvedenih sufiksima -ište/-lište, -onica; Etnici (u okruženju);
	KNJIŽE-VNOST	Dositej Obradović: „Lav i lisica” Narodno predanje: „Sveti Sava otkriva prozore” Narodna lirska ljubavna pesma po izboru; Narodna epska pesma po izboru (adaptirani odlomak); Izbor zagonetki i poslovica; Dušan Radović: „Zašto ljudi rade” Voja Carić: „Fizika” Branislav Nušić: „Čas geografije” (odlomak) Milovan Danojlić: „Ljubavna pesma” Jovanka Jorgačević: „Radna navika” Ljubivoje Ršumović: „Domovina se brani lepotom” Slobodan Stanišić: „Voleo sam školu i u školi” Alek Marjano: „Na kraju krajeva dođe i kraj školske godine” Izbor iz časopisa za decu Po slobodnom izboru (u skladu sa interesovanjima učenika), nastavnik bira još dva teksta koja nisu na ovoj listi. Nastavnik bira 8 tekstova za obradu.
	JEZIČKA KULTURA	I. Lično predstavljanje: osnovne informacije o sebi - nacionalna ili etnička pripadnost II. Porodica i ljudi: odnosi među članovima porodice i prijateljima III. Život u kući: opis prostora u kojem se provodi najviše vremena (lični kutak) - njegovo održavanje i uređenje IV. Hrana i piće: hrana biljnog i životinjskog porekla V. Odeća i obuća: materijali od kojih se pravi odeća i obuća; oblačenje mladih

		VI. Zdravlje: zdrav način života VII. Obrazovanje: specijalizovane učionice; pismeni zadaci, kontrolni zadaci; osnovni pojmovi iz matematike i fizike VIII. Priroda: raznovrsnost biljnog i životinjskog sveta; opisivanje vremenskih prilika IX. Sport: timski i individualni sportovi, poznati sportisti X. Kupovina: kupovina u tržnim centrima XI. Naselja, saobraćaj, javni i uslužni objekti: značajni građevinski objekti - kulturnoistorijski spomenici; pozorište, bioskop XII. Vreme: vremenski raspored dnevnih aktivnosti XIII. Kultura, umetnost, mediji: film, televizijska i radio emisija za decu;osnovni muzički instrumenti, koncert XIV. Komunikativni modeli: prijatnost/neprijatnost; fizičke tegobe

Obavezna su dva pismena zadatka u toku školske godine (u drugom i u četvrtom klasifikacionom periodu).

Ključni pojmovi sadržaja: srpski kao nematernji jezik, slušanje, razumevanje, govor, čitanje, pisanje

PROGRAM B
ZA UČENIKE ČIJI MATERNJI JEZIK PRIPADA SLOVENSKIM JEZICIMA I KOJI ŽIVE U VIŠENACIONALNIM SREDINAMA
(srednji - napredni nivo standarda)

Cilj	Cilj učenja Srpskog kao nematernjeg jezika jeste ospobljavanje učenika da se služi srpskim jezikom na osnovnom nivou u usmenoj i pisanoj komunikaciji radi kasnijeg uspešnog uključivanja u život zajednice i ostvarivanja građanskih prava i dužnosti, kao i uvažavanje srpske kulture i razvijanje interkulturalnosti kao temeljne vrednosti demokratskog društva.
Razred	Sedmi
Godišnji fond časova	108

ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	OBLAST/ TEMA	SADRŽAJI
- razume i koristi predviđeni leksički fond; - razume i koristi gramatičku materiju usvajanu u prethodnim razredima; - razume značaj glagolskog vida za razlikovanje značenja u tipičnim slučajevima; - savladane (već usvojene) sadržaje iz književnosti povezuje sa novim književnoumetničkim tekstovima i koristi ih u njihovom tumačenju; - iskaže sopstveni doživljaj književnog dela uz obrazloženje; - odredi temu, motive i likove, glavni događaj, vreme i mesto dešavanja radnje; - tumači odnose među likovima u tekstu; - razume ulogu humora u delu; - razlikuje pripovedanje u prvom i trećem licu; - dramatizuje (uz pomoć nastavnika) odlomak proznog teksta u kratkim dijalozima; - iznese jedan argument zbog čega bi književno delo preporučio drugu; - prepozna slične motive u književnim delima na maternjem jeziku; - razume informacije bitne za zadovoljenje svakodnevnih životnih potreba;	JEZIK	Oko 100-150 novih punoznačnih i pomoćnih reči; Gramatički sadržaji iz prethodnih razreda (ponavljanje i uvežbavanje na poznatoj i novoj leksici); Glagolski vid najfrekventnijih glagola u tipičnim situacijama; Zbirne imenice izvedene sufiksom -je; Deminutivi imenica izvedeni sufiksima -ica, -ič/-čić, -ce; Tvorba imenica za označavanje mesta (prostora i prostorija) na kojem se vrši radnja izvedenih sufiksima -ište/-lište, -onica; Etnici (u okruženju); Tvorba perfektivnih glagola frekventnim prefiksima: u-, o-, na-, po-, iz-, pro-, s(a)-, po-, do-, za-, u-, od-, pre-; Tvorba imperfektivnih glagola sufiksima: -a, -ava/-eva, -iva/-ija;
	KNJIŽE-VNOST	Dositej Obradović: „Lav i lisica” Narodno predanje: „Sveti Sava otkriva prozore” Narodna lirska ljubavna pesma po izboru Narodna epska pesma po izboru (adaptirani odlomak) Izbor zagonetki i poslovica Narodna priča: „U cara Trojana kozje uši” Dušan Radović: „Zašto ljudi rade”

- razume sadržaj kratkog govorenog ili pisanog teksta; prati glavnu ideju u svakodnevnoj komunikaciji i povezuje uzrok i posledicu; - u nekoliko kontinuiranih rečenica opiše sebe i ljude iz okruženja; ispriča neki događaj; saopšti svoje namere, želje i potrebe; - adekvatno koristi komunikativne modele za najčešće govorne činove; - pismeno ili usmeno prenese kratke informacije dobijene od drugih; - normalnim tempom čita i razume leksički i gramatički poznat tekst pisan ćirilicom ili latinicom, a pojedinačne nepoznate reči određuje na osnovu konteksta; - piše kraće tekstove u skladu sa ortografskom normom na zadate teme i organizuje ih u smisaone celine.		Voja Carić: „Fizika” Branislav Nušić: „Čas geografije” (odlomak) Milovan Danojlić: „Ljubavna pesma” Miroslav Antić: „Plava zvezda” Jovanka Jorgačević: „Radna navika” Ljubivoje Ršumović: „Domovina se brani lepotom” Stevan Raičković: „Nebo” Slobodan Stanišić: „Voleo sam školu i u školi” Alek Marjano: „Na kraju krajeva dođe i kraj školske godine” Ivo Andrić: „Mostovi” (odlomak) Jovan Dučić: „Podne” Branko Ćopić: „Izokrenuta priča” Izbor iz časopisa za decu Po slobodnom izboru (u skladu sa interesovanjima učenika), nastavnik bira još dva teksta koja nisu na ovoj listi. Nastavnik bira 12 tekstova za obradu.
	JEZIČKA KULTURA	I. Lično predstavljanje: osnovne informacije o sebi - nacionalna ili etnička pripadnost II. Porodica i ljudi u okruženju: odnosi među članovima porodice i prijateljima III. Život u kući: opis prostora u kojem se provodi najviše vremena (lični kutak - detalji) i njegovo održavanje IV. Hrana i piće: karakteristike nacionalne kuhinje V. Odeća i obuća: oblačenje mladih, stil VI. Zdravlje: zdrav način života VII. Obrazovanje: specijalizovane učionice; pismeni zadaci, kontrolni zadaci; osnovni pojmovi iz matematike i fizike VIII. Priroda: raznovrsnost biljnog i životinjskog sveta; opisivanje vremenskih prilika, vremenska prognoza XI. Sport: timski i individualni sportovi, poznati sportisti, fizička aktivnost i zdravlje X. Kupovina: kupovina na jednom mestu - tržni centri (povoljnosti) XI. Naselja, saobraćaj, javni i uslužni objekti: kulturnoistorijski spomenici; pozorište, bioskop XII. Vreme: vremenski raspored dnevnih aktivnosti XIII. Kultura, umetnost, mediji: značajni događaji iz kulturne prošlosti; pozorišna predstava; internet i društvene mreže (prednosti i mane) XIV. Komunikativni modeli: prijatnost/neprijatnost; fizičke tegobe

Obavezna su dva pismena zadatka u toku školske godine (u drugom i u četvrtom klasifikacionom periodu).
Ključni pojmovi sadržaja: srpski kao nematernji jezik, slušanje, razumevanje, govor, čitanje, pisanje

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Predmet srpski kao nematernji jezik pohađaju učenici koji nastavu slušaju na nekom od jezika nacionalnih manjina. Među tim učenicima postoje izrazite razlike u stepenu ovladanosti srpskim jezikom prilikom polaska u školu i u tempu i obimu kojim mogu napredovati tokom školovanja. Ova razlika uslovljena je različitim maternjim jezicima od kojih su jedni bliski srpskom jeziku (razlike među njima su takve da ne moraju ometati komunikaciju), dok su drugi strukturno toliko različiti da, bez elementarnog poznavanja jednog od njih, komunikacija među govornicima nije ostvariva. Osim toga, na nivo kojim učenici realno mogu ovladati srpskim jezikom utiče i sredina u kojoj žive (pretežno homogena ili heterogena sredina).

Imajući ovo u vidu, za predmet srpski kao nematernji jezik sačinjena su dva programa.

Prema postavljenom cilju, očekivanim ishodima i datim sadržajima, prvi program (A) primeren je učenicima čiji se maternji jezici izrazito razlikuju od srpskog, koji žive u pretežno jezički homogenim sredinama i imaju malo kontakata sa srpskim jezikom, a u školu polaze gotovo bez ikakvog predznanja srpskog jezika.

Drugi program (B) predviđen je za učenike koji žive u jezički mešovitim sredinama, koji mogu brže i u većem obimu da savladavaju srpski jezik, odnosno da, u skladu s uzrastom, dostignu viši nivo vladanja srpskim jezikom.

Oba programa za predmet srpski kao nematernji jezik sadrže tri oblasti: Jezik, Književnost i Jezičku kulturu. One su funkcionalno povezane, prožimaju se i međusobno dopunjuju. Stoga ih treba razumeti kao delove kompleksne celine koji doprinose ostvarivanju ishoda ovog predmeta, svaki sa svojim specifičnostima.

Nastavnik je obavezan da se upozna sa ishodima i programskim sadržajima prvog ciklusa obrazovanja ili prethodnih razreda.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i mogućnosti učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja, nastavnik najpre kreira svoj globalni plan rada, na osnovu koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Sada nastavnik za svaku oblast ima definisane ishode. Od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, definiše piramidu ishoda na tri nivoa: one koje bi svi učenici trebalo da dostignu, one koje bi većina učenika trebalo da dostigne i one koje bi trebalo samo neki učenici da dostignu.
Na ovaj način postiže se indirektna veza sa standardima na tri nivoa postignuća učenika. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena, više različitih aktivnosti. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno da nastavnik pristupi udžbeniku kao jednom od nastavnih sredstava koje je poželjno bogatiti i proširivati dodatnim, samostalno izrađenim nastavnim materijalima. Pored udžbenika, kao jednog od izvora informacija, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

JEZIK

Oblast Jezik obuhvata leksiku i gramatičke modele srpskog jezika. U sadržajima i ishodima ove oblasti nalaze se okvirni broj reči i gramatički elementi kojima učenik treba da ovlada u svakom razredu. U ovoj oblasti programa težište je na postepenom usvajanju sistema srpskog jezika počev od 1. razreda. Jezik počinje da se usvaja pomoću minimalnog broja reči upotrebljenih u osnovnim rečeničnim modelima s jasnim komunikativnim kontekstom. Odnosno, reči i njihovi oblici ne usvajaju se izolovano, već u rečeničnom, odnosno komunikativnom kontekstu. Za produktivnu upotrebu jezika nefunkcionalno je vankontekstualno učenje paradigmi (učenje samih oblika reči).
Usvajanje gramatike srpskog jezika u početnim fazama na mlađem uzrastu pretežno je nesvesno - u raznovrsnim aktivnostima učenici slušaju iskaze na srpskom jeziku, ponavljaju ih i kombinuju u odgovarajućim poznatim i bliskim kontekstima. U narednim fazama nastavnik pomaže učenicima da uoče jezička pravila i počnu da ih primenjuju.
Da bi učenik ovladao određenim fondom reči i gramatičkim elementima, neophodno je da ih razume i dugotrajno uvežbava. Na taj način stvaraju se preduslovi da ih primeni u odgovarajućoj komunikativnoj situaciji. Formalno poznavanje gramatičkih pravila ne podrazumeva i sposobnost njihove primene, te je takvo znanje korisno samo ukoliko pomaže boljem razumevanju nekih pravilnosti sistema. Odnosno, savladavanje gramatičkih pravila nije samo sebi cilj. Objašnjenje gramatičkih pravila, ukoliko nastavnik proceni da je korisno, treba da bude usklađeno s uzrastom učenika, njegovim kognitivnim sposobnostima, predznanjima u

maternjem jeziku i svedeno na ključne informacije neophodne za primenu. Učenikovo poznavanje gramatičkih pravila procenjuje se i ocenjuje na osnovu upotrebe u kontekstu, bez insistiranja na njihovom eksplicitnom opisu.
Na nižem nivou vladanja jezikom (sredine u kojima se realizuje A program) važno je da se kod učenika razvije sposobnost razumevanja i konstruisanja iskaza koji sadrže elemente određene programom. Pri tom je u produkciji (sastavljanju i kazivanju iskaza) na ovom nivou bitno da značenje poruke bude razumljivo, dok se gramatička ispravnost postiže postepeno. Na tom nivou očekuju se tipične greške izazvane interferencijom i nedovoljnom savladanošću materije. Greške nisu samo znak nepoznavanja gradiva, već su upravo pokazatelj da je učenik spreman da se upusti u komunikaciju, što nastavnik treba da podstiče. To ne znači da greške uopšte ne treba ispravljati. Nastavnik odlučuje o tome kada će, na koji način i koje greške ispravljati, vodeći računa istovremeno i tome da učenika motiviše za komunikaciju i o tome da se greške postepeno redukuju.
Upravo su časovi iz oblasti Jezik pogodni za usmereno, ciljano usvajanje pojedinih segmenata, gramatičkih elemenata srpskog jezika. Tokom ovih časova preporučuje se dinamičko smenjivanje različitih aktivnosti: različiti tipovi vežbi slušanja, provera razumevanja slušanog, ponavljanje, gramatičko i leksičko variranje modela, dopunjavanje, preoblikovanje potvrdnih u upitne i negirane forme i sl.
Realizacija nastave srpskog kao nematernjeg jezika prema B programu podrazumeva određeno vladanje srpskim jezikom od početka školovanja, odnosno mogućnost bržeg napredovanja u toku školovanja. U takvim okolnostima očekuje se manja zastupljenost grešaka i njihovo brže ispravljanje. Primena B programa podrazumeva ovladanost sadržajima A programa i podizanje jezičke kompetencije na viši nivo, te je nastava jezika u funkciji osposobljavanja učenika za pravilno komuniciranje savremenim standardnim srpskim jezikom u skladu s jezičkim i vanjezičkim kontekstom.
Budući da učenici koji pohađaju nastavu srpskog kao nematernjeg jezika, pohađaju i nastavu maternjeg jezika, svrsishodno je u odgovarajućim prilikama koristiti transfer znanja stečenih na maternjem jeziku i o maternjem jeziku. Nastava srpskog kao nematernjeg jezika treba da bude u korelaciji s nastavom maternjeg jezika.
Jezička građa se iz razreda u razred postepeno proširuje i usložnjava, ona je kumulativna i nadovezuje se na prethodnu. Uvođenje novog elementa podrazumeva ovladanost prethodnim, što znači da se nova građa oslanja na prethodnu koja se kontinuirano uvežbava. Sledeći primeri kraćih tekstova ilustruju primenu jezičke materije poštujući postupnost i uvođenje novih jezičkih sadržaja u svakom razredu u A programu:[1]
---
[1] *U zagradi su navedeni sadržaji oblasti Jezik za svaki razred.*

1. razred (prezent glagola u 1, 2. i 3. licu jednine (potvrdni i odrični oblik); prosta rečenica s imenskim delom predikata; lične zamenice 1, 2. i 3. lica jednine u funkciji subjekta; prosta rečenica s glagolskim predikatom; imenice u lokativu jednine s predlozima u i na uz glagol jesam): Zdravo! Ja se zovem Marija. Ja sam u školi. Ovo je učionica. Učenik je u učionici. On crta. To je učiteljica. Ona sedi na stolici.

2. razred (prosta rečenica s pridevom u imenskom delu predikata; akuzativ imenica bez predloga; lokativ s predlozima u i na; akuzativ s predlozima u i na sa glagolom ići; prezent glagola za sva tri lica i oba broja; lične zamenice 1, 2. i 3. lica množine u funkciji subjekta; prisvojne zamenice za 1. i 2. lice jednine sva tri roda u funkciji atributa i imenskog dela predikata): Ovo je moja škola. Mi smo učenici. Idemo u školu. Imamo torbe. Torbe su velike. Dečaci se igraju u dvorištu. Oni imaju loptu. Oni vole fudbal.

3. razred (perfekat glagola (sva tri lica i oba broja); prisvojne zamenice za treće lice jednine sva tri roda; prilozi sada, danas i juče): Marija danas slavi rođendan. Ovo je njena mama. Ona je juče pravila tortu. Ovo je njen tata. Tata je pravio sendviče. Došli su gosti. Marija je vesela.

4. razred (futur I glagola (sva tri lica i oba broja)); imperativ (2. lice jednine i množine najfrekventnijih glagola); imenica u dativu u funkciji nepravog objekta uz glagole davanja i govorenja; prisvojne zamenice za sva tri lica jednine i množine - slaganje s imenicom u jednini; prilozi sutra, ujutru, uveče; uzročna rečenica s veznicima jer i zato što; frekventni prilozi za način (brzo, polako, lepo); tvorba imenica sa značenjem vršioca radnje, imaoca zanimanja izvedenih sufiksima: -ar, -ac,
-ač; imenice koje označavaju žensku osobu izvedene sufiksima: -ica; -ka): Moj razred će sutra ujutru ići na izlet. Ja ću ustati u sedam sati. Napraviću sendvič. Učiteljica je rekla učenicima: „Ponesite vodu jer će biti toplo”. Brzo ću se spakovati. Vozač Ivan će voziti autobus.

5. razred (uzročna rečenica s veznicima jer i zato što; odredbe za način iskazane frekventnim načinskim prilozima; složeni glagolski predikat s modalnim glagolima: trebati, morati, moći, smeti, želeti; imenice u genitivu s predlozima ispred, iza, iznad, ispod, pored u funkciji odredbe za mesto; kongruencija atributa i imenice u nominativu i akuzativu; tvorba imenica kojima se označavaju nazivi sportista; tvorba priloga od prideva): Ja želim da igram košarku. Treba mnogo trenirati. Jednog dana biću košarkaš. Pored moje kuće je košarkaški klub. Upisuju nove članove. Moja starija sestra trenira plivanje. Ona je dobra plivačica i vredno trenira.

6. razred (imenice u genitivu s predlozima od i do u funkciji odredbi za mesto i vreme; prilozi rano, kasno, uvek, nikad, ponekad, često, retko, ceo (dan), dugo, zimi, leti; kongruencija atributa i imenice u nominativu i akuzativu; imenica u instrumentalu sa značenjem sredstva i društva; komparativ i superlativ prideva i priloga; prisvojni pridevi na -ov/ev, -in (u nominativu); nazivi zemalja i regija izvedeni sufiksima: -ija,
-ska): Imam dvanaest godina i idem u šesti razred. Volim modernu muziku. Sviram gitaru od četvrtog razreda. U junu ću ići na takmičenje u Italiju. Imam dobre drugove i drugarice. S njima idem u školu autobusom jer je škola daleko. Uvek se dobro zabavljamo. Leti često idemo na bazen biciklima. Moj najbolji drug se zove Marko. On je niži od mene i bolji je učenik jer više uči. Markova sestra se zove Mirjana.

7. razred (imenice u genitivu s predlozima sa, iz, oko, između u funkciji odredbe za mesto; imenice u genitivu s predlozima pre i posle u funkciji odredbe za vreme; lokativ u funkciji nepravog objekta uz glagole govorenja i mišljenja; imeničke, brojne i priloške sintagme sa značenjem količine; kongruencija atributa i imenice u dativu, instrumentalu i lokativu; najfrekventnije zbirne imenice sa sufiksom -je; tvorba imenica za označavanje mesta (prostora i prostorija) na kojem se vrši radnja:
-ište/-lište, -onica); tvorba imenica sa značenjem etnika (primeri iz okruženja): Moja porodica živi u kući. Oko kuće imamo cveće. Naš sused je Mađar. Između naše i njegove kuće nalazi se malo igralište. S drugovima često idem tamo posle škole. Ponekad kupimo flašu soka i nekoliko kesica semenki, sedimo na drvenim klupama i razgovaramo o novim filmovima, strogim nastavnicima, muzici i raznim drugim stvarima. Prošle nedelje smo pomagali našem starom susedu da popravi ljuljaške i klackalice. Tako će i mlađoj deci biti lepše.

8. razred (zavisne rečenice: vremenska (s veznikom kad), namerna (s predikatom u prezentu), izrična (s veznikom da) i odnosna (sa zamenicom koji u funkciji subjekta); tvorba prideva sufiksima -ski i -(i)ji): Juče sam imala mnogo domaćih zadataka. Kad sam ih završila, uključila sam televizor. Posle pola sata u sobu je ušao moj brat i promenio kanal. Hteo je da gleda utakmicu. Rekla sam mu da ja želim da gledam omiljenu seriju koja počinje za pet minuta. On je rekao da je utakmica veoma važna, jer igraju srpska i mađarska reprezentacija. Nismo hteli da se svađamo. Dogovorili smo se da on ide u dnevnu sobu i tamo gleda utakmicu.

KNJIŽEVNOST

Program A predmeta srpski kao nematernji jezik namenjen je homogenoj sredini, učenicima koji veoma retko imaju kontakata sa govornicima čiji je maternji jezik srpski. Poznavanje jezika je na osnovnom (elementarnom) nivou, komunikacija na srpskom jeziku se teško ostvaruje, gramatički modeli su neuvežbani pošto učenici nemaju prilike da koriste srpski jezik, njihov rečnik ne sadrži veliki broj reči, reči veoma lako iz aktivnog fonda prelaze u pasivni i budu zaboravljene, leksika se usvaja sporije nego kod učenika heterogene sredine, interferencijske greške se često pojavljuju u tolikom obimu da ometaju razumevanje rečenice; iz ovih razloga bi akcenat trebalo da bude na leksici i jezičkim obrascima (modelima) koji će im obezbediti temelj za jednostavnu komunikaciju na srpskom jeziku.
U svakom razredu učenicima je ponuđeno više tekstova od broja koji je obavezujući. Osnovni kriterijum za izbor tekstova je nivo poznavanja jezika. Pored odabranih tekstova, obrađuju se i tekstovi po slobodnom izboru, pri čemu se vodi računa o nivou poznavanja jezika i interesovanjima učenika. Uz originalne književne tekstove planirana je i obrada konstruisanih tekstova koji treba da budu u funkciji obogaćivanja leksike neophodne za svakodnevnu komunikaciju na osnovnom nivou. Predlaže se da nastavnik planira najmanje tri časa za obradu jednog teksta kroz teme. Pesme koje se pevaju ne zahtevaju obavezno obradu, gramatička i leksička objašnjenja jezičkih pojava.
Oblast nastavnog programa Književnost doprinosi postizanju komunikativne funkcije jezika. Osnovna funkcija književnoumetničkih tekstova, odnosno adaptacija, pored osposobljavanja učenika za komunikativnu upotrebu jezika, jeste i upoznavanje učenika sa kulturom, istorijom i tradicijom srpskog naroda, kao i s književnim delima značajnim za srpsku književnost.

Funkcije adaptiranog književnog teksta u A programu:

- usvajanje leksike određenog tematskog kruga potrebne za svakodnevnu komunikaciju;
- čitanje, odnosno slušanje teksta u funkciji uvežbavanja razumevanja pisanog i govornog jezika - uvežbava se čitanje u sebi i čitanje sa razumevanjem;
- zadaci u vezi sa tekstom razvijaju umenje razumevanja teksta, uvežbava se veština pisanja, sastavljanje i pisanje rečenica koje sadrže poznatu leksiku uz uvežbavanje osnovnih jezičkih obrazaca, kao i razvijanje sposobnosti sastavljanja rečenica govornog jezika (prilikom pisanih i govornih vežbi tolerišu se interferencijske greške koje ne ometaju razumevanje rečenice);
- odgovori na pitanja (usmeno i pismeno) pomažu učeniku da razvije mehanizme sastavljanja rečenica na srpskom jeziku, odnosno izlaganje na srpskom jeziku uz vidno prisustvo interferencijskih grešaka - uputno je da nastavnik vrši korekcije ukazujući na pravilne oblike;
- reprodukcija teksta ili prepričavanje razvijaju sposobnost upotrebe jezika - učenik treba da se izrazi koristeći više rečenica, da formira i razvija govorne sposobnosti.

Književnoumetnički, adaptirani i konstruisani tekstovi pogodni su za tumačenje, pri čemu se uzimaju u obzir uzrast i predznanja učenika. Tekstovi su ujedno i polazna osnova za uvežbavanje novih reči i izraza, jezičkih modela, čitanja, pisanja, govora; stoga tri časa namenjena jednom tekstu predstavljaju istovremeno i obradu i uvežbavanje gradiva.

Rad na tekstu obuhvata:

1. Semantizaciju nepoznatih reči: semantizacija može da se izvede pomoću sinonima koji su poznati učenicima, vizuelnim prikazivanjem reči, postavljanjem reči u kontrastne parove (mali-veliki), opisivanjem reči jednostavnim rečenicama. Nastavnik mora da vodi računa da rečenica kojom opisuje nepoznatu reč sadrži učenicima poznate reči. Prevod je opravdan samo u slučaju kada ne postoje druga sredstva za objašnjenje značenja reči. Preporučuje se upotreba rečnika na času.
2. Slušanje ili čitanje teksta: savetuje se da nastavnik prvi put pročita tekst - na ovaj način učenici čuju pravilan izgovor reči, pošto učenici homogene sredine retko imaju prilike da čuju srpski jezik, nastavnikovo glasno čitanje je od izuzetne važnosti. Preporučuje se upotreba audio-vizuelnih sredstava. Zahtevi koji se u programu tiču učenja odlomaka iz poezije i proze napamet podstiču usvajanje modela govorenja, kao i intonaciju reči i rečenica.
   Dramatizacija tekstova vezuje se i za javni nastup, ali i za razgovor o književnom delu pošto predstavlja vid njegove interpretacije. Saživljavanjem sa likovima dela, učenici mogu ispoljiti osećanja koja prepoznaju u ponašanju junaka i o kojima zaključuju.
3. Kontekstualizacija nove leksike: neophodno je da učenici nove reči postave u rečenični kontekst kako bi se leksika uvežbavala paralelno sa konstruisanjem rečenica. Rečenice treba da budu jednostavne da bi se izbegao veliki broj grešaka koje neminovno nastaju u složenijim konstrukcijama. Ukoliko rečenica sadrži previše grešaka, postaje nerazumljiva slušaocu. Kontekstualizacija novih reči je bitan elemenat funkcionalne upotrebe jezika pošto navodi učenika da sastavlja rečenice i aktivira rečnički fond i jezičke modele.
4. Pitanja u vezi s tekstom (u pisanoj formi i usmeno): proces razumevanja teksta ima više etapa. Tek kada se nova leksika usvoji i primeni u rečenicama može da se pređe na nivo razumevanja teksta. Nivo na kojem je učenik razumeo tekst može da se utvrdi postavljanjem pitanja u vezi s tekstom. Pitanja treba da se zasnivaju na leksici koju su ranije usvojili uz upotrebu novih reči obrađenih u tekstu. Uputno je da pitanja budu kratka (Šta je u Vesninoj torbi? - tekst Vesna i torba). Korisno je da deo pitanja bude u pisanoj, a deo u govornoj formi. Značajno je da se primarno uvežbava govor, a zatim i pisanje.
5. Pitanja povodom teksta (u pisanoj formi i usmeno): učenici uvežbavaju i ostvaruju komunikaciju na srpskom jeziku zasnovanu na poznatoj leksici, uz tolerisanje grešaka koje ne ometaju razumevanje. Pitanja treba da budu u skladu s leksičkim fondom kojim učenici raspolažu (na primer: Ko je junak priče?; Gde se odigrava radnja?; Kako izgleda junak priče?; Šta oseća devojčica u pesmi?). Ovo je sledeći nivo u procesu usvajanja jezičkih veština čiji je cilj navođenje učenika da ostvare komunikaciju na srpskom jeziku. Ovaj cilj je često veoma teško postići kod učenika homogene sredine, ali je neophodno navesti učenika da usmeno, a potom i u pisanoj formi upotrebi određene reči ili izraze na srpskom jeziku.
6. Razgovor o tekstu: u skladu sa leksikom kojom učenici raspolažu razgovor se zasniva na prepoznavanju glavnih likova, aktivnostima koje se vezuju uz njih, na isticanju osobina likova iz teksta. Kao deo procesa uvođenja učenika u upotrebu jezika uputno je da se učenici, prema modelima iz tekstova podstiču da sastavljaju rečenice potrebne u govornim situacijama. Na primer, dramatizacija teksta Vesna i torba -

Vesna: Moja torba je stara. Olovka: Šta radiš, Vesna? Zašto stavljaš puno stvari u torbu? U torbi nema mesta. Tata: Vesna, treba da kupim novu torbu. Vesna: Tata, molim te, kupi mi novu torbu. Učenici se podstiču da povodom teksta zaključuju o idejama prepoznatim u tekstu (Šta tekst kazuje o Vesninim osobinama?).

Prilikom obrade poezije ne insistira se na književnoj teoriji, već na doživljaju lirske pesme. Podsticanje učenika da razume motive, pesničke slike i jezičkostilska izražajna sredstva dovodi se u vezu sa ilustrovanjem značajnih pojedinosti, kao i s uvežbavanjem intonacije stiha i uočavanjem rime u pesmi.

7. Komparativni pristup: nastavnik planira uključivanje tekstova maternjeg jezika koji se porede sa predloženim delima srpske književnosti (ukoliko je to moguće) i sa primerima vezanim za film, pozorišnu predstavu, različite audio-vizuelne zapise; u obradu književnog dela uključuje i sadržaje iz likovne i muzičke kulture, strip i različite vrste igara (osmosmerke, rebusi, ukrštene reči, asocijacije...).

   Prilikom uočavanja bitnih poetskih elemenata u strukturi književnoumetničkog teksta, koristeći znanje stečeno na časovima maternjeg jezika, nastavnik se trudi da kod učenika (u skladu sa njihovim mogućnostima) objasni osnovne oblike pripovedanja (naracija, deskripcija, dijalog); pojam sižea i fabule, funkciju pesničke slike; ulogu jezičkostilskih sredstava i druge osnovne poetičke odlike teksta.

8. Oblikovanje kratkog teksta u pismenoj formi ili usmeno na osnovu adaptiranog književnog teksta: ovaj nivo upotrebe srpskog jezika u govornoj ili pisanoj formi predstavlja glavni cilj oblasti Književnost u A programu. Pokušaj samostalnog sastavljanja kraćeg teksta od pet ili šest rečenica (u paru ili u grupi) predstavlja viši nivo u ostvarivanju komunikativne funkcije jezika. Učenici razvijaju mehanizam upotrebe jezičke građe i jezičkih modela; spajaju reči u rečenice uz poštovanje gramatičkih struktura, zatim spajaju više rečenica u kraći tekst. Proces se odnosi i na govoreni i na pisani tekst.

Program B:

Književnoumetnički tekstovi u nastavi srpskog kao nematernjeg jezika imaju višestruku funkciju. Čitajući i tumačeći književnoumetnička dela i izabrane odlomke najznačajnijih dela srpskih pisaca, učenici će imati priliku da se upoznaju sa srpskom kulturnom baštinom i tako bolje razumeju sličnosti i razlike koje postoje između kulture naroda kojem pripadaju i kulture naroda čiji jezik uče. Tekstovi istovremeno predstavljaju izvor nove leksike i polaznu osnovu za dalji rad - razgovore, čitanje, interpretaciju, različite vrste govornih i pismenih vežbi i druge aktivnosti.

U oblasti nastavnog programa Književnost navedeni tekstovi usklađeni su s uzrasnim karakteristikama i jezičkim mogućnostima učenika. Dati predlog dela nastavnik će prilagođavati potrebama svojih učenika. Od predloženih dela, nastavnik samostalno bira ona koja će obrađivati, kao i dela kojima će proširiti spisak. Za svaki tekst je predviđeno po tri časa.

Za učenike koji srpski kao nematernji jezik budu savlađivali po programu koji je namenjen onima koji uče i žive u heterogenim jezičkim sredinama ili im je maternji jezik jedan od slovenskih jezika, predloženi su autentični književnoumetnički tekstovi ili odlomci iz njih. Ipak, postoje značajne razlike između učenika koji žive u heterogenoj sredini, a čiji je maternji jezik neslovenski, i učenika čiji je maternji jezik slovenski. Ove razlike je neophodno uzeti u obzir prilikom izbora tekstova za obradu i pri izradi udžbenika. Stoga se preporučuje autorima udžbenika i nastavnicima da neka od predloženih dela adaptiraju, skrate i prilagode jezičkom znanju i mogućnostima učenika čiji je maternji jezik neslovenski. Nastavnici koji rade s učenicima čiji maternji jezik pripada grupi slovenskih jezika, mogu se opredeljivati za autentična dela.

Bavljenje književnoumetničkim tekstom podrazumeva različite metodičke postupke koji će biti usmereni na njegovo što bolje razumevanje i tumačenje. Rad na tekstu sastoji se iz nekoliko etapa: uvodnog razgovora sa semantizacijom manje poznatih reči i izraza (ova etapa je posebno važna za učenike čiji jezik nije slovenski); prostorne i vremenske lokalizacije teksta; izražajnog čitanja; kratke provere umetničkog doživljaja i razumevanja teksta; razgovora o tekstu i njegovog tumačenja (različitih analitičko-sintetičkih postupaka kojima će se otkrivati estetske vrednosti dela, važne pojedinosti u njemu i mesta s posebnom ekspresivnošću); povezivanja dela s ličnim doživljajima i iskustvima učenika. Svaka od navedenih etapa zavisi od prirode teksta kao i od predznanja i mogućnosti učenika.

Uvodni razgovor i semantizacija manje poznatih reči i izraza biće za neke učenike od izuzetne važnosti za razumevanje dela i stoga im je potrebno posvetiti posebnu pažnju. O izboru reči za semantizaciju odlučuje

nastavnik uvažavajući predznanja svojih učenika. Leksiku je najbolje semantizovati tokom uvodnog razgovora i pre prvog čitanja teksta kako bi se obezbedilo razumevanje sadržaja teksta nakon prvog čitanja. Reči se mogu semantizovati na različite načine - vizuelnim nastavnim sredstvima, demonstracijom, posredstvom sinonima i antonima, različitim opisnim definicijama i, ukoliko je to neophodno, reč se može i prevesti na maternji jezik učenika. Nije potrebno da sve reči koje se semantizuju uđu u aktivan leksički fond učenika, pojedine mogu ostati u pasivnom fondu. Leksika za koju se proceni da treba da uđe u aktivan leksički fond učenika, treba da bude zastupljena tokom razgovora o tekstu i njegove interpretacije, a korisno je osmisliti i različite leksičke vežbe koje će doprineti ostvarivanju ovog cilja. Učenike ovog uzrasta treba uvoditi i u korišćenje rečnika jer je ono sastavni deo čitanja. Važno je da se služe i dvojezičnim i jednojezičnim rečnicima i da ovladaju tehnikom pronalaženja reči i značenja koje reč ostvaruje u datom kontekstu. Rečnici predstavljaju veliku pomoć za čitanje i razumevanje tekstova različitih žanrova, naročito su korisni prilikom samostalnog čitanja.

Mnogi tekstovi, posebno odlomci iz obimnijih književnih dela, zahtevaće i lokalizaciju kako bi bili pravilno shvaćeni i doživljeni. Lokalizacija će u nekim slučajevima podrazumevati prepričavanje sadržaja koji prethode odlomku koji se obrađuje ili, na primer, davanje podataka o autoru. Nekad će biti neophodno delo smestiti u prostorne i vremenske okvire i protumačiti društvene, istorijske i druge okolnosti u kojima se radnja odvija.

Čitanje teksta je od velike važnosti za njegovo razumevanje i doživljavanje. U nastavi književnosti javljaju se različiti oblici čitanja. Razumevanje, doživljavanje i tumačenje teksta uslovljeno je kvalitetom čitanja. Važno je da prvo interpretativno čitanje teksta obavi nastavnik ili da učenici poslušaju kvalitetan zvučni zapis. Ovako će se obezbediti pravilno razumevanje i bolji umetnički doživljaj teksta. Mnoga dela zahtevaće jedno ili više ponovljenih čitanja naglas ili u sebi, usmerenih ka određenom cilju. Potrebno je da učenici ovladaju tehnikama glasnog čitanja i čitanja u sebi. Čitanje u sebi može biti u funkciji boljeg razumevanja teksta i ono uvek treba da bude usmereno od strane nastavnika, istraživačko. Učenici će, čitajući u sebi, pronalaziti u tekstu različite informacije kojima će potkrepljivati i svoje mišljenje i stavove, uvežbavaće brzo čitanje i osposobljavaće se za samostalno učenje. Cilj čitanja naglas jeste ovladanje tehnikom čitanja i savlađivanje važnih činilaca glasnog čitanja (izgovora i intonacije reči i rečenice, jačine glasa, pauza). Ovim putem učenici se postepeno uvode u izražajno čitanje. Ono se uvežbava na pažljivo odabranim epskim, lirskim i dramskim tekstovima. Izražajno čitanje uvežbava se na prethodno obrađenim tekstovima, planski i uz dobru pripremu. Nastavnik treba da osposobi učenike da usklade jačinu glasa, intonaciju, ritam, tempo, pauze s prirodom i sadržinom teksta kako bi izražajno čitanje bilo što uspešnije.

Jedan od važnih oblika rada jeste učenje napamet i izražajno kazivanje kratkih odlomaka iz odabranih književnoumetničkih tekstova u stihu i prozi (lirskih pesama, odlomaka iz proznih i dramskih tekstova). Učenike treba postepeno voditi od glasnog čitanja ka izražajnom čitanju i kazivanju napamet naučenih odlomaka.

Tumačenje teksta umnogome će zavisiti od sredine u kojoj se nastava realizuje, predznanja učenika i njihovog maternjeg jezika. S učenicima koji savlađuju program za srednji nivo, tumačenje teksta imaće više obeležja razgovora o važnim pojedinostima u njemu - događajima, likovima, mestu i vremenu odvijanja radnje. Razgovori o tekstu treba da obezbede pravilno razumevanje događaja, uočavanje veza između događaja i likova, tumačenje postupaka glavnih junaka i njihovih osobina. Bez obzira na to što za ove razgovore nije nužno da učenici znaju stručnu terminologiju (osnovni motiv, epitet, opisna lirska pesma), oni se ne smeju svesti na puko prepričavanje sadržaja teksta. Razgovor o tekstu nastavnik treba da vodi tako da omogući učenicima da u njemu ispolje što veću kreativnost, da im postavlja problemske zadatke, navodi ih da razmišljaju o uzročno-posledičnim vezama u delu, podstiče ih da slobodno maštaju i iznose svoje utiske o umetničkim slikama u delu.

S naprednijim učenicima nastavnik može ostvariti kompleksniju analizu i interpretaciju dela tokom koje će učenici izvoditi složenije zaključke o događajima i likovima, otkrivati ekspresivna mesta u delu i iznositi svoje utiske o njima služeći se osnovnom terminologijom teorije književnosti. U nastavi srpskog kao nematernjeg jezika nastavnik treba da se oslanja na književnoteorijska znanja koje su učenici stekli na svom maternjem jeziku i da ih aktivira kad god je to moguće. Tako, na primer, prilikom obrade književnih dela i odlomaka, treba računati na to da su učenici u maternjem jeziku usvojili osnovne književnoteorijske pojmove: tema,

motiv, glavni lik i dr. U skladu sa Opštim standardima postignuća za Srpski kao nematernji jezik; poznavanje terminologije iz teorije književnosti očekuje se samo od učenika naprednog nivoa. Oni će, na primerima izabranih dela i odlomaka iz srpske književnosti, proširivati saznanja koja su stekli na svom maternjem jeziku i bogatiti ih novom primerima.
Nakon razgovora o sadržaju dela i njegove interpretacije, potrebno je s učenicima razgovarati i o ličnim doživljajima koji su izazvani delom - podsticati ih da dovode u vezu delo sa svojim ličnim iskustvima, dopustiti im da postavljaju pitanja, stvoriti u učionici uslove u kojima će se razvijati dijalog i diskusija.

Veoma je važno da učenici aktivno učestvuju u svim etapama rada, da iznose svoja osećanja, zapažanja, mišljenja, zaključke i da ih obrazlažu. Učeničke aktivnosti ne smeju biti ograničene samo na rad na času. U obradu teksta učenike treba uvoditi zadavanjem različitih pripremnih zadatka, koje će oni rešavati kod kuće. Nakon obrade teksta važno je da učenici stečena znanja funkcionalno primenjuju u daljem radu - prilikom izrade domaćih zadataka, samostalnog čitanja i usvajanja znanja iz drugih nastavnih predmeta. Nastavniku i učenicima će stečena znanja i veštine biti dragocena za interpretaciju novih književnih dela.

Kad god je to moguće, nastavu književnosti potrebno je povezivati s nastavom jezika, uspostavljati unutarpredmetnu i međupredmetnu korelaciju. Ona će doprineti svestranijem sagledavanju sadržaja, a učenici će steći kvalitetnija i trajnija znanja.

JEZIČKA KULTURA

Realizacija nastavnih sadržaja srpskog kao nematernjeg jezika podrazumeva kontinuitet u bogaćenju učeničke jezičke kulture. To je jedna od primarnih metodičkih obaveza nastavnika. Nastavnik treba da proceni sposobnosti svakog učenika za odgovarajući nivo komunikativne kompetencije i u skladu sa tim prilagodi jezički materijal. Ovo treba da dovede do funkcionalne upotrebe jezika u nastavi, ali i u svim ostalim životnim okolnostima, u školi i van nje, gde je valjano jezičko komuniciranje uslov za potpuno sporazumevanje. Jezička komunikacija podrazumeva vladanje receptivnim i produktivnim jezičkim veštinama, a to su: slušanje, čitanje, pisanje i govorenje. Osnovno obeležje savremenog metodičkog pristupa nastavi jezika i jezičke kulture jeste razvijanje učeničkih sposobnosti u sve četiri aktivnosti uporedo i njihovo prilagođavanje kognitivnim sposobnostima i jezičkom okruženju učenika. Ishodi u oblasti Jezička kultura koncipirani su tako da, s jedne strane, obezbede ostvarivanje minimuma jezičkih kompetencija, ali i da, s druge strane, ne ograniče učenike koji su u mogućnosti da ostvare veći napredak. Zbog specifičnosti ove nastave, predviđene ishode (pre svega kada su u pitanju homogene jezičke sredine) potrebno je ostvarivati kroz jezičke aktivnosti (kompetencije) koje su, s metodičkog aspekta, sličnije nastavi stranog nego maternjeg jezika.

Slušanje je prva jezička aktivnost s kojom se učenici susreću u nastavi srpskog kao nematernjeg jezika. Ona omogućava učeniku da upozna melodiju jezika, a zatim i njegov glasovni sistem, intonaciju reči i rečenice. Konačni cilj slušanja treba da bude razumevanje, kao preduslov za verbalnu produkciju, odnosno - komunikaciju.

Govorenje je najsloženija jezička veština, koja podrazumeva vladanje svim elementima jezika (fonetsko-fonološkim, morfološkim, sintaksičkim i leksičkim). Govorenje se najčešće realizuje u dijaloškoj formi, te prema tome podrazumeva razumevanje (sagovornika). Pored toga, govorenje je veština koja zahteva određenu brzinu i pravovremenu reakciju. Kao produktivna veština, zajedno sa pisanjem, omogućava učeniku da se izrazi na srpskom jeziku, postavi pitanje, interpretira neki sadržaj i učestvuje u komunikaciji sa drugima.

Čitanje je jezička aktivnost koja podrazumeva poznavanje grafijskog sistema jezika (slova), njihove glasovne realizacije, povezivanje glasova u reči i spajanje reči u rečenicu, uz poštovanje odgovarajućih ritmičkih i prozodijskih pravila. Cilj čitanja mora da bude razumevanje pročitanog jer samo tako ono predstavlja jezičku kompetenciju, a ne puku verbalizaciju slovnih karaktera.

Pisanje je produktivna jezička veština koja podrazumeva iskazivanje jezičkog sadržaja pisanim putem, upotrebom odgovarajućih slovnih karaktera i poštovanjem pravopisnih pravila. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti grafemama za koje ne postoje ekvivalenti u maternjim jezicima učenika. Takođe je važno obratiti pažnju na pravila fonetskog pravopisa (pisanje ličnih imena stranog porekla itd.). Pored toga, srpski jezik ima

dva pisma - ćirilicu i latinicu, a učenik, još u prvom ciklusu obrazovanja, treba da usvoji oba. Cilj pisanja je jezičko izražavanje pisanim putem, te, prema tome, podrazumeva razumevanje.

Ove četiri veštine su kroz ishode dva programa vertikalno povezane tako da jasno opisuju gradaciju postignuća učenika u oblasti Jezička kultura.
Sadržaji po temama predstavljaju leksičko-semantički okvir unutar koga se funkcionalno realizuju jezički sadržaji. Tematske jedinice prezentuju realne, svakodnevne okolnosti u kojima se ostvaruje komunikacija. Za svaku tematsku jedinicu predložene su tematske grupe koje treba da se popune odgovarajućom leksikom, u okviru preporučenog broja novih reči.
Npr. u drugoj tematskoj jedinici, Porodica i ljudi u okruženju, u sadržaju A programa predviđeno je da učenici u prvom razredu ovladaju rečima kojima se imenuju članovi uže porodice i upotrebe ih u odgovarajućoj komunikativnoj situaciji. U svakom sledećem razredu ova tematska jedinica se proširuje novom leksikom i novim komunikativnim situacijama. Tako u sledećim razredima učenici ovladavaju nazivima za članove šire porodice, daju osnovne informacije o njima, njihovim fizičkim i karakternim osobinama, zanimanjima, međusobnim odnosima itd.
Ovakva horizontalna vrsta gradacije primenjena je u svim tematskim jedinicama.

Izbor leksike je delimično uslovljen sadržajem iz oblasti Jezik i Književnost, ali zavisi i od procene nastavnika o potrebnosti odgovarajućih leksema i njihove frekventnosti, radi postizanja informativnosti i prirodnosti u komunikaciji. Mnoge reči nisu vezane samo za jednu tematsku jedinicu već se preklapaju i povezuju u nove semantičke nizove, što nastavnik treba da podstiče dobro osmišljenim govornim i pismenim vežbama.

Tematske jedinice se uglavnom ponavljaju u svim razredima, ali se u svakom sledećem razredu broj leksema u okviru tematskih grupa ponavlja i proširuje. Pored selektivnog pristupa leksici, treba voditi računa i o broju leksema koje se usvajaju u jednoj nastavnoj jedinici. Na jednom času ne bi trebalo uvoditi više od pet novih reči, čije značenje će se objasniti i provežbati u tipičnim realizacijama unutar rečenice (kontekstualizacija leksike). Najefikasnije bi bilo da za novu reč svaki učenik osmisli (minimalni) kontekst, odnosno rečenicu. Na ovaj način nastavnik ima uvid u učenikovo razumevanje značenja reči, pored novih sadržaja podstiče upotrebu i ranije stečenih znanja iz leksike i gramatike, a učenici stiču samopouzdanje jer mogu da izgovore ili napišu rečenice na srpskom jeziku.

Pored datih tematskih jedinica, u prva četiri razreda osnovne škole navodi se i netematizovana leksika koja je potrebna za komunikaciju, nezavisno od teme. U svakodnevnoj komunikaciji veliki značaj imaju ustaljene komunikativne forme kojima učenici postepeno i kontinuirano treba da ovladavaju od prvog razreda osnovne škole. One su izdvojene u posebnu oblast jezičke kulture i usklađene su potrebama i uzrastom učenika. Tako u prvom razredu učenici usvajaju modele za pozdravljanje i predstavljanje, zatim se dalje usvajaju modeli za čestitanje, zahvaljivanje, iskazivanje želje, molbe itd. do najsloženijih modela kao što su iskazivanje psihološkog stanja i raspoloženja i davanje saveta.

Funkcionalno i ekonomično povezivanje podoblasti predmeta srpski kao nematernji jezik (Jezik, Književnost i Jezička kultura) omogućava savladavanje njihovih sadržaja i ostvarivanje predviđenih ishoda na prirodan i spontan način, čineći da jedni sadržaji proizlaze iz drugih, dopunjuju se i preklapaju. Na odabranim delovima književnoumetničkih, neumetničkih i konstruisanih tekstova mogu se razvijati različite komunikativne veštine; govornim vežbama se definišu smernice za izradu pismenih sastava; kreativne aktivnosti u nastavi doprinose razvoju usmenog i pismenog izražavanja, čitanje s razumevanjem utiče na bogaćenje leksike i fluentnost govora, itd. Usklađenost ishoda s jezičkim kompetencijama omogućava nastavniku ne samo kumulativno praćenje napretka svakog učenika nego i uočavanje problema u razvijanju pojedinih kompetencija, što umnogome olakšava proces nastave i učenja jezika.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Na početku procesa učenja, odnosno na početku školske godine, neophodno je sprovesti dijagnostičko vrednovanje kompetencija učenika. Ovo je izuzetno važan zadatak nastavnika, budući da postoje velike razlike u vladanju srpskim jezikom učenika jednog odeljenja. Dijagnostičko ocenjivanje se može realizovati pomoću inicijalnog testiranja koje služi da se ustanove veštine, sposobnosti, interesovanja, iskustva, nivoi postignuća ili poteškoće pojedinačnog učenika ili čitavog odeljenja. Inicijalno testiranje osmišljava nastavnik na osnovu

ishoda i sadržaja programa iz prethodnih razreda. Na osnovu toga moguće je efikasno planirati i organizovati proces učenja i individualizovati pristup učenju.

Pored standardnog, sumativnog vrednovanja koje još uvek dominira u našem sistemu obrazovanja (procenjuje znanje učenika na kraju jedne programske celine i sprovodi se standardizovanim mernim instrumentima - pismenim i usmenim proverama znanja, esejima, testovima, što za posledicu ima kampanjsko učenje orijentisano na ocenu), savremeni pristup nastavi pretpostavlja formativno vrednovanje - procenu znanja tokom savladavanja nastavnog programa i sticanja odgovarajuće kompetencije. Rezultat ovakvog vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koje kompetencije su dobro savladane, a koje ne (npr. učenik zadovoljavajuće razume pročitani tekst, ali slabo razume govoreni tekst; zadovoljavajuće piše u skladu s pravilima, ali u govoru ne poštuje pravila kongruencije itd.), kao i o efikasnosti odgovarajućih metoda koje je nastavnik primenio za ostvarivanje cilja. Formativno merenje podrazumeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: realizacija praktičnih zadataka, posmatranje i beleženje učenikovih aktivnosti tokom nastave, neposredna komunikacija između učenika i nastavnika, registar za svakog učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnog vrednovanja na kraju nastavnog ciklusa treba da budu iskazani i sumativno - brojčanom ocenom. Ovakva ocena ima smisla ako su u njoj sadržana sva postignuća učenika, redovno praćena i objektivno i profesionalno beležena.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika, i proces nastave i učenja, kao i sebe i sopstveni rad. Sve što se pokaže dobrim i korisnim nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a sve što se pokaže kao nedovoljno efikasnim i efektivnim trebalo bi unaprediti.

Pri vrednovanju učeničkih postignuća nastavnik se rukovodi ishodima definisanim za svaki razred vodeći računa o individualnom napredovanju učenika u skladu sa njihovim mogućnostima i sposobnostima. Pri ocenjivanju pažnja treba da bude usmerena na nivo razvoja reproduktivnih sposobnosti učenika, obim proširivanja leksičkog fonda, nivo smanjivanja različitih tipova grešaka.

Treba imati u vidu nivo poznavanja jezika: učenici homogene sredine sporadično ostvaruju direktan kontakt s govornicima kojima je srpski maternji jezik, sa srpskim jezikom se sreću samo na časovima srpskog kao nematernjeg jezika. Rezultat je da učenici srpski jezik koriste na elementarnom nivou. Jezičke modele usvajaju sporije, gramatičke kategorije koriste uz mnogo grešaka, imaju problema pri slušanju, odnosno razumevanju srpskog jezika čak i onda kada su im sve reči govornog teksta poznate.

Naziv predmeta	**STRANI JEZIK**
Cilj	Cilj učenja Stranog jezika jeste da se učenik usvajanjem funkcionalnih znanja o jezičkom sistemu i kulturi i razvijanjem strategija učenja stranog jezika osposobi za osnovnu pisanu i usmenu komunikaciju i stekne pozitivan odnos prema drugim jezicima i kulturama, kao i prema sopstvenom jeziku i kulturnom nasleđu.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**72**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**KOMUNIKATIVNE FUNKCIJE**	**JEZIČKE AKTIVNOSTI** **(u komunikativnim funkcijama)**
- razume jednostavnije tekstove koji se odnose na pozdravljanje, predstavljanje i traženje/davanje informacija lične prirode; - pozdravi i otpozdravi, predstavi sebe i drugog koristeći jednostavnija jezička sredstva; - razmeni jednostavnije informacije lične prirode; - u nekoliko vezanih iskaza saopšti informacije o sebi i drugima; - razume jednostavnije tekstove koji se odnose na opis osoba, biljaka, životinja, predmeta, mesta, pojava, radnji, stanja i zbivanja; - opiše i uporedi živa bića, predmete, mesta, pojave, radnje, stanja i zbivanja koristeći jednostavnija jezička sredstva; - razume jednostavnije predloge, savete i pozive na zajedničke aktivnosti i odgovori na njih uz odgovarajuće obrazloženje; - uputi predloge, savete i pozive na zajedničke aktivnosti koristeći situaciono prikladne komunikacione modele; - zatraži i pruži dodatne informacije u vezi sa predlozima, savetima i pozivima na zajedničke aktivnosti; - razume uobičajene molbe i zahteve i reaguje na njih; - uputi uobičajene molbe i zahteve; - čestita, zahvali i izvini se koristeći manje složena jezička sredstva; - razume i sledi jednostavnija uputstva u vezi s uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života; - pruži jednostavnija uputstva u vezi sa uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života; - razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju radnje i situacije u sadašnjosti; - razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju sposobnosti i umeća; - razmeni pojedinačne informacije i/ili nekoliko informacija u nizu koje se odnose na radnje u sadašnjosti; - opiše radnje, sposobnosti i umeća koristeći nekoliko vezanih iskaza; - razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju iskustva, događaji i sposobnosti u prošlosti; - razmeni pojedinačne informacije i/ili nekoliko informacija u nizu o iskustvima, događajima i sposobnostima u prošlosti; - opiše u nekoliko kraćih, vezanih iskaza iskustva, događaj iz prošlosti; - opiše neki istorijski događaj, istorijsku ličnost i sl.;	POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji se odnose na pozdravljanje i predstavljanje (dijalozi, narativni tekstovi, formulari i sl.); reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka i sl.) i iniciranje i proširivanje komunikacije; usmeno i pisano davanje informacija o sebi i traženje i davanje informacija o drugima (podaci o ličnosti, privatnim i školskim aktivnostima, društvenim ulogama i sl.).
	OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u kojima se opisuju bića, predmeti, mesta, pojave, radnje, stanja i zbivanja; usmeno i pisano opisivanje/ poređenje živih bića, predmeta, pojava, mestâ, iz iskustvenog sveta i fikcionalnog spektra.
	IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji sadrže predloge; usmeno i pisano pregovaranje i dogovaranje oko predloga i učešća u zajedničkoj aktivnosti; pisanje pozivnice za proslavu/žurku ili imejla/ SMS-a kojim se ugovara zajednička aktivnost; prihvatanje/odbijanje predloga, usmeno ili pisano, uz poštovanje osnovnih normi učtivosti i davanje odgovarajućeg opravdanja/izgovora; obrazloženje spremnosti za prihvatanje predloga, uz iskazivanje emotivnih i ekspresivnih reakcija (radosti, ushićenosti i sl.).
	IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza kojima se nešto čestita, traži/nudi pomoć, usluga, obaveštenje ili se izražava izvinjenje, zahvalnost; usmeno i pisano čestitanje, traženje i davanje obaveštenja, upućivanje molbe za pomoć/uslugu i reagovanje na nju, izražavanje izvinjenja i zahvalnosti.
	RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Slušanje i čitanje tekstova koji sadrže jednostavnija uputstva (npr. za izradu zadataka, projekata i sličnih nastavnih i vannastavnih aktivnosti), s vizuelnom podrškom i bez nje; usmeno i pisano davanje uputstava.
	OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	Slušanje i čitanje opisa i razmenjivanje iskaza u vezi sa stalnim, uobičajenim i trenutnim događajima/ aktivnostima i sposobnostima; usmeno i pisano opisivanje aktivnosti, radnji i sposobnosti u sadašnjosti.
	OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	Slušanje i čitanje opisa i usmeno i pisano razmenjivanje iskaza u vezi s ličnim iskustvima, događajima, aktivnostima, sposobnostima i osobenostima u prošlosti; usmeno i pisano opisivanje iskustava, aktivnosti i sposobnosti u prošlosti, istorijskih događaja i ličnosti.
	OPISIVANJE BUDUĆIH	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa odlukama, planovima, namerama i predviđanjima;

- razume jednostavnije iskaze koji se odnose na odluke, obećanja, planove, namere i predviđanja i reaguje na njih; - razmeni jednostavnije iskaze u vezi sa obećanjima, odlukama, planovima, namerama i predviđanjima; - saopšti šta on/ona ili neko drugi planira, namerava, predviđa; - razume uobičajene izraze u vezi sa željama, interesovanjima, potrebama, osećanjima i reaguje na njih; - izrazi želje, interesovanja, potrebe, osete i osećanja jednostavnijim jezičkim sredstvima; - razume jednostavnija pitanja koja se odnose na orijentaciju/ položaj predmeta, bića i mesta u prostoru i pravac kretanja i odgovori na njih; - zatraži i razume obaveštenja o orijentaciji/položaju predmeta, bića i mesta u prostoru i pravcu kretanja; - opiše pravac kretanja i prostorne odnose jednostavnijim, vezanim iskazima; - razume jednostavnije iskaze koji se odnose na dozvole, zabrane, upozorenja, pravila ponašanja i obaveze i reaguje na njih; - razmeni jednostavnije informacije koje se odnose na dozvole, zabrane, upozorenja, pravila ponašanja i obaveze kod kuće, u školi i na javnom mestu; - razume jednostavnije iskaze koji se odnose na posedovanje i pripadanje; - formuliše pitanja i jednostavnije iskaze koji se odnose na posedovanje i pripadanje; - razume jednostavnije iskaze koji se odnose na izražavanje dopadanja i nedopadanja i reaguje na njih; - izrazi dopadanje i nedopadanje uz jednostavnije obrazloženje; - razume jednostavnije iskaze kojima se traži mišljenje i reaguje na njih; - izražava mišljenje, slaganje/neslaganje i daje kratko obrazloženje; - razume jednostavnije iskaze koji se odnose na količinu, dimenzije i cene; - razmeni informacije u vezi sa količinom, dimenzijama i cenama.	RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	usmeno i pisano dogovaranje/ izveštavanje o odlukama, planovima, namerama i predviđanjima.
	ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa željama, interesovanjima, potrebama, osetima i osećanjima; usmeno i pisano dogovaranje u vezi sa zadovoljavanjem želja i potreba; predlaganje rešenja u vezi sa osećanjima i potrebama; usmeno i pisano iskazivanje svojih osećanja i reagovanje na tuđa.
	ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa smerom kretanja i specifičnijim prostornim odnosima; usmeno i pisano razmenjivanje informacija u vezi sa smerom kretanja i prostornim odnosima; usmeno i pisano opisivanje smera kretanja i prostornih odnosa.
	IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, UPOZORENJA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza u kojima se izražavaju dozvole, upozorenja, pravila ponašanja i obaveze; postavljanje pitanja u vezi sa zabranama, dozvolama, upozorenjima, pravilima ponašanja i obavezama i odgovaranje na njih; usmeno i pisano saopštavanje zabrana, dozvola, upozorenja, pravila ponašanja i obaveza.
	IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova, u kojima se govori o tome šta neko ima/nema ili čije je nešto; postavljanje pitanja u vezi sa pripadanjem i odgovaranje na njih.
	IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova kojima se izražava dopadanje/ne dopadanje; usmeno i pisano izražavanje dopadanja/ nedopadanja.
	IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u kojima se traži i iznosi mišljenje i izražava slaganje/neslaganje; usmeno i pisano traženje iznošenje mišljenja i izražavanje slaganja i neslaganja.
	IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA I CENA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u kojima se navode količine, dimenzije i cene; razmenjivanje informacija u vezi s količinom, dimenzijama i cenama, usmeno i pisano.

TEMATSKE OBLASTI U NASTAVI STRANIH JEZIKA ZA OSNOVNU ŠKOLU - DRUGI CIKLUS

Napomena: Tematske oblasti se prožimaju i iste su u sva četiri razreda drugog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja - u svakom narednom razredu obnavlja se, a zatim proširuje fond lingvističkih znanja, navika i umenja i ekstralingvističkih predstava vezanih za konkretnu temu. Nastavnici obrađuju teme u skladu sa interesovanjima učenika, njihovim potrebama i savremenim tokovima u nastavi stranih jezika.

1. Lični identitet
2. Porodica i uže društveno okruženje (prijatelji, komšije, nastavnici itd.)
3. Geografske osobenosti
4. Srbija - moja domovina
5. Stanovanje - forme, navike
6. Živi svet - priroda, ljubimci, očuvanje životne sredine, ekološka svest
7. Istorija, vremensko iskustvo i doživljaj vremena (prošlost - sadašnjost - budućnost)
8. Škola, školski život, školski sistem, obrazovanje i vaspitanje
9. Profesionalni život (izabrana - buduća struka), planovi vezani za buduće zanimanje
10. Mladi - deca i omladina

11. Životni ciklusi
12. Zdravlje, higijena, preventiva bolesti, lečenje
13. Emocije, ljubav, partnerski i drugi međuljudski odnosi
14. Transport i prevozna sredstva
15. Klima i vremenske prilike
16. Nauka i istraživanja
17. Umetnost (naročito moderna književnost za mlade; savremena muzika, vizuelne i dramske umetnosti)
18. Etički principi; stavovi, stereotipi, predrasude, tolerancija i empatija; briga o drugome
19. Običaji i tradicija, folklor, proslave (rođendani, praznici)
20. Slobodno vreme - zabava, razonoda, hobiji
21. Ishrana i gastronomske navike
22. Putovanja
23. Moda i oblačenje
24. Sport
25. Verbalna i neverbalna komunikacija, konvencije ponašanja i ophođenja
26. Mediji, masmediji, internet i društvene mreže
27. Život u inostranstvu, kontakti sa strancima, ksenofobija

JEZIČKI SADRŽAJI

ENGLESKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Hi Sophie, how are you/ have you been? Fine!/ Pretty good!/Great!/ Never been better!/Not bad!/As usual./A little busy actually!/I've been busy studying, how about you?/Thanks for asking, and you? It was nice meeting you. It was nice/a pleasure meeting you as well/too./You as well/too./I hope to see you again./I look forward to meeting/seeing you again. Say hello/hi to your family. Is Dorian your first name? No, it's my middle name. My first name is David. What's your first/middle/last name/family name/surname? I was named after my great-grandfather, who was Russian. Who were you named after? My godparents chose this name for me. I grew up/was raised in Serbia, but my parents moved to Australia when I was ten. My paternal grandparents are still alive, but my maternal grandparents died when I was a child. These are my classmates, Vasilije and Neda; we've been friends for years. We belong to the the Drama Club, and we meet once a week/every Thursday afternoon. Which school club do you belong to? Who's that girl on the right/left - the one in the leather jacket and plain T-shirt? The picture was taken a few years ago, but it must be Elena, a girl from my class. She plays the guitar in the school orchestra. What instrument do you play? Luka and I go to the same school, but we aren't in the same class. We get on/along very well, although we don't always agree about everything. He doesn't live in my street; however, he lives very close to me, just round the corner. Who do you get on/along (well) in your class/school/family? Phillip's quite brainy, and he's really good with computers, but he's been really bad-tempered since his parents got divorced. Who has he lived with since then? The Present Simple Tense za izražavanje stalnih i uobičajenih radnji The Past Simple Tense glagola to be i ostalih glagola (pravilnih i nepravilnih) The Past Continuous Tense The Present Perfect Tense učestalijih glagola (pravilnih i nepravilnih) Pitanja sa Who/What/Which/Where/When/Why… Pitanja sa prepozicionim glagolima Upotreba i izostavljanje članova pri bližem određivanju lica, u fiksnim izrazima (go to school/by car/on foot...), sa osnovnim geografskim pojmovima (nazivima ulica, gradova, država...) Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (must, can't, may...) Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (Present Simple, Past Simple, Future Simple) (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze. Veći gradovi u zemljama ciljne kulture.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	What's he/she like? He's smart and confident, but he's slightly irresponsible at times. What does he/she look like? She's of medium height/build and she's got medium length straight/wavy/curly hair. She usually wears sporty clothes - she must love sports! My sister's too young to take the driving test. My brother isn't tall enough to play basketball. Fast food is unhealthy, isn't it? These potatoes are too salty, aren't they? Our results look great compared to theirs. We can't be worse than them.

	The lamp is broken! The news is fascinating/unbelievable. What an enormous fish! What a lovely drawing! What lovely weather! How interesting/boring! You can see/There's a church in the middle/in the background/in front of the picture. I didn't enjoy the amusement park - it was too scary! It was -10 degrees on the mountain - it was freezing cold and snowy. It rained/ snowed more heavily than last night. What's the title of the book/film?It's a novel/film entitled... Serbia is situated at the crossroads of Central and Southeast Europe. Belgrade is located at the confluence of the Danube and Sava Rivers. The United Kingdom consists of four countries: England, Wales, Scotland and Northern Ireland. The UK national anthem is called "God Save the Queen", while the US national anthem is called "The Star Spangled Banner". What's Serbian national anthem called? It's "God of Justice". What is/are the most endangered animal species in the world? What is/are the most popular teen TV series in your country? In Serbian tradition godparents are usually given the responsibility for naming a newborn child. The Present Simple Tense i The Present Continuous Tense za izražavanje pojava, radnji, stanja i zbivanja u sadašnjosti, The Past Simple Tense i The Past Continuous Tense za izražavanje pojava, radnji, stanja i zbivanja u prošlosti Poređenje priloga Pridevi sa nastavcima -ed i -ing Too (adjective) to... / (not) enough (adjective) to... Tvorba i upotreba priloga za način (beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...) Upotreba određenog člana kod poređenja prideva/priloga Upotreba/izostavljanje određenog člana sa osnovnim geografskim pojmovima (nazivima gradova, država, reka...) Relativne zamenice who, which, that, whose, where... Neodređene zamenice (somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything…). Pitanja sa What…like, How, Why… Negativni prefiksi un-, im-, ir-... Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (must, can't, may...) Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (Present Simple, Past Simple, Future Simple) What (a/an) + adjective + noun Question tags (Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Have a slice of bread! Help yourself/yourselves to the sandwiches! Less/More, please! He should cut down on sweets, shouldn't he? If you experience any form of bullying, you should immediately report it to the teachers. What should/shall I do if my Facebook account gets hacked? Are we meeting Pavle and Dorotea in front of the cinema? Let's go sightseeing, shall we? We'll play in the garden if the weather gets better, won't we? I'm on the team, aren't I? I'll keep my fingers crossed for you! Why don't we download some music from the Internet? Let me show you. It's lesson/break/quiz time! The game is over! They asked me to join their team. The doctor told me to stay in bed and drink plenty of fluids. She advised us to take a bus downtown/not to drink the water. Should za davanje saveta Izrazi: How about…? What about…? Why don't we…? Would you like…? Do you want…? Shall we…? Let's... Modalni glagoli za izražavanje predloga - can/could/may/might Zapovedni način The Present Continuous Tense za unapred dogovorene radnje Question tags Indirektni predlozi i saveti Prvi kondicional Povratne zamenice (Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.

IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Can I have my magazine back? Can/Could we have some advice/information about the trip? Could you speak a bit more slowly/speak up, please? Mother told the children to stop arguing/fighting. The flight attendant told the passangers to fasten their seat belts. The librarian asked us not to make noise in the library. Will you leave me alone, please? He asked me to leave him alone. She promised/refused to let me use her laptop/dictionary. I'm sorry for your loss!/I'm sorry to hear that! Thank you for your sympathy/kindness! He thanked me for my help/support. Sorry for being late. Thanks for coming. Thank you in advance! I´ll put it down so that I don´t make the same mistake again! Modalni glagoli za izražavanje molbe i zahteva - can/could/may/will Indirektne naredbe i molbe Gerund/Infinitive (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	If you want to help the charity, email... or call... If you want to recycle, sort out/separate different materials and put them in recycling containers. You can set up your account in just a few steps. Once you have finished, you can save your work and share the link. Make sure you check your essay for spelling mistakes before you hand it in! Make/ Do a class survey on their reading habits/ media preferences. Compare/ Present the results. The form must be completed in ink. Write your name and address in block capitals. Fill in the blanks. Don't let go of the handlebar on that bike! Keep your dog on a leash! Hold on! Hold the line! When a challenge is given don't step back. Step up! Prvi kondicional Zapovedni način Pasivni oblik modalnih glagola (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	How long does it take you to get to school?It takes me half an hour if I go by bus, but this week Dad's driving me to school, so it's taking me only half the time. Who's the teacher telling off? What are the police looking for? She's getting dressed for the party, isn't she? The children are dressed up for the celebration, aren't they? My parents have been married since 2002. Can you do a handstand/ a cartwheel/ a forward/backward roll/ a split/ a bridge? We've been able to use the application for over a year now. Teenagers don't watch TV as often as they used to. My neighbours have got a very big house with a swimming pool - they must be rich! Pavle can't be on holiday - I've just seen him! In Serbian tradition, if you hiccup, someone is talking about you. Plants die if they don't get enough water. The novel/film is based on an oral folk story/a historic fact. The Present Simple Tense za izražavanje stalnih i uobičajenih radnji The Present Continuous Tense za izražavanje trenutnih i privremenih radnji. Razlike u upotrebi glagolskih oblika The Present Simple Tense i The Present Continuous Tense The Present Perfect Simple Tense za izražavanje radnji koje su počele u prošlosti i još uvek traju Nulti kondicional Pitanja sa prepozicionim glagolima Can za izražavanje sposobnosti u sadašnjosti Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (must, can't, may...) Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (Present Simple) Question tags (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem okruženju - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	It was very nice/kind of Nadja to help me with my homework. Nicholas did very well in his test - better than in the previous one! Lara was born in Canada, but her family moved to the USA two years ago. Which US state did they move to? Have you ever read this book? No, but I'd like to. Has Marco finished his exams yet?

	She has already had supper, hasn't she? It's been ages since we last met, hasn't it? Everybody enjoyed themselves, didn't they? We've won! They've lost! Have the police been able to find the criminals who robbed the bank? When we looked up we could see the stars. I broke my glasses so I couldn't see the board at school. It was raining when I left home this morning. While we were watching TV, I fell asleep. Who were you talking to when I saw you at the party? What was Isaac Newton doing when he discovered the law of gravity? He was sitting in his garden when an apple fell on his head. I didn't use to like animals, but I do now. What kind of TV programmes did you use to watch when you were a child? Robin Hood used to take from the rich and give to the poor. The Indians didn't use to hunt with guns, they used to hunt with bows and arrows. The plane was late so we had to wait for ages. It was very warm so we didn't have to wear jumpers. Did you have to study hard for your maths test? I was given a lot of useful advice/information about the project. How many people were killed in the hurricane/flood/earthquake? How many homes were destroyed by the hurricane/flood/earthquake? What was the deadliest hurricane/flood/earthquake? America was discoverd in 1492. When was George Washington elected the first president of the United States? Peter I reigned as the last King of Serbia and as the first King of the Serbs, Croats and Slovenes.When was he proclaimed King of Serbia? Queen Elizabeth II has ruled Britain since 1952, when her father, King George VI, died. When was she crowned? "The Bridge on the Drina"was written by Ivo Andrić. Who was "Oliver Twist" written by? The Past Simple Tense pravilnih i nepravilnih glagola, sve upotrebe The Past Continuous Tense, sve upotrebe Kontrastiranje upotrebe i značenja glagolskih oblika The Past Simple Tense i The Past Continuous Tense The Present Perfect Simple Tense za izražavanje iskustava i radnji u neodređenoj prošlosti i sa ever, never, just, already, yet… Kontrastiranje upotrebe i značenja glagolskih oblika The Past Simple Tense i The Present Perfect Simple Tense Used to Could i was/were able to za izražavanje sposobnosti u prošlosti Pitanja sa Who/What/Which/Where/When/Why… Pitanja sa prepozicionim glagolima Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (Past Simple) Question tags (Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	I'm going to the dentist's/doctor's tomorrow morning. Anja is spending the weekend at her grandparents'. My auntie Sara is getting married next month. My mum's flying to Rome this afternoon. What time does her plane leave? The project will/could/may/might be finished by the end of the month. Will you be able to hand in your project in time? I hope the rain will stop soon! Look at the bright sky - it's going to be a lovely day today! The car's going to hit the child! We're going to miss the train! Mina's going to take the final exam at the end of term - I'm sure she'll pass it. I'll let you know as soon as I get the results! Let's cross that bridge when we come to it! The teacher will get angry if we don't finish our homework, won't he? If Nenad doesn't do any revision for his exam, he will get bad marks and fail it. I haven't heard from my cousins for ages - I'll text them to check if they're OK. What will happen if we don't stop polluting our planet? In Serbian tradition, if your left palm is itching, you will get money, but if it's the right one then you will give money. The Present Continuous Tense za izražavanje unapred dogovorenih/isplaniranih radnji The Present Simple Tense za izražavanje budućih radnji koje su deo utvrđenih rasporeda/programa

	The Future Simple Tense za izražavanje odluka donetih u trenutku govora, obećanja i predviđanja na osnovu znanja, iskustva i verovanja Modalni glagoli za izražavanje verovatnoće: could/may/might Going to za izražavanje planova, namera i predviđanja na osnovu čulnih opažanja Vremenske zavisne rečenice za izražavanje budućnosti i odgovarajući veznici (when, after, before, as soon as...) Stative verbs (promise, believe, think, hope...) Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (Future Simple) Question tags Will be able to za izražavanje sposobnosti u budućnosti (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.
ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	What's wrong/the matter with you? My knee/ankle hurts! / I've got a sore throat and a runny nose. That must be the flu. You need some medicine. Get well/better soon! What do you want to talk about? She's been very lonely since her best friend moved house last year. Why's Sara angry with me? She might be jealous of you! He's disappointed with his test results. I'm (very) happy for you/about visiting my aunt in Dublin. My heart sank/ I was over the moon when I heard the news. My parents were very proud of me when I won the first prize. The cake smells/tastes delicious. Can I taste your pie? Teenagers aren't interested in reading the news. The children are not hungry enough to eat a whole pizza. I'm too tired to go out tonight. Stative verbs (be, want, need, have, hurt, feel, smell, taste…) Why don't we/you + infinitivna osnova glagola. Would like + imenica/infinitiv glagola. Upotreba pridevsko-predloških izraza tired of / sick of / fed up with / bored with / disappointed with/by / happy for/about / angry with / proud of / interested in... The Present Simple / Past Simple / Presen Perfect Simple Tense Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (must, can't, may...) Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Zapovedni način Gerund/Infinitive too (adjective) to/(not) enough (adjective) to (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Could you tell me the way to a nearby/the nearest station? The city hall is closer to/nearer the city centre than the cathedral. The Modern Art Museum is the farthest from the centre. They built their home in a forest on a mountain, among pine trees. We put up our tent on a campsite by the lake, and we slept under the stars. They went sledging down the steep hills. We often go for long walks along the river bank. You mustn't go across this road here. The children were running past/through/around the park. The plane was flying high above the clouds. I placed the speakers right against the wall. Can you wait outside/inside? The cat jumped onto/off the roof/over the wall and into the garden. Yuri Gagarin was the first human being to travel into space. How can I find these places on the map? Canada is north of, and Mexico is south of the United States. The UK is bordered to the south by the English Channel, which separates it from continental Europe, to the east by the North Sea and to the west by the Irish Sea and the Atlantic Ocean. Tara Mountain is located in western Serbia, while the Djerdap Gorge is situated in eastern Serbia. It's on the tip of my tongue! I wrote off the top of my head. Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa: in front of, behind, between, opposite, along, above, against... Predlozi sa glagolima kretanja: onto, into... Predloški izrazi sa imenicama za označavanje strana sveta: north of, south of, to the south, to the west...

	Pridevi izvedeni od imenica za označavanje strana sveta: western, eastern... Komparativ i superlativ prideva Zapovedni način Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (Present Simple, Present Perfect Simple, Past Simple, Future Simple) Upotreba/izostavljanje određenog člana sa osnovnim geografskim pojmovima (nazivima gradova, država, reka, planina, mora, okeana...) (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika; idiomatska/metaforička upotreba predloških izraza.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, UPOZORENJA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	The head teacher ordered us not to use our mobile phones in class. They must be put away before the beginning of class. What are the rules about using cell phones in your school? The local council warned the people not to pollute the river. My parents told me not to leave the house without their permission. The animals mustn't be disturbed. Don't let the children feed them! The teams cannot have more than 11 players on the field during a match. The new Spiderman film is rated 12. This means we're allowed to watch it. We're not allowed to talk during the performance. Don't go near Ljubica. She's got chicken pox. Look out! There's a car coming! Watch out! The floor/staircase/pavement is slippery. Be careful. You could burn yourself. Take care in the sun. You may/might get sunburnt. Keep off the grass! No entry! We should say good-bye now! Zapovedni način Modalni glagoli i glagolski oblici za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i prisustvo/odsustvo obaveze: can/can't, must/mustn't, should/shouldn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, (not to) be allowed to Modalni glagoli za izražavanje verovatnoće: could/may/might Let/Make + infinitivna osnova glagola Indirektne naredbe i molbe Pasivni oblik glagola u kombinaciji sa modalnim glagolima (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	That's your parents' car, isn't it? These are my sunglasses, aren't they? Is that Lazar's phone? I'm not sure, it could be Sanja's. This can't be my book, it must be yours; I left mine at home. Saksonski genitiv sa imenicom u jednini i množini (pravilna i nepravilna množina) - my friend's/ friends'/ children's books Prisvojne zamenice mine, yours… Pitanja sa Whose Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (must, can't, may...) Question tags (Inter)kulturni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	My most/least favourite outdoor/indoor acivity is... Masha enjoys outdoor swimming, doesn't she? She can't be keen on skiing, she doesn't like winter sports. My sister prefers vanilla to chocolate ice-cream / traditional shopping to online shopping / downloading music to buying CDs. Which one do you prefer? It's not my cup of tea! Pridevsko-predloške fraze - interested in, good/bad at, crazy about, keen on… Glagoli like/love/hate/enjoy/prefer/can't stand + glagolska imenica Pitanja sa What, Who, Why, Which… Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (must, can't, may...) Question tags (Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	I don't think that mobile phones should be banned in schools. / In my opinion, students should be allowed to use cell phones in school for safety reasons. What do you think? What's your opinion? Who do you think will win/lose the match? What do you mean by that? They must/can't be rich/poor/famous... I agree/disagree with you on that! Stative verbs (think, like, agree, believe, mean…)

	Pitanja sa What, Why, How… Modalni glagoli za izvođenje zaključaka o sadašnjosti (must, can't, may...) Pasivni oblik glagola u prostim vremenima (Present Simple, Past Simple, Future Simple) Pasivni oblik modalnih glagola (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA I CENA	What's the population of Belgrade? It's nearly 1.7 million people. It lies 116.75 metres above sea level. The Dead Sea is the world's lowest point of land at 423 metres below sea level. What's the height of the world's tallest building? It's a skyscraper in Dubai that reaches 829.8 m. My mum works on the 15th floor of a 29-storey building. What's the length of the world's longest river? It's the Nile in Africa, and it's 6,853 km (4,258 miles) long. What's the weight of the world's heaviest animal? It's the blue whale, and it weighs about 200 tonnes. What are the length, width and depth of the pool? It's 6 metres long, 4 metres wide and 2 metres deep. What's its size? Its area is 24 square metres. What's the size of the image? It's 29.6 KB. How much do these apples weigh? They're almost two and a half kilos/five and a half pounds. We need only 2 loaves of bread for the party. That's a bargain! This costs a lot! They gave us a lot of useful advice/information. I heard some amazing news this morning. How much homework did you have last night? We've got fewer subjects/ less homework this year. Neda got full marks in her test - ten out of ten! Osnovni brojevi preko 1000 Nebrojive imenice: information, advice, news, homework... Građenje imenica za izražavanje dimenzija: high-height, long-length, deep-depth, wide-width... (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; pravopisne konvencije pri razdvajanju hiljada, kao i celih od decimalnih brojeva; konvencije u izgovoru decimalnih brojeva; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

ITALIJANSKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Come stai? Come sta?Come va?Bene, grazie./ A presto!/ A domani!/ Buona notte! Di dove sei? Sono di... Sono della Serbia. Come ti chiami?/Come si chiama?/Mi chiamo…/Sono…Piacere. Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama.../ Questo è il signor.../la signora...Lui/lei è di Verona. È nato/a Padova, ma vive a Torino./ Questa è mia cugina Marta. Lei vive in Italia. Suo padre è ingegnere e lavora in Fiat. Io sono figlia unica,e tu?/ Hai fratelli o sorelle?/Questi sono i miei compagni di classe (mostrando la foto). Quanti anni hai? / Ho 12 anni./ Dove abiti? Dove vivi?/ Abito a ..., in Via .../Qual è il tuo/il Suo indirizzo?/Il mio indirizzo è..../Nome, cognome, indirizzo, nazionalità, data di nascita.../Quando sei nato/a? Sono nato/a il/l'....nel ..../Quando è il tuo compleanno? Cosa fai nel tempo libero? Nel tempo libero gioco a pallavolo/ suono la chitarra. Che lavoro fa tua madre?Lei è commessa. Cosa hai fatto ieri dopo la scuola? Sono andata al cinema con mio fratello maggiore, e tu? Perchè non sei venuto alla festa di Mirko? Prezent indikativa. Prošlo vreme (Passato prossimo): najfrekventniji pravilni i nepravilni glagoli. Lične zamenice. Upitne reči: come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi, perché. Pokazna zamenica (questo/a/e/, quello/a/e/i). Brojevi. (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze. Veći gradovi u zemljama ciljne kulture.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Andrea ha i capelli/ gli occhi/ neri. È alto/a, magro/a... ha gli occhi azzurri / È più alto di Luigi./ I capelli di Anna sono più corti dei miei. La bici è meno costosa della macchina. Lei è la mia migliore amica. È generosa, simpatica, sincera, buona, ma un po' timida./ Perché sei triste? Per me questa è la più buona pizza di Napoli./ Questa rosa è la più bella del nostro giardino. Siamo felici perché andiamo insieme in gita. Questa è la mia camera. È piccola, ma mi piace molto. È molto ordinata/disordinata. C'è/ Ci sono.... Lui/lei porta i pantaloni neri/la gonna rossa. Questa è la mia famiglia.../ Nikola è il mio fratello minore/maggiore. Lui suona il violino molto bene. Non ti capisco, parla piano, per favore. Oggi mi sento male./ Paolo è stanco perché non ha dormito bene. Il ghepardo è un animale molto veloce/velocissimo Roma è più grande di Firenze./ Napoli è meno tranquilla di Macerata. /Il nostro albero è alto come il vostro. Lične zamenice. Upitne reči (quanto, dove, come/chi, che cosa). Pridevi. Rod, broj i slaganje s imenicama. Određeni i neodređeni član. Prilozi za način. Poređenje prideva sa più/meno. Apsolutni superlativ. Relativni superlativ. Poređenje prideva po jednakosti. (Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Facciamo una gita domani? Perché no? È un'ottima idea! Perché non chiamiamo anche Marco? Dove ci troviamo? Dai, andiamo! A che ora partiamo? Alle sette, va bene? Prendiamo il treno alle otto. Perfetto! Portiamo anche i panini? Ci sentiamo stasera. Ti invito a venire alla mia festa di compleanno! Vorrei invitarti alla mia festa. /Grazie, ci vengo volentieri!/ Mi dispiace, ma non posso perché non mi sento bene... Va' dal medico! Perché non vai dal medico? Dovresti andare dal medico!/ Sta' tranquillo! Se fa freddo, non uscire! Se piove, portiamo l'ombrello! Non mangiare troppi dolci!/ Bevi tanta acqua! Facciamo i compiti insieme! Prezent indikativa povratnih glagola Sadašnje vreme u značenju budućeg Imperativ frekventnih glagola (andare, prendere, fare, venire, stare ...) Kondicional sadašnji-modalni glagoli (potere, dovere, volere) (Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.

IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Potresti aprire la finestra, per favore? Grazie. Prego. Posso aiutarti (darti una mano)? Sì, grazie, sei molto gentile. No, grazie./Posso fare una domanda? / Prego. Vorrei un bicchiere di acqua, pre favore. Mi dispiace, ma non posso. Permesso, posso entrare? / Scusa! Scusi!/ Un momento/un attimo, per favore. Scusi signora, che ore sono?Mi aiuti, per favore. Prenda questa medicina due volte alla settimana. Posso provare queste scarpe, per favore? Che numero porti? Quale libro ti piace?Questo qui? Quello lì? Pronto! Sono Anna, vorrei parlare con Luca, per favore. Grazie del regalo! È bellissimo! /A che ora parte il treno per Palermo? Alle 20. / Dov'è la fermata dell'autobus numero 71? Modalni glagoli (potere, dovere, volere). Kondicional učtivosti. Upitni pridevi: quale/i; che; Pokazne zamenice: quello/a/i/e; questo/a/i/e Imperativ za formalno obraćanje: najfrekventniji oblici. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Ascolta e rispondi alle seguenti domande. Scegli la risposta giusta. Sottolinea le parole che non capisci. Presentate in classe il vostro progetto. Create il poster. Completa la tabella. Usa le parole date./ La scuola è vicino. Deve prendere il tram numero 7./ Va' dritto! Vada dritto!/ Il centro è un po' lontano. Mi dispiace, ma non lo so. Pulire le patate. Tagliare (tagliate) le cipolle. Cuocere a fuoco lento. Imperativ. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	Vivo in campagna. Abito al settimo piano di un grattacielo. La mattina si alza presto e fa colazione al bar. / Di solito pranziamo verso le due./ Non va a letto mai prima delle dieci. / Qualche volta vado dai nonni dopo la scuola./ Siamo a scuola dalle 8 alle 14. In questo film si tratta di una ragazza che descrive la sua infanzia. Cosa stai facendo? Sto guardando la TV. Suo fratello è ancora piccolo e non sa nuotare. Nel mio paese di solito pranziamo alle 3. Sadašnje vreme. Povratni i prelazni glagoli. Glagol sapere. Prilozi i priloški izrazi za vreme: oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, ancora, di solito… Predlozi. Stare + gerundio (najfrekventniji glagoli). (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem okruženju - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	A che ora ti sei alzata stamattina? Mi sono alzata presto. / Ci siamo vestite in fretta. Prima siamo andate da Lusia e poi siamo andate insieme in piscina./Cosa hai fatto ieri pomeriggio? Ho letto un libro interessante. Da piccola andavo spesso dai nonni in campagna. Di solito andavamo con i nostri cugini al mare./ Ogni inverno andavano in montagna./ Quando era giovane mia nonna aveva i capelli lunghi e biondi. Era alta e molto bella./ La camera era piccola, ma con tanta luce. Cosa avete fatto il sabato scorso? Siamo andati in campagna, e voi? Abbiamo fatto un giro in centro./ L'anno scorso non siamo andati in vacanza. Siamo rimasti a Belgrado. Galileo Galilei ha scoperto il cannocchiale. Antonio Vivaldi è nato/nasce a Venezia. È stato un compositore e violinista italiano. Prošlo vreme (Passato prossimo): pomoćni glagoli essere/avere; povratni glagoli. Prošlo nesvršeno vreme, imperfekat (Imperfetto): najfrekventniji glagoli za iskazivanje učestale radnje u prošlosti i opisivanja bića, predmeta i mesta. Upitne reči: come, a che ora, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi, perché. Prilozi i priloški izrazi za vreme: prima, poi, dopo, ieri, due settimane fa, un anno fa; di solito, ogni settimana/mese/ anno... (Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	Da grande vorrei diventare una scienziata./ Da grande vorrei fare il meccanico. Cosa farai domani?/Ti va di venire in piscina con me? Certo! Chiediamo anche a Paolo? Lo chiami tu? Quanto spesso vai in piscina? Ci vado due volta alla settimana. Quando sarà la tua festa di compleanno?/ Domani avrò lezione di ballo. Stasera finisco il mio compito./Devo studiare molto perché domani abbiamo il test di italiano. Zamenice za direktni objekat (Pronomi diretti).

	Buduće vreme (Futuro semplice): najfrekventniji glagoli. Upotreba sadašnjeg vremena za buduću radnju. Priloška upotreba rečce si. Prilozi i priloški izrazi za vreme: domani, sabato prossimo, la settimana prossima... (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.
ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Ho caldo/freddo/fame/sete.../Ti faccio un panino? Vuoi un po' di acqua? Sì, grazie! Mi piace leggere e dipingere./ Ragazzi, cosa vi piace fare nel tempo libero? Non mi sento bene. Ho mal di testa/gola/stomaco./ Sono molto stanca. Vorrei andara a casa./ Ho paura. Sono nervoso. Prendi una medicina. Va' dal dottore. Riposati!/ Alzati!/ Fa' un po' di sport! Sta' all'aria aperta!/ Non ti preoccupare! Tutto andrà bene! Andiamo al cinema!/Perché non facciamo una pausa?/ State attenti! Non parlate! Fate i compiti! Che peccato! Che bello! Mi dispiace tanto! Imperativ (drugo lice jednine i množine). Glagol piacere. Povratni glagoli u imperativu (najfrekventniji). Prilozi za način (molto, tanto, bene, male). (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Scusa, sai dov'è la libreria? Devi andare dritto e girare a destra dopo il semaforo./ È a destra, dietro l'angolo/accanto alla posta. Attraversa la piazza e vedrai la libreria. / Gira a destra e va' sempre dritto. Scusi, sa dov'è la stazione ferroviaria?È di fronte al cinema. Dove sono i miei quaderni? Sono sul banco./Sotto la sedia c'è un gatto. Fra il tavolo e la sedia c'è lo zaino. Vado in biblioteca./ Sono da Paolo./ La borsa è sul tavol. Imperativ. Prilozi za mesto (qui, lì, là, giù, su). Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa (in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...). Upitni prilog: dove. C'è/ci sono. (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika; idiomatska/metaforička upotreba predloških izraza.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, UPOZORENJA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	Spingere. Tirare./ Spegnere il cellulare. È vietato parcheggiare! Si prega di non buttare carte e rifiuti per terra! Dovresti studiare di più! Permesso, posso entrare?/ Posso uscire?/Potresti chiudere la porta, per favore?/ Puoi/Può ripetere, per favore!/ Come, scusi?/ È libero questo posto?Mi dispiace, è occupato. Ragazzi, fate silenzio! Vietato l'accesso! Vietato fumare! Divieto di pesca. Non posso uscire perché devo finire il compito di casa. / Gino non può venire perché non si sente bene. Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i obaveze. Imperativ. Kondicional modalnih glagola za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i sl. (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	Di chi è questa bici? È di Laura./ È tuo questo libro? No, è di Marco./ Questo zaino è mio. Hai un dizionario?Sì, ce l'ho. No, non ce l'ho. Luigi non ha il biglietto per il concerto. Konstrukcija za iskazivanje pripadnosti. Pitanja sa di chi. Rečca ci u izrazima ce l'ho, ce l'abbiamo… Prisvojni pridevi i zamenice. Pokazni pridevi. Određeni i neodređeni član. Negacija. Upitna intonacija. (Inter)kulturni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	Che cosa ti piace fare nel tempo libero? Nel tempo libero mi piace/preferisco....perché..../Il mio film preferito è.../ Ti piace il nuoto?/Ti piace nuotare?/ Mi piacciono i libri gialli perché.... Non mi piace/piacciono... perché... A chi piace/piacciono...

	Glagol piacere. Nenaglašenje lične zamenice u funkciji indirektnog objekta (pronomi indiretti: mi, ti,ci,vi, le/gli). (Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	Secondo me/Per me/ è importante avere un animale a casa. Secondo me/Per me/dobbiamo aiutare Marco. È vero. / È sbagliato. Hai ragione./ Non è vero. Sbagli. (Non) sono d'accordo con te. Non ci credo. Mi piace la pizza Margherita. Anche a me. A me invece no. Izražavanje mišljenja indikativom (Secondo me/Per me...). Glagol piacere. Nenaglašenje lične zamenice u funkciji indirektnog objekta (pronomi indiretti: mi, ti,ci,vi, le/gli). (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA I CENA	Quante persone ci sono (al parco)? Ci sono tre persone che leggono il giornale. Ci sono dei bambini che giocano a calcio... Belgrado ha quasi 2 milioni di abitanti. Quanto costa un chilo di mele? Vorrei due etti di prosciutto cotto, grazie./ Vorrei un po' di pane, grazie. Compriamo del pane, delle patate e dell'uva./ Quante mele vuole, signora? Ne prendo due chili, grazie./ Quanta frutta mangi? Ne mango poca. Scusi? Possiamo ordinare? Per me una pizza Napoletana e per la ragazza una cotoletta con le patatine. Che numero porta? Che taglia porti? Il grattacielo è alto più di 500 metri. Oggi è il 9 novembre 2018. Upitni pridev /prilog: quanto/i/a/e. Partitivan član. Ne partitivo. Prilozi za količinu: poco/molto/tanto;un po'. Osnovni brojevi preko 1.000. (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; pravopisne konvencije pri razdvajanju hiljada, kao i celih od decimalnih brojeva; konvencije u izgovoru decimalnih brojeva; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

NEMAČKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Hallo Sarah, wie geht es dir? Guten Tag, Frau Bauer, wie geht es Ihnen? Danke, (mir geht es) sehr gut/prima/ nicht schlecht. Leider schlecht. Es geht. Ich freue mich. Freut mich! Es war schön. Ich hoffe, dich wiederzusehen. Bis bald! Bis dann! Ist Marion dein Vor- oder Nachname? - Mein Vorname. Und wie ist dein Nachname? - Kruggel. Vesna, woher kommst du? - Ich bin in Deutschland geboren, aber meine Eltern kommen aus Serbien. Sie sind vor 20 Jahren nach Deutschland gekommen./ Sie leben seit 20 Jahren hier in Bamberg. Das ist meine Oma Maria. - Ist sie deine Oma mütterlicherseits oder väterlicherseits? - Sie ist die Mutter von meinem Vater. Meine Großeltern väterlicherseits sind gestorben, als ich 10 Jahre alt war. Meine Großeltern väterlicherseits leben nicht mehr. Das sind meine Schulfreunde Maja und Philip. Wir trainieren jeden Tag/ zweimal pro Woche/ montags und freitags zusammen Judo im Sportverein „Spartak". Maja und ich sind auch Mitglieder der Drama AG. - Bist auch in einem Verein/ in einer AG? Treibst du Sport? Spielst du ein Instrumet? Das ist Herr Baumgartner, mein neuer Nachbar. Er ist Ingenieur und arbeitet bei Bosch. Er kommt aus Stuttgart. Jetzt wohnt er aber in Serbien. Er ist geschieden und hat zwei Kinder. Als Programierer entwickelt er Programme in seiner Firma. Lične zamenice Upitne reči (wer, woher, wo, wohin, wie…). Određeni i neodređeni član. Prilozi za vreme, mesto i način Pravilno i nepravilno poređenje prideva i priloga (gern, gut, viel) Sadašnje i prošlo vreme (perfekt i preterit pomoćnih i modalnih glagola). (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze. Osobenosti gradova i oblasti u zemljama nemačkog govornog područja.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Wie sieht er/sie aus? - Er ist groß und schlank, seine Haare sind blond und glatt. Sie ist etwas kleiner als er. Sie hat lange, lockige Haare und ist sehr hübsch. Wie ist er? - Fleißig, zuverlässig, ordentlich, humorvoll und hilfsbereit. Sie ist eine gute Schauspielerin, wie geboren für die Bühne. Fast food ist ungesund. Pommes sind zu fett und zu salzig. Warum isst du sie dann? Dein Zimmer ist aber schön gemütlich. Es ist groß und hell, modern eingerichtet. Das Sofa ist sehr bequem. Am besten gefällt mir der Balkon und der Blick von hier oben. Das Fenster ist gebrochen! Das Wetter ist aber wunderschön/ furchtbar. Der Film ist ziemlich/ sehr/ total langweilig, das habe ich nicht erwartet. Meine Stadt ist klein, sie liegt am See und ist von Bergen umgeben. Alles ist niedlich und es ist schön, hier zu leben. Serbien befindet sich an der Kreuzung von Zentral- und Südosteuropa. Belgrad und Novi Sad liegen and der Donau. Deutschland besteht aus 16 Bundesländern, Österreich aus neun und die Schweiz aus 26 Kantonen. Was sind die Wahrzeichen von Belgrad? Was muss man in Belgrad besichtigen? Imenice. Lične zamenice Upitne reči (wer, woher, wo, wohin, wie, welcher, welche, welches, was für ein…). Određeni i neodređeni član - upotreba. Prilozi za vreme, mesto i način i pojačavanje osobina (ganz, ziemlich, total, furchtbar, schrecklich…) Pravilno i nepravilno poređenje prideva i priloga (gern, gut, viel) Pridevska promena sa članom. Sadašnje i prošlo vreme (perfekt i preterit). (Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja nemačkog govornog područja (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I	Um wieviel Uhr treffen wir uns heute vor dem Kino? Um halb acht oder? Kommst du mit? Nehmen Sie/ Nimm den Bus Nummer 78 um Viertel nach sieben. Er fährt direkt zum Kino. Dann sehen wir uns, bis dann. Ich ziehe nach Deutschland um, deshalb lade ich dich zu meiner Abschiedsparty ein. Sag bitte Bescheid, wenn du nicht kommen kannst. Danke für die Einladung. Leider kann ich nicht kommen, denn ich bin am Samstag bei meinen Großeltern. Sie feiern ihren Hochzeitstag. Danke für die Einladung, ich komme gerne.

REAGOVANJE NA NJIH	Wir gehen morgen ins Konzert. Hast du Lust mitzukommen?/ Hast du Lust auf das Konzert? - Natürlich. Super Idee. Ich bin nicht daran interessiert. Du bist dick geworden. Du solltest deine Ernährung umstellen und dich mehr bewegen. Vielleicht solltest du nach 18 Uhr nichts essen. Vergiss alle Süßigkeiten! Iss mehr Obst und Gemüse! Sollte za davanje saveta Modalni i pomoćni glagoli za izražavanje predloga (möcht-, können/ könnt-, wollen, dürfen/dürft-, würd-) Zapovedni način Prilozi (deshalb, darum, deswegen) Veznici za izražavanje uzroka (weil, da, denn) (Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Kannst du/Könntest du etwas langsamer/leiser sprechen? Könnten Sie das Radio ausmachen, ich kann mich nicht konzentireren. Ich bitte dich um Hilfe. Ich bitte dich mir zu helfen. Lass mich in Ruhe! Lass mich ausreden! Der Leher teilte mit, dass der Unterricht morgen wegen seiner Krankheit ausfällt. Entschldigung! Vezeihung! Entschuldige für Verspätung! Tut mir leid, aber ich habe den Bus verpasst. Ich gratuliere zum Jubiläum. Alles Gute! Herzlichen Glückwunsch! Danke schön. Ich bedanke mich für die Geschenke. Modalni glagoli i glagol lassen za izražavanje molbe i zahteva (oblici indikativa i konjuktiva) (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Ergänze die Sätze! Antwortet auf die Fragen! Ordne die Texte den Fotos zu. Die Flaschen gehören in diesen Container. Diese Tabletten solltest du dreimal täglich einnehmen. Füllen Sie dieses Formular aus. Du solltest weniger Süßigkeiten essen und viel Wasser trinken. Wenn es stark regnet, musst du alle Fenster zumachen. Realne kondicionalne rečenice Zapovedni način. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	Wie lange brauchst du bis zur Schule? Ich brauche eine halbe Stunde zu Fuß. Aber wenn ich mit dem Bus fahre, (dann) brauche nur 10 Minuten. Die Schüler in Indien tragen Uniformen wie die Schüler in England, nicht wahr? Wenn du dich nicht regelmäßig bewegst, kannst du nicht gesund bleiben. Mein Vater geht montags ins Schwimmbad und freitags ins Fitnesstudio. Ich komme in 10 Minuten, bitte warte auf mich. Wir leben seit 5 Jahren in dieser Wohnung. Er fährt für drei Wochen nach Berlin. Prezent za izražavanje stalnih i uobičajenih radnji Veznici (wenn, während) Predlozi za izražavanje vremena (in, an, um, seit, für). (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem društvenom okruženju - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	Es war nett von dir, dass du auf meinen Hund aufgepasst hast, während ich beim Arzt war. Wo hast du gewohnt, als du Kind warst? Hast du dieses Buch schon gelesen? - Ja, vor 3 Jahren. Nach 8 Jahren hat er aufgehört Basketball zu trainieren. Wie hast du deine Ferien verbracht? - Zuerst bin ich mit meinen Eltern ans Meer gefahren und danach habe ich eine Sprachreise nach London gemacht. Es war super. Der Erste Weltkrieg ist 1914 ausgebrochen und hat vier Jahre gedauert. Mileva Maric war mit Albert Einstein verheiratet. Sie hat ihm viel bei der Forschung geholfen und zu seinem Erfolg beigetragen. Perfekt i preterit pravilnih i nepravilnih glagola Veznici wenn, als, während, bis. Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	Ich gehe morgen zum Zahnarzt, denn ich habe heftige Zahnschmerzen. Unsere Tante Maria kommt in zwei Stunden zu uns. Nach dem Studium wirst du bestimmt bei deinem Vater in der Firma arbeiten. Ich vermute, dass er im Ausland studieren wird. Ich glaube, der Regen hört bald auf. Ich hoffe, dass der Regen bald aufhört. Was hast du am Sonntagnachmittag vor? - Nichts, ich möchte mich ein bisschen erholen. Was wirst du Hans in Belgrad zeigen, wenn er zu Besuch kommt? Prezent i futur Veznici (wenn, sobald). (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.

ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Wie fühlst du dich? Mein Bauch tut weh und ich habe Fieber. - Du musst zum Arzt gehen. Gute Besserung Ich fühle mich ziemlich einsam, seitdem wir hierher umgezogen sind. Warum ärgert er sich über seine Kinder? Vielleicht haben sie schlechte Noten, oder? Ich bin von unserem Spiel enttäuscht. Das war nicht unser glücklicher Tag. Er hat sich so gefreut, als er dieses Stipendium bekommen hat. Wofür interessiert sich deine Schwester? Sie ist interessiert an Mode. Sie kauft ständig Klamotten und Modemagazine. Unser Sportlehrer war sehr stolz auf uns, als wir die Medaille gewonnen haben. Warum hast du das nicht aufgegessen? - Ich habe keinen Hunger, ich bin satt. Glagoli sa predložnim objektom. (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Können/Könnten Sie mir sagen, wie ich zum Stadion komme? Entschuldigung, wo ist die nächste Bushaltestelle? - Gehen Sie nur geradeaus und dann die zweite Straße links. Was ist dieses weiße Gebäude gegenüber dem Rathaus? Wir sind an der Donau vorbeigefahren. Mein Haus ist nicht weit weg von der Bushaltestelle (entfernt). Wo ist der Fahrkartenautomat? - Da drüben. Das Wetter ist schön, geh raus und verbringe nicht die ganze Zeit drinnen vor dem Computer. Kommt er aus Süddeutschland? - Ja, sein Ort ist liegt im Südwesten. Er liegt an einem wunderschönen See. Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa Prilozi za izražavanje prostornih odnosa Komparativ i superlativ prideva Zapovedni način. (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika; idiomatska/metaforička upotreba predloških izraza.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	Der Schulleiter hat Handyverbot eingeführt. Wir müssen unsere Handys vor dem Unterricht ausschalten und auf dem Tisch liegen lassen. Wie sind die Regeln an deiner Schule? Du darfst diese Grünfläche nicht betreten. Das ist nicht gestattet. An Regeln muss man sich halten. Meine Eltern haben mir verboten, ins Konzert zu gehen, weil ich morgen einen Mathetest schreibe. In Deutschland wird der Müll getrennt und das muss du berücksichtigen, solange du in Deutschland lebst. Rauchen verboten. Tiere füttern ist nicht erlaubt! Eintritt gesperrt! Lass mich schlafen! Lass uns in Ruhe! Zapovedni način Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i prisustvo/odsustvo obaveze Lassen + infinitiv. (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	Gehört das Auto Marions Vater? Gehört das Auto dem Vater von Marion? Das ist meine Sonnenbrille. Er is der Onkel meines besten Freundes/ von meinem besten Freund. Ist das dein Fahrrad? - Ja, (es ist) meins. Du kannst es haben und fahren. Der Pulli gefällt mir sehr, ich muss ihn haben. Mir passt die Größe dieser Bluse nicht. Wie ist der Name des Autors? Wessen Hund ist das? Das ist der Hund meiner Freundin Martha/ Marthas Hund. Saksonski genitiv sa imenicom u jednini i množini Prisvojni determinativi Genitiv Pitanja sa Wessen? (Inter)kulturni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	Was ist deine Lieblingsfreizeitbeschäftigung? - Skaten. Mir gefällt dieser Film sehr. Er ist einfach Spitze. Die Schauspieler waren total gut. Ich finde Schwimmen sehr gesund. Er mag Skilaufen, darüber hat er sich immer gefreut. Ich liebe Tiere. Basteln macht mir Spaß. Sie genießt, wenn sie ihren Morgenkaffee auf der Terrasse trinkt. Meine Schwester mag lieber Cola als Fanta. Was magst du lieber? Was bevorzugst du? Hörbücher oder gedruckte Bücher? Pridevska promena Pitanja sa Wie? Welcher, welche, welches? Was für ein? (Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	Ich denke/miene/glaube/vermute, dass Fast Food der Gesundheit schaden kann. Ich finde, Fast Food kann auch schmecken.

	Ich teile auch deine Meinung. Meiner Meinung/Ansicht nach haben die Deutschen das beste Brot. Ich fnde ihren Rock zu kurz. Findest du auch? Wer gewinnt das Spiel, was denkst du? Ich finde das Kleid nicht so schön, obwohl es so teuer ist. Er sagt, dass ihm der neue Mathelehrer gut gefällt. Nur weiß er noch nicht, ob er streng ist. Veznici dass, w?, ob, obwohl (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA I CENA	Wie viele Einwohner hat Belgrad? Etwa 1.7 Millionen. Der Rhein ist mehr als 1200m lang. Wie hoch ist das höchste Gebäude der Welt? - 829 Meter, das ist ein Wolkenkratzer in Dubai. Wie groß bist du? - 1,87. Er wohnt im fünften Stock. Wie weit ist Novi Sad von Belgrad entfernt? - Ich denke, 80 km. Wieviel wiegt ein Elephant? - Keine Ahnung. Wie groß ist deine Wohnung? - Die Fläche beträgt 76 Quadratmeter. Was brauchst du für diesen Kuchen? - 250 Gramm Mehl, 10 Eier, eine Tafel Schokolade. Osnovni brojevi preko 1.000 Merne jedinice (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

RUSKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Как вас/тебя зовут? Как ваша/ твоя фамилия? Меня зовут Виктор Петрович Иванов. Разрешите/ позвольте вам представить...Это мой друг Саша. Привет, Саша! Добро пожаловать! Мы будем вместе учиться. Очень приятно. Рад/рада с тобой познакомиться. А кто это? Это моя родственница Света. Она занимается музыкой. Мне кажется, что она хочет стать известной пианисткой. Где ты живёшь? На улице Гагарина, дом 5, квартира 10. На втором этаже, а ты? Я живу на улице Ленина, в доме номер 13, в квартире 17, на четвёртом этаже. Ты знаешь мою соседку Лену? Мне кажется, что вы вместе учились в восьмилтеней школе имени Бранислава Нушича. Это его родители. Его папа работает инженером, а его мама медсестрой. У тебя есть братья/сёстры? Да, у меня есть брат. Он моложе меня. Ему 7 лет. Нет, у меня нет сестры. Ты интересуешься музыкой? Нет, не очень, я люблю спорт. У моего папы есть сестра, её зовут Марина. Марина - моя тётя. Её муж, дядя Стефан - немец. У них есть сын, мой двоюродный брат Иван. Ему три года. Он родился в Германии, но сейчас живёт в России, в Москве. Это мой дядя Иван. Он очень интересный человек, художник. Он живёт и работает в деревне Иваново. Как дела? Нормально. Всё в порядке. Спасибо за имейл (электронное письмо). Большое вам спасибо. Не за что. Nominativ množine imenica muškog roda sa nastavkom -á/ -я́ (дом -домá, город - городá, учитель - учителя́) Upitne rečenice s upitnim zamenicama i prilozima (кто, где, как...). Izražavanje posesivnosti (potvrdne i odrične konstrukcije): u+ gen. ličnih zamenica i imenica (у меня есть, у меня нет). Lične zamenice za 3. lice sa i bez predloga (к ней, ей) Prisvojne zamenice (мой, твой, его, её, их...) Glagoli заниматься, интересоваться, стать + инструментал. Kratak oblik prideva rad/rada; рады. Odrične zamenice (никто, ничто) (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtivosti; imena, patronimi, prezimena i nadimci; adresa; formalno i neformalno predstavljanje; stepeni srodstva i rodbinski odnosi; numerisanje spratova, nazivi većih gradova, poznatijih država i njihovih stanovnika, rodno mesto.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Какой Миша? Как Миша выглядит? Я в первый раз с ним встречаюсь, опиши его. Миша невысокий, стройный. Какая Маша? Маша высокая, полная. Какой у него рост? Какие у неё глаза? Глаза - карие, волосы - каштановые. В чём она? На ней блузка в полоску. Миша хорошо знает математику и помагает Маше. Маша очень хорошо плавает. Она живёт в центре Екатеринбурга в многоэтажном доме. Её квартира небольшая. Её комната маленькая. У меня в комнате большая удобная кровать. Какой это город/ деревня? Это мой родной город. В центре Белграда - памятник Князю Михаилу. Рядом улица Князя Михаила, пешеходная улица. Это - памятник Петру Первому. Какой большой и красивый! Тебе нравится больше памятник Пушкину или Петру Первому? Этот памятник мне известен. Мы жили в спортивном лагере прошлым летом. Он спал в большой палатке. Идёт дождь, дует ветер, холодно очень. Завтра будет солнечная погода, без дождя. Ночью поднялся сильный ветер и пошел дождь. Я очень плохо себя чувствую. Болит голова и глотать больно. У меня температура. У него сильно болит живот. У неё грипп/ангина. Imenice treće deklinacije. Pridevi. Slaganje s imenicama u rodu, broju i padežu. Kratki pridevi u predikativnoj funkciji Башня видна издали. Я рад, что вы приехали. Prilozi za način, mesto, vreme. Frekventne vremenske konstrukcije (прошлым летом, в прошлую среду, на следующей неделе, в прошлом году) Sadašnje vreme.. Prošlo vreme. Buduće vreme (prosto i složeno). Prosti oblici komparativa prideva/priloga.

	Povratna zamenica себя. Neodređenolične rečenice bez subjekta sa predikatom u neodređenoličnom glagolskom obliku (treće lice množine). Здесь продают билеты. Говорят, что это было давно. Bezlične rečenice Меня тошнит. (Inter)kulturni sadržaji: karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Уберите вещи! А давайте посмотрим с вами, что там лежит. Разложим книги по местам. Помогите мне пожалуйста, давайте все вместе! Я иду в бассейн. Петя, пойдёшь со мной? Я обожаю плавать. Сегодня мы с вами сделали очень много. Какие молодцы! Чем тебя угостить? Ты будешь чай? Нет, спасибо. Что ты будешь делать на следующей неделе? Придёшь ко мне на вечеринку? У меня день рождения. Во сколько? В семь часов в субботу. Внимание! Срочно отправляемся на прогулку! Будем в восекресенье играть в футбол? Когда? В пять. Нет, к сожалению, я еду с родителями к бабушке. Пойдём в кино вечером? Давай! Где встречаемся? У входа в метро. Нажмите здесь и зарегистрируйтесь! Не переживай! В следующий раз получится лучше! Давайте решать вместе! Дорогие ученики! Приглашаем вас принять участие в творческом проекте «Как хорошо любить читать». Мне понравилось, как вы справились с заданием. Наша работа сегодня была очень полезной. Промена именица женског рода треће деклинације чија се основа завршава на -чь, -щь ; -жь, -шь. Zapovedni način (poziv na zajedničku aktivnost) . Bezlične modalne konstrukcije s predikativima (мне нужно, мне надо, мне необходимо). Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija. Sadašnje vreme u značenju budućeg. Buduće vreme. Prilozi za vreme утром, вчера, завтра, сейчас, опять ... Prilozi za količinu (meru) очень, совсем, слишком ... (Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Давайте споём эту песню. Пусть они читают.Скажите, как вы справились с текстом и вопросами? Не забудьте, что у каждого ученика своя роль. Не ешьте гамбугеры на завтрак. Составьте здоровое меню на день рождения с друзьями. Занимайтесь спортом каждый день. Вам помочь? Да, спасибо, возьмите эту сумку, пожалуйста. Спасибо. Благодарю вас. Не за что. Ничего. Дай мне, пожалуйста, тетрадь. Минуточку. Вот она. Можно я подойду? Можно. Мне кажется, что ... Это для меня (не)важно. По-моему ... Я считаю, что ... Я хотела бы танцевать с тобой.. Извините, можно вопрос? Можно. Приезжайте к нам в Сочи! Вы не скажете, как дойти до Красной площади? Конечно, скажу. Простите за беспокойство. Извините за опоздание. С днём рождения! Скачай, пожалуйста, из интернета этот ролик. Zapovedni način (poziv na zajedničku aktivnost) Давай/те петь; Давай/те споём. Konjugacija glagola есть, дать; хотеть, бежать; Predikativi можно, нужно, надо. Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija. Bezlične rečenice Мне кажется... Prošlo vreme glagola sa sufiksom -чь (мочь, лечь, печь) Kondicional za izražavanje predloga, želja (u prostoj rečenici): Я хотел/хотела бы. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Обрати внимание! Составьте предложения! Вы всё поняли? Постарайтесь угадать! Закрой/те глаза! Правильно или нет? Помните, вам надо прочитать текст всего лишь раз. Вставьте слово в нужном месте. Ответьте на те вопросы, которые кажутся вам наиболее лёгкими. Не обязательно придерживаться того порядка, в котором приведены вопросы. Из чего состоит он-лайн тестирование? Прочитай внимательно вопросы к тексту и обведи кружком букву правильного ответа. Открой рот и скажи «А-а-а». Это лекарство тебе надо принимать три раза в день. Надо лежать в постели пять дней.

	Отметь правильный ответ. Проверьте свои ответы. Сделайте проект-плакат/ презентацию на тему „Мой любимый город”. Найдите ошибки в тексте! Встаньте! Нарежь картошку кубиками, положи в салатницу. Один раз топни ногой, подойди к двери и похлопай в ладоши! Zapovedni način фреквентних глагола на нулти суфикс: встань/те, составь/те, не забудь/те, проверь/те.... (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	Моя семья любит по праздникам собираться с близкими родственниками. В выходные мы ходим в кино или ездим на дачу. Я живу в Москве. Моя бабушка живёт в деревне Азово, недалеко от города Омска. Летом мы ходим купаться на пруд. В Новгороде есть кремль. Я учусь в седьмом классе. В школу я езжу на абтобусе. Каждый день я встречаюсь с друзьями. Мы играем в футбол или в волейбол на школьной спортплощадке. В свободное время я играю в компьютерные игры. Я ищу МП4-плеер. Ты играешь на пианино? Нет, не играю, я пою в хоре. Какие книги ты любишь? А я как раз сейчас читаю Андрича. Если хочешь, можешь взять почитать. Я каждый день примерно пять часов сижу в интернете. Обычно я встаю в шесть часов. Сначала я включаю ноутбук и читаю электронную почту. Вечером мама и папа смотрят телевизор. Псоле школы я делаю уроки. Зимой мы катаемся на лыжах. Пётр часто ездит на озеро ловить рыбу. Самолёт летит в Белград. Glagolski vid, razlike u upotrebi glagolskog vida u ruskom i srpskom jeziku (обещать, завтракать...) Sadašnje vreme. Povratni glagoli, razlike u upotrebi povratnih glagola u ruskom i srpskom jeziku (играть, отдыхать, загорать, учиться....) Glagoli kretanja: идти/ ходить, ехать/ ездить, лететь/ летать, плыть/ плавать, бежать/ бегать, нести/ носить. Upotreba glagola играть (во что, на чём). Upotreba glagola есть. Prilozi za vreme, način. Upitne zamenice: какой, который (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem društvenom okruženju - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	Где он родился? В каком городе он жил? На прошлой неделе мы смотрели хороший фильм. Что ты делал/делала вчера вечером? Мама нашла свой мобильник. Он помог мне выучить урок. Сегодня мама пришла с работы в семь часов. Саша ушёл в свою комнату. Когда твоя семья переехала на новую квартиру? Мы прилетели вчера вечером. Когда вылетает твой самолёт? Мы в прошлом году ездили на машине на море. Я нашла в Интернете информацию о Максиме Горьком. Александр Сергеевич Пушкин родился 6 июня 1799 года в Москве. Название «Сибирь» появилось на карте в 14в. Белград был основан кельтами в IV−III вв. до н.э, поселение называлось Сингидунум. В 1521 году город захватили турки. Открытия Николы Теслы навсегда изменили мир. Бранислав Нушич умер 19 января 1938 г. Прошло време повратних глагола. Glagoli kretanja s prefiksima. Upotreba glagola kretanja u prošlom vremenu. Prošlo vreme glagola s sufiksima -чь (мочь), -ти (идти). Upotreba reči тысяча Vremenske konstrukcije s imenicom god: в 1978 году; в сентябре 1978-го года). Redni brojevi preko 10. Frekventne vremenske konstrukcije (прошлым летом, в прошлую среду, в прошлом году) Sadašnje vreme. Prilozi i priloške odredbe za vreme. (Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA,	Завтра утром я пойду к врачу. Майя проведёт летние каникулы у бабушки в деревне. На следующей неделе моя старшая сестра выходит замуж.

NAMERA, PREDVIĐANJA)	Мой брат улетает в Рим сегодня вечером. Во сколько его самолёт вылетает? Мы закончим проект до конца недели. Я надеюсь, что завтра будет хорошая погода. Сегодня солнце светит, будет прекрасная погода! Завтра моя сестра сдаёт экзамен по русскому языку на факультете. Если мы не сделаем домашнее задание, наш учитель рассердится. Что будет в будущем, если человек продолжит загрязнять планету? Glagolski vid. Prosto i složeno buduće vreme. Prilozi i priloške odredbe za vreme. Frekventne vremenske konstrukcije (на следующей неделе, в следующую среду) (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.
ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Что с тобой? Как ты себя чувствуешь? У меня сильный насморк и голова очень болит. И температура повышена. У тебя, наверное, грипп. Тебе нужно лекарство. Выздоравливай быстро! Почему Володя сердится на меня? Желаю тебе счастья и успехов! Удачи тебе! Ой, я очень волнуюсь! Я так переживаю за тебя! Моя тётя приезжает завтра в Москву. Я так радуюсь! Это пирожное так вкусно пахнет. Можно я попробую? Так есть хочется! Я проголодался/ проголодалась. Хочу пить! Дайте мне, пожалуйста, стакан воды. Я так устал/а! Так спать хочется! Я очень интересуюсь историей. А я увлекаюсь пением. Безличне реченице. Glagol хотеть. Glagol хотеться (безлична употреба: мне хочется). Glagol чувствовать себя. Modalne konstrukcije (lične i bezlične) с нужно и должен Zapovedni način. Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija. Glagoli интересоваться, увлекаться чем. (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Простите, вы не скажете, где находится ближайшая остновка автобуса? Да, конечно. Идите прямо до конца улицы. За углом - остановка. Извините, остановка одиннадцатого автобуса напротив? Мы гуляли весь день по набережной. У моих родителей дача в горах. Национальный музей находится в центре города. Дети весь день бегали по парку. Подожди, пожалуйста, за дверью. Первым человеком в космосе был Юрий Гагарин. Сибирь находится в центральных и восточных районах России. Гора Златар находится на западе Сербии. Ущелье Джердап находится в восточной Сербии. На юге Россия граничит с Китаем и Монголией. Predloško-padežne konstrukcije za izražavanje mesta i pravca (за дверью, в космосе, на юге, в центре...). Prilozi za mesto i pravac. Glagoli kretanja. Prefiksalni glagoli kretanja. (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika; idiomatska/metaforička upotreba predloških izraza.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	По газонам ходить нельзя! Можно сесть рядом с вами? Можно, конечно. Нет, нельзя, к сожалению. Можно воспользоваться твоим мобильником, пожалуйста? Вы должны отключить свои мобильники на уроке. Мы должны носить школьную форму. Он не может прийти, потому что у него много работы. Осторожно! Двери закрываются! Животных кормить запрещено! Курить запрещено! Заповедни начин. Bezlične modalne rečenice s predikativima можно, нельзя, надо, нужно. Modalna konstrukcija s rečima должен/должна/должны.

	Upravni i neupravni govor. (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	Это родители моего друга Саши. Чьи это очки? Мои или его? У неё нет чемодана, потеряла. Это твой пенал? Нет, не мой. Питања с присвојном упитном заменицом Чей. Konstrukcije za izražavanje posesivnosti. Opšta i posebna negacija. Prisvojne zamenice. Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija. (Inter)kulturni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	Когда у меня есть свободное время, я хожу/ езжу... Мне нравится смотреть в интернете фильмы, слушать музыку. Вчера я скачал/ скачала из интернета новую песню ДДТ. Мне нравястя зимние виды спорта. Люблю кататься на санках. Не люблю кататься на лыжах. Мой любимый спорт - теннис. Мне интересно смотреть теннис. Мне не очень нравится новый сериал. Я занимаюсь баскетболом. У меня тренировки каждый день. Glagoli заниматься, интересоваться (чем). Bezlična upotreba glagola нравиться. (Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	Я думаю, что в школах нужны мобильники. На уроке их можно использовать.Что ты думаешь на эту тему? Пожалуйста, расскажи мне об этой книге. Тебе нравится книга? Как тебе кажется, кто выиграет? Что ты думаешь по этому поводу? Да, я согласен/согласна. Нет, мы не согласны. Kratki oblici prideva soglasen. Bezlična upotreba glagola казаться. Мне кажется. (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA I CENA	Сколько жителей в Белграде? Почти два миллиона. Самое высокое здание в «Москва-Сити» − Башня Восток. Её высота - 348 метров. Моя мама работает на 16-ом этаже Башни Восток в «Москва-Сити». Самая длинная река в России - Лена (4.400 километров). Сколько весит яблоко? 200 грамм. Сколько весят эти яблоки? Три с половиной килограмма. У тебя было много домашеного задания? Это дорого! У нас больше/ меньше предметов в этом году. Я получил пятёрку по биологии. Osnovni brojevi preko 1.000. Upotreba brojnih imenica тысяча, миллион, половина. Upotreba priloga za količinu mnogo, malo, neskolьko uz genitiv množine imenica. Redni brojevi preko 10. Pitanja sa Skolьko. (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

FRANCUSKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Tu connais Michel ? Il vient de Poitiers. Je vous présente Monsieur Dupont. Tiens, je te présente Valérie, c'est ma meilleure amie. Moi, c'est René. Bonjour. Enchanté. Salut. C'est ton grand-père sur cette photo, n'est-ce pas? Oui, c'est mon papi, je m'appelle comme lui. Maintenant il a 73 ans. Melheureusement, ma grand-mère est morte. Le grand garçon blond aux yeux verts, avec un pull bleu, c'est Louis. Il s'intéresse à la musique. Qui est cette petite fille à côté de lui ? C'est sa sœur, elle s'appelle Hélène, elle est très gentille. Lucas et moi, nous habitons dans la même rue, mais nous ne sommes pas dans la même classe. Nous nous rencontrons souvent devant l'école. Prezentativi (c'est, ce sont). Pitanja intonacijom. Upitna morfema n'est-ce pas? Opisni pridevi. Prezent povratnih glagola. Naglašene lične zamenice. (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Yves est le garçon le plus grand dans ma classe. Il joue au basket. Elle est médecin. Il est boulanger. Elle est très nerveuse ; elle voudrait être plus calme. Tu regardes quel animal ? Je regarde ce cheval blanc avec la queue longue. Quel est ce livre sur ta table ? C'est le livre de français. Dans cette revue pour adolescents il y a plusieurs rubriques intéressantes : stars, mode, cinéma, musique, jeux, horoscope… Ce portable ne fait pas de photos et on ne peut pas recevoir des e-mails. Celui-là est meilleur, mais il est plus cher aussi. La Serbie se trouve au sud-est de l'Europe. Les plus grandes villes sont Belgrade, Novi Sad et Niš. On parle français en France, mais aussi en Suisse, au Luxembourg et en Belgique. Le drapeau français est tricolore, le drapeau serbe aussi. Poređenje prideva (komparativ, superlativ). Pokazni pridevi. Negacija (ne/ n'... pas). Predlozi ispred naziva zemalja. Prezent frekventnih glagola. Izostavljanje određenog člana (ispred naziva zanimanja). (Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Je te propose de voir ce film, toi aussi. Si elle a mal à la dent, elle doit aller chez le dentiste. On peut aller chez moi si tu es libre après l'école. Si tu es libre, je t'invite. Oui, d'accord, et on va jouer aux jeux vidéo. Voulez-vous essayer? Oui, pourquoi pas ? On ira voir le match si tu finis tes devoirs. J'aimerais bien y aller. Sois patiente. N'ayez pas peur. Et si on allait à la piscine? C'est une bonne idée. Modalni glagoli. Hipotetička rečenica. Futur simple. Futur proche. Subjunktiv/ imperativ glagola avoir i être u ustaljenim izrazima. (Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Excusez-moi, est-ce que je peux parler à Louise ? Bien, merci et au revoir ! Je peux m'asseoir à côté de vous? Je voudrais savoir si le centre est ouvert cet après-midi. Est-ce que vous avez l'adresse du Centre ? Bonjour Madame, vous pouvez me dire à quelle heure ouvre le Centre cet après-midi ? Je voudrais cette revue pour adolescents. Laquelle? Celle-là, son titre est Okapi. Regarde-moi! Ouvre-lui! Téléphonez-leur! Je suis vraiment désolé, Monsieur. Je vous demande pardon. Ne t'inquiète pas ! Je suis fier de toi. Toutes mes félicitations ! Je vous remercie beaucoup, Madame ! Kondicional modalnih glagola. Upitna rečenica sa konstrukcijom est-ce que.

	Upitne zamenice (lequel, laquelle). Pokazne zamenice (celui, celle, ceux, celles). Imperativ. Uzvične rečenice. Indirektna pitanja. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Il faut que tu racontes ça à ton frère. Il faut que tu fasses/ que tu ailles/ que tu lises/ que tu saches/ que tu écrives. Avez-vous compris? Pour apprendre, il faut bien écouter. Tu devrais aller à la pharmacie. Tu dois faire les courses aujourd'hui. Tu peux écrire au courrier des lecteurs de ce magazine. Ils vont te répondre. Konstrukcija il faut + subjunktiv (u ustaljenim izrazima). Konstrukcija il faut + infinitiv. Modalni glagoli. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	Tu vas à Nice? Non, j'en viens. Tu vas souvent à la campagne? J'y vais chaque été. On est ici depuis lundi. Le mercredi, je fais du tennis. Je sais danser et chanter. Je peux aussi jouer avec les enfants. Les jeunes passent beaucoup de temps à l'ordinateur. Les parents préfèrent regarder les films à la télé. Nous avons de nouveaux voisins. Ils ont acheté une maison à coté de chez nous. Les filles se préparent pour la fête. Elles mettent leurs nouvelles jupes. Priloške zamenice (en, y). Prezent frekventnih glagola. Predlozi i predloški izrazi (à côté de, chez, depuis). Prilozi. Prilozi za mesto (ici, là). (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem okruženju - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	Nous sommes arrivés il y a trois jours. Je n'ai jamais été chez eux. Ce jour-là il est venu me dire qu'il partait; il m'a dit qu'il allait déménager; il a promis qu'il nous écrirait. Hier c'était dimanche, je me suis réveillé à 10 heures. Elle a écouté le dernier disque de ce chanteur et elle a décidé d'aller à son concert. J'ai découvert Paris il y a deux ans. Il est né à Genève, mais il a grandi à Lyon parce que ses parents ont déménagé. Les frères Lumière ont inventé le cinéma. Napoléon Bonaparte était le premier empereur des Français. Il est né en Corse. Astérix et Obélix ont vécu dans un petit village gaulois et ils ont lutté contre les Romains. Perfekat (passé composé). Imperfekat. Iskazivanje budućnosti u odnosu na prošlu radnju (receptivno). Redni brojevi. (Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	Quand est-ce qu'on part? Il demande quand on part. Je pars dans deux jours. Si mes parents me laissent partir, je viendrai avec toi! S'il fait beau demain, on va à la piscine. Qui va jouer les personnages ? Qui va participer à ce spectacle ? C'est Pierre qui va le faire. Cette année je vais faire plus de sport et je vais aller à un atelier de peinture. Nous finirons notre projet dans dix jours. Je crois que demain il va neiger. Je suis sûr que tu réuissiras. Futur simple. Futur proche. Kondicionalna rečenica. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.
ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Bonne chance! Bon appétit ! Tu as envie de quoi ? J'ai envie d'aller au cinéma. Moi, je n'ai pas envie. Je trouve ça intéressant. Je ne trouve pas ça intéressant. J'espère qu'il viendra.

	Ça me fait plaisir de te revoir ! Tout va bien maintenant. Je n'aime pas l'odeur du café. Tu as réussi, je suis très content ! Elle n'est pas venue, c'est dommage ! Uzvična rečenica. Negacija. Prezent frekventnih glagola. (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Où sont mes affaires? Elle demande où sont ses affaires. Vous ne pouvez pas traverser la rue ici. Au-dessous de mon appartement il y a un parc où je peux voir les enfants qui jouent. Pouvez-vous me montrer la gare sur le plan, s'il vous plaît ? Ma ville est située à 75km au nord de Belgrade. Le Musée national se trouve dans le centre-ville, en face du Théâtre national. Subotica se trouve au nord de la Serbie, à la frontière avec la Hongrie. En Serbie il y a cinq parcs nationaux: Djerdap, Kopaonik, Tara, Šar, Fruška Gora. Le tunnel du Mont-Blanc relie Chamonix en France et Courmayeur en Italie. La Côte d'Azur comprend plusieurs lieux qui attirent les touristes du monde entier; ce sont Nice, Cannes, Saint-Tropez, etc. Indirektno pitanje. Relativne zamenice (qui, que, où). Osnovni brojevi. Prisvojni pridevi. (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	Maman me dit que je peux inviter tous mes copains à mon anniversaire. Tous mes amis vont au cinéma, mais pas moi. Mon papa ne me permet pas. C'est toi qui as jeté la bouteille dans l'herbe ? Non, ce n'est pas moi, je respecte la nature. Cherche une poubelle pour jeter ce papier ! N'ouvrez pas le livre pour le moment ! Ne pas ouvrir les fenêtres. Ne pas se pencher. Assez ! Ça suffit ! On ne mange pas avec ses mains. Lične zamenice u funkciji indirektnog objekta. Negacija. Uzvične rečenice. Imperativ. (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	Cette moto? C'est celle de mon grand frère. C'est à moi. Ils sont à vous. Il est à toi, ce portable rouge, n'est-ce pas ?Non, pas du tout, il est à cette dame-là. J'ai laissé le mien à la maison. Prezentativi (c'est, ce sont). Prisvojne zamenice. Pokazne zamenice. Negacija. (Inter)kulturni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	C'est toi que j'aime. Je l'aime comme un frère. Les enfants aiment les jeux de société. Le frère de Mia aime jouer au Scrabble. Comme c'est joli ! Comme sa poupée est belle ! J'aime les pommes, mais je préfère les bananes. Tu as aimé le film ? Non, il ne me plaît pas. Konstrukcija za naglašavanje (c'est... que). Uzvične rečenice. (Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	Je suis d'accord avec lui. Je pense que non. Je crois que tu n'as pas raison. Qu'est-ce que vous pensez ? Je ne suis pas sûr, mais je pense qu'il faut attendre encore un peu. Qu'est-ce que tu en penses ? Je crois que Marc n'est pas coupable Ce n'est pas juste! Ce n'est pas bien ! À ton avis, quelle équipe a mieux joué? Pitanja sa upitnim rečima. Objekatska rečenica. Negacija. (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.

IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA I CENA	Novi Sad est une grande ville? C'est la plus grande ville de la Voïvodine, avec presque 300.000 habitants. Ça coûte combien ? Les gants coûtent combien ? Ils coûtent 24 euros. Je voudrais un kilo de pommes et un litre de lait. Voilà ! C'est combien ? 11 euros. 11 euros ? C'est cher! La Seine est un fleuve français long de 776,6 kilomètres. Sa source se situe à 446 m d'altitude. La baleine bleue est le plus grand animal sur la planète, elle pèse jusqu'à 200 tonnes et elle peut être longue de 7 mètres. Nous habitons au cinquième étage. Cette année je suis en 7ème . Osnovni brojevi preko 1.000. Redni brojevi. Poređenje prideva (superlativ) Prezentativi (voilà, c'est). (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; pravopisne konvencije pri razdvajanju hiljada, kao i celih od decimalnih brojeva; konvencije u izgovoru decimalnih brojeva; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

ŠPANSKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Hola, Buenos días, Buenas tardes / noches, Adiós, Hasta luego Hola, ¿qué tal? -(Muy) bien. Y tú, ¿qué tal? Hola, ¿cómo estás? -(Muy) bien, gracias, ¿y tú? Buenos días, ¿cómo está? -(Muy) bien, ¿y usted? lengua escrita: Querido/a + nombre Querido Pedro: Soy un futbolista de Belgrado... Saludos, Manolo Te presento a + Te presento a mi hermano Paco. Te presento a Elena. Es mi amiga. Nos conocemos desde el primer grado y vamos juntas al aula de teatro de nuestra escuela. Te presento al señor Meza. Es nuestro profesor de español. ¿Cómo te llamas? ¿Cuántos años…? ¿Con quién...? ¿Dónde…? ¿De dónde eres? ¿Qué haces? ¿A qué te dedicas? Me llamo Mónica. Tengo trece años y vivo con mi padre. Él es de Grecia. Se mudó a Serbia cuando tenía veinte años. Ahora trabaja en el sector de informática de una compañía local. Pozdravi (¡Hola¡ ¡Buenos días! ¡Buenas tardes! ¡Buenas noches! ¡Hasta luego! ¡Adiós! ¡Chao! ¿Qué tal? ¿Cómo está(s)?) Indikativ prezenta frekventnih glagola Pitanja (qué, quién/es, con quién, cómo, dónde, de dónde, cuándo, cuánto, cómo, alguna vez) Lične zamenice, naglašene i nenaglašene Pokazne zamenice (este/a/os/as) Prisvojni pridevi Brojevi (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze. Veći gradovi u zemljama ciljne kulture.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	¡Qué divertido / aburrido / bonito / interesante…! ¿De qué color es? ¿Cómo es? -Es igual / diferente / parecido / típico / regular. La blusa es azul. Es de algodón. El libro es más interesante que la película. La paella está muy rica. Glagol ser za trajnu karakteristiku; estar za opis stanja; najfrekventniji pridevi koji menjaju značenje uz ser/estar (aburrido, cansado, rico). ¡Qué... + adjetivo! Pridevi - rod, broj i slaganje sa imenicama; položaj prideva. joven, viejo, mayor; adulto (edad) bonito, feo, bueno, malo, fuerte, débil colores; color claro/oscuro; redondo, cuadrado de madera / piel / plástico / metal / tela / papel / cristal (material) rico, bueno, malo (comida) Komparativ prideva (más…que, menos…que, tan...como); komparativ najčešćih nepravilnih prideva (mejor, peor, mayor, menor). (Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.); hrana.
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	¿Vamos a salir? -Sí, vale. / Vale, ¿por qué no? ¿Vienes al club? ¿Quedamos el miércoles? ¿Quedamos en mi casa? -Sí, vale, de acuerdo. ¿Por qué no jugamos al fútbol? Te invito a mi fiestra. ¿Vienes a mi casa? -Sí, pero más tarde. / Bueno, vale, pero más tarde. / No, lo siento. Me siento mal. Otro día. ¿Quieres zumo? -Sí, gracias. / Gracias, está muy rico pero no quiero más. ir a + inf. invitar, quedar Suprotne rečenice (pero…) Uzročne rečenice (porque…) (Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive; norme učtivosti (npr. prilikom poseta i sl.)
IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	¿Puedes darme un vaso de agua? / ¿Me das un vaso de agua? Tengo sed. -Aquí tienes. -(Muchas) gracias. - De nada. ¿Te puedo pedir un favor? -Sí, sí, claro. / Vale. / Bueno, vale. Perdona, ¿puedes ayudarme? -Sí, con mucho gusto. / Bueno, no sé. / Lo siento, no puedo. Perdón, ¿me puede ayudar? Lo siento mucho. / Perdona. / Siento llegar tarde.

	¡Enhorabuena! / ¡Muy bien! ¡Feliz cumpleaños! ¡Felices fiestas! Suerte. Buen viaje. Felices vacaciones. Buen provecho. poder + inf. Indirektno upućivanje molbe No entiendo la tarea (=možete li da mi objasnite?) Intonacija Año Nuevo, Nochevieja, Navidad, Pascua (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Por favor, abrid el libro por la página 67. Vamos a hacer la actividad tres. Organizad grupos de tres personas y analizad el primer diagrama. Tienes que llevar esto a la directora. Llévalo ahora. Está en su oficina. Dale el libro. ¿Dónde está el taller de pintura? -Baja las escaleras y luego coge el pasillo de la izquierda. Allí está. Zapovedni način u potvrdnom obliku Zapovedni način u potvrdnom obliku uz nenaglašene zamenice (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	Vivo aquí desde hace tres años. Mi escuela está muy cerca y necesito solo cinco minutos para llegar de casa. Sin embargo, a veces llego tarde porque no me despierto a tiempo… ¿Haces deporte? -Sí, tres veces por semana. Practico natación. / No, nunca. ¿Qué hace Manolo? -Hace las tareas. -Hm, no las hace; está hablando por teléfono. Prezent indikativa frekventnih glagola estar + gerundio desde… hasta; antes de… después de; en este momento; durante desde hace todos los meses/años/fines de semana; todo el tiempo despertarse, levantarse, acostarse; hacer deporte; quedarse; tener tiempo Odsustvo člana (Escribe libros. Bebe agua.) Lične zamenice - COD (me, te, lo, la, nos, os, los, las). (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem okruženju - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	¿Has estado en España alguna vez? -No, nunca. / Sí, fui a España cuando tenía cinco años. / No, todavía no. El jueves hubo un taller de escultura. ¿Qué tal el viaje? -Muy bien. Fuimos a Nis y visitamos la fortaleza. Hizo buen tiempo y paseamos mucho. La comida fue estupenda. Cristóbal Colón llegó a América en 1942. Su viaje duró varios meses… El 15 de febrero salió de la ciudad. Složeni perfekat (pretérito perfecto): particip pravilnih glagola i najfrekventnijih nepravilnih glagola esta mañana / tarde / noche / semana, este mes, este año; ya; todavía no; alguna vez Imperfekat za opisivanje prošlih radnji Vremenska rečenica cuando era / cuando tenía … años Prosti perfekat (pretérito indefinido) pravilnih glagola i najfrekventnijih nepravilnih glagola (ser, ir, ver, dar, tener, hacer, estar) u osnovnom značenju hace … días/semanas/meses/años; hace mucho tiempo fecha, en + año (Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	¿Qué vais a hacer el sábado? -Vamos a celebrar el cumpleaños de nuestra amiga. Este fin de semana vamos a preparar una sopresa para mi mejor amigo. El año que viene viajaré a Madrid. Estaré ahí hasta septiembre. Glagolska perifraza ir a + inf. Buduće vreme (futuro simple) esta tarde/noche/semana, este mes/año la semana/el mes/el año que viene (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; slobodno vreme.
ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	¿Quieres comer / salir / descansar? ¿Te gustaría comer / salir / descansar? -Me gustaría quedarme en casa. Estoy (muy) bien / mal / enfermo / cansado… Me duele el estómago… Me duelen los pies. Tengo dolor de cabeza… Necesito descansar. Estoy contento / preocupado / nervioso / (bastante/muy) enfadado / triste… Određeni član (me duele la cabeza vs. tengo dolor de cabeza) Lične zamenice - COID (me, te, le, nos, os, les) me/te/le/nos/os/les gustaría za učtivo upućivanje pitanja/ molbe

	querer, necesitar ser / estar (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	¿Dónde está tu casa? -Cerca del museo. Para ir al zoo, hay que seguir todo recto. Cruza la calle y coge la primera calle a la derecha. Allí está. El centro comercial está en las afueras de la ciudad. Hay 100 metros desde la escuela hasta mi casa. Para llegar al museo, hay que andar dos o tres kilómetros. Había cuatro sillas alrededor de la mesa. Encima de la mesa había una botella de plástico y cuatro vasos. dentro (de), fuera (de), debajo (de), encima (de), delante (de), detrás (de), alrededor (de), en/a las afueras (de) desde, hasta subir, bajar, andar, caminar, pasear, correr, pasar por, seguir Određeni član; član el ispred naglašenog a- (el aula / las aulas) (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i nekih zemalja govornog područja ciljnog jezika.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, UPOZORENJA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	¿Podemos acampar aquí? -Sí, podéis. / No, está prohibido. Hay que comprar los billetes antes de subir al autobús. Tienes que hacer los deberes a tiempo. Tienes que estudiar. -Hoy no tenemos que estudiar. Cuidado, hace mucho calor. Tienes que ponerte crema solar. tener que + inf. hay que + inf. (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	¿De quién es este perro? -Es mío. ¿De quién son esos libros? -Son de mi padre. ¿de quién es / son…? Prisvojni pridevi Prisvojne zamenice (Inter)kulturni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	¿Qué te gusta / interesa? -Me interesa mucho la historia. / (A mí) me gusta mucho viajar en tren. ¿Qué tipo de música te gusta? -Odio la música… / Me encanta la música… ¿Qué estación del año prefieres, verano o invierno? -Me gusta más el verano que el invierno. Me gusta más jugar al tenis que verlo en televisión. ¿Cuál es tu comida preferida? ¿Quiénes son tus escritores preferidos? ¿Qué prefieres: ir al parque o quedarte en casa? gustar, encantar, interesar, preferir Određeni član (Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	¿Te parece…? ¿En tu opinión…? Para mí, es muy importante pasar tiempo en la naturaleza. ¿Y para ti? ¿Qué crees? ¿Qué tal la prueba? -Es demasiado fácil/difícil. ¿Qué tal la novela? -No está mal. -Para mí está muy bien. Me gustan los personajes, son muy interesantes. La película es estupenda. -Sí, para mí también. / Sí, estoy de acuerdo. / Sí, es verdad, pero dura mucho. creer, parecerle, (no) estar de acuerdo, (no) tener razón Izražavanje mišljenja indikativom Naglašene lične zamenice posle predloga (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA I CENA	¿Hay alguna farmacia en esta calle? -Sí, hay una. / No, no hay ninguna. ¿Hay leche? -No, no hay. No hay nada en la nevera. ¿Cuántas personas vinieron? -Había más de diez personas. Necesito 200 gramos de jamón. -Aquí tiene. -Muchas gracias. Y ¿cuánto vale, por favor? Quiero cambiar dinares por euros. Brojevi preko 1.000 Redni brojevi do deset todo el mundo botella de, vaso de, barra de, paquete de talla grande/pequeña/mediana centímetro(s), metro(s), kilómetro(s); gramo(s), kilo(s); litro(s) (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; hrana; merne jedinice; novac.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje program prema potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu sastav odeljenja i karakteristike učenika, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže, udžbenike i druge nastavne materijale, kao i resurse i mogućnosti lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda, komunikativnih funkcija i preporučenih jezičkih aktivnosti, nastavnik kreira svoj godišnji (globalni) plan rada na osnovu koga će kasnije razviti operativne planove. Ishodi su definisani za kraj razreda i usmeravaju nastavnika da ih operacionalizuje na nivou jedne ili više nastavnih jedinica imajući u vidu nivo postignuća učenika. Ishodi se razlikuju, tako da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za većinu ishoda potrebno više vremena, različitih aktivnosti i načina rada. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo koje ne određuje sadržaje predmeta i zato se sadržajima u udžbeniku pristupa selektivno i u skladu sa predviđenim ishodima. S obzirom na to da udžbenik nije jedini izvor znanja, nastavnik treba da uputi učenike na druge izvore informisanja i sticanja znanja i veština.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Komunikativna nastava jezik smatra sredstvom komunikacije. Stoga je i program usmeren ka ishodima koji ukazuju na to šta je učenik u komunikaciji u stanju da razume i produkuje. Tabelarni prikaz nastavnika postepeno vodi od ishoda preko komunikativne funkcije kao oblasti do preporučenih jezičkih aktivnosti i sadržaja u komunikativnim funkcijama koje u nastavi osposobljavaju učenika da komunicira i koristi jezik u svakodnevnom životu, u privatnom, javnom ili obrazovnom domenu. Primena ovog pristupa u nastavi stranih jezika zasniva se na nastojanjima da se dosledno sprovode i primenjuju sledeći stavovi:

- ciljni jezik upotrebljava se u učionici u dobro osmišljenim kontekstima od interesa za učenike, u prijatnoj i opuštenoj atmosferi;
- govor nastavnika prilagođen je uzrastu i znanjima učenika;
- nastavnik treba da bude siguran da je shvaćeno značenje poruke uključujući njene kulturološke, vaspitne i socijalizirajuće elemente;
- bitno je značenje jezičke poruke;
- znanja učenika mere se jasno određenim relativnim kriterijumima tačnosti i zato uzor nije izvorni govornik;
- s ciljem da unapredi kvalitet i obim jezičkog materijala, nastava se zasniva i na socijalnoj interakciji; rad u učionici i van nje sprovodi se putem grupnog ili individualnog rešavanja problema, potragom za informacijama iz različitih izvora (internet, dečiji časopisi, prospekti i audio materijal) kao i rešavanjem manje ili više složenih zadataka u realnim i virtuelnim uslovima sa jasno određenim kontekstom, postupkom i ciljem;
- nastavnik upućuje učenike u zakonitosti usmenog i pisanog koda i njihovog međusobnog odnosa;
- svi gramatički sadržaji uvode se induktivnom metodom kroz raznovrsne kontekstualizovane primere u skladu sa nivoom, a bez detaljnih gramatičkih objašnjenja, osim, ukoliko učenici na njima ne insistiraju, a njihovo poznavanje se vrednuje i ocenjuje na osnovu upotrebe u odgovarajućem komunikativnom kontekstu.

Komunikativno-interaktivni pristup u nastavi stranih jezika uključuje i sledeće kategorije:

- usvajanje jezičkog sadržaja kroz ciljano i osmišljeno učestvovanje u društvenom činu;
- poimanje nastavnog programa kao dinamične, zajednički pripremljene i prilagođene liste zadataka i aktivnosti;
- nastavnik treba da omogući pristup i prihvatanje novih ideja;
- učenici se posmatraju kao odgovorni, kreativni, aktivni učesnici u društvenom činu;
- udžbenici predstavljaju izvor aktivnosti i moraju biti praćeni upotrebom dodatnih autentičnih materijala;
- učionica je prostor koji je moguće prilagođavati potrebama nastave iz dana u dan;
- rad na projektu kao zadatku koji ostvaruje korelaciju sa drugim predmetima i podstiče učenike na studiozni i istraživački rad;
- za uvođenje novog leksičkog materijala koriste se poznate gramatičke strukture i obrnuto.

Tehnike/aktivnosti
Tokom časa se preporučuje dinamično smenjivanje tehnika/aktivnosti koje ne bi trebalo da traju duže od 15 minuta.
Slušanje i reagovanje na komande nastavnika na stranom jeziku ili sa audio zapisa (slušaj, piši, poveži, odredi ali i aktivnosti u vezi sa radom u učionici: crtaj, seci, boji, otvori/zatvori svesku, itd.).
Rad u parovima, malim i velikim grupama (mini-dijalozi, igra po ulogama, simulacije itd.).
Manuelne aktivnosti (izrada panoa, prezentacija, zidnih novina, postera i sl.).
Vežbe slušanja (prema uputstvima nastavnika ili sa audio-zapisa povezati pojmove, dodati delove slike, dopuniti informacije, selektovati tačne i netačne iskaze, utvrditi hronologiju i sl.).
Igre primerene uzrastu
Klasiranje i upoređivanje (po količini, obliku, boji, godišnjim dobima, volim/ne volim, komparacije...).
Rešavanje „problem-situacija" u razredu, tj. dogovori i mini-projekti.
„Prevođenje" iskaza u gest i gesta u iskaz.
Povezivanje zvučnog materijala sa ilustracijom i tekstom, povezivanje naslova sa tekstom ili, pak, imenovanje naslova.
Zajedničko pravljenje ilustrovanih i pisanih materijala (planiranje različitih aktivnosti, izveštaj/dnevnik sa putovanja, reklamni plakat, program priredbe ili neke druge manifestacije).

Razumevanje pisanog jezika:
- uočavanje distinktivnih obeležja koja ukazuju na gramatičke specifičnosti (rod, broj, glagolsko vreme, lice...);
- odgovaranje na jednostavnija pitanja u vezi sa tekstom, tačno/netačno, višestruki izbor;
- izvršavanje pročitanih uputstava i naredbi;
- ređanje činjenica logičkim ili hronološkim redosledom.

Pismeno izražavanje:
- pronalaženje nedostajuće reči (upotpunjavanje niza, pronalaženje „uljeza", osmosmerke, ukrštene reči, i slično);
- povezivanje kraćeg teksta i rečenica sa slikama/ilustracijama;
- popunjavanje formulara (prijava za kurs, nalepnice npr. za prtljag);
- pisanje čestitki i razglednica;
- pisanje kraćih tekstova.

Uvođenje dečije književnosti i transponovanje u druge medije: igru, pesmu, dramski izraz, likovni izraz.
Predviđena je izrada dva pismena zadatka u toku školske godine.

STRATEGIJE ZA UNAPREĐIVANJE I UVEŽBAVANJE JEZIČKIH VEŠTINA

S obzirom na to da se ishodi ostvaruju preko aktivnosti jezičke komunikacije, važno je da se one u nastavi stranih jezika permanentno i istovremeno uvežbavaju. Samo tako učenici mogu da steknu jezičke kompetencije koje su u skladu sa zadatim ciljem.
Stoga je važno razvijati strategije za unapređivanje i uvežbavanje jezičkih veština.

Slušanje
Razumevanje govora je jezička aktivnost dekodiranja doslovnog i implicitnog značenja usmenog teksta; pored sposobnosti da razaznaje fonološke i leksičke jedinice i smisaone celine na jeziku koji uči, da bi uspešno ostvario razumevanje učenik treba da poseduje i sledeće kompetencije:
- diskurzivnu (o vrstama i karakteristikama tekstova i kanala prenošenja poruka),
- referencijalnu (o temama o kojima je reč) i
- sociokulturnu (u vezi sa komunikativnim situacijama, različitim načinima formulisanja određenih govornih funkcija i dr.).

Težina zadataka u vezi sa razumevanjem govora zavisi od više činilaca:
- od ličnih osobina i sposobnosti onoga ko sluša, uključujući i njegov kapacitet kognitivne obrade,
- od njegove motivacije i razloga zbog kojih sluša dati usmeni tekst,
- od osobina onoga ko govori,
- od namera s kojima govori,

- od konteksta i okolnosti - povoljnih i nepovoljnih - u kojima se slušanje i razumevanje ostvaruju,
- od karakteristika i vrste teksta koji se sluša, itd.

Progresija (od lakšeg ka težem, od prostijeg ka složenijem) za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je, stoga, na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:
- prisustvo/odsustvo vizuelnih elemenata (na primer, lakšim za razumevanje smatraju se oni usmeni tekstovi koji su praćeni vizuelnim elementima zbog obilja kontekstualnih informacija koje se automatski upisuju u dugotrajnu memoriju, ostavljajući pažnji mogućnost da se usredsredi na druge pojedinosti);
- dužina usmenog teksta;
- brzina govora;
- jasnost izgovora i eventualna odstupanja od standardnog govora;
- poznavanje teme;
- mogućnost/nemogućnost ponovnog slušanja i drugo.

Čitanje

Čitanje ili razumevanje pisanog teksta spada u tzv. vizuelne receptivne jezičke veštine. Tom prilikom čitalac prima i obrađuje tj. dekodira pisani tekst jednog ili više autora i pronalazi njegovo značenje. Tokom čitanja neophodno je uzeti u obzir određene faktore koji utiču na proces čitanja, a to su karakteristike čitalaca, njihovi interesi i motivacija kao i namere, karakteristike teksta koji se čita, strategije koje čitaoci koriste, kao i zahtevi situacije u kojoj se čita.

Na osnovu namere čitaoca razlikujemo sledeće vrste čitanja:
- čitanje radi usmeravanja;
- čitanje radi informisanosti;
- čitanje radi praćenja uputstava;
- čitanje radi zadovoljstva.

Tokom čitanja razlikujemo i nivo stepena razumevanja, tako da čitamo da bismo razumeli:
- globalnu informaciju;
- posebnu informaciju,
- potpunu informaciju;
- skriveno značenje određene poruke.

Pisanje

Pisana produkcija podrazumeva sposobnost učenika da u pisanom obliku opiše događaje, osećanja i reakcije, prenese poruke i izrazi stavove, kao i da rezimira sadržaj različitih poruka (iz medija, književnih i umetničkih tekstova itd.), vodi beleške, sačini prezentacije i slično.

Težina zadataka u vezi sa pisanom produkcijom zavisi od sledećih činilaca: poznavanja leksike i nivoa komunikativne kompetencije, kapaciteta kognitivne obrade, motivacije, sposobnosti prenošenja poruke u koherentne i povezane celine teksta.

Progresija označava proces koji podrazumeva usvajanje strategija i jezičkih struktura od lakšeg ka težem i od prostijeg ka složenijem. Svaki viši jezički nivo podrazumeva ciklično ponavljanje prethodno usvojenih elemenata, uz nadogradnju koja sadrži složenije jezičke strukture, leksiku i komunikativne sposobnosti. Za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je progresija na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:
- teme (učenikova svakodnevnica i okruženje, lično interesovanje, aktuelni događaji i razni aspekti iz društveno-kulturnog konteksta, kao i teme u vezi sa različitim nastavnim predmetima);
- tekstualne vrste i dužina teksta (formalni i neformalni tekstovi, rezimiranje, lične beleške);
- leksika i komunikativne funkcije (sposobnost učenika da ostvari različite funkcionalne aspekte kao što su opisivanje ljudi i događaja u različitim vremenskim kontekstima, da izrazi pretpostavke, sumnju, zahvalnost i slično u privatnom, javnom i obrazovnom domen);
- stepen samostalnosti učenika (od vođenog/usmeravanog pisanja, u kome se učenicima olakšava pisanje konkretnim zadacima i uputstvima, do samostalnog pisanja).

Govor
Govor kao produktivna veština posmatra se sa dva aspekta, i to u zavisnosti od toga da li je u funkciji monološkogizlaganja, pri čemu govornik saopštava, obaveštava, prezentuje ili drži predavanje jednoj ili više osoba, ili je u funkciji interakcije, kada se razmenjuju informacije između dva ili više sagovornika sa određenim ciljem, poštujući princip saradnje tokom dijaloga.
Aktivnosti monološke govorne produkcije su:
- javno obraćanje (saopštenja, davanje uputstava i informacija);
- izlaganje pred publikom (predavanja, prezentacije, reportaže, izveštavanje i komentari o nekim događajima i sl.)

Ove aktivnosti se mogu realizovati na različite načine i to:
- čitanjem pisanog teksta pred publikom;
- spontanim izlaganjem ili izlaganjem uz pomoć vizuelne podrške u vidu tabela, dijagrama, crteža i dr.
- realizacijom uvežbane uloge ili pevanjem.

Interakcija podrazumeva stalnu primenu i smenjivanje receptivnih i produktivnih strategija, kao i kognitivnih i diskurzivnih strategija (uzimanje i davanje reči, dogovaranje, usaglašavanje, predlaganje rešenja, rezimiranje, ublažavanje ili zaobilaženje nesporazuma ili posredovanje u nesporazumu) koje su u funkciji što uspešnijeg ostvarivanja interakcije. Interakcija se može realizovati kroz niz aktivnosti, na primer:
- razmenu informacija,
- spontanu konverzaciju,
- neformalnu ili formalnu diskusiju, debatu,
- intervju ili pregovaranje, zajedničko planiranje i saradnju.

Sociokulturna kompetencija i medijacija
Sociokulturna kompetencija i medijacija predstavljaju skup teorijskih znanja (kompetencija) koja se primenjuju u nizu jezičkih aktivnosti u dva osnovna jezička medijuma (pisanom i usmenom) i uz primenu svih drugih jezičkih aktivnosti (razumevanje govora, govor i interakcija, pisanje i razumevanje pisanog teksta). Dakle, predstavljaju veoma složene kategorije koje su prisutne u svim aspektima nastavnog procesa i procesa učenja.

Sociokulturna kompetencija predstavlja skup znanja o svetu uopšte, kao i o sličnostima i razlikama između kulturnih i komunikativnih modela sopstvene govorne zajednice i zajednice/zajednica čiji jezik uči. Ta znanja se, u zavisnosti od nivoa opštih jezičkih kompetencija, kreću od poznavanja osnovnih komunikativnih principa u svakodnevnoj komunikaciji (osnovni funkcionalni stilovi i registri), do poznavanja karakteristika različitih domena jezičke upotrebe (privatni, javni i obrazovni), paralingvističkih elemenata, i elemenata kulture/kultura zajednica čiji jezik uči. Navedena znanja potrebna su za kompetentnu, uspešnu komunikaciju u konkretnim komunikativnim aktivnostima na ciljnom jeziku.

Poseban aspekt sociokulturne kompetencije predstavlja interkulturna kompetencija, koja podrazumeva razvoj svesti o drugom i drugačijem, poznavanje i razumevanje sličnosti i razlika između svetova, odnosno govornih zajednica, u kojima se učenik kreće. Interkulturna kompetencija takođe podrazumeva i razvijanje tolerancije i pozitivnog stava prema individualnim i kolektivnim karakteristikama govornika drugih jezika, pripadnika drugih kultura koje se u manjoj ili većoj meri razlikuju od njegove sopstvene, to jest, razvoj interkulturne ličnosti, kroz jačanje svesti o vrednosti različitih kultura i razvijanje sposobnosti za integrisanje interkulturnih iskustava u sopstveni kulturni model ponašanja i verovanja.

Medijacija predstavlja aktivnost u okviru koje učenik ne izražava sopstveno mišljenje, već funkcioniše kao posrednik između osoba koje nisu u stanju da se direktno sporazumevaju. Medijacija može biti usmena i pisana, i uključuje sažimanje i rezimiranje teksta i prevođenje. Prevođenje se u ovom programu tretira kao posebna jezička aktivnost koja nikako ne treba da se koristi kao tehnika za usvajanje bilo kog aspekta ciljnog jezika predviđenog komunikativnom nastavom. Prevođenje podrazumeva razvoj znanja i veština korišćenja pomoćnih sredstava (rečnika, priručnika, informacionih tehnologija, itd.) i sposobnost iznalaženja strukturalnih i jezičkih ekvivalenata između jezika sa koga se prevodi i jezika na koji se prevodi.

Uputstvo za tumačenje gramatičkih sadržaja
Nastava gramatike, s nastavom i usvajanjem leksike i drugih aspekata stranog jezika, predstavlja jedan od preduslova ovladavanja stranim jezikom. Usvajanje gramatike podrazumeva formiranje gramatičkih pojmova i gramatičke strukture govora kod učenika, izučavanje gramatičkih pojava, formiranje navika i umenja u oblasti gramatičke analize i primene gramatičkih znanja, kao prilog izgrađivanju i unapređivanju kulture govora.

Gramatičke pojave treba posmatrati sa funkcionalnog aspekta (funkcionalni pristup). U procesu nastave stranog jezika u što većoj meri treba uključivati one gramatičke kategorije koje su tipične i neophodne za svakodnevni govor i komunikaciju, i to kroz raznovrsne modele, primenom osnovnih pravila i njihovim kombinovanjem. Treba težiti tome da se gramatika usvaja i receptivno i produktivno, kroz sve vidove govornih aktivnosti (slušanje, čitanje, govor i pisanje, kao i prevođenje), na svim nivoima učenja stranog jezika, prema jasno utvrđenim ciljevima, standardima i ishodima nastave stranih jezika.

Gramatičke kategorije su razvrstane u skladu sa Evropskim referentnim okvirom za žive jezike za svaki jezički nivo koji podrazumeva progresiju jezičkih struktura prema komunikativnim ciljevima: od prostijeg ka složenijem i od receptivnog ka produktivnom. Svaki viši jezički nivo podrazumeva gramatičke sadržaje prethodnih jezičkih nivoa. Cikličnim ponavljanjem prethodno usvojenih elemenata nadograđuju se složenije gramatičke strukture. Nastavnik ima slobodu da izdvoji gramatičke strukture koje će ciklično ponavljati u skladu sa postignućima učenika, kao i potrebama nastavnog konteksta.

Glavni cilj nastave stranog jezika jeste razvijanje komunikativne kompetencije na određenom jezičkom nivou, u skladu sa statusom jezika i godinom učenja. S tim u vezi, uz određene gramatičke kategorije stoji napomena da se usvajaju receptivno, dok se druge usvajaju produktivno.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA
Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje ne samo postignuća učenika, proces nastave i učenja, već i sopstveni rad kako bi permanentno unapređivao nastavni proces.

Proces praćenja ostvarenosti ishoda počinje procenom nivoa znanja učenika na početku školske godine kako bi nastavnici mogli da planiraju nastavni proces i proces praćenja i vrednovanja učeničkih postignuća i napredovanja. Taj proces se realizuje formativnim i sumativnim vrednovanjem. Dok se kod formativnog ocenjivanja tokom godine prate postignuća učenika različitim instrumentima (dijagnostički testovi, samoevaluacija, jezički portfolio, projektni zadaci i dr.), sumativnim ocenjivanjem (pismeni zadaci, završni testovi, testovi jezičkog nivoa) preciznije se procenjuje ostvarenost ishoda ili standarda na kraju određenog vremenskog perioda (kraj polugodišta, godine, ciklusa obrazovanja). Formativno vrednovanje nije samo praćenje učeničkih postignuća, već i praćenje načina rada i sredstvo koje omogućava nastavniku da u toku nastavnog procesa menja i unapređuje proces rada. Tokom ocenjivanja i vrednovanja učeničkih postignuća treba voditi računa da se načini na koje se ono sprovodi ne razlikuje od uobičajenih aktivnosti na času jer se i ocenjivanje i vrednovanje smatraju sastavnim delom procesa nastave i učenja, a ne izolovanim aktivnostima koje stvaraju stres kod učenika i ne daju pravu sliku njihovih postignuća. Ocenjivanjem i vrednovanjem treba da se obezbedi napredovanje učenika u ostvarivanju ishoda, kao i kvalitet i efikasnost nastave. Svrha ocenjivanja treba da bude i jačanje motivacije za napredovanjem kod učenika, a ne isticanje njihovih grešaka. Elementi koji se vrednuju su raznovrsni i treba da doprinesu sveopštoj slici o napredovanju učenika, jačanju njihovih komunikativnih kompetencija, razvoju veština i sposobnosti neophodnih za dalji rad i obrazovanje. To se postiže ocenjivanjem različitih elemenata kao što su jezičke veštine (čitanje, slušanje, govor i pisanje), usvojenost leksičkih sadržaja i jezičkih struktura, primena pravopisa, angažovanost i zalaganje u radu na času i van njega, primena sociolingvističkih normi. Prilikom ocenjivanja i vrednovanja neophodno je da načini provere i ocenjivanja budu poznati učenicima odnosno usaglašeni sa tehnikama, tipologijom vežbi i vrstama aktivnosti koje su primenjivane na redovnim časovima, kao i načinima na koji se vrednuju postignuća. Takva pravila i organizacija procesa vrednovanja i ocenjivanja omogućavaju pozitivnu i zdravu atmosferu u nastavnom procesu, kao i kvalitetne međusobne odnose i komunikaciju na relaciji učenik - nastavnik, kao i učenik - učenik, a ujedno pomažu učeniku da razume važnost i smislenost vrednovanja i podstiču ga na preuzimanje odgovornosti za vlastito planiranje i unapređivanje procesa učenja.

Naziv predmeta	**LIKOVNA KULTURA**
Cilj	Cilj učenja Likovne kulture je da se učenik, razvijajući stvaralačko mišljenje i estetičke kriterijume kroz praktični rad, osposobljava za komunikaciju i da izgrađuje pozitivan odnos prema kulturi i umetničkom nasleđu svog i drugih naroda.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**36**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/** **TEMA**	**SADRŽAJI**
- koristi tradicionalne tehnike i odabrana savremena sredstva za likovna istraživanja; - izražava, odabranim likovnim elementima, emocije, stanje ili imaginaciju; - oblikuje kompozicije primenjujući osnovna znanja o proporcijama i perspektivi; - koristi, sam ili u saradnji sa drugima, odabrane izvore, podatke i informacije kao podsticaj za stvaralački rad; - razgovara o odabranim idejama, temama ili motivima u umetničkim ostvarenjima različitih kultura i epoha; - uvažava sebe i druge kada snima, obrađuje i deli digitalne fotografije; - učestvuje u zajedničkom kreativnom radu koji objedinjuje različite umetnosti i/ili umetnost i tehnologiju; - pravi, samostalno ili u timu, prezentacije o odabranim temama povezujući ključne tekstualne podatke i vizuelne informacije; - predstavi svoje i radove drugih, kratko, argumentovano i afirmativno; - predlaže ideje za umetničku reciklažu, humanitarne akcije kroz likovno stvaralaštvo ili obilazak mesta i ustanova kulture; - razmatra svoja interesovanja i mogućnosti u odnosu na zanimanja u vizuelnim umetnostima.	PROSTOR I KOMPOZICIJA	Kompozicija. Boje i emocije, stilizacija oblika. Kompozicija linija, kompozicija boja, kompozicija oblika. Ravnoteža, kontrast, ponavljanje i stepenovanje oblika, varijacije. Ornament i arabeska. Proporcije. Proporcije glave i tela. Perspektiva. Koloristička, vazdušna, linearna perspektiva.
	KOMUNIKACIJA	Teme. Istorijska, religijska i mitološka tema. Original, kopija i plagijat. Digitalna fotografija. Kadar, selfi i autoportret. Animacija. Proces kreiranja, stori bord. Scena. Objedinjavanje pokreta, igre i zvuka. Prezentacije.
	UMETNOST OKO NAS	Umetnost i tehnologija. Umetnička zanimanja i produkti. Savremena tehnologija i umetnost. Umetnost oko nas. Umetnička reciklaža, umetnički projekti, humanitarne akcije... Nasleđe.

Ključni pojmovi sadržaja: prostor, oblik, linija, boja, tekstura, svetlina.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Ključni pojmovi su međusobno čvrsto povezani i čine konstrukciju, osnovu za razvijanje programa. Centralni pojam je prostor, jer se sve što vidimo i doživljavamo nalazi u prostoru. Iz ovog pojma su izvedeni ostali ključni pojmovi. U sedmom razredu ih ima šest: prostor - oblik, linija, boja, tekstura, svetlina. Ponavljanje istih ključnih pojmova iz razreda u razred ne podrazumeva ponavljanje istih sadržaja i aktivnosti. U svakom razredu ključni pojmovi se razmatraju iz drugog ugla i nadograđuju novim pojmovima i podpojmovima.

Centralni pojam, prostor, ukazuje na to da program nije usmeren na uskostručne sadržaje, već na svet u kome učenik živi i odrasta i koji treba svesno da opaža, doživljava i istražuje iz različitih uglova. Svi sadržaji vezani za vizuelnu umetnost (uključujući i umetnička ostvarenja iz bliže i dalje prošlosti) u bliskoj su vezi sa savremenim svetom i učenici treba postepeno, do kraja školovanja, da istražuju i otkrivaju te veze.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

U prvoj koloni tabele dati su ishodi koji se dostižu do kraja školske godine. Ishodi vode ka postepenom razvijanju kompetencija. Dostižni su za svakog učenika, u manjoj ili većoj meri. U drugoj koloni tabele predloženi su nazivi celina, a u trećoj pojmovi, podpojmovi i teme za razgovor i istraživanje. Treba imati u vidu da predloženi sadržaji nisu predlozi nastavnih tema i nastavnih jedinica.

U novom modelu nastave i učenja fokus nije na sadržajima. Nastavnik kreira program na osnovu kompetencija, predmetnog cilja, ishoda i ključnih pojmova. Jedna nastavna tema traje najmanje četiri časa. U okviru teme se povezuju pojmovi koje nastavnik bira iz svih celina. Da bi se omogućili uslovi za napredovanje učenika, u nastavi treba da dominiraju složeni zadaci koji ciljaju više ishoda i međupredmetnih kompetencija. Osim stvaralačkog rada značajan je i razgovor. Nastavnik planira pitanja koja podstiču učenike na razmišljanje, istraživanje i razvijanje kreativnih ideja.

Imajući u vidu nedovoljan fond časova i opremljenost kabineta/učionica u kojima se održava nastava Likovne kulture, poželjno je da se nastava planira timski. Pojedini zadaci/aktivnosti mogu da se realizuju u kabinetu za informatiku, u integrisanoj nastavi, u nastavi drugih predmeta, van škole (na ekskurziji, u muzeju...) ili kao domaći zadatak (individualni ili timski projekti).

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

PROSTOR I KOMPOZICIJA

Nastavnik bira one pojmove i likovne probleme koje će učenici istraživati kroz stvaralački (likovni) rad. Zatim, planira teme i pojmove koje učenici mogu da istraže sami (kod kuće), a prema sopstvenim interesovanjima.

Kompozicija

Kada učenici slikaju, nastavnik može da postavi likovni problem koji se odnosi na povezivanje emocija i boja (izražavanje sopstvenog raspoloženja ili plansko korišćenje boja da bi se izazvale određene emocije kod posmatrača). Učenici, ako žele, mogu da odaberu i istraživačke teme vezane za pigmentnu boju (na primer, po čemu boje dobijaju nazive, zanimljivosti o proizvodnji boje tokom istorije, psihološko dejstvo boje, boje i ambalaža proizvoda, kombinovanje boja prilikom uređenja prostorije i utisak koji kombinacija ostavlja na posmatrače...). Odabranu temu mogu da istraže tako što će istraživati podatke kod kuće i/ili kroz likovni rad na času. Kada je reč o stilizovanju oblika, predlog se odnosi na to da učenici nauče kako da maksimalno pojednostave složeni oblik, da ga kroz faze, postupno, svedu na znak. Potrebno je da uoče po čemu je oblik prepoznatljiv, da razlikuju njegovu bitnu karakteristiku od manje važnih detalja. Zatim, da isprobaju neke postupke koji će im pomoći da stilizuju oblik (brisanje detalja složenog crteža belom bojom, svođenje složenog oblika na geometrijske figure, opcrtavanje konture, crtanje konture, isticanje/preuveličavanje karakterističnog detalja...). Mogu da urade više nacrta na manjem formatu papira. Kasnije, kada budu stvarali složenije radove (na primer, portret) mogu da primenjuju postupak ili postupke koji im najviše odgovaraju. Potrebno je i da učenici razumeju razliku između trodimenzionalnog objekta i iluzije trodimenzionalnosti (koja se postiže na dvodimenzionalnoj podlozi tradicionalnim tehnikama ili u aplikativnom programu). Ako proceni da su učenici zainteresovani, nastavnik može da planira i kreiranje iluzija (op-art ili druge iluzije), u suprotnom iluzije mogu da se planiraju za osmi razred.

Predviđeno je da se o principima komponovanja više uči u osmom razredu. U sedmom razredu fokus je na originalnosti. Jednako je važno da, kada nastavnik postavi likovni problem, učenici planski primene onaj princip ili principe komponovanja o kojima su učili, kao i da iskustveno i spontano otkrivaju one o kojima nisu učili. Nastavnik povezuje odabrane pojmove i likovne probleme sa drugim odabranim sadržajima. Na primer, kompozicija boja može da se poveže sa kolorističkom perspektivom, bojom i emocijama, nasleđem, odabranim principom komponovanja na kome će biti fokus (na primer, ravnoteža ili dominanta)... Ornament i arabeska mogu da se povežu sa ritmom, nasleđem, umetničkim zanimanjima...
Crteži i teksture se kreiraju tradicionalnim tehnikama, na času. Mobilni uređaji mogu da se koriste za istraživanje linija tako što će učenici prvo oblikovati žičanu skulpturu, zatim je osvetliti mobilnim uređajem tako da senka pada na papir, olovkom pratiti trag bačene senke, a zatim dovršiti apstraktni crtež kombinovanom tehnikom.

Proporcije
Nastavnik nudi samo osnovne podatke o proporcijama ljudske glave i tela, učenici uče kroz praktični rad (zlatni presek i ergonomija mogu da se pomenu u osmom razredu). Kada oblikuju figure od mekog materijala, mogu i da koriste žičanu konstrukciju. Ako prikazuju figure i predmete u prostoru, potrebno je da obrate pažnju na odnos veličina više oblika (na primer, ljudska figura-pas-zgrada ili bokal-sto-jabuka...) i na položaj oblika.

Perspektiva
Nastavnik može da pokaže grafički prikaz/prikaze trodimenzionalnog objekta u otvorenom prostoru i da govori o stajalištu, odnosno mestu sa koga posmatramo objekat ili prizor, o liniji horizonta i tački nestajanja/nedogleda (prvo jednoj). Učenici mogu prvo da vežbaju prikazivanje jednostavnih oblika (kocka, kvadar, slovo) u perspektivi, na papiru manjeg formata (mogu da koriste i papir na kvadratiće). Međutim, treba imati u vidu da se ne radi o sadržaju iz nacrtne geometrije i projektovanja. Cilj je da učenici razvijaju vizuelno mišljenje i da primenjuju perspektivu bez merenja, bez lenjira, bez pomoćnih linija... Najvažnije je da ih nastavnik nauči kako da opažaju. Nastavnik pokazuje i očigledne primere perspektive u umetničkim delima. Treba voditi računa o tome da se učenje odvija postepeno. Perspektiva će se učiti i u osmom razredu, pa nastavnik ne treba da pokaže učenicima sve vrste perspektiva.

KOMUNIKACIJA

U ovoj celini su grupisani sadržaji koji se odnose na komunikaciju - tumačenje sadržaja i izražavanje (vizuelno, verbalno, pisano i neverbalno). Učenici treba da do kraja sedmog razreda nauče kako da kratko, afirmativno i argumentovano govore o svojim radovima, radovima svojih vršnjaka i o nasleđu, a do kraja osmog razreda kako da na prihvatljiv način izraze kritiku ili neslaganje. Odabrani pojmovi/teme se povezuju sa odgovarajućim pojmovima drugih celina.

Sadržaj umetničkog dela
Teme i motivi koje su učenici postepeno upoznavali prethodnih godina (pejzaž, portret, autoportret, mrtva priroda...) mogu, prema proceni nastavnika, da se sistematizuju pre nego što se pokažu primeri istorijskih, religijskih i mitoloških kompozicija. U razgovoru je neophodno povezati pojmove/teme sa sadašnjim vremenom i iskustvom učenika. Učenici se, postepeno, uvode u razgovor o nameri umetnika, o značaju i uticaju odabranih umetnika i umetničkih ostvarenja u prošlosti i danas, počev od primera iz nacionalnog nasleđa. Učenici treba da razumeju i čemu služe kopije umetničkih dela, šta je plagijat i kakav je odnos društva (i zakona) prema plagiranju, šta je originalnost i zbog čega je važna. Kada učenici oblikuju likovne radove, fokus je na izražavanju emocija, stanja i/ili imaginacije.

Digitalna fotografija
O fotografiji i filmu će se više učiti u osmom razredu, a u sedmom razredu je predviđeno da se učenici kroz praktični rad i motiv blizak njihovom iskustvu postepeno uvode u način komuniciranja fotografijom. Elementarne podatke o organizaciji kompozicije i osnovnu terminologiju potrebno je povezati sa odgovarajućim sadržajima prve celine i obezbediti da učenici prvo izgrade neophodnu osnovu da bi mogli da se fokusiraju na komunikaciju - izražavanje emocija, stanja, poruka... i utisak koji fotografija ostavlja na posmatrača. Razgovor može da počne poređenjem autoportreta urađenih tradicionalnim tehnikama, procenjivanjem kako je umetnik nameravao da se predstavi. U praktičnom radu, predlog je da učenici uče kako da urade zanimljiv selfi primenjujući osnovna znanja o kadriranju, a bez obrade u foto editorima. Važno je i da nauče kako da naprave izbor, odnosno da se fokusiraju na to da li su uspešno prikazali ono što je dogovoreno, umesto na to da li su „lepo ispali". Ukoliko nemaju svi učenici foto aparate/mobilne uređaje, nastavnik planira rad u grupi i korišćenje školskog foto aparata. Fotografije mogu da se koriste na času za analizu, ali se ne izlažu/objavljuju bez dozvole učenika i roditelja/staratelja. Potrebno je upozoriti učenike da ne fotografišu jedni druge, menjaju i objavljuju te fotografije bez znanja i dozvole.

Animacija
Predloženi sadržaji se odnose na kratko upoznavanje učenika sa načinom kreiranja animiranih ostvarenja. Dovoljno je reći da je kreiranje animacije složeni posao koji podrazumeva planiranje, produkciju i prodaju. U toku produkcije (izrade) animacije priprema se knjiga snimanja i stori bord (često i animatik). Nastavnik kratko objašnjava funkciju stori borda i ističe da se stori bord bitno razlikuje od stripa koji je celovito

ostvarenje (o stripu će se više učiti u osmom razredu). Učenici mogu da skiciraju na času stori bord koristeći tradicionalnu crtačku tehniku. Cilj je da učenici saznaju da u kreiranju pojedinih umetničkih ostvarenja učestvuje više timova koji međusobno sarađuju, da se rad na takvim delima unapred planira, da se ideje razrađuju na različite načine i da nauče kako da skiciraju svoju zamisao u formi stori borda. Oni učenici koji su zainteresovani za individualni projekat (domaći rad) mogu da urade i dizajn karaktera (izgled i osobine junaka), zatim priču ili sinopsis koji su sami osmislili (individualni projekat koji se planira u dogovoru sa nastavnikom Srpskog jezika i književnosti), ili mogu da animiraju lik koji su osmislili (individualni projekat koji se planira u dogovoru sa nastavnikom Informatike i računarstva).

Scena

Predloženi sadržaj se odnosi na objedinjene umetnosti. Ovaj sadržaj se do sada u praksi realizovao različito. Predlog je da nastavnik prvo pokaže odabrana umetnička ostvarenja (multimedijalno pozorište, interaktivno pozorište, scenski dizajn...), a zatim da zajedno sa učenicima dogovori aktivnost u kojoj će svi učenici učestvovati prema svojim afinitetima i sposobnostima.

Prezentacije

Učenici treba da počnu da uče kako da iz teksta izdvoje najbitnije sadržaje, najviše deset teza (broj teza je potrebno postepeno smanjivati). Kada rade digitalnu prezentaciju, nastavnik treba da postavlja jasne zahteve. Na primer, da prezentacija nema više od sedam slajdova, da su tekst i slika u ravnoteži, da kontrast između boje podloge i boje slova ne zamara oči... Zatim, da su vizuelne informacije relevantne. Takođe, potrebno je razgovarati o tome kome je prezentacija namenjena i kako drži pažnju publici. Potrebno je voditi računa o postepenom povećavanju zahteva (prezentacije će se raditi i u osmom razredu).

UMETNOST OKO NAS

U ovoj celini su grupisani sadržaji koji se odnose na uključivanje učenika u kulturne i umetničke aktivnosti u zajednici i na razvijanje pozitivnih stavova prema nasleđu svog i drugih naroda.

Umetnost i tehnologija

Do kraja sedmog razreda učenici treba da upoznaju sva umetnička zanimanja za koja se mogu osposobiti u srednjim umetničkim školama (ostala zanimanja su predviđena za osmi razred). Učenici treba da razmotre svoja interesovanja i mogućnosti i da na vreme počnu sa pripremanjem za prijemni ispit, ukoliko planiraju da upišu umetničku školu.

Cilj razgovora o novoj tehnologiji je da se učenici upoznaju sa tehnologijom koja se trenutno koristi i da razmotre na koji način tehnologija utiče na rad umetnika. Nastavnik nudi minimum podataka, samo onoliko koliko je potrebno da se objasne osnovni pojmovi. Na primer, izraz „virtuelna realnost" (VR) se odnosi na simulacije oblika i prostora koje su stvorene različitim tehnologijama (izraz se ne vezuje za tradicionalne likovne tehnike). Kompjuterski generisane slike (CGI) se koriste u filmu, animiranom filmu, reklamama, igricama. Aplikativni programi omogućavaju vajarima da za kraće vreme oblikuju skulpture, koje ostaju kao trajni zapisi, a ne moraju da se izvedu u materijalu. Holografi su slike napravljene pomoću laserske tehnologije. U ovom trenutku, 7D oblici su holografi u realnom prostoru koje vidimo i bez specijalnih naočara. Japanski naučnici su proizveli hologram koji možemo i da dodirnemo. Digitalnom olovkom „Phree" moguće je crtati skoro na svakoj površini. Osim za fotografisanje, dronovi mogu da se koriste i za slikanje. 3D štampa omogućava da se za kratko vreme „odštampa" bilo šta: kuća, automobil, veštački organi, skulpture... Poznate dizajnerske kuće (Levi's, Nike, Ralph Lauren...) sarađuju sa velikim korporacijama koje proizvode računare i elektroniku, kao što je Majkrosoft. Nekim umetničkim disciplinama nova tehnologija pruža više mogućnosti, dok druge ograničava. Nastavnik planira kako će podstaći učenike da razvijaju stavove.

Umetnost oko nas

Prvi predlog se odnosi na razvijanje pozitivnih stavova prema sebi, drugima i društvu u celini, a kroz angažovanje u likovnom radu za humanitarne aktivnosti, u umetničkim projektima (reciklaža), u programima u muzejima, u kulturno-umetničkim manifestacijama u svom mestu. Ukoliko nema mogućnosti da se učenici neposredno uključe u kulturno umetnički život zajednice, mogu da smišljaju i predlažu projekte, da se povežu sa muzejima putem video konferencije, da koriste prednosti digitalizovanog nasleđa.

Nastavnik pravi izbor sadržaja iz nacionalnog nasleđa. Imajući u vidu fond časova, odabrani sadržaji se mogu koristiti kao primer za likovne probleme koji se istražuju, kao podsticaj (motivacija) za stvaranje, kao istraživačke teme (kreiranje prezentacija), mogu se realizovati u korelaciji sa drugim programima, u integrisanoj tematskoj nastavi. Nastavnik objašnjava i zašto su odabrani primeri značajno nasleđe, zašto su važni za razvoj kulturnog turizma i na koji način su povezani sa životom učenika. Preporuka je da škola u toku godine najmanje jednom realizuje učenje u saradnji sa ustanovom kulture, po mogućnosti u samoj ustanovi kulture. Sadržaji koji se odnose na promociju nasleđa i na ustanove za zaštitu nasleđa predviđeni su za osmi razred.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavnik u toku godine prati, procenjuje i podstiče razvijanje individualnih potencijala svakog učenika.
Mogući elementi za procenjivanje napredovanja i ocenjivanje postignuća su:

- odnos prema radu (pripremljen je za čas; odgovorno koristi materijal, pribor i alatke; održava pribor i radni prostor; potpisuje radove; čuva radove u mapi...);
- odnos prema sebi (istražuje informacije; postavlja pitanja; predlaže; istrajan je u radu, trudi se; preuzima odgovornost; poštuje sebe i svoje radove; uči na greškama; spreman je da isproba svoje sposobnosti u novim aktivnostima...);
- odnos prema drugima (dovršava rad u dogovorenom roku; poštuje dogovorena pravila ponašanja; spreman je da pomogne i da sarađuje; uvažava tuđu kulturu, radove, način razmišljanja, doživljavanja, opažanja, izražavanja...);
- razumevanje (razume zadatak; razume pojmove; razume proces; razume koncept; razume vizuelne informacije...);
- povezivanje (povezuje i poredi poznate i nove informacije, ljude, mesta, događaje, fenomene, ideje, dela...);
- originalnost (originalan je u odnosu na tuđe radove; originalan je u odnosu na svoje prethodne radove...);
- organizacija kompozicije (u skladu sa svojom idejom primenjuje odgovarajuće principe komponovanja, znanja o prostoru, perspektivi, proporcijama, pravcu, smeru...);
- verbalno izražavanje (učtivo komunicira; argumentovano, kratko i jasno obrazlaže svoj rad, ideju, doživljaj, opažanje, emocije...);
- upotreba tehnika i sredstava (bira odgovarajuću tehniku u odnosu na ideju; primenjuje odgovarajući proces; bira odgovarajući materijal/podlogu; istražuje mogućnosti tehnike i materijala; koristi digitalnu tehnologiju kao pomoćno sredstvo u radu; oblikuje rad u odabranom aplikativnom programu).

Elementi mogu i drugačije da se formulišu. Biraju se prema tipu likovnog zadatka i ciljevima zadatka.

Samoprocena radova je verbalna i pisana. Najefikasnija je metoda 3, 2, 1. Učenik sam priprema listić na kome upisuje ime, prezime, datum i naziv rada. Zatim kratko navodi: 3 stvari koje sam naučio na času, 2 primera koja ilustruju to što sam naučio, 1 stvar koja mi nije jasna ili pitanje koje bih postavio. Kada se razgovara o likovnim delima, učenik piše: 3 reči kojima bih opisao delo, 2 stvari koje mi se najviše dopadaju na delu, 1 stvar koju ne razumem. Kada se razgovara o umetniku: 3 stvari zbog kojih je umetnik značajan, 2 dela koja mi se najviše sviđaju, 1 pitanje koje bih postavio umetniku. Kada se učenik likovno izražava: 3 stvari o kojima sam razmišljao tokom rada, 2 stvari koje mi se sviđaju na mom radu, 1 stvar koju bih promenio. Ili: 3 reči kojima bih opisao svoj rad, 2 razloga zbog kojih je moj rad originalan, 1 stvar koju bih uradio drugačije. Važno je da učenik ne navodi više od jedne nejasnoće ili greške, ni u slučaju kada mu ništa nije jasno ili smatra da je rad upropašćen. Izdvajanje samo jedne nejasnoće ili greške postepeno osposobljava učenika da identifikuje najvažniji propust i da se fokusira na njegovo uklanjanje ili da dođe do boljih ideja. Učenike je potrebno navikavati da listiće popunjavaju brzo. Ponekad je najvažnije ono čega se prvog sete. Nastavnik može da prilagođava metodu u skladu sa tipom aktivnosti/zadatka ili da osmisli drugačije ček-liste.

Naziv predmeta	**MUZIČKA KULTURA**
Cilj	Cilj učenja predmeta Muzička kultura je da kod učenika, razvijajući interesovanja za muzičku umetnost, stvaralačko i kritičko mišljenje, formira estetsku percepciju i muzički ukus, kao i odgovoran odnos prema očuvanju muzičkog nasleđa i kulturi svoga i drugih naroda.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**36**

ISHODI **U okviru oblasti/teme** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- prepozna vrstu žičanih instrumenta po izgledu i zvuku; - opiše način dobijanja tona kod žičanih instrumenata; - poveže različite vidove muzičkog izražavanja sa društveno-istorijskim ambijentom u kome su nastali; - navede izražajna sredstava muzičke umetnosti karakteristična za period baroka i klasicizma; - uoči osnovne karakteristike muzičkog stvaralaštva u baroku i klasicizmu; - prepozna instrument ili grupu prema vrsti kompozicije u okviru datog muzičkog stila; - objasni kako je muzika povezana sa drugim umetnostima i oblastima van umetnosti (muzika i religija; tehnologija zapisivanja, štampanja nota; izvođačke i tehničke mogućnosti instrumenata; - razlikuje muzičke forme baroka i klasicizma; - identifikuje reprezentativne muzičke primere najznačajnijih predstavnika baroka i klasicizma; - identifikuje elemente muzike baroka i klasicizma kao inspiraciju u muzici savremenog doba; - izvodi muzičke primere koristeći glas, pokret i instrumente, samostalno i u grupi; - koristi muzičke obrasce u osmišljavanju muzičkih celina kroz pevanje, sviranje i pokret; - komunicira u grupi improvizujući manje muzičke celine glasom, instrumentom ili pokretom; - učestvuje u kreiranju školskih priredbi, događaja i projekata; - izrazi doživljaj muzike jezikom drugih umetnosti (ples, gluma, pisana ili govorna reč, likovna umetnost); - učestvuje u školskim priredbama i manifestacijama; - primenjuje princip saradnje i međusobnog podsticanja u zajedničkom muziciranju; - ponaša se u skladu sa pravilima muzičkog bontona u različitim muzičkim prilikama; - kritički prosuđuje uticaj muzike na zdravlje; - koristi mogućnosti IKT-a za samostalno istraživanje, izvođenje i stvaralaštvo.	ČOVEK I MUZIKA	Barok. Rođenje opere. Klaudio Monteverdi. Oblici vokalno-instrumentalne muzike (oratorijum, kantata). Instrumentalna muzika: solističko, kamerno i orkestarsko muziciranje. Instrumentalni oblici: svita, končerto groso. Antonio Vivaldi, Johan Sebastijan Bah i Georg Fridrih Hendl. Klasicizam Pojam sonate i simfonije. Žanrovi klasične muzike -opera, crkveni žanrovi, simfonijska, koncertantna, kamerna (posebno gudački kvartet), solistička muzika. Jozef Hajdn, Volfgang Amadeus Mocart i Ludvig van Betoven. Razvoj srpske crkvene muzike.
	MUZIČKI INSTRUMENTI	Žičani: trzalački i gudački. Graditeljske škole. Pojam simfonijskog orkestra Srpski narodni muzički instrumenti.
	SLUŠANJE MUZIKE	Elementi muzičke izražajnosti: tempo, dinamika, tonske boje različitih glasova i instrumenata. Slušanje svetovne i duhovne muzike baroka i klasicizma. Slušanje vokalnih, vokalno-istrumentalnih i instrumentalnih kompozicija, domaćih i stranih kompozitora. Slušanje dela tradicionalne narodne muzike.
	IZVOĐENJE MUZIKE	Pevanje pesama po sluhu i iz notnog teksta (solmizacijom) samostalno i u grupi. Pevanje pesama u kombinaciji sa pokretom. Pevanje i sviranje iz notnog teksta narodnih i umetničkih kompozicija na instrumentima Orfovog instrumentarija i/ili na drugim instrumentima. Izvođenje jednostavnijih muzičkih primera u vezi sa obrađenom temom. Izvođenje (pevanje ili sviranje) jednostavnih ritmičkih i melodijskih reprezentativnih primera (odlomaka/tema) u stilu muzike baroka, klasicizma.
	MUZIČKO STVARA-LAŠTVO	Kreiranje pokreta uz muziku koju učenici izvode. Kreiranje ritmičke pratnje. Rekonstrukcija muzičkih događaja u stilu baroka i klasicizma.

Ključni pojmovi sadržaja: barok, oratorijum, kantata, svita, končerto groso, klasicizam, sonata, simfonija, kamerna muzika.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Priroda same muzike, pa i predmeta muzička kultura ukazuje na stalno prožimanje svih oblasti i tematskih jedinica koje su predviđene programom nastave i učenja. Nijedna oblast se ne može izučavati izolovano od druge i biti sama sebi cilj, a da se istovremeno ne razgovara o svim drugim aspektima muzike. Muziku od početka treba povezivati sa što više događaja iz života učenika. Paralelno odvijanje različitih muzičkih aktivnosti podstiče misaonu aktivnost, dragocenu za razvijanje ukupnog mentalnog i psiho-motornog potencijala učenika, i predstavlja odličnu osnovu za integraciju sa drugim predmetima.

Nastava usmerena na ostvarivanje ishoda daje prednost iskustvenom učenju u okviru kojeg učenici razvijaju lični odnos prema muzici a postepena racionalizacija iskustva vremenom postaje teorijski okvir. Iskustveno učenje u okviru ovog predmeta podrazumeva aktivno slušanje muzike, lično muzičko izražavanje (pevanje i sviranje) učenika i muzičko stvaralaštvo u okviru kojih učenik koristi teorijska znanja kao sredstva za participaciju u muzici. Osnovni metodski pristup se temelji na zvučnom utisku, po principu od zvuka ka notnoj slici i tumačenju.

Najvažniji pokretač nastave treba da bude princip motivacije i inkluzivnosti u podsticanju maksimalnog učešća u muzičkom doživljaju kao i razvijanju potencijala za muzičko izražavanje.

Nastava muzičke kulture ostvaruje se kroz sledeće oblasti:
- Čovek i muzika.
- Muzički instrumenti.
- Slušanje muzike.
- Izvođenje muzike.
- Muzičko stvaralaštvo.

Da bi postigao očekivane ishode obrazovnog-vaspitnog procesa, nastavnik koristi glas i pokret, muzičke instrumente, elemente informacionih tehnologija kao i razvijene modele multimedijalne nastave. Korelacija između predmeta može biti polazište za brojne projektne predloge u kojim učenici mogu biti učesnici kao istraživači, kreatori i izvođači. Kod učenika treba razvijati veštine pristupanja informacijama i njihovog korišćenja (internet, knjige...), saradnički rad u grupama, kao i komunikacijske veštine u cilju prenošenja i razmene iskustava i znanja. Rad u grupama i radionicama je koristan u kombinaciji sa ostalim načinima rada, pogotovo kada postoji izazov značajnijeg (npr. emotivnog) eksponiranja učenika, kao vid premošćavanja stidljivosti ili anksioznosti.

Program nastave i učenja omogućava da se, pored navedenih kompozicija za slušanje i izvođenje, mogu koristiti i kompozicije koje nisu navedene, odnosno, nastavnik ima mogućnost da maksimalno do 30%, po slobodnom izboru, odabere kompozicije za slušanje i izvođenje vodeći računa o primerenosti nastavnim sadržajima, uzrastu učenika, njihovim mogućnostima i interesovanjima, estetskim zahtevima, ishodima i lokalitetu na kome se nalazi škola. Odnos između ponuđenih kompozicija i primera iz druge literature treba da bude najmanje 70% u korist ponuđenih. Iz pomenutog razloga, u programu nastave i učenja se nalazi veći izbor nastavnog materijala (za slušanje i izvođenje) u odnosu na godišnji fond časova predmeta Muzička kultura.

Muzika u funkciji zdravlja i muzički bonton

Pored pažljivog izbora što kvalitetnijih muzičkih sadržaja, učenike treba stalno upućivati na neophodnost negovanja glasovnog i slušnog aparata. Upozorenja da preglasna i agresivna muzika ima štetan uticaj i izaziva fiziološki i psihološki odgovor organizma, treba da se sprovode u kontinuitetu. Važno je stalno ukazivati na pozitivan efekat muzike, u smislu opuštanja, podizanja pažnje, emocionalnih i fizičkih odgovora, kognitivne stimulacije i razvijanja memorije.

Upućivanje učenika na pravila ponašanja pri slušanju muzike i izvođenju muzike čini deo vaspitnog uticaja koji nastavnik ima u oblikovanju opšte kulture ponašanja. Ovaj model ponašanja učenik treba da prenese kasnije na koncerte i različite muzičke priredbe.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program imajući u vidu: sastav i karakteristike učenika u odeljenju, udžbenike i ostali didaktički materijal koji koristi za realizaciju nastavnih sadržaja, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi.

Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji - globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice.

Priprema za čas podrazumeva definisanje cilja časa, konkretizaciju ishoda u odnosu na cilj časa, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na ishode, način provere ostvarenosti ishoda i izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja i podučavanja (vodeći računa o predznanju, tj. iskustvu učenika, koje će učenicima omogućiti da savladaju znanja i veštine predviđene definisanim ishodima).

Na času treba da preovlađuje aktivnost kojom se savladava novi muzički sadržaj, ali je ona uvek povezana i sa drugim muzičkim aktivnostima. Specifičnost predmeta se ogleda u tome što se muzičke aktivnosti odvijaju paralelno ili jedna muzička aktivnost logično vodi ka drugoj.
U okviru organizacije godišnjih i mesečnih aktivnosti neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole, pa prema njima usmeravati i oblikovati nastavne sadržaje.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Proces učenja bazira se na percepciji najupečatljivijih muzičkih primera (za slušanje ili izvođenje muzike), koji imaju zadatak da aktiviraju svesnu aktivnost, fokusiraju pažnju učenika, iniciraju proces mišljenja i kreiraju odgovarajući saznajno-emocionalni doživljaj.

Čovek i muzika

Znanje o muzici kroz različite epohe ima za cilj razumevanje uloge muzike u društvu, upoznavanje muzičkih izražajnih sredstava, instrumenata, žanrova i oblika. U načinu realizacije ovih sadržaja uvek treba krenuti od muzičkog dela, slušanja ili izvođenja. Čas treba da bude orijentisan na ulogu i prirodu muzike, odnos čoveka u datom periodu prema njoj i njenoj nameni, kao i promišljanju da li je muzika (i ako jeste, na koje načine) bila umetnost kakvu danas poznajemo ili i nešto drugo.

Informacije koje se tiču konteksta (na primer istorijske, antropološke, kulturološke prirode) treba da budu odabrane i prenesene u službi razumevanja sveta muzike u datom duhu vremena. Hronološki aspekt Muzičke kulture za sedmi razred doprinosi korelaciji znanja i treba imati na umu da određeni predmeti pokrivaju informisanost o nemuzičkim aspektima baroka i klasicizma na detaljniji i specifičniji način.

Muzički instrumenti

Muzički instrumenti su nezaobilazni element svih oblasti Muzičke kulture. Kako su, pored ljudskog tela i glasa, značajno sredstvo muzičkog izražavanja čoveka, informacije o muzičkim instrumentima treba da proisteknu neposredno iz istorijskog i stvaralačkog konteksta. U tom smislu treba posebno obratiti pažnju na vezu između izbora instrumenata i događaja, odnosno prilika kada se i na koji način muzika izvodila.

Kao i sve druge, žičane instrumente treba obraditi kroz odgovarajuće slušne primere koji na upečatljiv način prezentuju njihove osnovne karakteristike. Informacije o žičanim instrumentima (trzalačkim i gudačkim) treba da budu svedene i usmerene na način dobijanja tona, tonsku boju, izražajne i osnovne tehničke mogućnosti i primenu.

Instrumente baroka i klasicima potrebno je auditivno i vizuelno prikazati kroz najosnovnije informacije u okviru predviđenog nastavnog sadržaja.

Karakteristične narodne instrumente, od severa do juga Srbije, predstaviti slušno i vizuelno. Neophodno je nastavne sadržaje međusobno integrisati - geografsko područje povezati sa narodnom pesmom, igrom, nošnjom i običajima obrađivanog lokaliteta.

Do znanja o instrumentima učenici treba da dođu iz neposrednog iskustva putem slušanja i opažanja, a ne faktografskim nabrajanjem, odnosno memorisanjem podataka.

Slušanje muzike

Slušanje muzike je aktivan psihički proces koji podrazumeva emocionalni doživljaj i misaonu aktivnost. Učenik treba da ima jasno formulisana uputstva na šta da usmeri pažnju prilikom slušanja kako bi mogao da prati muzički tok (poput izvođačkog sastava, tempa, načina na koji je melodija izvajana, specifičnih ritmičkih karakteristika i sl.). Postepeno, ovi elementi muzičkog toka postaju „konstanta" u procesu učeničke percepcije pa nastavnik može da proširuje opažajni kapacitet kod učenika usmeravajući njihovu pažnju pre slušanja na relevantne specifičnosti muzičkog dela. U kontekstu baroka i klasicizma, posebno treba obratiti pažnju na vezu između prirode muzičkog toka i namene slušanog dela - opisati specifičnost određenih elemenata muzičkog dela i zvučni i karakterni efekat koji je njima postignut, potom povezati sa kontekstom nastanka dela i namene.

Kompozicije koje se slušaju, svojim trajanjem i sadržajem treba da odgovaraju mogućnostima percepcije učenika. Vokalna, instrumentalna i vokalno-instrumentalna dela treba da budu zastupljena ravnopravno. Kod slušanja pesama posebno treba obratiti pažnju na vezu muzike i teksta, a kod instrumentalnih dela na izvođački sastav, izražajne mogućnosti instrumenata i vrste višeglasja. Elementi muzičke pismenosti su u službi gore navedenog. Učenička znanja iz različitih oblasti treba povezati i staviti u funkciju razumevanja slušanog dela, podstičući kod učenika kreativnost i kritičko mišljenje. Slušanje dela inspirisanih folklorom, svog i drugih naroda i narodnosti treba predstaviti u kontekstu razumevanja različitog sadržaja, oblika i raspoloženja slušanih kompozicija.

IZBOR KOMPOZICIJA ZA SLUŠANJE

Himne

Državna himna
Himna Svetom Savi
Himna škole

Narodne pesme i igre

Sjajna mesečina mila nane (Bela Palanka)
Goranine, Ćafanine
Valjevska podvala
Urodile žute kruške
Čovek i muzika

Barok

Mark Antoan Šarpantje, Te Deum
Georg Fridrih Hendl, Aleluja, oratorijum Mesija
Žan Žozef Mure, Rondo iz Simfonije fanfara
Johan Sebastijan Bah, Brandenburški koncert br. 3, finale
Johan Sebastijan Bah, Tokata i fuga, de-mol
Johan Sebastijan Bah, Tokata, Ce-dur
Johan Sebastijan Bah, Vazduh
Antonio Vivaldi, Četiri godišnja doba (izbor)
Antonio Vivaldi, Arija Agitata da due venti
Georg Fridrih Hendl: Arija Lascia ch'io pianga, opera Rinaldo
Georg Fridrih Hendl: Muzika za vatromet
Johan Pahelbel, Kanon u De-duru

Klasicizam

Volfgang Amadeus Mocart, Mala noćna muzika
Volfgang Amadeus Mocart, Turski marš
Volfgang Amadeus Mocart, Lacrimosa iz Rekvijema

Volfgang Amadeus Mocart, Klavirski koncert br. 21 Elvira Madigan, 2. stav
Ludvig van Betoven, Za Elizu
Ludvig van Betoven, Mesečeva sonata, 1. stav
Ludvig van Betoven, V simfonija, 1. stav
Ludvig van Betoven, IX simfonija, 4. stav, finale
Franc Jozef Hajdn, Simfonija iznenađenja
Volfgang Amadeus Mocart, Arija kraljice noći, opera Čarobna frula
Kompozicije inspirisane muzikom baroka i klasicizma i savremene obrade
Tomazo Albinoni, Adađo, ge-mol
Toni Briten, Himna Lige šampiona
Johan Sebastijan Bah, Tokata i fuga, de-mol, izvodi Vanesa Me

Muzički instrumenti
Gudački
Antonio Vivaldi, Četiri godišnja doba (izbor)
Antonjin Dvoržak, „Američki kvartet" op. 96, br.12, Ef-dur
Antonjin Dvoržak, Bagatele za gudački trio i harmonijum, 5. stav
Bendžamin Britn, Simple Symphony for String Quartet Op. 4
Hauard Šor, Gospodar prstenova (The Shire)
Stiv Jablonski, tema iz filma Transformeri: The Score - Arrival To Earth
Violina:
Johan Sebastijan Bah: Partita br.3, Gavota, BWV 1006
Johan Sebastijan Bah: Partita, E-dur, Preludijum, BWV 1006
Đuzepe Tartini, Đavolji triler, 3. stav
Franc Šubert, Pčela
Feliks Mendelson, Violinski koncert, e-mol, op. 64, 3. stav
Nikolo Paganini, La kampanela, 3. stav
Džon Vilijams, tema iz filma Šindlerova lista
Viola:
Johan Kristian Bah, Koncert za violu, ce-mol
Johanes Brams, Sonata za , ef-mol, op. 120, br. 1
Rebeka Klark, Sonata za violu, Impetuozo
Violončelo:
Johan Sebastijan Bah, Svita za violončelo br.1, Preludijum
Ludvig van Betoven, V simfonija, 2. stav
Enio Morikone, tema iz filma Gabrielova oboa, izvodi Jo Jo Ma
Kontrabas:
Kamij Sen Sans, Slon
Johan Baptist Vanhal, Koncert za kontrabas, De-dur

Trzalački
Harfa:
Georg Fridrih Hendl, Koncert za harfu i orkestar
Mihail Glinka, Varijacije na Mocartovu temu
Manuel de Falja, Španski ples
Vera Milanković, Nokturno
Gitara:
Francisko Tarega, Sećanje na Alhambru
Johan Sebastijan Bah, Brandenburški koncert br. 3, Alegro, izvodi Čet Etkins
Erik Klepton, Lejla, instrumental
Volfgang Amadeus Mocart, Turski marš, izvodi Ingvie Malmsten
Tambura:
Janika Balaž i Tamburaški orkestar, Osam tamburaša
Tamburaši, Vratiće se rode
Narodna pesma, Sagradiću šajku, izvode Zvonko Bogdan i Tamburaški orkestar Janike Balaža

Mandolina:
Enio Morikone i Nino Rota, Tema ljubavi iz filma Kum
Ludvig van Betoven, Sonatina za mandolinu i fortepiano, Ce-dur
Lauta:
Johan Sebastijan Bah, Tokata i fuga de-mol, izvodi Vanesa Me
Johan Georg Konradi, Svita za lautu
Dušan Bogdanović, Psalm, Pasakalja i Ričerkar, na temu stare bosanske pesme, izvodi Edin Karamazov
Citra:
Antonio Vivaldi, Koncert za lautu, De-dur
Ronald Binge, Elizabetanska serenada
Balalajka:
Ruska tradicionalna pesma, Kaljinka
Moris Žar, Larina tema iz filma Larina pesma

Video primeri
Barok:
Johan Sebastijan Bah, Tokata i fuga, de-mol https://www.youtube.com/watch?v=Nnuq9PXbywA
Antonio Vivaldi, Arija Agitata da due venti, Ćećilia Bartoli
https://www.youtube.com/watch?v=6czLBVqo_zw
Georg Fridrih Hendl, Muzika na vodi https://www.youtube.com/watch?v=C6dHO2F2OHc
Henri Pursel, Abdelazer https://www.youtube.com/watch?v=TUxbcJIOHNY
Žan Batist Lili, arija iz opere Izis https://www.youtube.com/watch?v=bPnNA8yTD8E
Fransoa Kupren, Les Coucous Benevoles, na harpsikordu izvodi Klaudio di Veroli
https://www.youtube.com/watch?v=xFlX2XSGCIQ
Lui Klod Daken, Le Coucou https://www.youtube.com/watch?v=e28jSNgr4c4
Đirolamo Freskobaldi, L`Amoroso - https://www.youtube.com/watch?v=QEbuVWAbkZo Đirolamo
Freskobaldi, Aria detta la Frescobala https://www.youtube.com/watch?v=InSbiGcUp34
Barokni ples https://www.youtube.com/watch?v=-3-N3qtib24
Yanni, The Storm https://www.youtube.com/watch?v=BNi9fOjXx-Y
Johan Sebastijan Bah, Tokata i fuga de-mol, izvodi Vanesa Me
https://www.youtube.com/watch?v=Hg8Fa_EUQqY
Klasicizam:
Insert iz filma Amadeus https://www.youtube.com/watch?v=-ciFTP_KRy4
MozART Group, Eine Kleine World Music https://www.youtube.com/watch?v=fAO9LR9gZB0
2 Sellos, Whole Lotta Love vs. Beethoven 5th Symphony
https://www.youtube.com/watch?v=x8yymm3DtVA
Line Riders - Beethoven's 5th https://www.youtube.com/watch?v=vcBn04IyELc
Insert iz filma Coping Beethoven https://www.youtube.com/watch?v=qXlsrzLUq1I
The Muppets, Ode To Joy https://www.youtube.com/watch?v=VnT7pT6zCcA
Gudački instrumenti:
Vitorio Monti, Csárdás, izvodi Nemanja Radulović https://www.youtube.com/watch?v=XIJM2kZgYiI
2 CELLOS, Thunderstruck https://www.youtube.com/watch?v=uT3SBzmDxGk
Kamij Sen Sans, Labud https://www.youtube.com/watch?v=FZ8X2HS_low
Nikolaj Rimski Korsakov, Bumbarov let, za dva kontrabasa
https://www.youtube.com/watch?v=kLvC1046t7w
Trzalački instrumenti:
Ane Vanshotors, A bird came flying https://www.youtube.com/watch?v=BBrSypv7y_E
Petar Iljič Čajkovski, kadenca iz baleta Labudovo jezero https://www.youtube.com/watch?v=v53lusUi088
Harold Arlen, Over The Rainbow, izvodi Tomi Emanuel
https://www.youtube.com/watch?v=0cHeNscKZN0
Pako de Lusia, Flamenco - Alegrias https://www.youtube.com/watch?v=jGfx_e4Dhk8
Stiven Vorbek, Palegia's Song iz filma Mandolina kapetana Korelija,
https://www.youtube.com/watch?v=IOMmwyfPEio&t=18s
Antonio Vivaldi, Koncert za lautu, De-dur https://www.youtube.com/watch?v=hyHd4rDUd5g
Ronald Binge, Elizabetanska serenada https://www.youtube.com/watch?v=sMOt05cG_mc

Moris Žar, Larina tema iz filma Larina pesma https://www.youtube.com/watch?v=bWh3aAodUJk
Savremene obrade tradicionalne muzike:
Yanni, World Dance https://www.youtube.com/watch?v=Fn8lodDV4Zw
Tradicionalna iz Makedonije, Zajdi, zajdi (izvođenje Tošeta Proeskog)
https://www.youtube.com/watch?v=vM9WWE6YXTg
Tradicionalna iz Makedonije, Jovano, Jovanke https://www.youtube.com/watch?v=beh-bnTHxcw

Izvođenje muzike
Svaki aspekt izvođenja muzike ima neposredan i dragocen uticaj na razvoj učenika. Čitanje s lista jednostavnog ritmičkog zapisa aktivira najveći broj kognitivnih radnji, razvija dugoročno pamćenje, osetljivost za druge učesnike u muzičkom događaju (tzv. timski rad, tolerancija) i fine motoričke radnje. Kvalitetno muzičko izražavanje ima značajan uticaj na psihu učenika, a samim tim i na kapacitet i mogućnost svih vidova izražavanja. Ujedno je važno da se kroz izvođenje muzike, a u okviru individualnih mogućnosti učenika, podstiče i razvijanje ličnog stila izražavanja.

S obzirom na to da će pevanje i sviranje proizilaziti i iz istorijskog konteksta, način izvođenja treba prilagoditi u odnosu na dati kontekst. Posebnu pažnju treba usmeravati na pokrete koji imaju odgovarajuće značenje u muzičkom činu.

Pevanje
Glavni kriterijum za izbor pesama je kvalitet muzičkog dela. Posebnu pažnju treba obratiti na tonski opseg kompozicija za pevanje zbog fizioloških promena pevačkog aparata (mutiranje). Prilikom izvođenja pesama najstarije muzičke folklorne tradicije, treba negovati netemperovani način pevanja i dozvoliti prirodnim bojama glasa da dođu do izražaja.

Pesme se obrađuju po sluhu i iz notnog teksta. Prilikom obrade pesama iz notnog teksta nakon tekstualne, sledi analiza notnog teksta, savladavanje ritma, pevanje solmizacijom i na kraju pevanje sa literarnim tekstom. Sa učenicima je neophodno postići izražajno pevanje.

Sviranje
Uzvođenje sviranjem treba realizovati na ritmičkim i melodijskim instrumentima. Sviranje na melodijskim instrumentima je olakšano činjenicom da su učenici muzički opismenjeni te mogu koristiti notne primere pojedinih pesama koje su najpre analizirane i solmizaciono obrađene. Sviranjem se pored ostalog razvijaju motoričke veštine, koordinacija i opažajne sposobnosti.

Elementi muzičke pismenosti
Elemente muzičke pismenosti treba obrađivati kroz odgovarajuće muzičke primere i kompozicije, od notne slike i tumačenja prema zvuku. Elementima koji su obrađeni u prethodnim razredima dodati obradu De-dur lestvice kroz odgovarajuće muzičke primere.

IZBOR KOMPOZICIJA ZA PEVANJE I SVIRANJE

Himne
Državna himna
Himna Svetom Savi
Himna škole
Čovek i muzika:
Mark Antoan Šarpantje, Te Deum
Volfgang Amadeus Mocart, Mala noćna muzika
Ludvig van Betoven, Oda radosti, IX simfonija
Elementi muzičke pismenosti:
Narodna pesma iz Srbije, Dunje ranke
Harold Arlen, Iznad duge
Volfgang Amadeus Mocart, Čežnja za prolećem
Aleksandar Jorgović, Cic.
Georg Fridrih Hendl, kanon Igra kolo veselo

Johan Sebastijan Bah, Radost i veselja slast, iz kantate O selu
Jozef Hajdn, Jesenje lišće iz 3. stava oratorijuma Godišnja doba
Volfgang Amadeus Mocart, Arija Papagena iz opere Čarobna frula
Ludvig van Betoven, Ptič'ja tuga
Ludvig van Betoven, Oda radosti, tema iz IV stava Simfonije br. 9

Narodne pesme i igre

Čije je ono devojče (Đurđele)
Vita jela do neba
Vrbo, vrbice
Dum daga dum
Fatiše kolo vranjske devojke
Oj, golube, moj golube
,Ajde Jano, kolo da igramo
More, izgrejala, nane, sjajna mesečina
Žubor voda žuborila
Puče puška
Igrale se delije
Čaj goro, lane moje, pričuvaj mi ovce
Ti momo, ti devojko
Ruska narodna pesma, Kaljinka

Starogradske pesme

Divan je kićeni Srem
Oj, jesenske duge noći
Pred Senkinom kućom
Ne luduj lelo, čuće te selo
Ti jedina

Duhovne pesme

Vezak je vezla Djeva Marija
Božiću, naša radosti
Stevan Stojanović Mokranjac, Tebe pojem
Tropar za Božić
Tropar Cvetom Savi
Pomozi nam višnji Bože
Kornelije Stanković, Mnogaja ljeta

Pesme iz balkanskih ratova i Prvog svetskog rata

Kreće se lađa francuska
Tamo daleko

Kanoni

Mihael Pretorijus, Živela muzika
Mihael Pretorijus Osvanu dan
Georg Fridrih Hendl, Igra kolo veselo (kanon)
Jozef Hajdn, Intervali
Ludvig van Betoven, Skala

Muzičko stvaralaštvo

Dečje muzičko stvaralaštvo predstavlja viši stepen aktiviranja muzičkih sposobnosti koje se razvijaju u svim muzičkim aktivnostima, a rezultat su kreativnog odnosa prema muzici. Ono podstiče muzičku fantaziju, oblikuje stvaralačko mišljenje, produbljuje interesovanja i doprinosi trajnijem usvajanju i pamćenju muzičkih veština i znanja.

Stvaralaštvo može biti zastupljeno kroz:

- muzička pitanja i odgovore;
- komponovanje melodije na zadati tekst;
- sastavljanje ritmičke vežbe ili melodije od ponuđenih motiva;
- improvizacija igre/pokreta na određenu muziku;

- ilustraciju doživljaja muzike;
- izradu muzičkih instrumenata (funkcionalnih ili nefunkcionalnih);
- muzičko-istraživački rad;
- osmišljavanje muzičkih događaja, programa i projekata;
- osmišljavanje muzičkih kvizova;
- osmišljavanje muzičkih didaktičkih igara, igara sa pevanjem, igara uz instrumentalnu pratnju ili muzičkih dramatizacija;
- kreativnu upotrebu multimedija: IKT, audio snimci, slikovni materijal, mobilni telefoni...

Ukoliko ima mogućnosti, mogu se osmisliti i realizovati tematski projekti na nivou odeljenja ili razreda. Projektna nastava se ostvaruje realizacijom projekta i timskim radom učenika. Tema projekta se sastoji od podtema koje učenici mogu da realizuju u timu, tandemu ili pojedinačno.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Nastava muzičke kulture podrazumeva učešće svih učenika, a ne samo onih koji imaju muzičke predispozicije. Kako je predmet muzička kultura sinteza veština i znanja, polazna tačka u procesu ocenjivanja treba da budu individualne muzičke sposobnosti i nivo prethodnog znanja svakog učenika. Bitni faktori za praćenje muzičkog razvoja i ocenjivanje svakog učenika su njegovo znanje, rad, stepen angažovanosti, kooperativnost, interesovanje, stav, umešnost i kreativnost, ali i napredovanje u odnosu na prethodna postignuća. Tako se u nastavi muzičke kulture za iste obrazovne-vaspitnog zadatke mogu dobiti različite ocene, kao i za različite rezultate iste ocene, zbog toga što se konkretni rezultati upoređuju sa individualnim učeničkim mogućnostima.

Način provere i ocena treba da podstiču učenika da napreduje i aktivno učestvuje u svim vidovima muzičkih aktivnosti. Glavni kriterijum za proces praćenja i procenjivanja je način učeničke participacije u muzičkom događaju, odnosno da li je u stanju da prati muzičko delo pri slušanju i kako odnosno, da li i kako izvodi i stvara muziku koristeći postojeće znanje.
U zavisnosti od oblasti i teme, postignuća učenika se mogu oceniti usmenom proverom, kraćim pisanim proverama (do 15 minuta) i procenom praktičnog rada i stvaralačkog angažovanja. Pored ovih tradicionalnih načina ocenjivanja, treba koristiti i druge načine ocenjivanja kao što su:
- doprinos učenika za vreme grupnog rada;
- izrada kreativnih zadataka na određenu temu;
- rad na projektu (učenik daje rešenje za neki problem i odgovara na konkretne potrebe);
- specifične veštine.

U procesu vrednovanja rezultata učenja nastavnik treba da bude fokusiran na učeničku motivaciju i stavove u odnosu na izvođenje i stvaralaštvo, sposobnost koncentracije, kvaliteta/percepcije i način razmišljanja prilikom slušanja, kao i primenu teoretskog znanja u muziciranju.

Nastavnik treba da motiviše učenika na dalji razvoj, tako da učenik oseti da je kroz proces vrednovanja viđen i podržan, kao i da ima orijentaciju gde se nalazi u procesu razvoja u okviru muzike i muzičkog izražavanja. Važno je uključiti samog učenika u ovaj proces u smislu dijaloga i uzajamnog razumevanja u vezi sa tim šta učenik oseća kao prepreke (voljne i nevoljne) u svom razvoju, kao i na koje načine se, iz učenikove perspektive, one mogu prebroditi.
Kada je u pitanju vrednovanje oblasti Muzičko stvaralaštvo, ono treba vrednovati u smislu stvaralačkog angažovanja učenika, a ne prema kvalitetu nastalog dela, jer su i najskromnije muzičke improvizacije, kreativno razmišljanje i stvaranje pedagoški opravdane.

Uzimajući u obzir sve ciljeve koje proces učenja, kratkoročno i dugoročno treba da postigne, neophodno je imati na umu da se okvir vrednovanja procesa i rezultata učenja odvija najviše u učenikovom živom kontaktu sa muzikom, tj. izvođenju i stvaralaštvu, a takođe i slušanju muzike. Teoretsko znanje treba da ima svoju primenu i funkciju u učeničkom izražavanju kroz muziku i u kontaktu sa muzikom. Kako proces učenja u okviru svakog časa treba da obuhvati sve oblasti, posmatranje učenika u živom kontaktu sa muzikom je istovremeno pokazatelj kvaliteta procesa učenja, kao i idealna scena za vrednovanje rezultata učenja. Sumativno vrednovanje treba da bude osmišljeno kroz zadatke i aktivnosti koje zahtevaju kreativnu primenu znanja. Diktate ne treba praktikovati ni zadavati.

IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU MUZIČKA KULTURA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANjINE

1. HRVATSKA NACIONALNA MANjINA

Preporučene pesme za pevanje u 7. razredu:

Tradicionalna muzika

− Oj, Stojane, Stojadine (koledarska, jugoistočna Srbija)
− Alaj nane (Bunjevačka pesma)

Starogradska glazba

− ’Ajde Kato, ’ajde zlato (starogradska pesma)
− U tom Somboru (B. Marković)
− O, jesenske duge noći (starogradska pesma)

Komponovana muzika u narodnom duhu

− Što se bore misli moje (K. Stanković)
− Ne žalite žice tamburaši (A. Gabrić)
− Mila moja Panonija (N. Skenderović)

Drugi žanrovi

− Summertime (G. Gershwin)
− Muzika iz filma Ratovi zvezda (J. Williams)

Preporučene kompozicije za slušanje u 7. razredu:

Umetnička muzika

− J. Mouquet – La Flute De Pan,, drugi stavak
− M. Glinka – A Life for the Tsar
− J. Demersseman – The Carnival of Venice, izvođenje Bob Mc Chesney
− W. A. Mozart – Koncert za hornu br. 3 KV. 447
− J. S. Bach – Violončelo svita br. 1, u G-duru, izvođenje Monika Leskovar
− Isaac Albéniz – Asturias, izvođenje Ana Vidović
− G. Rossini – Seviljski berberin, izvođenje Subotički tamburaški orkestar
− M. Ravel – Bolero ar. Zoran Mulić, u izvođenju 100 tamburaša
− B. Bártok – Sedam komada iz mikrokosmosa za dva klavira, izvođenje Klavirski duo sestre Görög
− J. S. Bach – Dorska tokata i fuga BWV 538, izvođenje Saša Grunčić
− E. Séjourné – Koncert za marimbu i gudače, izvođenje Filip Merčep i Zagrebački solisti
− Bruno Brun – Četiri minijature

https://www.youtube.com/watch?v=aTlYxhhk1OY
https://www.youtube.com/watch?v=inBKFMB-yPg
https://www.youtube.com/watch?v=suF-xcNl1kY
https://www.youtube.com/watch?v=VwnMpxZcWhs
https://www.youtube.com/watch?v=Q20wNMJLxCk
https://www.youtube.com/watch?v=i6GUOUoWvQU
https://www.youtube.com/watch?v=j84R7utiUj4 2
https://www.youtube.com/watch?v=FPY4fyAzwa4

Tradicionalna muzika

− Szlama László (citra) – Varijacija I improvizacija za jednu narodnu pesmu
− Miklós Lukács (cimbal) – Zelena je šuma, tradicionalna pesma
− Ravi Shankar – Raag Khamaj

https://www.youtube.com/watch?v=JOTJE6oTVEM
https://www.youtube.com/watch?v=tiZhxaIm-sg
https://www.youtube.com/watch?v=S78BMtMPg64

Naziv predmeta	**ISTORIJA**
Cilj	Cilj učenja Istorije je da učenik, izučavajući istorijske događaje, pojave, procese i ličnosti, stekne znanja i kompetencije neophodne za razumevanje savremenog sveta, razvije veštine kritičkog mišljenja i odgovoran odnos prema sebi, sopstvenom i nacionalnom identitetu, kulturno-istorijskom nasleđu, društvu i državi u kojoj živi.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**72**

ISHODI **Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/TEMA**	**SADRŽAJI**
- dovodi u vezu uzroke i posledice istorijskih događaja, pojava i procesa na konkretnim primerima; - izvodi zaključak o povezanosti nacionalne istorije sa regionalnom i evropskom, na osnovu datih primera; - uočava vezu između razvoja srpske državnosti tokom novog veka i savremene srpske države;	OSNOVI PROUČAVANJA PROŠLOSTI	Osnovne odlike, hronološki i prostorni okviri perioda od Industrijske revolucije do završetka Prvog svetskog rata. Istorijski izvori za izučavanje perioda od Industrijske revolucije do završetka Prvog svetskog rata i njihova saznajna vrednost (materijalni, pisani, audio i vizuelni).
- sagleda značaj i ulogu istaknutih ličnosti u datom istorijskom kontekstu; - navede specifičnosti društvenih pojava, procesa, političkih ideja, stavova pojedinaca i grupa nastalih u novom veku; - prepoznaje osnovne karakteristike različitih ideologija; - analizira proces nastanka modernih nacija i navodi njihove osnovne karakteristike; - uočava uticaj i ulogu književnih i umetničkih dela na formiranje nacionalnog identiteta u prošlosti; - uočava uticaj istorijskih događaja, pojava i procesa na prilike u savremenom društvu; - prepoznaje istorijsku podlogu savremenih institucija i društvenih pojava (građanska prava, parlamentarizam, ustavnost); - analizirajući date primere, uočava uticaj naučno-tehnološkog razvoja na promene u društvenim i privrednim odnosima i prirodnom okruženju; - poredi položaj i način života pripadnika različitih društvenih slojeva i grupa u industrijsko doba; - prikazuje na istorijskoj karti dinamiku različitih istorijskih pojava i promena u novom veku;	EVROPA, SVET, SRPSKA DRŽAVA I NAROD NA POČETKU INDUSTRIJSKOG DOBA (do sredine XIX veka)	Industrijska revolucija (parna mašina i njena primena; promene u društvu - jačanje građanske i pojava radničke klase). Političke revolucije (uzroci, posledice i obeležja, evropske monarhije uoči revolucija, prosvetiteljske ideje, primeri američke i francuske revolucije; pojmovi ustavnosti i podele vlasti, Deklaracija o pravima čoveka i građanina, ukidanje feudalizma). Napoleonovo doba (Napoleonova vladavina, ratovi, tekovine, Bečki kongres). Svakodnevni život i kultura (promene u načinu života). Istočno pitanje i balkanski narodi (politika velikih sila, borba balkanskih naroda za oslobođenje). Život Srba pod osmanskom i habzburškom vlašću. Srpska revolucija 1804-1835 (osnovna obeležja, tok Prvog i Drugog srpskog ustanka, posledice i značaj). Razvoj moderne srpske države (autonomija Kneževine Srbije, uspostava države, osnivanje obrazovnih i kulturnih ustanova). Crna Gora u doba vladičanstva (osnovna obeležja državnog i društvenog uređenja). Istaknute ličnosti: Džejms Vat, Volter, Katarina II, Marija Terezija, Robespjer, Napoleon Bonaparta, vožd Karađorđe, knez Miloš, kneginja Ljubica, Dositej Obradović, Vuk Karadžić, prota Mateja Nenadović, Petar I i Petar II Petrović Njegoš, Sava Tekelija, mitropolit Stefan Stratimirović.
	EVROPA, SVET, SRPSKA DRŽAVA I NAROD U DRUGOJ POLOVINI XIX VEKA	Rađanje modernih država, međunarodni odnosi i krize (revolucije 1848/49 - „proleće naroda", političke ideje, nastanak moderne Italije i Nemačke, uspon SAD i građanski rat, borba za kolonije u Africi i Aziji, Persija, Indija, Kina, opadanje Osmanskog carstva). Promene u privredi, društvu i kulturi (Druga industrijska revolucija, ljudska prava i slobode - pravo glasa, ukidanje robovlasništva, položaj dece i žena; kultura, nauka, obrazovanje, svakodnevni život).

- uočava istorijske promene, poređenjem političke karte savremenog sveta sa istorijskim kartama drugih epoha; - poredi informacije prikazane na istorijskoj karti sa informacijama datim u drugim simboličkim modalitetima; - poveže vizuelne i tekstualne informacije sa odgovarajućim istorijskim kontekstom (hronološki, politički, društveni, kulturni); - poredi različite istorijske izvore i klasifikuje ih na osnovu njihove saznajne vrednosti; - analizira i proceni bliže hronološko poreklo izvora na osnovu sadržaja; - uočava specifičnosti u tumačenju određenih istorijskih događaja i pojava na osnovu poređenja izvora različitog porekla; - uoči pristrasnost, propagandu i stereotipe u sadržajima istorijskih izvora; - upotrebi podatke iz grafikona i tabela u elementarnom istraživanju; - prezentuje, samostalno ili u grupi, rezultate elementarnog istraživanja zasnovanog na korišćenju odabranih istorijskih izvora i literature, koristeći IKT; - upoređuje, analizira i uočava razlike između svojih i stavova drugih; - razdvaja bitno od nebitnog u istorijskoj naraciji; - prepoznaje smisao i svrhu negovanja sećanja na važne ličnosti i događaje iz istorije države i društva; - identifikuje istorijske spomenike u lokalnoj sredini i učestvuje u organizovanju i sprovođenju zajedničkih školskih aktivnosti vezanih za razvoj kulture sećanja.		Kneževina i Kraljevina Srbija i njeno okruženje (razvoj državnih ustanova i političkog života, unutrašnja i spoljna politika, međunarodno priznanje - Berlinski kongres; kulturna i prosvetna politika, svakodnevni život; položaj Srba pod habzburškom i osmanskom vlašću). Istaknute ličnosti: Đuzepe Garibaldi, Oto fon Bizmark, Napoleon III, kraljica Viktorija, Abraham Linkoln, Karl Marks, braća Limijer, Alfred Nobel, knez Aleksandar Karađorđević, knez Mihailo, kralj Milan, kraljica Natalija i kralj Aleksandar Obrenović, knjaz Nikola Petrović, Ilija Garašanin, Jovan Ristić, Nikola Pašić, Stojan Novaković, patrijarh Josif Rajačić, Katarina Ivanović, Svetozar Miletić, Benjamin Kalaj, Aleksa Šantić.
	EVROPA, SVET, SRPSKA DRŽAVA I NAROD NA POČETKU XX VEKA	Međunarodni odnosi i krize (formiranje saveza, sukobi oko kolonija, Rusko-japanski rat, Marokanska kriza, Aneksiona kriza, Libijski rat, balkanski ratovi). Kultura, nauka i svakodnevni život (Svetska izložba u Parizu, primena naučnih dostignuća, položaj žena). Kraljevina Srbija i njeno okruženje (Majski prevrat, politički život, unutrašnja i spoljna politika; pojava jugoslovenstva, nauka, kultura, svakodnevni život, položaj Srba pod austrougarskom i osmanskom vlašću, Crna Gora - donošenje ustava, proglašenje kraljevine; učešće Srbije i Crne Gore u balkanskim ratovima). Veliki rat (uzroci i povod, savezništva i frontovi, Srbija i Crna Gora u ratu; prelomnice, tok i posledice rata; aspekti rata - tehnologija rata, propaganda, gubici i žrtve, glad i epidemije; čovek u ratu - život u pozadini i na frontu; život pod okupacijom i u izbeglištvu; Veliki rat u sećanju). Istaknute ličnosti: Albert Ajnštajn, Pjer i Marija Kiri, Sigmund Frojd, Mihajlo Pupin, Nikola Tesla, Henri Ford, Vilhelm II, Nikolaj II Romanov, Vudro Vilson, kralj Petar i prestolonaslednik Aleksandar Karađorđević, Jovan Cvijić, Nadežda Petrović, Arčibald Rajs, Milunka Savić, Flora Sends, Radomir Putnik, Stepa Stepanović, Živojin Mišić, Petar Bojović, Janko Vukotić, Dragutin Dimitrijević Apis.

Ključni pojmovi sadržaja: revolucija, industrijsko doba, Istočno pitanje, ljudska prava, ustavnost, Sretenjski ustav, ustavna i parlamentarna monarhija, republika, Kneževina Srbija, Kraljevina Srbija, Veliki rat, liberalizam, nacionalizam, socijalizam, imperijalizam, kolonijalizam, rasizam.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program je koncipiran tako da su uz definisane ishode za kraj razreda i ključne pojmove, za svaku od četiri tematske celine (OSNOVI PROUČAVANJA PROŠLOSTI; EVROPA, SVET, SRPSKA DRŽAVA I NAROD NA POČETKU INDUSTRIJSKOG DOBA - do sredine XIX veka; EVROPA, SVET, SRPSKA DRŽAVA I NAROD U DRUGOJ POLOVINI XIX VEKA i EVROPA, SVET, SRPSKA DRŽAVA I NAROD NA POČETKU XX VEKA), dati i sadržaji.

Pristup nastavi zasnovan na procesu i ishodima učenja podrazumeva da učenici razvijaju ne samo osnovna znanja, već da ih iskoriste u razvoju veština istorijskog mišljenja i izgradnji stavova i vrednosti. Program nastave i učenja, u tom smislu, nudi sadržinski okvir, a nastavnik ima mogućnost da izabere i neke dodatne sadržaje ukoliko smatra da su primereni sredini u kojoj učenici žive, ili da odgovaraju njihovim interesovanjima (program se, na primer, može dopuniti i sadržajima iz prošlosti zavičaja, čime se kod učenika postiže jasnija predstava o istorijskoj i kulturnoj baštini u njihovom kraju - arheološka nalazišta, muzejske zbirke). Svi sadržaji su definisani tako da budu u funkciji ostvarivanja ishoda predviđenih programom. Nastavnik ima značajan prostor za izbor i povezivanje sadržaja, metoda nastave i učenja i aktivnosti učenika.

Važna karakteristika nastave i učenja usmerenih na ostvarivanje ishoda je ta da su fokusirani na učenje u školi. Učenik treba da uči:

- *smisleno*: povezivanjem onog što uči sa onim što zna i sa situacijama iz života; povezivanjem onog što uči sa onim što je učio iz Istorije i drugih predmeta;
- *problemski*: samostalnim prikupljanjem i analiziranjem podataka i informacija; postavljanjem relevantnih pitanja sebi i drugima; razvijanjem plana rešavanja zadatog problema;
- *divergentno*: predlaganjem novih rešenja; smišljanjem novih primera; povezivanjem sadržaja u nove celine;
- *kritički*: poređenjem važnosti pojedinih činjenica i podataka; smišljanjem argumenata;
- *kooperativno*: kroz saradnju sa nastavnikom i drugim učenicima; kroz diskusiju i razmenu mišljenja; uvažavajući argumente sagovornika.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentisan na proces i ishode učenja nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja, nastavnik najpre kreira svoj godišnji plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Od njega se očekuje i da, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, definiše ishode za svaku nastavnu jedinicu. Pri planiranju treba imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti.

Nastavnik za svaki čas planira i priprema sredstva i načine provere ostvarenosti projektovanih ishoda. U planiranju i pripremanju nastave i učenja, nastavnik planira ne samo svoje, već i aktivnosti učenika na času. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Učenici u sedmi razred ulaze sa znanjem o osnovnim istorijskim pojmovima, sa određenim životnim iskustvima i uobličenim stavovima i na tome treba pažljivo graditi nova znanja, veštine, stavove i vrednosti.
Nastavnik ima slobodu da sam odredi raspored i dinamiku aktivnosti za svaku temu, uvažavajući cilj učenja predmeta i definisane ishode. Redosled ishoda ne iskazuje njihovu važnost jer su svi od značaja za postizanje cilja predmeta. Između ishoda postoji povezanost i ostvarivanje jednog ishoda doprinosi ostvarivanju drugih ishoda. Mnogi od ishoda su procesni i predstavljaju rezultat kumulativnog dejstva obrazovno-vaspitnog rada, tokom dužeg vremenskog perioda i obrade različitih sadržaja.

Bitno je iskoristiti velike mogućnosti koje Istorija kao narativni predmet pruža u podsticanju učeničke radoznalosti, koja je u osnovi svakog saznanja. Nastavni sadržaji treba da budu predstavljeni kao „priča" bogata informacijama i detaljima, ne zato da bi opteretili pamćenje učenika, već da bi im istorijski događaji,

pojave i procesi bili predočeni jasno, detaljno, živo i dinamično. Posebno mesto u nastavi Istorije imaju pitanja, kako ona koja postavlja nastavnik učenicima, tako i ona koja dolaze od učenika, podstaknuta onim što su čuli u učionici ili što su saznali van nje koristeći različite izvore informacija. Dobro osmišljena pitanja nastavnika imaju podsticajnu funkciju za razvoj istorijskog mišljenja i kritičke svesti. U zavisnosti od cilja koji nastavnik želi da ostvari, pitanja mogu imati različite funkcije, kao što su: fokusiranje pažnje na neki sadržaj ili aspekt, podsticanje poređenja, traganje za pojašnjenjem.

Učenje istorije bi trebalo da pomogne učenicima u stvaranju što jasnije predstave ne samo o tome „kako je uistinu bilo", već i zašto se nešto desilo i kakve su posledice iz toga proistekle. Da bi shvatio događaje iz prošlosti, učenik treba da ih „oživi u svom umu", u čemu veliku pomoć može pružiti upotreba različitih istorijskih tekstova, karata i drugih izvora istorijskih podataka (dokumentarni i igrani video i digitalni materijali, muzejski eksponati, ilustracije), obilaženje kulturno-istorijskih spomenika i posete ustanovama kulture. Korišćenje istorijskih karata izuzetno je važno jer omogućava učenicima da na očigledan i slikovit način dožive prostor na kome se neki od događaja odvijao, pomažući im da kroz vreme prate promene na određenom prostoru.

Treba iskoristiti i uticaj nastave Istorije na razvijanje jezičke i govorne kulture (veštine besedništva), jer istorijski sadržaji bogate i oplemenjuju jezički fond učenika. Neophodno je imati u vidu i integrativnu funkciju Istorije, koja u obrazovnom sistemu, gde su znanja podeljena po nastavnim predmetima, pomaže učenicima da postignu celovito shvatanje o povezanosti i uslovljenosti geografskih, ekonomskih i kulturnih uslova života čoveka. Poželjno je izbegavati fragmentarno i izolovano učenje istorijskih činjenica jer ono ima najkraće trajanje u pamćenju i najslabiji transfer u sticanju drugih znanja i veština. U nastavi treba, kad god je to moguće, primenjivati didaktički koncept multiperspektivnosti. Određene teme, po mogućnosti, treba realizovati sa odgovarajućim sadržajima iz srodnih predmeta, a posebnu pažnju treba posvetiti osposobljavanju učenika za efikasno korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija (upotreba interneta, pravljenje prezentacija, korišćenje digitalnih audio-vizuelnih materijala i izrada referata).

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja započinje inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi i u odnosu na šta će se procenjivati njegov dalji rad. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika. Svaki nastavni čas i svaka aktivnost učenika su, u tom smislu, prilika za registrovanje napretka učenika i upućivanje na dalje aktivnosti.

U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuju se i proces i produkti učenja. U vrednovanju naučenog, pored usmenog ispitivanja, koriste se i testovi znanja. U formativnom ocenjivanju se koriste različiti instrumenti, a izbor zavisi od vrste aktivnosti koja se vrednuje. Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, može se obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje).

IV. DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU ISTORIJA KOJI IZRAŽAVAJU POSEBNOST NACIONALNE MANjINE

1. HRVATSKA NACIONALNA MANjINA

1. Hrvatska i hrvatski narod u Novom veku (16–18. vek)

− Hrvatske zemlje u borbi protiv Turaka Osmanlija, Vojna krajna, Dubrovačka republika, Hrvatska u doba Humanizma i renesanse i Baroka

2. Hrvatska i hrvatski narod u prvoj polovini 19. veka

− Ilirske provincije, početak buđenja nacionalne svesti (Ilirski pokret), Hrvatska u Revoluciji 1848/49. (Ban Josip Jelačić)

Naziv predmeta	**GEOGRAFIJA**
Cilj	Cilj učenja Geografije je da učenik pojmovno i strukturno ovlada prirodno-geografskim, demografskim, naseobinskim, političko-geografskim, ekonomsko-geografskim, integracionim i globalnim pojavama i procesima u Srbiji i svetu uz negovanje vrednosti multikulturalnosti i patriotizma.
Razred	**sedmi**
Godišnji fond časova	**72 časa**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/TEMA**	**SADRŽAJI**
- definiše granice kontinenta i pokazuje na karti okeane i mora kojima je proučavani kontinent okružen i locira najveća ostrva, poluostrva, moreuze, zemljouze, prolaze, rtove; - pronalazi na karti države proučavane regije i imenuje ih; - prikazuje na nemoj karti: kontinente, okeane, mora, oblike razuđenosti obala, nizije, planine, reke, jezera, države, gradove; - klasifikuje oblike reljefa, vodne objekte i živi svet karakterističan za navedenu teritoriju; - analizira uticaj geografske širine, reljefa, odnosa kopna i mora, morskih struja, vegetacije i čoveka na klimu; - objašnjava nastanak pustinja na teritoriji proučavanog kontinenta; - pronalazi podatke o brojnom stanju stanovništva po kontinentima, regijama i odabranim državama i izdvaja prostorne celine sa najvećom koncentracijom stanovništva u svetu; - ukaže na uzroke i posledice kretanja broja stanovnika, gustine naseljenosti, prirodnog priraštaja, migracija i specifičnih struktura stanovništva po kontinentima, regijama i u odabranim državama; - tumači i izrađuje tematske karte stanovništva po kontinentima, regijama i odabranim državama; - opisuje uzroke i posledice urbanizacije na različitim kontinentima, regijama i u odabranim državama; - dovede u vezu prirodne resurse sa stepenom ekonomske razvijenosti pojedinih regija i odabranih država; - uz pomoć geografske karte objašnjava specifičnosti pojedinih prostornih celina i opisuje različite načine izdvajanja regija; - objasni formiranje političke karte sveta; - objašnjava uzroke i posledice globalnih fenomena kao što su siromaštvo, unutrašnje i spoljašnje migracije,	REGIONALNA GEOGRAFIJA	Regionalna geografija, principi regionalizacije. Homogenost i heterogenost geografskog prostora.
	GEOGRAFSKE REGIJE EVROPE	Južna Evropa - kulturno-civilizacijske tekovine, etnička heterogenost, turizam, politička podela. Države Južne Evrope: države bivše SFRJ, Italija, Španija i Grčka - osnovne geografske karakteristike. Srednja Evropa - kulturno-civilizacijske tekovine, savremeni demografski procesi, prirodni resursi i ekonomski razvoj, urbanizacija, politička podela. Nemačka - osnovne geografske karakteristike. Zapadna Evropa - kulturno-civilizacijske tekovine, savremeni demografski procesi, prirodni resursi i ekonomski razvoj, urbanizacija, politička podela. Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo - osnovne geografske karakteristike. Severna Evropa - prirodni resursi i ekonomski razvoj, narodi, politička podela. Norveška - osnovne geografske karakteristike. Istočna Evropa - kulturno-civilizacijske tekovine, etnička heterogenost, prirodni resursi i ekonomski razvoj, politička podela. Ruska Federacija - osnovne geografske karakteristike. Evropska unija - primer integracionih procesa.
	AZIJA	Geografski položaj, granice i veličina Azije. Prirodne odlike Azije. Stanovništvo Azije. Naselja Azije. Privreda Azije. Politička i regionalna podela. Jugozapadna Azija - prirodni resursi i ekonomski razvoj, kulturno-civilizacijske tekovine, savremeni demografski procesi, urbanizacija, politička podela. Južna Azija - kulturno-civilizacijske tekovine, savremeni demografski procesi, etnička heterogenost, urbanizacija, politička podela. Jugoistočna Azija - prirodni resursi i ekonomski razvoj, politička podela. Istočna Azija - kulturno-civilizacijske tekovine, savremeni demografski procesi, etnička heterogenost, prirodni resursi i ekonomski razvoj, urbanizacija, politička podela. Centralna Azija - prirodni resursi, politička podela, naselja i stanovništvo.

demografska eksplozija i prenaseljenost, bolesti i epidemije, politička nestabilnost; - dovode u vezu kvalitet života stanovništva sa prirodnim, demografskim, ekonomskim i političko-geografskim odlikama prostora; - prepoznaje negativne uticaje čoveka na životnu sredinu nastale usled specifičnosti razvoja poljoprivrede, rudarstva, energetike, industrije, saobraćaja i turizma na proučavanim kontinentima, regijama i u odabranim državama; - analizira primere pozitivnog uticaja čoveka na životnu sredinu u državama koje ulažu napore na očuvanju prirode i upoređuje ih sa sličnim primerima u našoj zemlji; - izvodi zaključak o mogućim rešenjima za korišćenje čistih izvora energije u državama čija se privreda zasniva najviše na eksploataciji nafte i uglja; - istražuje uticaj Evropske unije na demografske, ekonomske i političke procese u Evropi i svetu; - opisuje ulogu međunarodnih organizacija u svetu.	AFRIKA	Geografski položaj, granice i veličina Afrike. Prirodne odlike Afrike. Stanovništvo Afrike. Naselja Afrike. Privreda Afrike. Politička i regionalna podela. Afrički Mediteran i Saharska Afrika. Podsaharska Afrika.
	SEVERNA AMERIKA	Geografski položaj, granice, veličina i regionalna podela Severne Amerike. Prirodne odlike Severne Amerike. Stanovništvo Severne Amerike. Naselja Severne Amerike. Privreda Severne Amerike. Politička podela.
	JUŽNA AMERIKA	Geografski položaj, granice i veličina Južne Amerike. Prirodne odlike Južne Amerike. Stanovništvo Južne Amerike. Naselja Južne Amerike. Privreda Južne Amerike. Politička podela.
	AUSTRALIJA I OKEANIJA	Geografski položaj, granice i veličina Australije i Okeanije. Prirodne odlike Australije. Kolonijalni period i stanovništvo Australije. Naselja Australije. Privreda Australije. Okeanija - osnovna geografska obeležja. Politička i regionalna podela.
	POLARNE OBLASTI	Osnovne geografske odlike Antarktika - otkriće, naziv, geografski položaj, prirodne odlike, prirodni resursi i naučna istraživanja. Osnovne geografske odlike Arktika - otkriće, naziv, geografski položaj, prirodne odlike, prirodni resursi i savremena naučna istraživanja.

Ključni pojmovi sadržaja: regije Evrope, Azija, Afrika, Severna Amerika, Južna Amerika, Australija i Okeanija, polarne oblasti.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentisan na proces i ishode učenja nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju procesa nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže, resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i preporučenih sadržaja, obrazovnih standarda za kraj obaveznog obrazovanja, ciljeva i ishoda obrazovanja i vaspitanja, ključnih kompetencija za celoživotno učenje, predmetnih i opštih međupredmetnih kompetencija, nastavnik najpre kreira svoj godišnji (globalni) plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Nastavnik ima slobodu da sam odredi broj časova za date teme u godišnjem planu.

Predmetni ishodi su definisani na nivou razreda u skladu sa revidiranom Blumovom taksonomijom i najveći broj njih je na nivou primene. Redosled ishoda ne iskazuje njihovu važnost jer su svi od značaja za postizanje cilja predmeta. Od nastavnika se očekuje da operacionalizuje date ishode u svojim operativnim planovima za konkretnu temu, tako da tema bude jedna zaokružena celina koja uključuje moguća međupredmetna povezivanja. U fazi planiranja i pisanja pripreme za čas nastavnik definiše cilj i ishode časa.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Dati sadržaji su preporučeni i raspoređeni u osam tematskih celina: Regionalna geografija, Geografske regije Evrope, Azija, Afrika, Severna Amerika, Južna Amerika, Australija i Okeanija, Polarne oblasti.

U radu sa učenicima preporučuje se nastavniku da na početku školske godine uputi učenike na samostalni rad tako što će učenici prilikom obrade nove tematske celine dobiti zadatke da obrade po jednu ili više reprezentativnih država. Učenici će uz pomoć nastavnika, raspoloživih statističkih izvora, kartografskih i sredstava informaciono komunikacionih tehnologija obrađivati pojedinačne države sveta (geografski položaj, granice, veličinu, osnovne prirodno-geografske i društveno-ekonomske odlike). Do kraja školske godine, svi učenici će imati regionalno-geografske prikaze odabranih država. Na ovaj način učenici će biti u mogućnosti da sagledaju sintezni karakter regionalne geografije u odnosu na pojedinačne discipline opšte (fizičke i društvene) geografije koje karakteriše primena analitičkih naučnih metoda.

Regionalna geografija

Na prvim časovima nastavnik će upoznati učenike sa predmetom i zadacima proučavanja, kao i podelom regionalne geografije, oslanjajući se na njihova već stečena geografska znanja iz 6. razreda o pojmu geografske regije, a sa ciljem razumevanja kompleksnih odnosa i veza između geografskih objekata, pojava i procesa u geografskoj sredini. U obradi sadržaja o regionalnoj geografiji, trebalo bi ukazati na to da svetsko kopno nije jednoličan ili homogen geografski prostor, već da ga odlikuje zastupljenost različitih fizičko-geografskih i društveno-geografskih elemenata, koje ga čine heterogenim. Objasniti da se regionalna geografija izučava sa ciljem da bi učenici saznali kakvi su odnosi i veze između prirode i ljudi, kao i da bi postali svesni da opstanak života na Zemlji zavisi od njihovog međusobnog odnosa. Objasniti učenicima da su principi regionalizacije (fizičko-geografski i društveno-geografski) pravila na osnovu kojih se vrši podela heterogene Zemljine površine na homogene geografske regije, kao npr. geomorfološke, klimatske, hidrografske, pedološke, biogeografske, ekonomske (rudarske, agrarne, industrijske, turističke), urbane, kulturne, istorijske, političke i druge regije. Na kraju obrade nastavne teme Regionalna geografija, ukazati na to da određene regije karakteriše sličan geografski izgled (fizionomske regije), a da druge poseduju jednu ili nekoliko funkcija (funcionalne regije).

Obradu nastavnih jedinica o kontinentima vršiti po Kerovom sistemu, koji podrazumeva sledeći redosled izlaganja: geografski položaj, granice i veličina, reljef, klima, vode, živi svet, stanovništvo, naselja, privreda, politička i regionalna podela kontinenta. Istim redosledom analizirati i odabrane države.

Pri obradi nastavnih jedinica o geografskim regijama izbeći Kerov sistem, jer se na taj način nepotrebno, dva puta ponavljaju već obrađeni sadržaji u okviru kontinenata (ista nastavna tema). S obzirom na to da su društveno-geografski procesi znatno dinamičniji od fizičko-geografskih, kao i to da utiču na različite načine na transformaciju geografskog prostora i na ukupan razvoj, njima je prilikom obrade geografskih regija dat poseban značaj.

U tabelarnom pregledu programa, u koloni Sadržaji, za svaku geografsku regiju predloženi su oni geografski sadržaji koji ih čine specifičnim, ali to nije konačni niti obavezujući popis sadržaja za te geografske regije.

Geografske regije Evrope

Realizacijom ishoda druge teme Geografske regije Evrope učenici će steći znanja o geografskim celinama Evrope - Južna, Srednja, Zapadna, Severna i Istočna Evropa, kao i njihovim geografskim specifičnostima i razvojnim karakteristikama koje ih izdvajaju u odnosu na susedne geografske regije, političkom podelom i odabranim državama. Izbegavati ponavljanje geografskih sadržaja iz teme Geografija Evrope, koji su analizirani u šestom razredu.

Pri odbradi Južne Evrope istaći kulturno-civilizacijske tekovine regije (npr. kolevka evropske civilizacije, period geografskih otkrića, humanizam, renesansa...), etno-lingvističku heterogenost (romanski, južnoslovenski i izolovane grupe naroda), privredne odlike kroz vezu sa prirodnim uslovima i resursima, sa osvrtom na turizam (poznata turistička regija sveta / kraljica turizma) i političku podelu. U okviru Južne Evrope preporučuje se obrada država bivše SFR Jugoslavije, Italija, Španija i Grčka. U okviru Srednje Evrope obraditi kulturno-civilizacijske tekovine regije (procvat nauke, kulture i tehnologije zahvaljujući humanizmu

i renesansi, kulturno-umetnički pravci, tradicija narodnih festivala, filmska industrija i sl.), savremene demografske procese, prirodne resurse i privredni razvoj, urbanizaciju (veliki gradovi, aglomeracije, konurbacije i megalopolisi) i političku podelu. Preporučuje se obrada Savezne Republike Nemačke u okviru regije. Zapadnu Evropu obraditi kroz kulturno-civilizacijske tekovine regije (velika kolonijalna carstva, industrijske revolucije...), demografske procese, prirodne resurse i privredni razvoj (najrazvijenija evropska regija), urbanizaciju (industrijski gradovi, konurbacije npr. Ranštad, Veliki London, Pariz, Flamanski dijamant...), političku podelu, kao i geografska obeležja Republike Francuske i Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske. U okviru Severne Evrope posebno analizirati vezu prirodnih resursa (energenti, rude, mineralne sirovine) sa privrednim razvojem (specijalizovana industrija, visok životni standard stanovništva) i analizirati etnička obeležja, političku podelu i osnovne geografske karakteristike Norveške. Pri obradi Istočne Evrope istaći kulturno-civilizacijske tekovine, etničku heterogenost (Rusi, Tatari, Ukrajinci, Belorusi, Kazasi, Jermeni,..), prirodne uslove i resurse, privredne karakteristike i političku podelu. Obraditi Rusku Federaciju, transkontinentalnu državu, koja čini najveći deo Istočne Evrope i Severne Azije. Na kraju nastavne teme Geografske regije Evrope objasniti značaj Evropske unije u svetu, kao primer integracionih procesa.

Za crtanje tematskih karata o geografskim regijama Evrope koristiti neme karte, na kojima se mogu izdvojiti karakteristične regije i njihovi geografski sadržaji. Pri crtanju i tumačenju tematskih karata dolazi do izražaja samostalnost u radu učenika i usavršava se veština praktične primene geografske karte u nastavi. Ukoliko postoje tehničke mogućnosti, učenici mogu pripremiti prezentacije, čime se osposobljavaju da kroz vizuelizaciju sadržaja samostalno analiziraju i donose zaključke o određenim specifičnostima geografskih regija Evrope.

Kroz čitavu temu važno je naglasiti da se vremenom geografske regije Evrope razvijaju i menjaju funkcije. Važno je iskoristiti velike mogućnosti koje geografija kao narativni predmet pruža u podsticanju učeničke radoznalosti, koja je u osnovi svakog saznanja. Geografske regije Evrope bi trebalo da budu predstavljene kao geografska priča, bogata informacijama i zanimljivostima, kako bi geografske pojave i procesi bili predočeni jasno, detaljno i dinamično.

Učenike ne opterećivati kvantitativnim vrednostima, već insistirati na pojave i procese koji utiču na razvoj evropskih regija. U cilju podsticanja tolerancije i solidarnosti kod učenika, ukazati na postajanje različitih socijalnih, etničkih i kulturnih grupa u Evropi.

Azija

Na početku nastavne teme Azija obrađuju opštegeografske odlike ovog kontinenta, i to: geografski položaj, granice i veličina, prirodne odlike, stanovništvo, naselja, privreda i politička i regionalna podela, nakon čega se prelazi na regionalne celine: jugozapadnu, južnu, jugoistočnu, istočnu i centralnu Aziju.

Prilikom obrade položaja, granice i veličine Azije, ključno je da se istakne da je Azija sastavni deo jedinstvene kopnene celine Evroazija, da se ovaj kontinent razgraniči od Evrope i od Afrike, da učenici uvide da se Azija prostire i na severnoj i na južnoj, kao i na istočnoj i zapadnoj Zemljinoj polulopti. Dalje, važno je da se učenicima objasni šta znači da je Azija deo Starog sveta i da ova znanja povežu sa znanjima koja stiču na časovima istorije (Velika geografska otkrića). Kod prikazivanja veličine Azije važno je da učenici steknu predstavu o odnosima površine i broja stanovnika u poređenju sa ostalim kontinentima, a posebno sa Evropom.

Razumevanje prirodnih odlika Azije ključno je za kasnije shvatanje prostorne distribucije stanovništva, razmeštaja prirodnih resursa, razvoja i razmeštaja pojedinih privrednih grana (poljoprivrede, industrije, saobraćaja i turizma) na kontinentu. Kao posebno značajne sadržaje u ovoj oblasti ističemo: nastanak nabranih planina i ostrvskih arhipelaga, tumačenje pojava vulkanizma i trusova u svetlu teorija litosfernih ploča, različite uzroke postanka pustinja u jugozapadnoj, južnoj i centralnoj Aziji, klimatsku i mozaičnost živog sveta Azije, i dr.

Prilikom obrade stanovništva Azije pažnju bi trebalo usmeriti na razumevanje prostorne distribucije stanovništva, polarizovanog demografskog razvoja, savremenih migracija (naročito iz ratovima ugroženih država prema Evropi) i strukture stanovništva (grupe naroda, najmnogoljudniji narodi). Adekvatno korišćenje

statističkih izvora ovde je jako važno. Učenici ne treba da pamte podatke iz oblasti demografske statistike, oni treba da razumeju odnose veličina, bez faktografskog pamćenja podataka. U školama koje su tehnički opremljene (postojanje internet priključka, računara, tablet uređaja, pametnih telefona), učenici treba na časovima da koriste relevantne statističke izvore, da ih tumače i sami ili uz pomoć nastavnika predstavljaju grafikonima i tematskim kartama.

Naselja Azije predstavljaju pravi mozaik ljudskih naseobina što je uslovljeno faktorima prirodne sredine, specifičnostima privrede i kulturno-civilizacijskog razvoja. Učenicima ovde treba prikazati kontraste ruralnih naselja (npr. u pustinjama Jugozapadne Azije, u Indiji, na Tibetu, ribarska naselja u Jugoistočnoj Aziji, itd.) i višemilionskih gradova, centara globalnih političkih i ekonomskih procesa (npr. Singapur, Tokio, Šangaj...). Pažnji nastavnika i učenika preporučujemo i specifičnosti procesa urbanizacije (sjaj Tokija sa jedne i pseudourbanizacija u Indiji, sampani u Kini, itd. sa druge strane).

Privredne odlike Azije mogu se obraditi na različite načine: kroz prikaz teritorijalnog razmeštaja privrednih grana, sagledavanje uticaja prirodnih i društvenih faktora na razvoj privrede ili kroz isticanje regionalnih specifičnosti razvoja i razmeštaja privrede.

U programu nastave i učenja data regionalna podela Azije je preporučena. Nastavnici, učenici i autori udžbenika mogu Aziju da podele i na druge načine, ali je važno da učenici razumeju kriterijume prostorne diferencijacije.

Kako bi se ostvario princip očiglednosti i znanja koja se stiču na časovima geografije učinila trajnim, nastavnici u obradi opšte- i regionalnogeografskih sadržaja treba da koriste zidne geografske karte, a učenici atlase i neme karte. Korišćenje ovih nastavnih sredstava nije samo sebi svrha, tačnije njihova upotreba ne završava se lociranjem geografskih objekata na kartama već predstavlja osnovu za dalje tumačenje kauzalnih i funkcionalnih odnosa između proučavanih geografskih objekata, pojava i procesa. To, na primer, znači da učenik treba da bude u stanju da pošto pokaže na karti Indijski okean, Hindustansku niziju, Himalaje i Tibet zaključi zašto je na Tibetu hladna i suva klima.

Upotreba sredstava informaciono-komunikacionih tehnologija u nastavi (npr. organizacija virtuelne šetnje Zabranjenim gradom pomoću aplikacije Google Maps, korišćenje programa za izradu kvizova za utvrđivanje gradiva, itd.) dodatno će doprineti realizaciji principa očiglednosti i učvršćivanju trajnosti učeničkih znanja.

Afrika

Prilikom obrade položaja, granice i veličine Afrike važno je istaći da se ona pruža meridijanski što za posledicu ima jasnu diferenciranost kontinenta na prirodne zone od ekvatora prema jugu i severu. Ukazati na granicu Afrike prema Aziji kao i na pripadajuća ostrva ovom kontinentu.

Znanja koja učenici stiču izučavanjem klime, hidrografije i reljefa Afrike važna su za razumevanje prostorne distribucije stanovništva, položaja naselja, razmeštaja prirodnih resursa, razvoja i razmeštaja poljoprivrede, rudarstva i turizma na kontinentu. Značajno je istaći hidrografske karakteristike Nila, Nigera i reke Kongo i jezera Viktorija, Njasa i Tanganjika, kao mesta značajne koncentracije stanovništva, naselja i poljoprivrede. Prilikom obrade florističkih i zoogeografskih karakteristika kontinenta ukazati i na geografske faktore endemizma faune Madagaskara.

Prilikom obrade nastavnih sadržaja o stanovništvu Afrike bitno je razumevanje prostorne distribucije stanovništva (prenaseljeni, gusto, retko i nenaseljeni prostori), prirodnog priraštaja, savremenih migracija (naročito iz ratovima ugroženih država prema Evropi) i strukture stanovništva.

U okviru političko-geografskih odlika Afrike posebno se treba osvrnuti na procese kolonizacije i dekolonizacije kao i na efekte ovih procesa u savremenim ekonomsko-političkim odnosima afričkih država (neokolonijalizam). Regionalnu podelu Afrike inicijalno bi trebalo posmatrati kroz fizičko-geografsku i kulturno-civilizacijsku polarizaciju kontinenta na Afrički Mediteran i Saharsku Afriku na severu i Podsaharsku Afriku na jugu. Pored klime kao glavnog fizičko-geografskog faktora drugi značajan faktor polarizacije je Arapsko-islamska civilizacija na severu i Negro-afrička civilizacija na jugu. Kao posledica

etničke i demografske heterogenosti Podsaharske Afrike, treba ukazati na određene društveno-političke razlike unutar nje. Prilikom obrade ove teme treba se osvrnuti na savremene geografske probleme Afrike kao što su dezertifikacija, ekstremno visoki prirodni priraštaj, nestašica hrane, intenzivne migracije ka Evropi, prekomernu eksploataciju prirodnih resursa, itd. Obrada ovih sadržaja bi trebalo da doprinese formiranju stavova kod učenika, prema ovim aktuelnim geografskim temama.

Severna Amerika

Za dostizanje ishoda u okviru ove teme važno je ukazati na položaj ovog kontinenta između Atlantskog i Tihog okeana kao i na povezanost/razdvojenost sa susednim kontinentima. Ovo je posebno značajno u kontekstu saobraćajno-geografskog položaja, ekonomske povezanosti sa obalama drugih kontinenata. U realizaciji ishoda koji se odnose na izdvajanje regija, potrebno je naglasiti postojanje dve kulturne celine na teritoriji Severne Amerike: Angloamerike (SAD i Kanada) i Latinske Amerike (Srednja Amerika) i kroz korelaciju sa sadržajima istorije objasniti značaj naseljavanja Amerika.

Pri obradi prirodnih odlika Severne Amerike bitno je ukazati na genezu reljefa kontinenta i izdvojiti karakteristične reljefne celine. Ovde treba objasniti nastanak Kanadskog štita, Kordiljera, Apalača, Središnjih nizija i drugih osobenih celina. Poznavanje reljefa ovog kontinenta veoma je značajno i za razumevanje njegove klime i rasporeda prirodnih zona. U tom smislu potrebno je naglasiti meridijansku cirkulaciju vazduha i morske struje. U regionalizaciji prostora ovog kontinenta važno je primeniti i fizičko-geografski princip regionalizacije.

Pri obradi nastavne jedinice stanovništva Severne Amerike potrebno je ukazati na etape naseljavanja kontinenta (prisustvo starosedelaca, uticaj evropskih doseljenika, tzv. pretapanje u jednu naciju i sl.). U realizaciji ishoda koji se odnose na objašnjenja demografskih procesa značajno je sagledati razlike u populacionom razvoju srednjeameričkih i angloameričkih naroda, posledične migracije prema SAD i Kanadi, razlike u strukturama stanovništva i slično.

Za dostizanje ishoda koji se odnosi na razumevanje procesa urbanizacije preporučuje se ukazivanje na razlike u društveno-ekonomskom razvoju i kulturnom nasleđu Angloamerike i Latinske Amerike, stepenu urbanizacije, fizionomiji sela i gradova, razlikama između planskog i stihijskog razvoja, migracijama iz sela u gradove, načinu života i slično.

Ishodi koji se odnose na razumevanja i objašnjenja ekonomskih procesa takođe mogu da se realizuju kroz analizu dispariteta razvoja između Anglo i Latinske Amerike. Oni se mogu obraditi analizom prirodnih i društvenih faktora privrednog razvoja, analizom privrednih sektora, posmatranjem prostornog razmeštaja delatnosti i sl. U ostvarivanju ishoda koji se odnose na uticaje čoveka na životnu sredinu svrsishodno je ukazati na vezu između eksploatacije prirodnih resursa, kvaliteta života, potrošnje i uticaja na životnu sredinu.

Ishodi koji se odnose na regionalnu podelu ovog prostora mogu da se realizuju primenom različitih načina izdvajanja karakterističnih regija (fizičko-geografske ili društveno-ekonomske regije). U pogledu političke podele, takođe je moguće prepoznati razlike između političko-geografske usitnjenosti srednjeameričkog prostora s jedne strane i postojanje dve populaciono i teritorijalno velike, a istovremeno visokorazvijene države Angloamerike.

Južna Amerika

Za dostizanje ishoda koji se odnose na definisanje geografskog položaja potrebno je naglasiti u kojim toplotnim pojasevima se prostire Južna Amerika, zatim povoljnost položaja između Tihog i Atlantskog okeana, kao i veliku udaljenost od ostalih kontinenata. U pogledu društveno-geografske komponente položaja važno je istaći kolonizaciju, latinoameričko nasleđe, podelu na interesne sfere između Španije i Portugalije i sl.

Prirodne odlike Južne Amerike mogu se sistematično obraditi počev od genetskih tipova reljefa i redosleda postanka pojedinih celina. Preporučuje se da se klimatske odlike kontinenta analiziraju kroz uticaj klimatskih faktora, čime se ujedno objašnjavaju i tipovi klime. Na taj način se realizuju ishodi o uticaju klimatskih faktora na klimu i raspored prirodnih zona. Ishod koji se odnosi na prepoznavanje negativnih uticaja čoveka na životnu sredinu može da se realizuje analizom značaja i nekontrolisane seče amazonskih selvasa.

Pri obradi sadržaja Stanovništvo Južne Amerike potrebno je istaći kulturno-civilizacijske uzroke velike etničke i rasne raznolikosti. U ostvarivanju ishoda koji se odnose na razvoj naselja Južne Amerike preporuka je da se akcenat stavi na uzroke stihijskih procesa urbanizacije i na posledično veliki jaz koji postoji između razvoja milionskih gradova s jedne strane i brojnih seoskih naselja u Andima, Amazoniji i slično. Važno je

naglasiti vezu između ruralno-urbanih migracija i velikih kontrasta koji postoje u prostoru južnoameričkih gradova.
Preporučuje se da se privreda Južne Amerike sagleda kroz analizu uticaja prirodnih i društvenih faktora privrednog razvoja. U privrednoj strukturi potrebno je ukazati na značaj delatnosti primarnog i sekundarnog sektora. U objašnjenju političke podele prostora Južne Amerike bitno je ukazati na kulturno-civilizacijske uzroke podele. Dostizanje ishoda je moguće kroz praktične aktivnosti u okviru samostalnih ili grupnih zadataka, tako da učenici sami prouče i predstave odlike odabranih regionalnih celina ili država.

Australija i Okeanija
Za dostizanje ishoda, nastavnik u okviru geografskog položaja učenicima treba da ukaže na dimenzije kontinenta kao i na prostorni obuhvat Okeanije (pripadajuća ostrva Melaneziji, Mikroneziji i Polineziji). Važno je ukazati na faktore geografske izolovanosti Australijskog kontinenta u odnosu na ostale kontinente kao i posledice koje se ogledaju u specifičnim biogeografskim i antropogeografskim odlikama. Fizičko-geografski sadržaji treba da ukažu na geotektonsku evoluciju Australije (Pangea, Gondvana), postanak planina kao i na postanak ostrva Okeanije (vulkanska ostrva, atoli). Istaći faktore koji su doveli do formiranja pustinja, velikog koralnog grebena kao i autentične australijske florističke i zoogeografske oblasti. Prilikom obrade stanovništva Australije i Okeanije ukazati na domicilno stanovništvo (Aboridžini, Maori) i pridošlo evropsko i azijsko stanovništvo. Izvršiti periodizaciju etno-demografskog razvoja Australije i Okeanije na predkolonijalni i kolonijalni period. Ukazati na savremene demografske procese (prirodni priraštaj, migracije) i naseljenost kontinenta (naseljeni i nenaseljeni prostori). U političko-geografskoj analizi ukazati na procese kolonizacije, dekolonizacije i formiranja nezavisnih država. Istaći značaj saobraćajno-geografskog i političko-geografskog položaja ostrva Okeanije u kontekstu savremenih ekonomskih, političkih i vojnih procesa. Prilikom obrade naselja Australije ukazati na prirodne faktore formiranja savremene mreže naselja.

Polarne oblasti
Za dostizanje ishoda u okviru nastavne teme Polarne oblasti preporučeni sadržaj čine karakteristične odlike ovih prostora. U tom smislu, pažnju treba posvetiti specifičnostima orijentacije na polovima (npr. pomoću zvezda, kompasa, Sunca), dužini obdanice i noći, visini Sunca nad horizontom, odnosima kopna i mora, istorijatu istraživanja, sadašnjim istraživanjima, kao i međunarodnoj podeli ovih prostora.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA
Ocenjivanje je sastavni deo procesa nastave i učenja kojim se obezbeđuje stalno praćenje i procenjivanje rezultata postignuća učenika, a u skladu sa Pravilnikom o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju. Praćenje i vrednovanje učenika započinje inicijalnom procenom nivoa znanja na kome se učenik nalazi. Svaka aktivnost na času služi za kontinuiranu procenu napredovanja učenika. Neophodno je učenike stalno osposobljavati za procenu sopstvenog napretka u ostvarivanju ishoda predmeta.
Kako nijedan od poznatih načina vrednovanja nije savršen, potrebno je kombinovati različite načine ocenjivanja. Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje. Ako nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju, učenici se uče da razmišljaju o kvalitetu svog rada i o tome šta treba da preduzmu da bi svoj rad unapredili. Ocenjivanje na taj način postaje motivacioni faktor za učenike. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

Na početku školske godine nastavnici geografije treba da naprave plan vremenske dinamike i sadržaja ocenjivanja znanja i umenja (procenjivanja postignuća) učenika vodeći računa o adekvatnoj zastupljenosti sumativnog i formativnog ocenjivanja. Budući da se u novim programima nastave i učenja insistira na funkcionalnim znanjima, razvoju međupredmetnih kompetencija i projektnoj nastavi, važno je da nastavnici na početku školske godine dobro osmisle i sa učenicima dogovore kako će se obavljati formativno ocenjivanje. U tom smislu preporučuje se nastavnicima da na nivou stručnih veća dogovore kriterijume i elemente formativnog ocenjivanja (aktivnost na času, doprinos grupnom radu, izrada domaćih zadataka, kratki testovi, poznavanje geografske karte...).

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano sprovodi evaluaciju i samoevaluaciju procesa nastave i učenja.

Naziv predmeta	**FIZIKA**
Cilj	Cilj učenja Fizike jeste da učenici steknu bazičnu jezičku i naučnu pismenost, osposobe se da rešavaju probleme i zadatke u novim i nepoznatim situacijama, obrazlože svoje mišljenje u okviru diskusije, upoznaju prirodne pojave i osnovne prirodne zakone i njihovu primenu u svakodnevnom životu, razviju motivisanost za učenje i napreduju ka dostizanju odgovarajućih obrazovnih standarda.
Razred	**sedmi**
Godišnji fond časova	**72 časa**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- razlikuje skalarne i vektorske fizičke veličine; - koristi i analizira rezultate merenja različitih fizičkih veličina i prikazuje ih tabelarno i grafički; - analizira zavisnost brzine i pređenog puta od vremena kod pravolinijskih kretanja sa stalnim ubrzanjem; - primeni Njutnove zakone dinamike na kretanje tela iz okruženja; - pokaže od čega zavisi sila trenja i na osnovu toga proceni kako može promeniti njeno delovanje; - demonstrira pojave: inercije tela, ubrzanog kretanja, kretanje tela pod dejstvom stalne sile, sile trenja i sila akcije i reakcije na primerima iz okruženja; - samostalno izvede eksperiment iz oblasti kinematike i dinamike, prikupi podatke merenjem, odredi traženu fizičku veličinu i objasni rezultate eksperimenta; - pokaže vrste i uslove ravnoteže čvrstih tela na primeru iz okruženja; - navodi primere prostih mašina koje se koriste u svakodnevnom životu; - prikaže kako sila potiska utiče na ponašanje tela potopljenih u tečnost i navede uslove plivanja tela na vodi; - poveže pojmove mehanički rad, energija i snaga i izračuna rad sile teže i rad sile trenja; - razlikuje kinetičku i potencijalnu energiju tela i poveže njihove promene sa izvršenim radom; - demonstrira važenje zakona održanja energije na primerima iz okruženja; - rešava kvalitativne, kvantitativne i grafičke zadatke (kinematika i dinamika kretanja tela, trenje, ravnoteža poluge, sila potiska, zakoni održanja...); - razlikuje pojmove temperature i količine toplote i prikaže različite mehanizme prenosa toplote sa jednog tela na drugo;	SILA I KRETANJE	Sila kao uzrok promene brzine tela. Pojam ubrzanja. Uspostavljanje veze između sile, mase tela i ubrzanja. Drugi Njutnov zakon. Dinamičko merenje sile. Međusobno delovanje dva tela - sile akcije i reakcije. Treći Njutnov zakon. Primeri Ravnomerno promenljivo pravolinijsko kretanje. Intenzitet, pravac i smer brzine i ubrzanja. Trenutna i srednja brzina tela. Zavisnost brzine i puta od vremena pri ravnomerno promenljivom pravolinijskom kretanju. Grafičko predstavljanje zavisnosti brzine tela od vremena kod ravnomerno promenljivog pravolinijskog kretanja. Demonstracioni ogledi: - Ilustrovanje inercije tela pomoću papira i tega. - Kretanje kuglice niz Galilejev žljeb. - Kretanje tela pod dejstvom stalne sile. - Merenje sile dinamometrom. - Ilustrovanje zakona akcije i reakcije pomoću dinamometara i kolica, kolica sa oprugom i drugih ogleda (reaktivno kretanje balona i plastične boce). Laboratorijske vežbe 1. Određivanje stalnog ubrzanja pri kretanju kuglice niz žljeb. 2. Provera Drugog Njutnovog zakona pomoću pokretnog tela (kolica) ili pomoću Atvudove mašine.
	KRETANJE TELA POD DEJSTVOM SILE TEŽE. SILE TRENJA	Ubrzanje pri kretanju tela pod dejstvom sile teže. Galilejev ogled. Slobodno padanje tela, bestežinsko stanje. Hitac naviše i hitac naniže. Sile trenja i sile otpora sredine (trenje mirovanja, klizanja i kotrljanja). Uticaj ovih sila na kretanje tela. Demonstracioni ogledi: - Slobodno padanje tela različitih oblika i masa (Njutnova cev, slobodan pad vezanih novčića…). - Padanje tela u raznim sredinama. - Bestežinsko stanje tela (ogledi sa dinamometrom, s dva tega i papirom između njih, sa plastičnom čašom koja ima otvor na dnu i napunjena je vodom). - Trenje na stolu, kosoj podlozi i sl. - Merenje sile trenja pomoću dinamometra. Laboratorijske vežbe 1. Određivanje ubrzanja tela koje slobodno pada. 2. Određivanje koeficijenta trenja klizanja.

- analizira promene stanja tela (dimenzija, zapremine i agregatnog stanja) prilikom grejanja ili hlađenja; - navede metode dobijanja toplotne energije i ukaže na primere njenog racionalnog korišćenja.	RAVNOTEŽA TELA	Delovanje dve sile na telo, pojam rezultujuće sile kroz različite primere slaganja sila. Razlaganje sila. Pojam i vrste ravnoteže tela. Poluga, moment sile. Ravnoteža poluge i njena primena. Sila potiska u tečnosti i gasu. Arhimedov zakon i njegova primena. Plivanje i tonjenje tela. Demonstracioni ogledi: - Vrste ravnoteže pomoću lenjira ili štapa. - Ravnoteža poluge. - Uslovi plivanja tela (tegovi i staklena posuda na vodi, Kartezijanski gnjurac, suvo grožđe u mineralnoj vodi, sveže jaje u vodi i vodenom rastvoru soli, mandarina sa korom i bez kore u vodi, plivanje kocke leda na vodi…). Laboratorijske vežbe 1. Određivanje gustine čvrstog tela primenom Arhimedovog zakona.
	MEHANIČKI RAD I ENERGIJA. SNAGA	Mehanički rad. Rad sile. Rad sile teže i sile trenja. Kvalitativno uvođenje pojma mehaničke energije tela. Kinetička energija tela. Potencijalna energija. Gravitaciona potencijalna energija tela. Veza između promene mehaničke energije tela i izvršenog rada. Zakon o održanju mehaničke energije. Snaga. Koeficijent korisnog dejstva. Demonstracioni ogledi: - Ilustrovanje rada utrošenog na savladavanje sile trenja pri klizanju tela po različitim podlogama, uz korišćenje dinamometra. - Korišćenje potencijalne energije vode ili energije naduvanog balona za vršenje mehaničkog rada. - Primeri mehaničke energije tela. Zakon o održanju mehaničke energije (Galilejev žljeb; matematičko klatno; teg sa oprugom) Laboratorijske vežbe 1. Određivanje rada sile pod čijim dejstvom se telo kreće po različitim podlogama. 2. Provera zakona održanja mehaničke energije pomoću kolica.
	TOPLOTNE POJAVE	Čestični sastav supstancije: molekuli i njihovo haotično kretanje. Toplotno širenje tela. Pojam i merenje temperature. Unutrašnja energija i temperatura. Količina toplote. Specifični toplotni kapacitet. Toplotna ravnoteža. Agregatna stanja supstancije. Demonstracioni ogledi: - Difuzija i Braunovo kretanje. - Širenje čvrstih tela, tečnosti i gasova (naduvani balon na staklenoj posudi - flaši i dve posude sa hladnom i toplom vodom, Gravesandov prsten, izduženje žice, kapilara...). Laboratorijske vežbe 1. Merenje temperature mešavine tople i hladne vode posle uspostavljanja toplotne ravnoteže.

Ključni pojmovi sadržaja: kretanje, sila, ubrzanje, Njutnovi zakoni, sila teže, trenje, ravnoteža tela, mehanički rad, energija, snaga, toplotne pojve, temperatura.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Polazna opredeljenja pri definisanju ishoda i koncipiranju programa fizike bili su usvojeni Standardi obrazovnih postignuća učenika u osnovnoj školi.

Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština i stavova koje učenik stiče u procesu ostvarivanja nastave u pet oblasti predmeta: Sila i kretanje, Kretanje tela pod dejstvom sile teže. Sile trenja, Ravnoteža tela, Mehanički rad i energija. Snaga, Toplotne pojave.

Obnavljanje dela gradiva iz šestog razreda, koje se odnosi na ravnomerno pravolinijsko kretanje, silu kao uzrok promene stanja tela i inertnost tela, treba da posluži kao uvod i obezbedi kontinuitet.

Učenici sedmog razreda treba da nastave sa učenjem osnovnih pojmova i zakona fizike na osnovu kojih će razumeti pojave u prirodi i značaj fizike u obrazovanju i svakodnevnom životu. Oni treba da steknu osnovu za praćenje programa fizike u sledećim razredima.

Polazna opredeljenja uticala su na izbor programskih sadržaja i metoda logičkog zaključivanja, demonstracionih ogleda i laboratorijskih vežbi, orijentisanih na očekivane ishode.
Iz fizike kao naučne discipline odabrani su oni sadržaji koje na određenom nivou, u skladu sa obrazovnim standardima i ishodima, mogu da usvoje svi učenici sedmog razreda.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Pri planiranju nastavnog procesa nastavnik, na osnovu definisanog cilja predmeta, ishoda i obrazovnih standarda, samostalno planira broj i redosled časova obrade i ostalih tipova časova, kao i metode i oblike rada sa učenicima. Redosled proučavanja pojedinih tema nije potpuno obavezujući. Nastavnik može u određenoj meri (vodeći računa da se ne naruši logičan sled učenja fizike) preraspodeliti sadržaje prema svojoj proceni.

Uloga nastavnika je da pri planiranju nastave vodi računa o sastavu odeljenja i rezultatima inicijalnog testa, stepenu opremljenosti kabineta za fiziku, stepenu opremljenosti škole (IT oprema, biblioteka,...), udžbeniku i drugim nastavnim materijalima koje će koristiti.

Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju istih na nivo konkretne nastavne jedinice. Od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, u odnosu na odabrani ishod, definiše ishode specifične za datu nastavnu jedinicu. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za ostale ishode potrebno više vremena i više različitih aktivnosti.

Od metoda logičkog zaključivanja, koje se koriste u fizici kao naučnoj disciplini (induktivni, deduktivni, zaključivanje po analogiji itd.), učenicima sedmog razreda najpristupačniji je induktivni metod (od pojedinačnog ka opštem) pri pronalaženju i formulisanju osnovnih zakona fizike. Zato program predviđa da se pri proučavanju makrofizičkih pojava pretežno koristi induktivni metod.

Uvođenje jednostavnih eksperimenata za demonstriranje fizičkih pojava ima za cilj razvijanje radoznalosti i interesovanja za fiziku i istraživački pristup u prirodnim naukama. Jednostavne eksperimente mogu da izvode i sami učenici na času ili da ih ponove kod kuće, koristeći mnoge predmete i materijale iz svakodnevnog života. Određeni sadržaji i tematske celine se mogu realizovati i preko projektne nastave.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Programski sadržaji sedmog razreda dosledno su prikazani u formi koja zadovoljava osnovne metodske zahteve nastave fizike:

- Postupnost (od jednostavnog ka složenom) pri upoznavanju novih pojmova i formulisanju zakona.
- Očiglednost pri izlaganju nastavnih sadržaja (uz svaku tematsku celinu navedeno je više demonstracionih ogleda, a u nedostatku nastavnih sredstava moguće je koristiti i video simulacije).
- Povezanost nastavnih sadržaja sa pojavama u svakodnevnom životu.

Programski sadržaji na osnovu ishoda se mogu realizovati:
1. izlaganjem sadržaja teme uz odgovarajuće demonstracione oglede;
2. rešavanjem kvalitativnih i kvantitativnih problema kao i problem - situacija;
3. laboratorijskim vežbama;
4. domaćim zadacima;
5. korišćenjem drugih načina rada koji doprinose boljem razumevanju sadržaja teme (projekti, dopunska nastava, dodatni rad...);
6. sistematskim praćenjem rada svakog učenika.

Da bi se ciljevi i zadaci nastave fizike ostvarili u celini, neophodno je da učenici aktivno učestvuju u svim oblicima nastavnog procesa. Imajući u vidu da svaki od navedenih oblika nastave ima svoje specifičnosti u procesu ostvarivanja, to su i metodska uputstva prilagođena ovim specifičnostima.

Metodska uputstva za predavanja

Kako uz svaku tematsku celinu idu demonstracioni ogledi, učenici će spontano pratiti tok posmatrane pojave, a na nastavniku je da navede učenika da svojim rečima, na osnovu sopstvenog rasuđivanja, opiše pojavu koju posmatra. Posle toga nastavnik, koristeći precizni jezik fizike, definiše nove pojmove (veličine) i rečima formuliše zakone. Kada se prođe kroz sve etape u izlaganju sadržaja teme (ogled, učenikov opis pojave, definisanje pojmova i formulisanje zakona), prelazi se, ako je moguće, na prezentovanje zakona u matematičkoj formi.

Metodska uputstva za rešavanje računskih zadataka

Pri rešavanju većine kvantitativnih (računskih) zadataka iz fizike, u zadatku prvo treba na pravi način sagledati fizičke sadržaje, pa tek posle toga preći na matematičko formulisanje i izračunavanje. Naime, rešavanje zadataka odvija se kroz tri etape: fizička analiza zadatka, matematičko izračunavanje i diskusija rezultata. U prvoj etapi uočavaju se fizičke pojave na koje se odnosi zadatak, a zatim se nabrajaju i rečima iskazuju zakoni po kojima se pojave odvijaju. U drugoj etapi se, na osnovu matematičke forme zakona, izračunava vrednost tražene veličine. U trećoj etapi traži se fizičko tumačenje dobijenog rezultata. U cilju razvijanja prirodno-naučne pismenosti nastavnik treba da instistira na sistematskom korišćenju jedinica mere fizičkih veličina SI (međunarodni sistem jedinica).

Metodska uputstva za izvođenje laboratorijskih vežbi

Laboratorijske vežbe čine sastavni deo redovne nastave i organizuju se na sledeći način: učenici svakog odeljenja dele se u dve grupe, tako da svaka grupa ima svoj termin za laboratorijsku vežbu. Oprema za laboratorijske vežbe umnožena je u više kompleta, tako da na jednoj vežbi (radnom mestu) može da radi tri do četiri učenika. Čas eksperimentalnih vežbi sastoji se iz: uvodnog dela, merenja i zapisivanja podataka dobijenih merenjima, analize i diskusije dobijenih rezultata, izvođenja zaključaka.

U uvodnom delu časa nastavnik:
- obnavlja delove gradiva koji su obrađeni na časovima predavanja, a odnose se na datu vežbu (definicija veličine koja se određuje i metod koji se koristi da bi se veličina odredila),
- obraća pažnju na činjenicu da svako merenje prati odgovarajuća greška i ukazuje na njene moguće izvore,
- upoznaje učenike s mernim instrumentima i obučava ih da pažljivo rukuju laboratorijskim inventarom,
- ukazuje učenicima na mere predostrožnosti, kojih se moraju pridržavati radi sopstvene sigurnosti.

Dok učenici vrše merenja, nastavnik aktivno prati njihov rad, diskretno ih nadgleda i, kad zatreba, objašnjava im i pomaže. Pri unošenju rezultata merenja u đačku svesku, procenu greške treba vršiti samo za direktno merene veličine, a ne i za veličine koje se posredno određuju. Procenu greške posredno određene veličine nastavnik može da izvodi u okviru dodatne nastave.

Metodska uputstva za druge oblike rada

Pri odabiru domaćih zadataka nastavnik treba da vodi računa o nivou složenosti zadataka, ali i o njihovoj motivacionoj funkciji. S obzirom na to da kroz izradu domaćeg zadatka učenici proveravaju stepen razumevanja usvojenog sadržaja, korektnost urađenog zadatog domaćeg zadatka treba da bude proverena na narednom času.

Projektna nastava, kao jedan od oblika rada, obuhvata pripremu, izradu projekta, prezentaciju i diskusiju. Projekat izvode učenici po grupama uz asistenciju nastavnika. Ovakav način rada podrazumeva aktivno učešće svakog učenika u grupi u okviru prikupljanja podataka, izvođenje eksperimenata, merenja, obrade rezultata, priprema prezentacije i prezentovanje. Rezultat ovakvog načina rada je aktivno sticanje znanja o fizičkim pojavama kroz istraživanje.

U okviru izrade projekata moguće je obuhvatiti neke od sledećih tema:
- Uloga fizike u zaštiti čovekove okoline.
- Energetska efikasnost.
- Klimatske promene.
- Svojstva vode - fizička, hemijska, značaj vode za živi svet.

Praćenje rada učenika
Nastavnik je dužan da kontinuirano prati rad svakog učenika kroz proveru njegovih usvojenih znanja, stečenih putem organizovanja različitih oblika nastave. Takođe je u obavezi da uredno vodi evidenciju o radu i napredovanju svakog učenika. Ocenjivanje učenika samo na osnovu rezultata koje je on postigao pri realizaciji samo jednog oblika nastave nije dobro. Neophodno je da nastavnik od učenika ne traži samo formalno znanje već da ga podstiče na razmišljanje i logičko zaključivanje. Učenik se kroz usmene odgovore navikava da koristi preciznu terminologiju i razvija sposobnost da svoje misli jasno formuliše.

Budući da je program, kako po sadržaju, tako i po obimu, prilagođen psihofizičkim mogućnostima učenika sedmog razreda, stalnim obnavljanjem najvažnijih delova iz celokupnog gradiva postiže se da stečeno znanje bude trajnije i da učenik bolje uočava povezanost raznih oblasti fizike.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuju se ostvareni nivo postignuća i napredovanje tokom procesa učenja. Da bi vrednovanje bilo objektivno, potrebno je da bude usklađeno sa principima ocenjivanja (Pravilnik o ocenjivanju u osnovnoj školi iz 2013. godine).

Nastavnik je dužan da kontinuirano prati rad svakog učenika kroz neprekidno proveravanje njegovih usvojenih znanja, stečenih na osnovu svih oblika nastave: demonstracionih ogleda, predavanja, rešavanja kvantitativnih i kvalitativnih zadataka, laboratorijskih vežbi, i projekata...

U svakom razredu treba kontinuirano proveravati i vrednovati kompetencije (znanja, veštine i stavove) učenika pomoću usmenog ispitivanja, kratkih pismenih provera, testova na kraju većih celina, kontrolnih vežbi i proverom eksperimentalnih veština. Nastavnik fizike treba da omogući učenicima da iskažu sopstvena razmišljanja o nekim fizičkim pojavama i da to adekvatno vrednuje.

Na početku školske godine potrebno je sprovesti inicijalni test. Ovaj test je instrument provere predznanja učenika. Na kraju školske godine, takođe, treba sprovesti časove sistematizacije gradiva i proveriti nivo postignuća učenika i stepen ostvarenosti obrazovnih ishoda.

PRILOG: Orijentacioni broj časova po temama i broj časova predviđenih za izradu laboratorijskih vežbi.

Rbr. Teme	**Naslov teme**	**Broj časova**	**Broj časova za laboratorijske vežbe**	**Ukupan broj časova za nastavnu temu**
1.	Sila i kretanje	22	3	25
2.	Kretanje tela pod dejstvom sile teže. Sile trenja	10	2	12
3.	Ravnoteža tela	10	1	11
4.	Mehanički rad i energija. Snaga	13	2	15
5.	Toplotne pojave	8	1	9
Ukupno		**63**	**9**	**72**

Naziv predmeta	**MATEMATIKA**
Cilj	Cilj učenja Matematike je da učenik, ovladavajući matematičkim konceptima, znanjima i veštinama, razvije osnove apstraktnog i kritičkog mišljenja, pozitivne stavove prema matematici, sposobnost komunikacije matematičkim jezikom i pismom i primeni stečena znanja i veštine u daljem školovanju i rešavanju problema iz svakodnevnog života, kao i da formira osnov za dalji razvoj matematičkih pojmova.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**144 časa**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/** **TEMA**	**SADRŽAJI**
- izračuna stepen realnog broja i kvadratni koren potpunog kvadrata i primeni odgovarajuća svojstva operacija; - odredi brojevnu vrednost jednostavnijeg izraza sa realnim brojevima; - na osnovu realnog problema sastavi i izračuna vrednost jednostavnijeg brojevnog izraza sa realnim brojevima; - odredi približnu vrednost realnog broja i proceni apsolutnu grešku; - nacrta grafik funkcije y = kx, k ∈R\{0}; - primeni produženu proporciju u realnim situacijama; - primeni Pitagorinu teoremu u računskim i konstruktivnim zadacima; - transformiše zbir, razliku i proizvod polinoma; - primeni formule za razliku kvadrata i kvadrat binoma; - rastavi polinom na činioce (koristeći distributivni zakon i formule za kvadrat binoma i razliku kvadrata); - primeni transformacije polinoma na rešavanje jednačina; - primeni svojstva stranica, uglova i dijagonala mnogougla; - izračuna površinu mnogougla koristeći obrasce ili razloživu jednakost; - konstruiše ortocentar i težište trougla; - primeni stavove podudarnosti pri dokazivanju jednostavnijih tvrđenja i u konstruktivnim zadacima; - primeni svojstva centralnog i periferijskog ugla u krugu; - izračuna obim i površinu kruga i njegovih delova; - preslika dati geometrijski objekat rotacijom; - određuje srednju vrednost, medijanu i mod.	REALNI BROJEVI	Kvadrat racionalnog broja. Rešavanje jednačine $x^2 = a$, a ³ 0; postojanje iracionalnih brojeva (na primer rešenja jednačine x2 = 2). Realni brojevi i brojevna prava. Kvadratni koren, jednakost $\sqrt{a^2} = \lvert a \rvert$. Decimalni zapis realnog broja; približna vrednost realnog broja; apsolutna greška. Osnovna svojstva operacija s realnim brojevima. Funkcija direktne proporcionalnosti y = kx, k ∈ R\{0}. Produžena proporcija.

	PITAGORINA TEOREMA	Pitagorina teorema (direktna i obratna). Važnije primene Pitagorine teoreme. Konstrukcije tačaka na brojevnoj pravoj koje odgovaraju brojevima $\sqrt{2}, \sqrt{3}, \sqrt{5}$, itd. Rastojanje između dve tačke u koordinatnom sistemu.
	CELI ALGEBARSKI IZRAZI	Prvi deo Stepen čiji je izložilac prirodan broj; stepen dekadne jedinice čiji je izložilac ceo broj; operacije sa stepenima; stepen proizvoda, količnika i stepena. Drugi deo Algebarski izrazi. Polinomi i operacije (monomi, sređeni oblik, transformacije zbira, razlike i proizvoda polinoma u sređeni oblik polinoma). Kvadrat binoma i razlika kvadrata. Rastavljanje polinoma na činioce korišćenjem distributivnog zakona, formule za kvadrat binoma i razliku kvadrata. Primene.
	MNOGOUGAO	Pojam mnogougla. Vrste mnogouglova. Zbir uglova mnogougla. Broj dijagonala mnogougla. Pravilni mnogouglovi (pojam, svojstva, konstrukcije). Obim i površina mnogougla. Težišna duž trougla. Ortocentar i težište trougla. Složenije primene stavova podudarnosti.
	KRUG	Centralni i periferijski ugao u krugu. Obim kruga, broj π. Dužina kružnog luka. Površina kruga, kružnog isečka i kružnog prstena. Rotacija.
	OBRADA PODATAKA	Srednja vrednost, medijana i mod.

Ključni pojmovi sadržaja: realni broj, stepen, kvadratni koren, Pitagorina teorema, polinom, mnogougao, ortocentar i težište, krug, broj π, rotacija i srednja vrednost.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Pri izboru sadržaja i pisanju ishoda za predmet matematika uzeta je u obzir činjenica da se učenjem matematike učenici osposobljavaju za: rešavanje raznovrsnih praktičnih i teorijskih problema, komunikaciju matematičkim jezikom, matematičko rezonovanje i donošenje zaključaka i odluka. Takođe, u obzir je uzeta i činjenica da sam proces učenja matematike ima svoje posebnosti koje se ogledaju u broju godina izučavanja i nedeljnog broja časova predmeta i neophodnosti sticanja kontinuiranih znanja.

Nastavnici u svojoj svakodnevnoj nastavnoj praksi, treba da se oslanjaju na ishode, jer oni ukazuju šta je ono za šta učenici treba da budu osposobljeni tokom učenja predmeta u jednoj školskoj godini. Ishodi predstavljaju očekivane i definisane rezultate učenja i nastave. Ostvarivanjem ishoda, učenici usvajaju osnovne matematičke koncepte, ovladavaju osnovnim matematičkim procesima i veštinama, osposobljavaju se za primenu matematičkih znanja i veština i komunikaciju matematičkim jezikom. Kroz ishode se omogućava ostvarivanje i međupredmetnih kompetencija kao što su komunikacija, rad sa podacima i informacijama, digitalna kompetencija, rešavanje problema, saradnja i kompetencija za celoživotno učenje.

Predlog za realizaciju programa

Radi lakšeg planiranja nastave daje se orijentacioni predlog broja časova po temama (ukupan broj časova za temu, broj časova za obradu novog gradiva + broj časova za utvrđivanje i sistematizaciju gradiva). Prilikom izrade operativnih planova nastavnik raspoređuje ukupan broj časova predviđen za pojedine teme po tipovima časova (obrada novog gradiva, utvrđivanje i uvežbavanje, ponavljanje, proveravanje i sistematizacija znanja), vodeći računa o cilju predmeta i ishodima.

Realni brojevi (21; 8 + 13)
Pitagorina teorema (19; 6 + 13)
Celi algebarski izrazi (48; 19 + 29)
Mnogougao (21; 9 + 12)
Krug (18; 7 + 11)
Obrada podataka (5)

U programu je sadržaj teme Celi algebarski izrazi podeljen na dva dela, zbog toga što je poželjno kombinovati algebarske i geometrijske sadržaje. Predloženi redosled realizacije tema:
1. Realni brojevi;
2. Pitagorina teorema;
3. Celi algebarski izrazi - prvi deo;
4. Mnogougao;
5. Celi algebarski izrazi - drugi deo;
6. Krug;
7. Obrada podataka.

Predložena podela teme i redosled realizacije nisu obavezni za nastavnike, već samo predstavljaju jedan od mogućih modela.
Napomena: Za obnavljanje gradiva, inicijalni test i analizu rezultata inicijalnog testa, planirana su 4 časa, a za realizaciju 4 pismena zadataka (u trajanju od po jednog časa), sa ispravkama, planirano je 8 časova.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program usmerava nastavnika da nastavni proces koncipira u skladu sa definisanim ishodima, odnosno da planira kako da učenici ostvare ishode, i da izabere odgovarajuće metode, aktivnosti i tehnike za rad sa učenicima. Definisani ishodi pokazuju nastavniku i koja su to specifična znanja i veštine koja su učeniku potrebna za dalje učenje i svakodnevni život. Prilikom planiranja časa, ishode predviđene programom treba razložiti na manje i na osnovu njih planirati aktivnosti za konkretan čas. Treba imati u vidu da se ishodi u programu razlikuju, da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za određene ishode potrebno više vremena, aktivnosti i rada na različitim sadržajima. Ishode treba posmatrati kao ciljeve kojima se teži tokom jedne školske godine. Nastavu u tom smislu treba usmeriti na razvijanje kompetencija, i ne treba je usmeriti samo na ostvarivanje pojedinačnih ishoda.

Pri obradi novih sadržaja treba se oslanjati na postojeće iskustvo i znanje učenika, i nastojati, gde god je to moguće, da učenici samostalno otkrivaju matematičke pravilnosti i izvode zaključke. Osnovna uloga nastavnika je da bude organizator nastavnog procesa, da podstiče i usmerava aktivnost učenika. Učenike treba upućivati da koriste udžbenik i druge izvore znanja, kako bi usvojena znanja bila trajnija i šira, a učenici osposobljeni za primenu u rešavanju raznovrsnih zadataka.

Na časovima treba kombinovati različite metode i oblike rada, što doprinosi većoj racionalizaciji nastavnog procesa, podstiče intelektualnu aktivnost učenika i nastavu čini interesantnijom i efikasnijom. Izbor metoda i oblika rada zavisi od nastavnih sadržaja koje treba realizovati na času i predviđenih ishoda, ali i od specifičnosti određenog odeljenja i individualnih karakteristika učenika.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Realni brojevi - Uvesti pojam kvadrata racionalnog broja p/q i ilustrovati ga površinom kvadrata čija je stranica upravo p/q, na osnovu čega učenici treba da zaključe da je kvadrat proizvoljnog racionalnog broja nenegativan broj.

Pri izračunavanju kvadrata racionalnih brojeva ravnopravan status treba dati kvadriranju brojeva u zapisu p/q i u decimalnom zapisu.
Kod rešavanja jednačina oblika h2 = a, učenici uz nastavnikovu pomoć izvode sledeće zaključke: data jednačina se može svesti na jednačinu h2 = a = b2 i može imati jedno (a = 0) ili dva rešenja (a > 0), ali može biti i bez rešenja (a < 0). Prilikom uvođenja oznake za kvadratni koren naglasiti razliku između, na primer, vrednosti $\sqrt{4}$ i rešenja jednačine h2 = 4.

U daljem radu pokazati da neke jednačine oblika h2 = a (na primer h2 = 2) nemaju rešenja u skupu racionalnih brojeva, tj. da se u skupu racionalnih mernih brojeva ne može izračunati merni broj stranice kvadrata čija je površina 2 (ne insistirati da učenici reprodukuju odgovarajući dokaz). Na taj način motivisati uvođenje iracionalnih brojeva, jer iz prethodnog sledi da osim racionalnih brojeva treba imati na raspolaganju i neke druge brojeve (na primer one čiji kvadratni koren nije racionalan broj). Tada se uvodi skup realnih brojeva kao unija dva disjunktna skupa - skupa racionalnih i skupa iracionalnih brojeva. Sada je prirodno i da se „racionalna" prava proširi u realnu pravu i pokaže kako na takvoj realnoj pravoj postoje racionalne i iracionalne tačke. Naglasiti, međutim, da skup (pozitivnih) iracionalnih brojeva, osim kvadratnih korena racionalnih brojeva, sadrži i mnoge druge elemente, od kojih će neki biti pomenuti kasnije (recimo broj π).

Na konkretnim primerima učenici treba da uoče da svaki racionalan broj ima konačnu ili beskonačnu periodičnu decimalnu reprezentaciju, a iracionalni brojevi beskonačnu neperiodičnu reprezentaciju i obratno (ove činjenice ne treba dokazivati u opštem slučaju). Pri izračunavanju vrednosti korena i računanja sa korenima, kada su njihove vrednosti iracionalni brojevi, koristiti kalkulator ili raspoložive softvere.

Za sve realne brojeve bez obzira da li imaju konačnu ili beskonačnu decimalnu reprezentaciju uvesti pojam približne vrednosti i pojam apsolutne greške. Pravila zaokrugljivanja realnih brojeva uvesti na sledeći način: na konkretnim primerima, posmatranjem mogućih granica (intervala) u zavisnosti od preciznosti, učenici biraju približne vrednosti tako da se pri zaokrugljivanju bira vrednost sa manjom apsolutnom greškom, nakon čega se formulišu pravila.

Osnovna svojstva operacija sabiranja i množenja realnih brojeva posmatrati i analizirati u poređenju s odgovarajućim svojstvima u skupu racionalnih brojeva. Osnovna svojstva operacije korenovanja u R+ treba takođe realizovati na primerima pri čemu se posebno tretiraju zbir, razlika, proizvod i količnik korena i njihovi odnosi sa korenom zbira, razlike, proizvoda i količnika. Pri tom posebnu pažnju obratiti na jednakost $\sqrt{a^2} = |a|$ i njeno tumačenje.

U okviru ove teme se obrađuje i funkcija direktne proporcionalnosti u = kh koju treba uvesti na konkretnim primerima bliskim iskustvu učenika (rast dužine puta sa vremenom putovanja pri konstantnoj brzini, smanjenje vodostaja reke ako je dnevni pad protoka konstantan ...). U početnim primerima učenici crtaju tačkasti grafik kojim se prikazuje funkcija za diskretne vrednosti promenljive, nakon čega se dolazi do konstrukcije grafičkog prikaza u koordinatnom sistemu. Tematsku jedinicu produžena proporcija treba, takođe, realizovati na konkretnim primerima (podela date sume u datoj razmeri, određivanje uglova trougla ako je dat njihov odnos, prisustvo metala u legurama ...). Posebnu pažnju pokloniti vezi produžene proporcije sa klasičnom dvojnom proporcijom.

Pitagorina teorema - Pitagorina teorema je od velikog značaja za dalje matematičko obrazovanje i potrebno je pažljivo metodički i didaktički obraditi. Kao motivacija za temu mogu se koristiti istorijski podaci najpre o potrebi čoveka za upotrebom i konstrukcijom pravouglih trouglova tokom izgradnje različitih objekata u ukupnom napretku civilizacije, a čije je zakonitosti Pitagora uočio i matematički uobličio i formulisao. Na primeru egipatskog trougla eksperimentom sa konopcem, crtežom ili simulacijom na nekom od dinamičkih softvera upoznati učenike sa teoremom, a zatim je i iskazati i dati kompletan dokaz. Potrebno je da učenici shvate koncept Pitagorine teoreme, a ne da napamet nauče iskaz. U tom cilju tokom vežbanja insistirati na različitim oznakama kateta i hipotenuze, kao i različitim položajima samog pravouglog trougla, kako bi se učenici osposobili da Pitagorinu teoremu koriste kasnije u obrazovanju u različitim zadacima iz planimetrije, stereometrije i trigonometrije. Upoznati učenike sa karakterističnim Pitagorinim trojkama kroz primere i napomenuti da takvih trojki ima beskonačno mnogo. Formulisati obrat Pitagorine teoreme i primeniti ga u zadacima.

U drugom delu teme pažnju je potrebno usmeriti na primenu Pitagorine teoreme na konstrukcije duži čiji je merni broj dužine iracionalan broj i primenu na kvadrat, pravougaonik, jednakokraki i jednakostranični trougao, romb i pravougli i jednakokraki trapez. Učenici treba da primenjuju Pitagorinu teoremu i na jednakokrako pravougli trougao, pravougli trougao sa uglom od 30° i određivanje rastojanja dveju tačaka u koordinatnom sistemu.

Ukoliko nastavnik ima tehničkih mogućnosti u učionici, nakon usvajanja Pitagorine teoreme na tradicionalan način, deo ove teme može obraditi korišćenjem nekog od besplatnih dinamičkih softvera koji učenicima može još očiglednije dočarati Pitagorinu teoremu i primenu teoreme u različitim geometrijskim zadacima i problemima iz svakodnevnog života.

Celi algebarski izrazi - U prvom delu ove teme uvodi se pojam stepena promenljive prirodnim brojem i izvode se osnovna svojstva te operacije (množenje i deljenje stepena jednakih osnova, stepenovanje stepena, kao i pravila za stepen proizvoda i količnika). Učenici treba u potpunosti da ovladaju odgovarajućim transformacijama da bi, između ostalog, bili pripremljeni za upoznavanje sa operacijama sa polinomima koje slede. Takođe, uvodi se pojam stepena sa izložiocem koji je nula ili negativan ceo broj, ali samo u slučaju osnove koja je dekadna jedinica. Primeri obuhvataju kraće zapisivanje vrlo malih racionalnih brojeva (primene u fizici), kao i kanonsko predstavljanje racionalnih brojeva u decimalnom zapisu.

Drugi deo teme obuhvata operacije s celim algebarskim izrazima (polinomima). Najpre se uvodi pojam polinoma i uvežbava izračunavanje vrednosti takvog izraza za konkretne vrednosti promenljivih koji u njemu učestvuju. Zatim se definišu osnovne operacije sa polinomima (sabiranje, oduzimanje i množenje) i uvežbava dovođenje polinoma na sređeni oblik. Pritom se, po potrebi, koristi distributivni zakon (u obliku $(a + b)(x + y) = ax + ay + bx + by$) i formula za kvadrat binoma (u obliku $(a + b)2= a2 + 2ab + b2$).

U nastavku ove teme učenici treba da, na pogodnim primerima, uoče potrebu rastavljanja polinoma na činioce (posebno u cilju rešavanja jednačina). Zatim treba uvežbati to rastavljanje korišćenjem prethodno navedenih formula (ali sada zapisanih u obliku $ax + ay + bx + by = (a + b)(x + y)$, odnosno $a2 + 2ab + b2 = (a + b)2$), kao i formule za razliku kvadrata. Primere rastavljanja tzv. nepotpunog kvadratnog trinoma obrađivati samo na dodatnoj nastavi. Sem pomenute primene na rešavanje jednačina (na primer, oblika $ax2 + bx = 0$ i $x2 - c2 = 0$), ovde se mogu prikazati primeri rešavanja geometrijskih problema za koje je potrebno poznavanje operacija sa polinomima.

Mnogougao - Mnogougao uvesti kao deo ravni ograničen mnogougaonom linijom. Naglasiti razliku između konveksnih i nekonveksnih mnogouglova, ali dalja razmatranja ograničiti samo na konveksne mnogouglove. Učenike treba navoditi da uoče zavisnost broja dijagonala, kao i zavisnost zbira unutrašnjih uglova od broja temena mnogougla. Prilikom uvođenja pravilnih mnogouglova, učenici treba da uoče da postoje mnogouglovi koji nisu pravilni iako su sve njihove stranice jednake, kao i da postoje mnogouglovi koji nisu pravilni iako su svi njihovi uglovi jednaki. Posebno istaći osnu simetričnost pravilnog mnogougla i broj osa simetrije, kao i činjenice da se oko pravilnog mnogougla može opisati krug i da se u njega može upisati krug. Iz odgovarajućih formula za jednakostranični trougao, učenici, uz pomoć nastavnika ako je potrebno, izvode formule kojima se u pravilnom šestouglu uspostavljaju veze između stranice, duže dijagonale, kraće dijagonale, poluprečnika upisanog i opisanog kruga.

Kroz raznovrsne primere i zadatke (koji se odnose na trouglove, četvorouglove i pravilne mnogouglove) isticati primenu stavova podudarnosti trouglova i postupno razvijati kod učenika veštinu dokazivanja. Dokazati najvažnije osobine trouglova i paralelograma. Uvesti pojmove ortocentar, težišna duž i težište trougla, i navesti njihove osobine. Primenu stavova podudarnosti i njihovih posledica proširiti i na konstruktivne zadatke. Istaći razliku između crtanja i konstrukcije. Posebno treba izdvojiti 1) konstrukcije trouglova koje pored datih stranica/uglova određuje i jedna visina, odnosno težišna duž; 2) konstrukcije paralelograma i trapeza koje pored datih stranica/uglova određuje i visina; 3) konstrukcije deltoida; 4) konstrukcije pravilnih mnogouglova sa 3, 4, 6, 8 ili 12 temena koje određuje stranica, odnosno poluprečnik opisanog/upisanog kruga. Na primerima ilustrovati situacije kada konstruktivni zadatak ima više rešenja ili nema rešenja, ali ne insistirati na ovakvim zadacima. Izračunavanje obima i površine mnogougla ilustrovati raznovrsnim primerima i zadacima.

Prilikom izračunavanja površine koristiti razlaganje mnogouglova na trouglove i četvorouglove. Posebnu pažnju posvetiti izračunavanju površine pravilnog šestougla. Važno je uključiti i određeni broj praktičnih primena računanja površina.

Krug - Polazeći od ranije stečenih znanja i definicija kružne linije i kružne površi, treba razmotriti moguće položaje i odnose kruga i prave, a takođe i dva kruga u ravni. Učenike treba podsetiti na definicije tangente i tetive kruga i iskoristiti Pitagorinu teremu za uspostavljanje veze između poluprečnika kruga, tetive i centralnog odstojanja tetive. Centralne teme su uvođenje pojmova centralnog i periferijskog ugla, uočavanje i dokazivanje tvrđenja o njihovom međusobnom odnosu, kao i određivanje obima i površine kruga. Učenici bi trebalo da eksperimentalno utvrde stalnost odnosa obima i prečnika kružnice. Kada se uvede broj π, učenike treba informativno upoznati sa njegovom iracionalnom prirodom. Posle obrade obima i površine kruga, treba izvesti formule za dužinu kružnog luka, površinu kružnog isečka i kružnog prstena. U praktičnim izračunavanjima koristiti približnu vrednost 3,14 ali povremeno raditi i sa procenama 3,142; 22/7; 3,1.

U okviru dela teme koji se odnosi na rotaciju, treba se ograničiti na rotacije jednostavnijih figura oko zadate tačke i za zadati ugao. Objasniti učenicima pozitivan i negativan smer rotacije i uraditi nekoliko primera rotacije u koordinatnom sistemu. Važno je da učenici uoče da se dužine duži i veličine uglova ne menjaju pri rotaciji.

Obrada podataka - Ovu temu realizovati kao projektni zadatak. Cilj projektnog zadatka je da učenici ovladaju pojmovima srednja vrednost, medijana i mod i istovremeno se uvere u primenljivost obrade podataka u svakodnevnoj praksi. Preporuka je da se projektni zadatak realizuje na konkretnim primerima i predlog je da u sedmom razredu to bude prikupljanje, obrada i analiza podataka dobijenih anketom. Teme se mogu odabrati iz životnog okruženja i njihov sadržaj bi trebalo da bude blizak uzrastu učenika (na primer: korišćenje IKT od strane učenika, raspodela slobodnog vremena učenika, ekološka svest mladih ...). Broj pitanja u anketi ne mora biti veliki, najviše 5-6, a istraživanje treba realizovati tako da uzorak ne bude premali, ali ni prevelik i da se može realizovati u najbližem okruženju (škola, porodica, komšiluk ...). Predlog je da se pet raspoloživih časova realizuje po sledećem planu:

Rbr. ČASA	SADRŽAJ RADA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA I UČENIKA
1.	- Izbor teme istraživanja - Konstrukcija anketnih pitanja	Nastavnik objašnjava projektni zadatak, a učenici predlažu teme za istraživanje i 5-6 anketnih pitanja.
2.	- Uputstvo za anketiranje - Sprovođenje istraživanja anketiranjem	Svaki učenik dobija po 4-5 anketnih listića.
3.	- Obnavljanje i dogradnja pojmova: uzorak, numerička i procentualna raspodela, grafički prikaz - Uvođenje novih pojmova: srednja vrednost, medijana i mod	Na jednom (numerički potpuno pripremljenom) primeru se ilustruju svi navedeni - poznati i novi pojmovi.
4.	- Podela učenika na grupe - Upućivanje u način obrade podataka dobijenih anketiranjem - Obrada rezultata ankete	Formiraju se nehomogene istraživačke grupe. Svaka grupa obrađuje jedno pitanje za koje je zadužena (može se koristiti i Ehsel) i priprema prezentaciju rezultata.
5.	- Prezentacija rezultata ankete	Grupe prikazuju rezultate svog istraživanja (tablični prikaz rezultata obrade pitanja iz ankete, procentualnu raspodelu, grafički prikaz, izračunavanje srednje vrednosti, medijane i moda), tumače dobijene rezultate i izvode zaključke.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Sastavni deo procesa razvoja matematičkih znanja u svim fazama nastave je i praćenje i procenjivanje stepena ostvarenosti ishoda, koje treba da obezbedi što pouzdanije sagledavanje razvoja i napredovanja učenika. Taj proces započeti inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi. Prikupljanje informacija iz različitih izvora (svakodnevna posmatranja, aktivnost na času, učestvovanje u razgovoru i diskusiji, samostalan rad, rad u grupi, testovi) pomaže nastavniku da sagleda postignuća (razvoj i napredovanje) učenika i stepen ostvarenosti ishoda. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a važno je učenike osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u učenju.

Naziv predmeta	**BIOLOGIJA**
Cilj	Cilj učenja Biologije je da učenik, izučavanjem bioloških procesa i živih bića u interakciji sa životnom sredinom, razume značaj biološke raznovrsnosti i potrebu za održivim razvojem i razvije odgovoran odnos prema sebi i prirodi.
Razred	**sedmi**
Godišnji fond časova	**72 časa**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/** **TEMA**	**SADRŽAJI** **PREPORUČENI**
- prikupi i analizira podatke o životnim ciklusima počevši od oplođenja; - uporedi bespolno i polno razmnožavanje; - identifikuje razlike između mitoze i mejoze na osnovnu promene broja hromozoma i njihove uloge u razviću i reprodukciji; - odredi odnos između gena i hromozoma i osnovnu ulogu genetičkog materijala u ćeliji; - šematski prikaže nasleđivanje pola i drugih osobina prema prvom Mendelovom pravilu; - odredi položaj organizma na drvetu života na osnovu prikupljenih i analiziranih informacija o njegovoj građi; - uporedi organizme na različitim pozicijama na „drvetu života" prema načinu na koji obavljaju životne procese; - koristi mikroskop za posmatranje građe gljiva, biljnih i životinjskihtkiva; - razvrsta organizme prema zadatim kriterijumima primenom dihotomih ključeva; - poveže principe sistematike sa filogenijom i evolucijom na osnovu današnjih i izumrlih vrsta - fosila; - identifikuje osnovne odnose u biocenozi na zadatim primerima; - ilustruje primerima odnos između ekoloških faktora i efekata prirodne selekcije; - uporedi prikupljene podatke o izabranoj vrsti i njenoj brojnosti na različitim staništima; - poveže uticaj abiotičkih činilaca u određenoj životnoj oblasti - biomu sa životnim formama koje ga naseljavaju; - analizira razliku između sličnosti i srodnosti organizama na primerima konvergencije i divergencije; - identifikuje trofički nivo organizma u mreži ishrane; - predloži akcije zaštite biodiverziteta i učestvuje u njima;	NASLEĐIVANJE I EVOLUCIJA	Uloga i značaj jedra u metabolizmu ćelije. Deoba ćelije (hromozomi, nastajanje telesnih i polnih ćelija). DNK i pojam gena (alel, genotip, fenotip) Prvo Mendelovo pravilo, krvne grupe, transfuzija i transplantacija. Nasleđivanje pola. Nasledne bolesti. Životni ciklusi biljaka i životinja. Smena generacija. Jednopolni i dvopolni organizmi. Značaj i uloga polnog razmnožavanja.
	JEDINSTVO GRAĐE I FUNKCIJE KAO OSNOVA ŽIVOTA	Osnovni principi organizacije živih bića. Pojam simetrije - tipični primeri kod jednoćelijskih i višećelijskih organizama; biološki značaj. Simetrija, cefalizacija i segmentacija kod životinja. Prisustvo/odsustvo biljnih organa, (simetrija i segmentacija kod biljaka). Ćelije sa specifičnom funkcijom: mišićne, krvne, nervne, ćelije zatvaračice... Građa i uloga tkiva, organa, organskih sistema i značaj za funkcionisanje organizma. Komparativni pregled građe glavnih grupa biljaka, gljiva i životinja - sličnosti i razlike u obavljanju osnovnih životnih procesa na metodski odabranim predstavnicima.
	POREKLO I RAZNOVRSNOST ŽIVOTA	Osnovni principi sistematike (Karl Line, binomna nomenklatura). Prikaz raznovrsnosti života kroz osnovne sistematske kategorije do nivoa kola i klase. Dokazi evolucije, fosili i tumačenje filogenetskih nizova (predačke i potomačke forme, prelazni fosili).
	ŽIVOT U EKOSISTEMU	Sastav i struktura populacija. Populaciona dinamika (prirodni priraštaj i migracije). Abiotički faktori i biotički odnosi kao činioci prirodne selekcije (adaptacije). Mreže ishrane. Životne oblasti. Konvergencija i divergencija životnih formi. Zaštita prirode. Zaštita biodiverziteta.
	ČOVEK I ZDRAVLJE	Primeri naslednih bolesti. Osobine i građa virusa. Bolesti izazvane virusima. Imunitet, vakcine. Puls i krvni pritisak. Prva pomoć: povrede krvnih sudova (praktičan rad). Principi uravnotežene ishrane i poremećaji u ishrani.

- analizira zadati jelovnik sa aspekta uravnotežene i raznovrsne ishrane; - identifikuje poremećaje ishrane na osnovu tipičnih simptoma (gojaznost, anoreksija, bulimija); - planira vreme za rad, odmor i rekreaciju; - dovede u vezu izmenjeno ponašanje ljudi sa korišćenjem psihoaktivnih supstanci; - argumentuje prednosti vakcinacije; - primeni postupke zbrinjavanja lakših oblika krvarenja; - raspravlja o različitosti među ljudima sa aspekta genetičke varijabilnosti, tolerancije i prihvatanja različitosti.		Značaj pravilnog čuvanja, pripreme i higijene namirnica; trovanje hranom. Promene u adolescenciji. Zdravi stilovi života (san, kondicija, itd). Posledice bolesti zavisnosti - narkomanija.

Ključni pojmovi sadržaja: pravila nasleđivanja osobina, principi građe i funkcije, sistematika, dokazi evolucije, struktura populacije, adaptacije, mreže ishrane, virusi, uravnotežena ishrana, prva pomoć, adolescencija, životne oblasti, zaštita biodiverziteta.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program Biologije za sedmi razred je deo spiralnog programa Biologije za osnovnu školu i orijentisan je na dostizanje ishoda.

Spiralni program podrazumeva da u svakom razredu iz svake oblasti učenik usvaja manju količinu informacija, do kojih dolazi samostalno uz podršku nastavnika. U svakom narednom razredu količina informacija - znanja se po malo povećava, pri čemu se novo znanje povezuje sa znanjem i iskustvom stečenim u prethodnim razredima i znanjem stečenim neformalnim obrazovanjem, uz postepeno podizanje zahteva. Na taj način se znanja postepeno proširuju i produbljuju, odnosno grade.

Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći biologiju i druge predmete. Ishodi se odnose na pet oblasti predmeta: nasleđivanje i evolucija, jedinstvo građe i funkcije kao osnova života, poreklo i raznovrsnost života, život u ekosistemu i čovek i zdravlje. (Ishodi za šestu oblast posmatranje, merenje i eksperiment u biologiji su raspoređeni u prethodnih pet, shodno planiranim aktivnostima.)

Dostizanje ishoda vodi razvoju predmetnih, svih ključnih i opštih međupredmetnih kompetencija i ostvarivanju obrazovnih standarda. Ishodi ne propisuju strukturu, sadržaje i organizaciju nastave, kao ni kriterijume i način vrednovanja učeničkih postignuća. Za izradu ishoda korišćena je Blumova taksonomija. Ishodi su formulisani na nivou primene kao minimumu.

Važna karakteristika nastave usmerene na ostvarivanje ishoda je da je nastava usmerena na učenje u školi. Učenik treba da uči:

- smisleno: povezivanjem onog što uči sa onim što zna i sa situacijama iz života; povezivanjem onog što uči sa onim što je učio iz biologije i drugih predmeta;
- problemski: samostalnim prikupljanjem i analiziranjem podataka i informacija; postavljanjem relevantnih pitanja sebi i drugima; razvijanjem plana rešavanja zadatog problema;
- divergentno: predlaganjem novih rešenja; smišljanjem novih primera; povezivanjem sadržaja u nove celine;
- kritički: poređenjem važnosti pojedinih činjenica i podataka; smišljanjem argumenata;
- kooperativno: kroz saradnju sa nastavnikom i drugim učenicima; kroz diskusiju i razmenu mišljenja; uvažavajući argumente sagovornika.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program prema potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti, tehničke uslove,

nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže, resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji-globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Potrebno je da nastavnik za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, u odnosu na odabrani ishod, definiše ishode specifične za datu nastavnu jedinicu. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo i da on ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima datim u udžbeniku pristupiti selektivno i u odnosu na predviđene ishode koje treba dostići. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja kao npr. sajtove relevantnih institucija, pisanu naučno popularnu literaturu, mape, šeme, enciklopedije... Preporuka je da nastavnik planira i priprema nastavu samostalno i u saradnji sa kolegama zbog uspostavljanja korelacija među predmetima (npr. predstavljanje grupa organizama Venovim dijagramima, određivanje klimatskih uslova u zavisnosti od geografskog položaja, pisanje eseja, tj. prikaz podataka /malih istraživanja na maternjem i stranom jeziku koji uče, crtanje itd.).

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

U ostvarivanju nastave potrebno je podsticati radoznalost, argumentovanje, kreativnost, refleksivnost, istrajnost, odgovornost, autonomno mišljenje, saradnju, jednakost među polovima, uvažavanje i prihvatanje različitosti. Preporučuje se maksimalno korišćenje IKT rešenja jer se mogu prevazići materijalna, prostorna i druga ograničenja (platforme za grupni rad npr. Pbworks, platforma Moodle, saradnja u „oblaku" kao Gugl, Ofis 365...; za javne prezentacije mogu se koristiti veb rešenja npr. kreiranje sajtova, blogova - Weebly, Wordpress...; računarske simulacije kao npr. https://phet.colorado.edu/sr/ i aplikacije za android uređaje; domaći i međunarodni sajtovi i portali, npr. www.cpn.rs, www.scientix.eu, www.go-lab-project.eu, www.scienceinschool.org, www.science-on-stage.eu i drugi).

Tokom rada učenici bi trebalo da koriste laboratorijski pribor (pincete, kapaljke, laboratorijske čaše, sahatno staklo i sl.) i opremu za terenski rad u meri u kojoj je škola opremljena. U slučaju da pribor ne postoji, može se nadomestiti predmetima za svakodnevnu upotrebu (pincete, kapalice sa flašice za lek...). Tabelarno i grafičko prikazivanje rezultata, sa obaveznim izvođenjem zaključaka, bi trebalo praktikovati uvek kada se prikupljaju podaci. Preporuka je da se IKT koristi za prikupljanje, obradu podataka i predstavljanje rezultata istraživanja ili ogleda, kada se učenici osposobe za njeno korišćenje na časovima predmeta Informatika i računarstvo i Tehnika i tehnologija.

U nastavi orijentisanoj na postizanje ishoda koriste se aktivni načini učenja, kao što je kombinacija programirane nastave (programiran materijal mnogi nastavnici ostavljaju na društvenim mrežama ili sajtovima škola, pa se njihovi učenici služe njima i uče tempom koji im odgovara) i problemske nastave (na času učenici, koristeći stečena znanja, rešavaju problem koji nastavnik formuliše) ili učenje putem otkrića (nastavnik instrukcijama usmerava učenike koji samostalno istražuju, strukturišu činjenice i izvlače zaključke; tako sami upoznaju strategije učenja i metode reševanja problema, što omogućava razvoj unutrašnje motivacije, divergentnog mišljenja, koje otvara nove ideje i moguća rešenja problema). Na internetu, korišćenjem reči WebQuest, project-based learning, thematic units, mogu se naći primeri koji se, uz prilagođavanje uslovima rada, mogu koristiti.

Da bi svi učenici dostigli predviđene ishode, potrebno je da nastavnik upozna specifičnosti načina učenja svojih učenika i da prema njima planira i prilagođava nastavne aktivnosti.

Oblast: Nasleđivanje i evolucija

U ostavarivanju ishoda uviđa vezu između gena i hromozoma i osnovnu ulogu genetičkog materijala u ćeliji, treba povezati znanja učenika o pojmovima gena i DNK i njihovom položaju u ćeliji prokariota i eukariota. U ovom razredu treba uvesti pojam hromozoma, (od čega se sastoje, kako izgledaju u deobi i van nje, uloga hromozoma u kontroli metabolizma ćelije, pri čemu je pojam metabolizma poznat iz prethodnog razreda). Na primeru ljudskog kariograma, objasniti parove hromozoma i da hromozomi jednog para se nazivaju homologni hromozomi (navesti njihovo poreklo - od oca i majke). Poslednji par hromozoma na kariogramu čine polni hromozomi i da su kod žena isti a kod muškaraca različiti. Ostali hromozomi, osim polnih, se nazivaju telesni.

U ostvarivanju ishoda identifikuje razlike mitoze i mejoze na osnovu promene broja hromozoma i njihove uloge u razviću i reprodukciji je najprikladnije koristiti modele deoba koje učenici mogu samostalno da naprave (https://www.youtube.com/watch?v=SdZfa5HyEUs). Na osnovu modela učenik može da opiše tok svake deobe, da ih uporedi i da napravi tabelu razlika mitoze i mejoze (raspodela naslednog materijala, genetička različitost i broj ćelija koje nastaju po završetku deobe). Prilikom opisa ćelijskih deoba ne treba navoditi imena pojedinačnih faza u deobama, već je potrebno fokusirati se na sam proces i njegov rezultat. Model može da prikaže čak i kombinovanje hromozoma na početku mejoze (što je važno za razumevanje stvaranja raznovrsnih kombinacija gena kod potomaka kao izvora varijabilnosti), što je suštinski značaj mejoze (i polnog razmnožavanja).

U ostvarivanju ishoda razmatra prednosti i nedostatke bespolnog u odnosu na polno razmnožavanje, važno je nadovezati sadržaj o razmnožavanju na sadržaj koji se odnosi na ćelijske deobe. Bespolno razmnožavanje treba povezati sa mitozom i nastankom identičnih ćelija, zbog čega su i potomci genetički identični svom jedinom roditelju. Potrebno je dati primere bespolnog razmnožavanja kod biljaka i životinja. Polno razmnožavanje treba povezati sa mejozom, deobom u kojoj nastaju gameti, čijim spajanjem će se geni roditelja iskombinovati, u jedinstvenu kombinaciju koju svaka jedinka (nastala polnim razmnožavanjem) nosi. Učenici bi trebalo da na primerima uoče prednosti i nedostatke bespolnog razmnožavanja. Na primer, u slučaju gajenja biljnih kultura je bolje da nema varijacija, jer se gaje na određenim mestima za koja biljke moraju biti dobro adaptirane, ali u slučaju promene uslova sredine sve jedinke bi bile eliminisane.

Varijabilnost koja se postiže polnim razmnožavanjem, treba povezati sa evolucionim mehanizmom - prirodnom selekcijom i sa evolucionim prednostima koje ima populacija organizama koja je genetički raznovrsna, u smislu većeg potencijala za adaptiranje na promene u životnoj sredini. To se može odnositi, na primer, na otpornost prema novim bolestima.

U ostvarivanju ishoda prikuplja i analizira podatke o životnim ciklusima počevši od oplođenja treba se nadovezati na proces nastajanja gameta u mejozi, čime se količina naslednog materijala prepolovi, a oplođenjem se ponovo uspostavlja diploidnost kod organizama. Tok razvića višećelijskih organizama treba objasniti na modelu čoveka, a učenici samostalnim istraživanjem treba da dođu do podataka o životnim ciklusima životinja iz neposrednog okruženja ili da analiziraju podatke sakupljene na internetu (veza sa oblasti Jedinstvo građe i funkcije kao osnova života).

U ostvarivanju ishoda šematski prikaže nasleđivanje pola i drugih osobina prema prvom Mendelovom pravilu potrebno je objasniti pojam genskog alela i dati primere na osobinama koje se alternativno ispoljavaju u kojima su aleli ili dominantni ili recesivni (slobodna ušna resica, sposobnost kružnog savijanja jezika). Objasniti pojam genotipa kroz postojanje dva alela za jedan gen (genski lokus) na homolognim hromozomima (jedan nasleđen od mame, drugi od tate), a fenotipa na vidljivim osobinama organizama.

Treba dati šemu nasleđivanja neke osobine (svetle oči/tamne oči) u jednoj generaciji i na njoj objasniti Mendelovo pravilo (Pravilo rastavljanja i slobodnog kombinovanja na jednom genskom lokusu). Za analizu rezultata koristiti znanja o proporcijama iz matematike. Sličnom šemom se može prikazati i nasleđivanje pola, kroz kombinaciju polnih hromozoma koji se nalaze u jajnoj ćeliji i spermatozoidu prilikom oplođenja.

Kao primere promena stanja organizma ili naslednih bolesti mogu se navesti bolesti koje zavise: samo od nasleđenih gena (srasli prsti, jedna vrsta patuljastog rasta), od nasleđenih gena i načina života (dijabetes), one koje su vezane za polne hromozome (hemofilija), bolesti koje su određene većim brojem gena i takođe zavisne od načina života (šizofrenija), ili su posledica promene u broju hromozoma (Daunov sindrom).
Preporučen broj časova je 8, po 3 za obradu i utvrđivanje i 2 za vežbe.

Oblast: Jedinstvo građe i funkcije kao osnova života
Za dostizanje ishoda: odredi položaj organizma na drvetu života na osnovu prikupljenih informacija o njegovoj građi, poredi organizme na različitim pozicijama na „drvetu života" prema načinu na koji obavljaju životne procese, koristi mikroskop za posmatranje građe gljiva, biljnih i životinjskih tkiva, akcenat treba da bude na učeničkom istraživanju osnovnih principa organizacije živih bića i značaju tkiva, organa i organskih sistema i za funkcionisanje organizma. Simetričnost tela treba obraditi kao osobinu koja se javlja u svim grupama

živih organizama (jednoćelijskih i višećelijskih), sa tipičnim primerima radijalne (zračne), bilateralne (dvobočne) simetrije, i asimerije. Kod obrade simetrije/asimetrije jednoćelijskih organizama koristiti primere poznatih vrsta koje su obrađivane u prethodnim razredima. Posebnu pažnju treba obratiti na pojavu simetrije/asimetrije kod biljaka (simetrija cveta, lista...), kao i na oblike simetrije kod životinja, kako bi se razumeo značaj simetrije tela za život u vodenoj i kopnenoj sredini. Cefalizaciju kod životinja (ovaj stručni pojam ne treba koristiti) bi trebalo opisati kao grupisanje glavnih organa za prijem i sprovođenje informacija u prednjem delu tela, jer ovaj deo tela prvi stupa u kontakt sa spoljašnjom sredinom (kraći put/brža reakcija). Segmentiranost tela treba obraditi na tipičnim, metodski odabranim primerima biljaka i životinja, sa naglaskom na biološki značaj pojve segmentacije za život u vodenoj i kopnenoj sredini. Važno je da učenik kroz vežbanje na različitim primerima što više samostalno uspostavlja vezu između tipa simetrije i načina života (brzina, pokretljivost...) određene jedinke u datim uslovima spoljašnje sredine. Tip simetrije, prisustvo/odsustvo cefalizacije, kao i prisustvo/tip segmentacije treba takođe koristiti i kao važan kriterijum za razvrstavanje organizama primenom dihotomih ključeva u okviru oblasti Poreklo i raznovrsnost živog sveta. Pojam telesne duplje, kao i (embrionalnih) telesnih slojeva ne treba pominjati, jer učenici nemaju dovoljno znanja o razviću na ovom uzrastu. Kod obrade tkiva treba se baviti morfologijom (izgledom) pojedinih tipova ćelija i njihove uloge, dok će njihova detaljnija unutrašnja građa biti obrađivana u narednom razredu. Takođe, u okviru odgovarajućih nastavnih jedinica, treba obraditi i ćelije sa specifičnim funkcijama, npr. mišićne, krvne, nervne, ćelije zatvaračice i dr. Za izučavanje građe ćelija i tkiva treba koristiti školski mikroskop. U skladu sa mogućnostima, potrebno je favorizovati individualni angažman učenika u izradi mikroskopskih preparata i mikroskopiranju.

Glavne grupe jednoćelijskih eukariotskih organizama treba obraditi kroz uporedni pregled građe i sličnosti/razlike osnovnih životnih funkcija kod jednoćelijske alge, amebe, bičara, trepljara. Ne ići u detaljnije sistematske podele u okviru grupe Protista.

Paralelno sa komparativnim pregledom građe na metodski odabranim predstavnicima koji su poznati učenicima iz ranijeg obrazovanja ili neposrednog okruženja, treba obraditi i sličnosti i razlike u građi i obavljanju osnovnih životnih procesa glavnih grupa biljaka, gljiva i životinja. Sličnosti i razlike u građi tkiva i organa značajnih za obavljanje osnovnih vegetativnih procesa (ishrane, disanja i izlučivanja) biljaka obraditi paralelno, tj. komparativnim pregledom građe metodski odabranih predstavnika (višećelijska alga, mahovina, paprat, golosemenica, skrivenosemenica). Pri obradi teme transporta vode i supstanci kroz biljku, obraditi i pojam ćelija zatvaračica, kao primer ćelija sa specifičnom funkcijom u biljci. Sličnosti i razlike u građi reproduktivnih organa i razmnožavanju biljaka takođe obraditi na metodski odabranim predstavnicima (višećelijska alga, mahovina, paprat, golosemenica, skrivenosemenica) i povezati sa značajem i ulogom polnog razmnožavanja kod biljaka (ishodi iz oblasti Nasleđivanje i evolucija). Ovde se može obraditi i tema životni ciklusi biljaka (takođe iz oblasti Nasleđivanje i evolucija), bez ulaženja u detalje smene generacija svake pojedinačne grupe biljaka. Potrebno je staviti akcenat na biološki značaj raznovrsnosti cveta i cvasti u funkciji razmnožavanja (bez detaljnijeg ulaženja u tipove cvasti): jednopolni i dvopolni cvetovi i cvasti, simetrija, boja, miris, nektar, anatomija cveta u funkciji oprašivanja itd. Rast biljaka (naglasiti da je zasnovan na mitotičkim deobama, koje su obrađivane u okviru oblasti Nasleđivanje i evolucija) treba obraditi na primerima kod višećelijske alge, zeljaste i drvenaste biljke). Izučavanje pokretljivosti (pokreta) biljaka, kao jedne od zajedničkih osobina živih bića po mogućnosti obraditi kroz oglede, naslanjajući se na već poznate primere pominjane u prethodnim razredima u okviru obrade međusobnih uticaja živih bića i životne sredine, ili na novim primerima iz sopstvenog okruženja.

Komparativni pregled građe i funkcije životinja treba realizovati kroz obradu na metodski odabranim predstavnicima, koji su od ranije bili poznati učenicima: 1) Zaštita tela (kroz uporedni pregled građe i funkcije telesnog pokrivača (integument, koža) na metodski odabranim predstavnicima glavnih grupa životinja. Ovde se mogu obraditi i neke ćelije sa specifičnom funkcijom, npr. žarne ćelije. 2) Potpora i pokretljivost - uporedni pregled telesnih struktura koje obezbeđuju potporu i pokretljivost glavnih grupa životinja na metodski odabranim predstavnicima. Obraditi spoljašnji i unutrašnji skelet životinja. Pomenuti da kod životinja (naročito onih bez prisustva čvrstog skeleta) i tečnost u telu može igrati ulogu skeleta (hidroskelet). Obraditi mišićne ćelije kao ćelije sa specifičnom funkcijom, koje svojim radom deluju na skelet, odnosno zajedno sa skeletom omogućavaju pokretljivost pojedinih delova tela/celog organizma. 3) Prijem draži i reagovanje na draži obraditi na posebnim časovima, kroz uporedni pregled glavnih čula i uporedni pregled nervnog sistema

na metodski odabranim predstavnicima glavnih grupa životinja. Pri obradi nervnog sistema treba obraditi ćelije sa specifičnom građom i funkcijom - nervne ćelije, koje omogućavaju reagovanje na draži iz spoljašnje i unutrašnje sredine. Takođe, učenicima skrenuti pažnju da se kod većine grupa životinja vrši grupisanje nervnih ćelija u pojedinim delovima tela (ganglije, mozak - povezati sa prednostima ovakvog grupisanja i sa cefalizacijom), dok se ređe pojedinačne nervne ćelije povezuju u mreže (npr. kod meduze, što ima veze sa simetrijom). 3) Obezbeđivanje energije za organizam - vrši se zahvaljujući ishrani i disanju. Iako se, zbog obimnosti, ishrana i disanje obrađuju na posebnim časovima, treba naglasiti njihovu neraskidivu ulogu u obezbeđivanju energije za sve životne funkcije. Kroz uporedni pregled treba obraditi raznovrsnost građe organa za varenje glavnih grupa životinja, u odnosu na njihov način ishrane (npr. dužina creva kod tipičnog karnivora/herbivora/omnivora, građa kljuna, voljka i bubac, slepo crevo...). Organe za disanje obraditi na tipičnim primerima vodenih i kopnenih životinja, kao i kroz izradu različitih modela/šema/stripa... 4) Transport supstanci kroz telo prikazati kroz uporedni pregled građe i funkcije sistema organa za cirkulaciju glavnih grupa životinja, na metodski odabranim predstavnicima. Napomenuti da i spoljašnja sredina (voda) može biti u funkciji transportnog medijuma, kao i da postoje posebne telesne tečnosti (krv, limfa, hemolimfa). Potrebno je pomenuti postojanje otvorenog i zatvorenog transportnog sistema, kao i da u okviru zatvorenog transportnog sistema cirkuliše tečno tkivo - krv sa krvnim ćelijama, koje imaju određene specifične funkcije. Naglasiti da se upravo na krvnim ćelijama nalaze faktori važni za određivanje krvnih grupa, koje učenici treba da savladaju kroz vežbanja o nasleđivanju AVO sistema krvnih grupa. Osvrnuti se na značaj poklapanja krvnih grupa pri transfuziji i transplantaciji (veza sa Nasleđivanje i evolucija). U okviru obrade zatvorenog transportnog (krvnog) sistema kičmenjaka (čoveka) kroz praktične vežbe obraditi puls i krvni pritisak, kao i demonstraciju/vežbu pružanja prve pomoći u slučaju povrede krvnih sudova (iz oblasti Čovek i zdravlje). 5) Izlučivanje treba obraditu kroz uporedni pregled građe i funkcije organa za izlučivanje, u kontekstu života u vodi/na kopnu (problem/rešenje), glavnih grupa životinja, na metodski odabranim predstavnicima vodenih i kopnenih organizama. 6) Razmnožavanje treba obraditi kroz uporedni pregled načina razmnožavanja glavnih grupa životinja na metodski odabranim predstavnicima, sa primerima životinja odvojenih polova i hermafrodita. Treba obraditi značaj i ulogu polnog razmnožavanja i poređenje životnih ciklusa (potpuno i nepotpuno razviće, spoljašnje i unutrašnje oplođenje, pojam larve) samo na primerima insekata i vodozemaca (veza sa okviru oblasti Nasleđivanje i evolucija). Ne treba obrađivati endokrini sistem, pošto će njegova građa i funkcije biti obrađena u narednom razredu.

Komparativni pregled građe glavnih grupa gljiva: plesni, kvasci, pečurke treba obraditi kroz pregled sličnosti i razlika u obavljanju osnovnih životnih procesa na metodski odabranim predstavnicima. Sa gljivama treba obraditi i lišajeve, kao primer obostrano korisne zajednice organizama (npr. jednoćelijske alge i gljive). Učenici bi mogli da budu uključeni u realizaciju mini istraživačkog projekta Gljive i lišajevi moga kraja. Preporučuje se istraživanje u neposrednom okruženju i određivanje tipičnih vrsta gljiva i lišajeva uz upotrebu jednostavnih ključeva i pravljenje zabeleški na terenu (veza sa ostvarivanjem ishoda iz oblasti Poreklo i raznovrsnost živog sveta). Ove aktivnosti treba izvoditi isključivo uz prisustvo nastavnika, kao i roditelja - volontera. Potrebno je upozoriti učenike da kidanje i branje jedinki nije dozvoljeno zbog zaštite diverziteta i sigurnosti učenika. Komparativni pregled glavnih grupa gljiva može se povezati i sa oblašću Čovek i zdravlje, u okviru obrade Značaj pravilnog čuvanja, pripreme i higijene namirnica; trovanje hranom. Ukoliko se prilikom obrade teme o gljivama planira demonstracija/posmatranje plesni (u petri šolji, na hlebu i sl.), obratiti pažnju da li u odeljenju ima učenika koji mogu biti alergični na ove agense.

Uz odgovarajuće primere uporedne građe glavnih grupa biljaka, gljiva i životinja treba uvesti pojmove konvergencije i divergencije, kao vezu sa ishodima iz oblasti Život u ekosistemu.
Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 31:13 časova za obradu, 10 za utvrđivanja, 5 za vežbe i 1 za obradu sa vežbama, i 2 za utvrđivanje sa vežbama.

Oblast: Poreklo i raznovrsnost živog sveta
U dostizanju ishoda razvrsta organizme prema zadatim kriterijumima primenom dihotomih ključeva i poveže principe sistematike sa filogenijom i evolucijom na osnovu današnjih i izumrlih vrsta - fosila neophodno je oslanjati se na oblast Jedinstvo građe i funkcije, budući da učenici treba da se bave sistemom klasifikacije živih bića, koji je zasnovan na evolucionom poreklu, odnosno sličnostima i razlikama između pripadnika različitih taksonomskih grupa. Uvod u sistematiku bi trebalo zasnovati na prikazu osnovnih principa sistematike, navođenjem osnovnih sistematskih kategorija, kao i spominjanjem binomne nomenklature (iako

deca u ovom uzrastu ne treba da uče latinska imena). Na osnovu binomne nomenklature može se demonstrirati princip - vrste unutar jednog roda, a zatim se po istom principu može pojasniti pripadnost rodova jednoj familiji, familija redu, itd. Krupnu sliku raznovrsnosti života, na nivou kola i klase, treba predstaviti drvetom života. Imajući u vidu da su učenici sa drvetom života upoznati u ranijim razredima, uvođenje upotrebe dihotomih ključeva može se zasnovati na ranijim znanjima (kroz vežbu). Na primer, kriterijum „ima/nema jedro" je prva dihotomija koju mogu da uoče na drvetu života (prokarioti-eukarioti), zatim, „jednoćeličnost/višećeličnost" (kod eukariota), „autotrofija/heterotrofija" (kod eukariota - alge, biljke, gljive, životinje), „ima/nema diferencirana tkiva" (kod eukariota), „tip simetrije" (kod eukariota), itd.

Znanja iz uporedne građe/telesne organizacije glavnih grupa biljaka, gljiva i životinja (iz oblasti Jedinstvo građe i funkcije), treba da predstavljaju osnov za razvrstavanje organizama prema zadatim kriterijumima, primenom dihotomih ključeva, nakon obrade svake od ovih grupa. Dakle, sistematiku treba obraditi manje detaljno, a insistirati na pravilima primene, odnosno praktičnoj primeni dihotomog ključa, čime bi učenici, nakon demonstracije odgovarajućih primera od strane nastavnika, bili osposobljeni da sami razvrstavaju živa bića i na osnovu zadatih kriterijuma odrede njihovu poziciju na drvetu života. Na primer, učenici mogu kroz vežbu na času da grupišu organizme prikazane na fotografijama, prema zadatim kriterijumima (do nivoa kola/klase). Grupisanje treba da ide samo do nivoa glavnih grupa uz isticanje karakteristika na osnovu kojih će učenik moći da neki organizam iz sopstvenog okruženja (npr. pauka, pticu, insekta, golosemenicu, skrivenosemenicu...) svrsta u određenu grupu. Budući da bi obrada sistematike unutar svake grupe trebalo da uključuje aktivno učešće učenika pod vođstvom nastavnika, ovi časovi predstavljaju i obradu i vežbe. U okviru ovih časova treba predstaviti i primere konvergencije (nasuprot divergenciji), kao očigledno odstupanje od principa „sličnost = srodnost" (npr. krila insekata i krila kičmenjaka, peraja kitova i riba, mlečike i kaktusi, itd). Ove teme nadovezuju se na stečeno znanje o adaptacijama.

Osnovne principe sistematike, kroz poreklo i diverzifikaciju grupa organizama od zajedničkog pretka, treba ilustrovati prikazom prelaznih fosila. Na ovaj način, učenici će steći uvid u promenljivost živog sveta, kao i u činjenicu da sadašnja flora i fauna, koje mogu proučavati i klasifikovati, predstavljaju rezultat evolucije živog sveta tokom milijardi godina na planeti Zemlji. Drugim rečima, živi svet pre više miliona godina nije izgledao kao danas, niti živi svet pre 500 miliona godina, itd. Ova znanja su važna i za sagledavanje budućnosti biodiverziteta na Zemlji - posledica antropogenog delovanja, klimatskih promena, tektonskih promena, i drugih procesa.

Oblast: Život u ekosistemu

Za dostizanje ishoda ove oblasti akcenat je na odnosima organizama u biocenozi i populacijama (prirodni priraštaj i migracije) i ekološkim faktorima kao faktorima prirodne selekcije.

U dostizanju ishoda poredi prikupljene podatke o izabranoj vrsti i njenoj brojnosti na različitim staništima, preporuka je da se koriste terenska istraživanja u parovima/grupi. Učenici treba da prikupe podatke o različitim vrstama koje žive na različitim staništima. Nije nepohodno da znaju naziv vrste, dovoljno je da ih razlikuju (par/grupa prikuplja podatke o jednoj vrsti). Podatke mogu da predstave grafički npr. zavisnost brojnosti od nekog ekološkog faktora (recimo osvetljenosti). Iako na staništu deluje kompleks faktora, treba izabrati onaj koji je u tom trenutku ograničavajući. Sumiranjem rezultata svih parova/grupa učenici stiču celovitu sliku o uticaju određenog ekološkog faktora na brojnost različitih vrsta.

Ishod - ilustruje primerima odnos između ekoloških faktora i efekata prirodne selekcije se oslanja na oblast Nasleđivanje i evolucija. Znanja o ekološkim faktorima treba da povežu sa prirodnom selekcijom. Posebnu pažnju treba obratiti na vezu građe oprašivača (ne samo insekata) i građe cvetova. Na primer dužina kljuna kolibrija je u vezi sa „dubinom'' na kojoj se nalazi nektar, oblik cveta orhideje izgledom i mirisom podseća na ženku bumbara, formiranje cvasti povećava mogućnost oprašivanja, oblik kljuna zeba zavisi od dostupne hrane... Delovanje abiotičkih faktora se može ilustrovati na primeru kaktusa: adaptacije na visoke temperature i malu, neravnomerno raspoređenu količinu padavina.

Ishod - identifikuje trofički nivo organizma u mreži ishrane predstavlja proširivanje i produbljivanje znanja o trofičkim odnosima i lancima ihrane. Obrada treba da bude praćena radioničarskim, odnosno grupnim radom, npr. od lanaca ishrane učenici treba da naprave mreže ili obrnuto, na osnovu zadatog teksta koji opisuje

biocenozu treba da naprave mreže ishrane i slično. Ne preporučuje se obrada kruženja supstance i prenosa energije.

Za dostizanje ishoda povezuje uticaj abiotičkih činilaca u određenoj životnoj oblasti - biomu sa životnim formama koje ga naseljavaju potrebno je obraditi kompleks ekoloških faktora koji određuju rasprostranjenje 8 osnovnih životnih oblasti na kopnu (tundre, tajge, lišćarske listopadne šume, mediteranske šume i makije, savane, kišne tropske šume stepe, pustinje) i obraditi kompleks ekoloških faktora koji određuju uslove života u vodenim biomima (morima i okeanima). Preporuka je da čas utvrđivanja bude istovremeno i vežba. Učenicima se mogu ponuditi slike organizama koje treba da grupišu po zadatim kriterijumima i povežu kako ekološki faktori deluju na životnu formu, na primer majmuni koji naseljavaju kišne tropske šume imaju dug rep koji im služi za prihvatanje, životinje koje žive u hladnim predelima moraju imati skraćene periferne delove kako ne bi odavali previše toplote...

Ishod - na primerima konvergencije i divergencije analizira razliku između sličnosti i srodnosti organizama je u vezi sa ishodima oblasti Poreklo i raznovrsnost i Nasleđivanje i evolucija. Učenici se mogu i u okviru tih tema upoznati sa pojmovima konvergencije i divergencije, a na karakterističnim primerima uvide da sličnost ne podrazumeva uvek i srodnost i obrnuto.

Građa organa za varenje/način ishrane može se povezati sa akterima lanaca ishrane/ mreže ishrane. Slično je i sa podudarnošću građe oprašivača i cvetova, u okviru iste oblasti.Preporuka je da učenici samostalno traže primere konvergencije i divergencije a da im se ponude materijali sa uporednim pregledom biljnih organa, uporednim pregledom skeleta kičmenjaka, krila insekata i krila kičmenjaka i slično. Dobar primer je raznovrsnost građe glodara u zavisnosti od staništa (slepo kuče, dabar, kapibara...).

Za dostizanje ishoda predlaže akcije zaštite biodiverziteta i učestvuje u njima, na osnovu pozitivnih primera delovanja čoveka na životnu sredinu, učenici treba da osmisle predloge (koji se odnose na stanje u svih 8 kopnenih životnih oblasti, kao i u vodenim biomima), uz napomenu da nije svaka akcija istovremeno i dobra akcija. Pre planiranja akcija preporuka je da se učenici upoznaju sa primerima uništavanja kišnih tropskih šuma gde je često vidljiv samo gubitak kiseonika a ne i gubitak vrsta i činjenica da se ove šume mnogo teže obnavljaju od nekih drugih ekosistema, da istraže kako prehrambeni proizvod Nutela uništava lemure (veza upotrebe palminog ulja u proizvodnji prehrambenih proizvoda i pretvaranje staništa lemura u plantaže palmi).

Učenicima se mogu dati zadaci da izračunaju koliko plastike pojedu životinje ili koliko ugljen-dioksida emituje jedan automobil sa vozačem a koliko autobus pun putnika. Jedna od aktivnosti može biti projekat Planeta insekata u okviru koga učenici mogu da istraže biodiverzitet insekata, ugroženost oprašivača i značaj insekata za ekosisteme.
Preporučeni broj časova je 11:4 časa za obradu, 4 (6) za vežbe i 3 za utvrđivanje i sistematizaciju. Kao i u drugim oblastima podrazumeva se da učenici aktivno uče uz usmeravanje (vođenje) od strane nastavnika i da su časovi obrade ili utvrđivanja istovremeno i vežbe.

Oblast: Čovek i zdravlje
Za dostizanje ishoda argumentuje prednosti vakcinacije trebalo bi obraditi osobine i građu virusa, kao i načine prenošenja i prevencije najčešćih virusnih bolesti. Poželjno je da to budu bolesti protiv kojih postoji vakcina, bilo da su u obaveznom ili u preporučenom programu imunizacije. Istovremeno, to je prilika da se učenici podsete puteva prenošenja i načina prevencije najčešćih bakterijskih bolesti (6. razred). Pri obradi imuniteta i vakcinacije trebalo bi se zadržati na osnovnom objašnjenju nastanka imuniteta bez dubljeg zalaženja u mehanizme nastanka antitela (jedna vrsta belih krvnih zrnaca učestvuje u stvaranju imuniteta, povezati sa ranije obrađivanim ćelijama krvi u Jedinstvo građe i funkcije). Nastavnik bi trebalo da na jednostavan način učenicima objasni razlike između urođenog/stečenog i pasivnog/aktivnog imuniteta, kao i da pasivni veštački imunitet obradi na informativnom nivou. Tokom objašnjavanja značaja vakcina poželjno je koristiti zvanične statističke podatke i uputiti učenike gde te podatke mogu i sami da pronađu (Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut", Udruženje pedijatara Srbije...).

Tokom obrade pravila čuvanja i pripremanja namirnica nastavnik bi trebalo da uputi učenike da povežu saznanja sa onim što im je poznato o bakterijama (6. razred) i gljivama (ranije, tokom 7. razreda). Tokom

uvežbavanja analiziranja zadatog jelovnika sa aspekta uravnotežene i raznovrsne ishrane učenici će dopuniti znanja o pravilnoj ishrani stečena u 5. razredu, delom u nastavi biologije, a delom kroz predmet Fizičko i zdravstveno vaspitanje. Kada učenici steknu znanja o poremećajima ishrane, moći će, u skladu sa tim, da procene sopstvene životne navike. Sticanje umenja pravljenja plana dnevnih i nedeljnih aktivnosti koje će posvetiti radu, odmoru i rekreaciji, a koje se može obrađivati i kroz vršnjačku edukaciju, doprineće boljem procenjivanju sopstvenih životnih navika. (Biološki smisao adolescencije treba obraditi uz podsećanje na promene kroz koje prolazi čovek tokom odrastanja, razlike među ljudima u pogledu izgleda, ponašanja. Otvorena diskusija sa učenicima u kojem oni izlažu svoje mišljenje, stavove i životno iskustvo, mogao bi biti jedan od načina obrade gradiva.)

Potrebno je da učenik zna da korišćenje psihoaktivnih supstanci dovodi do fizičke i psihičke zavisnosti, u kojoj meri je to štetno za pojedinca, porodicu i društvo, kao i da zna kome se treba obratiti za pomoć i lečenje od zavisnosti. Mogući načini za dostizanje ishoda dovede u vezu izmenjeno ponašanje ljudi sa korišćenjem psihoaktivnih supstanci su emitovanje edukativnih filmova, pozivanje bivšeg narkomana da ispriča svoje životno iskustvo ili da učenci naprave kratke dramatizacije/skečeve na ovu temu.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U nastavi orijentisanoj ka dostizanju ishoda prate se i vrednuju proces nastave i učenja, postignuća učenika (produkti učenja) i sopstveni rad. Nastavnik treba kontinuirano da prati napredak učenika, koji se ogleda u načinu na koji učenici participiraju, kako prikupljaju podatke, kako argumentuju, evaluiraju, dokumentuju itd. Da bi vrednovanje bilo objektivno i u funkciji učenja, potrebno je uskladiti nivoe ishoda i načine ocenjivanja,

Nivo ishoda	Odgovarajući način ocenjivanja
Pamćenje (navesti, prepoznati, identifikovati...)	Objektivni testovi sa dopunjavanjem kratkih odgovora, zadaci sa označavanjem, zadaci višestrukog izbora, sparivanje pojmova.
Razumevanje (navesti primer, uporediti, objasniti, prepričati...)	Diskusija na času, mape pojmova, problemski zadaci, eseji.
Primena (upotrebiti, sprovesti, demonstrirati...)	Laboratorijske vežbe, problemski zadaci, simulacije.
Analiziranje (sistematizovati, pripisati, razlikovati...	Debate, istraživački radovi, eseji, studije slučaja, rešavanje problema.
Evaluiranje (proceniti, kritikovati, proveriti...)	Dnevnici rada učenika, studije slučaja, kritički prikazi, problemski zadaci.
Kreiranje (postaviti hipotezu, konstruisati, planirati...)	Eksperimenti, istraživački projekti.

kao i ocenjivanje sa njegovom svrhom:

Svrha ocenjivanja	Moguća sredstva ocenjivanja
Ocenjivanje naučenog (sumativno)	Testovi, pismene vežbe, izveštaji, usmeno ispitivanje, eseji.
Ocenjivanje za učenje (formativno)	Posmatranje, kontrolne vežbe, dnevnici rada učenika, samoevaluacija, vršnjačko ocenjivanje, praktične vežbe.

Za sumativno ocenjivanje znanja i veština naučnog istraživanja učenici bi trebalo da rešavaju zadatke koji sadrže neke aspekte istraživačkog rada, da sadrže novine tako da učenici mogu da primene stečena znanja i veštine, a ne samo da se prisete informacija i procedura koje su zapamtili, da sadrže zahteve za predviđanjem, planiranjem, realizacijom nekog istraživanja i interpretacijom zadatih podataka. U vrednovanju naučenog, pored usmenog ispitivanja, najčešće se koriste testovi znanja. Na internetu, korišćenjem ključnih reči outcome assessment (testing, forms, descriptiv/numerical), mogu se naći različiti instrumenti za ocenjivanje i praćenje.

U formativnom vrednovanju nastavnik bi trebalo da promoviše grupni dijalog, koristi pitanja da bi generisao podatke iz đačkih ideja, ali i da pomogne razvoj đačkih ideja, daje učenicima povratne informacije, a povratne informacije dobijene od učenika koristi da prilagodi podučavanje, ohrabruje učenike da ocenjuju kvalitet svog rada. Izbor instrumenta za formativno vrednovanje zavisi od vrste aktivnosti koja se vrednuje. Kada je u

pitanju npr. praktičan rad (timski rad, projektna nastava, terenska nastava i slično), može se primeniti ček lista u kojoj su prikazani nivoi postignuća učenika sa pokazateljima ispunjenosti, a nastavnik treba da označi pokazatelj koji odgovara ponašanju učenika.

U procesu ocenjivanja dobro je koristiti portfolio (zbirka dokumenata i evidencija o procesu i produktima rada učenika, uz komentare i preporuke) kao izvor podataka i pokazatelja o napredovanju učenika. Prednosti korišćenja potrfolija su višestruke: omogućava kontinuirano i sistematsko praćenje napredovanja, podstiče razvoj učenika, predstavlja uvid u praćenje različitih aspekata učenja i razvoja, predstavlja podršku u osposobljavanju učenika za samoprocenu, pruža precizniji i pouzdaniji uvid u različite oblasti postignuća (jake i slabe strane) učenika.

Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje. Ako nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju, a koji su u skladu sa Pravilnikom o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju, učenici se uče da razmišljaju o kvalitetu svog rada i o tome šta treba da preduzmu da bi svoj rad unapredili. Ocenjivanje tako postaje instrument za napredovanje u učenju. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika i proces nastave i učenja, sebe i sopstveni rad. Sve što se pokaže dobrim i korisnim nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a sve što se pokaže kao nedovoljno efikasno trebalo bi unaprediti.

Naziv predmeta	**HEMIJA**
Cilj	Cilj učenja Hemije je da učenik razvije sistem osnovnih hemijskih pojmova i veštine za pravilno rukovanje laboratorijskim posuđem, priborom i supstancama, da se osposobi za primenu stečenog znanja i veština za rešavanje problema u svakodnevnom životu i nastavku obrazovanja, da razvije sposobnosti apstraktnog i kritičkog mišljenja, sposobnosti za saradnju i timski rad, i odgovoran odnos prema sebi, drugima i životnoj sredini.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**72 časa**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/** **TEMA**	**SADRŽAJI**
- identifikuje i objašnjava pojmove koji povezuju hemiju sa drugim naukama i različitim profesijama, i principima održivog razvoja; - pravilno rukuje laboratorijskim posuđem, priborom i supstancama, i pokazuje odgovoran odnos prema zdravlju i životnoj sredini; - eksperimentalno pojedinačno i u grupi ispita, opiše i objasni fizička i hemijska svojstva supstanci, i fizičke i hemijske promene supstanci; - povezuje fizička i hemijska svojstva supstanci sa primenom u svakodnevno životu i različitim profesijama; - nalazi potrebne informacije u različitim izvorima koristeći osnovnu hemijsku terminologiju i simboliku; - objašnjava osnovnu razliku između hemijskih elemenata i jedinjenja, i prepoznaje primere hemijskih elemenata i jedinjenja u svakodnevnom životu; - objašnjava po čemu se razlikuju čiste supstance od smeša i ilustruje to primerima; - razlikuje homogene i heterogene smeše, navodi primere iz svakodnevnog života i razdvaja sastojke smeša; - predstavlja strukturu atoma, molekula i jona pomoću modela, hemijskih simbola i formula; - povezuje raspored elektrona u atomu elementa s položajem elementa u Periodnom sistemu elemenata i svojstvima elementa; - razlikuje hemijske elemente i jedinjenja na osnovu hemijskih simbola i formula; - razlikuje tipove hemijskih veza, prepoznaje tip hemijske veze u supstancama i povezuje sa svojstvima tih supstanci; - objasni proces rastvaranja supstance i kvantitativno značenje rastvorljivosti supstance;	HEMIJA KAO EKSPERIMENTALNA NAUKA I HEMIJA U SVETU OKO NAS	Predmet izučavanja hemije. Veze između hemije i drugih nauka. Primena hemije u različitim delatnostima i svakodnevnom životu. Supstanca. Vrste supstanci: hemijski elementi, hemijska jedinjenja i smeše. Demonstracioni ogledi:demonstriranje uzoraka elemenata, jedinjenja i smeša.
	HEMIJSKA LABORATORIJA	Hemijska laboratorija i eksperiment. Laboratorijsko posuđe i pribor. Fizička i hemijska svojstva supstanci. Fizičke i hemijske promene supstanci. Demonstracioni ogledi: demonstriranje pravilnog rukovanja laboratorijskim posuđem i priborom, i pravilnog izvođenja osnovnih laboratorijskih tehnika rada; ispitivanje fizičkih i hemijskih svojstava i promena supstanci. Laboratorijska vežba I: osnovne laboratorijske tehnike rada: mešanje, usitnjavanje i zagrevanje supstanci. Laboratorijska vežba II: fizička svojstva supstanci, merenje mase, zapremine i temperature supstance. Laboratorijska vežba III: fizičke i hemijske promene supstanci.
	ATOMI I HEMIJSKI ELEMENTI	Atomi hemijskih elemenata. Hemijski simboli. Građa atoma: atomsko jezgro i elektronski omotač. Atomski i maseni broj, izotopi. Raspored elektrona po nivoima u atomima elemenata. Periodni sistem elemenata (PSE), zakon periodičnosti i veza između broja i rasporeda elektrona po nivoima u atomima elemenata i položaja elemenata u PSE. Plemeniti gasovi. Svojstva i primena. Demonstracioni ogledi: formulisanje pretpostavke o čestičnoj građi supstanci. Vežba IV: određivanje valentnog nivoa i broja valentnih elektrona.
	MOLEKULI ELEMENATA I JEDINJENJA, JONI I JONSKA JEDINJENJA	Kovalentna veza: molekuli elemenata i molekuli jedinjenja. Atomska i molekulska kristalna rešetka. Jonska veza i jonska kristalna rešetka. Valenca. Hemijske formule i nazivi.

- izvodi izračunavanja u vezi s masenim procentnim sastavom rastvora; - napiše jednačine hemijskih reakcija i objasni njihovo kvalitativno i kvantitativno značenje; - kvantitativno tumači hemijske simbole i formule koristeći pojmove relativna atomska i molekulska masa, količina supstance i molarna masa; - opiše i objasni fizička i hemijska svojstva vodonika i kiseonika; - razlikuje okside, kiseline, hidrokside i soli na osnovu hemijske formule i naziva, i opiše osnovna svojstva ovih klasa jedinjenja; - indikatorima ispita i na rN skali proceni kiselost rastvora; - tumači oznake sa ambalaže supstanci/komercijalnih proizvoda.		Demonstracioni ogledi: svojstva supstanci sa kovalentnom i jonskom vezom. Laboratorijska vežba V: upoređivanje svojstava supstanci sa jonskom i supstanci sa kovalentnom vezom.
	HOMOGENE I HETEROGENE SMEŠE	Smeše: homogene i heterogene. Rastvori - homogene smeše. Rastvaranje i rastvorljivost. Voda i vazduh - homogene smeše u prirodi. Maseni procentni sastav smeša. Razdvajanje sastojaka smeša: dekantovanje, ceđenje i odvajanje pomoću magneta. Demonstracioni ogledi: sastav i svojstva smeša; rastvori i njihova svojstva; rastvorljivost; nezasićeni, zasićeni i prezasićeni rastvori; razdvajanje sastojaka smeša. Laboratorijska vežba VI: ispitivanje rastvorljivosti supstanci. Laboratorijska vežba VII: razdvajanje sastojaka smeša: dekantovanje, ceđenje i odvajanje pomoću magneta.
	HEMIJSKE REAKCIJE I HEMIJSKE JEDNAČINE	Hemijske reakcije. Zakon o održanju mase. Hemijske jednačine. Demonstracioni ogledi: merenje i upoređivanje ukupne mase supstanci pre i posle hemijske reakcije u otvorenom i zatvorenom reakcionom sistemu. Vežba VIII: sastavljanje jednačina hemijskih reakcija.
	IZRAČUNAVANJA U HEMIJI	Relativna atomska i relativna molekulska masa. Količina supstance i mol. Molarna masa. Zakon stalnih odnosa masa. Maseni procentni sastav jedinjenja. Izračunavanja na osnovu jednačina hemijskih reakcija. Laboratorijska vežba IH: merenje mase supstance i izračunavanje molarne mase i količine supstance.
	VODONIK I KISEONIK I NJIHOVA JEDINJENJA. SOLI	Vodonik. Kiseonik. Oksidacija, sagorevanje i korozija. Oksidi: hemijske formule, nazivi i osnovna svojstva. Kiseline: hemijske formule, nazivi i osnovna svojstva. Hidroksidi (baze): hemijske formule, nazivi i osnovna svojstva. Mera kiselosti rastvora: pH-skala. Neutralizacija - hemijska reakcija kiselina i hidroksida (baza). Soli: formule i nazivi. Demonstracioni ogledi: ispitivanje kiselo-baznih svojstava rastvora pomoću indikatora; reakcija neutralizacije. Laboratorijska vežba X: ispitivanje kiselo-baznih svojstava rastvora pomoću indikatora.

Ključni pojmovi sadržaja: hemija, supstanca, element, jedinjenje, smeša, hemijska laboratorija, ogled, hemijsko svojstvo, hemijska promena/hemijska reakcija, atom, molekul, jon, kovalentna veza, jonska veza,

hemijski simbol, hemijska formula, hemijska jednačina, Periodni sistem elemenata, maseni procentni sastav, količina supstance, oksid, kiselina, hidroksid, so, rN vrednost.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Hemije prvenstveno je orijentisan na proces učenja i ostvarivanje ishoda. Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći hemiju. Oni omogućavaju da se cilj nastave hemije dostigne u skladu sa predmetnim i međupredmetnim kompetencijama i standardima postignuća. Ishodi predstavljaju učenička postignuća i kao takvi su osnovna vodilja nastavniku koji kreira nastavu i učenje. Program nastave i učenja hemije je tematski koncipiran. Za svaku oblast/temu predloženi su sadržaji, a radi lakšeg planiranja nastave predlaže se orijentacioni broj časova po temama.

Glavna karakteristika nastave usmerene na ostvarivanje ishoda Hemije je nastava usmerena na učenje u školi, što znači da učenik treba da uči:

- smisleno: povezivanjem onog što uči sa onim što zna i sa situacijama iz života; povezivanjem onog što uči sa onim što je učio iz hemije i drugih predmeta;
- problemski: samostalnim prikupljanjem i analiziranjem podataka i informacija; postavljanjem relevantnih pitanja sebi i drugima; razvijanjem plana rešavanja zadatog problema;
- divergentno: predlaganjem novih rešenja; smišljanjem novih primera; povezivanjem sadržaja u nove celine;
- kritički: poređenjem važnosti pojedinih činjenica i podataka; smišljanjem argumenata;
- kooperativno: kroz saradnju sa nastavnikom i drugim učenicima; kroz diskusiju i razmenu mišljenja; uvažavajući argumente sagovornika.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Pri planiranju nastave i učenja važno je imati u vidu da se ishodi razlikuju po potrebnom vremenu za njihovo postizanje. Neki se lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. Potrebno je da nastavnik za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, u odnosu na odabrani ishod, definiše ishode specifične za datu nastavnu jedinicu. Preporuka je da nastavnik planira i priprema nastavu samostalno i u saradnji sa kolegama zbog uspostavljanja korelacija sa predmetima. U fazi planiranja nastave i učenja treba imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo i da on ne određuje sadržaje predmeta. Preporučen je broj časova za realizaciju svake teme koji uključuje i predviđene laboratorijske vežbe, vežbe i demonstracione oglede. Formiranje pojmova treba bazirati na demonstracionim ogledima i laboratorijskim vežbama. Ako u školi ne postoje supstance predložene za izvođenje demonstracionih ogleda i laboratorijskih vežbi, ogledi se mogu izvesti sa dostupnim supstancama.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Hemija kao eksperimentalna nauka i hemija u svetu oko nas

Hemija kao eksperimentalna nauka i hemija u svetu oko nas je tema u kojoj učenici identifikuju pojmove koji povezuju hemiju sa drugim naukama i različitim profesijama, kroz različite primere iz savremenog života (na primer, proizvodnja i prerada hrane, proizvodnja lekova, novih vrsta građevinskih i izolacionih materijala, kozmetičkih proizvoda, sredstava za higijenu, konzervanasa, boja, lakova). Učenici bi trebalo da uoče da je razvijenost hemijske proizvodnje značajan pokazatelj nivoa razvijenosti društva, da hemijski proizvodi predstavljaju stalno okruženje savremenog čoveka, sa svim dobitima i rizicima. Hemija kao prirodna nauka, zajedno sa fizikom i biologijom, pruža mogućnost kompleksnog sagledavanja prirode i doprinosi da učenici formiraju pozitivan stav prema njenom očuvanju.

U okviru teme učenici identifikuju da je predmet izučavanja hemije supstanca. Na osnovu prethodnog znanja razlikuju supstancu i fizičko telo, klasifikuju supstance prema složenosti sastava na hemijske elemente i hemijska jedinjenja, i saznaju da se elementi i jedinjenja u prirodi mogu naći kao čiste supstance i kao sastojci smeša. Zato je važno da u okviru demonstracije učenici posmatraju uzorke hemijskih elemenata, jedinjenja i smeša, poznatih iz svakodnevnog života. U ovom periodu od njih se ne može očekivati da preciziraju razliku u sastavu različitih jedinjenja.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 3.

Hemijska laboratorija

U okviru ove teme učenici uočavaju ulogu eksperimenta u hemiji, usvajaju osnovna pravila ponašanja u hemijskoj laboratoriji, mere opreza pri rukovanju supstancama, laboratorijskim posuđem i priborom, mere zaštite sebe i drugih, zaštite životne i radne sredine, i mere prve pomoći u slučaju povrede pri radu. Učenici započinju učenje o pravilima ponašanja i merama opreza u radu, a ona se dalje razrađuju na sadržajima narednih tema. Znanja i veštine koje učenici stiču na ovim časovima neophodna su i za zadovoljavanje svakodnevnih životnih potreba.

Počev od ove teme, učenici se upoznaju sa osnovnim tehnikama rada u laboratoriji (mešanje, usitnjavanje i zagrevanje supstanci), kao i tehnikama: posmatranja, merenja, beleženja i uočavanja pravilnosti među prikupljenim podacima, formulisanja objašnjenja, izvođenja zaključaka.

Učenici eksperimentalno ispituju i opisuju fizička i neka hemijska svojstva supstanci, na primer, zapaljivost, kao i fizičke i hemijske promene supstanci i povezuju ih sa primenom u svakodnevnom životu i različitim profesijama.

U demonstracionim ogledima učenici uočavaju koje se laboratorijsko posuđe i pribor koristi u eksperimentalnom radu, kako se pravilno njime rukuje, uočavaju i razlikuju fizička i hemijska svojstva supstanci, i fizičke i hemijske promene supstanci. Da bi učenici prepoznali kada je došlo do hemijske reakcije, mogu se demonstrirati ogledi: izdvajanje gasa (reakcija između cinka i hlorovodonične kiseline, reakcija između natrijum-hidrogenkarbonata i etanske kiseline), izdvajanje taloga (reakcija između rastvora olovo(II)-nitrata i kalijum-jodida, bakar(II)-sulfata i natrijum-hidroksida), promena boje reaktanata (sagorevanje hartije i saharoze, razlaganje amonijum-dihromata), pojava svetlosti (sagorevanje trake magnezijuma). U ovom periodu učenja hemije važno je da učenici samo uoče šta ukazuje na hemijsku promenu (hemijsku reakciju).

U okviru ove teme učenici prvi put izvode laboratorijske vežbe. Potrebno je da oni prethodno vide kako se pravilno rukuje laboratorijskim posuđem, priborom i supstancama i zato je važno da posmatraju demonstracije ogleda pre svake vežbe. To važi i za sve ostale teme.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 7 i tri laboratorijske vežbe.

Atomi i hemijski elementi

Učenje šta je atom, o strukturi atoma i subatomskim česticama (protoni, elektroni, neutroni), učenici bi trebalo da započnu na primeru atoma helijuma (s obzirom na to da atom najzastupljenijeg izotopa vodonika nema neutrone). Potrebno je da učenici uporede naelektrisanje i masu protona, neutrona i elektrona, a potom naelektrisanje, masu i veličinu atomskog jezgra i elektronskog omotača. Učenici bi trebalo da primenjuju pojmove atomski i maseni broj u opisivanju strukture atoma. U ovom periodu učenja hemije učenici bi trebalo da prošire difiniciju hemijskog elementa time da hemijski element izgrađuje jedna vrsta atoma, tj. da svi atomi hemijskog elementa imaju isti broj protona, odnosno atomski broj.

Učeći o strukturi atoma učenici bi trebalo da koriste različite modele atoma (slike, trodimenzionalne i animirane modele atoma dostupne preko savremenih informaciono komunikacionih tehnologija, IKT). Pri tome je važno da učenici kritički posmatraju modele, uočavaju informacije o strukturi atoma koje modeli pružaju, kao i njihova ograničenja.

Učeći o izotopima važno je da učenici uoče da atomi jedne vrste, tj. jednog hemijskog elementa, mogu da se razlikuju prema broju neutrona. Uz to, potrebno je da uoče različitu zastupljenost izotopa u prirodi i da poznaju kakva je njihova praktična primena.

U okviru ove teme učenici prvi put razlikuju vrste hemijskih elemenata: metale, nemetale, metaloide i plemenite gasove. Oni bi trebalo da uoče: kada je maksimalno popunjen valentni nivo, raspored elektrona u atomima plemenitih gasova, da šematski predstavljaju raspored elektrona po energetskim nivoima, i da povezuju raspored elektrona u atomu elemenata sa položajem elementa u Periodnom sistemu elemenata.

Učeći o plemenitim gasovima učenici bi trebalo da povezuju strukturu atoma sa svojstvima elemenata, primenom, kao i sa zastupljenšću njihovih slobodnih atoma u prirodi.

Demonstracioni ogledi: demonstriranje ogleda za postavljanje pretpostavke o čestičnoj strukturi supstance: rastvaranje kalijum-permanganata u vodi i razblaživanje rastvora kalijum-permanganata.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 10 i jedna vežba.

Molekuli elemenata i jedinjenja, joni i jonska jedinjenja

Tokom učenja sadržaja ove teme, učenici bi trebalo da nastave povezivanje svojstava i strukture supstanci. Pri tome, važno je da uoče veoma malu zastupljenost slobodnih atoma u prirodi, tj. da su samo atomi plemenitih gasova slobodni. Udruživanje atoma u stabilne molekule, odnosno građenje kovalentne veze, učenici bi

trebalo da uče na primerima: vodonika, hlora, kiseonika, azota, hlorovodonika, vode i amonijaka, a o jonskoj hemijskoj vezi na primerima: natrijum-hlorida, natrijum-oksida i magnezijum-hlorida. Učenici bi trebalo da pišu formule i nazive supstanci koristeći pojam valence. Učeći o hemijskoj vezi mogu koristiti modele atoma, molekula, jona, kristalnih rešetki dostupnih preko savremenih IKT.
Posmatranjem demonstracionih ogleda učenici bi trebalo da uoče razlike svojstava supstanci sa polarnom i nepolarnom kovalentnom vezom - skretanje mlaza polarne supstance u električnom polju; polarnost vode i etanola. Takođe, kao i da uoče razlike svojstava supstanci sa jonskom i kovalentnom vezom: rastvorljivost, temperatura topljenja, i agregatno stanje pri standardnim uslovima.
Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 9 i jedna laboratorijska vežba.

Homogene i heterogene smeše
Tokom učenja sadržaja teme učenici formiraju pojmove: heterogena i homogena smeša, rastvori i rastvorljivost, razlikuju kvalitativni i kvanitativni sastav smeša i predstavljaju kvantitativni sastav smeša preko masenog procentnog sastava.
Učenici treba da ovladaju osnovnim tehnikama razdvajanja sastojaka smeša i da ih samostalno izvode: dekantovanje, ceđenje i odvajanje pomoću magneta. (Mogu se informisati i o ostalim tehnikama razdvajanja sastojaka smeša).
Trebalo bi da prepoznaju vodu za piće, vazduh, ali i rečnu vodu ili morsku vodu, kao primere homogenih smeša. Upoređujući različite uzorke voda u prirodi i razmatrajući različite prirodne ili delovanjem čoveka izazvane promene u njihovom sastavu, treba da uoče kada voda i vazduh predstavljaju homogene, a kada heterogene smeše. Pri tome, važno je da razlikuju vodu kao jedinjenje (čista supstanca), od primera voda u prirodi koje su smeše (izvorska, morska, rečna, jezerska, podzemna, mineralna voda, atmosferska i otpadna voda). Učenici bi trebalo da objasne šta se rastvara u vodi, da shvate značaj vode za život, i da je čuvaju od zagađenja. Važno je da znaju su neke supstance zagađujuće za vazduh, ali i da se mogu preduzeti mere u cilju sprečavanja zagađivanja vazduha.
Izračunavanja u vezi sa masenim procentnim sastavom smeša učenici bi trebalo da u najvećoj meri povezuju sa sastavom komercijalnih proizvoda (na primer, medicinska sredstva, prehrambeni proizvodi, sredstva za održavanje higijene).
U demonstracionim ogledima učenici bi trebalo da uoče da je sastav smeša proizvoljan, da sastojci smeša ne menjaju svojstva u smešama i da svojstva smeša zavise od zastupljenosti sastojaka u smešama. Oni bi trebalo da vide kako se pripremaju rastvori, na primer pripremanje prezasićenog rastvora natrijum-acetata i kristalizaciju rastvorene supstance. Preporučuje se i demonstriranje ogleda kojim se pokazuje da u vodi ima rastvorenog kiseonika, rastvaranje kalijum-permanganata i joda u vodi i nepolarnim rastvaračima („hemijski koktel”). Pored navedenog, pre laboratorijske vežbe namenjene razdvajanju sastojaka smeša, potrebno je da nastavnik demonstracionim ogledima pokaže kako se izvode pojedini postupci.
Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 11 i dve laboratorijske vežbe.

Hemijske reakcije i hemijske jednačine
U okviru teme učenici treba da grade kvalitativno i kvantitativno značenje hemijske jednačine kojom se predstavlja određena hemijska promena, da primenjuju značenje koeficijenta i da razlikuju koeficijent od indeksa. Zakon o održanju mase učenici treba da razumeju sa stanovišta čestične strukture supstance, tj. da je masa supstance pre i posle hemijske reakcije ista, jer je broj atoma pre i posle hemijske reakcije isti.
Učenici bi trebalo da usmene i tekstualne opise hemijskih reakcija prevode u simbolički zapis, tj. da zapisuju jednačine hemijskih reakcija, razlikuju reaktante od proizvoda hemijske reakcije i određuju koeficijente u hemijskoj jednačini. Učenici bi trebalo da uoče toplotne efekte pri fizičkim i hemijskim promenama supstanci, tj. da se tokom promena oslobađa ili troši toplota na primer, pri rastvaranju natrijum-hidroksida i rastvaranju amonijum-hlorida u vodi.
Pri pisanju hemijskih formula supstanci i zapisivanju jednačina hemijskih reakcija učenici uče i kako se pišu hemijske formule u programima za obradu teksta i posebnim programima kreiranim za tu svrhu.
Veliki značaj u usvajanju novih pojmova u ovoj temi imaju demonstracioni ogledi: sagorevanje sveće, reakcija između natrijum-hidrogenkarbonata i sirćetne kiseline, reakcija između natrijum-hlorida i srebro-nitrata, i barijum-hlorida i natrijum-sulfata.
Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 8 i jedna vežba.

Izračunavanja u hemiji
U okviru ove teme učenici formiraju pojmove: relativna atomska masa, relativna molekulska masa, količina supstance, mol, molarna masa. Učenici na osnovu naziva ili hemijske formule supstance izračunavaju relativne molekulske mase zadatih supstanci koristeći tablicu PSE. Laboratorijska vežba predviđa da učenici na tehničkoj vagi izmere masu određene supstance, a zatim da izračunaju količinu supstance, i obrnuto, da za zadatu količinu supstance izračunaju masu te supstance, a onda i da je izmere pomoću vage. Važno je da tokom izračunavanja učenici uspostavljaju veze između mase supstance, količine supstance i broja čestica, da izvode izračunavanja na osnovu hemijskih formula - izračunavanje masenog elementarnog procentnog sastava jedinjenja, izračunavanja na osnovu hemijskih jednačina, na osnovu odnosa količine, mase i broja čestica učesnika u hemijskoj reakciji.
Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 12 i jedna laboratorijska vežba.

Vodonik i kiseonik, i njihova jedinjenja. soli
U poslednjoj temi u 7. razredu učenici uče o vodoniku i kiseoniku, i klasama neorganskih jedinjenja (oksidi, kiseline, hidroksidi/baze i soli). U okviru teme učenici detaljnije saznaju o svojstvima i praktičnoj primeni ova dva elementa, kao i o njihovim jedinjenjima učeći u nastavku o klasama neorganskih jedinjenja. Tako učenici saznaju o zastupljenosti vodonika u prirodi, svojstvima vodonika i povezuju svojstva i primenu vodonika. Primenjuju Zakon o održanju mase prilikom pisanja hemijskih jednačina dobijanja vodonika elektrolizom vode i sagorevanja vodonika. Na tim primerima, učenici mogu uočiti razliku između hemijske reakcije analize i sinteze.
Zastupljenost kiseonika u prirodi učenici povezuju sa značajem kiseonika za živi svet - disanje. Oni bi trebalo da znaju da su svojstva O2 i O3 različita, i značaj ozona za zaštitu živog sveta od zračenja iz kosmosa.
Učenici treba da formiraju pojmove oksidacija, sagorevanje i korozija, i da uoče ulogu kiseonika u ovim procesima. Učenici treba da uoče da oksidacija može biti burna ili tiha, i da se proizvodi oksidacije razlikuju po svojim svojstvima. Pri tome mogu se koristiti primeri hemijskih jednačina reakcije oksidacije iz teme HEMIJSKE REAKCIJE I HEMIJSKE JEDNAČINE, i formule oksida (pisanje na osnovu valence kiseonika), iz teme MOLEKULI, JONI I HEMIJSKA JEDINJENJA.
Potrebno je da učenici kroz demonstracione oglede i laboratorijsku vežbu povežu sastav i svojstva kiselina, baza i soli, da uoče šta je zajedničko u sastavu kiselina (na primer, HCl, H2SO4, CH3COOH), i u sastavu hidroksida/baza (NaOH, Ca(OH)2). Promenu boje indikatora u rastvorima različitih kiselina i baza trebalo bi da povežu s postojanjem N+, odnosno ON- jona u vodenim rastvorima, što određuje i ostala hemijska svojstva ovih jedinjenja. Važno je da to znanje povežu sa primerima iz svakodnevnog života.
Važno je da učenici ispituju kiselo-bazna svojstava komercijalnih proizvoda (za uklanjanje kamenca, odmašćivanje rerni, čišćenje slivnika) i tako uoče vezu između svojstava i primene kiselina i hidroksida.
Učenici uče o kiselosti rastvora i rN-skali na primerima iz svakodnevnog života (na primer, sredstva za održavanje higijene, kozmetički preparati, prehrambeni proizvodi, telesne tečnosti), što im pomaže u razumevanju informacija o rN vrednosti na etiketama tih proizvoda.
Učenici na kraju teme sistematizuju znanje o kiselinama, hidroksidima/bazama i solima kroz demonstracioni ogled, ispitivanje elektroprovodljivosti destilovane vode, hlorovodonične kiseline, rastvora natrijum-hidroksida i rastvora natrijum-hlorida, i razmatranje zašto neke tečnosti provode električnu struju, a neke ne provode.
Preporučeni broj časova za realizaciju ove teme je 12 i jedna laboratorijska vežba.

I. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA
U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuje se proces i produkti učenja. Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša učenje i rezultat. Svaka aktivnost je prilika za procenu napredovanja i davanja povratne informacije (formativno proveravanje), a učenike treba osposobljavati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta. Tako, na primer, pitanja u vezi s demonstracijom ogleda, učenička zapažanja, objašnjenja i zaključci, mogu biti jedan od načina formativnog proveravanja. Analiza učeničkih odgovora pruža uvid u to kako oni primaju informacije iz ogleda i izdvajaju bitne, analiziraju situacije, povezuju hemijske pojmove i pojmove formirane u nastavi drugih predmeta u formulisanju objašnjenja i izvođenju zaključaka o svojstvima i promenama supstanci. Takva praksa praćenja napredovanja učenika postavlja ih u poziciju da povezuju i primenjuju naučne pojmove u kontekstima obuhvaćenim demonstriranim ogledima, doprinosi razvoju

konceptualnog razumevanja i kritičkog mišljenja, i priprema učenike da na taj način razmatraju svojstva i promene supstanci s kojima su u kontaktu u svakodnevnom životu.

Praćenje napredovanja učenika trebalo bi da obuhvati sve nivoe prezentovanja hemijskih sadržaja: makroskopski, čestični i simbolički nivo. Pitanjima bi trebalo podsticati učenike da predvide šta će se desiti, da opravdaju izbor, objasne zašto se nešto desilo i kako se desilo, povežu različite oblasti sadržaja, prepoznaju pitanja postavljena na novi način, izvuku korisne podatke, ali i da procenjuju šta nisu razumeli. Učenike bi trebalo ohrabrivati da prezentuju, objašnjavaju i brane strategije koje koriste u rešavanju problema. Time se oni podstiču da restruktuiraju i organizuju sadržaj na nov način, izdvajaju relevantan deo sadržaja za rešavanje problema, crtaju dijagrame, analiziraju veze između komponenti, objašnjavaju kako su rešili problem ili tragaju za različitim načinima rešavanja problema. Uloga nastavnika je da vodi pitanjima ili sugestijama rezonovanje učenika, kao i da pruža povratne informacije. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja.

Ocenjivanje (sumativno proveravanje) je sastavni deo procesa nastave i učenja kojim se obezbeđuje stalno praćenje ostvarivanja cilja, ishoda i standarda postignuća. Učenik se ocenjuje na osnovu usmene provere postignuća, pismene provere i praktičnog rada. Važno je da aktivnosti učenika u procesu nastave i učenja budu usaglašeni sa očekivanim ishodima, i da se od učenika ne očekuju znanja i veštine koje u nastavi nisu imali prilike da razviju.

Nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika, i proces nastave i učenja, kao i sebe i sopstveni rad. Preispitivanje nastave prema rezultatima koje postižu učenici je važna aktivnost nastavnika i podrazumeva promenu u metodama nastave i učenja, aktivnostima i zadacima učenika, izvorima za učenje, nastavnim sredstvima, tako da se učenicima obezbedi napredovanje ka boljim postignućima.

Naziv predmeta	**TEHNIKA I TEHNOLOGIJA**
Cilj	Cilj nastave i učenja Tehnike i tehnologije je da učenik razvije tehničko-tehnološku pismenost, da izgradi odgovoran odnos prema radu i proizvodnji, životnom i radnom okruženju, korišćenju tehničkih i tehnoloških resursa, stekne bolji uvid u sopstvena profesionalna interesovanja i postupa preduzimljivo i inicijativno.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**72 časa**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
– poveže razvoj mašina i njihov doprinos podizanju kvaliteta života i rada; – poveže ergonomiju sa zdravljem i konforom ljudi pri upotrebi tehničkih sredstava; – analizira da li je korišćenje određene poznate tehnike i tehnologije u skladu sa očuvanjem životne sredine; – istraži mogućnosti smanjenja troškova energije u domaćinstvu; – poveže zanimanja u oblasti proizvodnih tehnika i tehnologija sa sopstvenim interesovanjem; – razlikuje vrste transportnih mašina; – poveže podsisteme kod vozila drumskog saobraćaja sa njihovom ulogom; – proveri tehničku ispravnost bicikla; – demonstrira postupke održavanja bicikla ili mopeda; – samostalno crta skicom i tehničkim crtežom predmete koristeći ortogonalno i prostorno prikazivanje; – koristi CAD tehnologiju za kreiranje tehničke dokumentacije; – obrazloži prednosti upotrebe 3D štampe u izradi trodimenzionalnih modela i maketa; – upravlja modelima koristeći računar; – objasni ulogu osnovnih komponenti računara, tableta, pametnih telefona i ostalih savremenih IKT uređaja; – objasni ulogu i značaj veštačke inteligencije i primenu u svakodnevnom životu; – argumentuje značaj racionalnog korišćenja raspoloživih resursa na Zemlji; – identifikuje materijale koji se koriste u mašinstvu i na osnovu njihovih svojstava procenjuje mogućnost primene; – koristi pribor za merenje u mašinstvu vodeći računa o preciznosti merenja; – vrši operacije obrade materijala koji se koriste u mašinstvu, pomoću odgovarajućih alata, pribora i mašina i primeni odgovarajuće mere zaštite na radu; – objasni ulogu određenih elemenata mašina i mehanizama na jednostavnom primeru; – obrazloži značaj primene savremenih mašina u mašinskoj industriji i prednosti robotizacije proizvodnih procesa; – objasni osnove konstrukcije robota;	ŽIVOTNO I RADNO OKRUŽENjE	Pojam, uloga i razvoj mašina i mehanizama. Potrošnja energije u domaćinstvu i mogućnosti uštede. Uticaj dizajna i pravilne upotrebe tehničkih sredstava na zdravlje ljudi. Zavisnost očuvanja životne sredine od tehnologije. Profesije (zanimanja) u oblasti proizvodnih tehnika i tehnologija.
	SAOBRAĆAJ	Mašine spoljašnjeg i unutrašnjeg transporta. Podsistemi kod vozila drumskog saobraćaja (pogonski, prenosni, upravljački, kočioni). Ispravan bicikl/moped kao bitan preduslov bezbednog učešća u saobraćaju.
	TEHNIČKA I DIGITALNA PISMENOST	Specifičnosti tehničkih crteža u mašinstvu. Ortogonalno i prostorno prikazivanje predmeta. Korišćenje funkcija i alata programa za CAD. Upotreba 3D štampe u izradi trodimenzionalnih modela i maketa. Osnovne komponente IKT uređaja. Upravljanje i kontrola korišćenjem računarske tehnike i interfejsa. Veštačka inteligencija – pojmovi; primeri tehnologija upravljanih veštačkom inteligencijom.
	RESURSI I PROIZVODNjA	Racionalno korišćenje resursa na Zemlji i očuvanje i zaštita životne sredine. Materijali u mašinstvu (plastika, metali, legure i dr.). Merenje i kontrola – pojam i primena mernih sredstava (merila). Tehnologija obrade materijala u mašinstvu (obrada materijala sa i bez skidanja strugotine, savremene tehnologije obrade). Elementi mašina i mehanizama (elementi za vezu, elementi za prenos snage i kretanja, specijalni elementi). Proizvodne mašine: vrste, princip rada, pojedinačna i serijska proizvodnja.

<table>
<tr><td rowspan="2">– klasifikuje pogonske mašine – motore i poveže ih sa njihovom primenom;
– samostalno/timski istraži i reši zadati problem u okviru projekta;
– izradi proizvod u skladu sa principima bezbednosti na radu;
– timski predstavi ideju, postupak izrade i proizvod;
– kreira reklamu za izrađen proizvod;
– vrši e-korespodenciju u skladu sa pravilima i preporukama sa ciljem unapređenja prodaje;
– procenjuje svoj rad i rad drugih na osnovu postavljenih kriterijuma (preciznost, pedantnost i sl.).</td><td></td><td>Pojam, vrste, namena i konstrukcija robota (mehanika, pogon i upravljanje).
Pogonske mašine – motori (hidraulični, pneumatski, toplotni).
Modelovanje pogonskih mašina i/ili školskog mini robota.</td></tr>
<tr><td>KONSTRU-KTORSKO MODELOVANjE</td><td>Pronalaženje informacija, stvaranje ideje i definisanje zadatka.
Samostalan/timski rad na projektu.
Izrada tehničke dokumentacije izabranog modela ručno ili uz pomoć računarskih aplikacija.
Realizacija projekta – izrada modela korišćenjem alata i mašina u skladu sa principima bezbednosti na radu.
Predstavljanje ideje, postupaka izrade i proizvoda.
Procena sopstvenog rada i rada drugih na osnovu postavljenih kriterijuma.
Upotreba elektronske korespodencije sa ciljem unapređenja proizvoda.
Određivanje okvirne cene troškova i vrednost izrađenog modela.
Kreiranje reklame za izrađen proizvod.</td></tr>
</table>

Ključni pojmovi sadržaja: mašinstvo, saobraćaj, tehnička dokumentacija, energetika, zaštita lične bezbednosti i životne sredine, preduzimljivost i inicijativa.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANjE PROGRAMA

Predmet Tehnika i tehnologija namenjen je razvoju osnovnih tehničkih kompetencija učenika radi njegovog osposobljavanja za život i rad u svetu koji se tehnički i tehnološki brzo menja. Jedan od najvažnijih zadataka je da kod učenika razvija svest o tome da primena stečenih znanja i veština u realnom okruženju podrazumeva stalno stručno usavršavanje i celoživotno učenje, kao i da je razvijanje preduzimljivosti jedan od važnih preduslova ličnog i profesionalnog razvoja.

Program nastave i učenja za sedmi razred orijentisan je na ostvarivanje ishoda.

Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći predmet Tehnika i tehnologija. Predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti učenika u pet nastavnih tema: životno i radno okruženje, saobraćaj, tehnička i digitalna pismenost, resursi i proizvodnja i konstruktorsko modelovanje.

I. PLANIRANjE NASTAVE I UČENjA

Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji-globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Definisani ishodi olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. Nastava se ne planira prema strukturi udžbenika, jer učenici ne treba da uče lekcije po redu, već da istražuju udžbenik kao jedan od izvora podataka i informacija kako bi razvijali međupredmetne kompetencije. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

Nastavnik je u planiranju, pripremi i ostvarivanju nastave i učenja autonoman. Za svaki čas treba planirati i pripremiti sredstva i načine provere ostvarenosti projektovanih ishoda.

Posete muzejima tehnike, sajmovima i obilaske proizvodnih i tehničkih objekata treba ostvarivati uvek kada za to postoje uslovi, radi pokazivanja savremenih tehničkih dostignuća, savremenih uređaja, tehnoloških procesa, radnih operacija i dr. Kada za to ne postoje odgovarajući uslovi, učenicima treba obezbediti multimedijalne programe u kojima je zastupljena ova tematika.

S obzirom da je nastava Tehnike i tehnologije teorijsko-praktičnog karaktera, **časove treba realizovati podelom odeljenja na 2 (dve) grupe, ukoliko odeljenje ima više od 20 učenika**. Program nastavne i učenja treba ostvarivati na spojenim časovima.

II. OSTVARIVANjE NASTAVE I UČENjA

Učenici u sedmom razred dolaze sa izvesnim znanjem iz oblasti tehnike i tehnologije koja su stekli u prethodnim razredima, kao i sa određenim životnim iskustvima u korišćenju različitih uređaja i učestvovanja u saobraćaju. Na tome treba graditi dalje sticanje znanja, ovladavanje veštinama vodeći računa da su izuzetno važni ishodi ovog predmeta formiranje pravilnih stavova prema tehnici i tehnologiji gde je čovek lično odgovoran za njihovu upotrebu i zloupotrebu, kao i za zaštitu životne sredine. Realizacijom vežbi učenici otkrivaju i rešavaju jednostavne tehničke i tehnološke probleme, upoznaju primenu prirodnih zakonitosti u praksi, formiraju svest o tome kako se primenom tehnike i tehnologije menja svet u kome žive. Oni uočavaju kako na okolinu tehnika utiče pozitivno, a kako ponekad narušava prirodni sklad i kako se mogu smanjiti štetni uticaji na prirodno okruženje čime razvijaju svest o potrebi, značaju i načinima zaštite životne sredine.

Životno i radno okruženje

Da bi se dostigli ishodi za ovu oblast potrebno je povezivati sadržaje ostalih oblasti sa primerima sa kojima se učenici gotovo svakodnevno sreću, stimulisati ih da prepoznaju uticaj tehnologije na život i rad u svom okruženju kao i da steknu znanja o tome kako su ljudi do sada rešavali probleme u borbi za preživljavanje.

Pojam i ulogu mašina i mehanizama i njihovo korišćenje u okruženju treba predstaviti učenicima što je moguće više na praktičnim primerima koristeći dostupna nastavna sredstva i multimedije. Potrebno je uputiti učenike da pronalaze i otkrivaju prednosti i protivrečnosti ubrzanog razvoja tehnologije metodom istraživačkog rada u grupama.

Posebnu pažnju treba obratiti uticaju tehnologije na životnu sredinu, a naročito na eksploataciju sirovina, zagađenje vazduha proizvodnju toksičnih otpada i njihov uticaj na klimatske promene. Preporuka je da se što više koriste multimedijalni materijali, kako gotovi, tako i oni koje su učenici izradili.

Na životnu sredinu veoma utiče i energetska efikasnost. Da bi učenici što lakše usvojili pojam uštede energije, potrebno je uputiti ih da na primeru svog domaćinstva istraže kolika je potrošnja energije, koji su najveći potrošači i šta bi bilo najbolje učiniti da bi se potrošnja smanjila. Ovo je potrebno ostvariti zadajući učenicima da prikupe i obrade podatke o potrošnji pojedinih dostupnih uređaja i ukupnoj količini potrošene energije na mesečnom nivou. U zavisnosti od sredine, može se istraživati i potrošnja goriva (grejanje, samostalni prevoz, poljoprivredne mašine) i mogućnosti uštede.

U okviru aktivnosti u kojima koriste mašine i alate učenici su gotovo svakodnevno izloženi uticaju dizajna na konforno i bezbedno rukovanje mašinama i uređajima. Bez dubljeg zadiranja u pojam ergonomije objasniti učenicima kako je dobar dizajn preduslov za kvalitetniji i bezbedniji rad, kao i na koji način se treba prilagoditi (stav, pravilno držanje, bezbedna rastojanja od mašina, ekrana) radi postizanja konfora i očuvanja zdravlja.

Preporučeni broj časova je 6.

Saobraćaj

Oblast koja se odnosi na saobraćaj se realizuje u kontinuitetu kao važna komponenta saobraćajnog vaspitanja. Na početku realizacije ove oblasti podsetiti učenike da su u prethodnim razredima učili o saobraćajnim sistemima, nameni, funkcionisanju i organizaciji saobraćaja u okviru saobraćajnih objekata, kao i o pravilima

i propisima za regulisanje drumskog saobraćaja koja se, pre svega, odnose na pešake i bicikliste kao učesnike u saobraćaju. Posebno naglasiti da je težište ishoda u prethodna dva razreda bilo na bezbednom ponašanju i preuzimanju lične odgovornosti učenika za ponašanje u saobraćaju.

U sedmom razredu težište je na saobraćajnim sredstvima koja se koriste i njihovim najvažnijim podsistemima (pogonski, prenosni, upravljački i kočioni). U skladu sa ishodima ovu oblast treba realizovati u dva koraka. U prvom koraku fokus je na osnovnim delovima saobraćajnih sredstava i njihovim najvažnijim podsistemima drumskog saobraćaja sa bezbednosnog aspekta. Drugi deo treba realizovati u oblasti Resursi i proizvodnja sa aspekta elemenata mašina i mehanizama (elementi za prenos snage i kretanja, elementi za vezu, specijalni elementi) i sa energetskog aspekta (pogonske mašine i motori).

Uz pomoć multimedije upoznati učenike sa mašinama i njihovim glavnim karakteristikama spoljašnjeg (bicikli, mopedi/motocikli, automobili, kamioni, autobusi, vozovi, brodovi, avioni) i unutrašnjeg transporta (dizalice, viljuškari, transporteri, liftovi).

Pri realizaciji ovih sadržaja posebno naznačiti navedene podsisteme kod bicikla, mopeda i automobila.

Osposobiti učenike da samostalno provere i podese tehničku ispravnost bicikla (upravljački, prenosni i kočioni sistem, pneumatike, visinu sedišta, osvetljenje i dr.) i demonstriraju postupke održavanja bicikla ili mopeda. Za ostvarivanje ovih ishoda koristiti školski bicikl i poster mopeda.

Preporučeni broj časova je 6.

Tehnička i digitalna pismenost

Ova oblast se oslanja na usvojena znanja učenika iz tehničkog crtanja u prethodnim razredima. Potrebno je upoznati i osposobiti učenike za ortogonalno i prostorno predstavljanje predmeta i korišćenje računarskih aplikacija za CAD. U okviru aplikacije učenici najpre kreiraju model koristeći 2D prikaz na osnovu podataka koje čitaju sa tehničkog crteža. Korišćenjem 3D modela učenici aktiviraju osnovne tehnike dizajna sa ciljem samostalnog kreiranja tehničkog crteža u skladu sa standardima. Kreirati vežbu u okviru koje učenici analiziraju element složenije geometrije, izrađuju model koristeći CAD i renderuju ga.

Učenike treba upoznati sa namenom osnovnih elektronskih komponenti računara i ostalih IKT uređaja. Ukoliko vremenski okvir dozvoljava, učenike upoznati i sa načinom funkcionisanja pojedinih komponenti, ali na elementarnom nivou preporučeno korišćenjem računarskih simulacija i animacija. Kod učenika treba razviti svest o značaju korišćenja računarske tehnike u aparatima, uređajima i proizvodnim procesima i objasniti pojam i ulogu interfejsa u upravljanju i kontroli. Ukoliko škola poseduje odgovarajuću opremu, realizovati vežbe u kojima će učenici upravljati modelom koristeći računar i interfejs ili istu aktivnost realizujte korišćenjem računarskih simulacija.

Kako je za realizaciju sadržaja vezanih za veštačku inteligenciju, u ovom razredu predviđena dva časa, neophodna je dobra organizacija časa kako bi učenike upoznali sa pojmom i primenom veštačke inteligencije. To podrazumeva da izlaganje nastavnika treba podkrepiti unapred pripremljenim multimedijalnim sadržajima, pre svega kada je u pitanju primena veštačke inteligencije.

Razgovor sa učenicima o ovoj temi početi sa pitanjima koja podstiču učenike na razmišljanje o pojmu „inteligencija”, a zatim i „veštačka inteligencija” (mašinska inteligencija koju vezujemo za računare, robotiku itd.).

Kroz nekoliko pitanja navesti učenike na razmišljanje i diskusiju o tome koliko su upoznati sa pojmom veštačke inteligencije kroz korišćenje „pametnih” uređaja, kao što su pametni telefoni, tableti, pregledom interneta, gledanjem naučno-fantastičnih filmova ili dolaženjem do drugih informacija putem različitih medija.

Pri objašnjenju pojma veštačke inteligencije ne treba insistirati na učenju definicije (jer definicija ima više) već učenicima predstaviti veštačku inteligenciju kao podoblast računarstva čiji je zadatak razvijanje programa (softvera) koji će omogućiti računarima da razmišljaju i da se ponašaju inteligentno, na sličan način kao što se ponaša i razmišlja čovek.

Učenicima objasniti da se početak razvoja veštačke inteligencije vezuje za prve računare i robotizovane mašine. Kasnijim usavršavanjem IKT-a, robotike, mehatronike i drugih nauka, sve više se razvijala i oblast veštačke inteligencije.

Objasniti učenicima termin – „mašinsko učenje" (machine learning) koji se vezuje za veštačku inteligenciju. Mašinsko učenje je podoblast veštačke inteligencije čiji je cilj konstruisanje algoritama i računarskih sistema koji su sposobni da se adaptiraju na nove situacije i uče na bazi iskustva.

Navesti primere primene veštačke inteligencije, sa akcentom na oblasti koje se izučavaju u okviru Programa nastave i učenja iz Tehnike i tehnologije, kao što su: robotika (humanoidni, industrijski roboti i dr.), saobraćaj (prototipovi prvih autonomnih automobila, inteligentni saobraćajni sistemi), pametni gradovi (pametne kuće, pametni uređaji), IOT tehnologija, poljoprivreda (pametni sistemi za navodnjavanje i dr.), zdravstvo (dijagnostikovanje bolesti pacijenata, „pametni bolnički kreveti" i dr.), internet (lakši i brži odabir sadržaja kod pretraga na internetu, kod filtriranja neželjene pošte, kod raznih servisa za prevođenje (npr. Gugl prevodioca itd.), biznis, ekonomija i trgovina (bolje poslovanje privrednih subjekata) itd.

Preporuka je da se nastavna tema o veštačkoj inteligenciji realizuje posle nastavne teme Upravljanje i kontrola korišćenjem računarske tehnike i interfejsa ili posle nastavne teme Pojam, vrste, namena i konstrukcija robota, jer će učenici najlakše moći da razumeju pojam veštačke inteligencije kroz sadržaje iz robotike u kojoj je najviše i zastupljena.

Preporučen broj časova za realizaciju ove oblasti je 18.

Resursi i proizvodnja

Upoznati učenike sa značajem racionalnog korišćenja resursa i principima očuvanja životne sredine. Ukoliko ima mogućnosti, organizovati posetu ustanovi ili pogonu čija je delatnost direktno ili indirektno vezana za navedene principe. Postaviti učenicima zadatak za samostalan rad u okviru koga će u svom domaćinstvu istražiti u kojoj meri i na koji način se oni ostvaruju.

Uz praktične primere i realne modele navesti učenike da zaključe koji se materijali najčešće koriste u mašinstvu i zbog kojih njihovih svojstava. Demonstrirati pravilno korišćenje pribora za merenje i kontrolu u mašinstvu i realizovati praktične vežbe sa istima. Objasniti ulogu elemenata mašina i mehanizama i demonstrirati njihov rad na modelu ili putem računarske simulacije. Potrebno je uvesti učenike u karakteristike obrade materijala koji se koriste u mašinstvu, praktično demonstrirati operacije i realizovati jednostavnu vežbu vodeći računa o bezbednosti učenika. Ilustrovati savremene tehnologije obrade materijala i po mogućnosti organizovati posetu proizvodnom pogonu koji ih koristi. Upoznati učenike sa savremenim proizvodnim mašinama u mašinskoj industriji i značajem njihove primene u pojedinačnoj i serijskoj proizvodnji.

Uvesti pojam robotike i objasniti njen značaj u savremenoj industriji. Ukoliko postoji mogućnost, demonstrirati rad školskog robota ili koristiti računarsku simulaciju. Upoznati učenike sa osnovama konstrukcije robota i ulogom pojedinih delova. Robotiku povezati sa nastavnim sadržajima kao što su informatička tehnologija, mašine i mehanizmi, energetika i tehnologija obrade materijala. Realizaciju ovih sadržaja uraditi uz korelaciju sa nastavom Informatike i računarstva.

Učenicima predstaviti klasifikaciju pogonskih mašina – motora i ilustrovati njihovu primenu na praktičnim primerima iz učenikovog okruženja.

Preporučen broj časova za realizaciju ove oblasti je 20.

Konstruktorsko modelovanje

U ovom delu programa učenici kroz praktičan rad primenjuju prethodno stečena znanja i veštine. Sadržaje treba realizovati kroz učeničke projekte, od grafičkog predstavljanja zamisli, preko planiranja, izvršavanja radnih operacija, marketinga do procene i vrednovanja. Nastaviti sa algoritamskim pristupom u konstruktorskom modelovanju posebno u pristupu razvoja tehničkog stvaralaštva – od ideje do realizacije.

Ova tema se odnosi na izradu modela raznih mašina i uređaja koji su zasnovani na osnovnim elementima i principima rada mašina i mehanizama (elementima za vezu, za prenos snage i kretanja, specijalni elementi). To se odnosi na modelovanje proizvodnih mašina, saobraćajnih sredstava, transportnih mašina i uređaja, pretvarača energije i dr.

Jedan od aspekta upotrebe računara i perifernih uređaja je i u funkciji upravljanja tehničkim sistemima i procesima (interfejs – sistem veza sa računarom) i konstrukcijom robota. Realizaciju ovih sadržaja uraditi uz korelaciju sa nastavom Informatike i računarstva.

Pošto se učenici slobodno opredeljuju za određenu aktivnost u okviru date teme, jedan od koraka ka definisanju svoga projekta, je pronalaženje informacija, stvaranje ideje i definisanje zadatka. Potrebno je da učenici koriste podatke iz različitih izvora, samostalno pronalaze informacije o uslovima, potrebama i načinu realizacije makete/modela koristeći IKT i adekvatnu literaturu. Isto tako, mora se voditi računa o principu ekonomičnog iskorišćenja materijala i racionalnog odabira alata i mašina primenjujući procedure u skladu sa principima bezbednosti na radu. U projekt se može uključiti i više učenika (timski rad) ukoliko je rad složeniji, odnosno ako se učenici za takav vid saradnje odluče. U svrhu bolje koordinacije članova tima treba uputiti učenike na upotrebu elektronske korespodencije sa ciljem unapređenja rada na realizaciji projekta.

Izbor modula aktivnosti prilagoditi postojećim uslovima rada tj. opremljenosti kabineta za Tehniku i tehnologiju alatima i materijalom.

Prilikom izrade tehničke dokumentacije izabranog modela, ručno ili uz pomoć računarskih aplikacija, primenjivati naučeno: prostorno prikazivanje predmeta, ortogonalno projektovanje kao i specifičnosti tehničkog crtanja u oblasti mašinstva. Treba nastojati da se ostvaruje kontinuitet informatičke pismenosti s ciljem da učenici nauče da koriste računar za crtanje i izradu prezentacija.

Po završetku radova treba organizovati predstavljanje ideje od koje se pošlo, postupaka izrade i gotovog proizvoda. U ovoj etapi se vrši i procena sopstvenog rada i rada drugih na osnovu postavljenih kriterijuma (urednost, sistematičnost, zalaganje, samoinicijativnost, kreativnost i dr.).

Na osnovu utrošenog materijala, energije i rada realizatori (pojedinac ili tim) treba da iskažu okvirne cene troškova i vrednost izrađenog modela. U skladu sa preduzetničkim aspektima, realizatori treba da izrade i odgovarajuće materijale za reklame za izrađeni proizvod.

Preporučen broj časova za realizaciju ove oblasti je 22.

III. PRAĆENjE I VREDNOVANjE NASTAVE I UČENjA

U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuju se proces i produkti učenja.
U procesu ocenjivanja potrebno je uzeti u obzir sve aktivnosti učenika (urednost, sistematičnost, zalaganje, samoinicijativnost, kreativnost i dr.).
Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, potrebno je obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje).
Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je da nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju. Na taj način učenici će biti podstaknuti da promišljaju o kvalitetu svog rada i načinima kako ga unaprediti. Ocenjivanje tako postaje instrument za napredovanje u učenju. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

Naziv predmeta	**INFORMATIKA I RAČUNARSTVO**
Cilj	Cilj učenja Informatike i računarstva je osposobljavanje učenika za upravljanje informacijama, bezbednu komunikaciju u digitalnom okruženju, kreiranje digitalnih sadržaja i računarskih programa za rešavanje različitih problema u društvu koje se razvojem digitalnih tehnologija brzo menja.
Razred	**sedmi**
Godišnji fond časova	**36 časova**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/ TEMA**	**SADRŽAJI**
- razlikuje vizuelnu prezentaciju i logičku strukturu teksta; - koristi alate za stilsko oblikovanje dokumenta i kreiranje pregleda sadržaja u programu za obradu teksta; - objasni principe rasterske i vektorske grafike i modela prikaza boja; - kreira rastersku sliku u izabranom programu; - kreira vektorsku sliku u izabranom programu; - koristi alate za uređivanje i transformaciju slike; - kreira gif animaciju; - kreira video-zapis korišćenjem alata za snimanje ekrana; - razlikuje pojmove URL, DNS, IP adresa; - objasni pojmove hiperveza i hipertekst; - kreira, formatira i šalje elektronsku poštu; - obavlja elektronsku komunikaciju na siguran, etički odgovoran i bezbedan način vodeći računa o privatnosti; - prepozna neprimereni sadržaj, neželjene kontakte i adekvatno se zaštiti; - saradnički kreira i deli dokumente u oblaku vodeći računa o odgovarajućim nivoima pristupa; - podešava hiperveze prema delu sadržaja, drugom dokumentu ili veb lokaciji; - uz pomoć programske biblioteke tekstualnog programskog jezika iscrtava elemente 2D grafike; - upotrebljava petlje i generator nasumičnih brojeva za iscrtavanje složenijih oblika; - planira, opiše i implementira rešenje jednostavnog problema; - pronalazi i otklanja greške u programu; - sarađuje sa ostalim članovima grupe u svim fazama projektnog zadatka: - kreira, uređuje i strukturira digitalne sadržaje koji kombinuju tekst, slike, linkove, tabele i animacije; - kreira računarske programe koji doprinose rešavanju projektnog zadatka; - postavlja rezultat svog rada na Internet radi deljenja sa drugima uz pomoć nastavnika; - vrednuje svoju ulogu u grupi pri izradi projektnog zadatka i aktivnosti za koje je bio zadužen.	IKT	Obeležavanje logičke strukture i generisanje pregleda sadržaja tekstualnog dokumenta. Karakteristike računarske grafike (piksel, rezolucija, RGB i CMYK modeli prikaza boja, rasterska i vektorska grafika). Rad u programu za rastersku grafiku. Rad u programu za vektorsku grafiku. Izrada gif animacija. Korišćenje alata za snimanje ekrana.
	DIGITALNA PISMENOST	URL, DNS, IP adresa. Hiperveza i hipertekst. Elektronska pošta, kreiranje naloga, slanje i prijem pošte. Elektronska pošta (kontakti, bezbednost, neželjena pošta). Rad na deljenim dokumentima (tekstualnim dokumentima / prezentacijama /upitnicima...) u oblaku.
	RAČUNA-RSTVO	Rad sa izabranim tekstualnim programskim jezikom u oblasti 2D grafike. Osnovne karakteristike izabrane grafičke biblioteke. Metode za iscrtavanje osnovnih geometrijskih oblika. Podešavanje boja i položaja objekata. Primena petlji i slučajno generisanih vrednosti na iscrtavanje geometrijskih oblika.
	PROJEKTNI ZADATAK	Faze projektnog zadatka od izrade plana do predstavljanja rešenja. Izrada projektnog zadatka u korelaciji sa drugim predmetima. Vrednovanje rezultata projektnog zadataka.

Ključni pojmovi sadržaja: logička struktura i sadržaj dokumenta, piksel, rezolucija, rasterska i vektorska grafika, RGB i CMYK palete boja, gif animacija, hiperveza, URL, elektronska pošta, tekstualni programski jezik, 2D grafika.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja informatike i računarstva, u drugom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja, organizovan je po spiralnom modelu i orijentisan je na ostvarivanje ishoda. Ishodi su jasni i precizni iskazi o tome šta učenik zna da uradi i vrednosno proceni po završetku procesa učenja. Nastavni program predmeta informatika i računarstvo se sastoji iz tri tematske celine: Informaciono-komunikacione tehnologije (skr. IKT), Digitalna pismenost i Računarstvo.

Da bi svi učenici ostvarili predviđene ishode, potrebno je da nastavnik upozna specifičnosti načina učenja svojih učenika i prema njima planira i prilagođava nastavne aktivnosti. Nastavnik treba da osmisli aktivnosti tako da uključuju praktičan rad uz primenu IKT-a, povezivanje različitih sadržaja iz drugih tema unutar samog predmeta, kao i drugih predmeta. Poželjno je da planirane aktivnosti učenika na času prati sažeto i jasno uputstvo za realizaciju zadatka, uz eventualnu prethodnu demonstraciju postupka od strane nastavnika. Ostaviti prostor za učeničku inicijativu i kreativnost - kroz diskusiju sa učenicima odabirati adekvatne alate, koncepte i strategije za realizaciju određenih aktivnosti. U toku realizacije planiranih aktivnosti raditi na uspostavljanju i negovanju navika i ponašanja kao što su postupnost, analitičnost, istrajnost, samostalnost u radu, ali i spremnost na saradnju i odgovoran pristup timskom radu.

Dostizanje definisanih ishoda može se ostvariti uz određeni stepen slobode nastavnika kako u izboru metoda rada, programskih alata i tehnologija (računar, digitalni uređaj...), tako i u redosledu i dinamici realizacije elemenata različitih tematskih oblasti. Na internetu i u literaturi se mogu se naći primeri dobre prakse koje, uz prilagođavanje uslovima rada i poštovanje autorskih prava, treba koristiti u nastavi i učenju.

S obzirom na to da je nastava ovog predmeta teorijsko-praktičnog karaktera časove treba ostvarivati sa odeljenjem podeljenim na grupe. Podsetiti učenike na značaj poštovanja pravila koja važe u kabinetu i u radu sa računarima i opremom, kroz demonstraciju i ličnu aktivnost učenika (pravilno uključivanje, prijavljivanje, korišćenje, odjavljivanje i isključivanje računara).

Nastavnicima se preporučuje da u toku sedmog razreda, radi razvijanja međupredmetnih kompetencija i ostvarivanja korelacije sa drugim predmetima, realizuju sa učenicima najmanje dva projektna zadatka koji obuhvataju teme i iz drugih predmeta. Vreme realizacije projektnih zadataka (jednog iz oblasti IKT i Digitalna pismenost i drugog iz oblasti Računarstvo) određuje nastavnik u dogovoru sa učenicima i sa nastavnicima drugih predmeta, koji obuhvataju oblast izabrane teme. Pri izboru tema, ponuditi nekoliko projektnih tema i omogućiti timovima učenika da odaberu onu koja najviše odgovara njihovim interesovanjima.

Predlog za realizaciju programa

Radi lakšeg planiranja nastave daje se orijentacioni predlog broja časova po temama (ukupan broj časova za temu, broj časova za obradu novog gradiva, plus broj časova za utvrđivanje i sistematizaciju gradiva).
Informaciono-komunikacione tehnologije (10)
Digitalna pismenost (4)
Računarstvo (14)
Projektni zadatak za teme IKT i Digitalna pismenost (4)
Projektni zadatak za teme Računarstvo (4)
Prilikom izrade operativnih planova nastavnik raspoređuje ukupan broj časova predviđen za pojedine teme po tipovima časova (obrada novog gradiva, utvrđivanje i uvežbavanje, ponavljanje, proveravanje i sistematizacija znanja), vodeći računa o cilju predmeta i ishodima.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program usmerava nastavnika da nastavni proces koncipira u skladu sa definisanim ishodima, odnosno da planira kako da ostvari ishode, koje metode i tehnike da primeni, kao i koje aktivnosti će za to odabrati. Definisani ishodi pokazuju nastavniku i koja su to specifična znanja i veštine koja su učeniku

potrebna za dalje učenje i svakodnevni život. Prilikom planiranja časa, ishode predviđene programom treba razložiti na manje koji odgovaraju aktivnostima planiranim za konkretan čas. Treba imati u vidu da se ishodi u programu razlikuju, da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za druge potrebno više vremena, više različitih aktivnosti i rad na različitim sadržajima. Ishode treba posmatrati kao cilj kome se teži tokom jedne školske godine. Nastavu u tom smislu treba usmeriti na razvijanje kompetencija, i ne treba je usmeriti samo na ostvarivanje pojedinačnih ishoda.

Pri obradi novih sadržaja treba se oslanjati na postojeće iskustvo i znanje učenika, i nastojati, gde god je to moguće, da učenici samostalno izvode zaključke. Osnovna uloga nastavnika je da bude organizator nastavnog procesa, da podstiče, organizuje i usmerava aktivnost učenika. Učenike treba upućivati da, osim udžbenika, koriste i druge izvore znanja, kako bi usvojena znanja bila trajnija i šira, a učenici osposobljeni za primenu u rešavanju raznovrsnih zadataka.

Na časovima treba kombinovati različite metode i oblike rada, što doprinosi većoj racionalizaciji nastavnog procesa, podstiče intelektualnu aktivnost učenika i nastavu čini interesantnijom i efikasnijom. Izbor metoda i oblika rada zavisi od nastavnih sadržaja koje treba realizovati na času i predviđenih ishoda, ali i od specifičnosti određenog odeljenja i individualnih karakteristika učenika.

S obzirom da je nastava Informatike i računarstva teorijsko-praktičnog karaktera, časove treba realizovati podelom odeljenja na 2 (dve) grupe, ukoliko odeljenje ima više od 20 učenika.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Informaciono-komunikacione tehnologije

Nastavnu temu Informaciono-komunikacione tehnologije započeti radom na dokumentu koji predstavlja svojevrsnu rekapitulaciju onoga što su učenici učili u prethodna dva razreda. Nastavnik priprema tekstualni dokument, daje instrukcije o daljem radu i lokaciji na kojoj je dokument postavljen (Pripremljeni dokument treba da se sastoji od naslovne i najviše još 5 stranica teksta sa slikama i tabelama i treba da sadrži najvažnije pojmove i tehnike izučavane u prethodna dva razreda.). Učenici treba da pronađu i otvore ovaj dokument u izabranom tekst procesoru, da pročitaju tekst i logički ga urede, dodele mu odgovarajuće stilove, idealno do 3 nivoa dubine (npr. Heading 1, Heading 2, Heading 3). Nastavnik treba da predstavi tehniku izrade pregleda sadržaja tekstualnog dokumenta, a učenici da je primene na dokumentu koji su logički strukturirali. Na ovaj način, učenici se osvrću na ranije naučeno smisleno koristeći novu tehniku izrade pregleda sadržaja tekstualnog dokumenta.

U segmentu kreiranja i obrade digitalne slike, učenicima treba objasniti karakteristike vektorskog i rasterskog predstavljanja slike na računaru. Predstaviti RGB i CMYK palete boja, ukazati na vezu izbora palete u odnosu na namenu: RGB - za prikazivanje na digitalnom uređaju ili na internetu, odnosno CMYK palete boja za pripremu za štampanje. Na ovom mestu pogodno je uvesti i pitanje odgovarajuće rezolucije (kvaliteta) grafičke datoteke u kontekstu konkretne potrebe - štampanje ili korišćenje na digitalnom uređaju, odnosno postavljanje na internet. Kod pominjanja rezolucije slike, još jednom podsetiti učenike na pojam piksel, te odnos kvaliteta slike i rezolucije. Komentarisati količinu memorijskog prostora koji zauzima ista digitalna slika pripremljena za štampu i pripremljena za prikazivanje na vebu ili slanje elektronskom poštom. Povezati sa pretragom slika u okviru internet pregledača (pretraga po „veličini" slike). Objasniti pojam bitmape i najčešće tehnike kompresije podataka (kompresija redukovanjem veličine, kompresija bez gubitka podataka i kompresija sa gubitkom kvaliteta slike), bez ulaska u tehničke detalje samih algoritama kompresije.

Nastaviti rad na kreiranju rasterske grafike u programu koji su učenici koristili u prethodnim razredima. Uvesti pojam i svrhu slojeva. Prikazati sliku koja sadrži više slojeva, od kojih je jedan tekst. Objasniti da je u nekim programima za rastersku grafiku tekst vektorski sloj u rasterskoj slici. Demonstrirati uvećavanje slova dok je sloj vektorski. Transformisati sloj sa tekstom u raster i uvećati ga. Tražiti od učenika da uoče razlike. Pokazati tehnike: dodavanja i brisanja sloja, vidljivosti i sakrivanja sloja, podešavanja providnosti, zaključavanja sloja za izmenu i stapanja slojeva…

Predstaviti alate za selekciju i osnovne korekcije digitalnih slika i fotografija kao što su promena nivoa osvetljenosti, kontrasta i obojenosti. Uvesti mogućnost primene Filtera. Izdvojiti filtere popot Blur (zamućenost) i Sharpen (oštrina) i pozvati učenike da osmisle situacije u kojima je poželjno koristiti jedan, odnosno drugi filter (npr. poštovanje prava privatnosti osoba koje slikamo...). Pokazati osnovne geometrijske transformacije nad slikom (opsecanje, rotiranje, smicanje i prevratanje slike u celini...). Učenici mogu na svojim fotografijama da uvežbavaju tehnike osnovnih korekcija i obrade fotografije. Prikazati mogućnosti automatske obrade većeg broja digitalnih slika (npr. automatsko smanjenje veličine svih slika preuzetih sa digitalnog foto-aparata).

Upoznati učenike sa karakteristikama radnog okruženja odabranog programa (instaliranog lokalno na računaru ili u „oblaku") za kreiranje i obradu vektorske grafike. Posebnu pažnju posvetiti: alatima za selekciju, projektovanju crteža (podeli na nivoe, uočavanju simetrije, objekata koji se dobijaju pomeranjem, rotacijom, transformacijom ili modifikacijom i kombinovanjem drugih objekata...), kao i pripremi za crtanje (izbor veličine i orijentacije papira, postavljanje jedinica mere, razmere, pomoćnih linija i mreže...).

Kod crtanja osnovnih grafičkih elemenata (duž, izlomljena linija, pravougaonik, kvadrat, krug, elipsa) objasniti princip korišćenja osnovnih alata (označavanje, brisanje, kopiranje, grupisanje i razlaganje, premeštanje, rotiranje, simetrično preslikavanje, poravnanje…).

Ponoviti postupak vektorizacije, primeniti ga na izabranu rastersku sliku. U dogovoru sa nastavnikom likovne kulture, kreirati tekstualne zadatke koji će navesti učenike da tragaju za umetnikom, pronađu opisano delo i vektorizuju ga.

Razgovarati sa učenicima o pojmu „pokretna slika". Naglasiti da pokret zaista ne postoji. Objasniti da je filmska umetnost nastala zahvaljujući nedostatku „sporosti ljudskog oka". Uvesti pojam „frejm" i definisati potreban broj frejmova koji se smenjuju u jednoj sekundi za stvaranje iluzije neprekidnog kretanja. Razgovarati sa učenicima o video kameri - da li kamera snima pokret ili je u pitanju izuzeto brz foto-aparat. Uporediti tradicionalan način kreiranja animiranih slika sa računarskom animacijom. U odabranom programu, demonstrirati postupak izrade 2D animacije. Predstaviti katrakteristike formata slike gif. Objasniti postupak čuvanja i prikaza animacija (nije ih moguće pregledati u tradicionalnim programima za pregled slika). Demonstrirati njihovo ugrađivanje u multimedijalnu prezentaciju.

U odabranom alatu za izradu 2D animacija, na već pripremljenoj grupi slika sačuvanoj u gif formatu, omogućiti učenicima da naprave animiranu sliku.

Razgovarati sa učenicima o izvorima informacija koje koriste dok uče. Pored udžbenika, ohrabriti ih da ispričaju lična iskustva vezana za internet kao izvor informacija, video-tutorijale, razgovore sa odraslim osobama... Utvrditi kakva su iskustva učenika kada je učenje korišćenjem video-tutorijala u pitanju (formalno i neformalno). Korišćenjem odabranog programa za snimanje ekrana demonstrirati snimanje kratkog video-tutorijala, prikazati rezultat ove aktivnosti i zadati smernice za izradu kratkog video-tutorijala, koji učenici treba samostalno da snime i sačuvaju (na primer: prikazati postupak umetanja pregleda sadržaja u tekstualni dokument ili kreiranja rasterske ili vektorske slike). Ukoliko uslovi u učionici (šum, buka, slaba čujnost) utiču na kvalitet snimljenog zvuka, moguće je uz pomoć programa za obradu zvuka otkloniti nedostatke (na primer, preuzeti program Audacity i prikazati tehnike uklanjanja nedostataka) ili organizovati snimanje zvuka u boljim uslovima. Naglasiti učenicima da zvuk može biti dodat u video-tutorijal naknadno ili čak zamenjen odgovarajućim titlom.

Digitalna pismenost

Podsetiti učenike na značenje pojmova koji su u prethodnim razredima predstavljeni skraćenicama URL i IP adresa, zatim pojmova klijent i server u mrežnom okruženju, kao i na značenje pojmova: domen, naziv internet domena, veb-adresa i njihovu uzajamnu vezu. Ukratko predstaviti značenje pojmova: DNS servis (na primer DNS - Domain Name System - kao bazni internet servis, koji omogućava prevođenje tekstualnih u numeričke oznake i obratno) i DNS server (na primer DNS Server - uređaj koji omogućava da se za tražene usluge na određenom internet domenu dobiju odgovarajuće IP adrese neophodne za komunikaciju i razmenu podataka u mreži) i objasniti njihovu ulogu u komunikaciji između klijenta i servera u mrežnom okruženju (na primer

u kom su odnosu DNS servis, URL i IP adresa u okviru veb servisa (World Wide Web). Objasniti pojam hiperveze (hyperlink) i hiperteksta (hypertext). Prikazati hipertekst i hiperlink u internet pregledaču, a zatim, u programima za obradu teksta i izradu multimedijalnih prezentacija demonstrirati dodavanje i podešavanje hiperveze prema delu teksta u dokumentu, drugom dokumentu ili prema nekom sadržaju na inernetu.

Predstaviti internet servis elektronska pošta (e-mail). Objasniti značenje pojma adresa elektronske pošte, opisati i po potrebi demonstrirati postupak kreiranja naloga za elektronsku poštu. Predstaviti postupak kreiranja i formatiranja elektronske pošte, postupak umetanja priloga i hiperveza. Naglasiti važnost forme same poruke, proveru pravopisa i sadržaja poruke pre slanja. Objasniti odeljke koji se odnose na: naslov poruke, adrese primaoca (kome, kopija, skrivena kopija). Objasniti značenje funkcija: prosledi, odgovori i odgovori svima na već primljenu poruku, naglasiti dejstvo svake od njih. Predstaviti organizaciju i način skladištenja poruka za izabrani servis u vidu fascikli (ako se radi o Gmail-u, napomenuti da nema fascikle, nego oznake - labele) u kojima se čuvaju primljene poruke, poslate poruke, nedovršene, neželjena pošta, otpad, kao i mogućnosti izabranog servisa za elektronsku poštu za arhiviranje, označavanje poruka po važnosti i sl. Posebnu pažnju posvetiti pravilima koja važe u pisanoj elektronskoj komunikaciji a koja podstiču sticanje dobrih navika kod učenika, kao što su: pravilna primena tradicionalnog i digitalnog pravopisa i formi koje važe u pisanoj komunikaciji, podsetiti na pravila netikecije u pisanoj elektronskoj komunikaciji (na primer da ne treba pisati sve velikim slovima, da ne treba prosleđivati primljenu poruku bez dozvole autora, da treba voditi računa o veličini i broju priloga koje šaljemo i sl.), na važnost zaštite ličnih podataka i kontakata, pitanja bezbednosti, načinima zaštite od neželjene pošte i uobičajenih postupaka koje treba primeniti u te svrhe.

Podsetiti učenike na primere deljenja sadržaja koji su opisani i primenjivani u prethodnim razredima i predstaviti mogućnosti koje nudi računarstvo u oblaku (Cloud Computing) putem deljenog diska za čuvanje podataka, upotrebu aplikacija i alata dostupnih uz izabrani e-mail nalog. Predstaviti koncept rada izabranog deljenog diska (na primer: OneDrive, Google Drive...) za organizaciju podataka, demonstrirati rad u aplikacijama i napraviti analogiju sa oflajn aplikacijama iste namene (procesor teksta, program za rad sa slajd-prezentacijama…). Predstaviti postupak deljenja i podešavanje opcija deljenja sadržaja (na primer, putem linka na konkretne mejl adrese). Opisati i demonstrirati rad na deljenom tekstu, prezentaciji ili upitniku kroz aktivnosti na konkretnom sadržaju. Ukazati na brojne prednosti i moguće nedostatke saradničkog rada. Opisati i prikazati postupke rada na dokumentu, preuzimanje i čuvanje u odgovarajućim formatima namenjenim za dalji rad, štampanje ili druge potrebe. Objasniti postupak kreiranja, dodavanja (otpremanja sa uređaja na deljeni disk) i preuzimanja sadržaja (sa deljenog dika na uređaj). Prilikom predstavljanja koncepta pristupa deljenim sadržajima po nivoima (uređivanje, pregled i komentarisanje) ukazati na važnost poštovanja pravila bezbednosti, zaštite podataka i autorskih prava, koja članovi grupe treba da usvoje tokom rada na zajedničkom dokumentu.

Učenicima zadati da isprobaju kreiranje, deljenje i saradnički rad na smislenim dokumentima - tekstovima, grafici, prezentacijama, upitnicima. Inicirati diskusiju o sličnostima i razlikama, prednostima i nedostacima u radu sa aplikacijama u oflajn u odnosu na onlajn varijantu (diskusija o ovim pitanjima može se voditi i u odnosu na organizaciju podataka i njihovu bezbednost na deljenom, prenosivom i čvrstom disku.

Projektni zadatak za teme IKT i Digitalna pismenost

Pri realizaciji prvog projektnog zadatka, nastavnik planira faze projektnog zadatka u skladu sa vremenom, složenošću teme, raspoloživim resursima (znanja, veštine i stavovi koje su učenici usvojili nakon tematskih celina IKT i Digitalna pismenost, tehničke opremljenosti škole i drugih relevantnih faktora). Učenici zajedno sa nastavnikom prolaze kroz sve faze rada na projektnom zadatku, pri čemu nastavnik naglašava svaki korak, objašnjava, inicira diskusiju i predlaže rešenja.

Posebnu pažnju posvetiti razvoju međupredmetnih kompetencija, podsticanju inicijative i kreativnosti, uspostavljanju saradničkih i vrednosnih stavova kod učenika.

Pri predstavljanju faza projekta (na način već opisan u prethodnim razredima) ponuditi učenicima projektne zadatke koji se bave realnim temama iz školskog ili svakodnevnog života. Cilj projektnog zadatka je razvijanje i negovanje: postupnosti, povezivanja i izgradnje sopstvenih strategija učenja, vršnjačkog učenja, vrednovanja i samovrednovanja postignuća.

Projektni zadaci podrazumevaju korelaciju i saradnju sa nastavnicima ostalih predmeta, koja se može ostvariti na ovakvim i sličnim primerima:

- *Objasniću ti* (Istraživanje potreba vršnjaka kada je vršnjačko učenje u pitanju (onlajn upitnik) i analiza rezultata; U skladu sa rezultatima istraživanja, izrada video-uputstava kojima se demonstrira rešavanje zadataka (matematika, fizika, hemija), objašnjavaju naučni principi, predstavljaju umetnički pravci (književnost, muzika, slikarstvo, dizajn) demonstrira pravilno izvođenje vežbi (kolut, špaga, trokorak...), pojašnjava programiranje u tekstualnom programskom jeziku, opisuju postupci rada u izabranim aplikacijama...; Postavljanje kreiranih video-uputstava na youtube kanal škole, obezbeđivanje vidljivosti na školskom sajtu i promocija urađenog kao autentičnog didaktičkog sredstva namenjenog svim učenicima škole);

- *Škola je naša* (Istraživanje potreba vršnjaka kada je školski život u pitanju - šta nam nedostaje: učenički klub za vršnjačko učenje, sekcija, interno takmičenje… (onlajn upitnik) i analiza rezultata; U skladu sa rezultatima istraživanja, saradnički rad na definisanju cilja nedostajuće školske aktivnosti, definisanje godišnjeg programa rada, kao i mesečnih aktivnosti, kreiranje logoa, izbor potencijalnog prostora u okviru škole za realizaciju predviđenog programa, mapiranje nastavnika-saradnika; Predstavljanje idejnog rešenja Učeničkom parlamentu i upravi škole);

- *Muzej koji nedostaje* (Škola je deo šire društvene zajednice i kao takva može da doprinese njenoj naučno-kulturnoj sceni. Saradnički rad na definisanju cilja projekta; Ispitivanje potreba učenika i meštana (onlajn anketa objavljena na sajtu škole i sajtu lokalne samouprave; Analiza rezultata ankete; Definisanje godišnjeg programa rada, kao i mesečnih aktivnosti (učenici opisuju aktivnosti detaljno - ako je tema hemija navode naučnike, naučne koncepte…), kreiranje logoa, izbor potencijalnog prostora u okviru škole za realizaciju predviđenog programa, mapiranje nastavnika-saradnika; Izrada grafičkog reklamnog materijala; Predstavljanje idejnog rešenja Učeničkom parlamentu i upravi škole; Komunikacija sa lokalnom zajednicom u cilju zajedničke promocije škole kao naučno-kulturnog čvorišta);

- *Zato što smo odgovorni* (Istraživanje o stavovima vršnjaka kada je kvalitet života u lokalnoj sredini u pitanju (onlajn upitnik o ekološkim, kulturnim, obrazovnim potrebama), analiza rezultata i odabir problema koji vršnjaci načešće navode; Saradnički rad na izradi predloga rešenja odabranog problema, definisanje plana akcije; Predstavljanje plana akcije na nivou škola (izrađena multimedijalna prezentacija, poster i logo) i odabir osoba (učenika i nastavnika) koje će biti zadužene za njegovo sprovođenje; Predstavljanje plana akcije na nivou lokalne zajednice (komunikacija putem elektronske pošte sa jedinicom lokalne samouprave, domom kulture…); Sprovođenje akcije.

Dobar primer sumiranja naučenih postupaka je izrada prateće dokumentacije u vidu fajlova različitog tipa, kao što su: tekstualni fajlovi, slike, video materijali i sl. koji su nastali saradničkim radom u oblaku.

U saradnji sa adiminstratorom školskog sajta, ideje i produkte radove projektnih aktivnosti promovisati na sajtu škole. Razmotriti mogućnost učešća na nacionalnim i međunarodnim konkursima.

Računarstvo

Kreiranje programa koji koriste grafiku obrađivati u istom programskom jeziku i okruženju koje je korišćeno za učenje programiranja tokom 6. razreda. Pre prelaska na obradu novih tema obnoviti tehnike programiranja u tekstualnom programskom jeziku u 6. razredu (bar 4 školska časa).

Ukratko upoznati učenike sa bibliotekom za 2D grafiku koja će biti korišćena u nastavi i, ako je to potrebno, sa načinom njene instalacije. Podcrtati vezu između programiranja grafičkih aplikacija i programa za vektorsku grafiku (svaki crtež se sastoji od skupa geometrijskih oblika opisanih svojim numeričkim parametrima).

Opisati osnovnu strukturu grafičkog programa i potruditi se da se tokom nastave ta struktura što manje varira. Ukoliko grafička biblioteka zahteva netrivijalan programski kod za inicijalizaciju i deinicijalizaciju, učenicima ponuditi gotovu mustru od koje mogu da krenu programiranje svojih aplikacija, sa što manje

kognitivnog opterećenja u vezi sa tehničkim detaljima odabrane grafičke biblioteke i sa centralnim fokusom na tehnike zajedničke većini grafičkih biblioteka.

Uvesti pojam koordinatnog sistema prozora, opisati sličnosti i razlike u odnosu na tradicionalni koordinatni sistem koji se koristi u matematici. Uvesti načine zadavanja boja (imenovane boje, boje zadate pomoću tri broja u RGB sistemu).

Objasniti i demonstrirati iscrtavanje sledećih osnovnih primitiva:
- duž,
- ispunjen i uokviren pravougaonik,
- krug i kružnica.

Opisati i demonstrirati postupak crtanja složenijih oblika sastavljenih od ovih primitiva (npr. kućica, glava robota, čiča Gliša, sladoled, ...). Objasniti pojmove apsolutne i relativne vrednosti koordinata. Opisati i prikazati postupak crtanja pomoću zadavanja apsolutnih vrednosti koordinata, ali i pomoću zadavanja relativnih koordinata u odnosu na neku istaknutu tačku i veličine određene u razmeri prema nekoj datoj meri (na primer nacrtati čiča Glišu, ako mi se centar glave nalazi u tački čije su koordinate (x, y) i poluprečnik joj je r, pri čemu se veličina i položaj tela određuju u proporciji sa datim veličinama). U korelaciji sa nastavom matematike crtati oblike sa interesantnim matematičkim svojstvima (npr. jednakostranični i jednakokraki trougao, srednja linija trougla, težište trougla, opisana kružnica oko trougla, krugovi koji se dodiruju spolja i iznutra, koncentrične kružnice, cvetovi od šest krugova, itd.).

Ukoliko ih odabrana grafička biblioteka podržava, prikazati i sledeće, malo komplikovanije primitive:
- ispunjena i uokvirena elipsa,
- kružni luk,
- ispunjeni i uokvireni mnogougao (poligon).

Opisati i demonstrirati postupak primene ovih oblika u crtanju malo složenijih crteža, kao i tehniku ispisa teksta na ekranu, na datoj poziciji i sa odabranim slovnim likom (fontom).
Prikazati tehnike učitavanja i prikaza slika, ako ih odabrana grafička biblioteka podržava i ilustrovati ih kroz niz primera (slike mogu da budu unapred pripremljene od strane nastavnika, a učenicima se može zadati da sa interneta preuzmu odgovarajuće slike, obrade ih u programu za obradu slika i onda ih uvezu u svoju aplikaciju).

Moguće je učenicima prikazati i uvoz i puštanje zvuka korišćenjem odabrane biblioteke.

Ostaviti učenicima dozu kreativne slobode prilikom izbora crteža koji se programski generiše.

U cilju vežbanja iteracije i algoritamskog načina razmišljanja prikazati učenicima niz zadataka u kojima se crtaju pravilni oblici uz pomoć petlji (niz podjednako razmaknutih koncentričnih kružnica, niz podjednako razmaknutih paralelnih linija, niz kružnica istog prečnika koje se dodiruju, gradijent boja, itd.). Podcrtati korelaciju sa pojmom linearne funkcije koji se obrađuje u matematici.
Prikazati generisanje nasumičnih brojeva i upotrebu nasumično generisanih brojeva na crtanje nasumično raspoređenih oblika i nasumični izbor boja.

Ako nastavnik proceni da je moguće sa određenim učenicima uraditi ambicioznije projekte (poput programiranja animacija i jednostavnih računarskih igara), to može uraditi bilo tokom dodatne, projektne nastave ili redovne nastave tako da ti talentovani učenici rade grupno ili samostalno po prilagođenom programu.

Prikazati učenicima mogućnost upotrebe referentnih priručnika, tutorijala, video-tutorijala i internet foruma u cilju nalaženja potrebnih informacija o primeni bibliotečkih funkcija, algoritama i relevantnih delova programskog koda.

Projektni zadatak iz oblasti Računarstvo

Projektna nastava u oblasti Računarstva je kompleksan pristup nastavi i učenju koji najčešće koristi metode kao što su problemska nastava i učenje zasnovano na istrazi (pitanjima).

Problemska nastava postavlja pred učenike stvarni problem iz života koji treba istražiti i za koji treba predložiti moguća rešenja. Sve vrste realnih životnih problema mogu biti povod za problemsku nastavu. Pronađena rešenja se mogu testirati i o njima se može raspravljati.

Istragu možemo da definišemo kao „potragu za istinom, informacijama ili znanjem". Učenje zasnovano na istrazi počinje postavljanjem pitanja, nastavlja sa istraživanjem i završava se pronalaženjem rešenja, donošenjem razumnih zaključaka, odgovarajućih odluka, ili primenom novih znanja ili veština.

Obe nastavne metode se fokusiraju na razvijanje veština za rešavanja problema, kritičko mišljenje i obradu informacija. One daju najbolje rezultate kada su početna pitanja/problemi dovoljno otvoreni (odgovor nije moguće naći jednostavnim ukucavanjem u pretraživač) i kada učenici rade u malim timovima ili grupama. Ove dve metode su usko povezane i često se preklapaju. Izuzetno je važno imati na umu da u oba pristupa nema nužno tačnih i netačnih odgovora. Svako rešenje može imati mane i vrline, a učenici moraju da ih analiziraju i procenjuju.

Nastavni projekat podrazumeva programiranje u tekstualnom programskom jeziku ili adaptaciju unapred datog programa u cilju rešavanja projektnog zadatka. Za realizaciju nastavnog projekta moguće je koristiti računar ili drugi programabilni fizički uređaj.

Teme nastavnog projekta treba osmisliti tako da podržavaju funkcionalizaciju znanja učenika stečenih učenjem različitih predmeta.

Moguće teme nastavnog projekta:

- *Da li živim zdravo*? (Istraživanje koncepta „zdrav način života", utvrđivanje u kojoj meri lični način života učenika odgovara ovom konceptu na osnovu podataka dobijenih programiranjem fizičkog uređaja da vrši funkciju brojača koraka, kreiranjem programa za izračunavanje indeksa telesne mase...);
- *Digitalna bašta* (Istraživanje uslova za uzgoj začinskog bilja u zatvorenom prostoru, kreiranje digitalizovane bašte - programiranje fizičkog uređaja da meri vlažnost zemljišta i signalizira da li je zalivanje potrebno ili programiranje fizičkog uređaja da, na osnovu očitane vlažnosti zemljišta, pokreće motor koji omogućava automatsko zalivanje; programiranje fizičkog uređaja da meri nivo osvetljenosti mesta na kome se bašta nalazi i signalizira da baštu treba postaviti na drugo mesto...);
- *Bicikl sa signalizacijom* (Istraživanje koncepta „bezbednost u saobraćaju" u kontekstu vizuelne signalizacije, programiranje fizičkog uređaja da simulira rad migavaca i drugih vizuelnih obležja bicikla);
- Interaktivni album (izrada programa u vidu albuma sa: delima poznatog umetnika, arhitekture jedne epohe, sedam čuda Antičkog sveta... koje se nakon klika uveličavaju, neko vreme ostaju uvećane a zatim smanjuju na svoje početne dimenzije);
- *Ovo je kretanje* (kreiranje animiranih modela koji prikazuju promene fizičkih veličina, kao na primer: brzina, ubrzanje, potencijalna i kinetička energija, a pri zadatom kretanju objekta - vertikalni hitac, kretanje tela niz strmu ravan).

Svi elementi projektnog zadatka moraju biti realni.

Napomena: Na prvom času, zajedno sa učenicima, formirati listu kriterijuma na osnovu kojih će se procenjivati kvalitet rešenja problemskih zadataka. Na ovaj način, učenicima će biti potpuno jasno šta kvalitetno rešenje podrazumeva. Lista mora biti sveobuhvatna - ne sme da se odnosi samo na kvalitet kreiranih programa, već i na kvalitet predstavljanja i obrazlaganja predloženih rešenja.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U procesu vrednovanja potrebno je kontinuirano pratiti rad učenika. U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuju se i proces i produkti učenja.

Budući da predmet informatika i računarstvo u sedmom razredu treba, prvenstveno da razvije veštine, navike, vrednosne stavove i stilove ponašanja, trebalo bi i vrednovanje više usmeriti ka praćenju i vrednovanju praktičnih radova i vežbanja, a manje ka testovima znanja.

Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, se može obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje). Preporučuje se da nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju, učenici se uče da razmišljaju o kvalitetu svog rada i o tome šta treba da preduzmu da bi svoj rad unapredili. Ocenjivanje tako postaje instrument za napredovanje u učenju. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

U procesu ocenjivanja dobro je koristiti portfolio (elektronska zbirka dokumenata i evidencija o procesu i produktima rada učenika, uz komentare i preporuke) kao izvor podataka i pokazatelja o napredovanju učenika. Prednosti korišćenja potrfolija su višestruke: omogućava kontinuirano i sistematično praćenje napredovanja, podstiče razvoj učenika, predstavlja uvid u praćenje različitih aspekata učenja i razvoja, predstavlja, podršku u osposobljavanju učenika za samoprocenu, pruža precizniji uvid u različite oblasti postignuća (jake i slabe strane) učenika. Upotrebu portfolija otežavaju nedostatak kriterijuma za odabir produkata učenja, materijalno-fizički problemi, vreme, finansijska sredstva i veliki broj učenika. Veći broj ometajućih faktora, u prikupljanju priloga i uspostavljanju kriterijuma ocenjivanja, je rešiv uspostavljanjem saradnje nastavnika sa stručnim saradnikom, uz korišćenje Blumove taksonomije.

Preporučuje se i ocenjivanje bazirano na praktičnim radovima i vežbanjima. Kvizove, testove znanja i slično koristiti prvenstveno za uvežbavanje i utvrđivanje pojmova i činjeničnih znanja, a manje za formiranje konačnih ocena. Kreiranje takvih instrumenata za utvrđivanje gradiva, kad god je moguće, prepustiti samim učenicima, čime se postiže višestruki efekat na usvajanje znanja i veština.

Preporučeno je kombinovanje različitih načina ocenjivanja da bi se sagledale slabe i jake strane svakog svog učenika. Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje. Potrebno je da nastavnik rezultate vrednovanja postignuća svojih učenika kontinuirano analizira i koristi tako da promeni deo svoje nastavne prakse. Kada je promeni, potrebno je da prikupi nove podatke da bi mogao da vidi koliko su te promene efikasne.

U okviru plana rada nastavnika, u delu vannastavnih aktivnosti, pored dodatne i dopunske nastave, planirati sekciju i vreme za mentorski rad sa učenicima koji učestvuju na takmičenjima iz ovog predmeta. Preporučuje se da se izbor tema za rad na sekciji izvrši u saradnji sa drugim nastavnicima, a da se početna inicijativa prepusti učenicima i njihovim interesovanjima. Teme kao što su izrada i održavanje školskog sajta, bloga ili neke druge školske veb stranice, kreiranje i izrada školskog elektronskog časopisa ili letopisa škole mogu biti dobre početne ideje koje će povezati znanja i veštine stečene u ovom predmetu sa drugim znanjima, uz aktivno učešće u životu škole.

Naziv predmeta	**FIZIČKO I ZDRAVSTVENO VASPITANJE**
Cilj	Cilj učenja Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja je da učenik unapređuje fizičke sposobnosti, motoričke veštine i znanja iz oblasti fizičke i zdravstvene kulture, radi očuvanja zdravlja i primene pravilnog i redovnog fizičkog vežbanja u savremenim uslovima života i rada.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**108 časova**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST/TEMA**		**SADRŽAJI**
- primeni komplekse prostih i opštepripremnih vežbi odgovarajućeg obima i intenziteta u samostalnom vežbanju; - svrsishodno koristi naučene vežbe u sportu, rekreaciji i različitim situacijama; - upoređuje i analizira sopstvene rezultate sa testiranja uz pomoć nastavnika sa vrednostima za svoj uzrast; - primeni dostignuti nivo usvojene tehnike kretanja u igri, sportu i svakodnevnom životu; - primeni atletske discipline u skladu sa pravilima; - razvija svoje motoričke sposobnosti primenom vežbanja iz atletike; - održava ravnotežu u različitim kretanjima, izvodi rotacije tela; - primeni vežbanja iz gimnastike za razvoj motoričkih sposobnosti; - izvede elemente odbojkaške tehnike; - primeni osnovna pravila odbojke; - koristi elemente tehnike u igri; - primeni osnovne taktičke elemente sprotskih igara; - učestvuje na takmičenjima između odeljenja; - izvede kretanja u različitom ritmu; - igra narodno kolo; - izvede osnovne korake plesa iz narodne tradicije drugih kultura; - izvede kretanja, vežbe i sastave uz muzičku pratnju; - prepliva 25 m tehnikom kraula, leđnog kraula i prsnom tehnikom; - proceni svoje sposobnosti i veštine u vodi; - skoči u vodu na noge i na glavu; - roni u dužinu u skladu sa svojim mogućnostima; - poštuje pravila ponašanja u vodi, i oko vodene sredine; - uoči rizične situacije u vodi i oko nje; - vrednuje uticaj primenjenih vežbi na organizam; - proceni nivo sopstvene dnevne fizičke aktivnosti; - koristi različite vežbe za poboljšanje svojih fizičkih sposobnosti;	**FIZIČKE SPOSOBNOSTI**		Osnovni sadržaji Vežbe za razvoj snage. Vežbe za razvoj gipkosti. Vežbe za razvoj aerobne izdržljivosti. Vežbe za razvoj brzine. Vežbe za razvoj koordinacije. Primena nacionalne baterije testova za praćenje fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti.
	MOTORIČKE VEŠTINE SPORT I SPORTSKE DISCIPLINE	**Atletika**	Osnovni sadržaji Tehnika sprinterskog trčanja. Istrajno trčanje - priprema za kros. Tehnika štafetnog trčanja Skok udalj. Bacanja kugle. Skok uvis. Bacanje „vorteks-a”. Prošireni sadržaji Skok uvis (leđna tehnika). Troboj.
		Sportska gimnastika	Osnovni sadržaji: Vežbe i kombinacije vežbi karakterističnih za pojedine sprave: Tlo, Preskok Trampolina Vratilo Dvovisinski razboj Paralelni razboj Krugovi Konj sa hvataljkama Greda. Prošireni sadržaji: Na tlu i spravama složenije vežbe i kombinacije vežbi.
		Osnove timskih i sportskih igara	Odbojka: Osnovni elementi tehnike, taktike i pravila igre. Futsal: Igra uz primenu pravila. Rukomet: Igra uz primenu pravila. Košarka: Složeniji elementi tehnike, taktike i pravila igre. Aktivnost po izboru.
		Ples i ritimika	Osnovni sadržaji Vežbe sa vijačom. Vežbe sa obručem. Vežbe sa loptom. Narodno kolo „Moravac”. Narodno kolo iz kraja u kojem se škola nalazi. Engleski valcer. Prošireni sadržaji Sastav sa obručem. Sastav sa loptom. Sastav sa vijačom. Osnovni koraci rock n roll.

- proceni posledice nedovoljne fizičke aktivnosti; - primeni mere bezbednosti u vežbanju u školi i van nje; - odgovorno se odnosi prema objektima, spravama i rekvizitima; - primeni i poštuje pravila igara u skladu sa etičkim normama; - primereno se ponaša kao učesnik ili posmatrač na takmičenjima; - rešava konflikte na društveno prihvatljiv način; - pronađe i koristi različite izvore informacija za upoznavanje sa raznovrsnim oblicima fizičkih i sportsko-rekrativnih aktivnosti; - prihvati pobedu i poraz; - uvaži različite sportove bez obzira na lično interesovanje; - primeni usvojene motoričke veštine u vanrednim situacijama; - poveže značaj vežbanja za određene profesije; - vrednuje lepotu pokreta u fizičkom vežbanju i sportu; - podstiče porodicu na redovno vežbanje; - poveže vrste vežbi, igara i sporta sa njihovim uticajem na zdravlje; - koriguje dnevni ritam rada, ishrane i odmora u skladu sa svojim potrebama; - koristi zdrave namirnice u ishrani; - razlikuje korisne i štetne dodatke ishrani; - primenjuje zdravstveno-higijenske mere u vežbanju; - pravilno reaguje i pruži osnovnu prvu pomoć prilikom povreda; - čuva životnu sredinu tokom vežbanja; - prepozna posledice konzumiranja duvana, alkohola i štetnih energetskih napitaka; - vodi računa o reproduktivnim ogranima prilikom vežbanja.		**Plivanje i vaterpolo**	Osnovni sadržaji Plivanje Tehnika kraula. Tehnika prsnog plivanja. Održavanje na vodi na razne načine i samopomoć. Ronjenje u dužinu do 10 m. Plivanje 25 m odabranom tehnikom na vreme. Prošireni sadržaji Mešovito plivanje (dve tehnike). Vaterpolo Plivanje sa loptom. Hvatanje i dodavanje. Šut na gol. Prošireni sadržaji Plivanje Mešovito plivanje. Igre u vodi. Vaterpolo Osnovni elementi taktike i igra.
		Poligoni	Poligon u skladu sa realizovanim motoričkim sadržajima
	FIZIČKA I ZDRAVSTVENA KULTURA	**Fizičko vežbanje i sport**	Osnovni sadržaji Osnovna podela vežbi. Funkcija skeletno-mišićnog sistema. Osnovna pravila odbojke. Ponašanje prema ostalim subjektima u igri (prema sudiji, igračima suprotne i sopstvene ekipe). Čuvanje i održavanje materijalnih dobara koja se koriste u vežbanju. Oblici nasilja u fizičkom vaspitanju i sportu. Navijanje, pobeda, poraz rešavanje spornih situacija. Pisani i elektronski izvori informacija iz oblasti fizčkog vaspitanja i sporta. Vežbanje u funkciji snalaženja u vanrednim situacijama. Značaj vežbanja za odbrambeno-bezbednosne potrebe. Povezanost fizičkog vežbanja i estetike. Porodica i vežbanje Planiranje vežbanja.
		Zdravstveno vaspitanje	Osnovni sadržaji Uticaj aerobnog vežbanja (hodanja, trčanja i dr.) na kardio-respiratorni sistem. Zdravstveno-higijenske mere pre i posle vežbanja. Značaj upotrebe voća i povrća i gradivnih materija (proteini i belančevine) u ishrani. Podela energetskih napitaka i posledice njihovog prekomernog konzumiranja. Prva pomoć nakon površinskih povreda (posekotina i oderotina). Vežbanje u različitim vremenskim uslovima. Čuvanje okoline pri vežbanju. Posledice konzumiranja duvana i alkohola. Dodaci ishrani - suplementi. Vežbanje i menstrualni ciklus. Značaj zaštite reproduktivnih organa prilikom vežbanja.

Ključni pojmovi sadržaja: fizičko vežbanje, ples, odbojka, zdravlje, vaspitanje.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Cilj i ishodi predmeta se ostvaruju kroz jedinstvo nastave Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u skladu sa programom. Program sedmog razreda baziran je na kontinuitetu usvojenih znanja, veština, stavova i vrednosti iz prethodnih razreda.

Nastava Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja usmerena je prema individualnim razlikama učenika, koje se uzimaju kao kriterijum u diferenciranom pristupu, pa samim tim neophodno je uputiti učenika ili grupu učenika, na olakšane ili proširene sadržaje u časovnoj, vannastavnoj i vanškolskoj organizaciji rada.

Gde je neophodno, programske sadržaje je potrebno realizovati prema polu.

Organizacioni oblici rada

Koncepcija Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja zasniva se na jedinstvu nastavnih i vannastavnih organizacionih oblika rada, kao osnovne pretpostavke za ostvarivanje cilja kroz dostizanje ishoda i standarda ovog vaspitno-obrazovnog područja.

A. Časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja.
B. Sekcije.
V. Nedelja školskog sporta.
G. Aktivnosti u prirodi (krosevi, zimovanje, letovanje - kampovanje...).
D. Školska i vanškolska takmičenja.
Đ. Korektivno-pedagoški rad.

NASTAVNE AKTIVNOSI
A. Časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Nastavne oblasti:

I. Fizičke sposobnosti

Na svim časovima kao i na drugim organizacionim oblicima rada, poseban akcenat se stavlja na:

- razvijanje fizičkih sposobnosti koje se kontinuirano realizuje u uvodnom i pripremnom delu časa putem vežbi oblikovanja. Deo glavne faze časa koristi se za razvoj osnovnih fizičkih sposobnosti uzimajući u obzir uticaj koji nastavna tema ima na njihov razvoj. Metode i oblike rada nastavnik bira u skladu sa potrebama i mogućnostima učenika i materijalno-tehničkim uslovima za rad;
- podsticanje učenika na samostalno vežbanje;
- pravilno držanja tela.

Program razvoja fizičkih sposobnosti je sastavni deo godišnjeg plana rada nastavnika.

Praćenje, vrednovanje i evidentiranje fizičkih sposobnosti učenika sprovodi se na osnovu Priručnika za praćenje fizičkog razvoja i razvoja motoričkih sposobnosti učenika u nastavi fizičkog vaspitanja, (Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, 2016).

II. Motoričke veštine, sport i sportske discipline

Usvajanje motoričkih znanja, umenja i navika, ostvaruje se kroz primenu osnovnih i proširenih programskih sadržaja atletike, gimnastike, sportskih igara, plesa, ritmičke gimnastike, plivanja i vaterpola, primenjujući osnovne didaktičko- metodičke pricipe i metode rada neophodne za dostizanje postavljenih ishoda.

Usvojena znanja, umenja i navika treba da omoguće učenicima njihovu primenu u sportu, rekreaciji, svakodnevnim i specifičnim situacijama.

Sticanje znanja, umenja i navika je kontinuirani proces individualnog napredovanja učenika u skladu sa njihovim psihofizičkim sposobnostima.

Učenicima koji nisu u stanju da usvoje neke od sadržaja, zadaju se vežbanja slična ali lakša od predviđenih ili predvežbe.

Ukoliko učenik ne dostigne predviđeni ishod, ostavlja se mogućnost da isti dostigne u narednom periodu.

Usavaršavanje nekih motoričkih zadataka je kontinuirani proces bez obzira na sadržaje programa (tehnika hodanja, trčanja, primena naučene igre itd.).

U radu sa naprednijim učenicima realizuju se prošireni sadržaji ili sadržaji iz narednih razreda. Kroz proces realizacije programa neophodno je pratiti sposobnosti učenika za pojedine sportove.

III. Fizička i zdravstvena kultura

Dostizanjem ishoda ove nastavne oblasti, učenici stiču znanja, veštine, stavove i vrednosti o vežbanju (osnovnim pojmovima o vežbi, kako se neko vežbanje izvodi i čemu konkretna vežba i vežbanje služi), fizičkom vaspitanju, sportu, rekreaciji i zdravlju.

Posebno planirane i osmišljene informacije o vežbanju i zdravlju prenose se neposredno pre, tokom i nakon vežbanja na času.

Ova nastavna oblast ostvaruje se kroz sve organizacione oblike rada u Fizičkom i zdravstvenom vaspitanju uz praktičan rad i obuhvata: formiranje pravilnog odnosa prema fizičkom vežbanju, zdravlju i radu; razvijanje i negovanje fer-pleja; prepoznavanje negativnih oblika ponašanja u sportu i navijanju; vrednovanje estetskih

vrednosti u fizičkom vežbanju, rekreaciji i sportu; razvijanje kreativnosti u vežbanju; očuvanje životne sredine, kao i razvijanje i negovanje zdravstvene kulture učenika.
Pored navedenog u ovoj oblasti potrebno je raditi na: negovanju patriotskih vrednosti (narodne tradicije i multikulturalnosti); formiranju pravilnog odnosa prema različitostima, čuvanju materijalnih dobara, negovanju društvenih vrednosti itd.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Definisani ishodi su osnovni i nezaobilazni elementi procesa planiranja nastave i učenja. Definisani kao rezultati učenja na kraju svakog razreda, tokom planiranja rada potrebno je odrediti vremensku dinamiku u odnosu na bavljenje pojedinim ishodima tokom školske godine. Neophodno je posebnu pažnju obratiti na ishode koje nije moguće dostići tokom jednog ili više časova, već je u tu svrhu potrebno realizovati različite aktivnosti tokom školske godine.

Oblici nastave

Predmet se realizuje kroz sledeće oblike nastave:
- teorijska nastava (do 5 časova);
- praktična nastava (103-108 časova).

Teorijska nastava

Posebni teorijski časovi mogu se organizovati samo u onim situacijama kada ne postoje uslovi za realizaciju nastave u prostorima za vežbanje ili alternativnim objektima i kao prvi čas u polugodištu. Na tim časovima detaljnije se obrađuju sadržaji predviđeni temema Fizičko vežbanje i sport i Zdravstveno vaspitanje uz mogući praktičan rad u skladu sa uslovima.
Pri planiranju teorijskih sadržaja neophodno je uzeti u obzir: sadržaj programa, prethodna iskustva učenika, sadržaje drugih predmeta (korelaciju - međupredmetne kompetencije).

Praktična nastava

Broj časova po temama planira se na osnovu: procene složenosti sadržaja za učenike i uslova za realizaciju nastave. Nastavne teme ili pojedini sadržaji za koje ne postoje uslovi za realizaciju mogu biti zamenjeni odgovarajućim temama ili sadržajima programa za koje postoje odgovarajući uslovi. Okvirni broj časova po temama:
1. Atletika (14);
2. Gimnastika (14);
3. Osnove timskih i sportskih igara:
   Odbojka (16)
   Futsal (10)
   Rukomet (10)
   Košarka (10)
   Aktivnost po izboru učenika (10);
4. Ritmika i ples (4);
5. Plivanje i vaterpolo (10);
6. Poligoni (5);
7. Testiranje i merenje (5).

Program Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja ostvaruje se dostizanjem predviđenih ishoda realizacijom osnovnih i proširenih sadržaja.

Osnovni sadržaji su oni koje je neophodno sprovesti u radu sa učenicima uzimajući u obzir sposobnosti učenika, materijalno-tehničke i prostorne uslove.

Prošireni sadržaji su oni koji se biraju i realizuju u radu sa učenicima (grupama ili pojedincima), koji su savladali obavezne sadržaje, uzimajući u obzir nivo dostignutosti ishoda, potrebe učenika i uslove za rad.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Fizičke sposobnosti

Pri planiranju kondicionog vežbanja u glavnoj fazi časa, treba uzeti u obzir uticaj nastavne teme na fizičke sposobnosti učenika i primeniti vežbe čiji delovi biomehaničke strukture odgovaraju osnovnom zadatku glavne faze časa i služe za obučavanje i uvežbavanje (obradu i utvrđivanje) konkretnog zadatka. Metode vežbanja koje se primenjuju u nastavi su trenažne metode (kontinuirani, ponavljajući i intervalni metod, kružni trening, i dr.), prilagođene uzrasnim karakteristikama učenika. U radu sa učenicima primenjivati diferencirane oblike rada, dozirati vežbanja u skladu sa njihovim mogućnostima i primenjivati odgovrajuću terminologiju vežbi. Vreme izvođenja vežbi i broj ponavljanja zadaju se grupama učenika ili pojednicma u skladu sa njihovim sposobnostima, vodeći računa o postizanju što veće radne efikasnosti i ntenziteta rada. Akcenat se stavlja na one motoričke aktivnosti kojima se najuspešnije suprotstavlja posledicama hipokinezije.

Preporučeni načini rada za razvoj fizičkih sposbnosti učenika.

1. Razvoj snage:
   - bez i sa rekvizitima,
   - na spravama i uz pomoć sprava.
2. Razvoj pokretljivosti:
   - bez i sa rekvizitima,
   - uz korišćenje sprava,
   - uz pomoć suvežbača.
3. Razvoj aerobne izdržljivosti:
   - istrajno i intervalno trčanje,
   - vežbanje uz muziku - aerobik,
   - timske i sportske igre,
   - pešačenje u dužini od 10 km (organizovati u okviru nedelje školskog sporta ili aktivnosti u prirodi - izlet);
   - drugi modeli vežbanja.
4. Razvoj koordinacije:
   - izvođenje koordinacionih vežbi u različitom ritmu i promenljivim uslovima (kretanje ekstremitetima u više ravni).
5. Razvoj brzine i eksplozivne snage:
   - jednostavne i složene kretne strukture izvoditi maksimalnim intenzitetom iz različitih početnih položaja, izazvane različitim čulnim nadražajima (start iz različitih položaja itd.),
   - štafetne igre,
   - izvođenje vežbi različitom maksimalnom brzinom (bacanja, skokovi, akrobatika, šutiranja, udarci kroz atletiku, gimnastiku, timske i sportske igre).

Za učenike koji iz zdravstvenih razloga izvode posebno odabrane vežbe, potrebno je obezbediti posebno mesto za vežbanje, a za one sa kojima se program realizuje po individualno obrazovnom programu (IOP-u), neophodno je obezbediti odgovarajuće uslove, uzimajući u obzir njihove mogućnosti.

Motoričke veštine, sportovi i sportske discipline

1. Atletika

Preporuka je da se sadržaji atletike realizuju u jesenjem i prolećnom periodu, u skladu sa uslovima.

Osnovni sadržaji

- Usavršavanje tehnike sprinterskog trčanja i niskog starta. Trčanje deonica do 60 m. Tehnika štafetnog trčanja (4 x 60 m).
- Usavršavanje tehnike istrajnog trčanja i visokog starta.
- Skok udalj tehnika „uvinuće” i predvežbe za koračnu tehniku.
- Skok uvis opkoračnom tehnikom.
- Bacanja kugle 3 kg devojčice, 4 kg dečaci - bočna tehnika.
- Bacanje „vorteks-a” u dalj.

Prošireni sadržaji:

Četvoroboj - kroz unutarodeljensko takmičenje primeniti četiri discipline koje su učenici savladali (sprintersko trčanje 60 m, bacanje vorteksa ili kugle, skokovi uvis ili udalj, istrajno trčanje 600 m učenice, 800 m učenici).

2. Sportska gimnastika
Preporuka je da se sadržaji realizuju u oba polugodišta.
Osnovni sadržaji
Učenike je neophodno podeliti u radne grupe prema polu, prema nivou usvojenosti vežbi iz prethodnih razreda i njihovim sposobnostima. Sa učenicima, koji nisu savladali pojedine vežbe iz programa do šestog razreda, rade se one predvežbe i vežbe koje će im omogućiti njihovo usvajanje. Usvojene vežbe iz šestog razreda nadograđuju se novim sadržajima predviđenim ovim programom. Postaviti više radnih mesta. Na svakom času uvesti novi zadatak uz ponavljanje prethodnih. Dok jedna grupa obrađuje novi sadržaj, ostale grupe ponavljaju usvojene sadržaje, pri čemu je moguće organizovati čuvanje i pomaganje angažovanjem učenika. Promena radih mesta vrši se nakon određenog broja ponavljanja. Grupa koje nije prošla neki zadatak na času, isti će realizovati na sledećem času. Učeniku koji ne može da izvede zadatu vežbu daje se olakšani zadatak.
Prošireni sadržaji
Mogu se realizovati kroz časove na kojima se realizuju osnovni sadržaji programom koji je diferenciran prema sposobnostima učenika - za napredne učenike. Ovakve modele moguće je primeniti na sve sadržaje sportske gimnastike. Gimnastički poligon osmisliti prema stepenu usvojenosti obrađenih sadržaja i prethodih znanja.
1. Tlo (učenice i učenici):
Osnovni sadržaji
- stav na šakama, kolut napred uz pomoć,
- dva povezana premeta strance uporom („zvezde”),
- prednoženjem premet strance uporom sa okretom za 1800 do stava na jednoj nozi, drugom zanožiti,
- kolut leteći iz mesta i zaletom.
- Sastav na tlu kombinovan od vežbi iz petog, šestog i usvojenih vežbi iz sedmog razreda. Za učenice uneti vežbe iz ritmike (vidi vežbe na gredi).

Prošireni sadržaji
- stav na šakama, kolut napred,
- zaletom premet strance uporom sa okretom za 1800 do stava na jednoj nozi i pripremne vežbe za rondat.

2. Preskok (učenice i učenici):
Osnovni sadržaji
konj u širinu visine 110 cm (uz kvalitetnu dasku visina konja 120 cm):
- zgrčka i raznoška - usavršavanje faze prvog i faze drugog leta.

Prošireni sadržaji
konj u širinu (120 za učenice i 125 cm za učenike);
- pripremne vežbe za preskoke sa zanoženjem.

3. Trampolina ili odskočna daska (učenice i učenici):
Osnovni sadržaji
- skokovi: pruženim telom; skok sa zgrčenim prednoženjem.

Prošireni sadržaji
- skokovi pruženim telom sa okretom oko uzdužne ose za 1800; skok sa prednožnim raznoženjem.

4. Vratilo
Osnovni sadržaji
- dočelno vratilo: upor prednji, premaah odnožno desnom, premah odnožno levom - naglasiti upor stražnji,
- dohvatno vratilo: iz upora prednjeg saskok podmetno,
- doskočno vratilo: njihanje u visu prednjem sa povećavanjem amplitude, u zanjihu saskok.

Prošireni sadržaji
- kombinacija: uzmak iz visa stojećeg, kovrtljaj nazad u uporu, saskok iz upora prednjeg zamahom nogama unazad (zanjihom) do stava na tlu.

5. Dvovisinski razboj
Osnovni sadržaji
- kombinacija: licem prema n/p - sunožnim odskokom naskok u upor prednji, premah odnožno desnom, premah odnožno levom - naglasiti upor stražnji, prehvat na v/p, prednjih i spojeno saskok u prednjihu.

Prošireni sadržaji
- kombinacija: uzmak iz visa stojećeg, kovrtljaj nazad u uporu, saskok zamahom nogama unazad (zanjihom), do stava na tlu.

6. Paralelni razboj
Osnovni sadržaji

- kombinacija: (iz položaja bočno): naskok u upor, prednjih, zanjih, prednjihom prednoška sa okretom (1800) prema pritci do stava na tlu.

Prošireni sadržaji

- kombinacija: iz položaja bočno naskok u upor i spojeno prednjih i zanjih u uporu; prednjihom upor sedeći raznožno pred rukama, prehvat kroz uzručenje do upora sedećeg za rukama, zanoženjem snožiti; njihanje i saskok prednjihom prednoška sa okretom za 1800 ili zanjihom zanoška.

7. Krugovi

Osnovni sadržaji

dohvatni krugovi (učenici i učenice):

- kombinacija: iz visa stojećeg zgibom vis uzneto, vis strmoglavi, vis uzneto, saskok kroz zgib u visu prednjem (uz pomoć).

Prošireni sadržaji

doskočni krugovi (učenici):

- kombinacija: vis, iz zamaha prednjihom vis uzneto, vis strmoglavi - izdržaj, vis uzneto, vis stražnji i sp. saskok (uz pomoć).

8. Konj sa hvataljkama

Osnovni sadržaji

- kombinacija: iz upora prednjeg na hvataljkama, premah odnožno desnom napred van, premah odnožno desnom nazad i spojeno premah odnožno levom napred van, premah odnožno levom nazad, saskok nazad ili provlakom nogu između hvataljki saskok napred.

Prošireni sadržaji

- metanja: premasi odnožno u sva tri upora: prednji, jašući, stražnji, kolo odnožno, saskok: odnoška premahom odnožno iz upora jašućeg; zanoška (ili odbočka) iz upora jašućeg van.

9. Greda

Vežbe prvo naučiti na tlu, švedskoj klupi i niskoj gredi i na kraju na visokoj gredi.

Osnovni sadržaji

niska greda - ponoviti i dopuniti sadržaje iz prethodnog razreda (niska greda):

- bokom pored grede; sunožnim odskokom naskok na gredu sunožno (jedna noga malo ispred druge),
- različiti načini hodanja: u usponu, sa zgrčenim prednoženjem, sa zanoženjem, sa odnoženjem, sa visokim prednoženjem,
- okret u usponu na sredini grede;
- sunožnim odskokom skok pruženo i doskok na jednu nogu, druga je u prednoženju,
- vaga pretklonom i zanoženjem,
- saskok zgrčeno.

Visoka greda - kombinacija vežbi: (čeono prema gredi): iz mesta ili zaletom naskok u upor odnožno, okret za 900 u upor klečeći na odnožnoj nozi, zanožiti slobodnom nogom (vaga u u uporu klečećem „mala vaga”); klek iskorakom zanožne i spojeno usprav, odručiti, lagano trčanje ili hodanje na prstima, hodanje dokoracima, skok sunožnim odskokom i doskokom na jednu nogu; saskok pruženim telom sa okretom 900 ili 1800 .

Prošireni sadržaji

Visoka greda:

- naskoci (u upor čučeći; u upor prednji odnožno; sed „amazon”);
- različiti načini hodanja i trčanja;
- „galop”; „dečiji” poskoci, „mačiji” skok;
- okreti za 1800 na jednoj nozi;
- saskoci (prednožno raznožni; sa okretom za 3600);
- kombinacije vežbi najmanje dve dužine grede.

3. Osnove timskih i sportskih igara

Sadržaji odbojke, futsala, rukometa, košarke i aktivnosti po izboru učenika realizuju se na časovima Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja.

3.1. Odbojka

Usvojene elemente tehnike treba primeniti u igri na času. Kontinuitet u usvajanju sadržaja moguće je postići tako što se prethodno usvojeni sadržaji koriste kao uvodni ili specifično pripremni na narednom času.

Osnovni sadržaji

- osnovni položaj - tehnika odigravanja lopte prstima,

- osnovni položaj - tehnika odigravanja lopte „čekićem”,
- igra preko mreže u tri kontakta - prstima i „čekićem”,
- donji (školski) servis,
- tehnika smečiranja u olakšanim uslovima (niža mreža, podbacivanje lopte i sl.),
- individualni blok,
- gornji servis,
- elementi odbojkaške igre.

Prošireni sadržaji

- „lelujavi” servis,
- grupni blok (dvojni i trojni),
- igra sa zadatkom - taktika.

3.2. Futsal

- Sa učenicima ponoviti usvojene elemente tehnike i taktike.
- Primena usvojenih elemenata u dirigovanoj i situacionoj igri.
- Igra uz primenu pravila.

3.3. Rukomet

- Sa učenicima ponoviti usvojene elemente tehnike i taktike.
- Primena usvojenih elemenata u dirigovanoj i situacionoj igri.
- Igra uz primenu pravila.

3.4. Košarka

Sa učenicima ponoviti usvojene osnovne elemente tehnike i taktike i realizovati neke od navedenih elemenata, kao i njihovu primenu u dirigovanoj igri i igri uz primenu pravila:

- dribling (složenije varijante);
- povezivanje elemenata tehnike u akcione celine (hvatanje lopte, dribling, šutiranje i dr.);
- fintiranje;
- demarkiranje;
- situaciona igra 1:1;
- saradnja dva i tri igrača u pozicionoj igri i kontranapadu (obuka kroz igru);
- igra 3:3; 4:4 (igra na jedan koš);
- finte (prodor, šut);
- igra „2:2 - pick and roll”;
- igra „2:2” po na principu „dodaj i utrči - back door”;
- poziciona igra 3:3 i 5:5;
- igra sa primenom pravila.

3.5. Aktivnosti po izboru

U skladu sa prostorno-tehničkim mogućnostima škole nastavnik u dogovoru sa učnicima realizuje neke od navedenih aktivnosti:

- kondiciono vežbanje (kružni trening, aerobik, elementi fitnesa i dr.);
- obučavanje, uvežbavanje i usavršavanje elemenata predviđenih proširenim nastavnim sadržajima;
- plivanje i vaterpolo;
- skijanje;
- klizanje;
- badminton;
- stoni tenis;
- orijentiring;
- jadžent;
- osnovni elementi borilačkih sportova i samoodbrane;
- druge aktivnosti po izboru Stručnog veća škole;
- aktivnosti od značaja za lokalnu zajednicu.

4. Ples i ritmika

Osnovni sadržaji

Njihanja i kruženja sa vijačom u frontalnoj i sagitalnoj ravni u mestu i kretanju (vežbe po izboru nastavnika). Dupli provak kruženjem vijače unapred.

Kolo „Moravac” četiri varijante, savladati 5. varijantu. Osnovni koraci engleskog valcera.

Prošireni sadržaji
- Sastav sa vijačom.
- Dupli provlak kruženjem vijače unazad.
- Sastav sa obručem sastavljen od elemenata obrađenih u petom i šestom razredu.
- Sastav sa loptom sastavljen od elemenata obrađenih u petom i šestom razredu.
- Usavršiti kolo iz kraja u kome se škola nalazi, usvojeno u prethodnom razredu.
- Engleski Valcer - mešoviti parovi.

5. Plivanje i vaterpolo

Nastavna tema Plivanje i vaterpolo realizuje se u školama u kojima za to postoje uslovi, u okviru redovne nastave.

Škole koje se opredele za realizaciju programskih sadržaja plivanja i vaterpola na objektima izvan škole, časove organizuju po posebnom rasporedu.

Ukoliko ne postoji mogućnost realizacije nastave plivanja u ovom razredu, broj časova namenjen ovoj nastavnoj temi raspoređuje se drugim nastavnim temama predviđenih programom, pa se samim tim ishodi za ovu temu ne mogu dostići u ovom razredu.

5.1. Plivanje

Prilikom realizacije sadržaja Plivanja formirati grupe plivača i neplivača.

Osnovni sadržaji

Vežbe disanja, rad nogu, plovak, održavanje u mestu, zaveslaji (kraul i leđni kraul), tehnika prsnog plivanja, skok na glavu i izron.

Plivanje tehnikom kraula ili leđnog kraula; Plivanje 25 m na vreme odabranom tehnikom; Ronjenje po dužini u skladu sa sposobnostima učenika do 10 m.

Prošireni sadržaji

Mešovito plivanje tehnikama prsnog i kraul plivanja

5.2. Vaterpolo

Sadržaji vaterpola realizuju se sa učenicima koji pripadaju grupi „plivača”:
- plivanje sa loptom;
- hvatanje i dodavanje;
- šut na gol.

Osnovni sadržaji
- održavanje na vodi;
- plivanje sa loptom (vođenje lopte);
- hvatanje i dodavanje lopte.

Prošireni sadržaji
- osnovni elementi taktike;
- dirigovana igra.

6. Poligoni

Nastavnik nakon jedne ili više obrađenih nastavnih tema može realizovati poligon u skladu sa usvojenim motoričkim sadržajima iz:
- sportskih igara;
- gimnastike i
- poligon sa preprekama koji sadrži:

kolutanja i puzanja, provlačenja, promene pravca, savladavanja prepreke odbočkom, preskakanja prepreka uvis i udalj, prelaženje visoke grede, uzmak na vratilu, penjanje na švedske lestve i saskok, penjanje uz šipku ili konopac

7. Testiranje i merenje

Praćenje fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti sprovodi se na početku i kraju školske godine, iz prostora kardio-respiratorne izdržljivosti (procena aerobnog kapaciteta), telesnog sastava (posebno telesne masnoće), mišićne snage, izdržljivosti u mišićnoj snazi, gipkosti i agilnosti. Model kontinuiranog praćenja fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti u nastavi Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, baterija testova, kriterijumske referentne vrednosti i način njihovog tumačenja, organizacija i protokol testiranja kao pedagoške implikacije detaljno su objašnjeni u navedenom priručniku.

Fizička i zdravstvena kultura

Ova nastavna oblast realizuje se kroz sve druge nastavne oblasti i teme uz praktičan rad i sastoji se od dve nastavne teme Fizičko vežbanje i sport i Zdravstveno vaspitanje.

Didaktičko-metodički elementi

Osnovne karakteristike časova:
- jasnoća nastavnog procesa;
- optimalno korišćenje raspoloživog prostora, sprava i rekvizita;
- izbor racionalnih oblika i metoda rada;
- izbor vežbi optimalne obrazovne vrednosti;
- funkcionalna povezanost svih delova časa - unutar jednog i više uzastopnih časova jedne nastavne teme.

Ukoliko na času istovremeno vežbaju dva odeljenja, nastava se sprovodi odvojeno za učenike i učenice.
Prilikom izbora oblika rada neophodno je uzeti u obzir prostorne uslove rada, broj učenika na času, broj sprava i rekvizita i dinamiku obučavanja i uvežbavanja nastavnog zadatka.
Izbor didaktičih oblika rada treba da bude funkciji racionalne organizacije i intenzifikacije časa, kao i dostizanja postavljenih ishoda.

Oslobađanje učenika od nastave fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Učenik može biti oslobođen samo od praktičnog dela programa nastave za određeni period, polugodište ili celu školsku godinu na osnovu preporuke izabranog lekara.

Učenik oslobođen praktičnog dela u obavezi je da prisustuvje časovima. Za rad sa oslobođenim učenicima nastavnik sačinjava poseban program rada baziran na usvajanju teorijskih i vaspitnih sadržaja u skladu sa programom i korelaciji sa sadržajima drugih predmeta.

Oslobođenim učenicima treba pružiti mogućnost da:
- sude, vode statistiku, registruju rezultat ili prate nivo aktivnosti učenika na času ili školskom takmičenju;
- naprave edukativni poster ili elektronsku prezentaciju, pripreme reportažu sa sportskog događaja;
- prate i evidentiraju aktivnost učenika na času uz pomoć nastavnika i na drugi način pomažu u organizaciji časovnih, vannastavnih i vanškolskih aktivnosti.

Neki od ishoda za učenike oslobođene od praktičnog dela nastave

Po završetku teme učenik će biti u stanju da:
- navede osnovna pravila, gimnastike, atletike, sportske igre, plivanja;
- definiše osnovna zdravstveno-higijenska pravila vežbanja;
- prezentuje i analizira informacije o fizičkom vežbanju, sportu, zdravlju, istoriji fizičke kulture, aktuelnim sportskim podacima itd.);
- učestvuje u organizaciji Nedelje školskog sporta i školskih takmičenja.

Učenicima sa invaliditetom nastava se prilagođava u skladu sa njihovim mogućnostima i vrstom invaliditeta.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Ishodi predstavljaju dobru osnovu za praćenje i procenu postignuća učenika, odnosno kreiranje zahteva kojima se može utvrditi da li su učenici dostigli ono što je opisano određenim ishodom. Ishodi pomažu nastavnicima u praćenju, prikupljanju i beleženju postignuća učenika. Kako će u procesu vrednovanja iskoristiti ishode nastavnik, sam osmišljava u odnosu na to koji se način praćenja i procene njemu čini najracionalnijim i najkorisnijim. Pored toga, postojanje ishoda olakšava i izveštavanje roditelja o radu i napredovanju učenika.

U procesu praćenja i ocenjivanja poželjno je koristiti lični karton učenika (evidencija o procesu i produktima rada učenika, uz komentare i preporuke) kao izvor podataka i pokazatelja o napredovanju učenika. Prednosti korišćenja ličnog kartona učenika su višestruke: omogućava kontinuirano i sistematično praćenje napredovanja, predstavlja uvid u praćenje različitih aspekata učenja i razvoja, predstavlja, podršku u osposobljavanju učenika za samoprocenu, pruža precizniji uvid u različite oblasti postignuća (jake i slabe strane) učenika.

U cilju sagledavanja i analiziranja efekata nastave Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, preporučuje se da nastavnik podjednako, kontinuirano prati i vrednuje:

1. Aktivnost i odnos učenika prema fizičkom i zdravstvenom vaspitanju koji obuhvata:
- vežbanje u adekvatnoj sportskoj opremi;
- redovno prisustvovanje časovima Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja;
- učestvovanje u vannastavnim i vanškolskim aktivnostima i dr.

2. Prikaz tri kompleksa usvojenih opštepripremnih vežbi (vežbi oblikovanja), sa i bez rekvizita.

3. Dostignut nivo postignuća motoričkih znanja, umenja i navika (napredak u usavršavanju tehnike):
Atletika:
Tehnika izmene štafete; skoka uvis opkoračna tehnika;
Sprintersko trčanje 60 m na vreme, bacanje vorteksa. Istrajno trčanje u trajanju od 8 minuta. Tehnika bacanja „vorteksa".
Trčanje školskog krosa.
Sportska gimnastika:
Vežbe na tlu:
- stav na šakama, kolut napred uz pomoć,
- leteći kolut,
- dva premeta strance „zvezde" spojeno,
- most zaklonom (učenice); most iz ležanja na leđima (učenici).

Sastav na tlu kombinovan od elemenata iz petog, šestog i usvojenih elemenata iz sedmog razreda.
Preskok:
. raznoška, zgrčka (visina sprave do 120 cm).
Trampolina ili odskočna daska (učenice i učenici):
- skokovi: pruženim telom; skok sa zgrčenim prednoženjem.

Vratilo:
- dočelno vratilo: upor prednji, premaah odnožno desnom, premah odnožno levom - naglasiti upor stražnji;
- kombinacija: uzmak iz visa stojećeg, kovrtljaj nazad u uporu, saskok iz upora prednjeg zamahom nogama unazad (zanjihom) do stava na tlu;
- doskočno vratilo: njihanje u visu prednjem sa povećavanjem amplitude, u zanjihu saskok.

Dvovisinski razboj
- kombinacija: licem prema n/p - sunožnim odskokom naskok u upor prednji, premah odnožno desnom, premah odnožno levom - naglasiti upor stražnji, prehvat na v/p, prednjih i spojeno saskok u prednjihu (ukoliko nema dvovisinskog razboja saskok zamahom nogama unapred - prednoška).

Paralelni razboj
- kombinacija: (iz položaja bočno): naskok u upor, prednjih, zanjih, prednjihom prednoška sa okretom (1800) prema pritci do stava na tlu.

Krugovi
dohvatni krugovi (učenici i učenice):
- kombinacija: iz visa stojećeg zgibom vis uzneto, vis strmoglavi, vis uzneto, saskok kroz zgib u visu prednjem (uz pomoć).

Konj sa hvataljkama
- kombinacija: iz upora prednjeg na hvataljkama, premah odnožno desnom napred van, premah odnožno desnom nazad i spojeno premah odnožno levom napred van, premah odnožno levom nazad, saskok nazad ili provlakom nogu između hvataljki saskok napred.

Greda
Niska greda - ponoviti i dopuniti sadržaje iz prethodnog razreda (niska greda):
kombinacija vežbi iz osnovnog programa (učenice same kombinuju dve dužine niske grede - obavezno sa naskokom i saskokom).
Visoka greda - kombinacija vežbi: (čeono prema gredi): iz mesta ili zaletom naskok u upor odnožno, okret za 900 u upor klečeći na odnožnoj nozi, zanožiti slobodnom nogom (vaga u u uporu klečećem „mala vaga"); klek iskorakom zanožne i spojeno usprav, odručiti, lagano trčanje ili hodanje na prstima, hodanje dokoracima, skok sunožnim odskokom i doskokom na jednu nogu; saskok pruženim telom sa okretom 900 ili 1800.
Odbojka:
- odigravanje lopte tehnikama prstima i „čekićem";
- donji servis;

- smečiranje u olakšanim uslovima;
- individualni blok;
- igra preko mreže.

Rukomet:

Primena elemenata tehnike u igri. Pridržavanje taktičkih uputstava i kretanje u igri.

Košarka:

Primena elemenata tehnike u igri. Pridržavanje taktičkih uputstava i kretanje u igri.

Ples i ritimka:

- Vežba sa vijačom, loptom ili obručem. Dupli provak kruženjem vijače unapred;
- narodno „Moravac" kolo uz muziku (treća, četvrta i peta varijanta);
- engleski valcer.

Plivanje i vaterpolo:

- tehnika prsnog plivanja;
- plivanje sa loptom.

4. Individualni napredak motoričkih sposobnosti

Individualni napredak motoričkih sposobnosti svakog učenika procenjuje se u odnosu na prethodno provereno stanje. Prilikom ocenjivanja neophodno je uzeti u obzir sposobnosti učenika, stepen spretnosti i umešnosti. Ukoliko učenik nema razvijene posebne sposobnosti, prilikom ocenjivanja uzima se u obzir njegov idnividualni napredak u odnosu na prethodna dostugnuća i mogućnosti kao i angažovanje učenika u nastavnom procesu.

Kod učenika oslobođenih od praktičnog dela nastave, nastavnik prati i vrednuje:

- poznavanje osnovnih pravila, gimnastike, atletike, sportske igre, plivanja, vaterpola i osnovnih zdravstveno-higijenskih pravila vežbanja;
- učešće u organizaciji vannastavnih aktivnosti.

Praćenje, vrednovanje i ocenjivanje učenika oslobođenih od praktičnog dela nastave, nastavnik može izvršiti usmenim ili pismenim putem.

Praćenje vrednovanje i ocenjivanje učenika sa invaliditetom vrši se na osnovu njihovog individualnog napretka.

VANNASTAVNE AKTIVNOSTI

Plan i program ovih aktivnosti predlaže Stručno veće i sastavni je deo godišnjeg plana rada škole i školskog programa.

B. Sekcije

Formiraju se prema interesovanju učenika. Nastavnik sačinjava poseban program uzimajući u obzir materijalne i prostorne uslove rada, uzrasne karakteristike i sposobnosti učenika. Ukoliko je neophodno, sekcije se mogu formirati prema polu učenika. Učenik se u svakom trenutku može se uključiti u rad sekcije.

V. Nedelja školskog sporta

Radi razvoja i praktikovanja zdravog načina života, razvoja svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, o potrebi negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti, kao i prevencije nasilja, narkomanije, maloletničke delinkvencije, škola u okviru Školskog programa realizuje nedelju školskog sporta.

Nedelja školskog sporta obuhvata:

- takmičenja u sportskim disciplinama prilagođenim uzrastu i mogućnostima učenika;
- kulturne manifestacije sa ciljem promocije fizičkog vežbanja, sporta i zdravlja (likovne i druge izložbe, folklor, ples, muzičko-sportske radionice, slet...);
- đačke tribine i radionice (o zdravlju, istoriji fizičke kulture, sportu, rekreaciji, „ferpleju", posledicama nasilja u sportu, tehnološka dostignuća u vežbanju i sportu i dr.).

Plan i program Nedelje školskog sporta sačinjava Stručno veće Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja u saradnji sa drugim stručnim većima (likovne kulture, muzičke kulture, istorije, informatike...) i stručnim saradnicima u školi, vodeći računa da i učenici koji su oslobođeni od praktičnog dela nastave Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja, budu uključeni u organizaciju ovih aktivnosti.

G. Aktivnosti u prirodi (krosevi, zimovanje, letovanje)

Iz fonda radnih dana, predviđenih zajedničkim planom, škola organizuje aktivnosti u prirodi:

- prolećni kros (dužinu staze određuje stručno veće);
- izlet sa pešačenjem (7 km)
- zimovanje - organizuje se u toku zimskog perioda u trajanju od sedam dana. Aktivnosti na zimovanju obuhvataju obuka skijanja, klizanja, kraće izlete sa pešačenjem ili na sankama, i druge aktivnosti;
- letovanje - organizuje se za vreme letnjeg raspusta u trajanju od najmanje sedam dana i obuhvata boravak u prirodi sa organizovanim obrazovnim i fizičkim aktivnostima.

D. Školska i vanškolska tamičenja

Škola organizuje i sprovodi obavezna unutarškolska sportska takmičenja, kao integralni deo procesa fizičkog vaspitanja prema planu Stručnog veća i to u:

- sportskoj gimnastici (u zimskom periodu);
- atletici (u prolećnom periodu),
- najmanje jednoj sportskoj igri (u toku godine).

Škola može planirati takmičenja iz drugih sportskih grana ili igara ukoliko za to postoje uslovi i interesovanje učenika (ples, orijentiring, badminton, između dve ili četiri vatre, poligoni itd.).

Učenici mogu da učestvuju i na takmičenjima u sistemu školskih sportskih takmičenja Republike Srbije, koja su u skladu sa planom nastave i učenja Kako bi što veći broj učenika bio obuhvaćen sistemom takmičenja, na vanškolskim takmičenjima jedan učenik može predstavljati školu samo u jednom sportu ili sportskoj disciplini tokom školske godine.

Đ. Korektivno-pedagoški rad i dopunska nastava

Ove aktivnosti organizuju se sa učenicima koji imaju:

- poteškoće u savladavanju gradiva;
- smanjene fizičke sposobnosti;
- loše držanje tela;
- zdravstvene poteškoće koje onemogućavaju redovno pohađanje nastave.

Za učenike koji imaju poteškoće u savladavanju gradiva i učenike sa smanjenim fizičkim sposobnostima organizuje se dopunska nastava koja podrazumeva savladavanje onih obaveznih programskih sadržaja, koje učenici nisu uspeli da savladaju na redovnoj nastavi, kao i razvijanje njihovih fizičkih sposobnosti.

Rad sa učenicima koji imaju loše držanje tela podrazumeva:

- uočavanje posturalnih poremećaja kod učenika;
- savetovanje učenika i roditelja;
- organizovanje dodatnog preventivnog vežbanja u trajanju od jednog školskog časa nedeljno;
- organizivanje korektivnog vežbanja u saradnji sa odgovarajućom zdravstvenom ustanovom.

Rad sa učenicima sa zdravstvenim poteškoćama organizuje se isključivo u saradnji sa lekarom specijalistom, koji određuje vrstu vežbi i stepen opterećenja.

Pedagoška dokumentacija

- Dnevnik rada za Fizičko i zdravstveno vaspitanje.
- Planovi rada Fizičkog i zdravstvenog vaspitanja i obaveznih fizičkih aktivnosti učenika: plan rada stručnog veća, godišnji plan (po temama sa brojem časova), mesečni operativni plan, plan vančasovnih i vanškolskih aktivnosti i praćenje njihove realizacije.
- Pisane pripreme: formu i izgled pripreme sačinjava sam nastavnik uvažavajući: vremensku artikulaciju ostvarivanja, cilj časa, ishode koji se ralizuju, konzistentnu didaktičku strukturu časova, zapažanja nakon časa.
- Radni karton: nastavnik vodi za svakog učenika. Radni karton sadrži: podatke o stanju fizičkih sposobnosti sa testiranja, osposobljenosti u veštinama napomene o specifičostima učenika i ostale podatke neophodne nastavniku.

Pedagošku dokumentaciju nastavnik sačinjava u elektronskoj ili pisanoj formi.

4. IZBORNI PROGRAMI

Naziv programa	**GRAĐANSKO VASPITANJE**
Cilj	Cilj učenja Građanskog vaspitanja je da učenik izučavanjem i praktikovanjem osnovnih principa, vrednosti i procedura građanskog društva postane svestan svojih prava i odgovornosti, osetljiv za potrebe drugih i spreman da aktivno deluje u zajednici.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**36 časova**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**OBLAST /TEMA**	**SADRŽAJI**
- navede i opiše osnovne karakteristike ljudskih prava; - svojim rečima opiše vezu između prava pojedinca i opšteg dobra; - diskutuje o odnosu prava i pravde i o sukobu prava; - obrazloži ličnu odgovornost u zaštiti svog zdravlja; - štiti svoja prava na način koji ne ugrožava druge i njihova prava; - obrazloži svrhu postojanja političkih stranaka; - argumentuje potrebu ograničenja i kontrolu vlasti; - navede korake od predlaganja do usvajanja zakona; - obrazloži na primeru mogućnost uticaja građana na odluke Narodne skupštine; - prepozna i odupre se različitim oblicima vršnjačkog pritiska; - prepozna opasnost kada se nađe u velikoj grupi ljudi i zaštiti se; - učestvuje u organizaciji, realizaciji i evaluaciji simulacije Narodne skupštine; - u diskusiji pokazuje veštinu aktivnog slušanja, iznosi svoj stav zasnovan na argumentima, komunicira na konstruktivan način; - pronalazi, kritički razmatra i koristi informacije iz različitih izvora.	LJUDSKA PRAVA	Karakteristike ljudskih prava - urođenost, univerzalnost, neotuđivost, nedeljivost. Opšte dobro. Prava pojedinca i opšte dobro. Sukob pojedinačnih prava i opšteg dobra. Prava i pravda. Socijalna pravda.
	DEMOKRATSKO DRUŠTVO	Političke stranke u višepartijskom sistemu - vladajuće i opozicione. Narodna skupština - svrha i nadležnosti. Narodni poslanici, poslaničke grupe. Procedure u radu Narodne skupštine. Skupštinske debate. Predlaganje i donošenje zakona.
	PROCESI U SAVREMENOM SVETU	Pripadnost grupi. Grupni identitet kao deo identiteta mladih.Odnosi u vršnjačkoj grupi i njen uticaj na pojedinca. Vršnjački pritisak. Konformizam. Privatnost - obim i granice. Ponašanje ljudi u masi i ugroženost prava pojedinca.
	GRAĐANSKI AKTIVIZAM	Simulacija Narodne skupštine Određivanje uloga i procedura u skupštini. Formiranje poslaničkih grupa. Izbor predsednika skupštine. Formulisanje predloga zakona. Skupštinska debata. Glasanje. Evaluacija simulacije.

Ključni pojmovi sadržaja: socijalna pravda, Narodna skupština, konformizam, vršnjački pritisak.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANjE PROGRAMA

Izborni program Građansko vaspitanje za sedmi razred organizovan je, kao i prethodni programi, po modelu spirale što znači da su sadržaji dati u iste četiri oblasti (Ljudska prava, Demokratsko društvo, Procesi u savremenom svetu i Građanski aktivizam) ali se oni proširuju i produbljuju, a ishodi se nadograđuju ili se, ako je u pitanju veština, dalje razvijaju. Sve četiri oblasti su jednako važne, a nastavnik ih, u neposrednom radu sa učenicima, integriše jer između njih postoji prirodna veza.

U programu su navedeni sadržaji koje nastavnik može da dopunjuje, proširuje i menja prema konkretnim potrebama i planu sopstvenog rada ali uvek imajući u vidu ishode koje treba ostvariti. Oni su tako dati da odgovaraju uzrastu učenika i da su merljivi, proverljivi, odnosno nastavnik može, prateći aktivnosti učenika, da utvrdi da li ih oni ostvaruju i u kojoj meri. Najčešće su ishodi dati na nivou primene što znači da se znanje

i razumevanje podrazumevaju jer bez toga nema primene. Takav pristup odgovara konceptu Građanskog vaspitanja od koga se očekuje da kod učenika razvija konativnu, voljnu komponentu koja dolazi do izražaja u ponašanju. Redosled navedenih ishoda ne iskazuje njihovu važnost jer su svi od značaja za postizanje opšteg cilja programa i razvoj međupredmetnih kompetencija. Između ishoda postoji povezanost. Ostvarivanje jednog ishoda doprinosi ostvarivanju drugih ishoda. Mnogi ishodi su procesni i predstavljaju rezultat kumulativnog dejstva obrazovno-vaspitnog rada tokom dužeg vremenskog perioda, što se prepoznaje u tome da se neki ishodi u istoj ili sličnoj formulaciji nalaze u programima i za prethodne razrede.

Posebnost Građanskog vaspitanja je u tome što je ono deo šireg koncepta obrazovanja za demokratiju i građansko društvo i u tom smislu je tesno povezano sa drugim predmetima, vannastavnim aktivnostima i uopšte etosom škole. Sadržaj ovog programa u velikoj meri korelira sa predmetom Istorija u okviru kog se proučava razvoj ustavnosti, parlamentarizma, građanskih prava i sloboda. U okviru Srpskog jezika i književnosti učenici imaju priliku da upoznaju više književnih dela koja se odnose na razvoj političkog života u modernoj srpskoj državi što omogućava povezivanje sa sadržajima Građanskog vaspitanja. Pogodna književna dela iz programa su: satirična poezija Jovana Jovanovića Zmaja Jututunska juhahaha, satirično ironična proza Radoja Domanovića Vođa, drama Branislava Nušića Vlast. Ovako bogata korelacija između ova tri predmeta pruža odlične mogućnosti za tematsko planiranje.

U procesu planiranja nastave i učenja nastavnik se rukovodi, prevashodno, ishodima koje učenici treba da dostignu. Prilikom osmišljavanja aktivnosti, kako nastavnika tako i učenika, treba imati u vidu da svaka od njih se može višestruko iskoristiti. Na primer, u okviru skoro svih aktivnosti na različitim sadržajima moguć je doprinos dostizanju ishoda koji se odnose na komunikaciju, osetljivost za različitost, empatičnost, ulogu medija i dr. To znači, da za takve ishode nisu potrebni posebni sadržaji, aktivnosti i časovi. Njihovo ostvarivanje odvija se postepeno i spontano sa tendencijom da učenici autenično razvijaju poželjne oblike ponašanja.

U okviru prve oblasti učenici proširuju svoja znanja o pravima, a fokus je na njihovim karakteristikama (urođenost, univerzalnost, neotuđivost, nedeljivost) i vezi sa opštim dobro koje ima za cilj da osigura prava pojedinca, kao i dobrobit zajednice. Za očekivati je da učenicima sedmog razreda bude interesantno da promišljaju i razgovaraju o odnosu između prava i pravde jer je to uzrast pojačane osetljivosti na nepravdu. Taj sadržaj, kao uostalom i sve druge, treba učenicima približiti kroz konkretne primere iz svakodnevnog život kao što su npr. dilema da li je pravedno kazniti osobu koja nema kartu za prevoz u autobusu (to pravo ima kontrolor jer prevoz nije besplatan), a koja za svoj rad u preduzeću nije dobila poslednja tri meseca platu. Učenici ovog uzrasta sasvim dobro mogu da iznose svoje stavove i da diskutuju kada se stave u poziciju suprotstavljenih podataka, samo je važno da nastavnik dobro vodi aktivnost i da je poentira na kraju.

Kako je koncepcija programa da se iz razreda u razred proširuje lista prava, u sedmom razredu učenici se upoznaju sa socijalnim pravima što se logično nadovezuje na diskusiju o pravima i pravdi. Prema Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i Paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, socijalna prava se tretiraju kao element životnog standarda. Prema takvoj orijentaciji, svako ima pravo na standard života koji obezbeđuje zdravlje i blagostanje pojedinca i njegove porodice. U radu sa učenicima trebalo bi posebnu pažnju posvetiti zdravlju mladih i to sa stanovišta prava i obaveza države, roditelja ali i samih učenika da sačuvaju svoje zdravlje. Iz tog razloga, program sadrži samo jedan ishod koji je povezan sa socijalnim pravima i odnosi se na ličnu odgovornost učenika u zaštiti sopstvenog zdravlja jer su drugi aspekti ovog prava učenicima još uvek nedovoljno bliski.

Sadržaji iz druge oblasti programa obezbeđuju nastavak uvođenja učenika u funkcionisanje demokratskog društva sa fokusom na parlament, njegovu funkciju i nadležnosti, organizaciju i procedure, a na primeru Narodne skupštine Republike Srbije. Učenicima treba približiti pojmove sa kojima su se oni svakako susreli ali im nisu dovoljno poznati kao što su političke stranke, poslanici, poslaničke grupe, opozicija. O ovim pojmovima učenici treba da steknu samo osnovna znanja, a njihova dubina i širina određena je ishodima kojih je samo nekoliko iz ove oblasti i omogućavaju dalje razumevanje funkcionisanja demokratskog društva. Učenike treba upoznati sa skupštinskom raspravom, njenim ciljevima i procedurama (ko daje reč, koliko dugo se može govoriti, replike) jer će im to trebati za aktivnost u okviru četvrte oblasti ovog programa. Osim toga, učenicima treba predočiti korake od predlaganja zakona do njegovog usvajanja i objavljivanja. Za ovaj

program najvažnije je predstaviti mogućnost da predloge zakona daju građani svojim potpisima. U tu svrhu mogu se koristiti podaci iz realnog političkog života naše zemlje kao što je na primer, glasanje poslanika u Narodnoj skupštini o tzv. Tijaninom zakonu koji je rezultat akcije koju su građani vodili zajedno sa ocem otete, a zatim ubijene devojčice od 15 godina. U pitanju je zakon koji precizira procedure za angažovanje policijskih snaga u slučaju prijave da je osoba nestala čime se povećava pravna sigurnost građana. Na tom primeru može se videti kako izgleda građanski aktivizam, korišćenje društvenih mreža za pokretanje akcija i uvođenje zahteva građana u parlamentarnu proceduru.

Kako je socijalni život učenika sedmog razreda svakim danom sve bogatiji sadržaj treće oblasti se odnosi na vršnjačke grupe, konformizam i vršnjački pritisak. Vršnjaci utiču na vrednosti koje će mladi nastojati da ostvare, na stavove koje će razviti, na težnju za samostalnošću, prihvatanje društvenih normi. Povezano sa tim je i dilema gde su granice između uključenosti u zajednicu i privatnosti. Za aktivnosti u okviru ove oblasti dobro je konsultovati psihologe i pedagoge u školi, odnosno koristiti njihove već razvijene radionice čiji je cilj osnaživanje učenika da se odupru konformizmu i različitim vrstama pritiska vršnjaka. Ponašanje ljudi u masi dobilo je mesto u sadržaju jer se učenici ovog uzrasta sve češće nalaze u takvim situacijama (koncerti, sportski događaji) i mogu biti ugroženi. Zato je odgovarajući ishod dat na nivou ponašanja.

Oblast Građanski aktivizam logično se nadovezuje na sadržaj i aktivnosti iz druge oblasti. Uz pomoć nastavnika učenici treba da pripreme i sprovedu simulaciju rada Narodne skupštine. Ona bi trebala da sadrži neke od postojećih procedura u radu skupštine, s tim da je njihov izbor na samoj grupi. Na primer, može se simulirati ceo tok aktivnosti od predlaganja do usvajanja zakona ili simulacija jednim delom može da sadrži proceduru poslaničkih pitanja premijeru i ministrima u Vladi. Da bi se takva simulacija ostvarila, učenici koji će biti u ulozi poslanika treba da pripreme pitanja koja se tiču aktuelnih događaja u našoj državi (najbolje bi bilo unapred definisati temu npr. povećanje plata i penzija, obavezna srednja škola i dr.), što je samo po sebi vredan ishod. Sa druge strane, učenici koji budu u ulozi premijera i ministra takođe treba da budu spremni da daju odgovore. Simulacije se mogu na različite načine organizovati, a mogu se dopuniti još nekim aspektima kao što je informisanje građana o radu skupštine. Na primer, nekoliko učenika može dobiti zadatak da budu u ulozi novinara i da pripreme izveštaj o simulaciji rada Narodne skupštine koji će prezentovati. Ostali učenici procenjivaće izveštaje sa stanovišta verodostojnosti, tačnosti. Aktivnost se može učiniti bogatijom i samim tim zanimljivijom ako se na primer, unapred naloži pojedinim „novinarima" u kom pravcu treba da pišu izveštaj (senzacionalistički, negativistički, optimistički, objektivno, uvredljivo...) što ostali učesnici simulacije neće znati. Nakon toga, treba pratiti da li su ostali učenici u grupi to prepoznali i kako su reagovali.

Pored simulacije u radu sa učenicima sadržaji programa i definisani ishodi pružaju velike mogućnosti za primenu i drugih interaktivnih oblika rada kao što su: radionice, igranje uloga, studije slučaja, debate, diskusije, istraživanja, promocije.

I u ovom programu Građanskog vaspitanja, kao i kod prethodnih, produkti učeničkih aktivnosti imaju poseban značaj. Oni mogu biti različite vrste, s tim da je posebno prigodano da produkt bude snimak simulacije rada skupštine koji se može kasnije koristiti u različite svrhe. Dragocen je u evaluaciji urađene simulacije ali i u integraciji i rekapitulaciji obrađenih sadržaja.

Za ostvarivanje ovog programa, kao i svih prethodnih, nastavnik je vrlo važan. On je model koji svojim ponašanjem i organizacijom rada na času daje primer i doprinosi stvaranju demokratske atmosfere koja je pogodna za razmenu i argumentovanje ideja i mišljenja među učenicima; on je taj koji daje početni podsticaj za sadržaj koji se obrađuje, ko i povratne informacije o aktivnosti. Kostruktivna komunikacija i demokratske procedure nisu samo cilj već i način da se ostvare željeni ishodi. Nastavnik je taj koji obezbeđuje ravnopravnu uključenost svakog učenika (uvažavajući različitost u tipu ličnosti i stilovima učenja). Realizacija programa treba da se odvija u skladu sa principima interaktivnih odnosa (aktivne, problemske i istraživačke nastave), sa stalnim refleksijama na odgovarajuće pojave iz društvenog konteksta (prošlosti i još više sadašnjosti). Poseban zahtev za nastavnike predstavlja potreba za pripremom novih, aktuelnih materijala koji najbolje odgovaraju sadržaju i ishodima. Oni se mogu naći u različitim izvorima informacija. Za realizaciju pojedinih tema mogu se koristiti filmovi jer aktiviraju kognitivnu i afektivnu stranu ličnosti i podsticajno deluju na učenike da iskažu misli, osećanja i stavove. Ne treba zanemariti ni internet i različite socijalne mreže jer su to oblici komunikacije koji su bliski mladima i na kojima se mogu prepoznati i analizirati mnogi problemi života u

savremenom svetu, ali i razgovarati o govoru mržnje, netoleranciji, oblicima kršenja prava (na primer u samoj Narodnoj skupštini). Podrazumeva se da nastavnik ima potpuni uvid u materijale koji se koriste u radu sa učenicima (filmovi, video klipovi, tekstovi iz novina i sl.) kako bi se zaštitili od neodgovarajućih sadržaja.

Nastavnik treba da obezbedi da se na času svaki učenik oseća uvaženo, prihvaćeno i dobrodošlo u svojoj različitosti, uz obavezu da poštuje i uvaži druge i drugačije poglede i mišljenja.

Činjenica da se program opisno ocenjuje ne umanjuje potrebu da se kontinuirano prati napredovanje učenika u dostizanju ishoda, posebno onih koji su kumulativni i koji se ne navode u programu za sedmi razred, već su u prethodnim programima, ali se podrazumeva da se oni i dalje podržavaju i razvijaju. Kako se bliži kraj osnovnog obrazovanja i drugog ciklusa u okviru njega, potrebno je što češće povezivati sve ono što je rađeno. Najveći broj učenika pohađa Građansko vaspitanje kontinuirano tokom ciklusa, mnogi od njih i svih osam razreda i zato je važan proces integrisanja obrađivanih sadržaja i provera ostvarenosti ishoda. Ključni pokazatelji napredovanja u ovom izbornom programu, iz razreda u razred, su sve pravilnija upotreba termina koji se odnose na demokratske pojave i procese, iskazivanje stavova argumentacijom, nenasilna komunikacija, prihvatanje različitosti, empatija, sve češće ispoljavanje inicijative, veća saradljivost.

Naziv predmeta	**DRUGI STRANI JEZIK**
Cilj	Cilj učenja Drugog stranog jezika je da se učenik usvajanjem funkcionalnih znanja o jezičkom sistemu i kulturi i razvijanjem strategija učenja stranog jezika osposobi za osnovnu pismenu i usmenu komunikaciju i stekne pozitivan odnos prema drugim jezicima i kulturama, kao i prema sopstvenom jeziku i kulturnom nasleđu.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond časova	**72**

ISHODI **Po završetku razreda** **učenik će biti u stanju da:**	**KOMUNIKATIVNE FUNKCIJE**	**JEZIČKE AKTIVNOSTI** **(u komunikativnim funkcijama)**
- razume jednostavnije tekstove koji se odnose na pozdravljanje, predstavljanje i traženje/ davanje informacija lične prirode; - pozdravi i otpozdravi, predstavi sebe i drugog koristeći jednostavnija jezička sredstva; - razmeni jednostavnije informacije lične prirode; - u nekoliko vezanih iskaza saopšti informacije o sebi i drugima; - razume jednostavnije tekstove koji se odnose na opis osoba, biljaka, životinja, predmeta, mesta, pojava, radnji, stanja i zbivanja; - opiše i uporedi živa bića, predmete, mesta, pojave, radnje, stanja i zbivanja koristeći jednostavnija jezička sredstva; - razume jednostavnije predloge, savete i pozive na zajedničke aktivnosti i odgovori na njih uz odgovarajuće obrazloženje; - uputi predloge, savete i pozive na zajedničke aktivnosti koristeći situaciono prikladne komunikacione modele; - zatraži i pruži dodatne informacije u vezi sa predlozima, savetima i pozivima na zajedničke aktivnosti; - razume uobičajene molbe i zahteve i reaguje na njih; - uputi uobičajene molbe i zahteve; - čestita, zahvali i izvini se koristeći jednostavnija jezička sredstva; - razume i sledi jednostavnija uputstva u vezi s uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života; - pruži jednostavnija uputstva u vezi s uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života; - razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju radnje i situacije u sadašnjosti; - razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju sposobnosti i umeća; - razmeni pojedinačne informacije i/ili nekoliko informacija u nizu koje se odnose na radnje u sadašnjosti; - opiše radnje, sposobnosti i umeća koristeći nekoliko vezanih iskaza; - razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju iskustva, događaji i sposobnosti u prošlosti; - razmeni pojedinačne informacije i/ili nekoliko informacija u nizu o iskustvima, događajima i sposobnostima u prošlosti; - opiše u nekoliko kraćih, vezanih iskaza iskustva, događaj iz prošlosti;	POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji se odnose na pozdravljanje i predstavljanje (dijalozi, narativni tekstovi, formulari i sl. Reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka i sl.) i iniciranje komunikacije; usmeno i pisano davanje informacija o sebi i traženje i davanje informacija o drugima.
	OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji se odnose na opis bića, predmeta, mesta, pojava, radnji, stanja i zbivanja; usmeno i pisano opisivanje/ poređenje bića, predmeta, pojava i mesta.
	IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji sadrže predloge. Usmeno i pisano pregovaranje i dogovaranje oko predloga i učešća u zajedničkoj aktivnosti; pisanje pozivnice za proslavu/ žurku ili imejla/ SMS-a kojim se ugovara zajednička aktivnost; prihvatanje/ odbijanje predloga, usmeno ili pisano, uz poštovanje osnovnih normi učtivosti i davanje odgovarajućeg opravdanja/ izgovora.
	IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza kojima se nešto čestita, traži/ nudi pomoć, usluga, obaveštenje ili se izražava izvinjenje, zahvalnost. Usmeno i pisano čestitanje, traženje i davanje obaveštenja, upućivanje molbe za pomoć/ uslugu i reagovanje na nju, izražavanje izvinjenja i zahvalnosti.
	RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Slušanje i čitanje tekstova koji sadrže jednostavnija uputstva (npr. za izradu zadataka, projekata i sl), s vizuelnom podrškom i bez nje. Usmeno i pisano davanje uputstava.
	OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	Slušanje i čitanje opisa i razmenjivanje mišljenja u vezi sa stalnim, uobičajenim ili aktuelnim događajima/ aktivnostima i sposobnostima. Usmeno i pisano opisivanje stalnih, uobičajenih ili

- opiše neki istorijski događaj, istorijsku ličnost i sl. - razume jednostavnije iskaze koji se odnose na odluke, obećanja, planove, namere i predviđanja i reaguje na njih; - razmeni jednostavnije iskaze u vezi sa obećanjima, odlukama, planovima, namerama i predviđanjima; - saopšti šta on/ ona ili neko drugi planira, namerava, predviđa; - razume uobičajene izraze u vezi sa željama, interesovanjima, potrebama, osetima i osećanjima i reaguje na njih; - izrazi želje, interesovanja, potrebe, osete i osećanja jednostavnijim jezičkim sredstvima; - razume jednostavnija pitanja koja se odnose na orijentaciju/ položaj predmeta i bića u prostoru i pravac kretanja i odgovori na njih; - zatraži i razume obaveštenja o orijentaciji/ položaju predmeta i bića u prostoru i pravcu kretanja; - opiše pravac kretanja i prostorne odnose jednostavnim, vezanim iskazima; - razume jednostavnije zabrane, pravila ponašanja, svoje i tuđe obaveze i reaguje na njih; - razmeni jednostavnije informacije koje se odnose na dozvole, zabrane, upozorenja, pravila ponašanja i obaveze kod kuće, u školi i na javnom mestu; - razume jednostavnije iskaze koji se odnose na posedovanje i pripadnost; - formuliše jednostavnije iskaze koji se odnose na posedovanje i pripadnost; - pita i kaže šta neko ima/ nema i čije je nešto; - razume jednostavnije iskaze koji se odnose na izražavanje dopadanja i nedopadanja i reaguje na njih; - izrazi dopadanje i nedopadanje uz jednostavno obrazloženje; - razume jednostavnije iskaze kojima se traži mišljenje i reaguje na njih; - izražava mišljenje, slaganje/ neslaganje i daje kratko obrazloženje; - razume jednostavnije izraze koji se odnose na količinu i cenu; - pita i saopšti koliko nečega ima/ nema, koristeći jednostavnija jezička sredstva; - pita/ kaže/ izračuna koliko nešto košta.		aktuelnih događaja/ aktivnosti i sposobnosti.
	OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	Slušanje i čitanje opisa i usmeno i pisano razmenjivanje mišljenja u vezi sa iskustvima, događajima/ aktivnostima i sposobnostima u prošlosti; usmeno i pisano opisivanje iskustava, događaja/ aktivnosti i sposobnosti u prošlosti; izrada i prezentacija projekata o istorijskim događajima, ličnostima i sl.
	OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	Slušanje i čitanje kraćih tekstova u vezi sa odlukama, planovima, namerama i predviđanjima. Usmeno i pisano dogovaranje/ izveštavanje o odlukama, planovima, namerama i predviđanjima.
	ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa željama, interesovanjima, potrebama, osetima i osećanjima. Usmeno i pisano dogovaranje u vezi sa zadovoljavanjem želja i potreba; predlaganje rešenja u vezi sa osetima i potrebama; usmeno i pisano iskazivanje svojih osećanja i reagovanje na tuđa.
	ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa snalaženjem i orijentacijom u prostoru i specifičnijim prostornim odnosima. Usmeno i pisano razmenjivanje informacija u vezi sa snalaženjem i orijentacijom u prostoru i prostornim odnosima; usmeno i pisano opisivanje smera kretanja i prostornih odnosa.
	IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama. Postavljanje pitanja u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama i odgovaranje na njih; usmeno i pisano saopštavanje zabrana, pravila ponašanja i obaveza.
	IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova s iskazima u kojima se govori šta neko ima/ nema ili čije je nešto; postavljanje pitanja u vezi sa pripadanjem i odgovaranje na njih.
	IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji se odnose na izražavanje dopadanja/ nedopadanja. Usmeno i pisano izražavanje dopadanja/ nedopadanja.
	IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa traženjem mišljenja i izražavanjem slaganja/ neslaganja. Usmeno i pisano traženje mišljenja i izražavanje slaganja i neslaganja.
	IZRAŽAVANJE KOLIČINE, CENA	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji govore o količini i ceni;

		slušanje i čitanje tekstova na teme porudžbine u restoranu, kupovine. Postavljanje pitanja u vezi s količinom i cenom i odgovaranje na njih, usmeno i pisano; igranje uloga (u restoranu, u prodavnici, u kuhinji …); zapisivanje i računanje cena.

TEMATSKE OBLASTI U NASTAVI STRANIH JEZIKA ZA OSNOVNU ŠKOLU - DRUGI CIKLUS

Napomena: Tematske oblasti se prožimaju i iste su u sva četiri razreda drugog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja - u svakom narednom razredu obnavlja se, a zatim proširuje fond lingvističkih znanja, navika i umenja i ekstralingvističkih predstava vezanih za konkretnu temu. Nastavnici obrađuju teme u skladu sa interesovanjima učenika, njihovim potrebama i savremenim tokovima u nastavi stranih jezik.

1. Lični identitet
2. Porodica i uže društveno okruženje (prijatelji, komšije, nastavnici itd.)
3. Geografske osobenosti
4. Srbija - moja domovina
5. Stanovanje - forme, navike
6. Živi svet - priroda, ljubimci, očuvanje životne sredine, ekološka svest
7. Istorija, vremensko iskustvo i doživljaj vremena (prošlost - sadašnjost - budućnost)
8. Škola, školski život, školski sistem, obrazovanje i vaspitanje
9. Profesionalni život (izabrana - buduća struka), planovi vezani za buduće zanimanje
10. Mladi - deca i omladina
11. Životni ciklus
12. Zdravlje, higijena, preventiva bolesti, lečenje
13. Emocije, ljubav, partnerski i drugi međuljudski odnosi
14. Transport i prevozna sredstva
15. Klima i vremenske prilike
16. Nauka i istraživanja
17. Umetnost (naročito moderna književnost za mlade; savremena muzika, vizuelne i dramske umetnosti itd.)
18. Etički principi); stavovi, stereotipi, predrasude, tolerancija i empatija; briga o drugome
19. Običaji i tradicija,folklor, proslave (rođendani, praznici)
20. Slobodno vreme - zabava, razonoda, hobiji
21. Ishrana i gastronomske navike
22. Putovanja
23. Moda i oblačenje
24. Sport
25. Verbalna i neverbalna komunikacija, konvencije ponašanja i ophođenja
26. Mediji, masmediji, internet i društvene mreže
27. Život u inostranstvu, kontakti sa strancima, ksenofobija

JEZIČKI SADRŽAJI

NEMAČKI JEZIK

Komunikativna funkcija	Jezički sadržaji
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Wie ist dein/Ihr Name/Vorname/Nachname? Das ist Herr/Frau... Ich möchte dir/Ihnen meine Mutter vorstellen. Darf ich ..... vorstellen? Das ist Robert, der neue Schüler in unserer Klasse. - Willkommen. Wo wohnst du? Ich wohne in der Goethestraße 34. Ist das ein Einfamilienhaus oder ein Mehrfamilienhaus? - Eigentlich ein Reihenhaus. Was ist deine Mutter von Beruf? Sie ist Ärztin. Hast du Geschwister? - Ja, einen älteren Bruder. Er heißt Martin und ist verheiratet/ studiert Geografie/ wohnt in Wien. Prezent jakih i slabih, pomoćnih i modalnih glagola Upitne rečenice Lične zamenice Prisvojni pridevi Brojevi (osnovni i redni) (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena, prezimena i nadimci; rodbina i rodbinske veze; adresa; formalno i neformalno predstavljanje; stepeni srodstva i rodbinski odnosi; veći gradovi u zemljama ciljne kulture.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Freiburg ist eine wunderschöne Stadt in Baden-Württemberg. Es liegt an der Grenze zu Frankreich. Freiburg ist eine Studentenstadt, weil dort sehr viele Studenten aus der ganzen Welt studieren. Wie sieht deine Schwester aus? Sie ist ein hübsches Mädchen mit grünen Augen und roten, lockigen Haaren. Sie sieht wie eine Irin aus. Elefanten sind die größten Tiere der Welt. Die können mehrere Tonnen wiegen, obwohl sie nur Pflanzen fressen. Opisni pridevi. Poređenje prideva. Pridevska deklinacija - osnovni oblici slabe i mešovite deklinacije (uz konkretne imenice). Prezent (Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Möchtest du mit mir morgen ins Konzert gehen? Es beginnt um 20 Uhr. Ich weiß, dass du diese Sängerin magst. Komm zu mir und bring deine CDs mit. Du solltest mehr Obst und Gemüse essen, wenn du fit bleiben möchtest. Sport ist wichtig. Ich gehe morgen einkaufen. Kommst du mit ? - Ja, gerne./ Einverstanden./ Abgemacht. Leider kann ich nicht. Ich muss meiner Mutter helfen. Kommst du nicht mit? - Doch, das habe ich dir schon gesagt. Pitanje se negacijom i afirmativan odgovor Doch. Imperativ. Oblik sollte za davanje saveta i preporuka. Prezent. (Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Guten Tag, kann ich Ihnen helfen ? - Ja, ich suche ein T-Shirt aus Baumwolle in Größe XL./ Enschuldigung, wann fährt der ICE nach Hamburg ab? Um 23.45 von Gleis 5. - Danke schön. Wie komme ich zum Gleis 5? - Gehen Sie drüben und dann noch etwa 50 Meter geradeaus, da ist der Gles 5. Liebe Fahrgäste, wir machen eine Pause an der Tankstelle, steigen Sie bitte in 15 Minuten wieder in den Bus ein. Ich habe gehört, dass du an der Deutscholympiade den ersten Preis gewonnen hast. Ich gratuliere dir zum Erfolg. - Danke schön. Ich bedanke mich. Upitne rečenice. Prilozi za mesto. Predlozi za pravac. Osnovni brojevi (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Lest den Text und macht dann die Übung 3! Während der Klassenarbeit darf man kein Wörterbuch benutzen. Wähle die richtige Antwort aus und kreuze sie an. Du sollst alle Geräte vor der Reise ausschalten. Glasmüll kommt hier rein, in den Glascontainer. In Deutschland trennt man den Müll. Imperativ. Prezent. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.

OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	Ich trainiere Basketball seit 5 Jahren. Ich gehe zum Training jeden Abend von 20 bis 22 Uhr. Ich sehe jeden Morgen fern und zwar nur den Wetterbericht. Maria schwimmt gern, deshalb geht sie freitags ins Schwimmbad. Er fastet mittwochs und freitags. Predlozi za vreme Prilozi za vreme. Prezent. (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	Wie hast du deine Ferien verbracht? Wohin bist du gereist? Als ich klein war, hatte ich Angst vor Hunden, aber vor zwei Monaten habe ich einen Hund zum Geburtstag bekommen. Habt ihr eure Hausaufgaben gemacht? Ich wollte mit Sophie telefonieren, aber niemand hat auf meinen Anruf geantwortet. Perfekt. Preterit pomoćnih i modalnih glagola. Vremenske rečenice sa veznikom als/wenn Prilozi za vreme. (Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	Was möchtest du werden? Heute Nachmittag gehe ich mit Anna aus. Nächste Woche werde ich nach Berlin fahren. Am Sonntag werde ich 15. Dann organisiere/mache ich eine Partiy. Prezent Futur Upitne rečenice (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom
ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Ich habe starke Halsschmerzen. - Schade. Tut mir leid. Bist du müde? - Ja, ich muss jetzt ins Bett gehen. Meine Schwester interessiert sich für Musik/ hat Interesse an Musik. Sei/Seid vorsichtig. Das macht mir Spaß. Imperativ. Prezent. (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Ich bin bei Marcus. Peter wohnt direkt gegenüber meinem Haus. Wenn du zu mir kommen willst, musst du die U-Bahn nehmen. Die U-Bahn Station heßt „Tiergarten" und ist nicht weit von meinem Haus (entfernt). Von da aus gehst du nur geradeaus, nach der Ampel die dritte Straße links. Wo ist sie? - Ich denke, sie ist in der Apotheke. - In welcher ? - In der Apotheke zwischen der Post und dem Museum. Upitne rečenice. Upotreba prideva i predloga koji opisuju prostorne odnose. Prezent. (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	Ist der Platz hier frei? - Ja, nehmen Sie Platz, bitte./ Ja, setz dich bitte hin. Diese Strasse ist gesperrt. Sie müssen einen Umweg machen. Darf ich denn meinen Koffer bis zur Abreise an der Rezeption stehen/liegen lassen? In der Klinik muss man das Handy ausmachen. Wenn du in die Kirche gehst, musst du eine lange Hose anziehen. Upitne rečenice Prezent modalnih glagola Imperativ (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	Unsere Nachbarn leben in der Schweiz. Wir haben viele Poster in unserem Klassenzimmer. Susis Hund ist ein Rottweiler. Wessen Regenschirm ist das, deiner oder von deiner Mutter? Prisvojni determinativi. Prisvojni pridevi. Konstrukcije za izražavanje pripadanja (ein Freund von mir). (Inter)kulturni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	Was ist deine Lieblingsfreizeitbeschäftigung? Was machst du in deiner Freizeit am liebsten? Was trinkst du lieber, Apfelsaft oder Orangensaft? - Orangensaft trinke ich am liebsten. London gefällt mir nicht, weil es zu viele Menschen auf den Straßen gibt. Ich finde das Leben in Wien sehr sicher. Ich verbringe meinen Urlaub am liebsten am Meer, denn ich mag Wasser und Schwimmen. Komparacija prideva. Deklinacija imenica. (Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film.
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	Ich denke, wir müssen ihm helfen. - Du hast recht. Natürlich. Selbstverständlich. Meiner Meinung nach ist diese Reise zu teuer. Bist du auch dieser Meinung? Denkst du auch so? Was denkst du darüber? Was hältst du davon? Bist du damit einverstanden? - Ich denke/meine, ... Prezent. Glagoli s predložnom dopunom (najfrekventniji za ovu komunikativnu funkciju) Zavisno-složene rečenice (dass, ob, w-?, weil) (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE, BROJEVA I CENA	Wieviele Schüler sind in deiner Klasse? Es gibt 12 Schülerinnen und 15 Schüler. Diese Jacke kostet jetzt 45 Euro, aber ihr Preis war 98,50 Euro. Jetzt ist sie stark reduziert, mehr als 50%. Er wohnt im dritten Stock. Sein Gebäude hat 12 Stockwerke. Columbus hat 1492 Amerika entdeckt. Mein Vater ist 1978 geboren und ich 2009. Für diese Torte brauche ich 5 Eier und 250 Gramm Butter. Osnovni brojevi preko 1.000. Redni brojevi do 100. Izražavanje godina do 2000 i kasnije. Upotreba člana. (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura.

ENGLESKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	What's your first/last name/surname? Jack, this is Andrew. He's the new boy in our class. Hi Andrew. Nice to meet you. I'm glad to meet you too. What's your nickname? It's Andy. Where do you live? I live in Sunny Street. How do you go to school? I walk there/take the bus… What does your father do? He's a science teacher. Have you got/Do you have any brothers or sisters? No, I'm an only child, but my mum's got two sisters, Sophia and Lily. Aunt Lily is the eldest. She says I am her favourite nephew. This is my cousin, Bob. Where does he come from? He lives in Brisbane now, but he was born in London. Where were you born? When did you move there? We moved there when I was four. Where were you living when you started school? Who do you usually go out with? How long have you known Susan? For one year. Since last year. The Present Simple Tense za izražavanje stalnih i uobičajenih radnji The Past Simple Tense glagola to be i ostalih glagola (pravilnih i nepravilnih) The Past Continuous Tense The Present Perfect Tense učestalijih glagola (pravilnih i nepravilnih) Pitanja sa Who/What/Where/When/Why… Pitanja sa prepozicionim glagolima Upotreba i izostavljanje članova pri bližem određivanju lica, u fiksnim izrazima (go to school/by car/on foot...), sa osnovnim geografskim pojmovima (nazivima ulica, gradova, država...) (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze; veći gradovi u zemljama ciljne kulture.
OPISIVANJE KARAKTERISTIKA BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	What does Emma look like? She looks gorgeous. She's the prettiest girl in our class. What's he like? He's smart and hard-working. Noah doesn't care about anyone. He's selfish. My friend is sporty and good-looking, but he is very shy. Her clothes are cool! Samuel is as tall as his brother/not as(so) tall as his father. This laptop is less expensive than that one. It's the least expensive laptop in the shop. Jacob's room is usually tidy, but Michael's is often untidy/messy. You can find his clothes everywhere. Why is he exhausted? Because the trip was exhausting. The party was really exciting. Everybody was excited. She looks really unhappy. How does he swim? He swims well. We worked hard. He was running fast. It is raining heavily. Are they listening carefully? Ten minutes from here is the biggest wheel of its kind in the world - the London Eye. The buildings are amazing /fantastic. That's the cafe where my sister works. Is that the message which/that Tom sent? There's somebody/nobody/no one in the street. There was nothing strange in his voice. Everything was OK. This chair's uncomfortable. That's impossible! The Present Simple Tense i The Present Continuous Tense za izražavanje pojava, radnji, stanja i zbivanja u sadašnjosti, The Past Simple Tense i The Past Continuous Tense za izražavanje pojava, radnji, stanja i zbivanja u prošlosti Poređenje prideva po jednakosti as…as, not so/as…as Poređenje prideva sa less i the least Pridevi sa nastavcima -ed i -ing Tvorba i upotreba priloga za način (beautifully, quickly, happily, well, badly, fast, hard...) Upotreba određenog člana uz superlativ prideva Upotreba/izostavljanje određenog člana uz nazive mesta (spomenici, muzeji, ulice, parkovi…) Relativne zamenice who, which, that, whose, where... Neodređene zamenice (somebody, something, anybody, anything, nobody, no one, nothing, everything…) Pitanja sa What…like, How, Why… Negativni prefiksi un-, im-... (Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.).
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA,	I'm going to the swimming pool. Would you like to come? Yes, please. I like swimming. Would you like a cup of tea? No, thank you/thanks.

UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	What are you doing next weekend? Do you want to come to my party? Yes, I'd love to. When is it? At 7.30 on Saturday. Do you fancy/How about a game of tennis this afternoon? Sorry. I can't. I've got a dance class. Shall we go to the sports centre today? Good idea. See you there at 6.00 pm. That's no good for me. What about 5.30? Yes, sure. How about trying my new computer game this morning? I'm afraid I can't. I'm looking after my little sister. Why don't we go to the park? Let's get out of here. That sounds good. The music is too loud. We could/ may/might stay here and watch DVDs. That's boring. If it is cold, put on your jacket. If you hurry, you won't miss the bus. If you don't feel well, you should see a doctor. I've got the flu. You must stay in bed and drink lots of hot drinks. If you don't stay up late, you won't feel tired. You shouldn't eat too much chocolate. Don't give your real name on the Internet. The Present Continuous Tense za unapred dogovorene radnje Zapovedni način Izrazi: How about…? What about…? Why don't we…? Would you like…? Do you want…? Shall we…? Let's... Modalni glagoli za izražavanje predloga - can/could/may/might Modalni glagoli should za davanje saveta Prvi kondicional (Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Can/Could you help me with these bags, please? They're too heavy. Could I have a glass of water, please? Could I see your exercise book, please? Yes, just a minute. Oh, no. I can't find it. May I see your tickets, please? Here you are, sir. Thank you. Will you open the door for me? Sure. I'm so sorry for… It's all my fault. Sorry, it was an accident. I didn't mean to (break your skateboard). That's all right/OK. Never mind. It doesn't matter. Thank you for (your help). Thank you from the bottom of my heart. That's very kind of you. That means a lot to me. Don't mention it. It's nothing. You're welcome. Well done. Congratulations! Happy (festival). When does the train for Glasgow leave? It leaves at 7.38. School starts at 8.45. Which book do you want? The red one. Can I try on those trousers, please? Which ones? The blue ones. Modalni glagoli za izražavanje molbe i zahteva - can/could/may Would you like…? Will za izražavanje molbi The Present Simple Tense za izražavanje utvrđenih programa, reda vožnje, rasporeda i sl. Zamenice one, ones (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Read the explanation and circle the correct words. State your problem and describe how you feel about it. Use the expressions below. Make a project about an important city in your town. Make a map and label the important places. To end the call, tap the „end call" button (typically a red button on the left side of your cell phone) or close your phone. Do not touch the adapter with wet hands. Zapovedni način (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	She rarely takes the bus to school. They usually play games in their free time. Does James play any musical instruments? Yes, he does. No, he doesn't. How many languages do you speak? What time do you usually wake up on school days? My sister doesn't eat fish. Water freezes at zero degrees Celsius. If /When you heat ice, it melts. What are you looking for? I am looking for my glasses. I can't find them. Shhh! I am trying to concentrate. What are you thinking about? Who are you talking to? Sorry, she can't come to the phone right now. She's having a shower. She is studying French in Paris. We are very busy these days. We are decorating the school hall. Look! It's raining. It doesn't usually rain here in summer. Does it rain a lot in your hometown? We normally grow vegetables, but this year we aren't growing any. I can't see anybody/anyone.

	How long has he played the guitar? For five years. / Since last summer. The Present Simple Tense za izražavanje stalnih i uobičajenih radnji The Present Continuous Tense za izražavanje trenutnih i privremenih radnji Razlike u upotrebi glagolskih oblika The Present Simple Tense i The Present Continuous Tense The Present Perfect Simple Tense za izražavanje radnji koje su počele u prošlosti i još uvek traju Nulti kondicional Pitanja sa prepozicionim glagolima Modalni glagol can za izražavanje sposobnosti (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	When did Columbus discover America? Who invented the telephone? People lived in caves a long time ago. We saw a good film last week. She used to wear glasses. Did he use to drink tea every morning? No, he didn't. What did you do when you heard the noise? First, I called the police. What were you doing when you heard the noise? I was watching TV. At ten o'clock yesterday morning, I was cycling to school. I fell off my bike and hurt my knee. I couldn't stand up. Was there anyone to help? No, there wasn't. I was walking down the lane when I saw a beautiful lady. She was wearing a red dress and a big red hat. While I was sleeping, my brother was helping our father in the garden. She was sleeping when we came in. As soon as I saw them, I started to run. They have finished their project. They finished it yesterday. Who did you get the letter from? Have you ever been to London? Yes, I have. I was there last year./ No, I haven't. I have never been to London. He has just arrived. I've already learnt to use that program. Have they arrived yet? They haven't finished their dinner yet. The Past Simple Tense pravilnih i nepravilnih glagola, sve upotrebe The Past Continuous Tense, sve upotrebe Used to Kontrastiranje upotrebe i značenja glagolskih oblika The Past Simple Tense i The Past Continuous Tense The Present Perfect Simple Tense za izražavanje iskustava i radnji u neodređenoj prošlosti i saever, never, just, already, yet… Kontrastiranje upotrebe i značenja glagolskih oblika The Past Simple Tense i The Present Perfect Simple Tense Modalni glagol could za izražavanje sposobnosti u prošlosti Linking words and phrases (first, then, next, as soon as, after that, finally...) Pitanja sa Who/What/Where/When/Why… Pitanja sa prepozicionim glagolima (Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	When I grow up, I would like/I'm going to be a web designer. What about you? I really want to be a programmer. I can't find my keys anywhere. I'll/I will help you look for them. I'll take it, please. I'll leave it, thanks. I promise I won't be late. I believe he will be a great pianist. I don't think he will make it. It will be rainy tomorrow. Why are you putting on your coat? I'm going to take my dog for a walk. It's my birthday next Saturday. I'm going to have a big party. Look at those cars! They're going to crash! What are you doing tonight? We're playing football with friends. Would like + imenica/infinitiv glagola Stative verbs (want, promise, believe, think...) The Future Simple Tense za izražavanje odluka donetih u trenutku govora, obećanja i predviđanja na osnovu znanja, iskustva i verovanja Going to za izražavanje planova, namera i predviđanja na osnovu čulnih opažanja The Present Continuous Tense za izražavanje unapred dogovorenih/isplaniranih radnji (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA,	I'd like to try bungee jumping. I'm interested in swimming. What sports are you interested in? My hobby is collecting badges. What's your hobby?

POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	I'm starving. Shall I make a sandwich for you? Yes, please. I'm thirsty. Would you like some lemonade? What's wrong/the matter? I'm tired of/sick of/fed up with/bored with playing this game. Are you tired? I'm exhausted. I'm cold/hot. I don't feel well. I feel sick. Why don't you go to bed? I'm nervous / frightened /upset /scared… Don't worry. Everything will be all right/just fine. It's going to be all right. Are you happy with your new friends? Oh, yes. I am so glad/happy to hear that. I've got/ I have a terrible headache. Take a painkiller. My ear hurts. I'm sorry to hear that. Oh dear! My finger is bleeding. Why don't you put a plaster on it? I've sprained my ankle. Put some ice on it. I'm in trouble. I don't know what to do. Stative verbs (be, want, hurt, have, feel, know…) Zapovedni način Why don't we/you + infinitivna osnova glagola Would like + imenica/infinitiv glagola Upotreba pridevsko-predloških izraza tired of / sick of / fed up with / bored with The Present Perfect Simple Tense (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Excuse me. How do I get to…? What's the best way to…? Could you tell me the way to…? Go straight on until you get to (a bridge). Cross (the bridge). Turn back. Go back. Turn left/right into… Take the first/second turning on the right/left. Go along… It's on the left/right. It's opposite/behind/between/in front of/near/next to/at the corner/just around the corner… Zapovedni način Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa - in front of, behind, between, opposite... (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	Don't throw litter around. Save energy. Turn off lights when not in use. You can/can't sit here. The seat is/isn't free. Can I use your mobile phone? Sure. You mustn't use calculators during the exam. Students must turn off their phones in the classroom. Do you have to wear a uniform at your school? John can't come because he has to work. I must get up early tomorrow morning. I don't have to take my dog for a walk every day/tomorrow. My parents let me go out at weekends. They won't let us feed the animals. Our head teacher made us clean our classroom last Friday. John couldn't come because he had to work. He didn't have to come early yesterday. You should slow down, you shouldn't run down the corridor. Zapovedni način Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i prisustvo/odsustvo obaveze - can/can't, must/mustn't, have to/don't/doesn't have to, had to/didn't have to, shoud/shouldn't Let/Make + infinitivna osnova glagola (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	Is this your dog? No, it's Steve's dog. Whose house is this? It's Jane and Sally's house. They're Jane's and Sally's bags. These are the children's toys. That's my parents' car. This is my blanket. This blanket is mine. This isn't your card. It's hers. I've got/I have a ruler. Have you got/Do you have a pen? Sally hasn't got /doesn't have an umbrella. Saksonski genitiv sa imenicom u jednini i množini (pravilna i nepravilna množina) - my friend's/ friends'/ children's books Prisvojne zamenice mine, yours… Pitanja sa Whose (Inter)kulturni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	I love working with people. I don't like skiing. I'm bad at it. What do/don't you like doing? Peter hates watching horror films. He enjoys playing video games. I can't/couldn't stand the heat. My favourite sport is tennis. What's your favourite sport? What are your hobbies and interests? Fifteen out of thirty people like tennis - eight boys and seven girls. Pridevsko-predloške fraze - interested in, good/bad at, crazy about… Glagoli like/love/hate/enjoy/can't stand + glagolska imenica Pitanja sa What, Who, Why …

	(Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film.
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	Tea is better than coffee. Of course. That's true. You are right. The food was great! I disagree/don't agree with you. It was awful. I think we should help him. Yes, I agree with you. He always helps his friends. I enjoy skiing. Me too. I don't think he will win the race. Well, I do. No chance! I don't believe it! That's right! That's wrong! Stative verbs (think, like, agree, believe…) Pitanja sa What, Why, How … (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE I CENA	How many people are there (in the park)? There are two men/women and three children (in the park). How much fruit do we have? There isn't much fruit in the bowl. There aren't many books on the shelves. A lot of/Lots of people went to the match. A lot of/Lots of snow falls in winter. There were loads of apples on the table. There is a little lemonade in the bottle. There are a few apples. How much is this? It's € 2,365 (two thousand, three hundred and sixty-five euros). That's £ 245 (two hundred and forty-five pounds)/ $300 (three hundred dollars). In my school, 60% of children eat junk food. Osnovni brojevi preko 1.000 Pravilna množina imenica Množina imenica koje se završavaju na -y, -f/fe: strawberries, shelves, knives... Množina imenica koje se završavaju na -o: kilos, potatoes… Sinkretizam jednine i množine: sheep, fish... Najčešći oblici nepravilne množine (men, women, children, people, feet, teeth, mice....) Brojive i nebrojive imenice - pounds, money... Kvantifikatori - much, many, a lot of, lots of, loads of, a few, a little Pitanja sa How much / many (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura.

ITALIJANSKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Come stai? Come sta?Come va?Bene, grazie./ A presto!/ A domani!/ Buona notte! Di dove sei? Sono di... Sono della Serbia. Come ti chiami?/Come si chiama?/Mi chiamo…/Sono…Piacere. Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama.../ Questo è il signor.../la signora...Lui/lei è di Verona. È nato/a Padova, ma vive a Torino./ Questa è mia cugina Marta. Lei vive in Italia. Suo padre è ingegnere e lavora in Fiat. Io sono figlia unica,e tu?/ Hai fratelli o sorelle?/Questi sono i miei compagni di classe (mostrando la foto). Quanti anni hai? / Ho 12 anni./ Dove abiti? Dove vivi?/ Abito a ..., in Via .../Qual è il tuo/il Suo indirizzo?/Il mio indirizzo è..../Nome, cognome, indirizzo, nazionalità, data di nascita.../Quando sei nato/a? Sono nato/a il/l'....nel ..../Quando è il tuo compleanno? Cosa fai nel tempo libero? Nel tempo libero gioco a pallavolo/ suono la chitarra. Che lavoro fa tua madre?Lei è commessa. Cosa hai fatto ieri dopo la scuola? Sono andata al cinema con mio fratello maggiore, e tu? Perchè non sei venuto alla festa di Mirko? Prezent indikativa. Prošlo vreme (Passato prossimo): najfrekventniji pravilni i nepravilni glagoli. Lične zamenice. Upitne reči: come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi, perché. Pokazna zamenica (questo/a/e/, quello/a/e/i). Brojevi. (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena i nadimci; rodbina, porodični odnosi i rodbinske veze. Veći gradovi u zemljama ciljne kulture.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Andrea ha i capelli/ gli occhi/ neri. È alto/a, magro/a... ha gli occhi azzurri / È più alto di Luigi./ I capelli di Anna sono più corti dei miei. La bici è meno costosa della macchina. Lei è la mia migliore amica. È generosa, simpatica, sincera, buona, ma un po' timida./ Perché sei triste? Per me questa è la più buona pizza di Napoli./ Questa rosa è la più bella del nostro giardino. Siamo felici perché andiamo insieme in gita. Questa è la mia camera. È piccola, ma mi piace molto. È molto ordinata/disordinata. C'è/ Ci sono.... Lui/lei porta i pantaloni neri/la gonna rossa. Questa è la mia famiglia.../ Nikola è il mio fratello minore/maggiore. Lui suona il violino molto bene. Non ti capisco, parla piano, per favore. Oggi mi sento male./ Paolo è stanco perché non ha dormito bene. Il ghepardo è un animale molto veloce/velocissimo Roma è più grande di Firenze./ Napoli è meno tranquilla di Macerata. /Il nostro albero è alto come il vostro. Lične zamenice. Upitne reči (quanto, dove, come/chi, che cosa). Pridevi. Rod, broj i slaganje s imenicama. Određeni i neodređeni član. Prilozi za način. Poređenje prideva sa più/meno. Apsolutni superlativ. Relativni superlativ. Poređenje prideva po jednakosti. (Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.).
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Facciamo una gita domani? Perché no? È un'ottima idea! Perché non chiamiamo anche Marco? Dove ci troviamo? Dai, andiamo! A che ora partiamo? Alle sette, va bene? Prendiamo il treno alle otto. Perfetto! Portiamo anche i panini? Ci sentiamo stasera. Ti invito a venire alla mia festa di compleanno! Vorrei invitarti alla mia festa. /Grazie, ci vengo volentieri!/ Mi dispiace, ma non posso perché non mi sento bene... Va' dal medico! Perché non vai dal medico? Dovresti andare dal medico!/ Sta' tranquillo! Se fa freddo, non uscire! Se piove, portiamo l'ombrello! Non mangiare troppi dolci!/ Bevi tanta acqua! Facciamo i compiti insieme! Prezent indikativa povratnih glagola Sadašnje vreme u značenju budućeg Imperativ frekventnih glagola (andare, prendere, fare, venire, stare ...) Kondicional sadašnji-modalni glagoli (potere, dovere, volere)

	(Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Potresti aprire la finestra, per favore? Grazie. Prego. Posso aiutarti (darti una mano)? Sì, grazie, sei molto gentile. No, grazie./Posso fare una domanda? / Prego. Vorrei un bicchiere di acqua, pre favore. Mi dispiace, ma non posso. Permesso, posso entrare? / Scusa! Scusi!/ Un momento/un attimo, per favore. Scusi signora, che ore sono?Mi aiuti, per favore. Prenda questa medicina due volte alla settimana. Posso provare queste scarpe, per favore? Che numero porti? Quale libro ti piace?Questo qui? Quello lì? Pronto! Sono Anna, vorrei parlare con Luca, per favore. Grazie del regalo! È bellissimo! /A che ora parte il treno per Palermo? Alle 20. / Dov'è la fermata dell'autobus numero 71? Modalni glagoli (potere, dovere, volere). Kondicional učtivosti. Upitni pridevi: quale/i; che; Pokazne zamenice: quello/a/i/e; questo/a/i/e Imperativ za formalno obraćanje: najfrekventniji oblici. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Ascolta e rispondi alle seguenti domande. Scegli la risposta giusta. Sottolinea le parole che non capisci. Presentate in classe il vostro progetto. Create il poster. Completa la tabella. Usa le parole date./ La scuola è vicino. Deve prendere il tram numero 7./ Va' dritto! Vada dritto!/ Il centro è un po' lontano. Mi dispiace, ma non lo so. Pulire le patate. Tagliare (tagliate) le cipolle. Cuocere a fuoco lento. Imperativ. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	Vivo in campagna. Abito al settimo piano di un grattacielo. La mattina si alza presto e fa colazione al bar. / Di solito pranziamo verso le due./ Non va a letto mai prima delle dieci. / Qualche volta vado dai nonni dopo la scuola./ Siamo a scuola dalle 8 alle 14. In questo film si tratta di una ragazza che descrive la sua infanzia. Cosa stai facendo? Sto guardando la TV. Suo fratello è ancora piccolo e non sa nuotare. Nel mio paese di solito pranziamo alle 3. Sadašnje vreme. Povratni i prelazni glagoli. Glagol sapere. Prilozi i priloški izrazi za vreme: oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, ancora, di solito… Predlozi. Stare + gerundio (najfrekventniji glagoli). (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi i u širem okruženju - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja; tradicija i običaji.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	A che ora ti sei alzata stamattina? Mi sono alzata presto. / Ci siamo vestite in fretta. Prima siamo andate da Lusia e poi siamo andate insieme in piscina./Cosa hai fatto ieri pomeriggio? Ho letto un libro interessante. Da piccola andavo spesso dai nonni in campagna. Di solito andavamo con i nostri cugini al mare./ Ogni inverno andavano in montagna./ Quando era giovane mia nonna aveva i capelli lunghi e biondi. Era alta e molto bella./ La camera era piccola, ma con tanta luce. Cosa avete fatto il sabato scorso? Siamo andati in campagna, e voi? Abbiamo fatto un giro in centro./ L'anno scorso non siamo andati in vacanza. Siamo rimasti a Belgrado. Galileo Galilei ha scoperto il cannocchiale. Antonio Vivaldi è nato/nasce a Venezia. È stato un compositore e violinista italiano. Prošlo vreme (Passato prossimo): pomoćni glagoli essere/avere; povratni glagoli. Prošlo nesvršeno vreme, imperfekat (Imperfetto): najfrekventniji glagoli za iskazivanje učestale radnje u prošlosti i opisivanja bića, predmeta i mesta. Upitne reči: come, a che ora, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi, perché. Prilozi i priloški izrazi za vreme: prima, poi, dopo, ieri, due settimane fa, un anno fa; di solito, ogni settimana/mese/ anno... (Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	Da grande vorrei diventare una scienziata./ Da grande vorrei fare il meccanico. Cosa farai domani?/Ti va di venire in piscina con me? Certo! Chiediamo anche a Paolo? Lo chiami tu? Quanto spesso vai in piscina? Ci vado due volta alla settimana. Quando sarà la tua festa di compleanno?/ Domani avrò lezione di ballo.

	Stasera finisco il mio compito./Devo studiare molto perché domani abbiamo il test di italiano. Zamenice za direktni objekat (Pronomi diretti). Buduće vreme (Futuro semplice): najfrekventniji glagoli. Upotreba sadašnjeg vremena za buduću radnju. Priloška upotreba rečce si. Prilozi i priloški izrazi za vreme: domani, sabato prossimo, la settimana prossima... (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom; tradicija i običaji.
ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Ho caldo/freddo/fame/sete.../Ti faccio un panino? Vuoi un po' di acqua? Sì, grazie! Mi piace leggere e dipingere./ Ragazzi, cosa vi piace fare nel tempo libero? Non mi sento bene. Ho mal di testa/gola/stomaco./ Sono molto stanca. Vorrei andara a casa./ Ho paura. Sono nervoso. Prendi una medicina. Va' dal dottore. Riposati!/ Alzati!/ Fa' un po' di sport! Sta' all'aria aperta!/ Non ti preoccupare! Tutto andrà bene! Andiamo al cinema!/Perché non facciamo una pausa?/ State attenti! Non parlate! Fate i compiti! Che peccato! Che bello! Mi dispiace tanto! Imperativ (drugo lice jednine i množine). Glagol piacere. Povratni glagoli u imperativu (najfrekventniji). Prilozi za način (molto, tanto, bene, male). (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Scusa, sai dov'è la libreria? Devi andare dritto e girare a destra dopo il semaforo./ È a destra, dietro l'angolo/accanto alla posta. Attraversa la piazza e vedrai la libreria. / Gira a destra e va' sempre dritto. Scusi, sa dov'è la stazione ferroviaria?È di fronte al cinema. Dove sono i miei quaderni? Sono sul banco./Sotto la sedia c'è un gatto. Fra il tavolo e la sedia c'è lo zaino. Vado in biblioteca./ Sono da Paolo./ La borsa è sul tavol. Imperativ. Prilozi za mesto (qui, lì, là, giù, su). Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa (in, su, da, tra/fra, dietro, davanti, lontano, vicino, di fronte a...). Upitni prilog: dove. C'è/ci sono. (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta; geografske karakteristike naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika; idiomatska/metaforička upotreba predloških izraza.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, UPOZORENJA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	Spingere. Tirare./ Spegnere il cellulare. È vietato parcheggiare! Si prega di non buttare carte e rifiuti per terra! Dovresti studiare di più! Permesso, posso entrare?/ Posso uscire?/Potresti chiudere la porta, per favore?/ Puoi/Può ripetere, per favore!/ Come, scusi?/ È libero questo posto?Mi dispiace, è occupato. Ragazzi, fate silenzio! Vietato l'accesso! Vietato fumare! Divieto di pesca. Non posso uscire perché devo finire il compito di casa. / Gino non può venire perché non si sente bene. Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i obaveze. Imperativ. Kondicional modalnih glagola za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i sl. (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje u kući, školi i na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	Di chi è questa bici? È di Laura./ È tuo questo libro? No, è di Marco./ Questo zaino è mio. Hai un dizionario?Sì, ce l'ho. No, non ce l'ho. Luigi non ha il biglietto per il concerto. Konstrukcija za iskazivanje pripadnosti. Pitanja sa di chi. Rečca ci u izrazima ce l'ho, ce l'abbiamo… Prisvojni pridevi i zamenice. Pokazni pridevi. Određeni i neodređeni član. Negacija. Upitna intonacija. (Inter)kulturni sadržaji: odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	Che cosa ti piace fare nel tempo libero? Nel tempo libero mi piace/preferisco....perché..../Il mio film preferito è.../ Ti piace il nuoto?/Ti piace nuotare?/ Mi piacciono i libri gialli perché....

	Non mi piace/piacciono... perché... A chi piace/piacciono... Glagol piacere. Nenaglašenje lične zamenice u funkciji indirektnog objekta (pronomi indiretti: mi, ti,ci,vi, le/gli). (Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film, sport.
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	Secondo me/Per me/ è importante avere un animale a casa. Secondo me/Per me/dobbiamo aiutare Marco. È vero. / È sbagliato. Hai ragione./ Non è vero. Sbagli. (Non) sono d'accordo con te. Non ci credo. Mi piace la pizza Margherita. Anche a me. A me invece no. Izražavanje mišljenja indikativom (Secondo me/Per me...). Glagol piacere. Nenaglašenje lične zamenice u funkciji indirektnog objekta (pronomi indiretti: mi, ti,ci,vi, le/gli). (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA, BROJEVA I CENA	Quante persone ci sono (al parco)? Ci sono tre persone che leggono il giornale. Ci sono dei bambini che giocano a calcio... Belgrado ha quasi 2 milioni di abitanti. Quanto costa un chilo di mele? Vorrei due etti di prosciutto cotto, grazie./ Vorrei un po' di pane, grazie. Compriamo del pane, delle patate e dell'uva./ Quante mele vuole, signora? Ne prendo due chili, grazie./ Quanta frutta mangi? Ne mango poca. Scusi? Possiamo ordinare? Per me una pizza Napoletana e per la ragazza una cotoletta con le patatine. Che numero porta? Che taglia porti? Il grattacielo è alto più di 500 metri. Oggi è il 9 novembre 2018. Upitni pridev /prilog: quanto/i/a/e. Partitivan član. Ne partitivo. Prilozi za količinu: poco/molto/tanto;un po'. Osnovni brojevi preko 1.000. (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; pravopisne konvencije pri razdvajanju hiljada, kao i celih od decimalnih brojeva; konvencije u izgovoru decimalnih brojeva; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

RUSKI JEZIK	
Redni br. kom. funk.	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Как вас/ тебя зовут? Как ваша/ твоя фамилия? Меня зовут Виктор Петрович Иванов. Как дела? Нормально. Это Саша. Привет, Саша! Добро пожаловать! Мы будем вместе учиться. Очень приятно. Рад/рада с тобой познакомиться. Где ты живёшь? На улице Гагарина, дом 5, квартира 10. Второй этаж. Кем твой папа / твоя мама работает? Папа - учитель. Моя мама - медсестра. У тебя есть братья/сёстры? Да, у меня есть брат. Нет, у меня нет сестры. Ты интересуешься музыкой? Нет, не очень, я люблю спорт. У моего папы есть сестра, её зовут Марина. Марина - моя тётя. Её муж, дядя Стефан - немец. У них есть сын, мой двоюродный брат Иван. Ему три года. Он родился в Германии, но сейчас живёт в России, в Москве. Pitanja s upitnim rečima (кто, где, куда, как...) Konstrukcije za izražavanje posesivnosti (potvrdne i odrične): u+ gen. ličnih zamenica i imenica (у меня есть, у меня нет) Prisvojne zamenice (мой, твой, его, её, их). Glagol interesovatьsя (čem) s instrumentalom. Kratak oblik prideva rad/rada. Imenice na -ия (Сербия, Россия, Германия). (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtivosti; imena, patronimi, prezimena i nadimci; adresa; formalno i neformalno predstavljanje; stepeni srodstva i rodbinski odnosi; numerisanje spratova, nazivi većih gradova i poznatijih država i njihovih stanovnika, rodno mesto.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Какой Миша? Как Миша выглядит, я в первый раз с ним встречаюсь, опиши его. Миша невысокий, стройный. Какая Маша? Маша высокая, полная. Какой у него рост? Какие у неё глаза? Глаза - карие, волосы - каштановые. В чём она? В куртке и джинсах. Миша хорошо знает математику и помагает Маше. Маша очень хорошо плавает. Идёт дождь, дует ветер, холодно очень. Завтра будет солнечная погода, без дождя. Мы очень плохо себя чувствуем сегодня. Мы жили в спортивном лагере прошлым летом. Он спал в большой палатке. Это - памятник Петру Первому. Какой большой и красивый! Тебе нравится больше памятник Пушкину или Петру Первому? Слева от моего дома находится супермаркет. Pridevi. Promena prideva. Slaganje s imenicama u rodu, broju i padežu. Prilozi za način, mesto, vreme. Frekventne vremenske konstrukcije (прошлым летом, в прошлую среду, на следующей неделе, в прошлом году) Sadašnje vreme frekventnih glagola. Prošlo vreme frekventnih glagola. Buduće vreme (prosto i složeno). Prosti oblici komparativa prideva/priloga больше, меньше, лучше. (Интер)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Я иду в бассейн. Петя, пойдёшь со мной? Я обожаю плавать. Чем тебя угостить? Ты будешь чай? Нет, спасибо. Что ты будешь делать на следующей неделе? Придёшь ко мне на вечеринку? У меня день рождения. Во сколько? В семь часов в субботу. Будем в восекресенье играть в футбол?Когда? В пять. Нет, к сожалению, я еду с родителями к бабушке. Пойдём в кино вечером? Давай! Где встречаемся? У входа в метро. Маша, давай пойдём к Лене вечером, она болеет вторую неделю. Вечером мне надо на тренировку, не смогу. Может, пойдём завтра вечером? Хорошо. завтра пойдём. Мне нужно сейчас присмотреть за братом, только вечером буду свободен. Zapovedni način (poziv na zajedničku aktivnost) . Bezlične modalne konstrukcije s predikativima (мне нужно, мне надо, мне необходимо). Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija. Sadašnje vreme u značenju budućeg.

	Prosto i složeno buduće vreme. (Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Вы не могли бы помочь мне, пожалуйста? Вам помочь? Да, спасибо, возьмите эту сумку, пожалуйста. Спасибо. Благодарю вас. Не за что. Ничего. Дай мне, пожалуйста, тетрадь. Минуточку. Вот она. Можно я подойду? Можно. Извините, можно вопрос? Можно. Вы не скажете, как дойти до Красной площади? Конечно, скажу. Простите за беспокойство. Извините за опоздание. Zapovedni način. Sadašnje vreme glagola. Predikativ možno. Imenice treće deklinacije (типа боль, кость). Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija. Glagol močь u prošlom vremenu. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Прочитай внимательно вопросы к тексту и обведи кружком букву правильного ответа. Отметь правильный ответ. Сделай проект-плакат (проект-альбом), презентацию на тему „Мой любимый город”. Нарежь картошку кубиками, положи в салатницу. Обрати внимание! Составь предложения! Старайтесь угадать! Закрой глаза! Zapovedni način. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	Мой дедушка живёт в деревне. Я живу в Белграде. В школу я езжу на абтобусе. В свободное время я играю в футбол, люблю играть в компьютерные игры. Ты играешь на пианино? Нет, не играю, я пою в хоре. Когда ты обычно просыпаешься? Что ты делаешь? Пишу задание. Она учится на филологическом факультете. Она интересуется иностранными языками. Он занимается баскетболом. В каком классе учишься? Обычно я получаю хорошие отметки по математике. Glagoli kretanja: идти/ходить, ехать/ездить, лететь/летать, плыть/плавать. Prilozi za vreme, način Sadašnje vreme глагола есть и пить. Upotreba glagola играть (во что, на чём). Sadašnje vreme glagola петь i танцевать. Upotreba glagola интересоваться, заниматься (чем). Sadašnje i prošlo vreme glagola sa sufiksima -ова−/-ева-. Nekongruentni atribut u dativu s predlogom po: контрольная по математике. (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	Где он родился? На прошлой неделе мы посмотрели хороший фильм. Что ты делал/делала вчера вечером? Мама нашла свой мобильник. Он помог мне выучить урок. Мы в прошлом году ездили на машине на море. Prošlo vreme frekventnih glagola. Prošlo vreme povratnih glagola. Prošlo vreme glagola s sufiksima -чь (мочь), -ти (идти). Upotreba glagola kretanja u prošlom vremenu. Prilozi i priloške odredbe za vreme. (Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	Когда вырасту, я стану врачом. Кем ты будешь, когда вырастешь? Он напишет тебе эсэмэску, когда приедет. Я пойду погулять с собакой. Ты не прочитал книгу, а завтра у тебя будет контрольная?Я буду весь день завтра читать. У меня на следующей неделе день рождения. У меня будет вечеринка, придут мои друзья. Upotreba glagola стать и быть (кем). Prosto i složeno buduće vreme.

	Prilozi i priloške odredbe za vreme. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Мне холодно. Мне жарко. Мне хочется есть/пить. У меня голова болит. Возьми лекарство! Надень куртку! Налей мне воды, пожалуйста! Сделай мне бутерброд, пожалуйста, так есть хочется! Я не хочу больше играть! Скучно! Мне плохо! Мне нужно выйти! Я должен писать домашнее задание. Можно я выйду, мне плохо? Как ты себя чувствуешь? Всё в порядке? Bezlične rečenice. Glagol хотеть. Glagol хотеться (безлична употреба: мне хочется). Glagol чувствовать себя. Modalne konstrukcije (lične i bezlične) с нужно и должен. Zapovedni način. Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija. (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija, interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Извините, как дойти до книжного магазина? Простите, где находится библиотека? Идите прямо, потом поверните налево. С правой стороны - книжный магазин. За углом мой дом. Идите прямо до театра, напротив находится библиотека. Zapovedni način. Promena imenica prve, druge i treće deklinacije. Prilozi za mesto i pravac. Prefiksalni glagoli kretanja. (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	По газонам ходить нельзя! Можно сесть рядом с вами? Можно, конечно. Нет, нельзя, к сожалению. Можно воспользоваться твоим мобильником, пожалуйста? Вы должны отключить свои мобильники на уроке. Мы должны носить школьную форму. Он не может прийти, потому что у него много работы. Zapovedni način. Bezlične modalne rečenice s predikativima можно, нельзя, надо, нужно. Modalna konstrukcija должен/должна/должны. (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	Это твоя собака? Нет, не моя. Чья это собака? Моего друга Саши. У тебя есть красная ручка? Да, у меня есть. Нет, у меня нет книги. У тебя есть фотография Красной площади? У меня нет, но у Иры есть. У неё нет чемодана, потеряла. Это твой пенал? Нет, не мой. Pitanja s prisvojnom upitnom zamenicom Чей. Konstrukcije za izražavanje posesivnosti. Opšta i posebna negacija. Prisvojne zamenice. Upitni iskazi bez upitne reči. Intonacija. (Inter)kulturni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	У тебя есть хобби? Какое у тебя хобби? Я собираю куклы. Я ращу кактусы. Я интересуюсь плаванием. Мне нравястя зимние виды спорта. Люблю кататься на санках. Не люблю кататься на лыжах. Мой любимый спорт - теннис. Мне интересно смотреть теннис. Чем ты интересуешься? Тебе нравится играть в волейбол? Ты любишь смотреть фильмы?Обожаю читать! Вчера я читал „Столичную штучку" Галины Гордиенко. Отличная книга! Glagoli заниматься, интересоваться (чем)

	Bezlična upotreba glagola нравиться. (Inter)kulturni sadržaji: interesovanja, hobiji, zabava, razonoda, sport i rekreacija; umetnost (književnost za mlade, strip, muzika, film).
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	Что ты думаешь на эту тему? Пожалуйста, расскажи мне об этой книге! Она интересная? Как тебе кажется, он завтра приедет?Мне кажется, что не приедет. Да, я согласен/согласна. Нет, мы не согласны. Kratki oblici prideva согласен. Bezlična upotreba glagola казаться. Мне кажется. (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE, DIMENZIJA, BROJEVA I CENA	Сколько людей видишь на этой картинке? Сколько мальчиков? Сколько девочек? На полке мало книг. Сколько стоит эта книга? Она очень дорогая, 2350 рублей (две тысячи триста пятьдесят). Пожалуйста, я хочу заказать спагетти и пиво. Мне, пожалуйста, блины с икрой. Сколько с нас? С вас 1326 рублей. Самое высокое здание в «Москва-Сити» − Башня Восток. Её высота - 348 метров. Моя мама работает на 16-ом этаже Башни Восток в «Москва-Сити». Самая длинная река в России - Лена (4.400 километров). Osnovni brojevi preko 1000. Upotreba priloga za količinu mnogo, malo, neskolьko uz genitiv množine imenica. Pitanja sa Skolьko. (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura; metrički i nemetrički sistem mernih jedinica.

FRANCUSKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Quel est ton nom/ prénom/ surnom ? Quel est votre nom, Madame/ Monsieur ? Je te/ vous présente Julie. C'est Robert, il est nouveau dans notre classe. Bienvenu ! Où habites-tu/habitez-vous ? J'habite 72, rue François Mauriac. Tu habites à quel étage ? Au troisième étage. Je fais du football/ de la natation. Comment vas-tu à l'école. J'y vais à pieds. Je prends le bus. Quelle est la profession de ton père. Il est ingénieur. Tu as des frères et des sœurs ? Oui, j'ai une petite sœur. C'est mon oncle, il habite à Poitiers, mais il est né à Marseille. Mes cousines s'appellent Pauline et Brigitte. Sadašnje vreme frekventnih glagola Pitanja s upitnim rečima (comment, quel, où...) Lične zamenice Prisvojni pridevi Brojevi (osnovni i redni) (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena, prezimena i nadimci; rodbina i rodbinske veze; adresa; formalno i neformalno predstavljanje; stepeni srodstva i rodbinski odnosi; veći gradovi u zemljama ciljne kulture.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Comment est Pierre ? Il est plus petit que Paul, il a les yeux marron et les cheveux noirs. Et il est très sympathique, généreux et un peu timide. Il porte un jean bleu et un t-shirt jaune. L'éléphant est un des plus grands animaux sur terre. La tortue est plus lente que le lapin. La moto est moins économique que le vélo. La voiture de mon père est plus rapide que celle de notre voisin. Besançon est une ville plus tranquille que Marseille. Opisni pridevi: rod, broj i mesto. Poređenje prideva (plus grand, meilleur). Sadašnje vreme frekventnih glagola, računajući i povratne. (Inter)kulturni sadržaji: osobenosti naše zemlje i zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.)
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Et si on allait ensemble au concert ? Il commence à 20 heures. Je sais que tu aimes ce chanteur. Viens chez moi après l'école et apporte tes CD. On pourrait se promener un peu. Oui, pourquoi pas ! Volontiers. Désolée, je ne peux pas. Je ne me sens pas bien. Tu devrais manger plus de fruits et de légumes. Si tu ne te sens pas bien, tu dois aller chez le médecin. Pitanje intonacijom. Zapovedni način. Negacija (ne/ n'... pas). Zamenica on. Sadašnje vreme frekventnih nepravilnih glagola. (Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	Je peux t'aider si tu veux. Oui, merci, c'est très gentil. Bonjour Madame, je cherche une jupe en coton. Quelle est votre taille, mademoiselle ? A quelle heure part le TGV pour Lyon ? A 9h05. Excusez-moi Monsieur, vous pourriez me dire comment venir à la gare ? Oui, vous continuez tout droit, elle est au fond de cette rue. Merci Monsieur. Je vous en prie. Où se trouve l'arrêt du bus 23 ? Il n'est pas loin d'ici. Pitanje intonacijom. Pitanja sa upitnim rečima. Negacija (ne/ n'... pas). Osnovni brojevi (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Lis le texte et fais l'activité numéro 2 ! Il faut lire la consigne avant de faire l'exercice. Vous allez faire un projet sur votre ville/ quartier/ animal préféré. Réfléchis bien et réponds ! Vérifiez vos réponses ! Vous allez réécouter le dialogue, mais n'ouvrez pas encore vos livres ! Zapovedni način. Konstrukcija il faut sa infinitivom.

	Blisko buduće vreme (futur proche) (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	J'habite dans une maison au centre de la ville. A quelle heure tu te lèves ? Tous les matins je me lève à 8 heures. D'habitude, nous mangeons à 14 heures. Qu'est-ce que tu fais ? Je regarde la télé. Mon frère va à la piscine tous les jours, il adore nager. Elle est forte en biologie, mais très faible en allemand. Predlozi. Pitanja sa upitnim rečima (que, quel, quand). Redni brojevi do 20. Prilozi za vreme (maintenant, toujours). Sadašnje vreme frekventnih glagola, računajući i povratne. (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	Au Moyen Âge les chevaliers vivaient au château. Les frères Lumière ont inventé le cinéma. Comment as-tu passé le week-end ? Avez-vous déjà visité la France ? Quand ma mère était jeune, elle faisait du basket. Tu as fait ton travail de géographie ? J'ai appelé Sophie, mais elle n'a pas répondu. Složeni perfekt. Zapovedni način. Pitanja intonacijom i inverzijom. Pitanja sa upitnim rečima (où, comment). Negacija (ne/ n'... pas). (Inter)kulturni sadržaji: istorisjki događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	Qu'est-ce que tu aimerais faire quand tu seras grand? Cet après-midi je vais sortir avec mes cousins. La semaine prochaine j'aurai 13 ans. Samedi soir j'organiserai une boum, j'inviterai mes copains. Je t'aiderai à faire ton devoir de biologie. Cette BD, je vais la lire pendant les vacances. Bliski futur (futur proche) Futur prvi (futur simple) Kondicional glagola aimer. Pitanja sa upitnim rečima (que). Prisvojni pridevi. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	J'ai mal à la tête/ à la gorge/ au pied. Tu es fatigué ? La musique classique m'intéresse beaucoup. J'ai envie de sortir/ de me reposer. J'ai besoin de dormir/ de manger. Je vais me coucher maintenant. Faites attention ! Ne parlez pas ! Oh, quel dommage ! Je suis désolée ! Zapovedni način. Izrazi sa glagolima avoir i être. Sadašnje vreme frekventnih glagola, računajući i povratne. (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Je suis chez Michel. Il habite près de chez moi. Pour venir chez nous, prenez la première rue à droite, puis la deuxième à gauche. Vous devez tourner à gauche au deuxième feu. Le cinéma se trouve à côté du supermarché. Où est-elle ? Je pense qu'elle est restée chez elle. Je vais à la bibliothèque. Elle se trouve entre le musée et le collège. Pitanje intonacijom. Prezent frekventnih glagola. (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, PRAVILA	Est-ce que il y a des places libres dans la salle ? Oui, vous pouvez entrer. Vous ne pouvez pas passer par ici. Ce n'est pas possible. Vous devez déposer votre sac à la réception.

PONAŠANJA I OBAVEZA	Il est interdit de fumer dans la salle. Je ne peux pas sortir, je dois me préparer pour le test d'anglais. Il faut promener son chien chaque jour. Pitanje intonacijom i upitnom konstrukcijom est-ce que. Negacija (ne/ n'... pas). Konstrukcija il faut sa infinitivom. Modalni glagoli (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	Nous avons des amis en France. Ils ont des jeux de société. Ils n'ont pas de lecteur DVD dans leur classe. Ces deux filles sont ses soeurs. J'ai un petit chien blanc. Ma cousine a aussi un chien, mais le sien est gris. A qui est ce parapluie, à toi ou à Pierre ? Negacija (ne/ n'... pas). Prisvojni pridevi. Prisvojne zamenice. Konstrukcije za izražavanje pripadanja (à moi, à toi, à Pierre, à qui). Prezentativi (c'est / ce sont...) (Inter)kulturni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	Quels sont tes loisirs préférés ? J'adore les jeux vidéo. Tu l'aimes beaucoup? Oui, je l'adore. La Suisse, c'est un très beau pays. Je n'aime pas la poésie, mais j'aime beaucoup les romans policiers. Tu préfères regarder les films à la télé ou à l'ordinateur ? Cette BD ne me plaît pas. Pitanje intonacijom. Lične zamenice u službi direktnog i indirektnog objekta. Negacija (ne/ n'... pas). Prilozi za količinu (beaucoup, très). Sadašnje vreme frekventnih glagola. (Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film.
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	Je pense qu'il faut l'aider. Moi aussi. Oui, tu as raison. Bien sûr, je suis d'accord avec lui. Non, je ne suis pas tout à fait d'accord. C'est bien/ ce n'est pas bien. Qu'est-ce que vous pensez de… ? Naglašene lične zamenice. Negacija. Sadašnje vreme frekventnih glagola. (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE, BROJEVA I CENA	Combien d'enfants y a-t-il dans le parc ? Il y a quatre garçons et cinq filles. Cette guitare coûte 150 euros. Je voudrais encore un peu de jus de fruits, s'il vous plaît. Il n'y en a plus. Qui est arrivé le premier ? Il habite dans le dixième arrondissement. Osnovni brojevi do 1.000. Redni brojevi do 20. Partitivno de. Kondicional glagola pouvoir i vouloir. (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; valute ciljnih kultura.

ŠPANSKI JEZIK	
Komunikativna funkcija	**Jezički sadržaji**
POZDRAVLJANJE I PREDSTAVLJANJE SEBE I DRUGIH I TRAŽENJE/ DAVANJE OSNOVNIH INFORMACIJA O SEBI I DRUGIMA	Hola Hola + nombre Señor / Señora + apellido Por favor Saludo + soy / me llamo Hola, soy Pedro, ¿qué tal? Buenos días, me llamo Dani Rovira; soy actor. Hola, ¿eres Rosa? Sí, soy yo. Encantado/a - Hola, soy María. ¿Y tú? - Soy Rodrigo. Encantado. Este es mi amigo. Se llama Juan. ¿Cómo te llamas? ¿Cuántos años…? ¿Dónde…? ¿De dónde eres? ¿Qué haces? ¿A qué te dedicas? Hola, soy Juan. Tengo doce años. Soy de Madrid pero vivo en Granada. Tengo dos hermanas mayores. Practico tenis y natación. A veces hago montañismo con mi mejor amigo. Esta es mi prima Elena. Vive en Serbia. Su madre es profesora de español. Este es el señor Rodríguez. Es de España. Se dedica al diseño. Pozdravi (¡Hola¡ ¿Qué tal? ¡Buenos días! ¡Buenas tardes! ¡Buenas noches! ¡Hasta luego! ¡Adiós! ¡Chao!) Indikativ prezenta frekventnih glagola. Upitne reči (qué, quién/es, cómo, dónde, de dónde, cuánto, cómo). Lične zamenice. Pokazne zamenice (este/a/os/as). Prisvojni pridevi. Brojevi. (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtive komunikacije; imena, prezimena i nadimci; rodbina i rodbinske veze; titule uz prezimena osoba; veći gradovi u zemljama španskog govornog područja.
OPISIVANJE BIĆA, PREDMETA, MESTA, POJAVA, RADNJI, STANJA I ZBIVANJA	Me llamo Carolina, soy de Francia. Ahora vivo en Salamanca, en España. Soy alta, morena y un poco tímida. Siempre llevo pulseras, son regalos de mis amigas. Me parezco a mi hermana mayor. Serbia se encuentra en el sureste de Europa, en los Balcanes. Su capital es Belgrado, una ciudad con larga historia. Serbia tiene más de siete millones de habitantes. Su naturaleza es preciosa. Sobre todo es famosa por sus ríos y bosques... Pridevi - rod, broj i slaganje sa imenicama. Položaj prideva. Komparativ prideva (más…que, menos…que); komparativ najčešćih nepravilnih prideva (mejor, peor, mayor, menor). Apsolutni superlativ s prilogom muy. Prilozi za količinu poco, mucho, bastante; razlikovanje mucho/muy. (Inter)kulturni sadržaji: osobenosti nekih zemalja govornog područja ciljnog jezika (znamenitosti, geografske karakteristike i sl.).
IZNOŠENJE PREDLOGA I SAVETA, UPUĆIVANJE POZIVA ZA UČEŠĆE U ZAJEDNIČKOJ AKTIVNOSTI I REAGOVANJE NA NJIH	Vamos al cine mañana. -¿Por qué no? Es una buena idea. -¿Qué ponen? -Es una comedia; dicen que es buena. ¿A qué hora quedamos? -A las seis, ¿te parece bien? -Sí, perfecto. quieres + infinitivo ¿Quieres venir a mi casa esta tarde? -No puedo, tengo mucho trabajo. Te invito a + Marcos te invita a su concierto de guitarra. Es el 13 de junio a las 6 de la tarde en la sala de actos. Prezent indikativa (frekventni glagoli) querer + infinitiv glagola poder + infinitiv glagola Potvrdni i odrični oblik. (Inter)kulturni sadržaji: prikladno upućivanje predloga, saveta i poziva i reagovanje na predloge, savete i pozive.
IZRAŽAVANJE MOLBI, ZAHTEVA, OBAVEŠTENJA, IZVINJENJA, ČESTITANJA I ZAHVALNOSTI	poder + infinitivo ¿Te puedo ayudar? -Sí, está bien, gracias. / Sí, gracias. ¿Me puedes ayudar? -Sí, claro. -Muchas gracias. / -No, lo siento. -No pasa nada. querer + un/una… Quiero un vaso de agua. -Aquí tienes. Quiero empezar otro libro. -Debes leer Manolito Gafotas, es muy divertido. Modalni glagoli querer, poder, deber. Lične zamenice - COID (me, te, le, nos, os, les). (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtive komunikacije, značajni praznici i događaji, čestitanja.
RAZUMEVANJE I DAVANJE UPUTSTAVA	Lee estas instrucciones antes de continuar. Escribe tu nombre y continúa. Piensa bien cada pregunta. Toma apuntes antes de marcar la respuesta con bolígrafo. Revisa el trabajo antes de entegarlo.

	Imperativ za drugo lice jednine i množine frekventnih glagola u potvrdnom obliku. (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
OPISIVANJE RADNJI U SADAŠNJOSTI	Los días de entre semana me despierto a las siete. Desayuno y voy a escuela. Después de las clases suelo hacer mis tareas. Por la tarde suelo quedar con mi mejor amigo. Nos encanta jugar al fútbol. ¿Quieres venir a mi casa? -No puedo, estoy trabajando; tenemos una prueba de matemáticas mañana. Puedo nadar, pero todavía no sé bucear. Mi hermana sabe español. Indikativ prezenta za izražavanje radnje u sadašnjosti (događaji, aktivnosti, sposobnosti). Povratni glagoli. Glagol saber, poder za izražavanje sposobnosti. saber + *el/la. Glagolske perifraze estar + gerundio, soler + gerundio (najfrekventniji glagoli). Prilozi za vreme (ahora, siempre, a veces, nunca…). Sastavne rečenice sa veznikom y. Suprotne rečenice sa veznikom pero. (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.
OPISIVANJE RADNJI U PROŠLOSTI	Cuando mis padres eran jóvenes, la comunicación era muy diferente. No tenían teléfonos móviles. Si querían salir, podían acordar dos o tres días antes. Tampoco había redes sociales. ¿Qué hacían en su tiempo libre? Cuando era pequeño, no podía quedarme solo en casa. ¿Cuándo tenemos la prueba de español? -La profesora ha dicho que no tenemos más pruebas. Imperfekat za opisivanje prošlih radnji. Vremenske rečenice: cuando era, cuando tenía ... años, érase una vez Složeni perfekat (pretérito perfecto): particip pravilnih glagola i najčešćih nepravilnih glagola (participios irregulares: hecho, dicho, escrito, visto). (Inter)kulturni sadržaji: život nekad i sad; bajke.
OPISIVANJE BUDUĆIH RADNJI (PLANOVA, NAMERA, PREDVIĐANJA)	¿Qué vas a hacer mañana? -Voy a montar en bici. ¿Quieres ir conmigo? -Sí, voy a llamarte por la mañana. Glagolska perifraza ir a + infinitivo. Prilozi i priloški izrazi za vreme (mañana, el sábado siguiente, la semana que viene…). (Inter)kulturni sadržaji: pravila učtivosti u skladu sa stepenom formalnosti i situacijom.
ISKAZIVANJE ŽELJA, INTERESOVANJA, POTREBA, OSETA I OSEĆANJA	Tengo hambre/ sed/ calor/ frío. Tengo hambre. -¿Quieres un bocadillo? -Sí, gracias. Tengo sed. -Toma agua. / ¿Por qué no bebes agua? ¿Cómo estás? ¿Estás bien? -¡Muy bien! / Estoy triste. / Estoy cansado/cansada. tener + hambre, sed, sueño, calor, frío. estar + bien, mal, alegre, triste, cansado/a. (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; interesovanja, hobi, zabava, razonoda, sport i rekreacija.
ISKAZIVANJE PROSTORNIH ODNOSA I UPUTSTAVA ZA ORIJENTACIJU U PROSTORU	Disculpe, ¿sabe dónde está el museo? -Debes ir todo recto y girar a la izquierda después del semáforo. Cruza la calle y continúa hacia el parque. Ahí hay una fuente. El museo está a la derecha. Imperativ za drugo lice jednine i množine frekventnih glagola u potvrdnom obliku. Prilozi aquí, ahí, allí. Priloške odredbe muy cerca, muy lejos. Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa (a, en, sobre, debajo de, al lado de, enfrente, a la derecha...). Hay / Está, están. (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled mesta.
IZRICANJE DOZVOLA, ZABRANA, PRAVILA PONAŠANJA I OBAVEZA	Disculpa / disculpe, ¿puedo entrar? ¿se puede entrar? Apagar los móviles. Se deben apagar los móviles. Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i obaveze. (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
IZRAŽAVANJE PRIPADANJA I POSEDOVANJA	¿De quién es este libro? -Es mi libro. / (Es) mío. ¿Es el gato de María? -No, es de Juan. Konstrukcija za iskazivanje pripadnosti. Pitanja sa de quién. Prisvojni pridevi i zamenice. Pokazni pridevi. Određeni i neodređeni član. Negacija. Upitna intonacija. (Inter)kulturni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.

IZRAŽAVANJE DOPADANJA I NEDOPADANJA	¿Qué te gusta hacer en tu tiempo libre? -Me gusta… Prefiero… Me gustan/me encantan las películas de suspense porque… ¿A quién le gusta…? Glagoli gustar, encantar. Glagol preferir. Određeni član sa glagolom gustar. (Inter)kulturni sadržaji: umetnost, književnost za mlade, strip, muzika, film.
IZRAŽAVANJE MIŠLJENJA	¿Te parece…? ¿En tu opinión…? En mi opinión… Para mí… Tienes razón… No estoy de acuerdo… (no) estar de acuerdo, (no) tener razón Izražavanje mišljenja indikativom. Naglašene lične zamenice posle predloga (mí, ti, él, ella, nosotros, vosotros, ellos, ellas). (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
IZRAŽAVANJE KOLIČINE, BROJEVA I CENA	¿Cuántos estudiantes sois en la clase? -Somos 21. ¿Quiénes son estas tres personas? ¿Alguien ha visitado el museo de Salvador Dalí? -Nadie. / Sí, mi hermano lo ha visitado. ¿Cuánto vale el jamón serrano? -Es a dos euros los 100 gramos. -¿Me puede dar 200 gramos, por favor? ¿Hay una parada de autobuses? -Sí, sí hay. / No, no hay. Brojevi 1-1.000. Kvantifikatori mucho, poco, bastante. Hay/no hay. hay + neodređeni član / odsustvo člana. Zamenice alguien, algo; nadie, nada. Upitni pridev cuánto/a/os/as. (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; novac.

Ključni pojmovi sadržaja: komunikativni pristup, funkcionalna upotreba jezika, interkulturnost.

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje program prema potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu sastav odeljenja i karakteristike učenika, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže, udžbenike i druge nastavne materijale, kao i resurse i mogućnosti lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda, komunikativnih funkcija i preporučenih jezičkih aktivnosti, nastavnik kreira svoj godišnji (globalni) plan rada na osnovu koga će kasnije razviti operativne planove. Ishodi su definisani za kraj razreda i usmeravaju nastavnika da ih operacionalizuje na nivou jedne ili više nastavnih jedinica imajući u vidu nivo postignuća učenika. Ishodi se razlikuju, tako da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za većinu ishoda potrebno više vremena, različitih aktivnosti i načina rada. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo koje ne određuje sadržaje predmeta i zato se sadržajima u udžbeniku pristupa selektivno i u skladu sa predviđenim ishodima. S obzirom na to da udžbenik nije jedini izvor znanja, nastavnik treba da uputi učenike na druge izvore informisanja i sticanja znanja i veština.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Program usmeren ka ishodima ukazuje na to šta je učenik u procesu komunikacije u stanju da razume i produkuje. Tabelarni prikaz ishoda, komunikativnih funkcija i jezičkih aktivnosti, nastavnika postepeno vodi od ishoda, preko komunikativne funkcije kao oblasti, do preporučenih jezičkih aktivnosti i sadržaja u komunikativnim funkcijama, koji osposobljavaju učenika da komunicira i koristi jezik u svakodnevnom životu, u privatnom, javnom ili obrazovnom domenu. Primena ovog pristupa u nastavi stranih jezika zasniva se na nastojanjima da se dosledno uvažavaju sledeći stavovi:

- ciljni jezik upotrebljava se u učionici u dobro osmišljenim kontekstima od interesa za učenike, u prijatnoj i opuštenoj atmosferi;
- govor nastavnika prilagođen je uzrastu i znanjima učenika;
- nastavnik treba da bude siguran da je shvaćeno značenje poruke uključujući njene kulturološke, vaspitne i socijalizirajuće elemente;

- bitno je značenje jezičke poruke;
- znanja učenika mere se jasno određenim relativnim kriterijumima tačnosti i zato uzor nije izvorni govornik;
- nastava se zasniva i na socijalnoj interakciji s ciljem da unapredi kvalitet i obim jezičkog materijala; rad u učionici i van nje sprovodi se putem grupnog ili individualnog rešavanja problema, potragom za informacijama iz različitih izvora (internet, dečiji časopisi, prospekti i audio materijal) kao i rešavanjem manje ili više složenih zadataka u realnim i virtuelnim uslovima sa jasno određenim kontekstom, postupkom i ciljem;
- nastavnik upućuje učenike u zakonitosti usmenog i pisanog koda i njihovog međusobnog odnosa;
- svi gramatički sadržaji uvode se induktivnom metodom kroz raznovrsne kontekstualizovane primere u skladu sa nivoom, a bez detaljnih gramatičkih objašnjenja, osim, ukoliko učenici na njima ne insistiraju, a njihovo poznavanje se vrednuje i ocenjuje na osnovu upotrebe u odgovarajućem komunikativnom kontekstu.

Komunikativno-interaktivni pristup u nastavi stranih jezika uključuje i sledeće:
- usvajanje jezičkog sadržaja kroz ciljano i osmišljeno učestvovanje u društvenom činu;
- poimanje nastavnog programa kao dinamične, zajednički pripremljene i prilagođene liste zadataka i aktivnosti;
- nastavnik treba da omogući pristup i prihvatanje novih ideja;
- učenici se posmatraju kao odgovorni, kreativni, aktivni učesnici u društvenom činu;
- udžbenici predstavljaju izvor aktivnosti i moraju biti praćeni upotrebom dodatnih autentičnih materijala;
- učionica je prostor koji je moguće prilagođavati potrebama nastave iz dana u dan;
- rad na projektu kao zadatku koji ostvaruje korelaciju sa drugim predmetima i podstiče učenike na studiozni i istraživački rad;
- za uvođenje novog leksičkog materijala koriste se poznate gramatičke strukture i obrnuto.

Tehnike / aktivnosti

Tokom časa se preporučuje dinamično smenjivanje tehnika / aktivnosti koje ne bi trebalo da traju duže od 15 minuta.

Slušanje i reagovanje na komande nastavnika na stranom jeziku ili sa audio zapisa (slušaj, piši, poveži, odredi ali i aktivnosti u vezi sa radom u učionici: crtaj, seci, boji, otvori/zatvori svesku, itd.).

Rad u parovima, malim i velikim grupama (mini-dijalozi, igra po ulogama, simulacije itd.).

Manuelne aktivnosti (izrada panoa, prezentacija, zidnih novina, postera i sl.).

Vežbe slušanja (prema uputstvima nastavnika ili sa audio-zapisa povezati pojmove, dodati delove slike, dopuniti informacije, selektovati tačne i netačne iskaze, utvrditi hronologiju i sl.).

Igre primerene uzrastu

Klasiranje i upoređivanje (po količini, obliku, boji, godišnjim dobima, volim/ne volim, komparacije...).

Rešavanje „problem-situacija” u razredu, tj. dogovori i mini-projekti.

„Prevođenje” iskaza u gest i gesta u iskaz.

Povezivanje zvučnog materijala sa ilustracijom i tekstom, povezivanje naslova sa tekstom ili, pak, imenovanje naslova.

Zajedničko pravljenje ilustrovanih i pisanih materijala (planiranje različitih aktivnosti, izveštaj/dnevnik sa putovanja, reklamni plakat, program priredbe ili neke druge manifestacije).

Razumevanje pisanog jezika:
- uočavanje distinktivnih obeležja koja ukazuju na gramatičke specifičnosti (rod, broj, glagolsko vreme, lice...);
- prepoznavanje veze između grupa slova i glasova;
- odgovaranje na jednostavna pitanja u vezi sa tekstom, tačno/netačno, višestruki izbor;
- izvršavanje pročitanih uputstava i naredbi.
- Pismeno izražavanje:
- povezivanje glasova i grupe slova;
- zamenjivanje reči crtežom ili slikom;
- pronalaženje nedostajuće reči (upotpunjavanje niza, pronalaženje „uljeza”, osmosmerke, ukrštene reči, i slično);
- povezivanje kraćeg teksta i rečenica sa slikama/ilustracijama;

- popunjavanje formulara (prijava za kurs, nalepnice npr. za prtljag);
- pisanje čestitki i razglednica;
- pisanje kraćih tekstova.

Uvođenje dečije književnosti i transponovanje u druge medije: igru, pesmu, dramski izraz, likovni izraz.
Predviđena je izrada dva pismena zadatka u toku školske godine.

STRATEGIJE ZA UNAPREĐIVANJE I UVEŽBAVANJE JEZIČKIH VEŠTINA

S obzirom na to da se ishodi ostvaruju preko jezičkih veština, važno je da se one u nastavi stranih jezika permanentno i istovremeno uvežbavaju. Samo tako učenici mogu da steknu jezičke kompetencije koje su u skladu sa zadatim ciljem.
Stoga je važno razvijati strategije za unapređivanje i uvežbavanje jezičkih veština.

Slušanje

Razumevanje govora je jezička aktivnost dekodiranja doslovnog i implicitnog značenja usmenog teksta; pored sposobnosti da razaznaje fonološke i leksičke jedinice i smisaone celine na jeziku koji uči, da bi uspešno ostvario razumevanje učenik treba da poseduje i sledeće kompetencije:
- diskurzivnu (o vrstama i karakteristikama tekstova i kanala prenošenja poruka),
- referencijalnu (o temama o kojima je reč) i
- sociokulturnu (u vezi sa komunikativnim situacijama, različitim načinima formulisanja određenih govornih funkcija i dr.).

Težina zadataka u vezi sa razumevanjem govora zavisi od više činilaca:
- od ličnih osobina i sposobnosti onoga ko sluša, uključujući i njegov kapacitet kognitivne obrade,
- od njegove motivacije i razloga zbog kojih sluša dati usmeni tekst,
- od osobina onoga ko govori,
- od namera s kojima govori,
- od konteksta i okolnosti - povoljnih i nepovoljnih - u kojima se slušanje i razumevanje ostvaruju,
- od karakteristika i vrste teksta koji se sluša, itd.

Progresija (od lakšeg ka težem, od prostijeg ka složenijem) za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je, stoga, na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:
- prisustvo/odsustvo vizuelnih elemenata (na primer, lakšim za razumevanje smatraju se oni usmeni tekstovi koji su praćeni vizuelnim elementima zbog obilja kontekstualnih informacija koje se automatski upisuju u dugotrajnu memoriju, ostavljajući pažnji mogućnost da se usredsredi na druge pojedinosti);
- dužina usmenog teksta;
- brzina govora;
- jasnost izgovora i eventualna odstupanja od standardnog govora;
- poznavanje teme;
- mogućnost/nemogućnost ponovnog slušanja i drugo.

Čitanje

Čitanje ili razumevanje pisanog teksta spada u tzv. vizuelne receptivne jezičke veštine. Tom prilikom čitalac prima i obrađuje tj. dekodira pisani tekst jednog ili više autora i pronalazi njegovo značenje. Tokom čitanja neophodno je uzeti u obzir određene faktore koji utiču na proces čitanja, a to su karakteristike čitalaca, njihovi interesi i motivacija kao i namere, karakteristike teksta koji se čita, strategije koje čitaoci koriste, kao i zahtevi situacije u kojoj se čita.
Na osnovu namere čitaoca razlikujemo sledeće vrste čitanja:
- čitanje radi usmeravanja;
- čitanje radi informisanosti;
- čitanje radi praćenja uputstava;
- čitanje radi zadovoljstva.

Tokom čitanja razlikujemo i nivo stepena razumevanja, tako da čitamo da bismo razumeli:
- globalnu informaciju;
- posebnu informaciju,
- potpunu informaciju;
- skriveno značenje određene poruke.

Pisanje

Pisana produkcija podrazumeva sposobnost učenika da u pisanom obliku opiše događaje, osećanja i reakcije, prenese poruke i izrazi stavove, kao i da rezimira sadržaj različitih poruka (iz medija, književnih i umetničkih tekstova itd.), vodi beleške, sačini prezentacije i slično.

Težina zadataka u vezi sa pisanom produkcijom zavisi od sledećih činilaca: poznavanja leksike i nivoa komunikativne kompetencije, kapaciteta kognitivne obrade, motivacije, sposobnosti prenošenja poruke u koherentne i povezane celine teksta.

Progresija označava proces koji podrazumeva usvajanje strategija i jezičkih struktura od lakšeg ka težem i od prostijeg ka složenijem. Svaki viši jezički nivo podrazumeva ciklično ponavljanje prethodno usvojenih elemenata, uz nadogradnju koja sadrži složenije jezičke strukture, leksiku i komunikativne sposobnosti. Za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je progresija na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:

- teme (učenikova svakodnevnica i okruženje, lično interesovanje, aktuelni događaji i razni aspekti iz društveno-kulturnog konteksta, kao i teme u vezi sa različitim nastavnim predmetima);
- tekstualne vrste i dužina teksta (formalni i neformalni tekstovi, rezimiranje, lične beleške);
- leksika i komunikativne funkcije (sposobnost učenika da ostvari različite funkcionalne aspekte kao što su opisivanje ljudi i događaja u različitim vremenskim kontekstima, da izrazi pretpostavke, sumnju, zahvalnost i slično u privatnom, javnom i obrazovnom domen);
- stepen samostalnosti učenika (od vođenog/usmeravanog pisanja, u kome se učenicima olakšava pisanje konkretnim zadacima i uputstvima, do samostalnog pisanja).

Govor

Govor kao produktivna veština posmatra se sa dva aspekta, i to u zavisnosti od toga da li je u funkciji monološkogizlaganja, pri čemu govornik saopštava, obaveštava, prezentuje ili drži predavanje jednoj ili više osoba, ili je u funkciji interakcije, kada se razmenjuju informacije između dva ili više sagovornika sa određenim ciljem, poštujući princip saradnje tokom dijaloga.

Aktivnosti monološke govorne produkcije su:

- javno obraćanje (saopštenja, davanje uputstava i informacija);
- izlaganje pred publikom (predavanja, prezentacije, reportaže, izveštavanje i komentari o nekim događajima i sl.).

Ove aktivnosti se mogu realizovati na različite načine i to:

- čitanjem pisanog teksta pred publikom;
- spontanim izlaganjem ili izlaganjem uz pomoć vizuelne podrške u vidu tabela, dijagrama, crteža i dr.
- realizacijom uvežbane uloge ili pevanjem.

Interakcija podrazumeva stalnu primenu i smenjivanje receptivnih i produktivnih strategija, kao i kognitivnih i diskurzivnih strategija (uzimanje i davanje reči, dogovaranje, usaglašavanje, predlaganje rešenja, rezimiranje, ublažavanje ili zaobilaženje nesporazuma ili posredovanje u nesporazumu) koje su u funkciji što uspešnijeg ostvarivanja interakcije. Interakcija se može realizovati kroz niz aktivnosti, na primer:

- razmenu informacija,
- spontanu konverzaciju,
- neformalnu ili formalnu diskusiju, debatu,
- intervju ili pregovaranje, zajedničko planiranje i saradnju.

Sociokulturna kompetencija i medijacija

Sociokulturna kompetencija i medijacija predstavljaju skup teorijskih znanja (kompetencija) koja se primenjuju u nizu jezičkih aktivnosti u dva osnovna jezička medijuma (pisanom i usmenom) i uz primenu svih drugih jezičkih aktivnosti (razumevanje govora, govor i interakcija, pisanje i razumevanje pisanog teksta). Dakle, predstavljaju veoma složene kategorije koje su prisutne u svim aspektima nastavnog procesa i procesa učenja.

Sociokulturna kompetencija predstavlja skup znanja o svetu uopšte, kao i o sličnostima i razlikama između kulturnih i komunikativnih modela sopstvene govorne zajednice i zajednice/zajednica čiji jezik uči. Ta znanja se, u zavisnosti od nivoa opštih jezičkih kompetencija, kreću od poznavanja osnovnih komunikativnih principa u svakodnevnoj komunikaciji (osnovni funkcionalni stilovi i registri), do poznavanja karakteristika različitih domena jezičke upotrebe (privatni, javni i obrazovni), paralingvističkih elemenata, i elemenata kulture/kultura zajednica čiji jezik uči. Navedena znanja potrebna su za kompetentnu, uspešnu komunikaciju u konkretnim komunikativnim aktivnostima na ciljnom jeziku.

Poseban aspekt sociokulturne kompetencije predstavlja interkulturna kompetencija, koja podrazumeva razvoj svesti o drugom i drugačijem, poznavanje i razumevanje sličnosti i razlika između svetova, odnosno govornih zajednica, u kojima se učenik kreće. Interkulturna kompetencija takođe podrazumeva i razvijanje tolerancije i pozitivnog stava prema individualnim i kolektivnim karakteristikama govornika drugih jezika, pripadnika drugih kultura koje se u manjoj ili većoj meri razlikuju od njegove sopstvene, to jest, razvoj interkulturne ličnosti, kroz jačanje svesti o vrednosti različitih kultura i razvijanje sposobnosti za integrisanje interkulturnih iskustava u sopstveni kulturni model ponašanja i verovanja.
Medijacija predstavlja aktivnost u okviru koje učenik ne izražava sopstveno mišljenje, već funkcioniše kao posrednik između osoba koje nisu u stanju da se direktno sporazumevaju. Medijacija može biti usmena i pisana, i uključuje sažimanje i rezimiranje teksta i prevođenje. Prevođenje se u ovom programu tretira kao posebna jezička aktivnost koja nikako ne treba da se koristi kao tehnika za usvajanje bilo kog aspekta ciljnog jezika predviđenog komunikativnom nastavom. Prevođenje podrazumeva razvoj znanja i veština korišćenja pomoćnih sredstava (rečnika, priručnika, informacionih tehnologija, itd.) i sposobnost iznalaženja strukturalnih i jezičkih ekvivalenata između jezika sa koga se prevodi i jezika na koji se prevodi.

UPUTSTVO ZA TUMAČENJE GRAMATIČKIH SADRŽAJA

Nastava gramatike, naporedo s nastavom i usvajanjem leksike i drugih aspekata stranog jezika, predstavlja jedan od preduslova ovladavanja stranim jezikom. Usvajanje gramatike podrazumeva formiranje gramatičkih pojmova i gramatičke strukture govora kod učenika, izučavanje gramatičkih pojava, formiranje navika i umenja u oblasti gramatičke analize i primene gramatičkih znanja, kao prilog izgrađivanju i unapređivanju kulture govora.

Uloga gramatike u procesu ovladavanja jezikom je pre svega praktična i sastoji se u postavljanju osnove za razvijanje komunikativne kompetencije. Gramatičke pojave treba posmatrati sa funkcionalnog aspekta (funkcionalni pristup). U procesu nastave stranog jezika u što većoj meri treba uključivati one gramatičke kategorije koje su tipične i neophodne za svakodnevni govor i komunikaciju, i to kroz raznovrsne modele, primenom osnovnih pravila i njihovim kombinovanjem. Treba težiti tome da se gramatika usvaja i receptivno i produktivno, kroz sve vidove govornih aktivnosti (slušanje, čitanje, govor i pisanje, kao i prevođenje), na svim nivoima učenja stranog jezika, prema jasno utvrđenim ciljevima, standardima i ishodima nastave stranih jezika.

Gramatičke kategorije su razvrstane u skladu sa Evropskim referentnim okvirom za žive jezike za svaki jezički nivo koji podrazumeva progresiju jezičkih struktura prema komunikativnim ciljevima: od prostijeg ka složenijem i od receptivnog ka produktivnom. Svaki viši jezički nivo podrazumeva gramatičke sadržaje prethodnih jezičkih nivoa. Cikličnim ponavljanjem prethodno usvojenih elemenata nadograđuju se složenije gramatičke strukture. Nastavnik ima slobodu da izdvoji gramatičke strukture koje će ciklično ponavljati u skladu sa postignućima učenika, kao i potrebama nastavnog konteksta.

Glavni cilj nastave stranog jezika jeste razvijanje komunikativne kompetencije na određenom jezičkom nivou, u skladu sa statusom jezika i godinom učenja. S tim u vezi, uz određene gramatičke kategorije stoji napomena da se usvajaju receptivno, dok se druge usvajaju produktivno.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje ne samo postignuća učenika, proces nastave i učenja, već i sopstveni rad kako bi permanentno unapređivao nastavni proces.

Proces praćenja ostvarenosti ishoda počinje procenom nivoa znanja učenika na početku školske godine kako bi nastavnici mogli da planiraju nastavni proces i proces praćenja i vrednovanja učeničkih postignuća i napredovanja. Taj proces se realizuje formativnim i sumativnim vrednovanjem. Dok se kod formativnog ocenjivanja tokom godine prate postignuća učenika različitim instrumentima (dijagnostički testovi, samoevaluacija, jezički portfolio, projektni zadaci i dr.), sumativnim ocenjivanjem (pismeni zadaci, završni testovi, testovi jezičkog nivoa) preciznije se procenjuje ostvarenost ishoda ili standarda na kraju određenog vremenskog perioda (kraj polugodišta, godine, ciklusa obrazovanja). Formativno vrednovanje nije samo praćenje učeničkih postignuća, već i praćenje načina rada i sredstvo koje omogućava nastavniku da u toku

nastavnog procesa menja i unapređuje proces rada. Tokom ocenjivanja i vrednovanja učeničkih postignuća treba voditi računa da se načini na koje se ono sprovodi ne razlikuje od uobičajenih aktivnosti na času jer se i ocenjivanje i vrednovanje smatraju sastavnim delom procesa nastave i učenja, a ne izolovanim aktivnostima koje stvaraju stres kod učenika i ne daju pravu sliku njihovih postignuća. Ocenjivanjem i vrednovanjem treba da se obezbedi napredovanje učenika u ostvarivanju ishoda, kao i kvalitet i efikasnost nastave. Svrha ocenjivanja treba da bude i jačanje motivacije za napredovanjem kod učenika, a ne isticanje njihovih grešaka. Elementi koji se vrednuju su raznovrsni i treba da doprinesu sveopštoj slici o napredovanju učenika, jačanju njihovih komunikativnih kompetencija, razvoju veština i sposobnosti neophodnih za dalji rad i obrazovanje. To se postiže ocenjivanjem različitih elemenata kao što su jezičke veštine (čitanje, slušanje, govor i pisanje), usvojenost leksičkih sadržaja i jezičkih struktura, primena pravopisa, angažovanost i zalaganje u radu na času i van njega, primena sociolingvističkih normi. Prilikom ocenjivanja i vrednovanja neophodno je da načini provere i ocenjivanja budu poznati učenicima odnosno usaglašeni sa tehnikama, tipologijom vežbi i vrstama aktivnosti koje su primenjivane na redovnim časovima, kao i načinima na koji se vrednuju postignuća. Takva pravila i organizacija procesa vrednovanja i ocenjivanja omogućavaju pozitivnu i zdravu atmosferu u nastavnom procesu, kao i kvalitetne međusobne odnose i komunikaciju na relaciji učenik-nastavnik, kao i učenik-učenik, a ujedno pomažu učeniku da razume važnost i smislenost vrednovanja i podstiču ga na preuzimanje odgovornosti za vlastito planiranje i unapređivanje procesa učenja.

Naziv predmeta: **MATERNJI JEZIK/GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE**

BUNJEVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Naziv predmeta	Bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture
Cilj	Cilj nastave i učenja bunjevačkog jezika sa elementima nacionalne kulture u sedmom razredu osnovne škule je proširivanje znanja iz prithodni razreda o bunjevačkom jeziku; proučavanje književnosti na maternjem jeziku, osposobljavanje učenika za nove forme usmenog i pismenog izražavanja, stalno bogaćenje ričnika izvornim bunjevačkim ričima ko i nigovanje i razvijanje multikulturalnosti u našoj multietničkoj sridini.
Razred	Sedmi
Godišnji fond časova	72 časa

ISHODI **Po završenoj oblasti** **učenik će bit u stanju da:**	**OBLAST/TEMA**	**SADRŽAJI**
- Razlikuje prominljive i neprominljive riči; - Odredi vrstu riči; - Pripozna podvrste riči; - Razlikuje i pravilno upotribljava padeže; - Deklinuje imenske riči u jednini i u množini; - Razlikuje prideve i priloge; - Izvede komparaciju prideva i priloga; - Razumi pojam sintagme; - Odredi vrstu sintagme; - Razumi nastanak staroslovenskog jezika; - Kratko opiše Moravsku misiju; - Objasni pojam „porodica jezika“; - Nabroji sve jezike unutar slovenske jezičke porodice; - Poštiva osnovna pravopisna pravila pri pisanju; - Pravilno upotribljava interpunkcijske znakove; - Razlikuje kvantitet akcenta; - Pripozna književne rodove; - Tumači motive određeni književni dila; - Odredi temu; - Okarakteriše likove i razumi socijalni milje iz kojeg dolaze; - Uočava razliku izmed narodne i autorske književnosti; - Uočava elemente dramskog teksta i nike njegove osobine; - Pripozna stilske figure u određenim tekstovima; - Koristi oko 50 novi punoznačni bunjevački riči; - Diskutuje na zadatu temu;	BUNJEVAČKI JEZIK KNjIŽEVNOST	Vrste riči; podvrste riči (sistematizacija i proširivanje znanja). Gramatičke kategorije imenski riči. Komparacija prideva i priloga. Sintagma Moravska misija Ćirila i Metodija; staroslovenski jezik Jezičke porodice; slovenski jezici Pravopis; osnovna pravopisna pravila; interpunkcijski znakovi (sistematizacija i proširivanje znanja) Dugački i kratki akcenti „Veliki dan“ - Gabrijela Diklić „Korizma i Uskrs“ - Gabrijela Diklić „Snaš Kata u Varoši“ - Gabrijela Diklić „Luka tumači Kati diplomaciju“ - (odlomak) Marko Peić „Aska i vuk“ - Ana Popov „Žar tica“ - narodna pripovitka, ispripovidala Ana Vojnić Kortmiš „Zanat je zlatan“ - narodna pripovitka, ispripovidala Ana Vojnić Kortmiš „Ružina dobrota i Božić“ - narodna pripovitka, ispripovidala Ana Vojnić Kortmiš Groktalica „Janjica divojka privarila Ivu Senjanina“ „Sigra zlatni imena“ - stara bunjevačka dičija sigra, zapisala Suzana Kujundžić Ostojić Kraljička pesma -„Mi selu iđemo“ ispivala Ana Vojnić Kortmiš, „Bunjevačke novine“, br. 2007, br. 22, str. 20
- Zna odbranit svoju tvrdnju jel stav; - Opisiva lik iz pročitanog književnog dila; - Opisiva enterijer, eksterijer, pejzaž i portret;	JEZIČKA KULTURA	Snaš Kata Diskusija na temu o značaju zanata Moja soba Moj baćo Moja nana

- Piše izvištaj i intervju; - Pripovida o doživljajima sa izleta, litovanja i porodični okupljanja; - Objašnjava značaj dužijance za Bunjevce; - Pripoznaje bunjevačka imena i prizimena; - Objašnjava poriklo bunjevački imena i prezimena; - Demonstrira porodično stablo svoje familije; - Razumi i zna objasnit ulogu Bunjevaca u prisajedinjenju Vojvodine Kraljevini Srbiji; - Uočava karakteristike i značaj somuna kod Bunjevaca; - Prezentuje izreke o kruvu; - Uočava karakteristike i značaj božićnjaka; - Imenuje figure na božićnjaku; - Objasni broj figura i njevo misto na božićnjaku; - Objasni poriklo naziva božićna grana; - Demonstrira i objasni kadgodašnje ukrašavanje božićne grane; - Pripozna i objasni bunjevački narodni običaj za Vodeni poneđiljak; - Pripozna kraljičku krunu; - Objasni karakteristike kraljičke krune; - Usvaja i izvodi pokrete bunjevački narodni igara; - Pripoznaje i opisiva roljku; - Navodi i objašnjava naminu i način upotribe roljke; - Samostalno primenjiva osnovne elemente slamarske tehnike; - Zna napravit božićnu i uskršnju čestitku od slame;	ELEMENTI NACIONALNE KULTURE	Prolićne boje Zima u mojem kraju Izvištaj sa izleta Doživljaji sa litovanja Nediljna užna Značaj Dužijance za Bunjevce Bunjevačka imena i prezimena Porodično stablo Uloga Bunjevaca u prisajedinjenju Vojvodine Kraljevini Srbiji Tradicionalni kruv - somun Božićnjak Božićna grana Značaj i uloga Marinskog prela Bunjevački narodni običaji za Vodeni poneđiljak Kićenje kraljica za Dove - kraljička kruna Bunjevačka narodna igra Tandrčak Roljka Božićna čestitka od slame Uskršnja čestitka od slame

Ključni pojmovi sadržaja: bunjevački jezik, književnost, jezička kultura, nacionalna kultura

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja izbornog predmeta, Bunjevačkog jezika sa elementima nacionalne kulture u sedmom razredu ostvariva se u nikoliko jasno definisani nastavni etapa ko i u prithodnom razredu. Program je orijentisan na ishode i daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da ovaj program prilagodi potribama odiljenja i karakteristikama učenika. Ishodi definisani po oblastima, usmiravaje nastavnika da operacionalizuje ishode na nivou jedne nastavne jedinice.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

U oblasti bunjevačkog jezika učenici stiču znanja o specifičnostima bunjevačkog jezika kroz pridviđene gramatičke i pravopisne sadržaje. U oblasti jezičke kulture stavljamo akcenat na upoznavanje novi izvorni bunjevački riči, njevo pravilno naglašavanje, ko i poseban oblik rečeničnog iskaza koji je karakterističan za bunjevački jezik. Pravilna upotriba bunjevačkog jezika pridstavlja osnovu za svaku dobru usmenu i pismenu komunikaciju. U oblasti književnosti proučavaje se dila savrimeni bunjevački autora ko i narodna književnost. Razvija se logičko i kritičko mišljenje putom razumivanja i tumačenja poetski, prozni i dramski tekstova koji obogaćivaje maštu učenika i doprinose većoj kreativnosti na maternjem jeziku.

Upoznavanje i nigovanje nacionalne kulture ostvariva se postupnim usvajanjom znanja o bunjevačkoj istoriji, kulturi i tradiciji. U sedmom razredu posebna pažnja je posvećena proučavanju pojedinačni bunjevački narodni običaja karakteristični za određene periode tokom godine, a koji su u vezi sa virskim praznicima. Značajno misto zauzima sticanje znanja o karakteristikama i značaju kruva, ko i o upoznavanje karakteristika obrednog kruva.
U nastavi bunjevačkog u sedmom razredu zastupljeni su oni oblici, metode i sridstva rada koji doprinose boljem usvajanju nastavnog sadržaja poštujuć ujedno individualne karakteristike učenika.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje i vridnovanje nastave se obavlja kroz usmenu i pismenu proviru znanja, primenom formativnog i sumativnog ocinjivanja. Ocine su brojčane i ne ulaze u prosek. Učenik se ocinjiva na osnovu aktivnosti i učešća u različitim oblicima grupnog rada. Nastavnu temu bunjevački jezik pratimo i vridnujemo putom pismeni provira. Književnost pratimo i ocinjivamo kroz usmene provire, recitovanjom, razumivanjom pročitanog teksta jel dramatizacijom obrađeni dramskih tekstova. Jezičku kulturu pratimo i ocinjivamo kroz usmene i pismene vižbe. Elementi nacionalne kulture se prate i ocinjuju kroz usmenu i pismenu proviru znanja ko i kroz praktične radove (rukotvorine od slame).

VLAŠKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Numilji lu kurs	VUORBA ŠÎ KULTURA VLAHA
Cilju	Cilju lu învacatu lu Vuorba šî kultura Vlaha je sî să întarjaskă pućearja dî komunikacîje a lu škuolarj atît sî puoată sîngurj sî vorbaskă în situacîje dîn tuoatădzî šî în tjemurj dîn strukă (în rîndu ku tjemurlji śe îs pusă prîn vuorbă šî în fuoarmă dî skris), sî kaće aluor identjitet dî etnicitjet šî dî kultură šî sî să kunuoaskă ku elementurlji dî tradicîje, kultură šî ađeturlji Vlahilor
Razu	Ašapćija
Fuondu dî śasurj pră an	72 dî śasur

AŹUNSU **Dîpa śe oguoaje ku tjema škuolarju o să puoată sî:**	**TJEMA**	**SUCÎNUTU**
– spună ruodu lu skrisuoarja dî literatură – analizirjaskă elementurlji dî kompozicîje lu kînćiku dî lirjikă (struofa, vjersu) – aflje motjivu în kînćiśe – kunuoaskă elementurlji dî akustikă šî veđearje în sljika dî poezije – kunuoaskă šî sî aflje epitjeturlji în kînćik – kunuoaskă šî sî aflje onomatuopeja – kunuoaskă šî sî aflje komparacîja în kînćik – aljagă fuormilji dî povăstujit în literatură – spună śe je înśeputu, śe înklśitu, śe kulminacîja, da śe dîsklśitu în tjekstu dî pruoză – spună tjema, luoku šî vrjeamja kîn să lukră śuoa; rînđitu lu potrivjelurj – spună karje îs junaśi în tjekst – dăskrije kaptarja, gîndurlji šî aja śe asîmt junaśi în tjekst – analizirjaskă aja śe lukră junaśi în tjekst, askultîndu să ku argumjenturj dîn tjekst – vadă aja śe je dî rîs în skrisuoarja dî literature – ilustruje kređerurlji, ađeturlji, kum să trajit šî potrivjelurlji dîn vrjeamja śe a trjekut dăskrisă în skrisuoarja dî literatură – aljagă suoarta lu dramă (dî teatăr, dî talevizije, dî radio) – analizirjaskă elementurlji dî kompozicîje în tjekstu lu drama (činu, poivitu, scjena) – kînće kînćiśe vlasăšć dîn lumnje šî dî kopij karje îs în rîndu ku aluor anj – skrije o skrisuoarje ku dăskrisu lu junaś šî aja śe sa potrivit în skripsuoarja dî literatură karje a śećit	LITERATURA	**LIRJIKA** Terminurlji dî literatură Kîntatuorju šî kînćiku. Struofa šî vjersu în kînćiku dî lirjikă. Motivurlji în kînćik. Elementurlji dî akustikă šî veđearje în sljika dî poezije. Epiteturlji. Onomatuopeja. Komparacîja (śe să parjekjeašće, vuorba dî parjekit, ku śe să parjekjeašće). Lektjira – kînćiśe dă žalje, deskînćiku – kînćiśe pomîntuluj – kînćiśe svîncîlor – Kînćiśilji vlasăšć a lu lumnje or a lu autorj šî poecî vlasăšć kum aljeaźe nastavnjiku. **EPIKA** Terminurlji dî literatură Al śe skrije šî al śe povîastuje. Fuorma lu spusu: dăskrisu, povăstujitu; dijaluogu. Fabula: rînđitu lu potrivjelurj. Junaśi aj marj šî junaśi aj miś. Karakterizacîja lu figurj – kum vorbjeašć, kum să rînduje. Karakterizacîja lu figurj pră etikă; relacîja ku ajlalc. Suoarta lu povješć dî epikă: basnă, povješć dî lumnje, povješć skrisă dî autorj. Lektjira – Повјестјиј дје копиј пјинтру ноаптја бунă - Povješćilji dî kopij pîntru nuoapća bună, Negotin 2017 – Basnje šî povješć vlasăšć a lu lumnje šî/or a lu autorj kum aljeaźe nastavnjiku. **DRAMA** Terminurlji dî literatură Činu, poivitu, figurîlji în dramă. Sorcîlji lu dramă. Komjenđa – karakteristikurlji. Lektjira 1. Źukarijilji dî batrînjeacă (pră aljes). 2. Drama dî teatăr, TV or radio. **TJEKSTURLJI DÎ NAUKĂ ŠÎ DÎ INFORMISÎT** (aljeasă pînă la duoa) 1. Kultura vlasaskă dîn lumnje. 2. Dîn vijaca lu anuoštri aj batrînj. 3. Aljesu dîn kărc, enciklopedije, nuovinj dî kopij šî dî la Internet.

			4. Teksturlji dîn nuovinj (aljesu đin „Vuorba nuastră”) Šîmăj lektjiră dî aljes 1. Filmurj pră ljimba anuastră 2. Stripurj karje kum aljeaźe. 3. Am katat teatru dî kopij.
– sa fakă deklinacija numinjicîlor – sa fakă konjugacija verburljilor în vrjemurj noj – sa puată pră tuaće sa lje potrivjaskă în vorbiturj – sa să kunuaskă ku struktura vuorbilor šî ku zîđitu lor – sa aflje muađilji vuorbilor – vadă šî aljagă vuorbilji înskimbatoarje – vadă šî aljagă vuorbilji njeînskimbatoarje.	LJIMBA (VUORBA)	Gramatika (ljimba, fonetika, leksikoluogija, morfoluogija)	Pronvacatu: aoristu šî imperfektu Învacatu: Vrjeamja verburljilor: imperativu, potencijalu, futur II Deklinacija numinjicîlor Morfologija vuorbilor: radaśina vuorbi, prefiks, sufiks, deminutiv, augmentativ, hipokoristik, pejorativ Sintaksa: Vuorbilji înskimbatuoarje: numiturilji, adusaturilji, pronumiturilji, numjeri, verburlji. Vuorbilji njeînskimbatuoarje: adunaturilji, propusurlji, ljegaturilji, vorbiturilji šî zbjeraturilji.
– să askulće ku skripsuoarja vlasaskă (ćirilica šî latinica) kînd skrije la „vuorbje aljeasă”. – sa skrije đirjept ljimbilji strinje, diftongurj uo/ua šî žumaglasîluor împreunaće (îă) în aorist		Skrisu đirjept	Skrisu lu glasurj ă, й, дз, ш, ж (ă, î, dz, ś, ż) Skripsuoarja Vlaha – ćirilica. Skripsuoarja Vlaha – latinica. Sa skrije đirjept ljimbilje strinje, diftongurj uo/ua šî žumaglasîluor împreunaće (îă) în aorist
– vorbaskă kum trîabje glasurlji ă, î, dz, ś, ź – vorbaskă vuorbilji kum trîabje šî ja sama dî intonacîje – vorbaskă încaljes în rînd ku aja kum să vorbjeašće în aluj luok – śećaskă încaljes tjeksturj ku tjematikă în mulće fjealurj			Vuorbitu lu glasurj ă, î, dz, ś, ź. Intonacîja šî pauzîlji în rîndu ku sîamnurlji dî interpunkcîje; întonacîja lu spusurlji dî întrabat. Artikulacîja: vorbjeašće sî să audă răpedzîtuorilji, întînj merjekuc da prăurmă măjjut (sîngurj or în grupă)
– să aźuće ku măjmulće fuorme dî povăstujit: deskripcîja , enterijeru, eksterijeru, pojivitu în priruodă), dijaluogu – vorbaskă njeînpeđekat la glumj šî ku telefuonu – askulće ku încaljes tjeksturlji vlasăšć karje lji să śećesk – askulće suvorbituorju ku încaljes – întîlpină tjekstu vorbit or skris dî aja kum a vadzut šî a sîmcît karća dîn literatură or la tjemă dîn traju dî tuoatădzî šî dîn lumnja visatuoarje – dramatizuje tjekstu śe a śećit šî potrivjeala dîn traju dî tuoatădzî – să aźuće ku vuorbarju la îngazdatu lu aluj fuond dî vuorbje – śećaskă ku încaljesu tjekstu skurt šî ušuor skris pră ljimba Vlaha – đirjept intonirjeaaskă spusu dî dzîs, dî întrabat šî dî zbjerat kind śećeašće tjekstu – śećeaskă în śeat tjekstu šî raspunđe la întrabărj ljegaće dî tjekst dîpa śe śećeašće – prospună ku vuorba šî în skrisuoarje pră ljimba Vlaha filmurlji śe a katat; povîastuje ku vuorba šî în skrisuoarje pră ljimba Vlaha śe vjeađe pră sljikă/sljiś šî dî potrivjelurj – recituje kînćiśe dî ađeturj vlasăšć dîn lumnje ljegaće dî dzî marj – proskrije un tjekst skurt pră planu śe je dat (înskimbatu lu ruod, număr, vrjeamja, sluogurj) – skrije la kărc – skrije tjeksturj la tjema lu škuoală, drugarije, ferije dî vară šî dî jarnă.	KULTURA LU LJIMBĂ/VUORBĂ		– Povîastujitu – dî aja śe lji sa potrivit, dî aja śe a vadzut, dî aja śe jej vrjeu, dî śe lji duor. – Întîlpinatu lu grupj dî vuorbj la vro tjemă šî întîlpinat spusu dîn vuorbje śe îs daće. Vorbitu la telefuon – înśeputu šî ogojitu ku vuorba în rîndu ku bontuonu. – Bontuonu, rugatu dî aźutamînt, dijaluogu. – Povăstujitu (în doa, tri spusurj) dî aj dîn kasă, komšîj, drugarj, škuoală šî aja śe să lukră la škuoală, ka šî dî vro potrivjală karje îj sa potrivit. – Dăskrisu – lu enterijer šî eksterijer, lu uoamenj, žuoavinje, poiviturj în priruodă. – Śe sîngur ginđeašće dî tjekstu śe a śećit (dî śe ma fuost drag šî dî śe). – Kapjećenja, autoru, junaku šî kum je jeal. – Reprodukcîja lu tjekstu/povastă askultată or śećită, ku aźutatu lu plan or sîngur reprodukuje. Dăskrisu lu sljikă or vrun lukru în măjmulće sljiś. Reprodukcîja în vuorbă or skris lu filurj śe îs kataće, pră plan śe je fakut Dramatizacîja lu vrun tjekst pră vuoje or potrivjeală dîn tuoatădzî. Intonacîja đirjaptă lu spusu dî dzîs, dî întrabat šî dî zbjerat kind să śećeašće tjekstu. Dikcîja šî intonacîja đirjaptă lu vuorbje kind să recituje kinćiśe dî ađeturj vlasăšć. Śećitu în śeat šî raspunsu la întrabărj dî tjekstu śe je śećit. Îngazdatu lu vuorbarj: vježbilji dî leksikă šî semantikă (sî dzîśem aśi: fuźitu dî vuorbj premulće; însamnatu figurativjit lu vuorbje; aflatu

		lu părcîlji lu spus karje nus); vježbilji dî stil: (sî dzîśem aśi: tjekstu învintă povăstujitu frumuos; šabluonu dî situacîje ka o fuormă dî katat mejfrumuos spus) – Proskrisu lu tjeksturj skurće pră daćina śe je dată (primenjitu lu ruod, număr, vrjeamja, sluogu...). Skrisu la kărc. Skrisu la tjeksturj la tjema lu škuoală, drugarije, ferije dî vară šî dî jarnă. Prezentacîja lu tjekst karje sîngurj a skris šî lukru în tim. Kărcîlji: Golubović Slobodan, Vuorbarju: vlaško-srpski rečnik, Bgd, 2013. Golubović Slobodan, Vuorbarju: srpsko-vlaški rečnik, Beograd, 2016.
– sa aflje kum sa trajit vrodată šî kum am dotrajit în vrijamja Turśîlor – să audă povješć dîn mitologija Vlahilor šî sa aflje dă karje arîtarj sa povastujitt vrodată – sa kunuaskă običăjurlji anuaštre šî kum sa fakut ađeturlji – sa învjecă kum să gaćešće vro mînkarje batîrnjaskă – sa kunuaskă povješć dă uaminj kunoskuc	ELEMENTURLJI DÎ KULTURĂ ŠÎ TRADICÎJE	– Povješć dîn vrjemja Turśîlor šî istorija nuastră dîn vrjemja aja – Traju al dă vrodată – Mitologija – Ađeturj šî običăjurj – Muzika dă vrodată – Uaminj kunoskuc – Mînkarja dă vrodată Kărcîlji dî aźutat: – Проф др Перић Миодраг, Власи североисточне Србије, Петровац на Млави 2014. – Голубовић Милена, У свету симбола: анализа ритуала „узимања” Ускрса у селу Дубока, Митолошки зборник 32, Рача, 2014.

Terminurlji dî kjeaje lu sucînatură: literatura, ljimba (vuorba), kultura lu ljimbă (vuorbă), elementurlji dî kultură šî tradicîje.

PROGRAMU DÎ EDUKACÎJE ŠÎ ÎNVACAT

DÎ AŠAPĆILJA RAZ DÎ ÎNVĂCAMÎNTU ŠÎ VĂSPITUJITU

KORELACÎJA KU ALĆE KURSURJ

Istuorija
Geografija
Muzika
Likuovno
Krjeđearja
Građansko

INSTRUKCÎJE DÎ REALIZACÎJA LU PROGRAM

Programu dî edukacîje šî învacatu lu Vuorba šî kultura Vlaha are patru tjeme: literatura, ljimba/vuorba, kultura lu ljimbă/vuorbă šî elementurlji lu tradicîje šî kultură. Śasurlji nu ar trăbuji sî să înpartă pră tjeme, ma la tuot śasu trîabje luvat sama dî kultura lu vuorbitu škuolarilor šî dî kultura Vlahilor în Sîrbije ku akcjentu la tradicîje šî ađeturlji lumnji. Tuoaće alje patru tjemj îs propljećiće šî njiś una nu să puoaće învaca sîngură fîrdă korelacîje ku aljelalće tjemj.

Programu dî edukacîje šî învacatu lu Vuorba šî kultura Vlaha je fundat pră aźunsurj, pră procesu dî învacat šî aja la śe škuolarji aźung. Aźunsurlji îs dăskrisu lu šćutu, lukru, stavurj šî vrjedujealje integrisîće, karje škuolarju formirjeašće, larźeašće šî adînkjeadză prîn aăašća tjemj.

I. PLĂNIRJITU LU EDUKACÎJE ŠÎ ÎNVACAT

Programu dî edukacîje šî învacat ku fokusu pră aźunsurj lu nastavnjik dîa măjmarje slobuoadă, măjmultă pućearje în kreacîje šî proginđitu lu edukacîje šî învacat. Nastavnjiku je aśi sî apruoapje program śe je dat lu aja śe trîabje lu aluj raz în rîndu ku: nivou kît să šćije vuorba Vlaha, škuolarji în raz šî aluor karakteristikurj; kărcîlji dî învacat šî alće materijalurj dî edukacîje ku karje o sî să askulće.

Programu dî edukacîje šî învacat ku fokusu pră aźunsurj lu nastavnjik dîa măjmarje slobuoadă, măjmultă pućearje în kracîje šî proginđitu lu edukacîje šî învacat. Nastavnjiku je aśi sî apruoapje program śe je dat lu aja śe trîabje lu aluj raz în rîndu ku: nivou kît śă šćije vuorba Vlaha, škuolarji în raz šî aluor karakteristikurj; kărcîlji dî învacat šî alće materijalurj dî edukacîje ku karje o sî să askulće; tehnika, alatu dî edukacîje šî medij karje jeastă în škuoală; resursurlji, puućerilji, ka šî aja śe trîabuje lu luoku unđe je škuoala. Pornjind dî la aźunsurj šî sucînaturilji karje îs daće nastavnjiku măjîntînj faśe aluj planu dî an, un plan dî lukru în global dîn karje praurmă o sî fakă să planurlji dî operativă. Aźunsurlji definisîc pră tjemj ušurjeadză lu nastavnjik operacionalizacîja lu aźunsurj la nivou lu tuoată lekcîja. Dî la nastavnjik să ašćată dî tuoată lekcîja, în faza lu plănirjitu šî skrisu lu sprimitură dî śas, sî definisaskă dîferencirjće rezultaturlji karje trîabje sî fije šî aja în tri nivuorj: aăalja la karje tuoc škuolarji trîabje sî aźungă, aăalja la karje trîabje sî aźungă măjdotuoc škuolarji šî aăalja la karje trîabje sî aźungă numa vrunji. Aša indirjekt să faśe o relacîje ku standardurlji la tri nivuorj. La planirjit trîabje sî să ajbje în gînd kă rezultaturlji karje să ašćată nus tuotuna, unji să măjušuor šî măjjut realizuje, dar dî măjmulće (mîjkusama dî tjema dî edukacîje, literatura) trîabje măjmultă vrjeamje, măjmulće aktivnosturj šî lukru la măjmulće tjeksturj. În faza lu planirjitu lu edukacîje šî învacat trîabje sî să ajbje în gînd kă je karća dî învacat alat dî edukacîje šî nu determinisîašće aja śe sucînje kursu. Dîspră aja trîabje selektujit aja śe sucînje karća dî învacat. Prînga karća dî învacat, ka izvuoru lu šćutu, nastavnjiku trîabje sî arîaće lu škuolarj šî alće izvuoară. Kînd să planirjeašće procesu dî edukacîje trîabje purtat griža dî aja śe škuolarji šćiu, dî aluor iskustvă, pućearja lu aluor intelekt šî dî śe să interjeasuje.

Akcjentu trîabje pus la îngazdatu lu vuorbarj šî ku aźutatu lu potrivjelur dî kultură šî dzîlje marj, karje să fak în vrun luok, ku cilju sî să kunuoaskă ku traju Vlahilor dî vrodată, aluor tradicîje šî kultură. Să kriśeašće sî să fakă komparacîje întră aja kum să însamnă dzîljilji marj la Vlasînj šî la Sîrbj, or la alće etnicitjeturj ku karje Vlasi trajesk în vrun luok.

II. REALIZACÎJA LU EDUKACÎJE ŠÎ ÎNVACAT

LITERATURA

Programu dî literatură je fakut dîn tjeksturj karje îs rîndujic prîn rodurj lu literatură – lirjika, epika, drama ku dodatu lu tjeksturj aljeasă firdă fikcîje, karje popularizăsk nauka šî karje informisăsk. Aljesu lu tjeksturj je lasat lu nastavnjik, da trîabje sî fije în rîndu ku anji lu škuolarj.

LUKRU KU TJEKSTU

Să aljeaźe: povasta (dîn lumnje, alu autor), basna, kînćiku, śumjelś, răpjedzîturj.

Śećitu – lu povješć vlasăšć skurće, tjeksturj dîn literatura frumuoasă, kînćiśe, basne. Vježbujitu lu śećitu frumuos šî încaljes, karje je apruoapje lu vuorba dî tuoatădzî. Kînd să lukră kînćiku trîabje vežbujit śećitu frumuos šî recitujitu.

Dî la škuolarj dîn asta vrstă să ašćată, sî šćije sî vadă rîndu lu potrivjelurj, junaśi šî aj dî lăturj, vrejeamja šî luoku unđe să potrivješće, înśeputu, înklîśitu šî dîsklîśitu lu lukrarje, dăskrisu lu înokuolu šî uoamenji; porînśilji lu śumjelś; kriśitura lu basne sî să adukă în relacîje ku potrivjelurj dîn vijacă. Sî vadă elementurlji dî fantastikă în povješć šî kum în basne aja śe să povîastuje însamnă altăśe.

În ašapćilja raz kînd lukră kînčiśilji škuolarji să învacă sî kunuoaskă onomatuopeja, komparacîja, da šî să raznjaskă epiteturlji. Să ašćată kă puot să îj kunoaskă šî să îj determinjirjaskă. Trîabje să šćije sî vadă motivurlji în kînćik, šî sljiśilji dî poezîje.

În ašapćilja raz, kînd să lukră tjeksturlji dî pruoză, akcjentu să punje la karakterizacîja lu junaś dî etikă. Să înđamnă vuorba la tjemă kum îs junaśi karje îs dăskriš în tjeksturj.

Tjeksturlji karje îs dodac lu program trîabje sî aźuće lu nastavnjik šî kînd lukră lekcîjilji dîn gramatikă, ka šî kînd lukră materjalu dîn kultura lu ljimbă/vuorbă. Tjeksturlji karje nu lukră, nastavnjiku trîabje sî înbije lu škuolarj sî śećaskă în vrjeamja sluobîdă.

Prînga korelacîje întră tjeksturj nastavnjiku trîabje sî fakă šî korelacîja în vertikală. Nastavnjiku trîabje sî fije kunoskut ku sucînatura lu „Vuorba šî kultura Vlaha” dîn razurlji dîntînj dîspră principu lu gradacîje šî sistematizacîje.
Nastavnjiku trîabje sî kunoaskă kultura dî tradicîje šî sufljet alu Vlasi dîn Sîrbije.
Korelacîja în horizontală nastavnjiku faśe, măjîntînj, ku kursu lu ljimba šî literatura sîrbaskă, istuorija, likuovno, muzika, krjođearja šî građansko.
Aźunsurlji ljegac dî tjema lu literatură îs fundac la śećit. Dîpa śe śećesk tjekstu, škuolarji să învintă sî skrije un tjekst în karje o să daskrije śe sa lukrat în tjekstu al śećit. Mulće fuoarmje dî śećit je aja śe trîabje lu škuolarj sî tunje în lumnja lu kărcîlji dî literatură. Dîpa śe śećesk škuolarji să învintă să reprodukuje aja śe a śećit. Aša avjem šî aźunsu karje je śušit în aja parće sî škuolarji kînće un kînćik vlasăsk.

LJIMBA (VUORBA)
În edukacîje dî ljimbă/vuorbă škuolarji să sprimăsk dî komunikacîje bună în vuorbă šî skris pră vuorba vlasaskă.
Kînd să în sucînatu lu program vorbjeašće dî lekcîjilji lukraće în razurlji aj dînainće să cjeanuje kă aja kît je învacat šî kît puoaće sî să askulće ku aja śe je învacat nainće, să proîntrabă. Pînă nu să pornjeašće ku lukru la sucînatu nou, je lasat luok dî pronojitu šî vježbujitu lu al batrîn în situăcîj noj, ku śe să faśe lunźeašće lukru šî sistjematikă în prinsu lu aja śe să învacă nou ku aja śe să šćije.
Întuotdîuna nastavnjiku trîabje sî ajbje în gînd luoku lu vježbujitu dîn gură šî ku sistjematikă šî ku aja kă lekcîja nu je gatată dîkă nuje šî bun vježbujită. Aja arată kă vježbujitu trîabje sî ajbje parće šî kînd să lukră lekcîja în realizujitu, în pronojitu šî întaritu lu aja śe să învacă.

Gramatika (ljimba, fonetika, leksikoluogija, morfoluogija)
În ašapćilja raz, škuolarji întarjesk aja śe šćiu dî vuorbilji înskimbatuoarje să vuorbilji njeînskimbatuoarje. Aša să măjkalumnja kunuosk ku struktura lu spus. În paksă lji să arată pră śe să aljeaźe spusu răsfirat dîn spusu njerăsfirat, ka šî spusu ku unu, măjmulc or fîrdă subjekt.
Ka šî în razurlji śa trekut, škuolarju în aźunsu lu procjesu dî edukacîje trîabje sî fije kadîr sî vadă pră śe să aljeaźe vuorba vlasaskă în aluj luok šî sî o înparjekjeadză ku vuorba în alće krajurj, ka šî ku ljimbilji lu altă lumnje, măjîntînj ku ljimba sîrbaskă.

Ortografija
Regulatjiva dî ortografije să învacă prîstă vježbujitu ku sistjem (dîktatu dî ortografije, înđirjeptatu lu sminćiturilji în tjekstu śe je dat, tjesturj ku întrabărj dîn ortografije šî aša). În vježbilji dî ortografije, ar fi bun, vrjeamje dî vrjeamje sî fije šî întrabărj ku karje să vjeađe kum să šćije grafija (kum să skriu sluovilji pră ortografije).
Prînga aja, trîabje învintac škuolarji sîngur sî vadă šî sî înđirjeapće aja śe a sminćit în ortografije prîn komunikacîje ku SMS, ka šî prîn alće tipurj dî komunikacîje prîstă Internet.

Ortoepija
Nastavnjiku întuotdîuna trîabje sî arîaće vrjedujala lu vuorbitu đirjept, karje să vjeažbuje ku vježburlji dî ortoepije. Aăašća vježbj nu să realizuje ka lekcîje aljeasă, ma prînga tjemurlji dî gramatjikă; intonacîja lu spus să puoaće doparće ljega dî kultura lu vuorbă, vježbujitu
lu recitujitu lu kînćiśe šî aša. Askultîndu să ku audio snimăk, škuolarji trîabje sî să doložaskă sî reprodukuje šî să ja vuorbitu đirjept, melodija, dikcîja...
Njišće vježbj dî ortoepije să puot vježbuji ku tjemurj dîn literatură: aša, artikulacîja puoaće sî să vjeažbuje ku vorbitu lu spusurjealje, atunjś kînd să lukră; akcjentu lu vuorbă, tjempu, ritmu, intonacîja lu spus šî pauzurlji să puot vježbuji ku śećitu la glas lu tjeksturj dîn lektjiră (pră aljesu a lu nastavnjik or a lu škuolarj, šî aša). Ka o vježbă dî ortoepije trîabje lukrat šî vorbitu dîn gînd lu învacaće tjeksturj dî vjersurj or pruoză (ku aźutamîntu lu audio tjehnikă).

KULTURA LU LJIMBĂ/VUORBĂ
Învaljitu lu kultura lu ljimbă/vuorbă je una dîn măjmarj daćinj lu edukacîja dî ljimba/vuorba ku elementurlji lu kultura lumnji. Asta tjemă, makră dîkă je pusă ka o tjemă aljeasă, trîabje sî să ljeaźe dî lukratu lu tjeksturj dî literatură ka šî ku învacatu lu gramatikă šî ortografije. Tuot aša, šî lukratu la tjeksturj dî literatură šî lukru la gramatikă šî ortografije trîabje sî sucînă pastratu lu kultura spusă šî skrisă.

Edukacîja o sî fije măjbună dîkă să analizirjesk povješćilji šî śećiturlji. Kînd să realizuje sucînatura dî edukacîje je bun sî să askulće ku tehnoluogije nuoj dî înformacîje šî komunikacîje (kum îs: table šćută, kompjuteru, video-bimu šî aša…).
Škuolarju să motivisîašće sî prospună aja śe îj sa potrivit, aja śe a vadzut šî aja śe vrjeu jej, ka šî sî dăskrije enterijeru, eksterijeru, uoamjenji, žuoavinjilji šî pojiviturlji în priruodă.
Dî la škuolarj să ašćată sî puoată sî întîlpinje grupj dî vuorbje dî vro tjemă šî spusurj dîn vuorbje śe îs daće. Trîabje sî šćije sî spună śe ginđesk dî tjekstu śe a śećit (dî śe la fuost drag šî dî śe), sî spună kum je numit tjekstu, kum kjamă autuoru, junaku šî aluj vrjedujealje. Trîabje sî šćije sî dzîkă fala šî să kaće aźutamînt. Singur trîabje sî spună (duoa tri spusurj) dî aluor fraće or suoră, dî drugarj dîn škuoală, dî vijaca la škuoală, dî vro śuoava śe a petrekut, dî vro potrivjeală karje lji sa potrivjit.
Să învintă šî să reprodukuje tjekstu or bajkă karje je askultată or śećită, ku aźutamîntu lu plan or sîngur. Dăskrisă sljika or lukru pră rînd ku aźutamîntu lu ilustrăcîj karje îs înparcîće. Reprodukujit filmu śe je katat, vro bajkă or predstavă dî kopij dîn teatăr.
Cilju lu vježbilji dî vorbit je învaljitu lu kultura lu vorbit. Ku sucînatura karje je bun organizujită šî proginđită, škuolarju să motivisîašće dî vorbit karje mjearźe kîrtă ušuor, încaljes, njeînpeđekat šî njeaćid vorbit lu škuolarj.

Fuormilji lu bontuon, aja în ljimbă ku śe să spunje śuoava în rîndu ku bontuonu are marje parće în realizacîja lu edukacîja lu kultura ljimbi. Trîabje la škuolarj dat în gînd dî luoku lu bontuonu în vuorbă šî ljimbă, dî manirurjîn komunikacîje, trîabje spus vrjedujala lu cînutu dî vorbitu šî skrisu kalumnja šî ku bontuon. Lu škuolarj trîabje spus kă în kuprinsu lu konvencîje lu bontuon mejđeasă îs fuormilji dî etikjecîje dîn gură šî în skris kum îs askultatu ku pronumitura Vuoj, etikjeta ku karje să arată poštojală kînd să vorbjeašće în komunikacîja în lumnje šî dî službă, ka šî askultatu în vuorbă ku ekspresije (fuormilji dî bontuon): parjerîau, mulcamitu, śinstîtu, rugamîntu. În ašasîlj raz fuormilji dî bontuon în vuorbă să vjeažbuje prîn înśeputu šî gatatu lu vuorbă prîstă telefuon în rîndu ku bontuonu. Prînga aja, ar trăbuji învintac škuolarji sîngurj să spună śe gînđesk dî vorbitu/njevorbitu în rîndu ku bontuonu.

Cilju lu vježbilji dî leksikă šî semantikă je îngazdatu lu vuorbarju lu škuolarj šî aratat kă să puoaće askulta ku măjmulće vuorbje šî spusur kînd să spunje śoava šî înđirjeptat kînd nus spusă în kontjekst. Askultîndu să ku ăăašća vježbj, la škuolarj să faśe învîacu să proginđaskă šî să kaće măjbună frază dî aja śe vrjeu sî spună (în rîndu ku situacîja dî komunikacîje) šî îngažđadză fuondu dî aša frazurj šî vuorbje în aluor vuorbarj. Vježbilji trîabje sî fije în rîndu ku interesujala lu škuolarj šî sucînatura lu edukacîje. La întarjitu lu vorbitu încaljeas šî învintatu lu škuolarj sî ginđaskă dî vuorbje šî aja śe jealje însamnă aźută vježbilji ku karje să înđirjaptă sî nu vorbaskă vuorbje premulće šî vuorbje dî protpă. Aźută šî vježbilji ku karje să arată śe însamnă vuorbulji în figurativă, ka šî vježbilji ku karje să află aja śe în spus nuje dzîs or skris.

Ku vježbilji dî stil škuolarji să înđirjaptă sî ljeaže vuorbilji šî frăzurlji altkum dîkăt kum je întotdîuna šî să aflje aluor potencijalurj. Aluor cilj nuje numa sî să înđirjeapće aja śe je grješît, ma šî škuolarji sî îš fakă învîacu să vorbaskă šî skrije kum trîabje. Šćutu dî stil šî dî aja śe să puoaće spunja ku ljimba škuolarji măjmult kapîtă dîn tjeksturlji dî literatură, prîntu śe je asta ljegat dî edukacîja dî literatură, ma nu trîabje sî să înbărabarjaskă ku analjiza lu ljimba šî stilu lu ăăašća tjeksturj. Lukru la învaljitu lu šćutu dî stil a lu škuolarj puoaće sî să funđeadză la tjekst ka un înśeput dî povăstujitu frumuos šî kitat, kă avjem în gînd kă în tjeksturlji dî literatură ušuor să vjeađe stilu kitat šî ku karje puoaće sî să askulće kîn formirjeašće vuorbilji šî spusurlji în nuoj situacîj dî komunikacîje.

Prăn mulće fuormje dî śećit škuolarju vjeažbuje dikcîja šî intonacîja lu spusurj. La înbogacîtu šî vježbujitu lu skris să aźunźe ku skrisu la kărc šî skripsuorj.
Škuolarji să învintă să śećaskă aja śe a skris šî să ja parće în prezentujitu lu teatru lu kopij.

ELEMENTURLJI LU KULTURĂ ŠÎ TRADICÎJE

Kunoskutu lu škuolarj ku elemjenturj dî istuorija lu etnicitjetu Vlahilor în Sîrbije (ku arja dî traj, ku aktivnosturlji în kultură, învăcamînt, krjođearje šî ekonuomije, ku măjmarj rjezultaturj în kultură, ku înstitucîje šî organizacîje...), sprimitu šî înbijatu la fakturj, ma šî învaljitu la o relacîje ku emocîje dîspră tradicîja, kultura, ađeturlji šî învîacurlji lu etnicitjetu Vlahilor în Sîrbije (folkluoru, zanaturlji, kultura lumnji, teatru, literatura, muzika, źukarije dî kopij dîn tradicîje, ađeturlji...), ma nu în rîndu ku romantizmu dî romantică, numa śušit

kîrtă vrjeamja śe vinje, la progrjes šî modernizacîje. Rîdzîmac dî vrjeamja śe a trjekut katăm la vrjeamja śe vinje. În ašasîlja raz akcjentu je la istorija Vlahilor dîn Vaku al mižlośin. Dî realizacîja lu asta tjemă lu škuolarj trîabje sî să sprimaskă fakturjlji dî komunitjetu Vlahilor în Sîrbije (luokurlji, institucîje šî organizacîje, lumnja kunoskută, numilji, pronumilji, poljikra...), da šî dî ljegaturilji ku alće etnicitjeturj šî kulturj, dî aja śe Vlasi a dat lu aăsta okuol (în prosvjetă, kultură, arhitjektură...). În rîndu ku aja kît să puoaće sî să škuolarji prindă în źuokurj vlasăšć karje îs în rîndu ku aluor anj, da sî šćije šî pră śe să kunoašće puortu vlasăsk, sî însîamnje la dzîlje marj (sî lje bărabarjaskă ku a lje sîrbješć), sî kunoaskă învîacurlji šî ađeturlji Vlahilor dî tradicîje.

Korjelacîja dî horizontală în asta tjemă nastavnjiku puoaće sî fakă ku edukacîja dî ljimba šî literatura sîrbaskă, istorija, geografija, likuovno, muzika, edukacija dî krjođearje šî văspitujitu dî orašîanj.

Nastavnjiku trîabje sî să kinuje sî să identitjetu šî poštojala lu etnicitjetu vlasăsk pazaskă ušuor, nu ku vorbiturj šî frazurj, ma în situacîj dîn tuoatădzî să înpreaonje fakturlji ku emocîje, šî dîa marje luok lu prava lu etnicitjeturj šî prava lumnji, lu poštojală întră etnije, lu tolerancîje šî interakcîje.

Kum să realizujeašće programu
Întuotdîuna trîabje sî să ajbje în gînd adîntînje daćină lu kurs: sî învjeacă škuolarji frumuos sî vorbaskă vuorba vlasaskă, frumuos sî śećaskă šî skrije. Măjmult bagat dî sama šî la aja śe škuolarju šćije întînj, dîspră ljegat dî aja śe să šćije. La tuot śasu nastavnjiku trîabje sî să askulće în edukacîje ku procedura diferencirjită, kă škuolarji nus dî o samă šî nau tuotuna kompetencîje dî ljimbă.

Atmosfjera la śas trîabje sî fije relaksirjită, sî kaće o relacîje dî partnerj întră oćitul/nastavnjik šî škuolarj kum sar măjušuor trješa barijera lu psihă la aktivizacîja lu pućearja lu vorbit šî învîacurj. Tuot śe să lukră dî ljimbă să demonstrirjeašće în kontjekst, nu să skuoaće dînlăturj. Kînd să vjeažbuje pućearja dî vuorbă dominirjesk dijaluogurlji în măjmulće fuoarmje în interakcîja lu nastavnjik ku škuolarju šî škuolarju ku škuolarj. La vuorbit să kată sî nu fije komplikujit, sî fije njeînsîljit šî sî să spune kum trîabje.

III. PETRJEKUTU ŠÎ VRJEDUJALA LU EDUKACÎJE ŠÎ ÎNVACAT
Petrjekutu šî vrjedujala lu progrjesu škuolarilor să lukră pră Pravilniku dă vrjedujala lu škuolarj pînă la aoptlja raz.

Petrjekutu šî vrjedujala lu progrjesu škuolarilor să lukră dî sî să puoată aźuns la aźunsurj, da înśeapje ku ocjena dîntînj lu nivou la karje je škuolarju šî în relacîje ku karje să ocjenjeašće kît progrjes a avut šî śe ocjenă o sî ajbje. Fijekarje aktivnuost arje potencijal dî procjenjitu lu aja kît sa mărs nainće šî dî sî să kapiće informacîje napuoj. Tuot śasu dî edukacîje šî aktivnuosturlji lu škuolarj je šansa dî sî să formirjaskă ocjenă, dî sî să registruje kît škuolarju a mărs nainće šî sîj să spună śe trîabje šîmăj sî lukrje.

Formirjitu lu ocjenă je un nou princip în edukacîje karje sucînje procjenujitu lu aja śe să šćije, śe să puoaće, cînutu šî rîndu la lukru, ka šî întarjitu lu kompetencîj dî vrjeamje lu eukacîje šî învacat. Măsuratu la formirjitu lu ocjenă sucînje astrîns la fakturj dî aja śe škuolarji a lukrat, a măjđeasă îs aăašća tjehnjike: realizacîja lu daćinj în praksă, petrekutu šî însamnatu lu aja śe škuolarji lukră dî vrjeamje dî edukacîje, komunikacîja întră nastavnjik šî škuolarj, registru dî tuot škuolarju (mapa dî progrjes) šî aša. Rjezultaturlji lu vrjedujală ku formirjitu lu ocjenă la kăpatînju lu ciklusu dî edukacîje trîabje sî fije dat întruuna în ocjenă ku număr.

Lukră lu nastavnjik să sucînje dîn plănirjit, realizujit, petrjekut šî vrjedujit. Nastavnjiku trîabje în kontinuitjet sî petrjakă šî ocjenjaskă diferjencirjit prînga aja śe škuolarji a fakut, šî procjesu lu edukacîje šî învacat, ka šî pră jeal sîngur šî aluj lukru. Ku tuot śe să arată bun šî śe aźută, nastavnjiku o sî să aźuće ku aja în aluj praksă dî edukacîje, da tuot śe să arată ka njedastul bun ar trăbuji ogođit sî fije măjbun.

MAĐARSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

A tantárgy neve	Magyar nyelv a nemzeti kultúra elemeivel, anyanyelvápolás
Cél	A magyar nyelv oktatásának és tanulásának célja, hogy a tanuló ápolja vagy idegen nyelvként tanulja a magyar nyelvet, helyesen használja a különféle kommunikációs szituációkban, beszédben és írásban. Ismerje meg, értékelje és becsülje a magyar nemzeti értékeket és hagyományokat, elfogadja a különböző kultúrákat és fejlessze az interkulturális kommunikációt; fejlessze a kulcskompetenciákat.
Osztály	Hetedik
Évi óraszám	72 óra

KIMENET **A tematikai egység/terület feldolgozását követően a diák képes lesz a következőkre:**	**TERÜLET / TEMATIKAI EGYSÉG**	**TARTALOM**
- Felismeri az irodalmi mű jellemző vonásait. - Felismeri és megkülönbözteti a prózai és a verses formákat - Meghatározza az irodalmi mű témáját, szereplőit, összefoglalja, reprodukálja a cselekményt. - Megkülönbözteti a népköltészetet a műköltészettől, a szépirodalmi szöveget a nem szépirodalmi szövegektől. Különbséget tesz a szerző és a narrátor/lírai én között. - Felismeri az epikai, drámai és lírai szövegek beszélőjét. - Meg tudja állapítani a cselekmény helyét és idejét. - Felismeri a költői jelzőt, a megszemélyesítést, a hasonlatot, a metaforát, az iróniát, a fokozást, a túlzást és a hiperbolát. - Meghatározza és példákkal illusztrálja a következő szépirodalmi szövegelemeket: a téma, a cselekmény helye és ideje, főszereplő, mellékszereplő stb. - Ismeri és megnevezi a következő fogalmakat: monda, mese, tájleíró költemény, elbeszélés, novella, regény, levél, napló, életrajz, önéletrajz, ballada, dráma. - Megnevezi és a gyakorlatban is alkalmazza a leírás formáit: személyleírás, tárgyleírás, tájleírás. - Felismeri és értelmezi az egyszerű szövegek konfliktushelyzeteit, a hősök jellemvonásait, s velük kapcsolatban megállapít, véleményt formál. - A szépirodalmi művek tudatos, igényes olvasója. - Képes esztétikai élmény átélésére. - Tiszteli a nemzeti irodalom és kultúra hagyományait. - Többszöri olvasás után megérti az egyszerű és/vagy összetettebb szövegeket. - Hangosan olvas és reprodukál rövidebb és/vagy hosszabb szövegeket, ügyelve a helyes artikulációra, hangsúlyra, hanglejtésre, valamint mondatformálásra. - Képek, kérdések, vázlat és kulcsszavak alapján összefoglalja a szöveg lényeges információit. - Megfogalmazza a szöveghez kapcsolódó egyéni élményeit. - Képes a nem lineáris szövegek befogadására.	IRODALMI ISMERETEK	LÍRA Feldolgozásra szánt szövegek 1. Radnóti Miklós: Éjszaka 2. Weöres Sándor: Őszi zápor (részlet) és/vagy más gyermekverse 3. Petőfi Sándor: Csatadal 4. Arany János: Családi kör 5. Pilinszky János: Téli ég alatt 6. Nemes Nagy Ágnes: Tavaszi felhők (zenei feldolgozása is) 7. Kosztolányi Dezső: Kip-kop, köveznek Kiegészítő, választható szövegek 1. Ady Endre: Balzsam tündér postája 2. Domonkos István: Tessék engem megdicsérni; Béci 3. Tolnai Ottó: Puccs 4. Varró Dániel: Miért üres a postaláda mostanába? 5. Petőfi Sándor: Reszket a bokor, mert... 6. Ács Károly: Valaki verset olvasott 7. Fehér Ferenc: Apám citerája 8. Varró Dániel: Pakolgató vagy Maszat-hegyi naptár 9. Weöres Sándor: Ó, ha cinke volnék 10. Weöres Sándor: Újévi jókívánságok 11. Kiszámolók 12. Varró Dániel: Nem, nem, hanem 13. Honfoglalás Kortárs költők alkotásai. Néhány magyar költő rövid életrajza és délszláv kapcsolatainak feldolgozása (pl. Petőfi Sándor, Arany János) Néhány magyar irodalmi szöveg szerb, illetve délszláv fordítása. Irodalmi alapfogalmak Műnemek: líra. A szöveg formája: a verses forma. Műfaji ismeretek: a dal, a szabadvers. Stíluseszközök: pl. a megszemélyesítés, a költői jelző, a hiperbola, a fokozás, a metafora, a hasonlat, a hangutánzás és a hangulatfestés. A költői és a lírai én. A lírai formanyelv jellemzői: képiség, ritmus, szerkezet. Rímfajták. EPIKA Feldolgozásra szánt szövegek - kötelező szövegek 1. Egy kortárs magyar szöveg feldolgozása 2. Egy világirodalmi szövegrészlet feldolgozása magyar nyelven 3. Csáth Géza: Egy vidéki gimnazista naplójából 4. Illyés Gyula: Petőfi Sándor (részlet) 5. Rúzsa Sándor (zenei feldolgozása is)

- Megismeri a vajdasági magyar gyermeksajtót.		6. Gion Nándor: A károkatonák még nem jöttek vissza (részlet) 7. Janikovszky Éva: A tükör előtt (Egy kamasz monológja) 8. Gobby Fehér Gyula: Az ujjak mozgása 9. Méhes György: Duci bácsi Kiegészítő, ismeretterjesztő, választható szövegek 1. Arany János: Mátyás anyja 2. Kőmíves Kelemenné 3. Mikszáth Kálmán: Akik ugatnak 4. Görög Ilona (A csudahalott) 5. Móra Ferenc: A csókai csata 6. Karinthy Frigyes: Röhög az egész osztály (részlet) 7. Nógrádi Gábor: Hogyan neveljük szüleinket? 8. Herceg János: Medvetánc (részlet) 9. Németh István: Színötös 10. A szilvás gombóc (mese)
		Irodalmi alapfogalmak Szerző és elbeszélő. Epikai műfajok: a napló, az életrajz és az önéletrajz, a novella és az elbeszélés. A leírás (táj-, személy- és tárgyleírás). A komikum és az irónia. A jellemzés fajtái pl. párbeszédben, az önjellemzés. Az epikai művek szerkezeti egységei. Nemzeti kultúra Kötelező témák: Híres magyar személyiségekről szóló írások (pl. Árpád magyar fejedelem, Szent István király, Mátyás király, Kossuth Lajos, gróf Széchenyi István stb.) Mondák (pl. a török dúlás idejéből, A fehér ló mondája, Mátyás királyról stb.) Kiegészítő, választható szövegek: 1. A magyar népviselet 2. A magyar néptánc - a csárdás (pl. Az a szép) 3. Népszokások (pl. húsvét, pünkösd, mindenszentek és a halottak napja, karácsony stb.) 4. Idénymunkálatokhoz kötött népi szokások (pl. kukoricafosztás, szüret) Válogatás a kortárs epikai alkotásokból. Projektmunka: - magyar és szerb műfordítások elemzése, összevetése az eredeti szöveggel, - gyermekversek a magyar és a délszláv irodalomban (pl. Jovan Jovanović Zmaj és Arany János vagy Weores Sándor), - ünnepek a magyar és a délszláv kultúrában, - híres ételek a magyar és a délszláv kultúrában (összehasonlítás), - hangszerek a magyar és a délszláv kultúrában (poszter, video- vagy hanganyag készítése), - magyar és délszláv népviselet, - magyar történelmi személyiségek (pl. Mátyás király), - magyar személyek a délszláv történelemben (pl. Hunyadi János / Sibinjani Janko) - Mutasd be a családodat! - családfa készítése, a családtagok jellemzése - A kedvenc sportom / sportolóm - Hova szeretnél elutazni? Mutasd be a kedvenc országodat! - Mutasd be a szülőhelyedet! - Szervezzünk meg egy utazást! stb. - Védett állatok Szerbiában és pl. Magyarországon - Mit tehetünk a Föld megmentése érdekében? DRÁMA ÉS FILM

		Népszokásokkal kapcsolatos dramatikus játékok (pl. lucázás, betlehemezés stb.) Választható filmek Mancs (részlet), Egri csillagok, Gusztáv, Magyar népmesék, Mesék Mátyás királyról stb.
- Különböző beszédhelyzetekben nyelvtudásának megfelelően egyszerű és/vagy összetettebb/bonyolult információkat kér és ad. - Megérti azokat alapvető információkat, amelyek a mindennapi kommunikációs helyzetekben hangzanak el. - Nyelvtudásának megfelelően alkalmazza a szituatív kódváltást. - Használja a megfelelő udvariassági formákat. -Megérti a hangzó, multimédiás anyagok lényeges információit. - Részt vesz szerepjátékokban. - Kommunikációs alapismeretek elsajátítása	KOMMUNIKÁCIÓ	A kommunikáció tényezői A non-verbális kommunikáció A szupraszegmentális tényezők - szerb-magyar kontrasztív összevetés A kommunikációs helyzetek: a beszélgetés, a felszólalás, az érvelés és a vita. A levélírás. Témakörök: információkérés- és adás, tanácskérés- és adás, egyszerű felszólítások alkalmazása. Családtagok, irodalmi alkotások hőseinek, filmek / színházi előadások hőseinek bemutatása és jellemzése. Környezet/lakóhely, tárgyak, videojátékok bemutatása, munkafolyamatok elmesélése. Szabadidős tevékenységek bemutatása. Nyári élmények elmesélése. Utazás megtervezése: keressük meg a legrövidebb / legolcsóbb utazási módot, vásároljunk jegyet, béreljünk hotelt / szobát, szervezzük meg a programot! (dramatizált játék, képregény, videó készítése) Vásárlás dramatizálása (pl. hangszer, ruházat). Ki vagyok én? - egy ismert ember életrajza (múlt idő, E/1), jellemzés. Naplóírás (valós vagy kitalált személy) stb. A hallás utáni szövegértés fejlesztése. Udvariassági formák: köszönés, bemutatkozás, bemutatás, elköszönés, megköszönés, bocsánatkérés, telefonálás, útbaigazítás, értesítés, meghívó, születésnapi gratuláció, jókívánság kifejezése stb. Részvétel rövid interakciókban, a beszédszándékok egyszerű kifejezése.
		Kommunikáció begyakorolt beszédfordulatokkal. Rövid, egyszerű szövegek létrehozása (napi tevékenységek, tervek, kívánságok, útmutatások). A diákok anyanyelve hatására előállt interferencia jelenségek javítására irányuló képességek fejlesztése. Bizonyos információk lokalizálása hangzó és multimédiás anyagokban. Szerepjátékok.
- Alapszinten kontrasztív módon gondolkodik, összevet. - Felismeri és megnevezi az alapszófajokat (ige, főnév, főnévi igenév, melléknév, számnevek, névmások, határozószók). - Ismeri és alkalmazza az igeidőket és igemódokat. - Ismeri és alkalmazza az alanyi és tárgyas ragozást. - Ismeri és alkalmazza a melléknevek fokozását. - Képes az elsajátított nyelvi modellek alkalmazására.	SZÓFAJTAN	A magyar és a szerb nyelv szerkezetének összehasonlítása. A szófajok - kontrasztív összevetés. A főnevekre vonatkozó tudás elmélyítése: a főnév fajtái, mondatbeli elhelyezése és toldalékolása. A névmásokra vonatkozó tudás elmélyítése. A személyes, kérdő, mutató és vonatkozó névmás. A névmások szövegszervező szerepének megfigyelése, alkalmazása a szövegalkotásban. A határozószók és mondatbeli szerepük. A névutók és mondatbeli szerepük. A kötőszavak. Információk gyűjtése, adatok elrendezése, lexikonhasználat. Helyesírási táblázatok, fürtábrák, folyamatábrák stb. készítése, ún. nehéz szavak jegyzékének készítése.
- Többszöri olvasás után megérti az egyszerű és/vagy összetettebb szövegeket. - Hangosan olvas és reprodukál rövidebb és/vagy hosszabb szövegeket, ügyelve a helyes artikulációra, hangsúlyra, hanglejtésre, valamint mondatformálásra.	OLVASÁS ÉS SZÖVEGÉRTÉS	Tanári minta alapján a szavak, szószerkezetek, mondatok helyes felolvasása a szupraszegmentális jegyek (ritmus, hangsúly, hanglejtés) helyes felhasználásával. Szövegek hallgatása és megértése, a tanult témák keretében.

- Képek, kérdések, vázlat és kulcsszavak alapján összefoglalja a szöveg lényeges információit. - Megfogalmazza a szöveghez kapcsolódó egyéni élményeit. - Képes a nem lineáris szövegek befogadására. - Megismeri a vajdasági magyar gyermeksajtót.		A kifejező és a néma olvasás gyakorlása, az egyszerűbb szövegek megértése kifejező és néma olvasás után. Az egyszerűbb átvitt értelmű szavak és szókapcsolatok megértésének gyakorlása. Ismeretlen elemek azonosítása új szövegekben, jelentésük tisztázása. Szövegfeldolgozó feladatok megoldása. Nem lineáris szövegek feldolgozása (pl. képregények, táblázatok, gondolattérképek, pókhálóábrák, diagramok, grafikonok stb.) Egy-egy cikk feldolgozása a vajdasági magyar gyermeksajtóból (Jó Pajtás)
- Ismeri és alkalmazza a helyesírási alapelveket. - Képes rövid szövegek másolására. - Képes rövid szövegek alkotására (képeslap, meghívó, SMS stb.) - Ismeri és alkalmazza az elválasztás szabályait. - Képes 10-12 mondatos és/vagy hosszabb fogalmazás írására.	HELYESÍRÁS	Nyomtatott minta alapján szavak, szókapcsolatok, mondatok másolása. Mondatok, szövegrészek leírása tollbamondás alapján. Szavak, szószerkezetek, mondatok leírása emlékezetből (pl. képekhez kapcsolva). Az igekötők helyesírása. A rövid és a hosszú magánhangzók és mássalhangzók megkülönböztetése. Az igemódok helyesírása: kijelentő mód, feltételes mód, felszólító mód és a határozott ragozás. Az elválasztás szabályai - az eddig megszerzett tudás elmélyítése. A tulajdonnevek helyesírásának gyakorlása, elmélyítése. A helyesírási szabályzat használata. A leggyakoribb nyelvi hibák. A vessző helyes használata.
- Hangalak és jelentés alapján felismeri a rokon értelmű és az ellentétes jelentésű szavakat. - Felismer (egyszerűbb) közmondásokat, szólásokat. - Szókincsét kb.250-300 további új lexikai egységgel gazdagítja.	SZÓKÉSZLET	Szóalkotás. Rokon értelmű, többjelentésű, ellentétes jelentésű, hangutánzó szavak a választott szövegben, azok stílusértéke. Állandósult szókapcsolatok.

Kulcsfogalmak: artikuláció, prozódia, interakció, kérdés-válasz, bemutatkozás és bemutatás, helyesírás, állandósult szókapcsolatok, ünnepek, szituációs szövegek, ismeretterjesztő szövegek, szépirodalmi szövegek, film.

Házi feladatok

Írjanak egyszerűbb fogalmazásokat a megadott témakörökben! Pl. leíró fogalmazást (valós, vagy képzeletbeli tárgy, táj, kép vagy képsor alapján), elbeszélő fogalmazást (valós vagy kitalált események, önállóan vagy képsorok, kérdések alapján), jellemzést (valós vagy kitalált személyek).

Házi olvasmány

A tanulók tudásszintjéhez mérten válasszunk ki egy-egy szöveget házi olvasmányként, egyet-egyet mindkét félévben (pl. kortárs magyar szövegeket).

Iskolai dolgozat

A tanulók mindkét félévben egy-egy írásbeli dolgozatot írnak a megfelelő szinten, a feldolgozandó témakörökben - pl. híres személy bemutatása és jellemzése, múltbeli események (Velem történt..., A legkedvesebb családtagom, El szeretnék utazni... stb.)

ÚTMUTATÓ A PROGRAM DIDAKTIKAI-METODIKAI MEGVALÓSÍTÁSÁHOZ

I. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS TERVEZÉSE

A tantárgy keretében a tanulók nyelvismerete alapján differenciáljuk a célokat és a kimeneteket, valamint az oktatási feladatokat. Meg kell különböztetnünk az anyanyelvápolást a magyar nyelv idegenként való

tanulásától. Javasoljuk a diákok nyelvismeretének felmérését az első órán, amely a nyelvismeret szerinti csoportok kialakításának alapját képezi. A kitűzött célok csakis a differenciált oktatás keretében valósíthatók meg.

II. A TANÍTÁS ÉS A TANULÁS MEGVALÓSÍTÁSA

A szövegek nem egyforma nehézségűek, a tanár a gyerekek szintjének megfelelően válogathat, szükség esetén adaptálhatja is őket. A feldolgozás során annyira mélyednek el a szövegben, amennyire az osztály tudásszintje ezt megengedi. Nem muszáj minden szöveget, nyelvtani jelenséget megtanítani, illetve teljes egészében elsajátítani. Ha a tanár úgy méri fel, elegendő a rövid említés / magyarázat is a szövegben lévő példák illusztrációjával, a hangsúly lehet a gyerekek gyűjtésén / munkáján is.

A készségek fejlesztése komplex módon történik, úgy, ahogy azok a valós kommunikációs helyzetekben természetes módon összekapcsolódnak. A nyelv elsajátítása továbbra is, minden esetben kontextusba ágyazva, konkrét beszédszituációkban valósul meg, melyekben a verbális és a nem verbális elemek, a szociokulturális tudás természetes egységet alkotnak. Ezért az oktatás is komplex módon folyik. A motiváció fenntartása miatt fontos, hogy a tanuló a fejlettségi szintjének megfelelő, változatos, érdekes és értelmes, kihívást jelentő tevékenységek során sajátítsa el a nyelvet, és a feldolgozásra kerülő témakörök megfeleljenek a tanulók érdeklődésének, igényeinek és szükségleteinek. A nyelvtani szerkezeteket továbbra is kontextusba ágyazva sajátítják el, majd fokozatosan megfigyeltetjük a nyelv szabályrendszere és az anyanyelvükhöz hasonló, illetve attól eltérő nyelvi jelenségeket. A magyar nyelv agglutináló jellegéből fakadóan a sikeres tanulás feltétele a grammatikai jelenségek tudatosítása.

Ebben a szakaszban is fontos célkitűzés, hogy a tanulók nyelvi kompetenciájának fejlesztése szoros összefonódásban és kölcsönhatásban történjen a fejlesztési szakaszra vonatkozó nevelési célokkal és más kulcskompetenciák fejlesztésével, így a szociális kompetenciával, az esztétikai-művészeti tudatossággal és kifejezőképességgel, valamint az önálló tanulással. Fokozatosan egyre nagyobb szerepet kap a digitális kompetencia, hiszen az IKT-eszközök használata az információszerzés és az információcsere korszerű és hatékony eszköze.

A tanulók, attól függően, hogy anyanyelvápolásként vagy idegen nyelvként tanulják a nyelvet:

- gyakorolják a mindennapi témákról szóló beszélgetésbe való bekapcsolódást,
- gyakorolják a kérdésmegértést és a (rövid) - megválaszolást,
- gyakorolják az állítás, tagadás, tiltás, felszólítás, kérés, köszönet megértését és kifejezését,
- fejlesztik a tárgyleírásnak, a személyek, állatok bemutatásának/bemutatkozásának, az eseménymondásnak és megértésnek a készségét,
- beszélgetnek az emberek közti különbségekről, más kultúrákról, nyelvekről,
- felfogják az irodalmi szöveg globális jelentését, rákérdeznek az ismeretlen szavakra, vagy megkeresik őket a szótárban,
- kérdések segítségével megállapítják a cselekmény szereplőit, a helyét és idejét,
- alkalmazzák a szövegekben előforduló új lexikát,
- szókincsüket új szavak tanulásával gazdagítják, szókincsgyarapító gyakorlatokat végeznek, szóképzéssel szavakat alkotnak (kb. 250-300 új szó),
- a nyelvtudás szintjének megfelelően elsajátítják a legfontosabb nyelvi-nyelvtani ismereteket, pl. ki tudják fejezni az egyes és többes számot, használják a tárgyragot, az igéket ragozzák jelen, múlt, jövő időben, gyakorolják az alanyi és tárgyas ragozást,
- fejlesztik helyesírási készségüket: szótagolnak, elsajátítják és gyakorolják az elválasztás szabályait, gyakorolják a tulajdonnevek helyesírását, a magán- és mássalhangzók időtartamának jelölését, a j- hang kétféle jelölését, az egybe- és különírás egyszerűbb eseteit, az igemódok és a határozott ragozás helyes írását,
- begyakorolják az elsajátított nyelvi modelleket: meghatározott mondattípusok elsajátítása, mondatbeli kapcsolatok, szószerkezetek elsajátítása, transzformálási gyakorlatok, mondatalkotási gyakorlatok megadott elemek és szavak felhasználásával, a nyelvtani egységek kontrasztív (szerb-magyar) módszerekkel történő összehasonlítása,
- alkalmazzák a helyesírási alapelveket,
- magyar filmeket, gyermekfilmeket és rajzfilmeket tekintenek meg, segítséggel megállapítják a témát, a szereplőket, a helyet, az időt,
- válaszolnak a szöveg (rajzfilm, film) cselekményére vonatkozó kérdésekre, maguk is tesznek fel kérdéseket,

- megnevezik környezetük személyeinek, tárgyainak tulajdonságait,
- használják a személyes névmásokat és azok ragos alakjait (velem, nálad stb.)
- használják a kérdő névmásokat és a mutató névmások tárgyragos és határozóragos alakjait (ki?, mi?, kik?, mik?, milyen?, mennyi? hány? hova?, mikor?, ez, az, ilyen, olyan, ennyi, annyi, ettől, attól, ezt, azt stb.)
- alkalmazzák az egyeztetést,
- ápolják a nemzeti hagyományokat, megismerkednek a népviselettel, a népi énekekkel, a népi hangszerekkel, az ünnepi szokásokkal, részt vesznek népi hagyományokhoz / ünnepekhez kapcsolódó dramatikus játékokban stb.
- megismerkednek a magyar művészet, tudomány és történelem néhány képviselőjével, a műfordítások jelentőségével és a kulturális kapcsolatok egyéb vonatkozásaival.

Fontos feladat a kifejező olvasás (kreatív és kritikai olvasási szempontok) gyakorlása, néhány memoriter beiktatása, a hozzászólás gyakoroltatása, a nem lineáris szövegek feldolgozása (pl. állatkerti belépőjegyek, menetrendek, képregények, nyelvtani táblázatok, gondolattérképek, pókhálóábrák, diagramok, grafikonok stb.)

III. A TANÍTÁSI-TANULÁSI FOLYAMAT ELLENŐRZÉSE ÉS ÉRTÉKELÉSE

A szummatív értékelés megvalósításához írásbeli és szóbeli tudásfelmérő, feladatlap, iskolai dolgozat, esszé, teszt alkalmazható. A korszerű didaktika és módszertan megköveteli más értékelési módok, például a formatív értékelés alkalmazását is. Az ilyen jellegű értékelés információt nyújt a tanárnak és tanulónak arról, hogy milyen kompetenciákat fejlesztett ki, illetve sajátított el, és melyeket kevésbé. A formatív értékelés révén a tanár (portfólió, feljegyzések, tanulói napló, visszajelzések, megbeszélések, kérdések, tanulói önértékelés, a társak értékelése, csoportmegbeszélések, példatárak alkalmazása, diagnosztikus teszt stb.) adatokat gyűjt a tanuló teljesítményéről. A szummatív osztályzatnak akkor van értelme, ha magában foglalja a tanuló minden teljesítményét.

A tervezés, megvalósítás, ellenőrzés és értékelés a tanári hivatás részét képezi. Fontos, hogy a tanuló teljesítményének figyelemmel kísérése mellett a tanár folyamatosan kövesse és értékelje a tanítási-tanulási folyamatot, valamint önértékelésre törekedjen. Az önértékelés a közoktatás minőségének javítását szolgálja.

Programo pale sikljope rromane čhibako palo eftato klaso ande fundosko sikavipe thaj vinajipe

MAKEDONSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Назив на предметот	МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК СО ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА
Цел	Целите на наставата по Македонски јазик со елементи на национална култура е да се прошират знаењата на учениците стекнати во претходните одделенија; да се постигне степен на развој на комуникативните способности и вештините за употреба на македонскиот литературен јазик во различни ситуации на комуникација; да се развива и негува љубовта кон литературата на македонски јазик, како и кон литературата воопшто; со читање и толкување на книжевните дела да се развиваат читачките компетенции кои, покрај книжевното знаење, опфаќаат емоционално и фантазиско уживување, живо памтење, истражувачко набљудување; да се поттикнуваат имагинацијата и уметничкиот сензибилитет, естетското доживување и критичкото мислење, моралното расудување и асоцијативното поврзување; континуирано да се збогатува речникот на учениците со зборови од македонскиот јазик; да се оспособат учениците за употреба на нови облици на усно и писмено изразување; да се негуваат националниот и културниот идентитет и да се развива мултикултуралноста.
Одделение	Седмо
Годишен фонд на часови	72 часа

ИСХОДИ **По завршеното одделение** **ученикот ќе биде во состојба да:**	**ОБЛАСТ/ ТЕМА**	**СОДРЖИНИ**
– ги користи книжевните термине и поими обработувани во претходните одделенија и да ги поврзува со новите дела што ги чита; – ги истакне универзалните вредности на книжевните дела и да ги поврзе со сопственото искуство и околностите во кои живеат; – чита со разбирање различни видови на текстови и да ги коментира, во согласност со возраста; – ја разликува народната од авторската книжевност и карактеристиките на книжевните родови и основните књижевни видови; – ги разликува основните карактеристики на стихот и строфата – вкрстена, обградена (гушната) и паралелна рима; рефрен... – локализира книжевни дела; – разликува етапи во драмските дела; – го разликува авторот во книжевноуметничкиот текст од нараторот, драмското лице или лирскиот субјект; – ги разликува облиците на кажување (формите на раскажување); – ги идентификува јазичко-стилските изразни средства и ја разбира нивната функција; – го анализира идејниот слој на книжевното дело служејќи се со аргументи од текстот; – ги воочи разликите при карактеризацијата на ликовите според особините; – критички размислува за смислата на книжевниот текст и аргументирано да го образложи својот став; – го доведе во врска значењето на поговорките со идејниот слој на текстот; – ги препознае националните вредности и да го негува културноисториското наследство; – да препорача книжевно дело со кусо образложение; – да спореди книжевно и филмско дело настанато по иста предлошка, театарска претстава и драмски текст; – го развива личниот и националниот идентитет; – изведува заклучоци за сличностите и разликите на народните и верските обичаи кај српскиот и македонскио	КНИЖЕ- ВНОСТ	ЛЕКТИРА ЛИРИКА 1. Коле Неделковски: Работник 2. Кочо Рацин – избор 3. Србо Ивановски: Смешен настан на улица 4. Константин Миладинов – избор 5. Душица Илин: Етична 6. Радомир Андриќ: Питу Гули 7. Цане Андреевски – избор 8. Македонки народни песни – избор 9. Јован Јовановиќ Змај: Вечна љубав ЕПИКА 1. Блаже Конески: Изложба (извадок) 2. Мерак за книгата (извадок од Аутобиографијата, Марко Цепенков) 3. Стале Попов: Калеш Анѓа (извадок од романот) 4. Петар Кочиќ: Низ меќава 5. Дневникот на Ана Франк (извадок) ДРАМА 1. Васил Иљоски: Бегалка – извадок 2. Војдан Чернодрински: Македонска крвава свадба – извадок НАУЧНОПОПУЛАРНИ И ИНФОРМАТИВНИ ТЕКСТОВИ Избор од енциклопедии и списанија за деца ДОМАШНА ЛЕКТИРА 1. Оливера Николова: Девојките на Марко 2. Горјан Петревски: Споменка 3. Антоан де Сент Егзипери: Мали Принц; Допунски избор лектира: 1. Иво Андриќ: Аска и волк 2. Мирослав Антиќ – избор 3. Видое Подгорец: Белото Циганче 4. Бошко Смаќоски: Големи и мали

народ; – воочува сличности и разлики кај српската и македонската носија и народни ора; – ги доведува во врска причините и последиците на историските настани; – изведува заклучоци за поврзаноста на националната историја со регионалната и европската; – пореди различите историјске изворе; – ги споредува полбата и начинот на живот на припадниците на различни народи и религии во Османското царство; – ги воочува историските промени; – споредува различни историски извори; – разликува глаголски облици и да ги употреби во согласност со нормата; – одреди видови на зборови во типични случаи; – воочи делови на именска синтагма; – препознава видови на напоредни односи помеѓу реченичните членови и независните реченици; – доследно ја применува правописната норма; – препознана акцентски целини; – говори на зададена тема почитувајќи ја стандардната јазична норма; – разликува книжевноуметнички од новинарски функционален стил; – состави кохерентен пишуван текст во согласност со зададена тема од наративен и дескриптивен тип; – напише поедноставен аргументативен текст повикувајќи се на аргументи; – препознае цитат и фуснота и да ја разбере нивната улога; – напише електронска (имејл, SMS) порука почитувајќи ги нормативните правила; – примени различни стратегии на читање (информативно, доживувачко, истражувачко и др.); – состави текст од репортажен тип (искуствен или фикционален); – правилно да ги употреби фразеологизмите кои се јавуваат во книжевните и медиумските текстови наменети на младите.			5. Борис Вишински: Рацин (извадок од драмата) КНИЖЕВНИ ТЕРМИНИ И ПОИМИ Опкорачување. Рефрен. Цезура. Авторски лирски песни. Јазичко-стилски изразни средства: метафора, алегорија, градација, словенска антитеза, фигуре на повторување (асонанца и алитерација). Функција на мотивите во композицијата на лирската песна. Фабула и сиже. Статички и динамички мотиви. Композиција. Епизода. Видови на карактеризација на книжевен лик. Внатрешен монолог. Хронолошко и ретроспективно раскажување. Дневник. Патопис. Автобиографија. Афоризам. Поговорки; гатанки... Драма – етапи: вовед, заплет, кулминација, перипетија, расплет. Драмска ситуација.
	ЕЛЕМЕНТИ НАЦИ-ОНАЛНЕ КУЛТУРЕ		Народни и верски обичаи на Македонците – проширување и продлабочување на стекнатите знаења во претходните одделенија). Отпорот на македонскиот народ против турската власт: ајдуци, востанија (Карпошево, Разловечко, Кресненско, Илинденско востание). Народни песни (избор). Народни ора. Песни од детски фестивали (избор). Домашни ракотворби. Македонски народни носии – со посебен осврт на свадбарската носија во минатото). – Македонски јадења
	ЈАЗИК	Грама-тика	– Македонска варијанта на црковнословенскиот јазик: Јоаким Крчовски и Кирил Пејчиновиќ. – Акцентск целини. – Глаголи. – Безлични глаголи. Неличне глаголски форми (глаголска л-форма, глаголски прилог, глаголска именка, глаголска придавка.Сегашно време, минато определено несвршено (имперфекат) и минато оопределено свршено време (аорист), заповеден начин (значење и употреба). – Модални зборови: сврзници, честички, извици... – Реченични членови. – Удвојување на директниот и индиректниот предмет. Удвојување на предметот (кратки облици на личните заменки). – Сложена реченица. Видови на независносложени реченици.

		Правопис	Правописни решенија во врска со обработените глаголски облици. Пишување на кратенки. Правописни знаци.
		Ортоепија	– Вежби за правилно изговарање на акцентски целини.
	ЈАЗИЧНА КУЛТУРА		Книжевни и други видови на текстови во функција на унапредување на језичната култура. Книжевноуметнички и новинарски текстови. Усни и писмени состави според однапред зададени насоки (ограничен број на зборови; зададена лексика; одредени граматички модели и сл.). Текст заснован на аргументи. Репортажа. Цитати и фусноти од различни книжевних и неуметничких текстови. Нелинеарни текстови: табели, легенди, графикони, мапи на ум и друго. Говорни вежби: интерпретативно-уметнички (изразно читање, рецитирање); вежби на аргументирање (дебатен разговор). Правописни вежби: диктат, исправување на правописни грешки во текст; глаголски облици; електронски пораки. Језични вежби: дополнување на текст со различни облици на зборови; обележување на комуникативни реченици во текстот; искажување на реченичен член на повеќе начини (збор, синтагма); фразеологизми (разбирање и употреба) и др. Писмени вежби и домашни задачи и нивна анализа на часот. – Две школски писмени задачи – по еден во секое полугодие.

Клучни поими на содржините: книжевност, јазик, јазична култура, елементи на национална култура.

КОРЕЛАЦИЈА СО ДРУГИ ПРЕДМЕТИ

Српски јазик и литература
Историја
Географија
Музичка култура
Ликовна култура
Верска настава
Граѓанско воспитување

УПАТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО РЕАЛИЗИРАЊЕ НА ПРОГРАМАТА

Програмата на настава и учење по предметот Македонски јазик со елементи на национална култура за седмо одделение ја чинат следните предметни области: јазик, литература, елементи на национална култура и јазична култура. Поделба на наставните часови направена е врз основа на предметните области: јазик – 15 часа, литература – 25 часа, елементи на национална култура – 18 часа и јазична култура – 14 часа. Меѓутоа, на секој час треба да се посвети особено внимание на културата на

изразувањето на учениците и културата на Македонците со нагласок на народната традиција, навиките и обичаите. Сите области на програмата се преплетуваат и ниедна не може да се изучува изолирано и без содејство со другите области. Програмата овозможува корелација со предметите: Српски јазик и литература, Историја, Географија, Музичка култура, Ликовна култура, Верска настава и Граѓанско воспитување.

Програмата на настава и учење по предметот по Македонски јазик со елементи на национална култура е заснована на исходи, односно на процесот на учењето и постигањата на учениците. Исходите претставуваат опис на интегрирани знаења, вештини, ставови и вредности што ученикот ги гради, проширува и продлабочува низ сите предметни области на овој предмет. Во процесот на наставата треба да се пројде од тоа дека ученикот е во центар на воспитно-образовната работа, дека наставата е насочена кон ученикот.

I. ПЛАНИРАЊЕ НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО

Програмата на наставата и учењето ориентирана е кон исходите и на наставникот му дава поголема слобода, повеќе можности во креирањето и осмислувањето на наставата и учењето. Улогата на наставникот е начините на реализација на подучувањето да ги прилагоди според потребите на конкретно одделение имајќи ги во вид: составот на одделението и карактеристиките на учениците; учебникот и другите наставни материјали што ќе бидат користени; техничките услови, наставните средства и медиумите со кои училиштето располага; ресурсите, можности, како и потребите на локалната средина во која училиштето се наоѓа. Тргнувајќи од дадените исходи и содржини, наставникот најнапред го креира својот годишен, то ест глобален план на работа од кој подоцна ќе ги развива своите оперативни планови. Исходите дефинирани по областите му ги олеснуваат на наставникот понатамошна операционализација на исходите на ниво на одделна наставна единица. Од наставникот се очекува за секоја наставна единица, во фазата на планирањето и пишувањето на припреми за час, да ја прилагоди на исходите на учењето. ги дефинира очекуваните резултати на три нивои: оние што би требало сите ученици да ги достигнат, оние што повеќето ученици би требало да ги достигнат и оние што би требало само некои ученици да ги достигнат. При планирањето треба, исто така, да се има во вид дека некои исходи полесно и побрзо можат да се остварат, додека за други е потребно повеќе време, повеќе различни активности и работа на различни текстови.

Освен учебеникот, како еден од изворите на знаење, наставникот траба да ги упати учениците за користење и на други извори на сознавања (списанија, интернет...). При планирањето на процесот на наставата и учењето треба да се води сметка за стекнатите знаења во претходните одделенија, интелектуалните способности и интересирањата на учениците. Дефинираните исходи на наставата го олеснуваат изборот на наставните методи и постапките на креирањето на наставниот процес со вклучување и на активностите на учениците во наставата и учењето. Со нивна примена можат да се следат и вреднуваат постигањата на учениците.

Неопходно е да стави се нагласок на богатењето на речникот и да се искористат одделни културни манифестации и празници, кои се одвиваат на одредени локации со цел на запознавање со животот на Македонците во минатото, нивната традиција и култура.

II. РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО КНИЖЕВНОСТ

Столбот на програмата по литература го чинат текстовите од лектирата. Лектирата е расподелена по литературни родови – лирика, епика, драма, обогатена со избор на нефункционални, научнопопуларни и информативни текстови. Обврзителниот дел на лектирата се состои, воглавно, од дела кои ѝ припаѓаат на македонската литература, обогатен и со дела на српската и светската литература, како и со дела на припадниците на македонската заедница во Србија. Изборот на дела во најголема мерка е заснован на принципот на прилагоденост на возраста на учениците. Со реализација на наставата по литература треба да се развива логичното размислување, со интерпретацијата на поетските, прозните и драмските дела да се развива и збогатува детската мечта и да се поттикнува креативноста, творештвото кај учениците на македонски јазик. Корелацијата со српски јазик и литература овозможува полесно да се реализира наставата по литература, пред сè, кај литературните родови и видови, стилските фигури, структурата и композицијата на книжевните дела.

Заради негување на читачките навики, дадени се и дела за домашна лектира, како и дополнителен избор на текстови. Дополнителниот избор на текстови треба да им се препорача на учениците за читање во слободно време, а можат да се користат при обработка на наставните единици по граматика, елементи на национална култура и јазична култура. При планирањето на годишниот план на работа и месечните планови на работа, неопходно е да се воспостави и избалансирана дистрибуција на наставните единици поврзани со сите подобласти на предметот, функционално да се поврзат содржините по јазик, елементи на национална култура, литература и јазична култура и да се остават доволно часови за утврдување и систематизација на градивото.

Екранизираните книжевни дела можат да послужат за компаративна анализа и воочување на разликите помеѓу книжевните и театарските/филмските фабули и изрази, со што кај учениците се развива медиумската писменост. Кај учениците треба да се негува креативноста и да се мотивираат за творење со текстови од енциклопедии и списанија за деца.

Со обработката на книжевните дела, со примена на аналитичко-синтетички методи и со методата на решавање на проблемски прашања, учениците треба да се навикнуваат своите впечатоци и ставови да ги докажуваат со аргументи од делата. Водејќи сметка за исходите во корелација со јазичната култура, треба учениците да се поттакнуваат да ги откриваат карактеристиките, доживувањата, состојбите и чувствувањата на ликовите. Со ваков пристап учениците се оспособуваат да истражуваат, критички да размислуваат и да заземаат и да ги искажуваат своите ставови.

Учениците треба да ја разбираат фикционалната природа на книжевното дело и неговата автономност (односно да прават разлика помеѓу лирскиот субјект и поетот, нараторот и писателот, како и фактот дека книжевното дело обликува една можна слика на стварноста.

Во наставната интерпретација на книжевноуметничкото дело обединувачки и синтетички чинители можат да бидат: уметничките доживувања, текстуалните целини, битните структурни елементи (тема, мотиви, поетски слики, фабула, односно сиже, книжевни ликови, смисла и значење на текстот, мотивациски постапки, композиција), форми на кажување (облици на излагање), јазичко-стилските постапки и литерарните (книжевноуметничките) проблеми.

Книжевнотеориските поими учениците ќе ги запознаваат со обработка на соодветни текстови и со помош на освртот на претходното читачко искуство. Во програмата не се наведени сите поими и видови на книжевни дела предвидени за усвојување во претходните одделенија, но се очекува дека наставникот ќе се наслони на стекнатото знаење на учениците, дека ќе го повтори и продлабочи на примери, во согласност со постарата возраст. Повторувањето и поврзувањето на книжевните термини и поими обработувани во претходните одделенија со новите дела кои се обработуваат во ова одделение е обврзително. Во поглед на разбирањето на лирските книжевни дела на посточкото знаење за видовите на стихови, строфи и рими му се надоврзуваат поимите цезура и опкорачување. Се повторуваат и прошируваат знаењата за патриотската поезија, се совладува смислата за социјалните мотиви во предложените песни или раскази, се усвојуваат нови видови на лирски песни. Знаењата за стилските фигури се дополнува со контраст, хипербола, метафора, алегорија, словенска антитеза, асонанца и алитерација. Постоечките знаења за елементите на епското дело (поимот мотив, разликата помеѓу фабула и сиже), за композицијата и облиците на кажување благо се усложнуваат и продлабочуваат (воведување на поимите за статички и динамички мотиви, за епизода, внатрешен монолог, разликување на хронолошко и ретроспективно кажување).

На јазичко-стилските изразни средства им се приоѓа од доживувачко гледиште; ќе се поаѓа од предизвиканите уметнички впечатоци и естетичките сугестии, па потоа ќе се истражува нивната јазичко-стилска условеност.

При обработката на книжевните дела, како и во рамките на говорните и писмените вежби, ќе се настојува учениците да бидат во состојба да направат различни видови на карактеризација на ликовите: да откриваат што повеќе карактеристики, чувства и душевни состојби на книжевните ликови

(според карактеристиките: физички, говорни, психолошки, општествени и етички), да ги изразуваат своите ставови за нивните постапки и да се обидат да ги согледат од различни перспективи.

Исходите врзани за наставната област книжевност засновани се на читање. Со читање и толкување на книжевни дела ученикот ги развива читачките компетенции кои подразбираат не само истражувачко набљудување и стекнување на знаења за книжевноста, туку ги поттикнуваат и развиваат емоционалното и фантазиското доживување, имагинацијата, естетското доживување, ги богатат асоцијативните сили, уметничкиот сензибилитет, критичкото мислење и го изградуваат моралното расудување. Разните облици на читање се основен предуслов учениците во наставата да стекнуваат сознанија и успешно да се воведуваат во светот на књижевното дело. Освен доживувачкото читање, учениците се повеќе треба да се насочуваат на истражувачко читање (читање според истражувачки задачи, читање од различни перспективи и сл.) и да се оспособуваат да го искажат своето доживување на уметничкото дело, да ги увидат елементите од кои делото е сочинето и да ја разберат нивната улога во изградбата на светот на делото.

Наставникот мора да води сметка за стекнатите знаења на учениците во претходните одделенија при усвојувањето на знаењата за книжевнотеориските поими. На јазичко-стилските изразни средства им се приоѓа од доживувачко гледиште; ќе се тргнува од предизвиканите уметнички впечатоци и естетските сугестии, па потоа ќе се истражува нивната јазичко-стилска условеност.

Покрај корелацијата помеѓу текстовите, неопходно е наставникот да воспостави вертикална корелација. Наставникот претходно обврзително се запознава со содржините на предметот Македонски јазика са елементи на национална култура од претходните одделенија заради воспоставување на принципите на поступност и систематичност.

Наставникот, исто така, треба да ги познава содржините на другите предмети обработувани во одделенската настава и во петто одделение во основното училиште, кои се во корелација со предметот Македонски јазик со елементи на национална култура. Така, хоризонтална корелација наставникот воспоставува, пред сè, со наставато по Историја, Ликовна култура, Музичка култура, Верска настава и Граѓанско оспитување.

Меѓупредметното поврзување – интеграцијата во рамките на програмата е насочена кон откривање, покажување на географската карта на местата кои се споменати во книжевните дели, од историскиот аспект да се дискутира за ликовите кои се опишуваат во книжевните дела, преку музиката да се направи поврзување со некои теориским поими од книжевноста.

ЕЛЕМЕНТИ НА НАЦИОНАЛНА КУЛТУРА

Запознавањето на учениците со основите на историјата на македонскиот народ има за цел да се зачува идентитетот, да се развива љубовта и да се вреднуваат сопствената историја, традиција и култура да се развива интеркултуралноста, почитува и зачувува националното и светското културно наследство, културата и традицијата на другите народи. Со корелација со предметот историја, ученикот треба да усвои знаења за отпорот на македонскиот народ против турската власт, како и да изведува заклучоци за поврзаноста на македонската национална историја со регионалната и европската. Пристапот на наставата подразбира не само учениците да ги развиваат основните знаења, туку да ги искористат во развојот на вештината на критичко мислења и изградба на ставови и вредности.

Предметите граѓанско воспитување и верска настава овозможуваат полесно запознавање традиционалните обичаи на Македонците за Божиќ, Велигден, запознавање со националните празници и правење на компарација со обичаите на другите народи. Корелација е потребна и со ликовна и музичка култура при обработката на културно-историските споменици и македонските народни песни и ора.

Наставникот треба да избере и некои додатни содржини кои им се примерени на средината во која учениците живеат, или им одговараат на нивните интересирања (на пример, содржините од минатото на родниот крај на нивните предци, локалната историја, со што кај учениците се постигнува појасна

претстава за историското и културното наследство во нивниот крај или крајот на нивните предци). Учењето на областа елементи на национална култура треба кај учениците да створи што појасна слика за причините и последиците на одредени настани.

Сите предвидени теми, треба да се реализираат со адекватни содржини од сродни предмети, посебно од књижевноста. Во реализацијата на исходите голема помош можат да пружат употребата на различни новинарски и историски текстови, историски и географски карти, документарни и играни видео и дигитални материјали, илустрации. Посебно внимание треба да му се посвети на оспособувањето на учениците за ефикасно користење на информационо-комуникациските технологии (употреба на интернет, правење на презентации, користење на аудио-визуелни материјали и изработка на самостојни работи на учениците).

ЈАЗИК

Во наставата од областа на јазикот учениците се оспособуваат да имаат правилна усна и пишана комуникација на македонски стандарден јазик. Затоа барањата во оваа програма не се насочени само на усвојување на јазичните правила и граматичките норми, туку и на разбирање на нивната функција и на правилна примена во усното и писменото изразување.

Кога во содржините на програмата се наведуваат наставни единици кои учениците ги имаат обработувано во претходните одделенија, се подразбира да се провери степенот на усвоеноста и способноста за примена на порано обработеното градиво. Повторувањето и вежбањето на нови примери треба да претходат на обработката на нови содржини, со што се обезбедува континуитет во работата и систематичност во поврзувањето на новото градиво со постоечките знаења.

Нужно е наставникот секогаш да ја има на ум пресудната улога на систематските вежбања, односно дека наставното градиво не е усвоено додека добро не се увежба. Тоа значи дека вежбањата мора да бидат составен чинител на часовите кога се обработува наставното градиво, применува наученото, повторуваат и утврдуваат знаењата.

Граматика

Основно програмско барање во наставата по граматика на учениците јазикот да им се претстави и толкува како систем. Ниедна јазична појава не би требало да се изучува изолирано, вон контекстот во кој се остварува нејзината функција (во секоја погодна прилика знаењата од граматика можат да се стават во функција на толкување на текст, како уметнички така и научнопопуларен). Една од особено функционалните постапки во наставата по граматика се вежбања засновани на користење на примера од непосредната говорна пракса, што наставата по граматика им ја приближува на животните потреби во кои применетиот јазик се појавува како сестрано мотивирана човечка активност. На овој начин кај учениците се развива и свест за важноста на културата на говорот, која е неопходна во секојдневниот како дел од општата култура, а не само како дел од наставната програма.

Наставата по морфологија подразбира заокружување на знаењата за градењето на глаголските облици. Како нови содржони се усвојуваат: градењето и значењето на неличните глаголски форми (глаголската л-форма, глаголскиот прилог, глаголската именка, глаголската придавка), сегашното време, минатото определено несвршено (имперфект) и минатото определено свршено време (аорист), заповедниот начин (значење и употреба). Неопходно е да се поврзат новите содржини со градивото обработено во претходните одделенија, па да се систематизира поделбата на видовите на зборовите со усвајување на нови содржини: сврзници, честички, извици...

Наставата по синтакса подразбира воведување на поимот синтагма и воочување на главниот и зависниот член во нејзината рамка. Се воведува поимот комуникативна и предикатска реченица. Мора да се укаже на надреденоста на поимот (комуникативна реченица) и да се покаже односот на овие два типа реченици (една комуникативна реченица може да содржи повеќе предикатски реченици).

Правопис

Правописните правила се усвојуваат со систематски вежбања, па е неопходно поврзување со адекватни теми и на часовите по граматика и на часовите по книжевност.

Во врска со усвојувањето на видовите на реченициите, неопходно е да се обработи интерпункцијата, првенствено, запирката. Потребно е јасно да се наведат правилата кога запирката мора да се пишува, а кога е необврзителен знак или одлика на стил. Поврзувањето на содржините од граматика и книжевност се врши со анализирање на употребата на запирката во одделни реченици и воочување на употребата на запирката во книжевните дела. Во основни црти потребно е да се укаже на специфичноста на книжевноуметничикот стил, каде понекогаш, како резултат на креативноста на писателот, намерно не применуваат правописни правила (особено во поезијата). Пишувањето на кратенки се однесува на обновување на наученото во врска со кратенките, но и на проширување на типовите на кратенки.

Правописните правила се усвојуваат со систематски вежбања (правописни диктати, исправка на грешки во даден текст, тестови со прашања од правопис итн.). Исто така, учениците треба да се поттикнуваат сами да ги воочуваат и исправуваат правописните грешки во СМС комуникацијата, како и во различни видови на комуникација преку интернет. Покрај тоа, учениците треба да се упатуваат на служење со правописот на македонскиот јазик.

Ортоепија

Ортоепските вежбе не треба да се реализираат како посебни наставни единици, туку со адекватни теми од граматика, како и на часовите по книжевност и елементи на национална култура. На ова ниво ученици треба да го воочуваат акценатските целини правилно да ги обележуваат акцентираните слогови. Доколку за тоа постоја могжности, наставникот би требало да пушта снимки на правилниот изговор и да укажува на разликите во изговорот. Учениците треба да се навикнуваат да го препознаваат, репродуцираат и усвојат правилно акцентираниот говор, а на местата каде се отстапува од акценатската норма да го разликуваат стандардниот акцент од акцентот во дијалектите.

ЈАЗИЧНА КУЛТУРА

Развивањето и унапредувањето на јазичната култура претставува една од најважните задачи на наставата по Македонски јазик со елементите на национална култура. Една од основните задачи на наставата по јазична култура се однесува на усовршувањето на јазичките изразни средства кај учениците, а нејзина крајна цел е учениците да бидат оспособено за воспоставување на квалитетна и целисходна комуникација. Областа Јазична култура опфаќа усно и писмено изразување. Наставната работа во оваа област се реализира во содејство со другите области на предметот Македонски јазик со елементи на национална култура, како и со самостојни наставни единици. Во повратна насока, обработката на книжевен текст, работата на граматиката и елементите на национална култура мораат да вклучуваат и содржини за негување на културата на усното и писменото изразување кај учениците.

Наставата ќе биде поочигледна и поефикасна ако се анализираат снимени кажувања и читања. При реализацијата на наставните содржини пожелно е да се користат и современи информациско-комуникациски технологии (на пример паметна табла, компјутер и видео-бим и сл.).

На оваа возраст би требало да се разгледуваат специфичностите на два функционална стила: книжевноуметнички и новинарски. Учениците би требало да се поттикнуваат во зададен наменски креиран измешан (со книжевноуметнички и новинарски стил) текст пронаоѓат и разпределуваат реченици со оглед на тоа дали му припаѓаат на књижевноуметничкиот или новинарскиот стил. Потоа, да пронајдат реченица напишана со новинарски стил во текст кој е напишан со книжевноуметнички стил и обратно. Би требало да ги објаснат сличностите и разликете помеѓу овие два функционална стила, да ги препознаваат и образложат елементите на двата стила во адекватно одбрани текстови, развивајќи ја способноста за разбирање на нивните особености.

Кохерентноста претставува важно обележје на текстуалната структура и упатува на континуитетен карактер на некој текст. Затоа во наставата по језична култура би требало да се оспособуваат учениците во усна и писмена форма да конципираат состави според насоки што ќе им бидат зададени. На пример, би требало да составуваат логички осмислени текстови врз основа на зададени зборови со обврзителна употреба на тие зборови; да составуваат текстови чија должина ќе биде ограничена (ограничен број на зборови); во текстот што го составуваат да употребуваат исклучително определени

граматички модели или одредена лексика. Исто така, би требало да ги поттикнуваме да осмислат повеќе различни почетоци на текст на иста зададена тема или да осмислат повеќе различни завршетоци на наменски подготвен и според барањето прилагоден недовршен текст; да го менуваат крајот (или други погодни делови) со литерарна предлошка; да воспоставуваат нарушен хронолошки или поредок во зададен текст и слично.

Би требало учениците да се поттикнуваат аргументирано да го образложуваат својот став поврзан со проблемска ситуација во книжевно дело; аргументирано да го образложуваат својот експлицитно изнесен став за некое, за нив, важно прашање; да од мноштво образложенија на некој/нечиј став издвојуваат аргументи со кои тој став е образложен и да отфрлаат делови од текст кои не се поврзани со аргументацијата; со аргументи да искажат зошто не се согласуваат со аргументите на други. Исто така, би требало да се оспособат да ги толкуваат постапките на јунаците во книжевното дело, поткрепувајќи го тоа со аргументи кои происекуваат од текстот.

Еден од основните облици на усно и писмено изразување – опишувањето, представува темелна програмска содржина за усовршување и негување на добрата јазична култура на учениците.

Една од формите на изразување која е во функција на оспособувањето на учениците својот језичен израз да го унапредат, обогатат и прилагодат на одредена комуникативна ситуација може да биде и репортажата. Учениците би требало да се упатат во основните карактеристики на овој новинарски жанр како би можеле да напишат состав во вид на репортажа (на пример, репортажа за училиштето, екскурзија и слично).

Оспособувањето на учениците за успешно читање, користење и разбирање на нелинеарен текст една е од задачите на наставата на језична култура во оваа возраст. Учениците би требало да направат едноставни табели врз основа на зададен текст кој содржи податоци погодни за табеларен приказ; да читаат податоци од табели и да ги толкуваат; да прават едноставни дијаграми врз основа на зададени податоци, како и да толкуваат податоци од поедноставни дијаграми и да изведуваат заклучоци врз основа на тие податоци. Би требало да сместуваат содржини на погодни граматички единици во табеларни прикази и врз основа на податоците од нелинеарен текст да состават линеарен текст и друго.

Имајќи го во вид влијанието на медиумските технологии на јазикот, во текот на наставата по јазична култура би требало учениците се поттикнуваат да применуваат експлицитна норма и кога комуницираата со посретство на современи информационо-комуникациски технологии. Учениците би требало да се поттикнуваат, на пример, да анализираат имејл/SMS пораки, воочувајќи ги во нив грешките во однос на нормативните правила и да ги исправуваат грешките.

Применувањето на различни стратегии на читање поврзано е со разбирање на прочитаното и со успешно читање на текст. Затоа во наставата по јазична култура би требало учениците да се поттикнуваат, на пример, да воочуваат разлики во функциите и квалитетот на различни типови на читање; да дефинираат ситуации во кои би требало да употребат некоја стратегија на читање; да вежбаат брзо, временски ограничено да пронајдат информации за зададен текст; да толкуваат доживување на прочитан текст; да разликуваат аргументи од коментари во рамките на истражувачкото читање; аргументирано да образлагаат читачко доживување.

Говорната вежба во потполност да би ја остварила својата улога во наставата по језична култура, потребно е да биде прецизно испланирана, добро подготвена и детално организирана. Со говорните вежби треба да се укажува и на основните одлики на правилниот и добриот говор (не е важно само што се кажува туку и како се кажува), како и на најчестите грешки како што се употреба на непримерене лексике и сл. На оваа возраст најпогодни можат да бидат следните говорни вежби: интерпретативно-уметнички (изразно читање, рецитирање); вежби на аргументирање (дебатен разговор).

Правописните вежби претставуваат најдобар начин да се научат и проверат правописните правила, како и воочените недостатоци да се отклонат. На ова возраст најдобор е да се применуваат и прости и

сложени правописни вежби кои се погодни за совладување како само на едно правописно правило од една правописна областа, така и за повеќе правописни правила од неколку правописни области. Адекватни можат да бидат следните правописни вежби: диктат, исправување на правописни грешки во текст; глаголски облици; електронски пораки.

Различни видови на јазични вежби потребно е да се бираат според интересирањата на учениците или во контекст со наставната содржина. Тоа можат да бидат: дополнување на текст; обележување на комуникативни реченици во текст; искажување на реченичен члена на повеќе начино. Со примена на јазички вежби кај учениците се создава навика да промислуваат и да бараат адекватен језичен израз за она што сакаат да го искажат (во зависност од комуникативната ситуација) и се зголемува фондот на таквите изрази во нивниот речник, со особен нагласок на фразеологизмите (примерите да се земаат од обработени текстови).

Говорните, правописните, лексичко-семантичките, стилските вежбе треба да се планираат и реализираат со цел на развивање на јазичкото мислење, унапредувањето на културата на изразувањето и негувањето на формите на учтивост.

Правописните вежби треба добро да се припремат поштувајќи го принципот на постапност, како при учењето на правописните правила, така и при проверката на наученото. Стекнувањето на правописните навики може да се спроведува со организирање на квиз, со диктат, со самостојно пишување, со дополнување на текст...

Учениците треба да се поттикнуваат и навикнуваат јасно, прецизно и промислено да се изразуваат бирајќи зборови и изрази со лексичко-семантички вежби и стилски вежби, со што се постигнува и бзбогатување на речникот на учениците.
Обврзително е да се изработат две школски писмени задачи.

III. СЛЕДЕЊЕ И ВРЕДНУВАЊЕ НА НАСТАВАТА И УЧЕЊЕТО

Во севкупното планирање на содржините на предметот македонски јазик со елементи на национална култура треба да се вклучуваат и планирања кои се поврзани со вреднување на постигањата на учениците за време на реализацијата на програмата на наставата и учењето и на крај од определени образовни периоди. Тоа подразбира дека вреднувањето треба да биде дел од дневните, месечните и глобалните планирања. Следењето и вреднувањето на резултатите на напредовањето на ученикот е во функција на постигнувањето на исходите, а започнува со иницијална проценка на нивото на кое се наоѓа ученикот во однос на тоа ќе се проценува неговиот понатомошен тека на напредувањето.

Дијагностичкото проверување на почетокот на годината има за цел да се спознае состојбата поради квалитетно планирање и реализација на програмата. Дијагностичкото проверување може да се спроведе на различни начини: дијагностички тестови, со усни прашања подготвени од наставникот, со усни прашања подготвени од учениците, со пишување на кратки состави и сл. На овој начин се добива слика за предзнаењата на учениците.

Во текот на наставата се препорачува формативно следење кое ќе овозможи формирање на објективни описи како повратна информација за постигањата на ученикот во определен временски период.

Секоја активност е добра можност за проценка на напредувањето и давање на повратни информации. Секој наставен час и секоја активност на ученикот е можност за формативно оценување, односно регистрирање на напредокот на ученикот и упатување за понатамошните активности поради напредување.

Формативното вреднување е составен дел на современиот пристап на наставата и подразбира проценка на знаењата, вештините, ставовите и однесувањето, како и развивање на соодветни компетенции во текот на наставата и учењето. Формативното мерење подразбира прибирање на податоци за постигањата на ученикот и изработка и водење на портфолио на ученикот (регистар за секој ученик, мапа на напредување), што подразбира:

- собирање и бележење на показатели (активности на ученикот, непосредна комуникација, реализација на задачи, домашни задачи, писмени вежби, презентации, детски творби, искази, опишувања, раскажувања, прераскажувања и сл.) за секој ученик посебно;
- однапред подготвени евалвациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретна активност или студии на случај, при што наставникот ја бележи фактичката состојба;
- инструменти кои се однесуваат на секое програмско подрачје поединечно и во кои наставникот внесува податоци за постигањата на ученикот во однос на сите развојни аспекти (интелектуалните, емоционалните и психомоторичките) кои се поттикнуваат со програмата и насочени се кон проверката на остварените исходи.

Проверувањето на знаењето треба да се реализира со разни постапки и форми: усно, преку говорни, писмени, стилски вежби, сликовно-писмени вежби, вежби со подвлекување, заокружување; домашни задачи, истражувачки задачи, практично преку презентација и сл.

Врз основа на сите податоци добиени со следењето на постигањата и формативното оценување, наставникот ја опишува развојната состојба за секој ученик одделно, во рамките на секое програмско подрачје, а на крајот на првото и второто полугодие со сумативно вреднување, со описна оценка.

Портфолиото на ученикот, со прочистени и селектирани податоци, продолжува да се води во наредното одделение.

Портфолиото треба, во текот на целата година, да им биде достапно на родителите за да можат да ги следат напредувањато и постигањата на своите деца.

Работата на секој наставник се состои од планирање, реализирање, следење и вреднување. Освен постигањата на ученикот, важно е наставникот континуирано да ги следи и вреднува процесот на наставата и учењето, себе си и сопствената работа. Сè што ќе се покаже како добро и корисно, наставник и понатаму ќе го користи во својата наставна пракса; сè што ќе се покаже као недоволно ефикасно и ефективно, би требало да се унапреди.

ROMSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Nav predmetosko:	Rromani čhib e kotorenca pale nacionalno kultura
Res:	Res sikavimasko ande predmeto Rromani čhib e kotorenca pale nacinalno kultura si te pindžaras thaj zuravas džanglipe pale rromani čhib, lilaripe thaj e kultura rromengi, sar vi te barjaras džanglipe čhibako ande averčhande trajoske kotora, sar vi barjaripe gindosko pale nacionalno identiteto, sar amarengo khajda vi aver manušengo save trajin paša amende.
Klaso:	Eftato
Beršesko fondo sikavimasko	72

ISHODO SIKAVIMSKO **Kana del pes gata e tema/kotor sikljarno džanela te:**	**KOTOR/** **E TEMA**	**SAINĆARIPE**
- pindžarel lilaripaske kotora; - džanel te ande gilja dikhel e strofa, stiho, thaj e rima; - šaj te dikhel ververipe maškar tradicijsko thaj ramome lilaripe; -šaj te pindžarel fundo giljako, paramičako; - džanel te dikhel ande paramiča vrijama, than, thaj so kerel pes ande paramiča; -šaj te dikhel vervripe maškar e manuša ande paramiča; -pindžarel e kompozicija ande drama (čino, scena, dikhipe); - pindžaren pes e trajosa thaj tradicijasa e rromengi; - pindžarel pes e rromengi kulturako-historikane kustikipasa; - pindžarel pes pindžarde rromenca ande rromani historija thaj o holokausto; - pindžaren kernavna si, lel, del; - šaj te dikhel so mijal a so si averčhande maškar rromane dijakturja; - ververkerel standardno rromani čhib katar; dijalekturja - orta vakerel kernavne - orta mothol e navna džuvljikane, muršikane thaj liduj lingurja maškar e kazusurja; - orta mothol e pašnavna thaj e đindurja; - varvekerel e ažutimaske kernavna thaj e modalne kernavna; - orta lekharel sar ramol ande standardno lekharipe; - džanel te ulavel lavorra pe funkcija savi si la thaj pe sainćaripe; - pindžarel subjekato, objekato thaj predikato; - pindžarel so si sinonimo thaj homonimo; - šaj te kerel svato ande 1. thaj 3. lingo, sar si ramosardo ando programo; - džanel te losarel kotora andar o lil; - džanen te keren svato aver manušenca, jakha ande jakha, numaj prikal o telefono sar kerel pes orta svato; - šaj te mothon e paramiča savi si lačhardi ande jekh pinta numaj ande nekabor pinte (sar vareso so sas); - šaj te mothon e paramiča kana des len but pučipa pe save musaj te mothon e paramiča;	LILARIPE	E Lektira 1. A. Krasnići: Antologija romske poezije-losaripe; 2. A. Krasnici: Indijske bajke-indijake paramiča; losaripe; 3. Tradicijake rromane gilja-losaripe; 4. Kotor katar o dramsko lil - losarel o sikljarno; 5. Zlatomir Jovanović, Marcel Courthiade-indijaki paramiča Baxt sapengo Lila: Lil drabarimasko palo eftato klaso; E gramatika pale rromani čhib thaj ota lekharipe; Bućarno lil; E lirika- Lilaripaske alava: gilarno, gili, lirsko subjekto; E stilske figure, e metafora, e gradacia, e komparacia; Lirikasko ulavipe -lirikaske gilja (kamipaske, gilja pale abjavutne, pherjasutne, bućarimaske, balade, romanse) paramiča - ilvarno, vakerutno manuš; Motivo, e fabula, vrijmaski linea; Tradicijaki thaj artistikani paramiča; E drama; Lilaripaske alava; Čino, dikhipe, scena; E nacionalno kultura Lil Historija rromengi II E sikamne pindža ren historija rromengi trujal vrijamaske epohe sar vi pindžaripe e pindžarde Rromenca save ačhade pala peste vurma sar lilvarne numaj ande historija, artizmo, bašalipe thaj aver; Holokausto;

- mothon e paramiča thaj šaj te ramon la; - pindžaren xarne filmoske paramiča, kamen te dikhen len, thaj džanen te phenen so dikhle; - džanen so si e TV emisije thaj keren svato so kamen te dikhen; - pindžaren so šaj te dikhas ando filmo (pinta, alav, bašalipe, rang, ašundipe).		
	ČHIB (Lil drabarimasko pale šovto, bućarno lil, E gramatika rromane čhibako, Orta rromano lekharipe R. Djurić)	- Kernavna Si, Lel, Del - Orta mothol alava, kidipe alavego e intonacija; - Kernavna-vrijama; - Navna džuvljikano lingo; - Muršikano lingo, liduj linga - Pindžaripe e modalnekernavnenca mangel, trubul, mol; - Pindžaripe sikavnen e sarnavnenca; - Ramosaripe sar vorbis; - Pindžaripe e alavenca trujal e intonacija (vakerimaske alava, pučimaske alava); - Vakerimaske vežbe - sa jekh sikljope andar o Lil drabarimasko; - Te sikljon neve alava; Rodas majbut te mothon amenge kana pučas len; Trubun te keren majbut pe intonacija; - Korkoro te vorbin pe tema savi den lenge katar 20 dži ke 30 lavorra;
	ČHIBAKI KULTURA	E vežbe katar vakeripe - Vorba-vorba varekasa; Vakeripe so sas khajda te phenen po rindo sar si čhutine e pinte; - Vakeripe sar sas khajda te avel so majbut pučipa; - Vakeripe: - Vakeripe šejengo (sar xaćarde e paramiča); - Vakeripe sar e vežba. Vakeripe katar e džuvdimata thaj o trujalipe; - Sikamnengo gindo pale kova so drabarde; - Kana nakhaven trubun te len alavari; - Vakeripe angle amala; E vežbe pale ramosaripe - Ramon e paramiča ande vrijama savi nakhli-majšukar đes familijasa;
	E MEDIJSKO KULTURA	- E filmoske paramiča pale čhavorra. - TV emisije sar zuravipe te barjaren rromani čhib. - Računari/interneto pale čhavorra saven si 13. berš

Importantne alava: lirsko gili, paramiča, e sintaksa, holokausto, homonimura thaj sinonimura

SAINĆARIPE PROGRAMOSKO

Kana sikljona čhavorrenca o predmeto: Rromani čhib e kotorenca pale nacionalno kultura trubun te len sama pe fundoske pedagogikane gindurja kaj si o sikamno ande sikavimakso centro, godolastar sikljarno trubul te pindžarel thaj te dikhel so šaj te sikljol o čhavorro thaj te khajda arakhel o metodo sar trubul te sikljol lesa, thaj te šaj so majbut sikljol neve sikavimaske kotora.

Ande sikavipe trubul te so majlače prezentuil lilaripa save sikamne bi pharimasa sićona. Gadava trubula lenge pale majdur sikljope, te barjaren o džanglipe pale rromani čhib thaj e kultura.

Paše fundoske metode, ande sikavipe trubun te avel tumen vi:

- e metoda drabarimaski
- e metoda vorbaki - vorbaki metoda
- e metoda haljarimaski (monološko metoda)
- e metoda praktikane bućako - naučno-rodipaski metoda andar e čhibake kotora, e dijalektologija, prozodija, rromane dijakturja, kidipe averčhande tradicijake lilaripasa, buti neve tehnologijasa.

Trubun te ande buti čhavorrenca si tumen averčhande kotora bućake sar kaj si: buti jekhe čhavoresa, buti liduj čhavorrenca, buti ketane čhavorrenca, - sikljope trujal averčhande khelimata sar kaj si e kvizurja, mothovipa andar o muj thaj aver sar te alava save but drom phenen pes sikljon. Pučipa thaj boldo svato- pučipe khajda te

vazden o krlo. E vežbe - pučas, das boldo svato kaj naj vareso numaj te si vareso, ande xarni thaj lungo forma, e intonacija pučimaski thaj boldo alav e intonacijasa. Vakeripe - pale kova so sas amenge, so ašundam, dikhlam. Mothovipe- pale trujalipe thaj e manuša (kon, so, kana, sar, kaj), mothovipe pherde alavenca. Dijalogo - maškar sikamne pale vareso so džanen, so sas lenge ketane. Vorba sosko si fundo ande rromane paramiča thaj e gilja.
Vakeripe - xarne paramiča, e basne, kova so xaćarde. Fundosko svato pale rromane garadine alava, djilabipe gilengo. E konstrukcija pale vorbaki komunikacija. Len sama te orta mothon e grafemenge krla, alava, e intonacija rindo alavengo, aver alava save si čhutine ande rromani čhib. Barjaripe alavengo, alava pale manuša thaj šeja ande prezento, perfekto thaj futuro.
Sikavipe rromane čhibako e kotorenca pale nacionalno kultura del fundoske džanglipa andar e čhib, lilaripe thaj nacinalno kultura.
Ko sikamno trubus te džungadon kamipe te drabaren, ramon, kiden rromane alava, te pindžaren, sikljon thaj afirmišin rromani kultura, tradicija thaj rromano trajo.

Sikljope si lačhardo khajda te pindžaren, len sama, thaj te afirmišin rromani kultura, sikljon stanadardno rromani čhib te keren svato thaj te ramon, te barjaren rromani čhib thaj rromano alavari, te pindžaren sikamnes e rromane tradicijasa thaj historijasa. Trubun te pindžaren e čhavorren sar sas rromenge ande holokausto.

I. PLANO PALE SIKLJOPE
Plano sikavimasko boldino si po ishodo. Sikljope si pe than so sikljol pes, boldino po ishodo sikljavimasko savo mothol amenge so e čhavorra sikljona po agor školako. Godolastar avela ando maškar sikljavimasko o sikamno, a na kova so sikljol. E sikljarne korkoro, numaj vi sikamnenca losarena kova so sikljona, a so si ramosardo ando plano, numaj kova so džanen majlače, so kerde majbut drom, sar sikljona čhavorrenca, andar soske lila lenge sikamne po agor školako avena dži ke ishodurja. E sikamne rodena thaj sikljona neve džanglipa. Godova metodo del šaipe te sikljope avel so majlače čhavorrenge.

Neve vinajipake-sikavimaske procesurja pindžarde si pe godova kaj si bolde ko sikamno. Kana keras o plano sikavimasko šaj te avel men lačho ishodo. Lačhipe savo si men katar ishodurja ande fundosko sikavipe si majbut, dikhas so den sikamnenge thaj sikljarnenge. E sikamne ažutin te haćaren so kamel pes lender, sikljol pes kova so si importantno taj den šaipe (korkoro) dikhipe kazom sikljile. Den lenge sa kova so trubun te džanen po agor ande tema, predmeto, klaso vi po agor fundoske školako. E ishodurja sikavimaske šaj te loćaren sikamnenge ramosarimaske thaj vorbake egzamurja. Šaj te aven fundo pale losaripe sainćarimako, a so sikljarnenge del tromalipe te sikljon e čhavoren andar e lila save kamen, thaj te den len tromalipe te korkoro arakhen neve sikavipa. Lače ramosarde e ishodurja den šaipe te so majloke losaren sikavimaski strategija thaj e metoda savenca šaj te so majloke keren didaktičko-metodikano proceso sikavimasko.
Paše godova, e ishodurja sikavimaske save si lačharde khajda te sikljon, e ishodurja šaj te aven vi egzamurja sar e sikamne sikljile.

II. DIDAKTIKAKO - METODIKANE ALAVA

Lilaripe

Lilaripe si ande sikavipe artistikano thaj barelilaripasko kotor.
Ande sikavipe si majanglal čhutino artistikano, haćarimasko kotor. Kava si čhutino resesa te so majlače sikamne sikljon te drabaren, haćaren kova so si ramosardo, thaj aver so si ramosardo ando programo. Či trubus te bistras kaj si niveli barjarimasko, gindosko, emocionalno sar vi niveli ande lingvistikano barjaripe savo šaj te zuravel e percepcija pale lilaripe. Lilaripe šaj pire šukarimasa te barjarel thaj zuravel čhavorrengo gindo, čhib, kulturake kotora, haćaripe pale lilaripe thaj aver.

Lilaripake kotora si fundoske katar kova so kerel pes ande lilaripe, vrijama, manuša thaj kova so keren ande jekh lilvarno kotor. But si importantno te sikljarno sikljol e čhavorren sar trubun te drabaren. Kana losarena lil pale drabaripe, trubun te len sama pe:
Psihološko kriterijumo (lil savo šaj te drabaren čhavorrenge ande šovto klaso);
Estetsko kriterijumo (artistikano šukaripe);
Etičko kriterijumo (e afirmacija lileski savi či nakhel beršenca);
Nacionalno kriterijumo (pakipe te losaren rromano lilaripe)
Gnoseološko kriterijumo (kazom šaj te lilaripe avel o fundo pale džanglipe čhibako thaj lilaripako).

E sikamne pindžaren pes e nacionalno kulturasa trujal o lilaripe, čhib, thaj e čhibaki kultura thaj trujal aver kotora save si phangle pale tradicija thaj historija rrromengi.

Čhib sar sikavimasko kotor:
Alavari, e gramatika, ortoepija, ortogafija thaj sintaksa. Kava e čhavorra sikljon ande predmeto rromani čhib e kotorenca pale nacionalno kultura sar vi pe aver predemturja. O sikljarno trubul te sikamnenca sa jekh drom sikljol dži kaj e sikamne či sikljon kova so si ramosardo ando program. E vežbe musaj te aven ande sa jekh nastavno kotor te so majlače sikljon.
Sikljarno sa jekh trubul te phenel e sikamnenge kazom si importantno te orta keren svato savo sikljol pes ande ortoepske vežbe.
E ortoepske vežbe či trubun te keren sar korkorutne natavne kotora, numaj paše nastavne kotora save ramon ando plano; alavengi intonacija šaj te pe jekh rig phandel pes e čhibaki kulturasa, e vorbasa andar o muj thaj aver. Šaj te ande sikljope mućen o audio snimko te sikamne šaj so majlače sikljon ašundo, te sikljon bašalipe thaj e dikcija vorbaki.
Nesave ortoepske vežbe šaj te keren pes ketane aver kotorenca andar o lilaripe sar kaj si: e artikulacija šaj te čhon ande sidjarno svato, kana keren e sidjarne alava ande rromani tradicija; e prozodija alavengi, sidjaripe, ritmo, alavengi intonacija thaj danfo šaj te čhon ande vežbe te drabaren andar o krlo lilaripaske kotora. Sar e ortoepsko vežba trubun te sikamne vorbin pe godji lilaripaske kotora gilja thaj e kotora paramičake (audio ažutimasa).

Čhibaki kultura

Sainćaripe kulturako, vorbako thaj ramosarimasko si ande funkcija te barjarel čhibaki kultura, komunikacija pe vorbako thaj ramosarimasko niveli
Kava si vi ande aver sikavimaske kotora. Majanglal trubun te den sikavnenge ramosarimaske vežbe, a palal godova vorbake. Trubun te len sama te sikamnenge den vežbe save si pale eftato klaso. Kova so trubun te keren sikamnenca kana si pučipe pale vorba si: paramiča pale kova so sas, so dikhle, so kamen. E teme save šaj te den sikamnenge si: buli familija. Autobiografsko paramiča. Dosturja. Xabe. Phiradipe. Mungro amal - mungri amalni. Bućarimasko djes sikamnengo. Tromali vrijama. Džanglipe. Lil. TV thaj o radio. Mamijake thaj paposke paramiča. Arakhas o trujalipe-džuvdimata thaj aver. Beršeske kotora. Buća. Kamipe dejake čhibako. Importantne rromane đesa. Čhavrikane lila. Dromaripe. Sporto. O računari. E planeta. Kontinenturja. Kotora phuvjake. Kaj kamlemas te dromarav. Gilja, vorba, e radionice pale vorba. Stripo.
Katar o sikamno ažućaras te šaj korkoro te vakerel pe nesavi tema, sar vi te kerel alava katar dino alav. Trubun te džanen te mothon piro gindo pale kova so drabarde (so si lenge šukar so naj, sostar) te phenen kon ramosarda lil, kon si angluno ande paramiča, sosoko si manuš thaj aver. Trubun te džanen te najisaren thaj te rudisaren pale ažutipe.
Trubun te barjaren piro alavi kana drbarena o rromano alaviri. Barjaripe alavengo šaj te buljaren khajda kaj ramosarena o rebuso, khelena pes alavenca. Trubun te ramon piro alavari ande savo avena ramosarde bipindžarde alava.

E medijsko kultura

Sainćaripe ande medijsko kultura trubus te dikhas sar sikljope ande aver sikavimaske kotora ande predmeto Rromani čhib e kotorenca pale nacionalno kultura sar vi kova so sikljon ande aver predmeturja.
E medijsko kultura si e funkcija te majanglal či del te bilačhipe savo del pes ande filmurja avel dži ko sikamno, sar vi te o sikamno vrimajsa korkoro pindžarel so si pala leste a so naj. Imoprtantno si vi kava te phenas e sikamnenge kaj kova so šaj te kerel pes ando crtano filmo naštik ando lengo trajo.

III. DIKHLJARIPE THAJ DEVIPE MOLIPE SIKLJOVIPASKE

Dikljaripe anglosaripasko thaj notiribe rezultatja sikljovnesko sito formatesko thaj sumatesko thaj realizunelape ano rami e Regulako lil vaš notiribe sikljovnengo ano fundono edukuibe. Procesi dikljaripe thaj devipe molipe jeke sikljovneske musaj te lelpe inicijalno nota kotar niveli ano savo sikljovno arakhelape. Sikavno kotar procesi sikljovipasko ano kontinuiteti thaj ano misalutno čhane sikavela sikljovneske pedo kvaliteti oleske reslipasko adžahar so inardutni informacia ovela adaptirimi, kobor manglape šuži thaj informativno vaš te ovel ola rola inicijativno inardutni informacija. Sakova aktivipe sitoj šukar šansa vaš te notirinelpe anglunisaripe thaj devipe inardutni informacija, a sikljovnenge manglape te delpe kvalifikacia thaj te delpe zorakaripe vaš korkore te notirinen poro anglunisaripe ano reslipe rezultatja sikljovipaske, sar ini anglunisaripe aver sikljovnengo.

RUMUNSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Denumirea disciplinei:	Limba română cu elemente ale culturii naţionale
Scopul	Scopul predării şi învăţării Limbii române cu elemente ale culturii naţionale este ca elevul, prin însuşirea cunoştinţelor funcţionale despre sistemul limbii şi despre patrimoniul cultural şi prin dezvoltarea strategiei de învăţare a limbii române, să-şi formeze capacitatea elementară de comunicare scrisă şi orală şi să ia o atitudine pozitivă faţă de alte limbi şi culturi, precum şi faţă de propria lui limbă şi patrimoniul cultural.
Clasa	A VII-a
Fondul anual de ore	72 de ore

FINALITĂŢI **După terminarea clasei elevul va fi capabil:**	**FUNCŢII COMUNICATIVE**	**ACITIVITĂŢI LINGVISTICE** **(în funcţiile comunicative)**
- să înţeleagă texte mai simple legate de salutări, prezentări şi cererea / oferirea informaţiilor de natură personală; - să salute, să se prezinte pe sine şi pe alţii folosind mijloace lingvistice simple; - să facă schimb de informaţii mai simple, de natură personală; - în câteva enunţuri legate, să ofere informaţii despre sine şi despre ceilalţi; - să înţeleagă texte mai simple legate de descrierea persoanelor, plantelor, animalelor, obiectelor, locurilor, fenomenelor, acţiunilor, stărilor şi evenimentelor; - să descrie şi să compare fiinţe, obiecte, locuri, fenomene, acţiuni, stări şi evenimente folosind mijloace de limbă mai simple; - să înţeleagă sugestii, sfaturi şi cereri şi invitaţii mai simple la activităţi comune şi să răspundă la acestea cu argumentări corespunzătoare; - să adreseze sugestii, sfaturi şi invitaţii la activităţi comune folosind modele de comunicare adecvate situaţiei; - să ceară şi să ofere informaţii suplimentare cu privire la propuneri, sfaturi şi invitaţii la activităţi comune; - să înţeleagă cererile şi solicitările obişnuite şi să răspundă la ele; - să adreseze cereri şi solicitări obişnuite; - să felicite, să mulţumească şi să-şi ceară scuze folosind diverse mijloace de limbă; - să înţeleagă şi urmeze instrucţiuni mai simple privind situaţiile comune din viaţa de zi cu zi; - să ofere instrucţiuni mai simple despre situaţiile comune din viaţa de zi cu zi; - să înţeleagă texte mai simple care descriu acţiunile şi situaţiile din prezent; - să înţeleagă texte mai simple care descriu capacităţi şi abilităţi; - să facă schimb de informaţii individuale şi / sau o serie de informaţii referitoare la acţiuni în prezent; - să descrie acţiuni, capacităţi şi abilităţi folosind un şir de enunţuri; - să înţeleagă texte mai simple în care sunt descrise experienţe, evenimente şi abilităţi în trecut;	SALUTAREA ŞI PREZENTAREA PROPRIE ŞI A ALTORA ŞI CEREREA / OFERIREA INFORMAŢIILOR DE BAZĂ DESPRE SINE ŞI DESPRE ALŢII	Audierea şi citirea textelor mai simple legate de salutare şi prezentare (dialoguri, texte narative, formulare etc.). Reacţia la impulsurile orale sau scrise ale interlocutorilor (profesorilor, colegilor etc.) şi iniţierea comunicării; oferirea informaţiilor orale şi scrise despre sine şi căutarea şi oferirea informaţiilor despre alte persoane.
	DESCRIEREA FIINŢELOR, OBIECTELOR, LOCURILOR, FENOMENELOR, ACŢIUNILOR, STĂRILOR ŞI ÎNTÂMPLĂRILOR	Audierea şi citirea unor texte mai simple care se referă la descrierea fiinţelor, obiectelor, locurilor, fenomenelor, acţiunilor, stărilor şi întâmplărilor; descrierea / compararea orală şi scrisă a fiinţelor, obiectelor, fenomenelor şi locurilor.
	EXPRIMAREA UNEI PROPUNERI SAU A UNUI SFAT, ADRESAREA INVITAŢIEI DE PARTICIPARE LA O ACTIVITATE COMUNĂ ŞI REACŢIONAREA LA ACEASTA	Audierea şi citirea textelor simple care conţin sugestii. Negocieri orale şi scrise cu privire la unele propuneri de participare la activităţi comune; scrierea invitaţiilor pentru o aniversare/petrecere sau a e-mailurilor / SMS-urilor prin care este stabilită o activitate comună; acceptarea / refuzarea propunerii, oral sau în scris, respectând normele de bază ale politeţei şi exprimarea justificării / scuzei adecvate.
	EXPRIMAREA CERERII, INFORMAŢIE, SCUZEI, FELICITĂRII ŞI RECUNOȘTINȚEI	Audierea şi citirea enunţurilor simple prin care se felicită, solicită/oferă ajutor, serviciu, informaţie sau se cer scuze, se exprimă mulţumiri. Felicitarea orală şi scrisă, cererea şi oferirea de informaţii, adresarea cererii pentru ajutor/serviciu şi reacţionarea la aceasta, exprimarea scuzelor şi a recunoștinței.
	ÎNŢELEGEREA ŞI OFERIREA INSTRUCŢIUNILOR	Audierea şi citirea textelor care conţin instrucţiuni mai simple (de exemplu, pentru realizarea unei sarcini, a unui proiect etc.) cu sprijin vizual şi fără el. Oferirea instrucţiunilor orale şi scrise.
	DESCRIEREA ACŢIUNILOR ÎN PREZENT	Audierea şi citirea descrierii şi schimbul de păreri privind evenimentele / activităţile şi abilităţile permanente, obişnuite şi actuale. Descrierea orală şi scrisă a evenimentelor / activităţilor şi abilităţilor permanente, obişnuite şi actuale.
	DESCRIEREA ACŢIUNILOR ÎN TRECUT	Audierea şi citirea descrierilor şi schimbul oral şi în scris a enunţurilor legate de evenimente/activităţi şi capacităţi în trecut;

- să facă schimb de informaţii individuale şi / sau o serie de informaţii despre experienţe, evenimente şi capacităţi în trecut; - să descrie într-un şir de enunţuri scurte, experienţe şi evenimente din trecut; - să descrie un eveniment istoric, o personalitate istorică etc. - să înţeleagă enunţuri simple referitoare la decizii, promisiuni, planuri, intenţii şi prevederi şi să reacţioneze la ele; - să facă schimb de enunţuri simple cu privire la promisiuni, decizii, planuri, intenţii şi prevederi; - să comunice ce planifică el/ea sau altcineva ce intenţionează sau prevede; - să înţeleagă expresii comune privind dorinţele, interesele, necesităţile, simţurile şi sentimentele şi să reacţioneze la ele; - să exprime dorinţe, interese, necesităţi, simţuri şi sentimente prin mijloace de limbă mai simple; - să înţeleagă întrebări mai simple legate de orientarea / poziţia obiectelor şi fiinţelor în spaţiu şi direcţia mişcării şi să răspundă la ele; - să ceară şi să înţeleagă informaţiile despre orientarea / poziţia obiectelor şi fiinţelor în spaţiu şi în direcţia mişcării; - să descrie cu un şir de enunţuri simple direcţia mişcării şi relaţiile spaţiale; - să înţeleagă interzicerile mai simple, regulile de comportament, obligaţiile proprii şi ale altora şi să reacţioneze la ele; - să facă schimb de informaţii mai simple referitoare la interziceri, avertizări, regulile de comportament şi obligaţiile acasă, la şcoală şi într-un loc public; - să înţeleagă expresii mai simple referitoare la posedare şi apartenenţă; - să formuleze enunţuri mai simple referitoare la posedare şi apartenenţă; - să întrebe şi să spună ce are / nu are cineva şi cui aparţine ceva; - să înţeleagă enunţuri mai simple care se referă la exprimarea mulţumirii şi nemulţumirii şi să reacţioneze la acestea; - să exprime mulţumirea şi nemulţumirea şi să dea explicaţii simple; - să înţeleagă enunţuri mai simple prin care se cere o opinie şi să reacţioneze la ele; - să exprime opinia, acordul / dezacordul şi să dea explicaţii scurte; - să înţeleagă noţiuni mai simple cu privire la cantitate şi preţ; - să întrebe şi comunice cât de mult există / nu există, folosind mijloace lingvistice mai simple; - să întrebe / spună / calculeze cât costă ceva.		descrierea orală şi scrisă a evenimentelor / activităţilor din trecut; alcătuirea şi prezentarea proiectelor despre evenimente istorice, personalităţi etc.
	DESCRIEREA ACŢIUNILOR VIITOARE (A PLANURILOR, INTENŢIILOR, PREVEDERILOR)	Audierea şi citirea textelor mai scurte în legătură cu hotărârile, planurile, intenţiile şi prevederile. Înţelegerea / informarea cu privire la decizii, planuri, intenţii şi prevederi.
	EXPRIMAREA DORINŢELOR, INTERESELOR, NECESITĂŢILOR, SIMŢURILOR ŞI SENTIMENTELOR	Audierea şi citirea enunţurilor în legătură cu dorinţele, interesele, necesităţile, simţurile şi sentimentele. Înţelegerea orală şi scrisă cu privire la satisfacerea dorinţelor şi necesităţilor, propunerea soluţiilor cu privire la simţuri şi necesităţi; exprimarea orală şi scrisă a sentimentelor şi reacţionarea la sentimentele altora.
	EXPRIMAREA RAPORTURILOR ÎN SPAŢIU ŞI INDICAŢIILOR CU PRIVIRE LA ORIENTAREA ÎN SPAŢIU	Audierea şi citirea textelor simple cu privire la mişcarea şi orientarea în spaţiu şi a raporturilor spaţiale mai specifice. Schimbul oral şi scris de informaţii privind mişcarea orientarea în spaţiu şi raporturile spaţiale; descrierea orală şi scrisă a direcţiei de mişcare şi a raporturile spaţiale.
	EXPRIMAREA APROBĂRII, INTERZICERII, A REGULILOR DE COMPORTAMENT ŞI A OBLIGAŢIILOR	Audierea şi citirea enunţurilor simple privind interzicerile, regulile de comportament şi obligaţiilor. Punerea întrebărilor privind interzicerile, regulile de comportament şi obligaţiile şi răspunsul la acestea; comunicarea orală şi scrisă a interzicerilor, a regulilor de comportament şi a obligaţiilor.
	EXPRIMAREA APARTENENȚEI ȘI POSEDĂRII	Ascultarea şi citirea textelor mai simple cu enunţuri în care se spune ce are / nu are cineva, sau cui aparţine ceva; punerea întrebărilor despre aparţinere şi răspunsul la ele.
	EXPRIMAREA MULȚUMIRII/ NEMULȚUMIRII	Audierea şi citirea textelor mai simple care se referă la exprimarea mulțumirii / nemulțumirii. Exprimarea orală şi scrisă a mulțumirii / nemulțumirii.
	EXPRIMAREA OPINIILOR	Audierea şi citirea textelor mai simple cu privire la cererea opiniilor şi exprimarea acordului / dezacordului. Cererea orală şi scrisă a opiniilor şi exprimarea acordului şi dezacordului.
	EXPRIMAREA CANTITĂŢII, A PREŢURILOR	Audierea şi citirea textelor mai simple în care se exprimă cantitatea şi preţul; ascultarea şi citirea textelor privind comenzile la restaurant, cumpărăturile. Punerea întrebărilor cu privire la cantitate şi preţ şi răspunsul la acestea, oral şi în scris, jucarea rolurilor (într-un restaurant, într-un magazin, la bucătărie ...); scrierea şi calcularea preţurilor.

DOMENIILE TEMATICE ÎN ÎNVĂŢAREA LIMBII ROMÂNE CU ELEMENTE ALE CULTURII NAŢIONALE PENTRU ŞCOALA ELEMENTARĂ - CICLUL AL DOILEA

Notă: Domeniile tematice se întrepătrund şi sunt aceleaşi în toate cele patru clase ale celui de-al doilea ciclu de instrucţie şi educaţie elementară - în fiecare clasă următoare se actualizează, iar apoi se lărgeşte fondul de cunoştinţe de limbă, obişnuinţe şi abilităţi, precum şi contextele extralingvistice referitoare la o temă concretă.

Profesorii abordează temele în conformitate cu interesele elevilor, necesităţile lor şi metodele moderne de însuşire a limbii.

1) Identitatea personală
2) Familia şi mediul social înconjurător (prieteni, vecini, profesori etc.)
3) Caracteristicile geografice
4) România - ţara de unde descind strămoşii mei şi Serbia - patria mea
5) Locuinţa - forme, obişnuinţe
6) Lumea vie - natura, animalele de companie, protecţia mediului de viaţă, conştiinţa ecologică
7) Istoria, experienţa în timp şi perceperea timpului (trecut - prezent - viitor)
8) Şcoala şi viaţa şcolară, sistemul şcolar, instruirea şi educaţia
9) Viaţa profesională (profesia de viitor), planurile legate de profesia de viitor
10) Tinerii - copiii şi tineretul
11) Ciclurile vieţii
12) Sănătatea, igiena, prevenirea bolilor, tratamentul
13) Emoţiile, dragostea faţă de partener şi relaţiile între oameni
14) Transportul şi mijloacele de transport
15) Clima şi condiţiile meteorologice
16) Ştiinţa şi cercetarea
17) Arta (în special literatura modernă pentru copii, muzica contemporană, arta vizuală, dramatică)
18) Principiile etice ; atitudinile, stereopiturile, prejudecăţile, toleranţa şi empatia, grija față de alții
19) Obiceiurile şi tradiţia, folclorul, aniversările (zilele de naştere, sărbătorile)
20) Timpul liber - distracţia, divertismentul, hobby-urile
21) Alimentaţia şi obişnuinţele gastronomice
22) Călătoriile
23) Moda şi îmbrăcămintea
24) Sportul
25) Mediile, mass-media, Internetul şi reţelele sociale

LIMBA ROMÂNĂ

Funcţia comunicativă	**Conţinuturile de limbă**
SALUTAREA ŞI PREZENTAREA PROPRIE ŞI A ALTORA ŞI CEREREA / OFERIREA INFORMAŢIILOR DE BAZĂ DESPRE SINE ŞI DESPRE ALŢII	Cum te cheamă/Care este numele tău/ prenumele/porecla? Care este numele dumneavoastră, doamnă/ domnule? Îți prezint/ V-o prezint pe Otilia. Acesta este Marcel, colegul nou-venit în clasa noastră. Bine ai venit! Unde locuiești/locuiți? Locuiesc pe strada Tudor Vladimirescu 168. La ce etaj locuiești? La etajul al treilea. Practic fotbalul / înotul/ tenisul de masă. Cum vii la școală? Vin pe jos. Eu vin cu bicicleta. Tu faci naveta în fiecare zi cu autobuzul? Care este profesia tatălui tău? Cu ce se ocupă? El este inginer/profesor/vânzător. Tu mai ai frați, sau surori? Da, eu am o soră mai mică. Acesta este unchiul meu, care trăiește la Arad, dar este născut la Panciova. Pe verișoarele mele le cheamă Ana și Petra. Ele sunt gemene. Prezentul verbelor frecvente Întrebări cu cuvinte interogative (cum, care, unde...) Pronumele personale Pronumele posesive şi adjectivele posesive Numeralele (cardinale şi ordinale) Conţinuturi (inter)culturale: reguli de comunicare politicoasă; prenumele, numele şi poreclele; rudele şi relaţiile de rudenie; adresa; prezentarea formală şi neformală; gradele de rudenie şi relaţiile între rude; oraşele mai mari din ţările a căror cultură se însuşeşte.
DESCRIEREA FIINŢELOR, OBIECTELOR, LOCURILOR, FENOMENELOR, ACŢIUNILOR, STĂRILOR ŞI ÎNTÂMPLĂRILOR	Cum este Marin? El este mai mic decât Petru, are ochii castanii și părul negru. Este foarte simpatic, dar un pic timid. Poartă ginși albaștri și cămașă galbenă. Elefantul este cel mai mare animal de pe pământ. Broasca țestoasă este mai înceată decât iepurele. Motocicleta este mai puțin economică decât bicicleta. Mașina tatălui meu este mai rapidă decât cea a vecinului nostru. Vârșețul este un oraș cu mai puțină agitație decât Belgradul. Adjectivele calificative: genul, numărul și locul. Comparaţia adjectivelor (mai mare, cel mai mare).

	Prezentul verbelor frecvente, inclusiv al celor reflexive. Conţinuturi (inter)culturale: caracteristicile ţării noastre şi a ţărilor în care se vorbeşte limba-ţintă (obiective importante, caracteristici geografice etc.)
EXPRIMAREA UNEI PROPUNERI SAU A UNUI SFAT, ADRESAREA INVITAŢIEI DE PARTICIPARE LA O ACTIVITATE COMUNĂ ŞI REACŢIONAREA LA ACEASTA	Vrei să mergem împreună la concert? La ce oră? La ora 20. Știu că îți place acest artist. Să vii la mine după ore și te rog să aduci CD-urile tale. Am putea să facem o plimbare. Da, de ce nu! Cu plăcere. Îmi pare rău, dar nu pot. Nu mă simt bine. Va trebui să consumi mai multe fructe și legume. Dacă nu te simți bine, va trebui să consulți un medic. Întrebarea prin intonaţie. Imperativul. Negaţia (nu). Conjunctivul prezent. Prezentul verbelor frecvente. Conţinuturi (inter)culturale: adresrea ocazională a propunerilor, sfaturilor şi invitaţiilor și reacţionarea la propuneri, sfaturi și invitații.
EXPRIMAREA CERERII, INFORMAŢIEI, SCUZEI, FELICITĂRII ŞI RECUNOȘTINȚEI	Dacă vrei, pot să te ajut. Ah, mulțumesc, ești foarte drăguț/ă. Bună ziua, doamnă, caut o fustă din bumbac. Ce număr căutați? La ce oră pleacă trenul spre Belgrad? La ora 10 și un sfert (11 fără un sfert). Vă rog să mă scuzați, domnule, puteți să îmi spuneți cum pot să ajung la gară? Da, desigur. Continuați drept (la stânga/la dreapta) și veți ajunge. Vă mulțumesc. Cu plăcere. De unde pot să iau autobuzul 4? Nu este departe de aici. Întrebarea prin intonaţie. Întrebări cu cuvinte interogative. Numeralele cardinale Conţinuturi (inter)culturale: regulile comunicării politicoase, sărbătorile şi evenimentele importante, felicitarea.
ÎNŢELEGEREA ŞI OFERIREA INSTRUCŢIUNILOR	Citește textul și rezolvă exercițiul numărul 2! Trebuie mai întâi să citești cerința înainte de a rezolva exercițiul. Veți face un proiect despre satul/orașul/regiunea/ animalul de companie. Reflectați bine și răspundeți! Verificați răspunsurile vostre! Veți reasculta dialogul, dar nu veți deschide cărțile încă! Imperativul. Timpul viitor. Conţinuturi (inter)culturale: regulile de comportament politicos în conformitate cu gradul de formalitate şi situaţie.
DESCRIEREA ACŢIUNILOR ÎN PREZENT	Locuiesc într-o casă în centrul orașului. La ce oră te trezești? În fiecare dimineață eu mă trezesc la ora 7. De obicei luăm masa la ora 14. Ce faci? Urmăresc o emisiune la televizor. Fratele meu merge la piscină în fiecare zi. El adoră înotul. Ei îi place biologia, dar nu-i merge româna. Prepoziţiile. Întrebări cu cuvinte interogative (ce, care, când). Numerele ordinale până la 100. Adverbele de timp (acum, vreodată, mereu). Prezentul verbelor frecvente, inclusiv al celor reflexive. Conţinuturi (inter)culturale: viaţa în familie; viaţa la şcoală - activităţi şcolare şi extraşcolare; vacanţa şi călătoriile.
DESCRIEREA ACŢIUNILOR ÎN TRECUT	În România există multe castele interesante. Le-ai vizitat? Unde se găsesc? Pe unde ai călătorit? Ce ai vizitat? Ce te-a fascinat? George Enescu a fost pianist excepțional. Ce știi despre dânsul? Cum ți-ai petrecut weekendul? Ce ținuturi (țări) ai vizitat? Tatălui mei îi plac călătoriile. Și mie îmi place geografia. L-am sunat pe Andrei, dar nu este disponibil. Perfectul compus. Imperativul. Întrebarea prin intonaţie. Întrebări cu cuvinte interogative (unde, pe unde, cum, ce). Forma negativă. Conţinuturi (inter)culturale: evenimente istorice, descoperiri epocale; personalităţi importante din trecut.
DESCRIEREA ACŢIUNILOR VIITOARE	Ce ți-ar plăcea să fii când vei fi mare? În după masa aceasta voi ieși cu verișorii/verișoarele mele.

(A PLANURILOR, INTENŢIILOR, PREVEDERILOR)	Săptămâna viitoare voi împlini 14 ani. Sâmbătă seara voi organiza o petrecere, îi voi invita pe prietenii mei. Te voi ajuta la temele de la geografie. În vacanță voi face mai multă lectură la istorie și geografie. Voi termina lectura acestui roman în vacanță. Timpul viitor. Condiţionalul verbului a merge. Întrebări cu cuvinte interogative (ce). Adjectivele posesive. Conţinuturi (inter)culturale: reguli de comportament politicos în conformitate cu gradul de formalitate şi situaţie.
EXPRIMAREA DORINŢELOR, INTERESELOR, NECESITĂŢILOR, SIMŢURILOR ŞI SENTIMENTELOR	Mă doare capul/gâtul/piciorul. Ești obosit/ă? Îmi place muzica (clasică/populară/distractivă). Doresc/vreau să ies/ să mă odihnesc. Vreau să dorm/să mănânc/să beau. Vreau imediat să mă culc! (să mănânc…) Fiți atenți! Nu vorbiți! Vai, ce păcat! Îmi pare rău! Imperativul. Prezentul verbelor frecvente, inclusiv al celor reflexive. Conţinuturi (inter)culturale: mimica şi gesticularea; interese, hobby-uri, distracţie, divertisment, sport şi recreaţie.
EXPRIMAREA RAPORTURILOR ÎN SPAŢIU ŞI A INDICAŢIILOR CU PRIVIRE LA ORIENTAREA ÎN SPAŢIU	Eu sunt la Eugen. Ea locuiește lângă noi. Ca să ajungeți la noi, mergeți două străzi drept înainte, apoi faceți stânga și la primul colț o luați la dreapta. Cinematograful se află în apropierea supermarketului. Unde locuiește el? Unde este Ionel? Cred că este acasă. Mă duc la muzeu. El se găsește între bibliotecă și bancă. Întrebare prin intonaţie. Prezentul verbelor frecvente. Conţinuturi (inter)culturale: spaţiul public, aspectul tipic al locului.
EXPRIMAREA APROBĂRII, INTERZICERII, A REGULILOR DE COMPORTAMENT ŞI A OBLIGAŢIILOR	Există vreun loc liber în sală? Da, puteți intra. Îmi pare rău, nu puteți trece pe aici. Nu este posibil. Trebuie să vă lăsați bagajul la recepție. Fumatul este interzis în sală. Nu pot să ies, trebuie să mă pregătesc pentru testul la română. Trebuie să plimbați câinele în fiecare zi. Întrebare prin intonaţie. (Conjunctivul) Construcţia trebuie să. Conţinuturi (inter)culturale: comportamentul în locurile publice; semnificaţia semnelor şi simbolurilor.
EXPRIMAREA APARTENENȚEI ŞI POSEDĂRII	Noi avem prieteni în România. Ei au jocuri de socializare. Ei nu au calculator în clasă. Aceste două fete sunt surorile lui/ei Eu am un cățel alb. Și verișoara mea are un cățeluș, dar este negru. Al cui este telefonul? Este al tău, ori al lui Denis? Pronumele și adjectivele posesive. Conţinuturi (inter)culturale: familia și prietenii; raportul față de averea proprie și a altora.
EXPRIMAREA MULȚUMIRII/ NEMULȚUMIRII	Ce faci în timpul liber? Care sunt locurile preferate pe care le-ai vizitat? Eu ador jocurile pe calculator. Îți plac mult? Da, le ador. Serbia este o țară frumoasă. Nu îmi place poezia, dar îmi plac foarte mult romanele polițiste. Urmărești filmele la televizor, sau la calculator? Acest film/ carte îmi place/ nu-mi place. Întrebarea prin intonaţie. Pronumele personale cu funcţia de complement direct şi indirect. Adverbele (mult, foarte). Prezentul verbelor frecvente. Conţinuturi (inter)culturale: arta, literatura pentru tineret, benzile desenate, muzica, filmul.
EXPRIMAREA OPINIILOR	Cred că are nevoie de ajutor. Și eu cred la fel. Da, ai dreptate. Desigur, sunt de acord cu el.

	Nu, nu sunt deloc de acord. Este bine/nu este bine. Ce părere aveți referitor la…? Forma afirmativă şi negativă. Prezentul verbelor frecvente. Conţinuturi (inter)culturale: respectarea normelor fundamentale de comportament politicos în comunicarea cu colegii şi adulţii.
EXPRIMAREA CANTITĂŢII, NUMERELOR ŞI PREŢURILOR	Câți copii sunt în parc? Sunt patru băieți și cinci fete. Această chitară costă 9785 de dinari sau 417 roni, cu o reducere de 7%. Vă rog, aș mai vrea un pic de suc de portocale. Nu mai avem. Se poate de mere? Cine a sosit primul? El locuiește la etajul doi. Numeralele cardinale. Numeralele ordinale până la 100. Condiţionalul verbelor frecvente. Conţinuturi (inter)culturale: mediul social; valutele culturilor ţintă.

INSTRUCŢII PENTRU REALIZAREA DIDACTICO-METODICĂ A PROGRAMEI

I. PLANIFICAREA PREDĂRII ŞI ÎNVĂŢĂRII

Programa predării şi învăţării orientată pe finalităţi oferă profesorului o libertate mai mare în crearea şi proiectarea predării şi învăţării. Profesorul are rolul de a contextualiza Programa în funcţie de necesităţile specifice ale elevilor dintr-o clasă, luând în considerare componenţa clasei şi caracteristicile elevilor; condiţiile tehnice, mijloacele didactice şi mediile de care dispune şcoala; manualele şi alte materiale didactice, resursele, posibilităţile comunităţii locale în care şcoala funcţionează. Pornind de la finalităţi, funcţiile comunicative şi activităţile de limbă recomandate, profesorul întocmeşte planul anual (global) de activitate din care va dezvolta mai târziu planurile operaţionale. Finalităţile sunt definite pentru sfârşitul anului şi îl îndrumă pe profesor să operaţionalizeze la nivelul unei sau mai multor unităţi metodice în funcţie de nivelul realizărilor elevilor. Finalităţile se deosebesc astfel că unele finalităţi se pot realiza mai uşor şi mai rapid, dar pentru cele mai multe finalităţi este nevoie de mai mult timp, de o serie de activităţi diferite şi mod de muncă diferit. În faza de planificare a predării şi învăţării este foarte important să se aibă în vedere faptul că manualul este instrumentul de predare şi că aceasta nu determină conţinuturile disciplinei şi de aceea, conţinuturile oferite în manualul trebuie acceptate selectiv şi în funcţie de finalităţile prevăzute. Având în vedere că manualul nu este singura sursă de cunoştinţe, profesorul trebuie să-i îndrume pe elevilor să folosească şi alte surse de informarea şi însuşire a cunoştinţelor şi abilităţilor.

II. REALIZAREA PREDĂRII ŞI ÎNVĂŢĂRII

Programa axată pe finalităţile indică aceea ce un elev este capabil să producă şi să înţeleagă în procesul de comunicare. Reprezentarea tabelară a finalităţilor, funcţiilor comunicative şi activităţilor lingvistice îl conduce treptat pe profesor de la finalităţi şi funcţiile comunicative ca domenii, până la activităţile de limbă şi conţinuturile recomandate în funcţiile comunicative dezvoltând capacităţile elevilor de a comunica şi utiliza limba în viaţa lor de zi cu zi, în context particular, public sau educaţional. Aplicarea acestui mod de abordare a predării limbii se bazează pe tendinţa de respectare a următoarelor atitudini:

- limba ţintă este folosită într-o clasă în contexte de interes pentru elevi, bine concepute, într-o atmosferă agreabilă şi relaxantă;
- discursul profesorului este adaptat vârstei şi cunoştinţelor elevilor;
- profesorul trebuie să fie sigur că elevii au înţeles sensul mesajului, inclusiv elementele sale culturologice şi educaţionale şi ale socializării;
- este importantă semnificaţia mesajului lingvistic;
- predarea se bazează pe interacţiunea socială cu scopul de a se îmbunătăţi calitatea şi volumul materialului lingvistic; lucrul în sala de clasă şi în afara acesteia se desfăşoară prin rezolvarea problemelor în grup sau individual, prin căutarea informaţiilor din diferite surse (internet, reviste pentru copii, prospecte şi audio-material) precum şi prin rezolvarea unor sarcini mai mult sau mai puţin complexe în condiţii reale şi virtuale, cu un context, procedeu şi scop clar definite;
- profesorul îndrumă elevii în legile codului oral şi scris şi în relaţiile de reciprocitate dintre ele;
- toate conţinuturile din gramatică sunt introduse prin metoda inductivă, prin diverse exemple contextualizate, în conformitate cu nivelul de cunoştinţe al elevilor, dar fără explicaţii gramaticale detaliate, cu excepţia cazului

în care elevii insistă asupra lor, iar cunoştinţele sunt evaluate şi notate pe baza utilizării lor în contexte comunicative adecvate.
Abordarea comunicativ-interactivă în predarea limbii include, de asemenea, următoarele:
- însuşirea conţinutului lingvistic prin participarea concretă şi gândită la actul social;
- conceperea programei de predare şi învăţare ca pe un ansamblu de sarcini şi activităţi dinamice, pregătite în comun şi adaptate listei de sarcini şi activităţi;
- profesorul trebuie să permită accesul la ideile noi şi acceptarea lor;
- elevii sunt consideraţi participanţi responsabili, creativi şi activi la actul social;
- manualele reprezintă o sursă de activitate şi trebuie îmbogăţite prin folosirea materialelor suplimentare autentice;
- sala de clasă este un spaţiu care poate fi adaptat zilnic la necesităţile de predare;
- lucrul la un proiect, considerat o sarcină prin care se stabileşte corelaţia cu alte obiecte, stimulează elevii la munca studioasă şi de cercetare;
- pentru introducerea unui nou material lexical vor fi utilizate structurile gramaticale cunoscute şi invers.

Tehnici / activităţi
În timpul orei se recomandă schimbul dinamic al tehnicilor / activităţilor care nu trebuie să dureze mai mult de 15 minute.
Ascultarea şi răspunsul la îndrumările profesorilor în limba maternă (română) sau de pe înregistrările audio (ascultă, scrie, uneşte, determină, găseşte şi activităţile legate de munca în clasă: desenează, decupează, colorează, deschide / închide caietul etc.)
Lucrul în perechi, grupuri mici şi mari (mini-dialoguri, joc pe roluri, simulări etc.)
Activităţi manuale (realizarea panourilor, prezentărilor, ziarelor, posterelor etc.).
Exerciţii de ascultare/audiere (după instrucţiile profesorului sau înregistrărilor audio să unească noţiunile, să adăuge părţi ale imaginii, să completeze informaţii, să selecteze enunţuri exacte şi inexacte, să determine cronologia etc.).
Jocuri potrivite vârstei.
Clasificarea şi compararea (după cantitate, formă, culoare, anotimpuri, îmi place / nu-mi place, comparaţii ...).
Rezolvarea „situaţiilor-problemă” în clasă, dezbateri şi mini-proiecte.
„Transpunera» enunţului în gest şi a gestului în enunţ.
Corelarea audio materialului cu ilustraţiile şi cu textul, a titlului cu textul, sau stabilirea titlului.
Crearea în comun a materialelor ilustrate şi scrise (planificarea diferitor activităţi, raport / jurnal de călătorie, afiş publicitar, programul serbării sau al altei manifestaţii).
Înţelegerea limbii scrise:
- identificarea trăsăturilor distinctive care indică asupra particularităţilor gramaticale (gen, număr, timp verbal, persoană ...);
- identificarea legăturii dintre grupurile de litere şi sunete
- răspunsul la întrebări simple despre text, corect / incorect, alegeri multiple;
- executarea instrucţiunilor şi comenzilor citite
Exprimarea în scris:
- corelarea sunetelor cu grupului de litere;
- înlocuirea cuvintelor cu imagini sau ilustraţii;
- găsirea cuvintelor omise (completarea unui şir, găsirea “intruşilor”, careuri în opt direcţii, cuvinte încrucişate etc.);
- unirea textului mai scurt şi a propoziţiilor cu imaginile/ilustraţiile;
- completarea formularului (anunţul la un curs, etichetă pentru bagaj etc.);
- scrierea felicitărilor şi a cărţilor poştale;
- scrierea textelor mai scurte;
Introducerea în literatura pentru copii şi transpunerea în alte medii: joc, cântec, dramă, arte plastice.

STRATEGII DE ÎMBUNĂTĂŢIRE ŞI EXERSARE A COMPETENŢELOR DE LIMBĂ

Având în vedere că finalităţile se realizează prin abilităţi de limbă, este important ca în predarea păstrării şi cultivării limbii materne acestea să se exerseze permanent şi simultan. Doar în acest fel, elevii pot dobândi competenţele lingvistice care sunt în concordanţă cu scopurile date.
De aceea este importantă dezvoltarea strategiei de îmbunătăţire şi de exersare a competenţelor lingvistice.

Audirea/Ascultarea
Înţelegerea vorbirii este activitatea lingvistică de decodificare a sensului literar şi implicit al sensului textului oral; pe lângă capacitatea de a distinge unităţi fonologice şi lexicale şi unităţi cu semnificaţie conturată în limba care se învaţă, pentru să realizeze cu succes înţelegerea, elevul trebuie să aibă şi următoarele competenţe:
- discursivă (despre tipurile şi caracteristicile textelor şi canalelor de transmitere a mesajelor);
- referenţială (despre temele care se abordează) şi
- socioculturală (în legătură cu situaţiile de comunicare, modurile diferite de formulare a anumitor funcţii de vorbire etc.).
Dificultatea exerciţiilor legate de înţelegerea vorbirii depinde de mai mulţi factori:
- de calităţile personale şi capacităţile ascultătorului, inclusiv capacitatea cognitivă de abordare,
- de motivarea şi motivele pentru care ascultă/audiază textul oral,
- de trăsăturile celui care vorbeşte,
- de intenţia cu care vorbeşte,
- de contextul şi circumstanţele - favorabile şi nefavorabile - în care se realizează ascultarea şi înţelegerea,
- de caracteristicile şi tipul de text care trebuie ascultat etc.
Progresul (de la uşor la mai greu, de la simplu la mai complex) pentru această activitate lingvistică în cadrul Programei este, prin urmare, prevăzut la mai multe niveluri. În mod aparte sunt relevante următoarele:
- prezenţa / absenţa elementelor vizuale (de exemplu, mai uşor de înţeles sunt considerate textele orale însoţite de elemente vizuale, din cauza abundenţei de informaţii contextuale care se înregistrează automat în memorie pe termen lung, lăsând posibilitatea ca atenţia să fie concentrată asupra altor detalii);
- lungimea textului oral;
- viteza cu care se vorbeşte;
- claritatea pronunţării şi posibilele devieri de la vorbirea standard;
- cunoaşterea temei;
- posibilitatea / imposibilitatea ascultării/audierii din nou etc.

Citirea
Citirea sau înţelegerea textului scris aparţine aşa-numitei abilităţi lingvistice receptive vizuale. Cu această ocazie, cititorul primeşte şi prelucrează, adică decodează textul scris de unul sau mai mulţi autori şi găseşte semnificaţia. În timpul cititului este necesar să se ia în considerare anumiţi factori care influenţează asupra procesului de citire, cum ar fi: caracteristicile cititorilor, interesele, motivaţiile şi intenţiile, caracteristicile textului care se citeşte, strategiile pe care cititorii le utilizează, precum şi cerinţele impuse de situaţia în care se citeşte.
Pe baza intenţiei cititorului, distingem următoarele tipuri de citire:
- citirea cu scopul îndrumării;
- citirea cu scopul informării;
- citirea pentru a urma instrucţiunile;
- citirea din plăcere.
În timpul citirii, distingem şi nivelul de înţelegere, astfel că citim pentru a înţelege:
- informaţii globale
- informaţii speciale,
- informaţii complete;
- sensul ascuns al unui anumit mesaj.

Scrierea
Prin producţia scrisă se subînţelege abilitatea elevului ca în formă scrisă să descrie evenimente, sentimente şi reacţii, să transmită mesaje şi să-şi exprime opiniile, să facă rezumatul conţinutului diferitor mesaje (din mass-media, textele literare şi artistice, etc.), să ia notiţe, să pregătească prezentări şi altele.
Dificultatea exerciţiilor legate de producţia scrisă depinde de următorii factori: nivelul de cunoaştere al lexicului şi al competenţei de comunicare, capacitatea de prelucrare cognitivă, motivaţie, capacitatea de a transmite mesajul în unităţi de text coerente şi asociate.
Progresul reprezintă un proces care presupune însuşirea strategiilor şi structurilor lingvistice de la uşor la greu şi de la simplu la complex. Fiecare nivel lingvistic superior presupune repetarea ciclică a elementelor însuşite anterior, la care se adaugă structuri lingvistice, lexicale şi comunicative mai complexe. Pentru această

activitate lingvistică în cadrul Programei este prevăzut un progres pe mai multe niveluri. Sunt deosebit de relevante următoarele:
- temele (viaţa de zi cu zi a elevilor şi mediul înconjurător, interese personale, evenimente actuale şi diverse aspecte ale contextului socio-cultural, precum şi teme legate de diverse discipline şcolare);
- felul şi lungimea textelor (texte formale şi neformale, rezumate, notiţe personale);
- lexicul şi funcţiile comunicative (capacitatea elevilor de a realiza diverse aspecte funcţionale, cum ar fi descrierea oamenilor şi evenimente în diferite contexte temporale, exprimarea presupunerilor, îndoielii, recunoştinţei, etc. în domeniul particular, public, educaţional);
- gradul de independenţă al elevilor (de la scrierea dirijată/direcţionată, în care se facilitează scrierea prin exerciţii concrete şi îndrumări, până la scrierea independentă).

Vorbirea
Vorbirea ca o abilitate productivă este privită din două aspecte, şi anume, în dependenţă de faptul dacă este în funcţia prezentării monologice, prin care vorbitorul anunţă, informează, prezintă sau ţine o prelegere la una sau mai multe persoane, sau dacă este în funcţia interacţiei, când se face schimbul de informaţii dintre doi sau mai mulţi interlocutori cu un anumit scop, respectând principiul colaborării în timpul dialogului.
Activităţile de producţie ale vorbirii monologice sunt:
- adresarea în public (comunicări, oferirea de instrucţiuni şi informaţii);
- expunerea în faţa publicului (prelegeri, prezentări, reportaje, rapoarte şi comentarii asupra unor evenimente etc.)
Aceste activităţi pot fi realizate în moduri diferite:
- prin citirea textului scris în faţa publicului;
- prin expunerea spontană sau expunerea cu ajutorul suportului vizual sub formă de tabele, diagrame, desene ş.a.
- prin interpretarea unui rol sau a unui cântec.
Interacţiunea presupune aplicarea continuă şi succesiunea strategiei receptive şi productive, precum şi a strategiilor cognitive şi discursive (luarea şi darea cuvântului, negocierea, conformarea, propunerea soluţiilor, rezumarea, atenuarea sau evitarea neînţelegerilor sau medierea într-o neînţelegere) care sunt în funcţia realizării cât mai reuşite a unei interacţiuni. Interacţiunea poate fi realizată printr-o serie de activităţi, de exemplu:
- schimbul de informaţii,
- conversaţia spontană,
- discuţii neformale sau formale, dezbateri,
- intervievarea sau negocierea, planificarea şi cooperarea în comun.

Competenţa socio-culturală şi medierea
Competenţa socioculturală şi medierea reprezintă un set de cunoştinţe teoretice (competenţe) care se aplică într-o serie de activităţi lingvistice în două medii lingvistice de bază (scrisă şi orală), utilizând în acelaşi timp şi toate celelalte activităţi lingvistice (înţelegerea vorbirii, vorbirea şi interacţiunea, scrierea şi înţelegerea textelor scrise). Deci, ele reprezintă categorii foarte complexe care sunt prezente în toate aspectele procesului de predare şi ale procesului de învăţare.
Competenţa socioculturală ca un ansamblu de cunoştinţe despre lume în general, despre asemănările şi diferenţele dintre modelele culturale şi comunicative în comunitatea lingvistică în care trăieşte elevul şi comunitatea/comunităţii a cărei limbă o învaţă. Aceste cunoştinţe, în funcţie de nivelul competenţelor lingvistice generale, pornesc de la cunoaşterea principiilor de comunicare cotidiană (stiluri funcţionale de bază şi registrele), până la cunoaşterea caracteristicilor diferitor domenii ale utilizării limbilor (particular, public şi educaţional), elementelor paralingvistice şi elementelor de cultură / culturi ale comunităţilor în care este vorbită limba care se învaţă. Cunoştinţele menţionate sunt necesare pentru o comunicare competentă şi reuşită în activităţile concrete de comunicare în limba ţintă.
Un aspect aparte al competenţei socio-culturale îl constituie competenţa interculturală, care subînţelege dezvoltarea conştiinţei despre alţii şi cei care sunt altfel, cunoaşterea şi înţelegerea asemănărilor şi diferenţelor dintre lumi, respectiv dintre comunităţi lingvistice cu care elevul ajunge în contact. Competenţa interculturală subînţelege, de asemenea, dezvoltarea toleranţei şi atitudinii pozitive faţă de caracteristicile individuale şi colective ale vorbitorilor de alte limbi, ale oamenilor care aparţin altor culturi, care sunt într-o măsură mai mare sau mai mică diferite de ale elevului însuşi, adică, dezvoltarea unor personalităţi interculturale, prin

ridicarea gradului de conştientizare cu privire la valorile diferitelor culturi şi dezvoltarea capacităţii de integrare a experienţelor interculturale în propriul model cultural de comportament şi credinţă.
Medierea este o activitate în care elevul nu-şi exprimă opinia, ci acţionează ca un intermediar între persoanele care nu sunt capabile să comunice direct. Medierea poate fi scrisă şi orală şi include comprimarea şi rezumarea textului şi traducerea. În această Programă traducerea este tratată ca o activitate lingvistică aparte care nu trebuie în nici un caz să fie folosită ca o tehnică pentru însuşirea oricărui aspect al limbii ţintă prevăzută prin predarea comunicativă. Traducerea implică dezvoltarea cunoştinţelor şi abilităţilor de folosire a mijloacelor auxiliare (a dicţionarelor, îndrumătoarelor, tehnologiilor informaţionale etc.) şi capacitatea de găsire a echivalentelor structurale şi lingvistice între limba din care se traduce şi limba în care se traduce.

INSTRUCŢIUNI PENTRU INTERPRETAREA CONŢINUTULUI GRAMATICAL

Predarea gramaticii, laolaltă cu predarea şi însuşirea lexicii şi a altor aspecte ale limbii, este una dintre premisele însuşirii şi păstrării limbii materne. Însuşirea gramaticii implică formarea noţiunilor gramaticale şi a structurii gramaticale în vorbirea elevilor, însuşirea fenomenelor gramaticale, formarea deprinderilor şi aptitudinilor în domeniul analizei gramaticale şi aplicarea cunoştinţelor gramaticale, ca supliment la edificarea şi îmbunătăţirea culturii vorbirii.
Rolul gramaticii în procesul de însuşire a limbii este în primul rând practic şi constă în stabilirea bazei pentru dezvoltarea competenţei comunicative. Fenomenele gramaticale trebuie privite din punct de vedere funcţional (abordare funcţională). În procesul de predare al limbii cu elemente ale culturii naţionale în măsură cât mai mare trebuie să fie incluse acele categorii gramaticale care sunt tipice şi necesare pentru vorbirea şi comunicarea cotidiană şi anume, prin modele diverse, prin aplicarea regulilor de bază şi combinarea acestora. Trebuie să se tindă spre însuşirea receptivă şi productivă a gramaticii prin tot felul de activităţi de vorbire (ascultare, citire, vorbire şi scriere, dar şi traducere), la toate nivelurile de învăţare a limbii, în conformitate cu scopurile şi finalităţile.
Scopul principal al predării unei limbi este dezvoltarea competenţei de comunicare la un anumit nivel de limbă, în funcţie de statutul limbii şi de anul de învăţare. În acest sens, la anumite categorii gramaticale este dată observaţia că ele sunt însuşite receptiv, în timp ce altele sunt însuşite productiv.

III. MONITORIZAREA ŞI EVALUAREA

Munca fiecărui profesor este formată din planificare, realizare, monitorizare şi evaluare. Este important ca profesorul să monitorizeze şi evalueze continuu nu numai realizările elevilor, procesul de predare şi învăţare, ci şi propria activitate, pentru îmbunătăţirea permanentă a procesului instructiv.
Procesul de monitorizare a finalităţilor realizate începe prin aprecierea nivelului de cunoştinţe al elevilor la începutul anului şcolar pentru ca profesorii să poată să-şi planifice procesul de predare şi procesul de monitorizare şi evaluare a rezultatelor a progresului elevilor. Acest proces este realizat prin evaluarea formativă şi cumulativă. În timp ce în notarea formativă pe parcursul anului urmăreşte realizările elevilor prin diferite instrumente (teste de diagnostic, de autoevaluare, portofoliu de limbă, exerciţii bazate pe proiecte etc.), prin notarea sumativă (teste de evaluare a nivelului de limbă) se apreciază mai precis îndeplinirea finalităţilor la sfârşitul unei anumite perioadă de timp (sfârşitul semestrului, anului, ciclului de instruire). Evaluarea formativă nu este doar monitorizarea realizării elevilor, ci şi monitorizarea modului de activitate şi un instrument care permite profesorului ca în timpul procesului de predare să schimbe şi să îmbunătăţească procesul de lucru. Cu prilejul notării şi evaluării realizărilor elevilor trebuie să se ţină cont ca modalităţile prin care acestea se pun în aplicare nu diferă de activităţile obişnuite la oră, deoarece notarea şi evaluarea sunt considerate parte integrantă a procesului de predare şi învăţare, nu activităţi izolate care creează stres la elevi şi nu dau o imagine reală a realizărilor lor. Prin notare şi evaluare trebuie să se asigure progresul elevilor în atingerea finalităţilor, dar şi calitatea şi eficienţa predării. Scopul notării trebuie să fie şi ridicarea nivelului de motivaţie la elevi pentru progres şi nu evidenţierea greşelilor. Elementele care se evaluează sunt diverse şi trebuie să contribuie la imaginea atotcuprinzătoare a progresului elevilor, consolidarea competenţelor lor comunicative, dezvoltarea abilităţilor şi capacităţilor necesare pentru activitatea şi instruirea de viitor. Acest lucru se realizează prin notarea diferitelor elemente, cum ar fi abilităţile lingvistice (citire, ascultare, vorbire şi scriere), însuşirea conţinuturilor lexicale şi a structurilor lingvistice, aplicarea ortografiei, angajamentul şi sârguinţa în activităţile în timpul orei şi în afara orelor, aplicarea normelor sociolingvistice. Cu ocazia notării şi evaluării, este necesar ca modalităţile de verificare şi notare să fie cunoscute elevilor, adică să fie în conformitate cu tehnicile, tipologia exerciţiilor şi felurile de activităţi care se aplică la orele obişnuite, precum şi la modul în care se evaluează realizările. Astfel de reguli şi organizare ale procesului de evaluare şi de notare

asigură o atmosferă pozitivă şi sănătoasă în procesul de învăţare, dar şi relaţii reciproce şi de comunicare calitative între elev - profesor şi elev - elev, dar, de asemenea, ajută elevului să înţeleagă importanţa şi semnificaţia evaluării încurajându-l să preia responsabilitatea pentru propria planificare şi îmbunătăţire a procesului de învăţare.

RUSINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Назва предмету	Руски язик з елементами националней култури
Циль	Циль настави и ученя руского язика з елементами националней култури то попсцигнуц таки ступень розвою комуникативних схопносцох школяра же би вон самостойно применьовал схопносци висловйованя у стандардних и фахових комуникативних ситуацийох (у складзе зоз тематичнм минимумом и у писаней форми), пестовал национални и културни идентитет, етнїчне самопочитиванє и упознаванє школярох зоз елементами традициї, култури и обичайох Руснацох.
Класа	Седма
Рочни фонд годзинох	72 годзини

ИСХОДИ **По законченей теми/обласци школяр годзен:**	**ОБЛАСЦ / ТЕМА**	**ЗМИСТИ**
- одредзиц характеристики трох кнїжовних родох: лирики, епики и драми; - препознац и одредзиц тему прозного дїла; - одредзиц мотив у писнї - зжато виприповедац змист дїла (фабулу) - обачиц и видвоїц подобносци и розлики медзи епским и лирским дїлом; - одредзиц поетичну слику у писнї; - навесц характеристики сонету; - поцагнуц паралелу медзи биоґрафию и автобиоґрафию; - швидко читац и розумиц пречитане; - видвоїц зоз тексту потребну информацию; - розумиц текст, гоч з нього вихабени даєдни информациї; - препознац народну приповедку або писню и на основу територияльних розликох у язику дзе є записана, чи у Керестуре, чи у Коцуре; - розликовац восточни, заходни и южни славянски язики; - потолковац характеристики руского язика; - препознац норми руского язика; - розликовац букви и гласи у руским язику - правиц розлику медзи простим, преширеним и зложеним виреченьом; - препознац нєзависни зложени виреченя; - одредзиц главне, тє. зависне виреченє у зложеним виреченю; - правилно хасновац слова у хторих ше зявюю випадни вокали О, Е и А у сербских словох (сербски презвиска и ґеоґрафски назви); - правилно писац слова у хторих окончене виєдначованє консонантох по дзвонкосци; - розликовац праве и пренєшене значенє при вецейзначних словох; - возиц розгварку зоз виражованьом складаня або нєскладаня зоз собешеднїком; - водзиц розгварку хаснуюци слова за виповеданє процивеня, преувелїчованя, нєсогласносци; - прецизно виражовац думки и чувства хаснуюци синоними, антоними, гомоними, деминутиви и ауґментативи;	КНЇЖОВНОСЦ	Школска лектира Поезия 1. Мелания Павлович, Єст єдна нїтка 2. Мирон Колошняї, Зарод 3. Мирон Колошняї, Вербово пруце 4. Гавриїл Костельник, З мойого валала (виривок) 5. Михал Рамач, Дражка на салаш 6. Гавриїл Надь, Шерцу 7. Агнета Бучко, Ґу слунку Проза 1. Евґений М. Кочиш, Цо паметам о себе (виривок) 2. Евґений М. Кочиш, Наднїчаре (виривок) 3. Руска народна приповедка, Треба у младосци робиц 4. Руска народна приповедка, Хто шме єсц на лєжацо Домашня лектира: 1. Руски народни писнї (школске виданє зборнїка) - вибор; робота Володимира Гнатюка 2. Хмара на верху тополї, Антолоґия поезиї за дзеци - вибор Кнїжовни род: лирика, епика и драма - характеристики Тема дїла, фабула, мотив, зжати змист Подобносци и розлики медзи епским и лирским дїлом Поетични слики у писнї Народни писнї и приповедки - робота етноґрафа Володимира Гнатюка Сонет - характеристики Биоґрафия и автобиоґрафия Розвиванє способносци швидкого читаня з розуменьом Дияґоналне читанє зоз цильом находзеня одредзених информацийох и лєгкого знаходзеня у рижних текстох
- прекладац текст з єдного язика на други; - обачовац дух язика при прекладаню; - написац кратку конферансу за приредбу; - написац сценарио за школску приредбу;	ЯЗИК ҐРАМАТИКА И ПРАВОПИС	Руски язик у фамелиї славянских язикох Нормованє руского язика - робота Гавриїла Костельника Глас, буква, слово, синтаґма, виреченє Просте, преширене и зложене виреченє

- представиц Руснацох припаднїком других народох и то представиц историю, традицию, язик, культуру и обичаї; - представиц живот Руснацох на Горнїци; - потолковац потребу за селєньом до Бачки; - препознац народни писнї и приповедки записани у Керестуре и Коцуре; - розликовац народну бешеду у Коцуре и Керестуре; - повязац нєшкайши обичаї зоз давнима; - мац формоване поняце националней припадносци; - идентификовац постоянє припаднїкох других народох; - робиц на пестованю квалитетного живота вєдно зоз припаднїками других народох; - уключовац ше до роботи культурно-уметнїцких дружтвох; - провадзиц дзецински радио и ТВ емисиї на руским язику; - провадзиц часопис за дзеци Заградка.		Нєзависно зложене виреченє Зависно зложене виреченє; главне у зависним виреченю Випадни вокали О и Е и випадни вокал А у сербских словох хтори хаснуєме у руским язику Виєдначованє консонантох по дзвонкосци Лексични и семантични вежби Вецейзначносц словох, праве и пренєшене значенє словох Правилне писанє словох у хторих окончене виєдначованє по дзвонкосци
	ЯЗИЧНА КУЛТУРА	Розправянє о патреней представи, вистави або спортским змаганю Лексика - слова за виповеданє складаня, нєсогласносци, процивеня, преувелїчованя, наглашованя Синоними, антоними, гомоними, деминутиви и ауґментативи Преклад зоз руского на сербски язик и процивно зоз сербского на руски, та поровнац два руски тексти Писанє конферанси, або краткого сценария за школску приредбу Представиц Руснацох на основу научених историйних податкох
	ЕЛЕМЕНТИ НАЦИОНАЛНЕЙ КУЛТУРИ	Зоз прешлосци Руснацох Присельованє Руснацох до Бачки Школи на Горнїци Школа у Керестуре Перши кнїжки: перша кнїжка уметнїцкей поезиї, перша ґраматика руского язика, календари и новини Зазберованє народного скарбу и робота Володимира Гнатюка Сновванє дружтвох Обичаї Облїванє Прадки Вереня и суєверя Сунякалов Кресценє дзецка Карпаторуски храм Валал музей Випатрунок обисца О 250 рокох Уключованє до роботи культурно-уметнїцких дружтвох спрам интересованьох Проваденє дзецинских радио и ТВ емисийох на руским язику Провадзенє часопису на руским язику Заградка

Ключни поняца змисту: кнїжовносц, язик, язична култура, елементи националней култури.

УПУТСТВО ЗА ВИТВОРЙОВАНЄ ПРОГРАМИ

Наставна програма руского язика зоз елементами националней култури состої ше з трох предметних обласцох: литератури, язика и култури висловйованя. Розподзельовацє наставних годзинох би нє требало буц, а на каждей годзини треба окремну увагу пошвециц култури висловйованя школярох и култури Руснацох у Сербиї зоз акцентом на народну традицию и обичаї. Шицки три обласци медзисобно попреплєтани и анї єдну нє мож виучовац изоловано и без учасци других обласцох.

I. ПЛАНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

Наставна програма руского язика зоз елементами националней култури фундаментує ше на исходох, односно на процесу ученя и школярскох посцигнуцох. Исходи представяю опис интеґрованих знаньох, схопносцох, становискох и вредносцох хтори школяр формує, преширює и преглїбює през три предметни обласци того предмета.

Наставна програма ориєнтована на исходи дава наставнїкови векшу шлєбоду, вецей можлївосци у креированю и обдумованю настави и ученя. Улога наставнїка контекстуализовац тоту програму спрам потребох конкретного оддзелєня беруци до огляду шлїдуюце: уровень знаня руского язика, состав ґрупи и характеристики школярох; учебнїк и други наставни материял хтори буду хасновац; технїчини условия, наставни средства и медиї зоз хторима школа розполага; ресурси, можлївосци, як и потреби локалного стредку у хторим ше школа находзи. Рушаюци од датих исходох и змистох наставнїк преше креирує свой рочни и ґлобални план роботи зоз хторого познєйше розвиє свойо оперативни плани. Исходи дефиновани по обласцох олєгчую наставнїкови дальшу операционализацию исходох на уровню конкретней наставней єдинки.

Препоручує ше же би ше школяром презентовали популарни дзецински и народни дзецински писнї, же би ше провадзел дзецински часопис и реализовало заєднїцке патренє театралней представи за дзеци по руски.

Тексти зоз додатней часци програми треба же би наставнїкови послужели и при обробку наставних єдинкох зоз ґраматики, як и за обробок и утвердзованє змистох зоз култури висловйованя. Дїла хтори ше нє буду обрабяц, наставнїк би требал препоручиц школяром за читанє у шлєбодним чаше.

Попри корелациї медзи текстами, нєобходне же би наставнїк успоставел вертикалну корелацию. Наставнїк муши буц упознати зоз змистами руского язика предходних класох же би ше могло почитовац принцип поступносци и систематичносци.

Наставнїк, тиж так, треба же би познал змисти других предметох и зоз предходних класох хтори преучую историю, традицию и културу Руснацох, треба же би сам познал традицийну и духовну културу Руснацох зоз наглашку на обичаї Руснацох у Сербиї.

Исходи вязани за наставну обласц литература засновани на читаню. Рижни форми читаня основне предусловиє же би школяре у настави здобували спознаня и же би ше успишно уводзели до швета литературного дїла. Школяре ше у седмей класи поступнє уводза до виглєдовацкого читаня. Тиж так школяром треба давац порив же би сами замерковйовали и виправяли правописни гришки у СМС комуникациї, як и у розличних типох комуникациї прейґ интернету. Попри того, школярох треба упутйовац на хасновванє Сербско-руского и Руско-сербского словнїка, як и других словнїкох и приручнїкох. Наставнїк би требал на годзину приношиц прикладнїки спомнутих словнїкох, поготов кед ше обрабяю правописни теми, же би школяром давал порив за порядне и систематичне хасновванє приручней литератури.

II. ВИТВОРЙОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

Язик

Розвиванє култури висловйованя єден з найважнєйших задаткох настави мацеринского язика з елементами националней култури. Тота наставна обласц, гоч є програмски конституована як окремне подруче, муши ше повязовац зоз обробком литературних текстох, як и зоз наставу ґраматики и правописа. Тиж так, обробок литературного текста и робота на ґраматики и правопису литературного язика муши уключовац и змисти хтори доприноша пестованю култури усного и писаного висловйованя.

Нужне же би наставнїк вше мал на розуме пресудну улогу прилагодзениих и систематичних вежбох, односно же наставна материя нє усвоєна док ше добре нє увежба. То значи же вежбанє муши буц состойна часц обробку наставней материї, применьованя, обновйованя и утвердзованя знаня.

Бешеда на руским язику основне предусловиє за кажду другу роботу. Програм за основну школу подрозумює три уровнї - початни, стреднї и висши - та ше седма класа находзи у висшим уровню. Кажди школяр ма розлични уровень розуменя бешеди и писменосци на руским язику, а понеже у ґрупи мале число школярох, вец ше подрозумює максимално индивидуална робота зоз школяром. Кажди модел подрозумює диялоґ або двох школярох або школяра и наставнїка. У тим поступку барз важна интервенция наставнїка понеже нє треба допущиц ситуацию же би були у диялоґу двойо собешеднїки хтори нє знаю правилно конструовац модел. Кед ше у диялоґу зявює язично, тє. ґраматично погришно формулована конструкция виреченя вец ю треба такой и виправиц же би ше у розгварки нє зявйовал вецей раз чути погришни модел.
Розуменє кнїжовного дїла школяр учи на годзинох порядней настави, а на настави пестованя циль же би школяр дознал, пречитал, дожил кнїжовне дїло написане на руским язику. Фонд годзинох барз мали та оможлївює лєм же би ше у седмей класи дознало даєдни податки о живоце и роботи даєдних писательох хтори були найпродуктивнєйши. Вибор кнїжовних дїлох за наставу пестованя ограничени зоз уровньом школярового познаваня язика, тє. вибор прави наставнїк спрам учебнїка хтори му понука кнїжовни тексти на вецей уровньох зложеносци.
Елементи националней култури подрозумюю же ше здобува представа о културних подїйох у актуалним чаше о подїйох зоз историї Руснацох и живота у окруженю о обичайох, облєчиву и роботи у прешлосци и пременкох хтори принєсол сучасни живот. Индивидуална робота зоз школяром подрозумює же наставнїк практично за каждого школяра прави програм його напредованя, а дати програм седмей класи то лєм общи або указуюци рамик за його роботу.

III. ПРОВАДЗЕНЄ И ВРЕДНОВАНЄ НАСТАВИ И УЧЕНЯ

Провадзенє и вредноване резултатох напредованя школярох у функциї досцигованя исходох, а почина з иницияльним преценьованьом уровня на хторим ше школяр находзи и у одношеню на цо ше будзе преценьовац його дальши цек напредованя, як и оцена. Кажда активносц добра нагода за преценьованє напредованя и даванє повратней информациї. Кажда наставна годзина и кажда активносц школяра нагода за формативне оценьованє, односно реґистрованє проґресу школярох и унапрямованє на дальши активносци.
Формативне вредноване состойна часц сучасного приступу ґу настави и подрозумює преценьованє знаньох, схопносцох, становискох и справованя, як и розвою одвитуюцей компетенциї под час настави и ученя. Под формативним мераньом подрозумює ше зазберованє податкох о школярових посцигнуцох, а найчастейши технїки то: реализация практичних задаткох, провадзенє и зазначованє школярових активносцох под час настави, нєпостредна комуникация медзи школяром и наставнїком, реґистер за каждого школяра (мапа напредованя) итд. Резултати формативного вреднованя на концу наставного циклуса треба же би були виражени и суматив но - зоз числову оцену.
Робота каждого наставнїка состої ше од плановання, реализациї и провадзеня и вреднованя. Важне же би наставнїк континуовано диференцийно провадзел и вредновал попри посцигнуцох школяра и процес настави и ученя, як и себе и свою власну роботу. Шицко цо ше укаже як добре и хасновите наставнїк вихаснує и познєйше у своєй наставней пракси, а шицко цо ше укаже як нєдосц ефикасне и ефективне требало би унапредзиц.

SLOVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Názov predmetu	Slovenský jazyk ako jazyk s prvkami národnej kultúry
Cieľ	Cieľ učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry je dosiahnuť taký stupeň rozvoja komunikačných zručností u žiaka, aby vedel samostatne uplatniť osvojené rečové zručnosti v štandardných a odborných komunikatívnych situáciách (a v súlade s tematickým minimom aj v písanej podobe), pestovať národnú a kultúrnu identitu, etnickú sebaúctu a zoznamovať ich s prvkami tradície, kultúry, zvykov a obyčají slovenského národa s osobitným dôrazom na slovenskú komunitu v Srbsku.
Ročník	Siedmy
Ročný fond hodín	72 hodín

VÝKONY **Po skončení ročníka** **žiak bude schopný:**	**OBLASŤ/ TÉMA**	**OBSAH**
- určiť literárny druh literárneho diela; - analyzovať prvky kompozície lyrickej básne (strofa, verš); - odlíšiť charakteristické vlastnosti ľudovej slovesnosti od vlastností umeleckej literatúry; - rozlíšiť ľudovú povesť, rozprávku, bájku, baladu; - rozlíšiť realistickú a fantastickú prózu - rozlíšiť literárne postupy; - hodnotiť umelecký prednes, rozprávanie alebo dramatický dej (žartovný, veselý, smutný a pod.); - určiť tému, miesto a čas konania deja; dejovú postupnosť; - rozlíšiť vlastnosti postáv na príkladoch z textu /vonkajšie vlastnosti a charakter postáv/; - opísať povery, zvyky/obyčaje, spôsob života a udalosti z minulosti opísané v literárnych dielach; - analyzovať prvky kompozície dramatického diela (dejstvo, scéna, výstup); - chápať vzťah k materinskému jazyku a k jazyku iných národov; - poznať zhodu jazykových javov medzi slovenčinou a srbčinou; - odlíšiť spisovný jazyk od nárečia; - rozlíšiť podelenie spoluhlások na tvrdé, mäkké a obojaké; - rozlíšiť ohybné slovné druhy; - poznať pády a pádové koncovky v korelácii so srbčinou; - určiť kategóriu rodu, čísla, pri ohybných slovách; - uplatniť pravopisnú normu pri písaní vybraných slov (typické príklady); - dôsledne uplatniť pravopisnú normu pri písaní veľkého písmena; - uplatňovať interpunkčné znamienka; - rozdeľovať vety podľa obsahu a členitosti; - vymenovať základné vetné čelny a rozlišovať ich v jednoduchej vete; - používať Pravidlá slovenského pravopisu a iné pravopisné príručky; - poznať niektoré frazeologické útvary;	LITERATÚRA	LYRIKA Literárne termíny a pojmy Básnik a báseň. Strofa a verš v lyrickej básni/piesni. Druhy autorských a ľudových lyrických piesní a básní: opisné, zbojnícke a obradné, žartovné. ŠKOLSKÁ LEKTÚRA 1. Pavel Mučaji: Ráno na rovine/Báseň o Petrovci 2. Pavel Grňa: Ja som niečo chcel 3. Daniel Hevier: Náušnica v uchu 4. Kamil Peteraj: Školská lavica 5. Miroslav Antić: Raz v stredu 6. Michal Babinka (výber z diela) 7. Štefan Moravčík: Žuvačka pre oči 8. Ľudové piesne: (výber), riekanky, hádanky 9. Ľudové koledy a svadobné a iné vinše: (výber) 10. Slovenské ľudové balady (výber) EPIKA Literárne termíny a pojmy Spisovateľ a rozprávač. Slovotvorné postupy: opis, rozprávanie v prvej a tretej osobe; dialóg. Fabula: sled udalostí. Charakteristika postáv - spôsob vyjadrovania, správanie, fyzický vzhľad a charakter. Druhy epických diel: bájka, ľudová a autorská rozprávka, povesť, balada. ŠKOLSKÁ LEKTÚRA • Ľudová bájka: Lišiak a žaba,... • Slovenská ľudová rozprávka (výber) • Slovenská ľudová povesť (výber) • Ľudová rozprávka iných národov (výber) • Juraj Tušiak: Krivý čert • Andrej Čipkár: Kumarí - dievča, ktoré nechodí po zemi • Anna Papugová: Lena v texaskách • Anna Nemogová Kolárová: Ľúbostný prípad • Miroslav Demák: Husle • Zoroslav Spevák Jesenský: (výber z diela) • Ľudové porekadlá a príslovia DRÁMA Literárne termíny a pojmy Dejstvo, výstup, osoby v dráme. Dramatické útvary a rozhlasová hra. ŠKOLSKÁ LEKTÚRA VHV: Zem (úryvok) 1. Divadlo pre deti: (výber)

- správne vyslovovať tvrdé spoluhlásky d,t,l, n pred i, e; - správne vyslovovať slová vzhľadom na intonáciu; - rozprávať jasne dbajúc na spisovnú jazykovú normu; - plynulo a zreteľne čítať nahlas a potichu literárne a vecné texty; - využívať rôzne slohové postupy: deskripciu (portrét, enteriér, exteriér, prírodné javy), rozprávanie v 1. a 3. osobe, dialóg; - vedieť sa poďakovať, požiadať o pomoc, počúvať hovoriaceho; - určiť časti textu (názov, odseky); - utvoriť hovorový prejav alebo napísaný text o vnímaní prečítaného literárneho diela a na témy z každodenného života a vlastnej predstavivosti; - urobiť a predniesť dramatizáciu prečítaného textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života; - používať slovník pri obohacovaní slovnej zásoby (paralela so srbským jazykom a pri preklade); - správne odpísať kratší text so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...); - zostaviť a napísať pozdrav a blahoželanie, mail a SMS; - zaspievať priliehavé slovenské ľudové a súčasné populárne detské pesničky; - predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na sviatky alebo ročné obdobia; - zapojiť sa do vekuprimeraných ľudových hier a tancov; - poznať charakteristiky slovenského ľudového odevu; - zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými); - poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (zabíjačka, Mikuláš, Lucka, Vianoce/koledovanie/ oblievačky) a k tomu priliehavé tradičné jedlá; - poznať niektoré svadobné obyčaje, piesne a vinše viažuce sa za slovenskú svadbu v danom prostredí; - poznať festivaly s národnostným významom a brať účasť na niektorých (ako divák alebo ako účastník); - poznať inštitúcie s národnostným významom, múzeá, etno-domy, galérie.			2. Detské ľudové hry: (výber) VEDECKOPOPULÁRNE A INFORMAČNÉ TEXTY 1. Malé formy ľudovej slovesnosti 2. Zo života našich predkov 3. Výber z kníh, encyklopédií, časopisov pre deti a internetu. 4. Z tlače a internetu o našich celomenšinových festivaloch DOMÁCA LEKTÚRA 1. Slovenské ľudové rozprávky a bájky: (výber) 2. Výber z diela súčasných slovenských vojvodinských autorov Doplnková lektúra (výber z 3 diel) 1. Pozeral/a som detský slovenský film alebo sfilmovanú rozprávku: (voľný výber) 2. Komiks podľa výberu 3. Pozeral/a som divadelné predstavenie pre deti
	JAZYK	Gramatika (jazyk, fonetika, lexikológia, morfológia)	
		Pravopis	
		Ortoepia	
	JAZYKOVÁ KULTÚRA		Rozprávanie - o zážitkoch, o tom čo videli, čo by si priali. Tvorenie skupiny slov na určenú tému a viet zo zadaných slov. Samostatné rozprávanie (8 - 10 viet) o svojom súrodencovi, priateľovi, spolužiakovi, o živote v

		škole, o svojom zážitku, o nejakej udalosti, v ktorej brali účasť. Opis - enteriéru a exteriéru, ľudí, zvierat, prírodných javov, zvykov a obyčají. Poďakovanie, žiadosť o pomoc, účasť v dialógu. Vyjadrenie svojho názoru o prečítanom texte (čo sa mi páčilo a prečo). Názov textu, autor, ústredná postava a jej vlastnosti. Reprodukcia počutého a prečítaného textu alebo rozprávky, bájky za pomoci osnovy alebo samostatne. Opis obrázka alebo rozprávky podľa dejovej osnovy alebo pomocou členenej ilustrácie. Reprodukcia slovenského filmu, rozprávky, detského divadelného predstavenia podľa zostavenej osnovy. Dramatizácia textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života. Používanie slovníka na obohacovanie slovnej zásoby, paralela so srbským jazykom, kalky, vysvetlenie významu slov v kontexte. Používanie slovníka pri preklade. Porozumenie určitým frazeologickým jednotkám. Hlasné a tiché čítanie, správna dikcia a intonácia vety. Odpisovanie kratších viet a textov, charakteristických slov a výrazov, odpisovanie so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...). Rozdelenie viet podľa obsahu a členitosti. Vymenovanie základných vetných členov a rozlišovanie ich v jednoduchej vete. Písanie pozdravu a blahoželania, SMS, mailu. Verejný výstup, prezentovanie vlastnej a tímovej práce. Tradičná slovenská ľudová kultúra /svadobné obyčaje v jednotlivých prostrediach/.

Kľúčové pojmy obsahov: literatúra (lyrika, epika, dráma), jazyk (jazyk, fonetika, lexikológia, morfológia, pravopis, ortoepia), jazyková kultúra

POKYNY NA DIDAKTICKO-METODICKÚ REALIZÁCIU PROGRAMU

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry obsahuje tri vzdelávacie oblasti: literatúru, jazyk a jazykovú kultúru. Rozdelenie hodín sa neodporúča podľa vzdelávacích oblastí, ba naopak, na každej hodine by sa mala venovať náležitá pozornosť kultúre vyjadrovania žiakov, národnej tradícii, zvykom, obyčajam a kultúre Slovákov v Srbsku. Teda, všetky tri oblasti sa navzájom integrujú a ani jedna sa nemôže vyučovať oddelene a bez vzájomnej spätosti s inými oblasťami.

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry založený je na vzdelávacích výkonoch, respektíve na procese učenia a žiackych výkonoch. Vzdelávacie výkony predstavujú opis zjednotených vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré žiak buduje, rozširuje a prehlbuje prostredníctvom troch vzdelávacích oblastí tohto vyučovacieho predmetu.

I. PLÁNOVANIE VYUČOVANIA A UČENIA

Program vyučovania a učenia slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry zameraný na výkony umožňuje učiteľovi väčšiu voľnosť, viac možností pri plánovaní vyučovacieho procesu a učenia. Úlohou učiteľa je, aby kontextualizoval daný program potrebám konkrétnej triedy majúc na zreteli: poznávaciu úroveň slovenského jazyka, zloženie triedy a charakteristiky žiakov; učebnice a iné učebné materiály, ktoré bude používať; technické podmienky, vyučovacie prostriedky a médiá, ktorými škola disponuje; rezorty, možnosti, ako i potreby lokálneho prostredia, v ktorom sa škola nachádza. Vychádzajúc z daných výkonov a obsahov, učiteľ najprv tvorí svoj ročný globálny plán práce, z ktorého neskoršie bude rozvíjať svoje operatívne plány. Výkony definované podľa oblastí, uľahčujú učiteľovi sfunkčnenie výkonov na úrovni konkrétnej vyučovacej jednotky. Teraz má učiteľ pre každú oblasť definované výkony. Od neho sa očakáva, že pre každú vyučovaciu jednotku

vo fáze plánovania a písania prípravy na hodinu definuje diferencované výsledky práce žiakov: tie, ktoré by všetci žiaci mali dosiahnuť, tie, ktoré by väčšina žiakov mala dosiahnuť, a tie, ktoré by mali iba niektorí žiaci dosiahnuť. Takýmto spôsobom sa dostane nepriamy vzťah so štandardmi na troch úrovniach žiackych výkonov. Zároveň pri plánovaní treba mať na zreteli, že sa výkony rozlišujú, že sa niektoré ľahšie a rýchlejšie môžu realizovať, ale pre väčšinu výkonov (najmä v oblasti literatúry) potrebné je omnoho viac času, viac rozličných aktivít a prác na rôznych textoch. Vo fáze plánovania vyučovacieho procesu je veľmi dôležité mať na zreteli, že učebnica je iba vyučovacím prostriedkom a že neurčuje obsah vyučovacieho predmetu. Preto k obsahu učebníc treba pristúpiť selektívne. Pritom čítanka, spolu s CD k učebnici a gramatikou, je len jedným z možných prameňov vedomostí a učiteľ žiakom umožňuje prehľad a vlastnú skúsenosť v používaní iných prameňov poznania. Pri plánovaní vyučovacieho procesu treba prihliadať na predbežné vedomosti, skúsenosti, intelektuálne schopnosti a na záujmy žiaka. Nevyhnutné je dať dôraz na rozširovanie slovnej zásoby a možnosti využívať jednotlivé kultúrne podujatia a sviatky, ktoré sa ponúkajú v daných prostrediach, s cieľom formovania predstáv o živote Slovákov v minulosti, o tradíciách a kultúre, ktorá slovenskú menšinu na tomto území charakterizuje. Odporúča sa porovnávať zaznamenávanie určitých sviatkov so zaznamenávaním sviatkov iných menšín, ktoré žijú spolu so Slovákmi v daných lokalitách.

II. REALIZÁCIA VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

LITERATÚRA

Základ programu z literatúry tvoria texty z lektúry. Lektúra je rozvrhnutá podľa literárnych druhov - lyrika, epika, dráma a zároveň obohatená výberom neliterárnych, vedecko poulárnych a informatívnych textov. Povinná časť lektúry pozostáva hlavne z častí, ktoré patria do základného národného korpusu, ktorý je obohatený aj súčasnými aktuálnymi dielami. Výber diel je v najväčšej miere založený na princípe vekovej primeranosti.

PRÁCA S TEXTOM

Rozlišovanie: rozprávky (ľudové a autorské), bájky, básne, balady, povesť, porekadlá a príslovia, hádanky, rečňovanky.

Čítanie - kratších slovenských ľudových rozprávok, bájok, povestí a textov z umeleckej tvorby, piesní, básní, balád. Nacvičovanie plynulého čítania s porozumením, ktoré sa rovná hovoru. Pri spracovaní básní treba nacvičovať umelecký prednes.

Od žiakov v tomto veku treba očakávať, že budú vedieť postrehnúť priebeh udalosti, hlavnú a vedľajšie postavy, vlastnosti postáv (zovňajšok a charakterové vlastnosti, dobré a zlé konanie), čas a miesto konania deja, začiatok, zauzlenie a rozuzlenie, dejovú postupnosť, opis okolia a ľudí; posolstvo prísloví; ponaučenie bájok porovnávať s udalosťami zo života. Všímať si fantastické prvky v rozprávkach a prenesený význam v bájkach.

Odporúča sa žiakom prezentovať populárne detské a ľudové piesne, sledovať detské časopisy (písanie krátkych literárnych prác do časopisov), spoločné pozeranie a rozbor aspoň jedného divadelného predstavenia a filmu pre deti v slovenskej reči, návšteva celomenšinových podujatí, etno domu, múzeí a galérií, ktoré predstavuju slovenskú kultúru a tradície.

Texty z doplnkovej časti programu majú poslúžiť učiteľovi aj pri spracovaní učiva z gramatiky, tiež na spracovanie a upevňovanie obsahov z jazykovej kultúry. Diela, ktoré učiteľ nespracuje, má navrhnúť žiakom na čítanie vo voľnom čase.

Nový program je založený na väčšej integrácii literárnych a neliterárnych diel. Korelácia je umožnená adekvátnym kombinovaním povinných a nepovinných diel.

Okrem korelácie medzi textami učiteľ má umožniť vertikálnu koreláciu. Tiež má byť oboznámený s obsahmi slovenského jazyka z predchádzajúcich ročníkov, čo umožňuje dodrdžiavať princípy postupnosti a systematickosti.

Učiteľ má poznať obsahy predmetu zo slovenských dejín, hudobnej a výtvarnej kultúry pre 6. ročník (príklad: Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem, architektúru vojvodinských Slovákov, výtvarné umenie, slovenské ľudové svadobné piesne, časti kroja, výšivky a výzdoby,...), tradičnú a súčasnú duchovnú kultúru Slovákov s dôrazom na zvyky a obyčaje Slovákov v Srbsku.

Horizontálnu koreláciu učiteľ nadväzuje predovšetkým na vyučovanie srbského jazyka, dejín, výtvarnej kultúry a hudobnej kultúry, náboženstva a občianskej výchovy.

Vzdelávacie výkony späté s oblasťou literatúry založené sú na čítaní. Rôzne obmeny pri čítaní sú základným predpokladom, aby žiaci vo vyučovaní získavali vedomosti a aby sa úspešne uvádzali do sveta literárneho diela. V šiestom ročníku pestuje sa predovšetkým zážitkové čítanie a žiaci sa postupne uvádzajú do bádateľského čítania.

JAZYK

Vo vyučovaní jazyka žiaci sa uschopňujú pre správnu ústnu a písomnú komunikáciu v spisovnom slovenskom jazyku.

Keď sa v obsahoch programu uvádzajú vyučovacie jednotky, ktoré žiaci už spracovali v predošlých ročníkoch, stupeň osvojenosti a uplatnenosti spracovaného učiva sa overuje, opakuje a nacvičuje na nových príkladoch, ktoré predchádzajú spracovaniu nových obsahov, pričom sa zabezpečuje kontinuita práce a systematickosť v nadväzovaní nového učiva na získané vedomosti.

Nevyhnutné je, aby učiteľ vždy mal na zreteli význam priliehavých a systematických cvičení, lebo učivo sa nepovažuje za zdolané, kým sa dobre nenacvičí. To znamená, že cvičenia majú byť súčasťou spracovania učiva, uplatnenia, opakovania a upevňovania vedomostí.

Učivo o ohybných slovných druhoch treba spracovať poukazujúc na podobnosť slovenského jazyka, keď ide o slovné druhy a skoňovanie. Rozsah učiva si učiteľ plánuje podľa toho, s akou skupinou pracuje (homogénnou alebo heterogénnou) a podľa úrovni znalosti jazyka a toho, koľko rokov predtým žiaci navštevovali hodiny slovenčiny. Žiakov treba postupne zaúčať rozdeľovať vety podľa obsahu a členitosti a vymenovať základné vetné čelny a rozlišovať ich v jednoduchej vete.

Pravopis

Pravopisné pravidlá sa osvojujú prostredníctvom systematických cvičení (pravopisné diktáty, oprava textu, testy s otázkami z pravopisu atď.). V kontexte pravopisných cvičení žiaduce je občas zapojiť aj otázky, ktorými sa overuje ortografia (správne písanie písmen). Písať diktát sa odporúča len vo funkcii nacvičovania učiva s dôrazom na veľké začiatočné písmená a znaky interpunkcie na konci vety a pri písaní priamej reči.

Treba podnecovať žiakov, aby sami zisťovali a opravovali pravopisné chyby, SMS komunikácií, mailoch, ako aj pri rôznych typoch komunikácie prostredníctvom internetu.

Žiakov treba usmerňovať, aby používali pravidlá a príručky slovenského pravopisu a slovníky. Žiaduce je, aby učiteľ mal tieto príručky na hodine vždy, najmä keď sa spracuje učivo z pravopisu a usmerňoval žiakov používať uvedené príručky.

Ortoepia

Učiteľ má neustále poukazovať na dôležitosť správnej výslovnosti, ktorá sa upevňuje prostredníctvom určitých ortoepických cvičení. Ortoepické cvičenia netreba realizovať ako osobitné vyučovacie jednotky, ale spolu so spracovaním tém z gramatiky; prízvuk vo vete sa môže nadväzovať na kultúru vyjadrovania, nácvik prednesu básne a pod. Používaním auditívnych záznamov žiakov: CD k čítanke a ďalších, treba zvykať na správnu výslovnosť, melodickosť, dikciu ...

Niektoré ortoepické cvičenia sa môžu konať aj pri zodpovedajúcich témach z literatúry: napr. artikulácia sa môže nacvičovať pri jazykolamoch, keď sa spracúvajú ako časť z ľudovej slovesnosti; prízvuk, tempo, rytmus, intonácia a prestávky sa môžu nacvičovať čítaním nahlas úryvkov z lektúry (podľa výberu učiteľa alebo žiaka) atď. Ako ortoepické cvičenia treba využívať aj prednes spamäti naučených úryvkov z poézie a prózy (pomocou auditívnych učebných prostriedkov).

JAZYKOVÁ KULTÚRA

Rozvíjať jazykovú kultúru je jedna z najdôležitejších úloh vyučovania materinského jazyka s prvkami národnej kultúry. Aj keď je táto oblasť vyučovania v programe určená ako osobitná oblasť, musí sa využívať tak pri spracovaní literárnych textov, ako aj pri vyučovaní gramatiky a pravopisu. Spracovanie literárneho textu a učenie gramatiky a pravopisu spisovného jazyka musí zahrňovať aj obsahy, ktoré prispievajú k pestovaniu kultúry ústneho a písomného vyjadrovania.

V tejto vekovej kategórii od žiakov treba očakávať poznanie nasledujúcich oblastí: Rozprávanie - o zážitkoch, o tom čo videli, čo by si priali. Odprúčané témy na spracovanie: Širšia rodina. Príbuzenské vzťahy. Životopisné údaje. Hostia. Jedálny lístok. Návštevy. Môj priateľ - moja priateľka. Pracovný deň žiaka. Voľný čas. Záľuby. Kniha. TV a rozhlas. Rozprávky starej matere a starého otca. Časti tela - podrobnejšie. Chráňme prírodu - zvieratá a rastliny. Počasie. Ročný kolobeh v prírode. Povolania a remeslá. Rodná reč. Láska k rodnej

reči. Najdôležitejšie slovenské vojvodinské manifestácie pre deti - festivaly a prehliadky. Časť svadobných zvykov a ľudového odevu v jednotlivých prostrediach. Časopis Zornička. Návšteva priateľa v Novom Sade, Kovačici, Báčskom Petrovci (celomenšinové inštitúcie, galérie, múzeá, ktoré zachovávajú slovenskú ľudovú kultúru a tradície, etno - domy, najstaršie domy, architektúra vojvodinských Slovákov so zameraním na svoje prostredie). Telefonická konverzácia. Doprava. Športy. Kupujeme počítač. Významné sviatky a dátumy pre slovenskú menšinu. Slovenské kultúrne, informačné a náboženské inštitúcie. Planéta Zem. Kontinenty, strany sveta. Kam by som chcel(a) cestovať. Pesničky, dialógy, scénky, dielne na vylepšenie konverzácie. Komiks. Pexeso.

Od žiakov sa naďalej očakáva tvorenie skupiny slov pre určenú tému a viet zo zadaných slov. Majú vedieť vyjadriť svoj názor o prečítanom texte (čo sa mi páčilo a prečo), jeho názov, autora, ústrednú postavu a jej vlastnosti. Majú sa vedieť poďakovať, požiadať o pomoc. Majú samostatne porozprávať niekoľko viet o svojom súrodencovi, priateľovi, spolužiakovi, o živote v škole, porozprávať svoj zážitok, nejakú udalosť, v ktorej brali účasť...

Reprodukcia - počutého a prečítaného textu alebo rozprávky podľa osnovy alebo samostatne. Opísať obrázok alebo postupný dej pomocou členenej ilustrácie. Vedieť reprodukovať podľa osnovy sledovaný slovenský film, rozprávku alebo detské divadelné predstavenie, scénku alebo oslavu.

Opis - enteriéru a exteriéru, ľudí, zvierat, prírodných javov, vymyslených príbehov, sviatkov a obyčají.

Dialóg - rozprávanie o udalosti prostredníctvom vynechania slov opisu; priama a nepriama reč. Majú povedať samostatne a súvisle najmenej 8-10 viet o obrázku, precvičenej téme a viesť dialóg.

Dávať dôraz na interpunkciu (bodka, čiarka, výkričník, otáznik, priama reč).

Dramatizácia - kratšieho textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života (situáciu v knižnici, v obchode, na pošte, u školského pedagóga, zážitok s kamarátmi...); čítanie podľa úloh a striedania úloh.

Rozhovor - prihliadať na rozvoj slovníka každodennej konverzácie, obohacovanie aktívnej slovnej zásoby, frazeológia. Frekventované vety z každodenného života. Rozličné tvary vyjadrovania, vynachádzavosť, dôvtip. Cvičenia so zmenou a dopĺňaním viet.

Slovník - použitie slovníka pri obohacovaní slovnej zásoby, paralela so srbským jazykom, kalky, vysvetlenie významu slov v kontexte. Obohacovanie slovnej zásoby žiakov pomocou didaktických hier z jazyka, rébusov, doplňovačiek, prešmyčiek, hlavolamov,... Písanie vlastného slovníka menej známych slov a výrazov.

Čítanie - Hlasné a tiché čítanie, správna dikcia a intonácia vety. Melódia vety. Slová, v ktorých nastáva spodobovanie spoluhlások.

Odpisovanie - kratších viet a textov, charakteristických slov a výrazov, odpisovanie so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...). Písanie krátkej slohovej práce podľa osnovy alebo zadaných otázok v rozsahu 6 - 8 viet; písanie pozdravu a blahoželania.

Žiaci si majú osvojiť aktívne približne 400 slov a frazeologických spojení. Pasívna slovná zásoba má byť na každej úrovni vyššia ako aktívna.

Ako mimovyučovacie čítanie sa odporúčajú časopisy pre deti a mládež, slovenská detská literatúra a ľudová slovesnosť.

Od žiakov očakávame, aby vedeli aspoň 4 básne, 5 slovenských ľudových piesní a súčasné populárne detské pesničky, hádanky, riekanky, niektoré porekadlá a príslovia, predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na sviatky alebo ročné obdobia, dve krátke prózy v rozsahu 6 - 8 riadkov a 4 krátke dialógy alebo účasť v detskom divadelnom predstavení. Žiaci by sa podľa možnosti, mali zapojiť do vekuprimeraných detských ľudových hier a tancov, mali by poznať charakteristiky slovenského ľudového odevu (svadobný odev), zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými), poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (zabíjačka, svadba, Mikuláš, Lucka,Vianoce /koledovanie/ oblievačky) a k tomu priliehavé tradičné jedlá a ľudový odev.

Prvky národnej kultúry a tradície

Zoznamovanie detí so základmi dejín slovenskej menšiny v Srbsku (presídľovanie, kultúrne, vzdelanostné, cirkevné a hospodárske snahy, vrcholné kultúrne výsledky, relevantné organizačné formy a inštitúcie…), sprostredkovanie poznatkov, ale i pestovanie emočného vzťahu k tradícii, kultúre, obyčaja a zvykom slovenskej menšiny vo Vojvodine, Srbsku, ale i na celej Dolnej zemi (folklór, remeslá, ľudová slovesnosť, divadlo, literatúra, hudba, tradičné detské hry, obyčaje, demonológia…), no nie v zmysle romantického tradicionalizmu a paseizmu, ale vždy v relácii k budúcnosti, rozvoju a modernizácii. Na minulosť sa opierať, do budúcnosti sa pozerať. Sprostredkovať deťom poznatky o slovenskej komunite v Srbsku (osady, inštitúcie a organizácie, osobnosti, mená, priezviská, pôvod…), ale i o stykoch s inými etnickými skupinami a kultúrami,

o prínosoch Slovákov tunajšiemu prostrediu (v školstve, kultúre, umení, architektúre…). Snažiť sa slovenskú identitu a sebaúctu pestovať subtílne, nie prostredníctvom hesiel a fráz, ale na konkrétnych príkladoch, spájať pritom poznatky s emočným nasadením, vždy ale so zreteľom na menšinové a ľudské práva, na európsky kontext, tiež na interetnickú úctu, toleranciu a interakciu.

DIDAKTICKÉ POKYNY

Keď ide o tento predmet, musí sa mať na zreteli podstatná úloha: naučiť žiakov pekne rozprávať po slovensky, čítať, písať a získať zručnosť v jazykovej správnosti. Musia sa mať vždy na zreteli predvedomosti žiakov a na ne sa musí vždy sústavne nadväzovať. Na každej hodine si má učiteľ zvoliť diferencovaný prístup, lebo sú žiaci vekovo zmiešaní a prichádzajú s rozličnými jazykovými kompetenciami.

Gramatika sa má podávať v implicitnej podobe, namiesto opravovania chýb sa využíva modelovanie správneho rečového variantu. Neodmysliteľné je vytvorenie príjemnej atmosféry, ktorá predpokladá partnerský vzťah medzi učiteľom a žiakom a má pomôcť prekonať psychickú bariéru pri aktivizácii získaných rečových zručností, schopností a návykov. Každý jazykový prostriedok sa demonštruje v určitom kontexte, nie izolovane. V nácviku rečových zručností majú dominovať rozličné formy dialógov v interakcii učiteľ - žiak a žiak - žiak. K požiadavkám na spôsob vyjadrovania žiadúca je jednoduchosť, prirodzenosť, spontánnosť a jazyková správnosť.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA

Sledovanie a hodnotenie výsledkov napredovania žiaka je vo funkcii dosiahnutia výkonov a začína základným hodnotením úrovne, na ktorej sa žiak nachádza podľa toho, čo sa bude brať do ohľadu pri hodnotení procesu jeho napredovania, ako aj známka. Každá aktivita je dobrá príležitosť na hodnotenie napredovania a získavanie spätnej informácie. Každá vyučovacia hodina a každá aktivita žiaka je príležitosťou pre formatívne hodnotenie, totiž zaznamenanie postupovania žiaka a usmerňovanie na ďalšie aktivity.

Formatívne hodnotenie je zložkou súčasného prístupu vyučovaniu a znamená hodnotenie vedomostí, zručností, postojov a správania, ako aj rozvíjania zodpovedajúcej kompetencie diferencovane, počas vyučovacích hodín a v priebehu učenia. Výsledok takého hodnotenia dáva spätnú informáciu ako učiteľovi, tak aj žiakovi o tom, ktoré kompetencie sú dobre zvládnuté a ktoré nie, ako aj o účinnosti zodpovedajúcich metód, ktoré učiteľ uplatnil na uskutočnenie cieľa. Ako formatívne hodnotenie sa chápe zbieranie údajov o dosiahnutých výsledkoch žiaka a najčastejšie techniky sú: realizácia praktických úloh, sledovanie a zapisovanie aktivít žiaka v priebehu vyučovania, priama komunikácia medzi žiakom a učiteľom, evidencia pre každého žiaka, (mapa postupovania) atď. Výsledky formatívneho hodnotenia na konci vyučovacieho cyklu majú byť vyjadrené známkou, v súlade s pravidlami o známkovaní.

Práca každého učiteľa je zložená z plánovania, uskutočnenia a sledovania a hodnotenia. Dôležité je, aby učiteľ sústavne sledoval a hodnotil diferencovane, okrem dosahov žiakov aj proces vyučovacích hodín a učenia, ako aj seba a svoju vlastnú prácu. Všetko to, čo sa ukáže ako dobré a užitočné, učiteľ bude aj naďalej využívať vo svojej praxi vyučovania, a všetko to, čo sa ukáže ako nedostatočne účinné a efektívne, malo by sa zdokonaliť.

SLOVENAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Ime predmeta:	Slovenski jezik z elementi narodne kulture
Cilj	Cilj pouka Slovenskega jezika z elementi narodne kulture je, da učenci osvojijo zakonitosti slovenskega književnega jezika, v katerem se pisno in ustno pravilno izražajo, da se spoznajo z izbranimi knjižnimi, gledališkimi, filmskimi in drugimi umetniškimi deli iz slovenske kulture zapuščine in jih znajo interpretirati in razumeti.
Razred	Sedmi
Letno število ur	72 ur

IZHODIŠČA **Po zaključenem razredu bo učenec sposobljen, da:**	**PODROČJE/ TEMA**	**VSEBINE**
- razume krajše dialoge (do 15 replik - vprašanja in odgovori), zgodbe in druge vrste besedil in pesmi o temah, vsebinah in komunikacijskih funkcijah, predvidenih v učnem načrtu, ki jih posluša v živo ali prek avdio-video zapisov; - razume občo vsebino in prepoznati ključne informacije iz krajših in prilagojenih avtentičnih besedil iz vsakdanjega življenja, po 1 ali 2 ponovitvah; - razume in se na ustrezen način odzove na ustmena sporočila, povezana z osebno izkušnjo in aktivnostmi pri pouku (poziv k skupinski aktivnosti, naročilo, navodilo, dogodek iz neposredne preteklosti, načrti za bližnjo prihodnost, vsakdanje aktivnosti, želje, izbira itd.); - razume krajše reklame, radio in TV oddaje o temah, predvidenih v učnem načrtu. - razume besedila (do 200 besed), ki vsebujejo pretežno poznane jezikovne elemente, internacionalizme, strukturalne in leksične, ter so v skladu z razvojnimi in kognitivnimi karakteristikami, izkušnjami in zanimanji učencev; - razume in adekvatno interpretira vsebine ilustriranih besedil (stripi, TV program, urnik, kino napovednik, vozni red, specializirani časopisi, javne informacije itd.), z uporabo jezikovnih elementov, predvidenih v učnem programu; - prepozna in izpostavi predvidljive informacije v besedilih iz vsakdanjega življenja (pisma, krajši časopisni članki, navodila z uporabo) in krajših književnih oblikah (pripovedke, poezija, dramska besedila), ki so prilagojena razvojni stopnji in zanimanju učencev. - razume krajša besedila, povezana z gradivom drugih predmetov, naslanjajoč se na obči smisel besedil in predhodno usvojenih znanj; - je sposoben podati sklep o možnem pomenu nepoznanih besed, opirajoč se na obči smisel besedila s temo iz vsakdanjega življenja; - se naknadno usposablja za samostojno branje besedil različnih žanrov in glede na predhodni razred naprednih besedil;	BRANJE IN PISANJE JEZIK Slovnica, pravopis, ortoepija JEZIKOVNA KULTURA Branje Pisanje Poslušanje in govorjenje	- okoli 250-400 novih polnopomenskih in pomožnih besed; - slovnične vsebine iz prejšnjih razredov (ponavljanje in vadba na poznani in novi leksiki); - imenovanje subjekta (samostalnik) in preprostega glagolskega predikata (osebne glagolske oblike); - samostalniki - moški, ženski in srednji spol: mestnik in orodnik ednine; - pridevniki - moški, ženski n srednji spol: rodilnik, mestnik in orodnik ednine; - stopnjevanje pridevnikov; - sestavljanje samostalniških in pridevniških besed; - kazalni zaimki - sklanjanje; - svojilni zaimki - sklanjanje; - zaimek sebe, se - glagoli - moči, morati, iti, hoteti (sedanji in pretekli čas); - velelnik; - povratni glagoli; - števila od 100 dalje; - prislovi časa, kraja, vzroka in lastnosti; - vezniki; - vprašalnice Kdo/Kaj/Kje/Kdaj/Zakaj... - pozdravljanje, predstavljanje sebe in drugih; - identifikacija in poimenovanje oseb, objektov, delov telesa, živali, barv, številk itd.; - razumevanj in izražanje preprostih navodil in ukazov; - postavljanje vprašanj in odgovarjanje nanje, prošnje in izrazi hvaležnosti, prejemanje in pošiljanje vabil k sodelovanju pri igri ali skupinski aktivnosti, izražanje odnosa v smislu je/ni mi všeč, izražanje fizičnih senzacij in potreb, poimenovanje aktivnosti (povezanih s temami); - izražanje prostorskih odnosov in velikosti; - dajanje in pridobivanje informacij o sebi in drugih; - podajanje obvestil in njihovo prejemanje; - opisovanje oseb in predmetov; - izrekanje prepovedi in reagiranje na prepoved; - izražanje pripadnosti in lastništva; - pridobivanje pozornosti in mišljenja, - izražanje strinjanja/nestrinjanja; - podajanje opravičila, izražanje nezadovoljstva in protesta; - posredovanje osnovnega pomena, oblikovanega v okviru komunikacijskih funkcij, tretji osebi; - izbira vsebin za elemente slovenske narodne kulture je prepuščena učitelju, priporoča pa se, da se te vsebine uresničuje tudi skozi ples in glasbo (poslušanje slovenskih pesmi, spoznavanje z inštrumenti, narodnimi plesi …), risanke, filme, pravljice, zgodbe, legende, pomembne osebnosti in dogodke iz slovenske zgodovine, skozi običaje in njihovo predstavljanje pri urah, na šolskih prireditvah itd. - priporoča se uporaba: avdio-vizualnega gradiva (filmi, glasbeni zapisi, radio, televizijske oddaje); zbirk narodnih iger

- se privaja na in vadi učinkovito uporabo jezikovnih priročnikov in dvojezičnih slovarjev. - zna pismeno oblikovati povedi in krajša besedila (do 100 besed), katerih koherentnost in kohezijo dosega z uporabo poznanih jezikovnih elementov, povezana s poznanimi besedili in vizualnimi spodbudami; - zna izpostaviti ključne informacije in pripovedovati o videnem, doživetem, slišanem ali prebranem; - zna uporabljati pismeni kod za izražanje lastnih potreb in interesov (pošiljanje zasebnih sporočil, čestitk, elektronske pošte ipd.); - v kratkih formalnih pismih (obvestilo profesorjem, sosedom, trenerju) uporablja oblike nagovora, prošnje, pozdrava in zahvale. - zna pripovedovati o obravnavanem besedilu in mu spremeniti zaključek; - zna povzeti in razširiti besedilo; - zna pripovedovati o poslušanem odlomku iz radijskih in TV oddaj; - zna oblikovati načrt (v smislu podnaslova, tez); - na podlagi zadanega uvoda zna pripovedovati o doživetjih učencev in dogodkih iz neposredne in širše okolice. - obvladane (že sprejete) vsebine iz književnosti povezuje z novimi književno umetniškimi besedili; - razlikuje med folklornimi oblikami (rekla, uganke ...); - prepoznava rime, verz in kitice v lirski pesmi; - določa karakteristične vsebine, občutke, videze in postopke posameznih likov; - zapaža vezi med posameznimi dogodki; - povezuje naslove in avtorje prebranih literarnih del; - razlikuje med tipi književnega ustvarjanja (ljudska in avtorska književnosti); - razlikuje med osnovnimi književnimi vrstami (lirika, epika, dramatika); - prepoznava različne oblike izjavljanja v književno-umetniškem besedilu: naracija, opis, dialog, monolog; - zapaža pomembne elemente književno-umetniškega besedila: motivi, teme, fabula, čas in kraj dogajanja, liki i dr. - prepoznava razlike med pripovedovanjem o vsebini in analizo določenega književnega dela.		in pesmi; gradiva iz družinskih arhivov; ustmena tradicija, ki jo ohranjajo in prenašajo starejši člani družine. - šola: aktivnosti v šolskih objektih; sodelovanje s sorodnimi šolami, ki nosijo isto ime ali predstavljajo mesta druženja; - vsakdanje življenje: obisk muzeja, razstave, koncerta, knjižnice, sejma; - družba in narava: glavne gospodarske veje, veliki gradbeni objekti, naravne lepote, turizem, turistične agencije (vozni red, presedanje, letališče), športni center; - aktualne teme: težave sodobnega sveta (hrana, pitna voda, lakota), zaščita človeškega okolja, sodobna sredstva komunikacije; - tradicija in običaji slovenske kulture (proslave, karnevali, manifestacije …), razvijanje kritičnega odnosa do negativnih elementov kulture med vrstniki (netoleranca, agresivno obnašanje ipd.), aktualne teme iz slovenske kulturne zgodovine i dr.).
	KNJIŽEVNOST	- avtorske lirske pesmi slovenskih avtorjev; - slovenske ljudske lirske pesmi; - slovenske basni, ljudske zgodbe, legende in pravljice; - umetniške zgodbe in pravljice v slovenščini; - gledališke drame za otroke v slovenščini; - televizijske in radijske-drame; - slovenske risanke; - stripi in otroški časopisi v slovenščini; - otroške narodne igre; Spisek priporočene lektire:

		• I. Petric Lasnik, N. Pirih Svetina, A. Ponikvar: »Gremo naprej. Priročnik za učitelje«. Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2009. • Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša: »Slovar slovenskega knjižnega jezika«. Ljubljana : DZS, 2005. • Simon Rigač: »Mali srbsko-slovenski & slovensko-srbski slovar = Mali srpsko-slovenački & slovenačko-srpski rečnik«. Ljubljana: DZS, 2005. • Martin Krpan (Fran Levstik), Povodni mož (France Prešeren), Pegam in Lambergar (ljudska), Pesem (Tone Pavček), Mačkova očeta (Janko Kersnik), Življenje (Niko Grafenauer), Bobi (Ivan Cankar), Zdravljica (France Prešeren), Geniji v kratkih hlačah (Slavko Pregl), Pod milim nebom (Desa Muck). • Časopisi i revije: Pil plus, Gea, Galeb

Ključni pojmi vsebine: jezikovna kultura, branje, pisanje, poslušanje in govorjenje, književnost, tradicija.

NAVODILO ZA DIDAKTIČNO-METODIČNO URESNIČEVANJE PROGRAMA

I. NAČRTOVANJE POUKA IN UČENJA

Sedmo leto učenja tujega jezika je usmerjeno na utrjevanje predhodno usvojenih znanj in uvajanje učencev v globlje veščine razumevanja in rabe slovenskega jezika. Komunikativno-interaktiven pouk jezik razumeva kot sredstvo komunikacije, zato se pri poučevanju uporablja naslednje osnove: v učilnici se uporablja ciljni jezik, v osmišljenem družbenem kontekstu učencev, učitelj pa svoj govor prilagaja razvojni stopnji in znanju učencev.

Na področju književnosti se učence uvede v razumevanje književnega dela, ki pomeni prepoznavanje in razlikovanje lirskega, proznega in dramskega teksta ter razumevanje konstrukcije besedil (uvod, zaplet, razplet, zaključek). V delu učnega načrta, ki je usmerjen na elemente narodne kulture, se priporoča komparativna metoda, kot pristop, ki omogoča prepoznavanje kulturnih elementov v ožjem ali širšem kontekstu. Ko gre za jezik, se uporablja komunikativno-interaktivno metodo poučevanja.

Pri pouku slovenskega jezika z elementi narodne kulture je težišče dela usmerjeno na učence: te se obravnava kot odgovorne, kreativne in aktivne udeležence učnega procesa, ki s svojim trudom in delom pridobivajo in razvijajo jezikovne sposobnosti, usvajajo jezik in pridobljena znanja uporabljajo v komunikaciji. Učenci sprva poslušajo in se odzivajo, kasneje začnejo govoriti. Ko gre za književnosti in elemente narodne kulture, otroci lahko aktivno sodelujejo v spontanem pogovoru pri urah, ali pri zbiranju obvestil, raziskav in spoznanj starejših članov družine (posebej dedkov in babic), ki so povezani s temami iz narodne tradicije.

II. URESNIČEVANJE POUKA IN UČENJA

Učitelj načrtuje, vodi in organizira učni proces (izbira vsebino dela, leksiko, metode in oblike dela, tipe in število vaj itd.), usmerja delo učencev, da bi se najuspešneje uresničili zastavljeni cilji. Učitelj spoštuje načelo individualizacije pri delu, glede na to, da je znanje jezika med učenci zelo raznoliko, in vaje postavlja tako, da vsakemu od učence omogoči čim pogostejšo verbalno aktivnost. Pri aktivnostih, povezanih s pridobivanjem znanja o elementih narodne kulture in književnosti, praktična plat pouka obsega aktiven stik s predmeti, ki predstavljajo materialno komponento tradicionalne kulture, najsi gre za njihovo izdelavo, ali srečanje z njimi v avtentičnem ambientu.

V učilnici se uporablja ciljni jezik, govor učitelja pa je prilagojen znanju in razvojni stopnji učencev. Učitelj mora biti prepričan, da je njegovo sporočanje razumljeno, skupaj s kulturološkimi, vzgojnimi in socializacijskimi elementi. Začenši s petim razredom se pričakuje, da učitelj usmerja pozornost učencev na pomen slovnične preciznosti izjavljanja. Prav tako jih od petega razreda umerja na zakonitosti ustmenega in pisnega koda ter njihovega medsebojnega odnosa. Vse slovnične vsebine se uvaja brez detajlni gramatičnih pojasnil, razen če jih učenci zahtevajo.

Kjerkoli je pri realizaciji pouka slovnice to mogoče, se uporablja modele in tabele, da bi dosegli boljše razumevanje jezikovnih pojavov. Izbira, število in vrsta vaj je odvisna od jezikovnega gradiva in njegovega odnosa do jezika učencev. Tam kjer so razlike opaznejše, se uporablja več vaj. Tako pri slovnici kot pri jezikovnih veščinah se predvidi razširitev za učence, ki pri usvajanju slovenskega jezika napredujejo hitreje.

• Učna sredstva: visoka raven motivacije učencev je lahko znatno spodbujena s strani učitelja, ki v ta namen uporablja ustrezna avdio-vizualna sredstva, učbenike in delovne zvezke, slike, fotografije, oddaje in filme itd. Učitelj mora učence spodbujati k zbiranju učnih sredstev, povezanih z obravnavanimi temami (razglednice, čestitke, slike, časopisni članki itd.). Pri poučevanju književnosti in elementov narodne kulture se priporoča navedeno literaturo, čeprav je izbira vsebin do določene mere prepuščena učitelju.

• Tehnike:
- Veščina branja: prepoznavanje vezi med črkami in glasovi, povezovanje besed in slik, odgovarjanje na preprosta vprašanja, povezana z besedilom, izpolnjevanje prebranih navodil in ukazov, prepoznavanje posebnosti slovničnih specifik (spol, število, glagolski čas, oseba ipd.), odgovarjanje na vprašanja v zvezi z besedilom, ki ponujajo izbiro med drži/ne drži ali več možnih odgovorov;
- Veščina pisanja: vnašanje manjkajoče besede (dopolnitev niza, prepoznavanje vsiljivca, križanke ipd.), povezovanje krajšega besedila in povedi s slikami/ilustracijami, izpolnjevanje obrazcev (prijava na razpis, sklenitev mesečne naročnine na otroški časopis, nalepke za kovčke itd.), pisanje čestitk in razglednic, pisanje krajših besedil;
- Veščina poslušanja: odzivanje na zapoved učitelja ali poslušano zapoved z avdio zapisa (predvsem fizične aktivnosti: vstani, sedi, hodi, skoči, igraj ipd.; pa tudi ročne aktivnosti znotraj učilnice: riši, izreži, pobarvaj, odpri/zapri zvezek ipd.); povezovanje zvočnega gradiva z ilustracijami: povezovanje pojmov iz delovnega zvezka (dodaj manjkajoče dele slike), prepoznavanje točnih in netočnih izrazov, utrjevanje kronologije ipd.; pretvarjanje izjave v gesto;
- Veščina govorjenja: igre, petje v skupini, razvrščanje in vzporejanje (po velikosti, obliki, barvi itd.), ugibanje predmetov in oseb, pretvarjanje geste v izjavo;
- Veščina govorne in pisne interakcije: reševanje aktualnih težav v razredu oz. dogovarjanje glede aktivnosti, skupno ustvarjanje ilustriranih materialov (album fotografij z izletov ali proslav, načrt tedenskih aktivnosti, izleta, druženja itd), interaktivno učenje, spontani pogovor, delo v parih, malih in velikih skupinah (drobni dialogi, igranje vlog itd.);
- Prenos otroške književnosti v druge medije: igro, pesem, dramski komad, likovne oblike itd.

III. SPREMLJANJE IN VREDNOTENJE POUKA IN UČENJA

Ocenjevanje predstavlja del učnega procesa, vendar ne kot izolirana aktivnost. Evaluacija naj zagotovi boljšo kakovost in učinkovitost učenja, predvsem pa napredovanje učencev v skladu z operativnimi nalogami. Ocenjevanje se izvaja s poudarkom na preverbi doseženega znanja, v cilju močnejše motivacije, ne pa s poudarkom na napakah. Ocenjuje se razumevanje govora, razumevanje krajših pisanih besedil, sposobnost monološkega in dialoškega ustmenega in pismenega izražanja, poznavanje leksičnih in gramatičnih vsebin (znanje se določa in ocenjuje na podlagi uporabe v ustreznem komunikacijskem tekstu) ter pravopisa, sodelovanje pri urah, izpolnjevanje domačih nalog in projektov (posameznih in skupinskih). Načini preverjanja morajo biti učencem vnaprej najavljeni in poznani ter usklajeni s tipom vaj, ki se jih izvaja pri pouku.
Spremljanje in vrednotenje pouka in učenja naj bo v skladu s Pravilnikom o ocenjevanju učencev v osnovnem izobraževanju in vzgoji. Mero napredovanja učenca, oziroma vrednotenje je treba primerjati z začetnim nivojem znanja učenca. Učitelj tekom procesa pouka in učenja permanentno in jasno daja povratno informacijo o kakovosti znanja učenca. Povratna informacija naj bo smerokaz za nadaljnje delo, toda istočasno tudi motivacija za učenca. Vrednotiti je treba vse dejavnosti učenca, razen vrednotenja in dajanja povratne informacije pa je pomembna naloga navaditi učence na samovrednotenje.

UKRAJINSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Назва предмета	Українська мова з елементами національної культури
Мета	Метою навчання української мови з елемнетами національної культури є досягти учнями такого ступеню комунікативних здібностей, на якому вони зможуть самостійно вживати засвоєні навички розмовного мовлення в стандартних та професійних комунікативних ситуаціях (залежно від тематичного мінімуму та в письмовій формі), плекати національну та культурну ідентичність, етнічну самоповагу та ознайомити учнів з елементами традиції, культури, звичаїв українського народу, підкреслюючи особливі риси української громади в Сербії.
Клас	сьомий
Річна кількість годин	72 години

НАВЧАЛЬНІ ДОСЯГНЕННЯ **Після закінчення класу учень:**	**ОБЛАСТЬ/ТЕМА**	**ЗМІСТ**
- може визначити рід художнього твору; - аналізує композицію ліричного вірша (строфа, рядок); - відрізняє жанрові особливості народної творчості від особливостей художньої літератури; - відрізняє народну притчу, байку, баладу, легенду; - відрізняє реалістичну прозу від міфопоетичної прози; - розрізняє види художнього стилю мовлення; - визначає основний настрій інтерпретації вірша, оповідання або драми (гумористична, весела, сумна тощо); - визначає тему, місце та час відбування події; - послідовність подій; - характеризує образи героїв, наводячи приклади з тексту/ внутрішні та зовнішні риси; - наводить приклади вірувань, звичаїв, способу життя та подій в минулому, що описані в літературних творах; - аналізує елементи драматичного твору (дія, сцени, зображення подій, персонажі); - правильно переписує короткий текст за заданим завданням (зі зміною роду, числа, часу, складів ...); - розрізняє речення за метою висловлювання - визначає підмет і присудок в реченні і розпізнає їх на простих прикладах - складе та напише привітання та листівку, повідомлення електронною поштою та СМС; - виконує українські народні та популярні дитячі пісні, відповідно до віку; - шанує свою рідну мову та мови інших народів; - розрізняє подібність мовних явищ між українською та сербською мовами; - відрізняє літературну мову від діалекту;	ЛІТЕРАТУРА	ЛІРИКА - Літературні терміни та поняття - Поет і вірш. - Строфа і рядок у ліричному вірші. - Жанри авторської та народної лірики: описовий (дескриптивний); календарно-обрядовий, героїчний і жартівливий епос. ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРА - Леся Українка: Як дитиною бувало… - Станіслав Чернілевський: Забула внучка в баби черевички… - Ірина Жиленко: Жар-Птиця, Підкова - Ігор Калинець: Писанка, Стежечка, Блискавка, Веселка - Тарас Шевченко: За сонцем хмаронька пливе - Павло Тичина: Гаї шумлять - Максим Рильський: Дощ, Осінь-маляр із палітрою пишною - Григір Тютюнник: Дивак - Василь Сухомлинський: Материнське щастя - Грицько Бойко: Маринка та Галинка - Ліна Костенко: Кольорові миші - Народні вірші (на вибір), загадки, народні приказки - Народні весільні та інші обрядові пісні (на вибір) - Українські народні балади (на вибір) ЕПІКА Літературні терміни та поняття - Письменник і оповідач. - форми оповіді: опис, розповідь від першої та третьої особи; діалог. - Фабула: послідовність подій. - Характеристика персонажів - особливості мови, поведінка, зовнішній вигляд та риси характеру. - Види епічних творів: байки, народні та літературні казки, притчі, балади. ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРА - Народні байки: (на вибір) - Українська народна притча (на вибір) - Українська народна балада (на вибір) - Народні притчі інших народів (на вибір) - Степан Руданський: Козак і король - Степан Олійник: Чудо в черевику - Павло Глазовий: Заморські гості - Іван Франко: Фарбований Лис

- розрізняє поділ приголосного на тверді та м'які; - розрізняє змінні частини мови; - розрізняє відмінки і відмінкові форми у співвідношенні з сербською мовою; - визначає категорії роду та числа змінних частин мови; - правильно застосовує правописні норми у написанні „вибраних слів" (типові приклади); - правильно застосовує правописні норми у написанні великої літери; - правильно застосовує правописні норми у пунктуації; - використовує „Правила українського правопису" - та інші довідники з українського правопису; - правильно вимовляє голосний и та приголосний г; дієслівні закінчення -ся, -ться - правильно вимовляє - ненаголошені голосні звуки; - в розмові дотримується норм літературної мови; - виразно читає вголос літературні та нелітературні твори;		
- використовує різні форми оповіді: дескрипцію (портрет, інтер'єр, зовнішній вигляд, природні явища), розповідь від 1-ї та 3-ї особи, діалог; - уміє ввічливо подякувати, попросити про допомогу, уважно вислухати співрозмовника; - виділяє частини твору (назву твору, уривки); - складає усний або письмовий твір про свої враження від літературного твору, на теми з повсякденного життя та світу уяви; - переказує прочитаний твір за вибором, розповідає подію з власного досвіду або подію з повсякденного життя; - використовує словник, збагачуючи свій словниковий запас (паралелі з сербською мовою та при перекладах); - читає короткий простий текст з розумінням; - декламує народні обрядові вірші, пов'язані з святами або порами року; - бере участь у дитячих іграх, які відповідають його віку; - розрізняє характерні особливості українських народних костюмів; - святкує свята (і порівнює їх з сербськими); - відрізняє традиційні українські звичаї (Різдво - Коляда, святий Миколай, Великдень - писанка), а також традиційні народні страви; - йому відомі деякі весільні обряди, весільні пісні та привітання характерні для деяких регіонів України; - йому відомі фестивалі національної культури та, якщо це можливо, бере у них участь (як учасник або глядач);		- Євген Гуцало: Лось - Анатолій Гртгорук: Відро води - Олена Пчілка: Мишача рада - Вадим Дорошенко: Чудо-Юдо - Змій Морський - Народні прислів'я ДРАМА - Літературні терміни та поняття - Дія, сцени, персонажі п'єси. - Види драматургії та радіо вистава. ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРА - Ляльковий театр для дітей - Дитячі народні ігри (на вибір) НАУКОВОПОПУЛЯРНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ВИДАННЯ (на вибір до 2 твори) - Народна творчість. - З життя наших предків. - На вибір з видань, енциклопедій, журналів для дітей та Інтернету - З журналів та Інтернету про фестивалі національної культури та культурні заходи ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ: • Українські народні казки та легенди (на вибір). • Вибір з антології української дитячої літератури. Література для додаткового читання - Я дивився/лась дитячий український фільм (вільний вибір). - Комікс на власний вибір. - Я дивився/лась дитячу виставу.

- йому відомі національні установи, музеї та етно домівки, галереї.			
	МОВА	Граматика (мова, фонетика, лексикологія, морфологія)	- Тверді і м'які приголосні. - Змінні слова: іменники, прикметники, займенники, числівники, дієслова (виділяє і визначає в тексті). - Іменники - відмінювання іменників. - Займенники - питальні, відносні та заперечні. Їх відмінювання. - Дієслова - дієслівні форми (теперішній, минулий та майбутній час).
		Правопис	- Велика літера в складових частинах географічних назв; в назвах інституцій, підприємств, установ, організацій (типові приклади). - Пунктуація: кома (при переліку); лапки (прямя мова); тире (замість лапок в прямій мові). - Крапка, знак оклику, знак питання.
		Ортоепія	- Вимова голосного и, приголосного г та дієслівних закінчень -ся, -ться - Вимова ненаголошених голосних звуків
	МОВНА КУЛЬТУРА		- Спілкування - про події з власного досвіду, про те, що вони бачили, про особисті уподобання. - Групування слів, що належать до певної теми та складання речень з даних слів. - Самостійна розповідь (8-10 речень) про свого брата або сестру, друга, однокласника, про життя в школі, про подію з власного досвіду, про подію, в якій брали участь. - Опис - інтер'єру і екстер'єру, людей, тварин, природних явищ. - Подяка, прохання про допомогу, участь у діалозі. - Особисте ставлення до прочитаного тексту (що мені сподобалося і чому). - Назва тексту, автор, головні герої та їхні особливості. - Переказ почутого чи прочитаного твору / казки за допомогою плану або самостійний переказ. - Опис зображення або виконання дії на малюнку з використанням декількох ілюстрацій. - Переказ українських фільмів, казок, дитячих театральних вистав, на основі розробленого плану. - Драматизація твору на вибір або події з повсякденного життя. - Використання словників для збагачення словникового запасу, паралелі з сербською мовою, пояснення значення слова в контексті. - Використання словника при перекладі. - Розуміння найчастіших фазеологізмів. - Голосне й тихе читання, правильна дикція та інтонація речення. - Переписування коротких речень і текстів, виписування окремих слів і виразів, переписування завдань (зі зміною роду, числа, часу, складів ...) - Вміння розрізняти речення за метою висловлювання. Вміння визначати підмет і присудок в реченні і розпізнавати їх на простих прикладах. - Написати привітання та вітання. - Публічний виступ, презентація власного твору та групової роботи. - Традиційна народна культура (весільні звичаї).

Ключові поняття змісту: література (лірика, епіка, драма), мова (мова, фонетика, лексикологія, морфологія, орфографія, орфоепія), мовна культура.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНОГО ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Програма навчання та вивчення української мови з елементами національної культури складається з трьох предметних областей: літератури, мови та мовної культури. Розподіл навчальних годин повинен бути зроблений на основі предметних областей, але завжди, на кожному уроці, слід приділяти особливу увагу культурі мовлення учнів та культурі українців у Сербії, звертаючись при цьому до народних традицій та звичаїв. Ці три області переплітаються між собою і жодна з них не може вивчатись окремо і без взаємодії з іншими областями.

Програма навчання та вивчення української мови з елементами національної культури базується на навчальних досягненнях, тобто на процесі навчання та досягненнях учня. Навчальні досягнення - це опис інтегрованої сукупності характеристик: знань, навичок, переконань та цінностей, які учень здобуває та поглиблює.

I. ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ ТА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Програма навчання, яка орієнтована на навчальні досягнення дає викладачеві більшу свободу, більше можливостей у плануванні та розробці уроків та самого навчання. Роль викладача полягає в тому, щоб контекстуалізувати цю програму у відповідності до: потреб конкретного класу з урахуванням: рівня знань української мови, складу учнів в класі та їхніх індивідуальних особливостей; підручників та інших навчальних матеріалів, які буде використовувати; технічних умов, навчальних ресурсів та засобів масової інформації доступних у школі; ресурсів, можливостей та вимог соціального оточення, в якому знаходиться школа. Виходячи з заданих навчальних досягнень та змісту, викладач спочатку створює свій річний глобальний план роботи, на підставі якого він пізніше буде розробляти свої оперативні плани.

Навчальні досягнення, визначені по областях, полегшують викладачеві подальшу операціоналізацію навчальних досягнень до рівня конкретної навчальної одиниці. Від викладача очікується, що для кожної навчальної одиниці, на етапі планування та написання плану уроку, визначить диференційовані очікувані результати щодо трьох рівнів складності: ті, яких повинні досягти усі учні, ті, яких повинна досягти більшість учнів, і ті, яких повинні досягти лише деякі учні. Таким чином, створюється непрямий зв’язок з навчальними досягненнями щодо трьох рівнів успішності учнів. При плануванні слід також мати на увазі, що очікувані результати відрізняються, що деяких з них можна досягти легше та швидше, але для більшості з них (особливо для предметної області, літератури), потрібно більше часу, різних заходів та роботи над різними видами тексту. У процесі планування та навчання важливо мати на увазі, що підручник є навчальним інструментом і не визначає зміст предмету. Тому, до змісту, наведеному у підручнику, потрібно застосувати вибірковий підхід. Крім підручника, як одного із джерел знань, викладач повинен відкрити учням й інші джерела знань і навчити їх працювати з ними. При плануванні навчального процесу слід враховувати знання, досвід, інтелектуальні здібності та інтереси учнів.

Необхідно звернути особливу увагу на збагачення словникового запасу та використати певні культурні заходи та свята, які відбуваються в певних осередках, з метою ознайомлення учнів з життям українців у минулому, їхніми традиціями та культурою, як характерними рисами української меншини на цих просторах. Рекомендується порівнювати святкування українських свят із святкуванням цих свят іншими народами та іншими національними громадами, які живуть на цих просторах.

II. ВИКОНАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

ЛІТЕРАТУРА

Основу програми з літератури складають твори для літературного читання. Список творів для літературного читання поділений на літературні роди - лірику, епос, драму, та доповнений вибором непрофесійних, науково популярних та інформативних текстів. До списку літератури для літературного читання входять переважно твори, що належать до національного корпусу, який збагачений творами сучасної літератури для дітей. Вибір творів в основному залежить від особливостей сприйняття учнем художнього твору, в залежності від його віку.

РОБОТА НАД ТЕКСТОМ

Літературні жанри: казки (народні та авторські), байки, вірші, балади, прислів‘я, загадки, скоромовки.
Читання - виразне читання коротких українських народних казок, байок, художніх текстів, віршів, балад. Розвиток техніки виразного читання з розумінням, яке є найближче природній мові. Під час роботи над віршами слід тренувати правильну вимову і виразне декламування.
Очікується, що учень цього віку вміє визначити хід подій, головних і другорядних героїв, особливості характеру (зовнішній вигляд та риси характеру, добрі та погані вчинки), час і місце розгортання подій, початок подій, хід подій, кінець подій, описати оточення та людей; визначити народну мудрість в прислів’ях; порівняти повчання в байках з життєвими подіями. Визначити елементи фантастики в казках та переносне значення в байках.
Рекомендується, ознайомлювати учнів з популярними дитячими та народними віршами, рекомендувати їм читати дитячі журнали, (писати короткі літературні твори для дитячих журналів), подивитися, проаналізувати і обговорити принаймні одну театральну виставу та фільм для дітей українською мовою, відвідати фестивалі національної культури, етно домівки, музеї та галереї, які представляють традиційну українську культуру.
Тексти для позакласного читання повинні допомогти викладачеві в опрацюванні граматичних одиниць, а також в опрацюванні та визначенні змісту творів з культури мовлення. Твори, які не будуть опрацьовуватись на уроці, викладач повинен запропонувати учням для читання у вільний час.
Нова програма заснована на більшому взаємозв’язку літературних та нелітературних творів. Кореляційний зв’язок виражається у адекватному поєднанні обов’язкових та вибіркових творів.
Разом із кореляцією між художніми творами, викладачеві необхідно встановити вертикальну кореляцію. Викладач повинен бути ознайомлений зі змістом предмету Українська мова з попередніх класів для дотримування принципу поступовості та систематичності. Викладач повинен бути також ознайомлений з українською історією, музичним та художнім мистецтвом для 6 класу (наприклад: Переселення українців на терени західних Балканн, українська архітектура, образотворче мистецтво, українські народні весільні пісні, український народний костюм, вишивка та прикраси...), а також знати традиційну і духовну культуру українців у Сербії та їхні національні звичаї.
Горизонтальну кореляцію викладач встановлює, насамперед, з предметами: сербська мова та література, історія, образотворче мистецтво, музична культура, релігієзнавство та громадянське виховання.
Навчальні досягнення з літератури базуються на читанні. Різні форми читання є основною передумовою того, щоб учні на уроках набували знань і успішно входили у світ літературного твору. У шостому класі, в першу чергу потрібно плекати, читання з розумінням, завдяки якому учні поступово відкривають для себе світ читання.

МОВА

На уроках мови учні готуються до правильного усного та письмового спілкування стандартною українською мовою.
Коли у змісті програми наводяться уроки, які учні вже опрацювали в молодших класах, слід розуміти, що цим перевіряється рівень засвоєння і здатність застосовувати уже пройдений навчальний матеріал, а після повторення і перевірки знань на нових прикладах йде опрацювання нового матеріалу, забезпечуючи тим самим безперервність навчання, систематично пов’язуючи новий матеріал із уже закріпленими знаннями.
Важливо, щоб викладач завжди мав на увазі вирішальну роль систематичного виконання вправ, тобто навчальний матеріал не є засвоєним, якщо його добре не закріпити. Це означає, що робота повинна бути невід’ємним фактором при опрацюванні навчального матеріалу, застосування, повторення і закріплення знань.
При засвоєнні змінних частин мови потрібно звертати увагу на специфіку української мови у порівнянні з сербською мовою. Обсяг навчального матеріалу викладач повинен планувати у відповідності до групи з якою працює (однорідною чи гетерогенною) і залежно від рівня знань учнів та від того, скільки років вони вже вивчали українську мову. Учні повинні поступово навчитися розрізняти речення за метою висловлювання та виділяти підмет і присудок на простих прикладах.

Правопис

Правила правопису засвоюються систематичним виконанням вправ (написання диктантів, виправлення помилок у даному тексті, відповідні тести з правопису, тощо). В межах орфографічних вправ також бажано періодично включати вправи для перевірки графіки (правильне написання букв). Диктанти рекомендується писати лише у функції вправи звертаючи увагу на написання великої літер та знаків пунктуації в кінці речення та при прямій мові.

Також слід заохочувати учнів, щоб вони самі знаходили та виправляли орфографічні помилки в СМС-повідомленнях, повідомленнях електронною поштою а також у різних видах Інтернет-зв'язку.

Крім того, учнів потрібно скеровувати на використання Правил українського правопису та посібників з українського правопису. Бажано, щоб викладач завжди мав з собою примірник Правил українського правопису та посібник з українського правопису, особливо коли учнів проходять теми з правопису та заохочувати їх до систематичного використання цих посібників.

Ортопедія

Викладач повинен постійно вказувати на важливість правильної вимови, яка тренується виконанням певних ортопедичних вправ. Ортопедичні вправи не повинні виконуватись на окремих уроках, їх треба пов'язати з відповідними темами з граматики; інтонація в реченні, з одного боку, може бути пов'язана з культурою висловлювання, шляхом повторення віршів тощо. З використанням аудіозаписів в учнів потрібно розвинути навички для відтворення і засвоєння правильної вимови, мелодії, дикції ...

Деякі ортопедичні вправи також можуть виконуватись при засвоєнні відповідних тем з літератури: наприклад, артикуляцію можна тренувати, вимовляючи скоромовки, вивчаючи їх при опрацюванні народної творчості; наголос в словах, темп, ритм, інтонацію в реченні та паузу можна тренувати шляхом читання вголос уривків з творів для читання (за вибором викладача або учня) і т. д. Як ортотерапевтичну вправу, потрібно практикувати декламування уривків з віршів та творів напам'ять (за допомогою аудіо матеріалів).

МОВНА КУЛЬТУРА

Розвиток мовної культури є одним з найважливіших завдань викладання рідної мови з елементами національної культури. Ця навчальна область, хоч за програмою і виділена як окрема область, повинна бути пов'язана не лише з роботою над літературними творами, але й з граматикою та орфографією. В свою чергу, робота над літературними творами та робота над граматикою й правописом літературної мови, повинні сприяти плеканню культури усного та писемного мовлення.

Від учнів цього віку потрібно очікувати знання наступних предметних областей:

Переказування - пригоди з власного досвіду, того, що вони бачили, того, що вони хочуть. Рекомендовані теми для опрацювання: Родина. Родинні відносини. Автобіографічні дані. Гості. Меню. Відвідування. Мій друг - моя подруга. Робочий день учня. Вільний час. Інтереси. Книга. Телебачення та радіо. Бабусині та дідусеві казки. Частини тіла - детальніше. Ми бережемо природу - тварини та рослини. Погода. Пори року. Професії та ремесла. Рідна мова. Любов до рідної мови. Найважливіші українські події в Сербії для дітей - фестивалі та огляди творчих колективів. Весільні звичаї та обряди, різновиди народних костюмів. Дитячий журнал Соловейко. В гостях у друзів в Новому Саді, Сремській Митровиці, Вербасі, Кулі (культурно-мистецькі осередки, які плекають українські народні традиції та культуру українців, галереї, музеї, етно домівки, архітектура українців у Сербії, з звертанням уваги на свій осередок). Телефонна розмова. Транспорт. Спорт. Ми купуємо комп'ютер. Важливі для української громади свята та дати. Українські культурні, інформаційні та релігійні інституції. Планета Земля. Континенти, країни світу. Куди я хочу поїхати подорожувати? Пісні, діалоги, невеликі сценарії, майстер-класи для вдосконалення розмовної мови. Комікси. Головоломки з малюнками.

Учні також повинні вміти складати групи слів за значенням і складати речення з заданих слів. Вони повинні вміти висловити свою думку та особисті переконання про прочитаний текст (те, що мені сподобалося і чому), сказати назву текст, назвати автора, головних героїв та їхні характерні риси. Вони повинні вміти подякувати, а також попросити про допомогу. Вони повинні самостійно, в декількох реченнях розповісти про себе, про свого брата чи сестру, про свого друга, про однокласників, про життя в школі, про те, що з ними трапилось, про якусь подію, в якій вони брали участь.

Відтворення - почутого чи прочитаного тексту чи казки за допомогою складеного плану чи самостійного переказу. Описати зображення або зображену дію, на основі отриманої ілюстрації. Вміти

переказати (використовуючи свої знання) український дитячий фільм, казку або дитячу виставу чи свято.
Опис - інтер'єру і екстер'єру, людей, тварин, природних явищ, вигаданих подій, свят і звичаїв.
Діалог - це переказ подій за відсутності опису подій; пряма і непряма мова. Потрібно самостійно і за темою скласти принаймні 8 речень про зображення, засвоєну тему та вести діалог. Повага до пунктуації (крапа, кома, знак питання, знак оклику).
Драматизація - короткий текст за вибором, за подією з власного досвіду або за подією з повсякденного життя (ситуація в бібліотеці, в магазині, у пошті, у шкільного педагога, пригоди з друзями ...); читання по ролях і рольові ігри.
Спілкування - збагачення словникового запасу словами з повсякденного життя загальної розмовної мови, фразеологія. Часті речення з повсякденного життя. Вправи на редагування та закінчення незавершених речень.
Словник - використання словника для збагачення словникового запасу, паралельно з сербською мовою, кальки, тлумачення значення слова в контексті. Збагачення словникового запасу учня з використанням дидактичних мовних ігор, ребусів, вставних слів, кросвордів ... Ведення словника з мало відомими словами та виразами.
Читання - голосне і тихе читання, правильна дикція та інтонація речення. Мелодія речення. Слова, у яких відбувається оглушення дзвінких приголосних.
Переписування - коротких речень та текстів, виписування окремих слів і виразів, переписування завдань (зі зміною роду, числа, часу, складів ...). Написання короткого твору за допомогою питань від 6 до 8 речень; написання привітань та вітань.
Учні повинні активно засвоїти 400 слів і фразеологічних одиниць. Пасивний словниковий запас повинен бути більший ніж активний, на кожному рівні.
Для читання на власний вибір рекомендуються газети для дітей та молоді, українська дитяча література та народне мистецтво.
Від учня очікується, що він: вивчить напам'ять принаймні 4 вірша для декламування, 5 українських народних віршів і сучасних популярних дитячих віршів, загадки, деякі прислів'я, декламуватиме народні вірші, пов'язані з релігійними святами або порами року, вивчить напам'ять два коротких прозових тексти в обсязі 6 - 8 речень та 4 коротких діалога або візьме участь у дитячій виставі. Учні повинні, якщо це можливо, займатись дитячими народними танцями, відповідно до їхнього віку, повинні розрізняти елементи українського народного костюму (весільний), відзначати релігійні свята (в порівнянні з сербскими), знати традиційні українські традиції та звичаї (святий Миколай, Різдво - коляда, Великдень) і традиційні страви й національні строї.

Елементи національної культури та традицій
Ознайомлення учнів з основами історії української меншини в Сербії (доселення, культурні, освітні, релігійні та економічні заходи, найвищі культурні досягнення, відповідні організації та установи ...), та з плеканням емоційного ставлення до традицій, культури, звичаїв і традицій української меншини в Сербії (фольклор, ремесла, народні прислів'я, театр, література, музика, традиційні дитячі ігри, звичаї, демонологія...), але не в сенсі романтичної традиціоналізму, а на шляху до майбутнього, до розвитку і модернізації. Покладатися на минуле, але дивитись в майбутнє. Надати учням інформації про українську громаду в Сербії (населені пункти, установи і організації, відомі особистості, імена, прізвища, походження ...), а також про зв'язки з іншими етнічними спільнотами та культурами, про внесок українців на цих теренах (в галузі освіти, культури, мистецтва, архітектури ...). Прикладати зусилля, щоб українська ідентичність і самоповага виховувались витончено, не за допомогою прислів'їв та фраз, а на конкретних прикладах, при цьому поєднати дані з емоційним спрямуванням, надаючи значення правам людини і меншин, міжетнічній повазі, толерантності і взаємодії.

ШЛЯХИ ВИКОНАННЯ ПРОГРАМИ

Необхідно завжди мати на увазі основне завдання даного предмета: учні повинні добре навчити володіти українською літературною мовою та набути навичок лінгвістичної правильності. Завжди слід мати на увазі попередні знання учнів, щоб можна було пов'язати зі знаннями, якими вони вже опанували. На кожному уроці вчитель повинен обирати диференційований підхід, оскільки учні різного віку і мають різні мовні компетенції.

Граматику потрібно викладати імпліцитно, замість виправлення помилок, працювати над формуванням правильного мовлення. Необхідно створити приємну атмосферу, яка вимагає партнерства між вчителем/викладачем та учнями, і потрібно допомогти учням подолати психологічний бар'єр щодо мовного спілкування та мовленнєвих навичок. Кожен інструмент мови демонструється в конкретному контексті, а не ізольовано. При тренуванні мовленнєвих навичок повинні переважати різні форми діалогу в спілкуванні вчитель - учень та учень - учень. У мовленні вимагається простота мовлення, природність й спонтанність та лінгвістична правильність.

III. СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Процедура контролю і оцінювання успіху учнів ведеться для досягнення очікуваних результатів навчання, вона починається з встановлення фактичного рівня знань, на якому знаходився учень, і виходячи з цього, оцінюються його подальші навчальні досягнення, від яких залежатиме оцінка. Кожна діяльність є доброю можливістю для оцінювання навчальних досягнень та отримання зворотніх інформацій. Кожен урок і кожна діяльність учня - це нагода для формувальної оцінки, тобто реєстрації навчальних досягнень учня та його спрямовування у подальшому навчанні.

Формативна оцінка є невід'ємною частиною сучасних методів навчання та включає в себе оцінку знань, навичок, ставлення, поведінки та розвиток відповідних компетенцій протягом уроку та навчання. Як формативний вимір, вона включає в себе збір даних про навчальні досягнення учня, а найбільш поширеними є наступні методи: реалізація практичних завдань, спостереження і нотатки учнівської активності під час уроку, пряме спілкування між учнем і викладачем, реєстр для кожного учня (карта навчальних досягнень) і т.д. Результати формативного оцінювання в кінці навчального циклу повинні бути виражені підсумковою оцінкою - цифрою.

Робота кожного викладача полягає у плануванні, досягненні результатів, спостереженні та оцінці. Важливо, щоб викладач постійно слідкував і оцінював диференційовано не тільки навчальні досягнення учня та процес навчання, а й себе та свою роботу. Все, що виявиться хорошим і корисним, викладач буде продовжувати використовувати в своїй практиці навчання, а все, що виявиться неефективним, потрібно буде покращити.

HRVATSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Naziv predmeta	HRVATSKI JEZIK S ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
Cilj	Cilj je učenja Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture njegovanje hrvatskoga jezika čitanjem književnih djela, upoznavanjem i razumijevanjem povijesne i kulturne baštine Hrvatske i Hrvata te razvijanjem višejezičnosti i interkulturalnosti kao načina života u suvremenome društvu.
Razred	**Sedmi**
Godišnji fond sati	**72 sata**

ISHODI **Nakon završene teme/područja, učenik će moći:**	**PODRUČJE/ TEMA**	**SADRŽAJI**
1. Hrvatski jezik i književnost		
– govoriti jasno poštujući normu hrvatskoga standardnog jezika – razlikovati hrvatski standardni jezik i zavičajni govor – rabiti hrvatski jezik u skladu sa standardnojezičnom normom – razlikovati alternacije ije/je/e/i u hrvatskome standardu i u zavičajnom govoru – rabiti zamjeničke oblike (neodređene) u skladu s normom hrvatskoga standardnog jezika – primijeniti pravopisna pravila pri pisanju velikoga i maloga početnog slova u imenima društava, organizacija, udruga – interpretativno čitati književne tekstove – čitati s razumijevanjem, analizirati i interpretirati književne I neknjiževne tekstove – rabiti razne oblike pripovijedanja: opisivanje, pripovijedanje, dijalog – sastaviti govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnoga djela i na teme iz svakodnevnoga života i svijeta mašte – prepoznati zajednički i različiti leksik hrvatskoga i srpskoga književnog jezika – prepoznati osobine likova i potkrijepiti primjerima iz književnoga teksta – vrednovati postupke likova i stavove potkrijepiti dokazima – ilustrirati vjerovanja, običaje, način života i događaje iz prošlosti opisane u književnim djelima.	Jezik	Ponavljanje jezičnoga nastavnog sadržaja prethodnih razreda Razlike hrvatskoga i srpskoga standardnog jezika Smjenjivanje ije/je/e/i u različitim oblicima iste riječi Neodređene zamjenice Pravila pisanja velikoga početnog slova u imenima društava, organizacija, udruga Pisanje upitnih i niječnih rečenica Povijest hrvatskoga književnog jezika – prvi tiskani rječnik, gramatika, Gajeva reforma Biografija i autobiografija Pisanje sastavaka: opisi i pripovijedanje Odlike krasnoslova i govorne vrednote (interpretativno čitanje) Usmeno izražavanje u skladu s pravogovornom normom hrvatskog standardnog jezika Stvaralačko prepričavanje, dramatizacija.
	Književnost	Poezija 1. Dragutin Tadijanović, Dugo u noć, u zimsku bijelu noć 2. Vjekoslav Majer, Moj otac i ja 3. Vesna Krmpotić, Što sam ja tebi, more 4. Miroslav Krleža, Čežnja 5. Jure Kaštelan, Volio bih da me voliš 6. Petar Preradović, Rodu o jeziku 7. fra Ante Vučković, Riječ 8. Aleksa Kokić, Tuga našeg šora u ljetno veče 9. Jakov Kopilović, Ako si... 10. Jakov Kopilović, Jablani 11. Ante Sekulić, Dok jesenske kiše padaju Proza 1. Hrvoje Hitrec, Smogovci 2. Vjekoslav Majer, Dnevnik malog Perice 3. Ivana Brlić-Mažuranić, Autobiografija 4. Matko Peić, Srijem 5. Zlatko Krilić, Susret s jeseni 6. Ratko Bjelčić, Prvi poljubac 7. Pavao Pavličić, Dobri duh Zagreba

		8. Ksaver Šandor Gjalski, Na Badnjak 9. Matko Peić, Nije sva Slavonija ravna 10. Siniša Glavašević, Priča o djetinjstvu 11. Marija Jurić Zagorka, Kći Lotršćaka 12. Balint Vujkov, Bajke (izbor) Drama 1. Ivana Marinić, To nisam ja 2. Mali diplomata i drugi igrokazi (izbor: Katarina Čeliković) 3. Miro Gavran, Traži se novi suprug Izbor prigodnih tekstova iz časopisa Modra lasta, Hrvatska riječ – podlistak Kužiš Bratoljub Klaić, Rječnik stranih riječi Jure Šonje, Rječnik hrvatskog jezika Domaća lektira 1. Damir Miloš, Bijeli klaun 2. Zoran Pongrašić, Gumi-gumi 3. Branka Primorac, Maturalac 4. Branka Kalauz, Čuj, Pigi, zaljubila sam se 5. Zlatko Krilić, Prvi sudar, Veliki zavodnik, Zagonetno pismo 6. Jasminka Tihi-Stepanić, Ljeto na jezeru Čiču 7. Julijana Matanović, Vezanje tenisica s jednom nepoznanicom 8. Sanja Pilić, Mrvice iz dnevnog boravka
2. Elementi nacionalne kulture		
– navesti ključne događaje iz hrvatske povijesti 18. i 19. stoljeća – imenovati praznike hrvatske zajednice u Republici Srbiji – objasniti značaj geografskog položaja Panonske Hrvatske – prepoznati elemente i vrijednosti tradicijske kulture i baštine Panponske Hrvatske – opisati značajne blagdane i običaje vezane uz njih – opisati obrt/zanat značajan za očuvanje kulturne baštine i tradicije – otplesati jedan tradicijski ples – imenovati dijelove narodne nošnje u kojoj se pleše – poznavati filmsko ostvarenje barem jednoga hrvatskog redatelja u zavičaju i u Republici Hrvatskoj – navesti odlike nacionalne kuhinje – pripremiti tradicionalno jelo – otpjevati pjesme primjerene dobi – navesti imena značajnih glazbenika i njihova djela – prepoznati njihov značaj za očuvanje tradicije i nacionalnog identiteta – prepoznati tradicijske instrumente – prepoznati djela hrvatskih likovnih umjetnika u zavičaju i u Republici Hrvatskoj – iskazati svoj estetski doživljaj – vrednovati djela likovne baštine i suvremenoga likovnog izričaja u skladu sa svojom dobi – likovno se izraziti na zadanu temu.	Povijest i geografija	Povijest Marija Terezija i Josip II. Maksimilijan Vrhovac Nacionalni preporod Hrvata Modernizacija Hrvatske (biskup Josip Juraj Strossmayer, ban Ivan Mažuranić) Kraj 19. stoljeća u Hrvatskoj Panonska Hrvatska Značajniji gradovi: Osijek, Vukovar, Đakovo, Zagreb, Varaždin Kulturno-povijesne znamenitosti (UNESCO-ova baština), prirodne ljepote, nacionalni parkovi i parkovi prirode, znamenite ličnosti, značajne manifestacije Praznici hrvatske zajednice u Republici Srbiji: Sv. Josip (19. ožujka), Dan rođenja Ivana Antunovića (15. kolovoza – obilježava se u lipnju), Dan rođenja bana Josipa Jelačića (16. listopada) i Dan prvoga saziva Hrvatskoga nacionalnog vijeća (15. prosinca).
	Tradicijska kultura i baština: – blagdani i običaji – zanati/obrti	Blagdani: Božić, Uskrs i običaji koji se odnose na ta dva najveća kršćanska blagdana Stari zanati. Izrada predmeta od prirodnih materijala: čamac, bačva, drvene klompe, papuče, tambure, zvečke, šling, slike od slame, posuđe

	– folklor i nošnja – kazalište, film, nacionalna jela.	itd. (jedan po izboru). Dječje tradicijske igračke od drveta – Hrvatsko zagorje Narodni ples Slamarsko kolo Slavonski plesovi Tradicijska jela po izboru iz panonske Hrvatske i Vojvodine (Srbije) Kazališna predstava ili filmsko ostvarenje po izboru (Smogovci, animirani film po izboru) Kulturne manifestacije u zajednici – upoznavanje s kalendarom, razgovor i posjet odabranim manifestacijama.
	Glazbena kultura	1. Lijepa naša domovino – himna Republike Hrvatske (Antun Mihanović) 2. Hrvatski glazbenici i glazbeni sastavi 20. i 21. stoljeća (Novi fosili, Magazin, Oliver Dragojević, Gibonni...) 3. Tekla voda Karašica 4. Bećarac 5. Ajd na livo Druge pjesme po izboru nastavnika prilagođene dobi učenika.
	Likovna kultura	Julije Knifer Vučedolska kultura Plakat, fotografija.

Ključni pojmovi sadržaja: neodređene zamjenice, biografija, smjenjivanje ije/je/e/i, Panonska Hrvatska, Hrvatska u 18. i 19. stoljeću, himna, vučedolska kultura.

UPUTE ZA DIDAKTIČKO-MEODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture čine dvije velike predmetne cjeline: Hrvatski jezik I književnost i Nacionalna kultura. Preporučena je distribucija sati po predmetnim cjelinama sljedeća: Hrvatski jezik i književnost – 36 sati, Nacionalna kultura – 36 sati. Cjeline su kompatibilne i prožimaju se te se ne mogu proučavati izolirano.

Hrvatski jezik izučava se na sadržajima književnosti, povijesti, geografije, tradicijske kulture, glazbene i likovne kulture. Preporučuje se nastavu Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne kulture izvoditi u dvosatu, tj. dva sata uzastopno, da bi se preporučeni sadržaji mogli povezati u zaokruženu cjelinu. Preporučuje se sadržaje predmeta tematski povezati. Na taj je način moguće pratiti geografsku podjelu na regije Hrvatske (nizinska, gorska i primorska) uz obvezno izučavanje sadržaja iz dijela Srbije gdje žive Hrvati.

Nakon odabira okosnice sata/teme, potrebno je povezati sve elemente programa: književni sadržaj, sadržaje iz jezika i sadržaje iz nacionalne kulture. Program je ponudio sadržaje uz uvažavanje dobnih obilježja učenika i oslanja se na njihova prethodna znanja i iskustva. Ako je skupina učenika mješovita po uzrastu, program je potrebno diferencirati uz uvažavanje obilježja (dob, predznanje, motiviranost, zanimanja) skupine s kojom se ostvaruje. Stoga, nastavnik ima mogućnost kombinirati sadržaje iz programa za sedmi razred sa sadržajima iz razreda koji prethode sedmom razredu, kao i onih koji slijede u osmom razredu.

Program Hrvatskoga jezika s elementima nacionalne culture usmjeren je na ishode. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje dvjema velikim predmetnim cjelinama unutar ovoga predmeta.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Program orijentiran na ishode nastavniku daje veću slobodu u stavranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je kontekstualizirati program potrebama konkretnoga razrednog odjela ili skupine učenika, imajući

u vidu: sastav i obilježja učenika, udžbenike i druge nastavne materijale koje će upotrebljavati, tehničke uvjete, nastavna I medijska sredstva kojima škola raspolaže, izvore podrške, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od danih ishoda i sadržaja, stvara se godišnji – globalni plan rada iz kojega se razvijaju mjesečni – operativni planovi. Ishodi definirani po područjima olakšavaju dalju operacionalizaciju ishoda na razini određene nastavne jedinice.

Pri planiranju treba misliti na složenost ishoda (neki se ostvaruju brže i jednostavnije od drugih), ali je za većinu ishoda potrebno više vremena, više različitih aktivnosti, kao i uporaba raznih izvora znanja (tekstovi, film, glazba itd.). Tijekom planiranja nastave i učenja, važno je misliti na to da je udžbenik nastavno sredstvo te da ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima udžbenika pristupiti selektivno i u odnosu na predviđene ishode. Osim udžbenika, kao jednog od izvora znanja, nastavnik učenicima treba omogućiti uvid I iskustvo korištenja i drugih izvora znanja poput filma, glazbenoga događaja, posjeta ustanovi kulture itd. Preporuka je da se učenicima ne zadaje domaća zadaća. Učenicima se mogu preporučiti književna djela za neobavezno čitanje (domaća lektira) u skladu s dobi i zanimanjima te vrijedni elektronički sadržaji.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

JEZIK

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju hrvatskim standardnim jezikom, kao i za uporabu lokalnoga materinskog govora.

Pri navođenju nastavnih jedinica obrađivanih u prethodnim razredima, provjerava se stupanj usvojenosti i sposobnost primjene prethodno obrađenoga gradiva, a ponavljanje i uvježbavanje na novim primjerima prethodi obradi novoga sadržaja, čime se osigurava kontinuitet rada i sustavnost u povezivanju novoga gradiva s postojećim znanjima.

Osnovni programski zahtjev u nastavi jezika jest predstaviti i tumačiti jezik kao sustav. Jezične pojave ne proučavaju se izolirano, izvan konteksta u kojem se ostvaruju njihove funkcije. U odgovarajućoj prilici znanja iz gramatike stavljaju se u svrhu tumačenja teksta. Jezične pojave navode se i prikazuju u kontekstu, odnosno smještaju se u govorne situacije u kojima se mogu jasno prepoznati, izdvojiti I objasniti njihova obilježja i funkcije.

Pravopisna pravila usvajaju se analizom pisanih vježba. U pravopisnim vježbama vježba se pravilno pisanje odraza jata u primjerima u kojima se pojavljuju alternacije ije/je: kraćenje ije u je, duljenje je u ije. Učenici se potiču na samostalno uočavanje i ispravljanje pravopisnih pogrešaka u komunikaciji SMS-om, kao i u raznim oblicima komunikacije internetom.

Osim toga, učenici se upućuju i na korištenje pravopisne knjige i pravopisnoga rječnika (školsko izdanje). Preporučuje se donošenje pravopisne knjige na sat obrade pravopisnih tema.

Potrebno je stalno ukazivati na važnost pravilnoga govora, koji se njeguje provođenjem ortoepskih vježba. Ortoepske vježbe ne ostvaruju se kao posebne nastavne jedinice, već uz odgovarajuće teme iz gramatike, rečenična intonacija povezuje se s pravopisom, sintaksom itd. Preporučuje se stvaranje navike prepoznavanja, reproduciranja i usvajanja naglasaka hrvatskoga standardnog jezika te uočavanje odstupanja i razlikovanje vlastite dijalektalne akcentuacije od standardnojezične norme.

Obvezno je povezivanje jezične kulture s obradom književnih tekstova kao reprezentativnih obrazaca izražavanja, a i s nastavom gramatike i pravopisa. Jezična kultura njeguje se provođenjem leksičko-semantičkih i leksičko-stilističkih vježba, koje bogate rječnik i razvijaju sposobnost i vještinu izražavanja. Razvijanje jezičnoga mišljenja vježba se na tekstu ili tijekom govornih vježba.

KNJIŽEVNOST

Okosnicu programa književnosti čine poetski, prozni i dramski tekstovi. Program je moguće obogatiti izborom znanstvenopopularnih i informativnih tekstova prilagođenih dobi učenika.

Uz obvezni popis tekstova za obradu, program dopušta nastavniku dopunjavanje ili zamjenu jednoga njegovog dijela (30%) tekstovima po vlastitu izboru. Tako osmišljen program omogućava fleksibilan i kreativan pristup proučavanju književnoga stvaralaštva, uz odabir različitih razina obrade: interpretacije, prikaza ili osvrta. Izbor djela usklađuje se s mogućnostima, potrebama i zanimanjima određene skupine učenika. Razlike u ukupnoj umjetničkoj i informativnoj vrijednosti pojedinih tekstova utječu na odgovarajuća metodička rješenja (prilagođavanje čitanja vrsti teksta, opseg tumačenja teksta ovisno o složenosti njegove strukture, povezivanje i grupiranje s odgovarajućim sadržajima iz drugih predmetnih područja – gramatike, pravopisa i jezične kulture i sl.) te sadržaja elemenata nacionalne kulture.

Tijekom obrade književnih djela, kao i u okviru govornih i pisanih vježba, učenici se potiču na otkrivanje osobina, osjećaja i duševnih stanja pojedinih likova, kao i na izražavanje svojih stavova o postupcima likova. U skladu s ishodima učenici se potiču na potkrjepljivanje svojih dojmova, stavova i sudova o književnome djelu dokazima iz samoga teksta čime se osposobljavaju za samostalno iskazivanje vlastitih misli i stavova, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkoga stava.
Osim korelacije među tekstovima i sadržajima iz raznih područja programa (jezik, književnost, povijest, geografija, likovna i glazbena kultura) obveznih i odabranih po vlastitu izboru u skladu sa zanimanjima skupine učenika, neophodno je uspostaviti i vertikalnu korelaciju. Nastavnik mora poznavati sadržaj predmeta Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture prethodnih i narednih razreda radi poštivanja načela postupnosti i sustavnosti.
Mogući primjeri funkcionalnoga povezivanja programskih sadržaja iz književnosti, povijesti, geografije, glazbene i likovne te tradicijske kulture su sljedeći:

- Dan materinskog jezika: Lijepa naša domovino, Petar Preradović, Rodu o jeziku, fra Ante Vučković, Riječ, ban Ivan Mažuranić, Josip Juraj Strossmayer, Ajd na livo
- Ljubav: Miroslav Krleža, Čežnja, Jure Kaštelan, Volio bih da me voliš, Ratko Bjelčić, Prvi poljubac, Oliver Dragojević, Dan zaljubljenih
- Đir po Slavoniji i Srijemu: Matko Peić, Srijem, vučedolska kultura, Tekla voda Karašica, grad Vukovar, Siniša Galašević, Priče o djetinjstvu
- Glavni grad Zagreb: Marija Jurić Zagorka, Kći Lotršćaka, grad Zagreb, ban Josip Jelačić, Dan hrvatske zajednice, film Smogovci.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Radi dostizanja ishoda prate se i vrednuju rezultati napredovanja učenika. Svaka aktivnost prilika je za procjenu, bilježenje napredovanja, davanje povratne informacije, kao i za formativno ocjenjivanje i upućivanje na dalje aktivnosti.

Formativno vrednovanje dio je suvremenoga pristupa nastavi i podrazumijeva procjenu znanja, vještina, stavova i ponašanja, kao i razvijanja odgovarajuće kompetencije tijekom nastave i učenja. Učinak takvog vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o dostizanju kompetencija, kao i o učinkovitosti primijenjenih metoda. Formativno mjerenje podrazumijeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće su tehnike: ostvarivanje praktičnih zadataka, promatranje i bilježenje aktivnosti tijekom nastave, izravna komunikacija učenika i nastavnika, mapa osobnoga razvoja s najuspješnijim uradcima učenika itd. Rezultati formativnoga vrednovanja na kraju nastavnoga ciklusa iskazuju se i sumativno – brojčanom ocjenom.

Rad nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Osim postignuća učenika, nastavnik kontinuirano prati i vrednuje proces nastave i učenja te vlastiti rad. Sve što se u nastavnoj praksi pokaže dobrim i korisnim treba koristi i dalje, a nedovoljno učinkovito i djelotvorno treba unaprijediti.

ČEŠKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Název předmětu:	Český jazyk s prvky národní kultury
Cíl	Cílem učení českého jazyka s prvky národní kultury je dosažení stupně rozvoje komunikativních schopností u žáků samostatně uplatnit schopnost vyjadřovat se ve standardních a profesních komunikačních situacích (v souladu s tematickým minimem a písemně), ošetřovat národní a kulturní identitu, etnické sebehodnocení a seznámení žáků s prvky tradice, kultury, zvyků českého národa se zvláštním důrazem na českou komunitu v Srbsku.
Třída	Sedmá
Roční fond časů	72 hodiny

VÝSLEDKY **Na konci školního roku** **žák bude shopen:**	**OBLAST / TÉMA**	**OBSAHY**
- určit pohlaví literárního díla; - analyzovat prvky skladby lyrické básně (strofa, verš); - odlišovat charakteristiky lidové literatury od charakteristik umělecké literatury; - rozlišovat národní příběhy, básně, balady, přednášky; - rozlišovat realistickou prózu a prózu založenou na nadpřirozené motivaci; - rozlišovat literární formy mluvení; - odhadnout základní tón interpretace písně, příběhu nebo dramatu (vtipný, veselý, smutný, atd.); - určit tému, místo a čas událostí; sled událostí; - ilustrovat charakterové znaky s příklady z textu / vnitřních a vnějších rysů; - vypravovat přesvědčení, zvyky, způsob života a události v minulosti popsané v literárních dílech; - analyzovat prvky kompozice dramatického textu (akt, jev, pohled - zjev, scéna); - správně přepisat kratší text daným úkolem (změna pohlaví, čísla, času, slabik...); - znát rozdělení vět; - určit předmět a predikát a najít je v jednodušších příkladech; - spojit (dát dohromady) a psát pozdravy a blahopřání, sms a mail; - zpívat české a populární dětské písně, které jsou vhodné pro jeho věk; - porozumět vztahu k mateřskému jazyku a jazykům jiných národů; - uznávát přizpůsobení jazykových jevů mezi českým a srbským jazykem; - rozpoznat rovnáni mezi jazykovými jevy mezi českým a srbským jazykem; - rozlišuje literární jazyk od dialektu, zná některé frazeologické formy; - rozlišit rozdělení souhlásek na tvrdé, měkké a dvojité; - různé typy proměnných slov; - rozlišovat mezi formami pádu a pádu ve vztahu se srbským; - určit kategorií rodu a čísla ve vztahu k variabilním slovům; - při psaní „vybraných slov“ (typických příkladech) důsledně aplikovat normu pravopisu; - důsledně uplatňovat normu pravopisu při použití velkých písmen;	LITERATURA	LYRIKA Literární termíny a pojmy Básník a píseň. Strofa a verš v lyrické básni. Typy básní autorské a lidové lyriky: popisná (popisná); o hajdukech , rituální a vtipné. ŠKOLNÍ ČETBA • Doporučená četba: - Iva Maráková - Pranostiky a hry na celý rok, - Josef Václav Sládek - Dětská (Dětská poezie), - Můj první obraz slovník; • Časopisy - Sluníčko, Mateřídouška. EPOS Literární termíny a pojmy - Spisovatel a vypravěč. - Typy vyprávění: popis, vyprávění v první a třetí osobě; dialog. - Fabula: sled událostí. - Charakterizace postav - způsob řeči, chování, fyzický vzhled a charakter. - Druhy epických děl: smyšlenka, lidové a umělecké pohádky, tradice, balady. DRAMA Literární termíny a pojmy - Akt, výjev, tváří v dramatu. - Dramatické typy a rozhlasová dramata. ŠKOLNÍ ČETBA 1. Iva Maráková - Pranostiky a hry na celý rok (odlomek) 2. Loutkové divadlo pro děti 3. Národní hry (výběr) VĚDECKÉ A INFORMATIVNÍ TEXTY (vyberte až 2 díly) 1. Lidová díla 2. Ze života našich předků 3. Výběr z knih, encyklopedií, časopisů pro děti a internetu 4. Z časopisů a internetu o festivalech a akcích celostátního významu DOMÁCÍ ČETBA: 1. České národní pohádky a básní (výběr) 2. Výběr z tvorby současných českých autorů Vojvodiny Doplňkový výběr četby: JEŽKOVÁ A.: Karel IV. KROLUPPEROVÁ, D .: Magdalena Dobromila Rettigová POLÁČEK, K.: Bylo nás pět PROCHÁZKOVÁ, I .: Únos domů

- důsledně aplikovat pravopisnou normu při použití interpunkce; - používat „česká pravidla pravopisu"; - a další příručky českého pravopisu; - správně vyslovovat „tvrdé souhlásky"; - správně vyslovovat slova, starat se o intonaci; - mluvit jasně a respektovat normy literárního jazyka; - srozumitelně číst nahlas a v sobě literární a neumělecké texty; - využívat různé formy vyprávění: deskripce (portrét, interiér, exteriér, přírodní jevy), vyprávění v 1. a 3. osobě, dialog; - poděkovat, požádat o pomoc, vyslechnout partnera; - vylučovat části textu (název, pasáže); - spojuje mluvený nebo psaný text o zkušenostech z literárního díla a na témat z každodenního života a světa představivosti; - dramatizovat čtení textu podle vlastního výběru, zkušenosti nebo události z každodenního života; - používat slovník při obohacení vlastního fondu slov (paralelně se srbským jazykem a v překladu); - číst kratší jednoduchý text s porozuměním; - recitovat národní rituální písně týkající se prázdnin nebo ročních období; - zapojit se do lidových her odpovídajících jeho věku; - Psaní: najít chybějící slovo, dokončit řadu, najít vetřelce (křížovky, osmisměrky atd.), psát věty a kratší texty jejíž soudržnosti dosáhne s použitím známých jazykových prvků, na základě známého textu s vizuální oporou v učebnici; vyplnit formulář (přihlášku do kurzu, předplatné na dětský časopis, jmenovka na cestovní tašku), psát blahopřání , pohledy a kratší texty; - rozlišit charakteristiky českého národního kroje - označit svátky a porovnat je se srbskými - rozlišit tradiční české zvyky: Předvánoční koncert; Tři králové; Morana; Pálení čarodějnic; Národní Noc muzea. - rozlišit tradiční národní jídla - znát některé svatební zvyky, svatební písně a gratulace, které jsou charakteristické pro určité regiony České republiky; - znát festivaly celostátního významu a pokud možno se jich účastní (jako účastník nebo publikum); - znát instituce národního významu, České muzeum, Banátový pokoj, etno domy, knihovnu.		RANSOME, A: Boj s ostrovy SCOTT, M .: Alchymist SÍS, P.: Zeď ŠTULCOVÁ, R .: Mojmír TOMAN, M .: Můj Golem TOWNSENDOVÁ, S.: Adrian Mole VERNE, J .: Tajuplný ostrov VERNE, J .: Dva roky prázdnin WERICH, J .: Fimfárum WILSON, J .: Přežít ZAPLETAL, M .: Lovec hvězd ZAPLETAL, M .: Soví jeskyně Literatura: - Remediosová Helena, Do you want to speak Czech?: worbook, volume 1 = Wollen Sie Tschechisch sprechen? : Arbeitsbuch zum 1. Teil / Helena Remediosova, Elga Čechová, Harry Putz; [ilustrace Ivan Mraček-Jonáš]. - 2. vyd. - Liberec: H. Putz, 2001. - 224 s. - M. Hádková, J. Línek, K. Vlasáková, Čeština jako cizí jazyk = Čeština jako cizí jazyk, Úroven A1 = úroveň A1, Univerzita Palackého v Olomouci Katedra bohemistiky Filozoficke fakulty, podle „Společného Evropského referenčního rámce pro jazyky." Jak se učíme v jazykúm, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotime"- vydáni první, vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy Čeké republiky / nakladatelstvi TAURIS, 2005. - 320 stran.
	Pravopis Ortoepie	- Koprivica Verica, Česko-srbský, srbsko-český slovník = Česko-srbský, srbsko-český slovník: [výslovnost, gramatika] / [zařídila] Verica Koprivica. - 1. vydání - Bělehrad: Agentura Matić, 2008 (Bělehrad: Demetra). - 540 s. ; 20 cm. - (nové vydání); - Jeníková Anna, Srbsko-český, česko-srbský slovník = Srbsko-český, Česko-srbský slovník / vydalo nakladatelstvi LEDA spol. s.r.o. - vydáni prvni, Voznice, Česká republika, 2002 - 592 stran. - Mluvení o zkušenostech, o tom, co viděli, o osobních přáních. - Vytvoření skupiny slov na konkrétní téma a sestavení vět z daných slov.

	JEZYKOVÁ KULTURA	- Samostálně mluvení (8 až 10 vět) o svém bratrovi nebo sestře, jiném, příteli, příteli ve škole, o životě ve škole, o své zkušenosti, o události, na které se podíleli. - Popis - interiér a exteriér, lidé, zvířata, přírodní jevy, zvyky. - Vděčnost, žádost o pomoc, účast v dialogu. - Osobní postoj ke čtení textu (co se mi líbilo a proč). - Název textu, autor, hlavní postava a její vlastnosti. - Přehrávání poslechu nebo čteného textu / pohádky, básní s plánem nebo nezávislé přehrávání. - Popis obrázku nebo příběhu nebo provedení děje pomocí obrázku na několika obrázcích. - Reprodukce českého filmu, pohádek, divadelních představení dětí na základě dokončeného plánu. - Dramatizace textu volbou nebo událostí z každodenního života. - Využití slovníků k obohacení slovního fondu, paralelně se srbským jazykem, cizi slov, vysvětlující význam slova v kontextu. - Používání slovníku při překladu. - Porozumění nejčastějším fázologismům. - Hlasité a tiché čtení, korektní dikce a intonace vět. - Přepisování krátkých vět a textů, charakteristických slov a výrazů, kopírování na základě zadaného úkolu (změna rodu, čísla, času, slabik ...) - Rozdělit věty. Identifikace subjektu a predikátu v jednodušších větách. - Psaní pozdravů a blahopřání, SMS a e-mailu. - Veřejné vystoupení, prezentace vlastního textu a týmová práce. - Tradiční lidová kultura / svatební zvyky v konkrétním prostředí/.

Klíčové pojmy obsahu: literatura (lyrika, epos, drama), jazyk (jazyk, fonetika, lexikologie, morfologie, pravopis, ortoepie), jazyková kultura.

INSTRUKCE PRO DIDAKTICKO - METODICKOU REALIZACI PROGRAMU

Program výuky a učení českého jazyka s prvky národní kultury se skládá z následujících oblastí: literatura, jazyk a jazyková kultura. Rozdělení vyučovacích hodin by nemělo být prováděno na základě oborů, ale vždy by měla být věnována zvláštní pozornost kultuře výrazu žáka a kultuře České republiky v Srbsku s důrazem na lidovou tradici a zvyky. Všechny oblasti se propletájí a žádná oblast se nemůže naučit samostatně a bez spolupráce s ostatními.

Program výuky a učení českého jazyka s prvky národní kultury je založen na výsledcích, tj. na procesu učení a úspěchu žák. Výsledky jsou popisem integrovaných znalostí, dovedností, postojů a hodnot, které žák staví prostřednictvím vzdělávacích oblastí tohoto předmětu.

I. PLÁNOVÁNÍ VÝUKY A UČENÍ

Program výuky a učení je založen na výsledcích, dává učitelům větší svobodu, více příležitostí pro tvorbu a navrhování výuky a učení. Úlohou učitelů je kontextualizovat tento program na potřeby konkrétního oddělení s ohledem na úroveň znalostí českého jazyka, složení katedry a vlasností žáků; učebnice a jiné učební materiály k použití; technické podmínky, výukové prostředky a média, které má škola k dispozici; zdroje, příležitosti a potřeby místního prostředí, ve kterém se škola nachází. Počínaje danými výsledky a obsahem učitel nejprve vytvoří svůj roční, globální pracovní plán, ze kterého bude později vypracovávat své operační plány. Výsledky definované oblastmi usnadňují učiteli další operacionalizaci výsledků na úroveň konkrétní vyučovací jednotky. Od učitelů se očekává, že definují diferencované očekávané výsledky na třech úrovních v každé plánovací jednotce, během fáze plánování a psaní připrav, v závislosti na pre-znalostech studenta. Při plánování je třeba také poznamenat, že očekávané výsledky se liší, že některé lze dosáhnout snadněji a rychleji, ale pro většinu očekávaných (zejména pro oblast gramotnosti), které vyžadují více času a více různých činností. V procesu plánování výuky a učení je důležité mít na paměti, že učebnice je výukovým nástrojem a že neurčuje obsah předmětu. Obsah by proto měl být vybrán selektivně a je to jen jeden z možných zdrojů znalostí kterýzaleží na učiteli, aby umožnil žákům prohlédnout a přiblížit vlastní zkušenosti s využitím

jiných zdrojů znalostí. Při plánování výuky je třeba vzít v úvahu předchozí znalosti, zkušenosti, intelektuální schopnosti a zájmy studentů.
Je třeba zdůraznit bohatost slovní zásoby a využít určité kulturní události a svátky, které se konají v určitých lokalitách, aby se čeští občané seznámili v minulosti, jejich tradice a kultura, která patří k menšinám v tomto regionu. Doporučuje se srovnávat oslavy svátků s Čechy oslavou svátků s většinou a národními společenstvími, kteří žijí společně v určitých prostředích.

II. DOSAŽENÍ VÝUKY A UČENÍ

Komunikační funkce jsou v sedmé třídě stejné jako v předchozím ročníku, jedině jsou obohaceny o nové lexikální a gramatické aspekty. Co jde o komunikační funkce, ony mohou být jednoduché nebo složité, v závislosti na cílové skupině (věk, úroven jazykové znalosti, vzdělání) a zahrnuje: pozdrav, představení sebe a druhých pojmenování a popis lidí, budovy, částí těla, jiných živých bytostí, barvy, čísla atd.. Popis lidí ve vztahu k jejich fyzickým vlastnostem (velikost, barva, tvar), klást a odpovídat na otázky, poprosit, poděkovat, pozvat a přijmout účast ke hře /skupinové činnosti; vyjádřit své pocity a potřeby, popsat aktivity, popsat polohu a místo, dávat informace o jiné osobě nebo o sobě, vyžádat si a dávat informace, popsat osobu nebo předmět, zakázat a reagovat na zákaz, vyjádřit sounáležitost, zeptat se kolik je hodin, upozornit na sebe, vyžádat si a dávat povolení, omluvit se, přijmout omluvu, vyjádřit zálibu, odpor, vyjádřit rozhořčení a protest, v rámci navedených komunikačních funkcí seznámit ostatní s textem a svými prožitky.

LITERATURA

Povinný program literatury se skládá z textů z četby. Četba je rozdělena do literárních rodů - lyrických, epických, dramatických a obohacených o výběr ne-literatury faktu, vědecky populárních a informativních textů. Povinné četby jsou především práce národního korpusu, které obohacuji o díla současné literatury. Výběr díla se opírá především o dílu podle principu věkové vhodnosti.

PRÁCE S TEXTEM

Rozlišuje: pohádku (lidovou a autorskou pohádku), umělecká tvornost, písen‘, baladu, tradice, hádank, pořekadlo.
Čtení - krátkých českých lidových pohádek, básní, tradice a textů z umělecké tvořivosti, písní, balady. Čtení se může procvičovat ve skupině s ohledem na správnou výslovnost určitých hlasu. Při zpracování písní žáci můsi procvičovat pěkné čtení a recitování.

Žáci tohoto věku by měli být požádáni, aby určili průběh událostí, hlavní a sekundární postavy, osobnostní rysy (vnější a vnitřní charakteristiky, dobré a zlé činy), čas a místo plnění, začátek, komplikace a řešení, průběh činnosti, popis prostředí a lidí; poselství v příslovích; poučení v uměleckých tvořilosti srovnat se životními událostmi. Vyhlášení fantastických prvků v pohádkách a přenesený význam v básnich.
Doporučuje se, aby žáci prezentovali oblíbené dětské a lidové písně, sledovali dětské časopisy (psát krátká literární díla pro dětské časopisy), společně pozoroválí a analyzovali a diskutovali alespoň jednu divadelní hru a film pro děti v českém jazyce, navštívit manifestace národního významu, etno domy, muzea a galerie, které představují tradiční českou kulturu.

Texty z doplňkové části programu by měly sloužit jak učiteli, tak i zpracování učebních jednotek z gramatiky, jakož i zpracování a určování obsahu jazykové kultury. Pokud učitel nebude nějakou práci zpracovávat, pak by měl svým žákům ve volném čase doporučit čtení. Nový program je založen na větší korelaci mezi literárním a ne-literárním dílem. Korelace je zajištěna odpovídající kombinací povinných a volitelných práci.
Kromě souvztažnosti mezi texty učitel stanoví vertikální souvztažnost. Učitel by měl být obeznámen s obsahem českého jazyka předchozích ročníků, aby respektoval zásady postupnosti a systematičnosti.
Učitel by měl také znát obsah českých dějin, hudby a výtvarného umění pro 7. ročník, tradiční a duchovní kulturu České republiky, s důrazem na zvyky a zvyky České republiky v Srbsku..
Učitel vytváří horizontální souvztažnost mezi výukou předmětů srbský jazyk a literatura, historie, výtvarného umění, hudební kultury, náboženské výchovy a občanské výchovy.
Literární výstupy jsou založeny na čtení. Různé formy čtení jsou základním předpokladem pro získání vědomostí a úspěšný vstup do literárního světa. V šestém ročníku je především rozvíjena čtenářská zkušenost a žáci jsou postupně zařazováni do výzkumného čtení.

JAZYK

V jazykových třídách jsou žáci připraveni na řádnou ústní a písemnou komunikaci se standardním českým jazykem.

Pokud obsah programu uvádí, že učební jednotky již byly studovány v předchozích ročnících, předpokládá se, že je kontrolována míra přijetí a schopnost aplikovat dříve zpracovaný materiál a opakování a školení na nových příkladech předchází zpracování nového obsahu, který zajišťuje kontinuitu práce a systematické propojení nového materiálu se stávajícími znalostmi.

Je nezbytné, aby měl učitel vždy na paměti klíčovou úlohu systematických cvičení, to znamená, že učební materiály nejsou přijímány, dokud nejsou dobře vyškoleni. To znamená, že cvičení musí být nedílnou součástí zpracování výukových materiálů, využití znalostí, obnovy a hodnocení.

Materiál o variabilních typech slov by měl být řešen s důrazem na speciality českého jazyka ve srovnání se srbským jazykem. Rozsah materiálu plánuje učitel v souladu s tím, s jakou skupinou je materiál realizován (homogenní nebo heterogenní) a podle úrovně znalostí daného materiálu a jak před mnoha lety žáci navštěvovali výuku českého jazyka. Žáci by měli postupně trénovat na sdílení vět a rozpoznat subjekt a predikát na jednoduchých příkladech.

Pravopis

Pravidla pravopisu jsou přijímána systematickými cvičeními (pravopisné diktáty, korekce chyb v daném textu, testy s otázkami z pravopisu apod.). V pravopisných cvičeních je také žádoucí občas zahrnout otázky ke kontrole grafu (správné označení). Psaní diktátu se doporučuje pouze ve funkci cvičení s důrazem na psaní velkých písmen a interpunkčních znamének na konci věty a zavádění slov.

Žáci by měli být také povzbuzováni k tomu, aby nacházeli a opravovali pravopisné chyby SMS komunikace, správné psaní e-mailů, jakož i v různých typech komunikace přes internet.

Žáci by se měli dále zaměřit na používání Pravidel českého pravopisu a českých příruček pravopisu. Je žádoucí, aby učitel včas předal kopii Pravidel českého pravopisu, české pravopisné příručky a slovníky, zejména při řešení pravopisných problémů a povzbuzoval je k systematickému používání těchto příruček.

Ortoepie

Učitel by měl neustále upozorňovat na důležitost správného projevu, který je podpořen realizací některých ortoepických cvičení. Ortoepická cvičení by neměla být realizována jako samostatná vyučovací jednotka, ale s příslušnými tématy z gramatiky; větny intonace může být spojena s kulturou vyjadřování, praxí recitování písní, a tak dále. S použitím zvukových nahrávek by žáci měli být zvyklí na reprodukci a přijetí správné výslovnosti, melodie, dikce...

Některá ortopedická cvičení mohou být prováděna při zpracování vhodných témat z literatury: např. artikulace může být vykonávána v dětské rozpočítávání při hře, když jsou zpracovány jako součást lidových umění; přízvuk, tempo, rytmus, intonace a přestávky mohou být trénovány podle volby (učitele nebo žáku). Jako ortopedické cvičení by mělo být také řečeno o zapamatovaných pasážích ve verších a próze (s pomocí audio výukových zařízení).

JAZYKOVÁ KULTURA

Rozvoj jazykové kultury je jedním z nejdůležitějších úkolů výuky mateřského jazyka prvky národní kultury. Tato oblast výuky, i když je programově koncipována jako zvláštní oblast, musí být spojena se zpracováním literárních textů i s výukou gramatiky a pravopisu. Zpracování literárních textů a práce na gramatice a pravopisu musí rovněž zahrnovat obsah, který přispívá k pěstování kultury ústního a písemného vyjádření.

Od žáků tohoto věku očekávámé znalosti z následujících oblastí:

Přesvědčování - o zkušenostech, o tom, co viděli, o osobních zájmech. Doporučená témata pro zpracování: Širší rodina. Vztahy s příbuznými. Autobiografická data. Hosté. Jídelní lístek. Návštěvy. Můj kamarád- moje kamarádka. Pracovní den. Volný čas. Zájmy. Kniha. TV a rádio. Pohádky prarodičů. Části těla - podrobnější. Chráníme přírodu - zvířata a rostliny. Čas. Roční cyklus v přírodě. Zájmy a řemesla. Mateřský jazyk. Láska k mateřskému jazyku. Nejvýznamnější české projevy v Srbsku pro děti - festivaly a skauti. Součástí svatebních zvyků a krojů v jednotlivých prostředích. Návštěva různých projevů v Běle Crkvě, Kruščici, České vesnici, Gaji, Novem Sadu, Vršci, Sremu, Kragujevci, Bělehradě (stejně jako instituce národního významu, které zachovávají českou národní tradici a kulturu Čechů, muzea, etno domy, nejstarší domy, architekturu Vojvodinští Čechů v Srbsku s důrazem na životní prostředí). Telefonický rozhovor. Provoz. Sport. Kupujeme počítač. Významné svátky a daty pro českou komunitu. České kulturní, informační a náboženské instituce.

Planeta Země. Kontinenty, cizí země. Kde bych chtěl/a cestovat. Písně, dialogy, malé scénáře, dílni pro zlepšení konverzace. Ilustovaná povídka. Skládání s obrázky.
Od žáků se očekává, že budou tvořit skupinu slov na konkrétním předmětu a formy vět z uvedených slov. Musí vědět, jak určit hlavní osobnost v textu a jeho vnějších vlastnostech. Potřebují vědět, poděkovat a jak požádat o pomoc. Měli by samostatně říci (několik vět) o sobě, o svém bratrovi nebo sestře, o svém kamarádu/ kamarádu ve škole, o životě ve škole, o jejich zkušenostech nebo nějaké události, na které se podíleli.
Reprodukce - poslech nebo čtení textu nebo pohádek pomocí kompozitního plánu nebo samostatného přehrávání. Popište obraz nebo pořadí akce na základě ilustrací. Rozmnožujte (pomocí základu) vynikající český film, pohádku nebo dětská divadelní představení či oslavu.
Popis -interiéru a exteriéru, lidí, zvířat, přírodních jevů, fiktivních událostí, svátků a zvyků.
Dialog - přepočítávání událostí s vynechanými popisnými slovy; přímé a nepřímé řeči. Mělo by nezávisle a citlivě sestavit alespoň 8 vět o obrazu, o předmětu, který je vyškolen, a vést dialog. Respektování interpunkce (tečka, čárka, dotazník, vykřičník).
Dramatizace - kratší text dle výběru, zkušenosti nebo události z každodenního života (situace v knihovně, v obchodě, v poště, ve školním pedagogovi, zkušenosti s kamarády ...); čtení textu rolemi a nahrazování rolí.
Rozhovor - starat se o rozvoj denního konverzačního slovníku, obohacujícího aktivní slovní zásobu. Časté věty z každodenního života. Různé formy vyjádření. Cvičení s nahradou slov a doplnění slov ve větě.
Slovník - použití slovní zásoby k obohacení slovního fondu, paralelně se srbským jazykem, počet, výklad významu slova v kontextu. Vývoj slovníků pomocí didaktických jazykových her, rebusů, náplní, záhlaví.. Psaní slovíček méně známých slov a výrazů.
Čtení - hlasité a tiché čtení, korektní dikce a intonace vět. Melodie věty. Slova, ve kterých se konzistence souhlásky objevuje ve zvuku.
Přepisování - krátké věty a texty, psaní charakteristických slov a výrazů, kopírování úkolem (nahrazení rodu, čísla, času, slabik...). Psaní krátké skladby pomocí otázky od 6 do 8 vět; psaní pozdrav a psaní blahopřání.
Žáci by měli přijmout aktivní 300 slov a frazeologické jednotky. Pasivní slovník by měl být na každé úrovni rozsáhlejší než aktivní.
Čtení vlastní volby doporučuje noviny pro děti a mládež, českou dětskou literaturu a lidové umění.
Předpokládá se, že se žáci naučí nové: minimálně 4 recitace, 5 českých písní (lidové nebo současné populární dětské písně), hádanky, některá přísloví, recitování lidových písní souvisejících s náboženskými svátky nebo ročními obdobími, dva kratší prózy v rozsahu 6. - 8 vět a 4 nové krátké dialogy nebo účast na dětském divadelním představení. Žáci by měli být, pokud je to možné, zapojeni do dětských národních her odpovídajících jejich věku, měli by rozlišovat rysy českých krojů (svatební), slavit náboženské svátky (ve srovnání se srbskými), znát tradiční české návyky a zvyky (svatba, označování Mikulaše a Tři králové, Vánoce, Maškarní ples, Vejce festu) a tradičních jídel označujících svátky a krojů.

Prvky národní kultury a tradice
Seznámení žáků se základy dějin české menšinové komunity v Srbsku (imigrace, kulturní, vzdělávací, náboženské a ekonomické aktivity, špičkové kulturní výsledky, relevantní organizační útvary a instituce...), zajištění a poskytování údajů, ale také pěstování emocionálního vztahu k tradici, kultuře, zvykům a návyky české menšinové komunity v Srbsku (folklór, řemesla, lidové výtvory, divadlo, literatura, hudba, tradiční dětské hry, zvyky, démonologie ...). Poskytnout žákům informace o české komunitě v Srbsku (osady, instituce a organizace, slávné osoby, jména, příjmení, původ...), ale také vazby na jiné etnické komunity a kultury, o příspěvku Čechů do místního prostředí (ve vzdělávání, kultuře, umění, architektuře..). Česká identita a sebeúcta by měly být podpořeny subtilně, bez použití výroků a fráze, ale na konkrétních příkladech, kombinovat údaje s emocionálním orientace, dávajícím důležitost menšinovým a lidským právům, interetnické úctě, toleranci a interakci.

ZPŮSOB DOSAŽENÍ PROGRAMU

Vždy je třeba mít na paměti základní úkol tohoto předmětu: naučit se dobře ovládat český literární jazyk a osvojovat si dovednosti v jazykové správnosti. Předběžná znalost studentů musí být vždy vzata v úvahu, aby mohli stavět na materiálu, který již zvládli. Učitel by si měl vždy zvolit diferenční postup, protože studenti různých věkových kategorií mají různé jazykové kompetence.
Gramatika by měla být vyučována v implicitní formě, spíše než opravovat chyby a používat správnou variantu řeči. Je nezbytné vytvořit příjemnou atmosféru, která vyžaduje partnerství mezi učiteli a studenty a měla by pomoci překonat psychologickou bariéru v aktivaci schopnosti projevu a zvyků. Každý jazykový nástroj je

demonstrován v konkrétním kontextu, ne izolovaně. Při výkonu řečových dovedností by měly různé formy dialogu v interakci dominovat učitel - žák a žák - žák. Výraz vyžaduje jednoduchost, přirozenost a spontánnost a jazykovou správnost.

III. NÁSLEDOVÁNÍ A HODNOCENÍ VÝUKY A UČENÍ

Následování a hodnocení výsledků žákového postupu je ve funkci dosahování výsledků a začíná úvodním posouzením úrovně, na které se žák nachází, v souvislosti s tím, co bude posouzeno pro jeho další pokrok, jakož i hodnocení. Každá činnost je dobrou příležitostí pro hodnocení pokroku a poskytování zpětné informace. Každá doba výuky a každá aktivita žáka je příležitost k formativnímu hodnocení, tj. zaznamenávání pokroku žáků s odkazém na další činností.

Formativní hodnocení je nedílnou součástí moderních výukových přístupů a zahrnuje hodnocení znalostí, dovedností, postojů a chování a rozvoj vhodných kompetencí ve výuce a učení. Jako formativní měření se jedná o sběr údaj o výsledcích žáků a nejběžnějšími technikami jsou: realizace praktických úkolů, sledování a zaznamenávání činností žáků během výuky, přímá komunikace mezi žáky a učiteli, registr pro každého studenta (mapa progresů) atd. Výsledky formativního hodnocení na konci cyklu výuky by měly být vyjádřeny sumativním číselným stupněm.

Práce každého učitele spočívá v plánování, realizaci a následování a hodnocení. Je důležité, aby učitel průběžně sledoval a vyhodnocoval diferenciálně, s výjimkou úspěchů žáků, a proces výuky a učení, také sebe a svou práci. Všechno, co se ukáže jako dobré a užitečné, bude i nadále používat ve své pedagogické praxi a mělo by se zlepšit vše, co se jeví jako neúčinné a účinné.

5. UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA PREPORUČENE VRSTE AKTIVNOSTI I NAČINI OSTVARIVANJA PROGRAMA

Preporučene vrste aktivnosti u obrazovno-vaspitnom radu date su u programima za svaki obavezni predmet i izborni program u delu Uputstvo za ostvarivanje programa.

6. PREPORUKE ZA PRIPREMU INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA ZA UČENIKE KOJIMA JE POTREBNA DODATNA OBRAZOVNA PODRŠKA

6.1. Individualni obrazovni plan za socijalno uskraćene učenike i učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

Individualni obrazovni plan se priprema za učenike kojima je usled socijalne uskraćenosti, smetnji u razvoju, invaliditeta, kasnijeg uključivanja u školovanje, nedovoljnog poznavanja jezika i drugih razloga potrebna dodatna obrazovna podrška. Cilj individualnog obrazovnog plana jeste postizanje optimalnog uključivanja takvih učenika u redovan obrazovno-vaspitni rad i njihovo osamostaljivanje u vršnjačkom kolektivu. Za svakog učenika pojedinačno, prema njegovim specifičnim potrebama i mogućnostima, priprema se prilagođen način obrazovanja koji obuhvata individualni obrazovni plan, program i način rada koji sadrže: 1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju; 2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške; 3) ciljeve obrazovno-vaspitnog rada; 4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje; 5) program po predmetima, u kome je precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom; 6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspitnog rada. Individualni obrazovni plan donosi pedagoški kolegijum na predlog stručnog tima za inkluzivno obrazovanje. Tim za inkluzivno obrazovanje čine odeljenjski starešina i predmetni nastavnici, stručni saradnik škole, roditelj/staratelj, a po potrebi pedagoški asistent i stručnjak van škole, na predlog roditelja/staratelja. Roditelj/staratelj daje saglasnost za sprovođenje individualnog obrazovnog plana. Nastavnik pri planiranju svog rada u odeljenju usklađuje svoj plan sa individualnim obrazovnim planom učenika. Sprovođenje individualnih obrazovnih planova prati prosvetni savetnik.

6.2. Individualni obrazovni plan za učenike sa izuzetnim sposobnostima

Za učenike sa izuzetnim sposobnostima, škola obezbeđuje izradu, donošenje i ostvarivanje individualnog obrazovnog plana kojim se vrši proširivanje i produbljivanje sadržaja obrazovno-vaspitnog rada. Individualni obrazovni plan je poseban akt, koji ima za cilj optimalni razvoj učenika i ostvarivanje ishoda obrazovanja i vaspitanja, u skladu sa propisanim ciljevima i principima, odnosno zadovoljavanja obrazovno-vaspitnih potreba učenika. Individualni obrazovni plan uključuje: 1) pedagoški profil učenika, u kom su opisane njegove jake strane i potrebe za podrškom; 2) plan individualizovanog načina rada, kojim se predlažu određeni vidovi prilagođavanja nastave (prostora i uslova, metoda rada, materijala i učila) specifičnim potrebama učenika i 3) plan aktivnosti, kojim se predviđeni oblici dodatne podrške operacionalizuju u niz konkretnih zadataka i koraka, i specifikuje raspored, trajanje, realizatori i ishodi svake aktivnosti.

Individualni obrazovni plan donosi pedagoški kolegijum na predlog tima za inkluzivno obrazovanje, odnosno tima za pružanje dodatne podrške učeniku. Tim za pružanje dodatne podrške čine: nastavnik predmetne nastave, stručni saradnik škole, roditelj/staratelj, a po potrebi i stručnjak van škole, na predlog roditelja/staratelja. Roditelj/staratelj daje saglasnost za sprovođenje individualnog obrazovnog plana. Nastavnik pri planiranju svog rada u odeljenju usklađuje svoj plan sa individualnim obrazovnim planom učenika, uključujući mere i aktivnosti predviđene individualnim obrazovnim planom. On se ostvaruje dominatno u okviru zajedničkih aktivnosti u odeljenju a u skladu sa potrebama učenika, na osnovu odluke tima za pružanje dodatne podrške učeniku, delom može da se ostvaruje i van odeljenja.
Sprovođenje individualnih obrazovnih planova prati prosvetni savetnik.

7. NAČIN PRILAGOĐAVANJA PROGRAMA

7.1. Način prilagođavanja programa predmeta od značaja za nacionalnu manjinu

U nastavi predmeta od značaja za nacionalnu manjinu (istorija, muzička kultura i likovna kultura) izučavaju se dodatni sadržaji koji se odnose na istorijsko i umetničko nasleđe određene manjine. Od nastavnika se

očekuje da, u okvirima definisanog godišnjeg fonda časova, obrade i dodatne sadržaje, obezbeđujući ostvarivanje cilja predmeta, standarda postignuća učenika i definisanih ishoda. Da bi se ovo postiglo veoma je važno planirati i realizovati nastavu na taj način da se sadržaji iz kulturno-istorijske baštine jedne manjine ne posmatraju i obrađuju izolovano, već da se povezuju i integrišu sa ostalim sadržajima programa koristeći svaku priliku da se desi učenje koje će kod učenika jačati njihov osećaj pripadnosti određenoj nacionalnoj manjini.

7.2. Način prilagođavanja programa za dvojezično obrazovanje

Škola, u skladu sa neophodnim uslovima za rad u dvojezičnoj nastavi i kvalifikovanim stručnim kadrom, određuje predmete, fond časova koji će se realizovati na stranom jeziku kao i način ostvarivanja nastave koja se odvija na stranom jeziku.

8. DRUGA PITANJA OD ZNAČAJA ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA NASTAVE I UČENJA

8.1. Uputstvo za ostvarivanje slobodnih nastavnih aktivnosti

Slobodne nastavne aktivnosti škola planira Školskim programom i Godišnjim planom rada. One mogu biti iz prirodnih ili društvenih nauka, umetnosti i kulture, tehnike, kao i drugih oblasti u skladu sa interesovanjima učenika, prostornim i ljudskim resursima. Škola je u obavezi da učenicima ponudi listu od tri slobodne nastavne aktivnosti, a učenik obavezno bira jednu od njih i pohađa tokom cele školske godine. Slobodne nastavne aktivnosti realizuju se po programu koji priprema škola ili po programima koji su prethodno doneti kao izborni (npr. svakodnevni život u prošlosti, crtanje, slikanje, vajanje, čuvari prirode i sl.). Svrha ovih aktivnosti je osnaživanje učenika da prepoznaju svoja interesovanja i sposobnosti koje su važne za profesionalni razvoj i donošenje odluka za nastavak školovanja i zato učenici mogu svake godine birati različite slobodne nastavne aktivnosti. Nastavu treba tako organizovati da učenici imaju što više mogućnosti za aktivno učešće, za interakciju sa drugim učenicima, korišćenje različitih izvora informacija i savremenih tehnologija.

8.2. Uputstvo za ostvarivanje vannastavnih aktivnosti

Škola je u obavezi da svojim Školskim programom i Godišnjim planom rada predvidi različite programe vannastavnih aktivnosti u skladu sa interesovanjima učenika, resursima i prostornim mogućnostim. Pored organizacije izleta, ekskurzije, poseta izložbama i saradnje sa lokalnom samoupravom, učenicima treba ponuditi veći broj društvenih, tehničkih, humanitarnih, sportskih i kulturnih aktivnosti. Nastavnici, odeljenske starešine i stručni saradnici kroz svoj neposredni rad sa učenicima upoznaju ih sa ponudom vanastavnih aktivnosti, njihovim sadržajem, načinom rada i svrhom. Takođe, potrebno je da i roditelji budu upoznati sa ponudom škole i motivisani da njihova deca izaberu one aktivnosti koje im najviše odgovaraju.
Plan i program vannastavnih aktivnosti škola sama priprema u skladu sa iskazanim interesovanjima učenika i svojim mogućnostima. Izbor načina rada treba da bude u funkciji podsticanja aktivnog učešće učenika i njihove samostalnosti. Neke aktivnosti mogu biti tako organizovane da ih zajednički vode dva i više nastavnika (na primer: drama, pokret, muzika).

Učešće učenika u društvenim, tehničkim, humanitarnim, sportskim i kulturnim aktivnostima doprinosi mnogim važnim ishodima obrazovanja i vaspitanja, kao što su:
- zadovoljenje različitih obrazovnih potreba i interesovanja učenika;
- prepoznavanje profesionalnih sposobnosti i interesovanja, upoznavanje sa svetom rada;
- nadogradnja ishoda koji se ostvaruju u okviru redovne nastave i doprinose razvoju međupredmetnih ishoda;
- unapređivanje različitih sposobnosti (intelektualne, fizičke, kreativne, radne...);
- jačanje kapaciteta učenika za razlikovanje bezbednog od nebezbednog ponašanja i zaštitu od rizičnog ponašanja;
- podsticanje humanog i odgovornog odnosa prema sebi, drugima i okruženju, jačanje osetljivosti za one kojima je potrebna pomoć (npr. stari i bolesni);
- unapređivanje različitih vrsta pismenosti (jezičke, medijske, kulturne, naučne...);
- kultivisanje korišćenja slobodnog vremena;
- podsticanje interkulturalnog dijaloga;
- razumevanje koncepta inkluzije i jačanje osetljivosti za različitost;

- jačanje generacijskih veza između učenika različitih odeljenja bez kompetitivnosti;
- relaksacija, rasterećenje napetosti učenika, samoiskazivanje;
- jačanje veze sa lokalnom zajednicom;
- razvoj osećanja pripadnosti svojoj školskoj zajednici;
- podsticanje samostalnosti, proaktivnosti i preduzimljivost;
- priprema za rešavanje različitih životnih situacija;
- promocija škole i njenog identiteta.

Škola treba da nastoji da rezultati rada učenika u okviru vannastavnih aktivnosti postanu vidljivi kako u okviru škole, tako i šire, kao što su organizovanje predstava, izložbi, bazara, objavljivanje na sajtu, smotre stvaralaštva, sportski susreti i dr.

HOR / ORKESTAR

Svaka osnovna škola je obavezna da organizuje rad horova. Horovi mogu biti organizovani kao hor razreda prvog ciklusa, hor razreda drugog ciklusa, hor na nivou škole, od prvog do osmog razreda, ili razredni hor.

Orkestar može da se obrazuje u zavisnosti od uslova škole. Orkestar je instrumentalni sastav od najmanje 10 izvođača koji sviraju u najmanje tri samostalne deonice. Mogu se obrazovati orkestri blok flauta, tamburica, gudačkog sastava, harmonika, mandolina, kao i mešoviti orkestri.
Rad sa horom/orkestrom predstavlja složeniji vid obrazovnog-vaspitnog rada nastavnika. ***Računa se kao sastavni deo obavezne nastave, a vrednuje se kao pedagoška norma nastavnika u okviru obavezne dvadesetočasovne norme sa po 3 časa nedeljno, odnosno po 108 časova godišnje***. Časovi hora/orkestra izvode se kontinuirano od početka do kraja školske godine i deo su radne obaveze učenika koji su prošli audiciju za hor/orkestar.

Rad sa horom/orkestrom ima obrazovni i vaspitni cilj.
Obrazovni cilj obuhvata razvijanje muzičkog ukusa, stvaralačkih sposobnosti, spontanog izražavanja, muzičkog sluha i ritma, razvijanje glasovnih mogućnosti i učvršćivanje intonacije, sposobnost za fino nijansiranje i izražajno pevanje primenom elemenata muzičke izražajnosti (tempo, dinamika...). Razvija se dečji glas, pravilno držanje, disanje, intonacija, izgovor i artikulacija.
Vaspitni cilj obuhvata razvijanje osećanja pripadnosti kolektivu - timski rad, razvijanje tolerancije, discipline, poštovanja različitosti i pravila ponašanja, razvijanje odgovornosti, sticanje samopouzdanja, savaladavanje treme i pružanje pomoći u smislu vršnjačkog učenja i saradnje. Upoznavanje raznovrsnih dela domaćih i stranih autora doprinosi razvoju opšte kulture, međusobnom razumevanju, uvažavanju i poštovanju.
Uticaj muzike na zdravlje (psihološki, sociološki, emocionalni razvoj) je veoma značajan. Učestvovanje u horu/orkestru u velikoj meri doprinosi smanjenju stresa i agresivnosti. Učenici koji pevaju, odnosno sviraju pokazuju bolje rezultate u učenju i socijalnim veštinama. Ujedno, učestvovanje u grupnom muziciranju podstiče i doživotnu ljubav prema muzici.

HOR
Nastavnik formira hor na osnovu provere sluha i pevačkih sposobnosti učenika, dikcije i osećaja za ritam, nakon čega sledi klasifikovanje pevača po glasovima. Horske probe se izvode odvojeno po glasovima i zajedno. Repertoar školskih horova obuhvata odgovarajuća dela domaćih i stranih autora raznih epoha, kao i narodne, prigodne, pesme savremenih dečjih kompozitora i kompozicije sa festivala dečjeg stvaralaštva. U toku školske godine potrebno je sa horom izvesti najmanje deset dvoglasnih i troglasnih kompozicija, a cappella ili uz instrumentalnu pratnju. Pri izboru pesama nastavnik treba da pođe od uzrasta učenika, procene glasovnih mogućnosti, i primerenog literarnog sadržaja.

Sadržaj rada:
- odabir i razvrstavanje glasova;
- vežbe disanja, dikcije i intonacije;
- horsko raspevavanje i tehničke vežbe;
- intonativne vežbe i rešavanje pojedinih problema iz horske partiture (intervalski, harmonski, stilski);
- muzička i psihološka obrada kompozicije;
- uvežbavanje horskih deonica pojedinačno i zajedno;

- ostvarivanje programa i nastupa prema godišnjem programu škole.

Na časovima hora, nastavnik treba da ukaže na građu i važnost mehanizma koji učestvuje u formiranju tona u okviru pevačkog aparata. Disanje, dikcija i artikulacija predstavljaju osnovu vokalne tehnike pa tako vežbe disanja i raspevavanja moraju biti stalno zastupljene. Preporučuje se kombinovano disanje, nos i usta istovremeno, i to trbušno, dijafragmatično disanje.

Pevač na slušaoca deluje i tonom i rečju. U tom smislu nastavnik treba da insistira na dobroj dikciji koja podrazumeva jasan i razgovetan izgovor teksta, odnosno samoglasnika i suglasnika, ali i na pravilnom akcentovanju reči. Preporučljivo je pevanje vokala na istoj tonskoj visini, uz minimalno pokretanje vilice u cilju izjednačavanja vokala, a u cilju dobijanja ujednačene horske boje.

Kod obrade nove pesme ili kompozicije prvo se pristupa detaljnoj analiza teksta. Ukoliko je tekst na stranom jeziku, učenici moraju naučiti pravilno da čitaju tekst, izgovaraju nove, nepoznate glasove koji ne postoje u maternjem jeziku i upoznaju se sa značenjem teksta. U okviru analize teksta važno je obratiti pažnju i na akcentovanje reči i slogova u zavisnosti od dela takta u kome se nalaze i melodijskog toka. Sledi analiza notnog teksta i usvajanje melodije u fragmentima. Ova faza pripreme zahteva odvojene probe po glasovima. Na zajedničkoj probi hora, nakon usvajanja pesme/kompozicije u celini treba obatiti pažnju na dinamiku i agogiku.

Obrađene kompozicije treba izvoditi na kulturnim manifestacijama škole (Dan škole, Svečana poslava povodom obeležavanja školske slave Svetog Save, Godišnji koncert...), i van nje, kao i na festivalima i takmičenjima horova, kako u zemlji, tako i van nje.

PREPORUČENE KOMPOZICIJE ZA RAD HORA

Himne:
Državna himna
Himna Svetom Savi
Himna škole
Narodne i pesme domaćih autora:
Srpska narodna pesma, Urodile žute kruške
Srpska narodna pesma, Čaj goro, lane moje
Srpska narodna pesma, Zaspo Janko
Zbirka horskih kompozicija, Varaj Danke
Zbirka horskih kompozicija, Živkova tašta
Niška banja, aranžman Nik Pejdž
Staniša Korunović, Cveć.
Svetolik Pašćan Kojanov, Zimska pesma
Biljana Mandić, Ljubičica
Vladimir Đorđević, Veće vrana
Stevan Stojanović Mokranjac, Al` je lep ovaj svet
Marko Tajčević, Pošla rumen.
Žarko Petrović, Serenada Beogradu
Davorin Jenko, Vostani Serbije
Nikola Grbić, Ovo je Srbija
Stevan Stojanović Mokranjac, U Budimu gradu
Dragan Pantić, Simonida
Konstantin Babić, Čaj goro
Ju rok misija, Za milion godina
Duhovne pesme:
Mileševka
Beli anđeo
Udaralo u tamburu đače
Pomozi nam, Bože dragi
Pomozi nam, višnji Bože

Josif Marinković, Oče naš
Vera Milanković, Oče naš
Nepoznat autor, Brojanica Svetog Save
Nepoznat autor, Pred ikonom Svetog Save
Nepoznat autor, Raduj se (uskršnja pesma)
Strani kompozitori:
Johan Sebastijan Bah, Ah, što volim
Volfgang Amadeus Mocart, Laku noć (Bona nox)
Đovani da Nola, Chi la gagliarda
Ludvig van Betoven, Oda radosti
Dmitri Bortnjanski, Mnogaja ljeta
Darko Kraljić, Čamac na Tisi
Arsen Dedić, Kad bi svi
Harold Arlen, Iznad duge (Over The Rainbow)
Hoze Marti, Guantanamera
Džo Dasin, Champs Elysées
Bob Marli, Don't Worry, Be Happy
Din Martin, Volare
Grčka narodna pesma, Mi mou thimonis matia mou
Tradicionalna pesma iz Engleske, Green sleeves
Nena, 99 Luftballons
Japanska dečja pesma, Tanabata Sama
Ričard Rodžers: Edelweiss
Tradicionalna pesma iz Italije, L'inverno se n'è andato
Na repertoaru hora mogu se naći i višeglasne pesme koje su predložene u Preporučenim kompozicijama za pevanje i sviranje, naročito ako je reč o razrednom horu.

ORKESTAR
Sadržaji rada:
- izbor instrumenata i izvođača u formiranju orkestra;
- izbor kompozicija prema mogućnostima izvođača i sastavu orkestra;
- tehničke i intonativne vežbe;
- raspisivanje deonica i uvežbavanje po grupama (prstomet, intonacija, fraziranje);
- spajanje po grupama (I-II; II-III; I-III);
- zajedničko sviranje celog orkestra, ritmičko-intonativno i stilsko oblikovanje kompozicije.

U izboru orkestarskog materijala i aranžmana voditi računa o vrsti ansambla, uzrastu učenika i njihovim izvođačkim sposobnostima. Repertoar školskog orkestra čine dela domaćih i stranih kompozitora raznih epoha u originalnom obliku ili prilagođena za postojeći školski sastav. Školski orkestar može nastupiti samostalo ili kao pratnja horu.